श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनमाला—पुष्पम् २० तमम्

श्वेतपटपटलप्रधानप्रावचनिकपुरुषप्रवरचतुर्दशशतप्रकरणप्रणायिसुगृहीतनामधेय—श्रीहरिभद्रसूरिप्रणीतः

श्रीमन्मुनिचन्द्रसूरिगुम्फितसुखसम्बोधनी टीकया समलङ्कृतः

श्रीउपदेशपद-महाग्रन्थः ।

(द्वितीयो विभागः) सचायम्—

[illegible]मणिश्रीमन्मुक्तिविजय(मूलचन्दजी)गणिपुङ्गवपट्टधरसरलतामूर्तिसंवेगभावितात्मशान्त-योगिश्रीमद्विजयकमलसूरिपुरन्दरपट्टपूर्वाचलमार्तण्डजैनशासनपरमोपकारकविद्वज्जनमान्याचार्यश्रीमद्विजय-मोहनसूरीश्वरशिष्य पं० श्रीप्रतापविजयगणिना संशोधितः ।

प्रकाशयित्री—कार्याधिकारि—"शाह लालचन्द नन्दलाल वकील"द्वारा श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनमाला ।

वडोदरा—कोठीपोल.] वीर सं० २४५१ सन १९२५ विक्रम सं० १९८१ प्रतयः १००० [श्रीनेमिजन्म

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the Nirnaya-sagar Press, No. 26-28, Kolbhat Lane, Bombay.

Published by Shâh Lalchand Nandlal; Secretary; Shrîman-Muktikamal-Jain-Mohanmâlâ.
Kothipole, Baroda.

"प्रकाशकनिवेदन" ।

अत्यारसुधी आ मालानां गुंथायेल २२ पुष्पो पैकी श्रीप्रतिमाशतकस्वोपज्ञवृत्ति, कर्मग्रन्थचतुष्कसटीक, श्रीविपाकसूत्र टीका-छायायुक्त, रत्नप्रभा नामनी नवीन पद्धतिनी नूतन टीकावाळो अभिधानचिन्तामणि (हैमी) कोश अने-७०० पानानुं वळदार अनेक उपयोगी घटनासह श्रीमहावीरदेव (गुजराती) चरित्र-ए खास उपयुक्तग्रन्थो प्रसिद्ध थवा बदल, अमो मगरुर छीए । तथापि, विषयथी श्लोकोथी सर्वरीते आ उपदेशपद ग्रन्थतो विशेष उपयुक्त होइ, वाचक वर्गने अर्पतां अमो प्रमोद थाय छे ! हजारो जैन औपदेशिक पुस्तकोना लगभग शिखर जेवा १४५०० प्रमाणना सटीक आ ग्रन्थनी स्वीकाराती जरुरी उपयोगिता, तेमां पण मुख्य उपदेशकोने तो अवश्य पाठ्य-संमान्य-सुवाच्य थवा, एकंदर दरेकने सुलभ प्राप्ति माटे-अमाराउद्धारक, अने ध्रांगध्रानरेश-तेमना प्रधानमंडळ तथा श्रीलोडीया-रामपरादि ठाकोर-राजकुमार विगेरे अनेक जैनजैनेतर भव्यजीवप्रतिबोधक शुद्धोपदेशक, परम कृपाळु, पूज्य सद्गुरु जैनाचार्य श्रीमद्विजयमोहनसूरीश्वरजी महाराजनी इच्छा जणायाथी, अने पवण प्रातःस्मरणीय पूज्यश्रीजीनाज सदुपदेशथी (पूर्वे भागमां रोशन थयेल नामी उदार गृहस्थोद्वारा) मळेल आर्थिक सहायथी छपाववा प्रबंध थयो ।

सं० १९७१ ना मोंघवारीना समयमां मुंबईथी कागळ खरीदाइ कलकत्ता प्रेसमां रवाना थया । त्यां कार्य धार्ये वखते मळवा असंभव लागवाथी, वडोदरा प्रबंध करी कागळो त्यां मंगाव्या, अहिंपण तेज असंभव । आखरे थोडेक वर्ष कागळोने अहिं थकी रेल्वे मुसाफरीनो अंत आव्यो, ने निर्णीत निर्णयसागरमां कार्यारंभ थयो "म्होटां (श्रेयः) कार्योमां विघ्न होय" हवे अमे निश्चिन्त थइये, त्यां एक म्होटी मुश्केलीए चेतवणी आपी! ते आ;—मुंबईथी कलकत्ता-वडोदरा ने फरीथी मुंबइनी मुसाफरी दरम्यान ये रीमतु

(रेल्वेमां) गुम थवुं, थोडा खराबीमां, ए नुकशानी साथे प्रेसमां ५०० नकल छापवानी हती (तेथी तेटलो अडसट्टो व्यवस्थित करेल) परंतु अमारा मित्र. झ. जीवणचंद सा० नी प्रेरणाथी (अमारी जाणवहार) प्रेसे १०००—छापी।

ए रीते करी राखेल अडसट्टानो उथलो थवाथी, संपूर्ण ग्रन्थ खर्चने लगभग पहोंची वळती रकम अर्ध (पहेला भाग)मां समाइ। अर्धथी अधिक शेष (बीजो) भाग न छपाय तो ग्रंथ अधूरो रहे ! बीजी बाजु विशेष आवी म्होटी मदद मेळववा प्रयत्न न होवाथी-(छपावीए तोय) खर्चने पहोंची वळवा मुश्केली रहेवानी ! पहेलानी किंमतथी बीजाना खर्चने पहोंचवा उमेद राखी, कार्य आगल चालु रखाव्युं। परन्तु, (भेटनी मागणी विशेष वेचाणनी ओछी जेथी) अत्यारसुधी वेचाणमां ३००—पण पूरी न गई। उपर मुजब बीजा भागना खर्चने पहोंचवा मुराद पार न पडवाथी, निरुपाये खर्च पूरतुं वेचाण तरफ दोरावुं पडशे। सबब—बीजा भाग माटे आर्थिक मदद किंचित् पण नथी। अस्तु।

छतां आ माळाथी अत्यार सुधीना टुंका समयमां पण आवा उपयुक्त ग्रन्थो प्रसिद्धिमां लाव्याबदल, अमोने थतो पूर्ण आल्हाद एज अमारी सिद्धिनुं पगथीयुं!।

श्रीमुक्तिकमल जैनमोहन ज्ञानमंदिर
वीर० २४५१ वि० १९८१ श्रावणमास
बडोदरा

निवेदक—
श्रीमोहनप्रतापी नन्दचरणोपासक
लालचन्द.

नमोनमः श्रीसिद्धार्थपार्थिवकुलनन्दनज्ञातनन्दनवर्द्धमानस्वामिने ।

परमकारुणिकपूज्यपादाचार्यश्रीमद्विजयकमलसूरिश्वराय नमः ॥

"वक्तव्यं किञ्चित्" ।

यथास्थितार्हन्मतवस्तुवेदिने । निराकृताऽशेषविपक्षवादिने ॥
विदग्धमध्यस्थनृमूढतारये । नमोऽस्तु तस्मै हरिभद्रसूरये ॥ १ ॥

सुविदितमेवैतद्भुव, संशोधकेन सम्पादकेन प्रकाशकेन वा किमपि संक्षेपेण विस्तरेण वा—ग्रन्थ—ग्रन्थकारादिविषयकस्वानुभवः स्वविचारश्च प्रदर्श्यः । इत्यनुसृत्यात्रानेकविषयप्रदर्शकस्यास्योपदेशपदमहाग्रन्थस्यानुभवतदनुसृतविचाराद्याविर्भावनाय (अ) ग्रन्थप्राधान्यम्, (आ) मुद्रणविषयीकृतेऽस्मिन् ग्रन्थे प्रसङ्गानुपातिनिवेदनम्—इति द्विधा विभज्य वक्तव्यं प्रस्तूयते—

(अ) ग्रन्थप्राधान्यम् ।

अपि च ग्रन्थस्य निर्मातुः ग्रन्थस्य प्राधान्यस्य स्वरूपस्य च कथनेनार्लभविष्णु । प्राधान्याधिकारे ग्रन्थकारः ग्रन्थकर्तुर्नाम, सत्तासमयः, स्थानम्, जातिः, धर्मः, योग्यता, कृतय इत्यादिपर्यालोच्यम् । तत्र—ग्रन्थनिर्मातारः (मूलकाराः);—

अस्य ग्रन्थस्य प्रणेतारश्च श्रीहरिभद्रसूरय एव प्रभावकपुरुषाः। यद्यपि एतदेवाभिधानभूषिता भूरयः सूरयो बभुवुः, परमेते तु ये याकिनीमहत्तराधर्मसूनुत्वेन विरहाङ्कपदेन च प्रसिद्धीभूताः, येषां च पूज्यपादानाम्—तार्किकशिरोमणिनिस्पृहैकाग्रणीश्रीमुनिचन्द्रसूरिः, वादिदेवसूरिः, सार्धत्रिकोटीश्लोकग्रन्थनिर्मातृपरमार्हतकुमारपालभूपालप्रतिबोधककलिकालसर्वज्ञप्रभुश्रीहेमचन्द्रसूरिः, मुनिरत्नसूरिः, जिनेश्वरसूरिः, मलयगिर्याचार्यः, मानदेवसूरिः, अभयदेवसूरिः, दाक्षिण्यचिह्नसूरिः, विजयसिंहसूरिः, लक्ष्मणगणी, मुनिसुन्दरसूरिः, प्रभानन्दसूरिः, प्रद्युम्नसूरिः, मुनिदेवसूरिः, प्रभाचन्द्रसूरिः, गुणरत्नसूरिः, कुलमण्डनसूरिः, राजशेखरसूरिः, जिनदत्तसूरिः, समयसुन्दरगणी, मणिभद्रमुनिप्रवरः, रत्नशेखरसूरिः, न्या० वि०—न्यायाचार्यमहोपाध्यायश्रीमद्यशोविजयगणी, उपा० श्रीविनयविजयः, उपा० श्रीधर्मसागरः, क्षमाकल्याणमुनिः, विजयलक्ष्मीसूरिः, इत्याद्यनेकैः प्रभावकपूर्वसूरिभिः;—

श्रीसिद्धसेन—हरिभद्रमुखाः प्रसिद्धास्ते सूरयो मयि भवन्तु कृतप्रसादाः।
येषां विमृश्य सततं विविधान् निबन्धान् शास्त्रं चिकीर्षति तनुप्रतिभोपि मादृक्॥ १ ॥
नित्यं श्रीहरिभद्रसूरिगुरवो जीयासुरत्यद्भुतज्ञानश्रीसमलङ्कृताः सुविशदाचारप्रभाभासुराः।
येषां वाक्प्रपया प्रसन्नतरया शीलाम्बुसम्पूर्णया भव्यस्येऽह न कस्य कस्य विदधे चेतोमलक्षालनम्॥ १ ॥

---

१ सूरिशक्रान् तद्ग्रन्थान् प्रति चामेयं सम्मानत्वं—पूज्यनिर्मितानेकग्रन्थोपरिकृतटीका—पञ्जिका—टीप्पनकादिभिरेवोररीक्रियते। तथा च;—
'हरिभद्द—सुरि-कयगंथजिणिवक्खाणियनियबुद्धिं। सो मुणिचंदु—"(श्रीवादिदेवसूरिःस्तुतौ)" २ नामसङ्ग्रहे च न चिन्त्यः पौर्वापर्यक्रमप्रमादः।

मतिर्धीदाः शुद्धा प्रभवति कथं सात्र भवतां विचारश्चार्वाकाः प्रचरति कथं चाद चतुरः ।
कुतर्कैः तर्कज्ञाः किमपि स कथं तर्कयति वः सति स्याद्वादाङ्के प्रकटहरिभद्रोक्तवचने ॥ १ ॥
श्रावमभ्रिप्रभाविप्रकटपटुरणत्कारवाग्भारतुष्टप्रेङ्खद्दर्पिष्ठबुद्धप्रमथपथमुखास्फालनोद्याटचाटाः ।
यद् दृष्ट्वा मुकवन्तः स्वयमतनुमद वादिनो हारिभद्रं यद्गम्भीरप्रसन्नं न हरति हृदयं भाषितं कस्य जन्तोः ॥ १ ॥

पूर्वरूपैरनल्पैर्बुधैर्मनस्तुतिपुरःसरगद्यपद्यैर्हरिभद्रप्रभावकत्वाद्यनेकगुणा आविष्किरे । त एवेति निश्शङ्कम्, तदुल्लेखो यथा—

"जाइणिमयहरियाए रइवा एते उ धम्मपुत्तेण हरिभद्दायरिएणं भवविरह इच्छमाणेणं" (एतद्ग्रन्थान्ते)

अथोन्यत् किं प्रामाण्याक्षरमार्गणप्रयोजनम् ?

श्रीवीतरागशासनधुराधुरीणधामाद्यनानां करुणानिरतमानसानां विज्ञातसर्वशास्त्रागमरहस्यानां निखिलशास्त्रधुरन्धरैरेयतायारियां मन्यस्मास्मणेतॄणां सूरिशेखराणां पूज्यश्रीमद्धरिभद्रसूरीणां सत्तासमयस्तु श्रीवीरादेकापञ्चाशताब्दीरूपो विक्रमाद्या पञ्चशताब्द्यात्मकोऽपिसवासुकः, तत्स्वामामिकमाधीनपुरस्तत्पनगोचरत्वादर्वाचीनैरप्यलभ्यन्वेषणताकृतनिश्चितत्कालत्वात् ।

एतत्सूरिप्रमाणेभ्यो लेशतो यथा—१ "पणपन्नदससपर्हि हरिसूरी आसि तत्थपुव्वकई"

२ "पूर्वश्रुतव्यवच्छेदकालानन्तरं पञ्चपञ्चाशता वर्षैर्विगतैः श्रीहरिभद्रसूरिभिः"

(कुलमण्डनसूरिः)

---

१ "वीराद्वर्षसहस्रे गते सत्सप्तिभ्रे पूर्वव्यवच्छेदः" तपागच्छपट्टावल्याम्, इति पूर्वश्रुतव्यवच्छेदकालो वीरभगवतो निर्वाणाद्वर्षसहस्रमात्रापद्यते ।

३ "पंचसए पणतीए (सीए) विक्कमभूवाउ झत्ति अत्थमिओ। हरिभद्दसूरिसूरो धम्मरओ देउ मुक्खसुहं ॥"

(प्रद्युम्नसूरिः)

एवमन्यैरपि प्रभूतैः प्रामाणिकैः श्रीमत्सत्तासमयः पूर्वोक्तो निराबाधः।

स्थान-जाति-धर्माः—अद्यापि प्रसिद्धिभाजि चित्रकूटपर्वते (चितोडगढ) जितशत्रुराज्ञः पुरोहितत्वमाबिभ्रश्चतुर्दशविद्यानीरनिधिपारदृश्वन आत्मानं सर्वज्ञमिव निखिलातिशायिविज्ञानसम्पदमभिमन्यमानस्य—"येनाभिहितं नावबुध्येय, अन्तेवासीभूयमवाप्य तस्य सन्तिष्ठेय" इति कृतदुरुद्वहभीपणप्रतिज्ञस्य, **याकिनी**नाममहत्तरावर्त्तमान—"चक्किदुगं हरिपणगं"—इति गाथा—अस्खलितकृतश्रवणप्राघूर्णिकसावधानहृदयनिपुणविमर्शनानवाप्ततदर्थावबोधकस्य, स्वं शिष्यभावेनोररीकर्तुं विनिर्मातुश्च पठितगाथार्थसमर्थनं महत्तरां प्रति कृतविज्ञप्तिकस्य, श्रमणीनामागमार्थविवरणकरणभागवत्यनुज्ञाऽनार्हतां प्रख्यापिकाभ्यो महत्तराभ्यस्तदर्थावगमाय शिष्यभवनरूपस्वप्रतिज्ञापूरणाय च; निजधर्माचार्य**जिनभट्ट**प्रभूपादानां सन्निधानसेवनार्थं लब्धोपदेशस्यासहमानकालविलम्बस्वीकृतभागवतीदीक्षाकस्य विश्रुतनामधेयस्य श्री**हरिभद्र**स्य विप्रकुलोत्पन्नत्वेन **जातिस्सुविज्ञाता**।

जात्या ब्राह्मणत्वेन **धर्मो**ऽपि कुलपरम्परागतस्तु वैदिक एव। अनन्तरमार्यायाकिनीमहत्तरातो '**गाथाश्रवणं तदर्थानवगमत्वं** इत्यादिहेतुना—मातुरिव बहुबहूपकारं मन्यमानैर्याकिन्या महत्तराया जैनदर्शनप्रभावकाचार्यजिनभट्टचरणान्तेवासित्वेन पारमेश्वरीं जैनीं तपस्यामङ्गीचक्रे श्री**हरिभद्रा**ऽऽर्यैः।

प्रतिभाप्रकर्षः—पूर्वत एवान्यान्यशास्त्रनिष्णातमतित्वं चतुर्दशविद्यावेत्त्वं कुशाग्रीयबुद्धित्वमासीत्, "सुवर्णं सुवासश्च" समुपायत्त-

पवित्रवमानस्य पूज्याचार्यस्य–श्रीइन्द्रभूतेरिव स्याद्वादसिद्धान्तोदधिविगाहने श्रीवीरप्रभुरिव जिनभद्रसूरिर्निमित्तमात्रतामशिश्रियत् । यथा यथा जिनदर्शनाम्भोधेरप्राप्तपूर्वाणि दृष्टेष्टाविरुद्धसिद्धान्तरत्नानि उपलब्धः स, तथा तथा पूर्वावस्थाव्यतीतविषयगणमनर्थकममन्यत । यथा तस्य सर्वज्ञतादर्पसर्पः किञ्चिदज्ञतामार्दवविकस्वरशिरीषपुष्परूपेण परिणमय्येदृक्षमचिन्त्यमहिमानमयत्नमवापितः, तदुपकारं प्रतिक्षणमविस्मरमाणः याकिनीमहत्तराया–धर्मपुत्रत्वेन स्वं तत्र तत्र प्रत्यपर्यत ।

क्रमेण परिवर्धमानचारित्रसकलगुणत्वेन सकलशास्त्रधुराधौरेयताधारित्वेन अनुविहितसुविहितपूर्वतनमहर्षिचरितत्वेन, प्राप्तसूरि-पदार्हतया च गुरुपट्टमलञ्चकार । तद्ग्रन्थस्य प्राम्यगाथाटीकायां पूज्यमुनिचन्द्रसूरिवरैस्संदृब्धस्यास्याचार्यस्य संक्षिप्तस्वरूपस्यात्रोल्लेख-पर्यवसितसमर्थनायालं । तथाहि,—"याकिनीमहत्तराया याकिनीनाम्निकायाः श्रुतशीलजलधिवेलायाः प्रवर्तिन्याः, रचितानि दृब्धान्येतानि स्वेतानि पुनरुपदेशपदानि, धर्मपुत्रेण धर्मं प्रतीत्य नन्दनेन तदन्तरङ्गधर्मशरीरनिष्पादकत्वात् तस्याः । केन ? इत्याह—हरिभद्राचार्येण— यः किल श्रीचित्रकूटाचलचूलानिवासी प्रथमपर्याय एव स्फुटपठिताष्टव्याकरणः सर्वदर्शनानुयायितर्ककर्कशमतिरत एव मतिमदाम-ग्रण्यः प्रतिज्ञातपरपठितग्रन्थानवबोधे तच्छिष्यभावः, आवश्यकनिर्युक्तिपरावर्तनाप्रवृत्तयाकिनीमहत्तराश्रयसमीपगमनोपलब्ध 'चक्किदुगं हरिपणगं' इत्यादि गाथासूत्रः निजनिपुणोहापोहयोगेऽपि कथमपि स्वयमनुपलब्धतदर्थः, तदधिगमाय महत्तरोपदेशात् श्री जिनभद्राचार्य-पादमूलमुपसर्पन्नन्तरा जिनबिम्बावलोकनसमुत्पन्नानुत्पन्नपूर्वबहुलप्रमोदवशात् समुच्चरित—

---

१ "महत्तराया याकिन्या धर्मपुत्रेण चिन्तिता । आचार्यहरिभद्रेण" (दशवैकालिक—वृत्ती)

"आइणिमयहरिआए रइआ एते उ धम्मपुत्तेण हरिभद्दायरिएण" (भविभावनाग्रन्थान्ते)—इत्युल्लेखो बहुत्र दृश्यते ।

वपुरेव तवाचष्टे—इत्यादि श्लोकः, सूरिसमीपोपगतावदातप्रव्रज्यो ज्यायसीं स्वसमयपरसमयकुशलतामवाप्य महत्प्रवचनवात्सल्यमवलम्बमानश्चतुर्दशप्रकरणशतानि चकार, तेन हरिभद्रनाम्नाऽऽचार्येण, कीदृशेन ? इत्याह—"भवविरहं संसारोपरममिच्छतामिलपता ।" (उपदेशपद–१०३९)

एवमादित एवैतेषां—समकालीनवैदिक–बौद्धादिसमस्तभारतीयदर्शनपारदर्शिविद्वद्गणनायां न केवलं लब्धावकाशत्वं किन्तु, निखिललब्धवर्णस्वीकृतसम्मान्याग्रणीत्वम्; समवाप्तस्याद्वादमुद्रादर्शनतत्त्वविच्छिन्नत्वेनाद्ययावन्निखिलेष्वपि विश्रुतेषु कोविदजनेषु मूर्धन्यतां गतत्वं महापुण्योपलब्धयशस्वित्वं च निर्विवादमेव, परमपवित्रामितगुणास्पदामेयमहिमरत्नरत्नाकरदेवगुरुधर्मत्रिपुटीशुद्धकपच्छेदता-

१ याकिनीमहत्तरायाः प्राप्तसम्बन्धपूर्वमेकदा समयचातुरीमुपयुज्य, चाञ्चल्यमधिश्रयमाणः प्लवङ्गम इव विटपिशिखराग्रिजयानादुत्प्लुत्य पुरःस्थितमेकं जिनेश्वरमन्दिरमभ्यरुक्षत्, ऊर्ध्वमधिक्षिप्तचक्षुश्च तदलङ्कुर्वतीमार्हतीं मुद्रां कथमपि लोचनगोचरीकृत्य, मदग्रहिलतया परमार्थमनवबुध्य भुवनगुरावपि पथ्यमिवमुपहासगर्भसन्दर्भमाविरभीभवत्:—

"वपुरेव तवाचष्टे स्पष्टं मिष्टान्नभोजनम् । नहि कोटरसंस्थेऽग्नौ तरुर्भवति शाड्वलः"

स एवाथ तया महत्तरया सूरिसमीपगमनसमये प्रागेव पन्थानमन्तरा पतन्तं तीर्थपतिविहारं नीयमानश्च भगवद्विम्बं मूर्तिमन्तमिव शान्तरसं विभाव्य, विभावितयथास्थितार्थतत्त्वः पूर्वकृतोपहासपापमिव स्तवनपुण्येन विशोधयितुकामः पूर्ववृत्तं—

"वपुरेव तवाचष्टे भगवन् वीतरागताम् । नहि कोटरसंस्थेऽग्नौ तरुर्भवति शाड्वलः ॥ १ ॥ इतिचमत्कृतिकृता विपर्ययेण पर्यवीवृतत् । अभ्यष्टवीच विशेषतः—जंदिट्ठी करुणातरंगियपुडा एयस्स सोमं मुहं आयारो पसमापरो परियरो संतापसन्नासणु ।

जंतूणां जर–जम्म–मच्चुहरणो देवाहिदेवो इमो देवाणं अवराण दीसइ जओ नेयं सरूवं जए ॥ १ ॥ इत्यादिना पद्यकदम्बकेन निजमान्तरमुद्गारवारमप्रतिबध्नन् । इति ॥

पारिपरीक्षोत्तीर्णपूर्वापराविरोधिगुणविभूषितश्लाघ्यप्रभावशालित्रिकालाबाधितसूक्ष्मतत्त्वयथार्थस्वरूपलक्षणविभागगुणधर्मपर्यायादिप्रतिपादनामगण्यसनातनश्रीजैनदर्शनलक्षमवेदित्वात् । आस्यति चैव यावच्चन्द्रदिवाकरौ, अर्वाचीनानां सम्यग्दर्शनादिमुक्तिपथनिष्ठावस्थानाश्रयैकस्थानत्वादीदृक्चमत्कृतिपूर्णकृतिमत्त्वाच्च ।

तत्रभवतो संस्कृत—प्राकृतभाषाविशारदत्वं, बहुमुखीप्रतिभा, अस्खलत्प्रवाहा कल्पना, वस्तुस्पर्शोन्मुखी तार्किकता, स्पृहणीया दर्शनोपनिषद्वेदिता, प्रकृष्टपरिपाका च गद्यपद्यरचनाचातुरी साक्षात्कर्तुं शक्या प्रतिवाक्यं स्वीयासु कृतिषु ।

कृतयः—स्वपरसमयपारावारीणसूरिसङ्कलितग्रन्थपर्यालोचने—केचित्—'चतुर्दशशतानि ग्रन्थानाम्', केचित् चत्वारिंशदधिकानि तानि, अपरेच चतुश्चत्वारिंशदुत्तराणि चतुर्दशशतानीति प्रदर्शयाञ्चक्रिरे । अस्त्वत्र मतत्रयं, तथापि चतुर्दशग्रन्थशतप्रणीतिविषये कस्य विवादः ? यतोऽद्यावधि अनन्यसदृक्षमहासङ्ख्याकत्वे प्रभुप्रणीतग्रन्थानां ऐदंयुगीनानां दुर्भाग्यविकसितानामस्मदादीनाम् शोकास्पदत्वं परमप्रमोदास्पदत्वं चावहति, राज्यापत्त्याविप्लवधर्मद्वेषजन्यप्रयोगतः अभावोपनतविनाशरूपहेतुत्वाद्वर्तमान्यूनसङ्ख्यात्वेनोपलभ्यमानत्वाच्चैषां । नामावशेषीभूता भूयान्नुपलब्धिः तत्परिच्छित्तये पर्याप्तवती तत्त्वामृतपिपासूनाम् इत्यस्माच्च ।

अथोदधिपतदेवसमुद्धारकरणाविभ्रान्तोपयोगिनां पूज्यप्रवराणां अस्मद्गुरूणामाचार्यश्रीमद्विजयमोहनसूरिवर्याणां सदादेशात्, भक्तिवशाच्च, यत्किञ्चित्सुकृतमिलकमविच्छमुद्धरिभद्रसूरिपादानां चरित्रांशमुद्धृत्य अत्र, स्वल्पमुपलभ्यमानमपि यदवशिष्टं तत्सर्वमद्यावधि मुद्रितामुद्रितप्राप्यमाणमन्यप्रस्तावनादितः पण्डितहरगोविन्ददासेन लिखितचरितवत्र क्रियते प्रेरणावलोकनाय, परमार्थविगतां विशदविचारदत्तादिभिर्च परिचायनार्थं च मतिविकलोऽहम् । इति ।

१ उन्मातम्यग्रन्थनामावलीगवेषणाम्बप्रकाशो जैनग्रन्थावलीमुद्रितपुस्तके ।

टीकाकाराः।

समय-स्थान-जाति-धर्माः—अस्य महाग्रन्थस्य प्रस्तुतटीकागुम्फने कृतपरिश्रमास्तु तार्किकशिरोमणिपूज्यप्रवराचार्यश्रीमन्मुनिचन्द्रसूरय एव (यद्यपि श्रीवर्धमानाचार्येणापि टीकास्य कृताथापि लभ्यास्ति सा तु संक्षिप्ता गहना च इदंटीकाकारेण–टीकारम्भे— "पूर्वैर्यद्यपि कल्पिता.." इत्युक्तं सैवेयम् वान्या तन्निश्चेयम्) येषां बृहद्गच्छीयश्रीसर्वदेवसूरिपट्टालङ्कारयोर्यशोभद्र–नेमिचन्द्रसूरिवरयोः पट्टधरत्वेन, पूज्यश्रीयशोभद्रसूरीश्वरस्य शिष्यत्वेन च ख्यापनमस्यैव ग्रन्थस्य टीकाप्रशस्त्यां प्रत्यक्षीभूतम् तदेवम्;—"बृहद्गच्छोऽतुच्छोच्छलितशुभसत्त्वः समभवत्।... ॥ १ ॥ ततश्च श्रीयशोभद्रनेमिचन्द्रादयो .... ॥ ३ ॥ प्रायस्तत्सर्वसन्तानभक्तिमान् मुनिनायकः। अभूत् श्रीमुनिचन्द्राख्यः ॥ ५ ॥" यैः प्रव्रज्यारतः केवलं सौवीरजलं मुत्कलीकृत्य पत्रिकृतेश्च त्यागः कृतोभूत्। वैक्रमीयद्वादशशतान्दीभाज एवेमे मुनिनायकाः, प्रमाणं चात्रेदमेव ग्रन्थटीकादि, यथा—"प्रकृता श्रीनागपुरे समर्थिताऽणहिल्लपाटके नगरे। अब्धिमुनिरुद्रसंख्ये (११७४) वहमाने विक्रमे वर्षे ॥ ६ ॥ वि० ११५९–वर्षे–आवश्यक (पाक्षिक) सप्ततिः स्वगृहद्गुरुभ्रातृचन्द्रप्रभसूरिप्रतिबोधाय निर्मितायप्रत्यक्षास्ति। मूलका-

१ अत्रायं सम्प्रदायः—एकदा श्रीधराभिधश्रावकेण निजद्रव्यभूरिव्ययेन जिनबिम्बप्रतिष्ठार्थं श्रीचन्द्रप्रभसूरिनामा स्वगृहद्गुरुभ्राता निमन्त्रितो, यथा–भगवन्! अस्मिन्महामहे पूज्यमुनिचन्द्राचार्यप्रेषणेन (तत्कालीनेषु क्रियाप्रवीणत्वात्तस्य) कृतार्थीकृतास्मो वयम्। श्रुत्वैतदसूयया जातविपरिणामत्वेन स्वकमानहानिं मन्यमानेन तेनाचार्येण "साधूनां प्रतिष्ठाधिकरणमनानुपक्षिकम्" इति प्ररूप्य पाक्षिकप्रतिक्रमणं पूर्णिमायां कर्तव्यमिति स्वमतारादेपताव्याजेन स्वशिष्याणाम् नूतनप्ररूपणा "श्रावकैःप्रतिष्ठाकाराप्या पूर्णिमायां पाक्षिकप्रतिक्रमणञ्चेति" कृता। ततः श्रीवीरनिर्वाणादेकोनाशीत्यधिकषोडशशतात्मके–वि० एकोनषष्ट्यधिकैकादशशतात्मके वर्षे पौर्णमीयकगच्छोत्पत्तिर्जाता। तत्प्रतिबोधनार्थमिदग्रन्थरचना।

रचरितमिव तन्महतां चरित्रं किञ्चित्कथितद्वयमपि नोपलभ्यं । समाश्वसनरूपे केवले "श्रीमुनिचन्द्राचार्यस्तुतिः—गुरुविरह-विलापः" इत्यभिधाने द्वे स्तुती समुपलभ्येते यद्यपि लघू; तथापि श्रीवादिदेवसूरिकर्तृकत्वेन सम्पूर्णाधारभूते प्रामाणिके च । ततो, जन्मस्थान–गुरुनाम–स्वर्गगमनसमयादि यदुपलभ्यं तदेवम्—

"स जयउ सिवयकुलं जयम्मि " " • । " " जम्मि मुम चमइरो जाओ ॥ २६ ॥ " " " ""सा मइग्गिया ' ""
• "" । मोत्तियमणिव्व जीए तं फुरिउ उयरसिप्पिउडे ॥ २७ ॥ सा वग्गनयरीनयरसेहरत्तं सया समुव्वहउ । जीए मुह—पुरिससे-हर ! जम्मदिवससहामहो जाओ ॥ २८ ॥ असमहो सो सूरी "" " " । चिंतामणिव्व जेणं उवलद्धो नाह ! व सीसो ॥ २९ ॥ तथा—"सच सा कसिणच्चिय कत्तियमासस्स पंचमी कसिणा । सेसंवरं य सूरो जीए व सग्गमल्लीणो ॥ ३९ ॥ एगारस अट्ठुत्तर संवच्छर काल ! पडउ सुहकालो "' • ॥ ४० ॥"

इत्यादिना—स्पष्टतरं जन्मस्थानादि ज्ञायते, विशेषार्थिना स्तुतिद्वयमवलोक्यम् । यद्विबोधिकं तदनन्तरं वक्ष्यते—

कृतयः—कुलकप्रभृतिस्तवग्रन्थरचनासेन अन्यकृतग्रन्थोपरि–टीका–विवरणचूर्णिटिप्पनकादित्वेन चानल्पाः कृतयो दृश्यन्ते भूयन्ते च । तास्विमाः—(१) वनस्पतिसप्ततिः, (२) अङ्गुलसप्ततिः, (३) आवश्यक (पाक्षिक) सप्ततिः (४) कालशतकम्, (५) गाथा कोशः, (६) अनुशासनाङ्कुशकुलकम्, (७) उपदेशामृतकुलकम्, (८) उपदेशामृतकुलक द्वितीयम्, (९) उपदेशपञ्चाशिका, (१०) धर्मोपदेशकुलक (११) धर्मोपदेशकुलक द्वितीयम्, (१२) प्राभातिकस्तुतिः, (१३) मोक्षोपदेशपञ्चाशत् (क), (१४) रत्नत्रयकुलकम् (१५) शोकहरउपदेशकुलकम्, (१६) सम्यक्त्वोत्पादविधि , (१७) सामान्यगुणोपदेशकुलकम्, (१८) हितोपदेशकुलकम्, (१९) रत्ना-

उलो-[प्राकृतात्मकः], (२०) तीर्थमालास्तवः । **टीकादि**—(२१) ललितविस्तरापञ्जिका, (२२) अनेकान्तजयपताकाटीप्पनकम्, (२३) देवेन्द्रनरकेन्द्रप्रकरणवृत्तिः, (२४) धर्मबिन्दुविवृत्तिः, (२५) योगबिन्दुवृत्तिः, (२६) कर्मप्रकृतिविशेषवृत्तिः [टीप्पनं], (२७) सार्धशतकचूर्णिः, (२८) उपदेशपद–सुखसम्बोधनीवृत्तिः । श्रीउदयप्रभसूरिकृतप्रवचनसारोद्धारविषमपदपर्यायस्य संशोधकत्वमप्येतेषां तत्तद्ग्रन्थान्ते । अन्या अपि भवेयुश्चेत्केन निवारयितुं शक्यं तत्सम्भावनाविषयम् ।

प्रतिभा—साम्प्रतं समुपलभ्यमानाभिरनन्तरोक्ताभिरनेकाभिः कृतिभिरेव तत्रभवताम् सूरिपुरन्दराणां संस्कृतप्राकृतभाषाधीनत्वं, व्याकरण–साहित्य–न्याय–चरणकरणानुयोगधर्मकथानुयोगेष्वेवञ्च द्रव्यानुयोग–गणितानुयोगादिषु पारङ्गतत्वं, सकलतन्त्रशास्त्रपारावारपारीणत्वञ्च, जनैर्गीयमानं तार्किकशिरोमणित्वं, निस्पृहावधित्वं; त्यागित्वञ्चानुभूयतेऽत एवासाधारणे दार्शनिकवैदुष्ये संशयलवस्यापि कावकाशः ।

अणहिल्लपुरे जातजैनतत्वाभिरुचेःसिद्धराजनृपस्य कोविदालङ्कृतपर्षदि परमतवादिनोनेके पराभूता यैर्यैश्च तत्रैव दिगम्बरमतचक्रवर्तिकुमुदचन्द्रोपि चतुरशीतिवादैः पराभूय, तन्नगरतत्पदप्रवेशाभावः कारितः, यैर्भूरिजिनबिम्बप्रतिष्ठा कृता, बहुविद्वन्मुनिभ्य आचार्यपदं समर्पितं । ते श्रीजैनशासनानवद्योन्नतिकारका वादिबिरुदधारिश्रीअजितदेवसूरिस्वनामप्रख्यापकाः श्रीमत्पट्टं विभूषितवन्तः ।

अपरञ्च—यैः प्रमाणनयतत्वलोकालङ्काराभिधतर्कग्रन्थं निर्माय, स्वोपज्ञ ८४००० चतुरशीतिसहस्रपरिमितया स्याद्वादरत्नाकराख्यया टीकया विभूष्यानेकानेकमतवादिवदनपिधानं कृतमद्ययावत्तथैव भूयते; ते प्रभुवादिदेवसूरयोपि श्रीमच्छिष्यत्वेन प्रतीत एव ।

१ संदेहास्पदं टीकाकर्तृकत्वेन । २ श्रीवादिदेवसूरिभिः पराभूतइत्यप्यन्यत्र ।

एवादृशाः सर्वगुणसम्पन्नसकलदर्शनपारावारीणतार्किकशिरोमणितपोमूर्तिप्रभृतिगुणवन्तो मूलकर्तृत्वेन—टीकाकर्तृत्वेन चैव ग्रन्थवे-शिष्ट्यमविसंवादमेव ।

२—ग्रन्थस्य बाह्याभ्यन्तरस्वरूपम् ।

१—बहिरङ्गम्—मूलम्—उपदेशपदनामकम्, प्राकृतं आर्यापद्यमयम्, एकोनचत्वारिंशदधिकसहस्रसङ्ख्याकगाथाप्रमितम् । टीका च सुखसम्बोधनी नामधेया, संस्कृतगद्यमयी भूयोभूयः सविस्तरप्राकृतसंस्कृतभाषाबद्धसुमनोहरपद्यगद्यरूपकथानकपूर्णा, सार्धत्रयो-दशसहस्रपरिमिता ।

२—अन्तरङ्गम्—विषयश्चास्य चतुर्ष्वनुयोगेषु प्रधानतया धर्मकथानुयोगात्मकोऽवबोध्यः, अनेकधोपदेशविशिष्टत्वस्य तु ग्रन्थावलोकनं मतिभूः ।

"क्रोधादिकलुषकषायकरालपातालभीषणे जन्मजरामरणनीरपूरपूरिते महामोहावर्तगर्तपतितानन्तजन्तुसन्तानसङ्कटे नानाविधाधि-व्याधिव्याबाधासहस्रक्रूरजलचराकुलेऽनर्वाक्परपारसंसारपारावारे" [इति श्रीनवतत्त्वभाष्यकृदुक्तस्वरूप]संसारे—सुदुर्लभमज्ञानप्रमाद-दोषप्रभवप्रतिपादेन, सुदीर्घैकेन्द्रियादिकायस्थितिगुण्ठितसंसारचक्रवालपरिभ्रमणान्तरिततया समयप्रसिद्धैश्चोल्लकपाशकादिदृष्टान्तैरति-दुरासादपुनरुत्पत्तिक धर्मश्रवणादिसामग्र्युपहितं विपुलपुण्यप्राग्भारलभ्यं प्रकृतितनुकषायत्वादिगुणसमाजेनावाप्य नरजन्म, सर्वज्ञ-भाषिते तपश्चरणाद्यनुष्ठाने धर्मे, संसेव्यगुरुकुलवासं परिज्ञायप्रवचनानुयोग सूत्रार्थज्ञानविक्रमेण विधेयो यथाशक्त्युद्यमो धर्मपरीक्षादक्षै-रिति विभाव्य, मनुष्यभवदुर्लभतात आरभ्य मोक्षपर्यवसानफलस्य सम्पूर्णोपदेशः प्रपञ्चितो यथाप्रवचनविसङ्क्षेपेण परहिताधाननिबद्ध-

निबद्धबुद्धिभगवन्मूलकारैस्तथापि; जिनवचनपीयूषपानकरणप्रयतमानमानसानां सङ्क्षिप्तरुचीनां भविकानां तथाविधवस्तुतत्त्वाववबोधोत्पादकत्वेन परमोपकारित्वम्। ग्रन्थनिर्माणप्रयोजनं महत्वं तु टीकाकारैरेवेत्येवं निरूपितम्—
"..उपदेशपदानि विना न सम्यग्दर्शनादिपरिपूर्णमोक्षमार्गावतारसारा भवितुमर्हन्ति, कथञ्चित्तत्रावतीर्णा अप्यनादिकालविलग्नविलीनवासनासन्तानविषवेगावेशवशेनक्षोभ्यमानमनसो न स्थैर्यमवलम्बितुमलं इत्यादि विभाव्यैव"। "तत्वामृतोदधिनामानन्दितसकलविबुधहृदयानाम्। उपदेशपदानाम्.......................॥" इत्यादि।

टीकाकारमहात्मभिरपि मूलकारमहाशयाशयानुलङ्घ्य तदाविष्करणे स्वप्रतिभया विषयविवेचना सङ्कोचाभावेनाकारि। कृता च तत्र तत्र कथापूर्तिः आमूलमुपदेशात्मकतत्वाववबोधगर्भितसरसप्राकृतसंस्कृतगद्यपद्यमयमृदुभाषाशब्दादिरचनायुक्ता। अत एव मन्दमतिकारतस्तीव्रबुद्धिकान्तानां सुग्राह्यत्वं स्फुटम्। किमत्र विततता? सम्पूर्णसंविज्ञानाय ग्रन्थावग्राहं प्रति कृत्वा प्रेर्यत्वमपि सविशेषसादरकरणार्थं प्रविलोक्य तत्तन्मुख्यविषयनामोद्धृतिरेवार्हा;—

उपदेशश्रवणयोग्यतायां मनुष्यत्वादिसामग्रीप्रधानाङ्गमिति मनुष्यजन्मादिदौर्लभ्याख्यानम्। धर्मप्रवृत्त्युपदेशं उपदेशदानपात्रं सूत्रदानविधिश्च। (४४ पत्रपर्यन्तम्)

उपदेशोपि बुद्धिमत्ताधारभूतोऽत औत्पत्तिक्यादिबुद्धिविवरणं भूरिदृष्टान्तमयम् (१०० पत्रात्मकम्)

आज्ञापूर्विकाप्रवृत्तिः फलवतीति सविस्तरमाग्रन्थसमाप्तेः सयुक्तिकं वर्णनमतीवोपयोगि दृष्टफलञ्च। अन्तरान्तरा पञ्चकारणवादसमाधानपूर्वकं स्वसमयस्य स्याद्वादवादित्वस्थापनम्। तत्रापि दैवपुरुषकारयोः सोदाहरणपुरस्सरमुपवर्णितमनतिसङ्क्षिप्ततया।

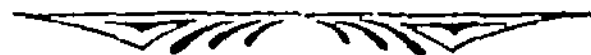
एवञ्च–आज्ञायाज्ञानां ज्ञानादिलाभप्राप्त्यभावत्वम् । धर्मबीज–वैयावृत्य–अष्टप्रवचनमातृ–पञ्चमहाव्रत–अणुव्रत–रात्रिभोजनविरमणव्रत–देवद्रव्यभक्षकरक्षकफलादि–असद्गुरुत्व–गुरुकुलवास–मुमुक्षूणां निरभिमतत्वेन क्षणमपि न स्थेयं, यतनायामूलत्वनेकप्रश्नस्वरूपम् ।

तथा साम्प्रतीनानां चारित्राद्यभावमावादीनां सयौक्तिकत्वेन सिद्धान्तमर्यादया खण्डीकरणं, पञ्चमारकपर्यन्तधर्मावस्थितिरचलेति प्रदर्शनम् ।

पाखण्डबहुले करालकलिकालेपि गीतार्थाद्याज्ञायोगिनां स्थैर्यावस्थानवोपलब्धिविधि । पञ्चमकालभावप्रदर्शकसप्ताष्टकविवरणम्–सूत्राभिधानदायक–ग्राहकस्वरूपयुता व्याख्यानविधिरिति ।

विशेषतो ग्रन्थस्यैव समीपस्था मत्कृता विषयसूचीरवलोकनीया । अन्यच्च बहुभिः पूर्वपुरुषैर्मेधाविभिर्जैनाचार्यैस्स्वस्वनिर्मितग्रन्थादिषु तत्तद्विषयपोषणाय साक्षीतयोद्धृतानि एतद्ग्रन्थवाक्यानि यावत्पूर्वग्रन्थशतप्रणयनप्रभावविस्तीर्णन्यायाचार्यपदधारककाशीविबुधविजयाधातन्यायविशारदोपाधिभिर्महामहोपाध्यायैः श्रीमद्यशोविजयगणिभिस्स्वसन्दृब्धपरःशतग्रन्थेष्वनेकत्रास्य ग्रन्थस्य प्रामाण्यार्थमुल्लेखेन न पर्याप्त किन्तु–अयमेव ग्रन्थो नवनीतरूपपिण्डीकृत्य स्वोपज्ञवृत्त्यलङ्कृत उपदेशरहस्याभिधानेन सङ्कलितो (सुग्रथितो) दृश्यते ।

अस्मादपरं किं प्रामाण्यमार्गणमस्य वैशिष्ट्ये ? ।



(ह्रीँ) मुद्रणविषयीकृतेस्मिन्ग्रन्थे–प्रसङ्गानुपातिनिवेदनम्।

समाददतु! समर्प्यमाणः करकमले एप–१९–२० तमपुष्परूपो ग्रन्थः सान्वर्थाभिधानः सदुपदेशकोपदेशपदमहाग्रन्थः श्रीमदार्हततत्वसमुपविदर्शयिषवो वाचंयमाः! प्राग्निवेदिताय पूर्वभागप्रदानेनानर्घगुणरत्नाकराय श्रीश्रमणसङ्घभट्टारकाय श्रीमन्मुक्तिकमलजैनमोहनमालाकार्यवाहकैः।

अद्यावधि मुद्राप्याविष्कृतेषु २२–पुष्पेष्वयं चाक्षुल्लकविद्वदुपकृतयेऽलम्भविष्णुरुपयुक्ततमत्वादेतस्य प्रादुर्भविष्यत्त्वावाप्तविविधबोधानां बुधानां चेतसि विलोकनादेतस्याः प्रतिपादितायाः प्रयोजनव्रातप्रतिपादनपरायाः ग्रन्थकृच्छिरोमणीनां वदनकजनिसृतायाः गाथायाः पङ्क्तेश्च। तत्त्वनन्तरमेवोक्तम्।

जैनोपदेशिकसकलग्रन्थेषु प्रधानत्वमादधानस्य प्रायः प्रस्तुतसटीकग्रन्थस्य शुद्धोपदेशकत्वादिप्रवरमुनिवर्यादीनां सर्वदा सर्वोपयोगित्वादपि, हस्तलिखितादर्शस्य दौर्लभ्यत्वाल्लेखकादिसाधनाभावाच्च, वर्तमानमुद्रणयन्त्रद्वारा प्रकटीकरणमेव सौकर्याय भावी। अस्तु। कथमपि निखिलाऽऽबुधजनोपयोगी करणीय एवायं! इत्यत्रायासायोपदिष्टवन्तो ज्ञानान्धकारपर्यटद्सज्ज्ञानांशुप्रदानसदोदितदिनकराः श्रीसिद्धक्षेत्र–पादलिप्तपुरपवित्रितजन्मानो भरयौवननिर्जितकामकन्दर्पसस्त्रीकगृहीतपारमेश्वरीप्रव्रज्या ध्रांगध्रानरेशसचिवाविप्रकृतिमण्डल–भीलोडीयारामपुराद्यन्यान्यानेकग्रामठक्कुरराजकुमारादिक्षत्रियप्रभृतिजैनजैनेतरभव्यजीवप्रतिबोधकत्वादिनार्हतधर्माभ्युदयाय शासनद्रोहिपाखण्डिकृतनिष्ठुरोपसर्गपरीसहादिसहमानशासनोन्नतिकारकाः" पूर्ववर्णितपूज्यप्रभुश्री**हरिभद्रसूरि**–कलिकालसर्वज्ञश्री**हेमचन्द्रा**-

चार्य—न्यायाचार्य—न्या० वि० उपाध्याय श्रीमद्यशोविजयपुङ्गवादिमहर्षिप्रणीतग्रन्थावगाहका, एवञ्च दयानिधिधीवराग्रदेवार्यज्ञानकोशसविधे विनियोक्तुक्षमा अस्मद्गुरवः पूज्याचार्यश्रीमद्विजयमोहनसूरीश्वराः । प्रतक्यपदानुसृत्या जातेऽस्मिन्पथे केवलानि मात्मानि त्रीणि चत्वारि प्रत्यन्तराणि—

[१—अगद्विभूषणशासनसम्राट्—स्वपरसमयपारावारपारीणतपागच्छनभोदिनमणिमवतप्रचण्डपुण्यप्रभावपरमपूज्यपरमोपकारिप्रातःस्मरणीयभट्टारकाचार्यमहाराजाधिराजश्रीमद्विजयनेमिसूरीश्वरपादानामेका नातिशुद्धा ।

२—अन्योपकारिकरणार्पितजीवनननज्ञाननिधिसागरगम्भीरानेकधाप्रज्ञानवितरणप्रवर्तकाचार्यश्रीमत्सागरानन्दसूरिवराणामेकाऽशुद्धप्राया ।

३—क्षान्त्यादिगुणविभूषितश्रीविजयमेघसूरिसत्का शुद्धप्राया ।

४—विनयनिस्पृहत्वादिगुणयुतश्रीभक्तिविजयविनेयमुनियशोविजयतच्छुद्धप्राया । परमुपकृतमत्र कृतपुस्तकसाहाय्येनैवं वर्धमभिमन्यते सर्वान् ।]

समुपलभ्य मुद्रणसाधीयसीसाधनतायै सशोधनपूर्वकादर्शकरणादिना संस्कार्ये सत्यपि संशोधने यथप्यायासबाहुल्यं तथाप्यादर्शपुस्तकान्तरेष्वशुद्धप्रायत्वात्कुत्रचिदत्र मूलगाथायास्त्रुटिप्रभृति विफलत्वात्तथापि, टीकामुखेभ्यस्तत्तद्विषयोपजीव्य, ग्रन्थाकाराक्षपातुवक्ष ( ) इति चिह्नाङ्कितं प्रक्षिप्य, सम्बन्धमेलन कृत । चेन्नास्ति व्यस्तत्वं, संशोध्य समूलयन्तु धीधनाः । मुद्रणान्वीक्षणशोधनादिभिः कृते हि यत्ने, कथिच प्रमादभ्रान्त्यादिपुरुषदोषवशात्पतित स्खलितं वा स्यात्तत्तु गुणदोषविवेकविचक्षणा विद्वांसः सादराव-

लोकनेन समीकुर्वन्तु ! इत्याशास्य, प्रतिस्थानं प्रतिक्षणं मत्प्रमादादिदोपमार्जनदत्तोपयोगिनां मादृशाय क्षुद्रजन्तवे सम्यग्दर्शनादिरत्नत्रयीदायकानां—गजारोहकारकानां ममाधारैकत्वभाजां पूज्याचार्यवर्यसद्गुरूणां मात्रं संसर्योपकारितामभिवादयेऽहम् ।

तथा नैसर्गिककुलजविनयवैय्यावृत्यादिसद्गुणभाक्प्रकर्षप्रज्ञस्वीकृतलघुवयःप्रव्रज्याव्याकरण—साहित्य—सिद्धान्तावगाहकमुनिश्रीधर्मविजयस्य, प्रतिज्ञापालनधीरमुनिश्रीभरतविजयस्य च साहाय्यकत्वमपि लब्धावसरमनुमोदनार्हम् ।

सिद्धान्तश्रवणोत्सुकपरमात्मप्रणीतमार्गानुगामि गुरुवचनायत्तीभूत 'वकील' नन्दलाल तनुजनुषो विनयविवेकमार्दवादिगुणयुतस्य मालाकार्याधिकारिणः श्रीलालचन्दस्य स्वीयं—'बी—ए'—इति कक्षाभ्यासव्यापृतत्वमप्येतत्कर्मणि सदा निस्पृहतया ज्ञानभक्त्यर्थं क्रियमाणप्रयासकत्वाद्धन्यवादार्हत्वमेवं मुद्रणकृतार्थिकसाहाय्यकानाञ्च न विसरेयम् ।

पर्याप्तमतिप्रसङ्गेन । एतद्ग्रन्थोद्गतभावार्थजगतीतलमनन्तसमयमभिव्याप्नोतु । बोधिलाभशुद्धिभाजो भूत्वा समनुभवन्तु भव्या भाविभाव्या अचलं मोक्षसुखम् ।

श्रीस्तम्भतीर्थम्. वीर० २४५१
वि० १९८१ श्रावण कृष्णाष्टमी

इत्यावेदयति

आराध्यपाद—विद्वदवतंस—व्याख्यानकोविदाचार्य—

श्रीमद्विजयमोहनसूरीश्वर—प्रतापः

ॐ

श्रीउपदेशपदमहाग्रन्थस्यानतिविस्तृतविषयानुक्रमः ।



ग्रन्थसमाप्तिः

एतत् संस्थाया अद्ययावत् प्राकाश्यं नीतानि पुस्तकानि ।

	मूल्यम्
†१ अनित्यादि भावनास्वरूप	
२ श्रीजिनेन्द्रस्तवादिगुण मोहनमाला (द्वि० आ०)	०—६—०
*३ गुजरातनुं गौरव याने विमलमंत्रीनोविजय	
*४ श्री देवगुरुवंदनादि विधिसंग्रह	
*५ श्री सुबोधपाठसंग्रह	
६ श्री पोसहविधि (द्वि० आ०)	०—३—०
†७ श्री प्रतिमा शतकम् (सटीकम्)	२—०—०
*८ श्री कर्मग्रन्थवृत्तिः (प्रथमोविभागः)	
†९ श्री मार्गपरिशुद्धिः (संस्कृत)	०—६—०
*१० श्री विपाकसूत्रम् (सटीकम् छायासहितञ्च)	०—१२—०
*११ श्री मुक्तिमार्गदर्शन याने धर्मप्राप्तिनाहेतुओ	
*१२ श्री सुरप्रियचरित्र (भाषांतर	

† आ निशानी वाळा शिल्लकमांछुटके । *आ निशानी वाळा शिल्लकमां नथी.

	मूल्यम्
१३—१४—१५प्रतिमास्थापनन्यायः, परमज्योतिः पंचविंशतिका, परमात्मपंचविंशतिका,	०—३—०
*१६ श्री चउमासी तथा दीवालीदेववंदन	
†१७ श्री ज्ञानसारसूत्र तथा धनपालकविकृत श्रावकविधि....	
*१८ श्री देववंदन माळा	०—१२—०
१९ उपदेशपदसटीकः प्रथमोविभागः	३—८—०
२० उपदेशपदसटीको द्वितीयो विभागः (पूर्ण)	
२१ श्री अभिधान चिन्तामणि कोशः (सटीकः)	१—८—०
*२२ श्री महावीरस्वामिचरित्र	१—०—०

प्राप्तिस्थानम्

१ शाह लालचन्द नंदलाल वकील. ठे. कोठीपोळ—वडोदरा.

२ मास्तर कुंवरजी दामजी ठे. बुद्धिसिंहजी जैनशाळा—पालीताणा.

श्रीमद् देवेन्द्रसूरिसन्दृब्धं श्री वैराग्यकुलकम् ।

जम्मजरामरणजले नाणाविहिवाहिजलयराइन्ने । भवसायरे असारे दुलहो खलु माणुसो जम्मो ॥ १ ॥
तम्मिवि आयरियखित्तं जाइ कुलरूवसपयाउय । चिंतामणिसारिस्थो दुलहो धम्मो य जिणभणिओ ॥ २ ॥
भवकोडिसएहिं परिहिंडिऊण सुविसुद्धपुन्नजोएण । इत्तियमित्ता संपइ सामग्गी पाविया जीव ! ॥ ३ ॥
रूवमसासयमेय विज्जुलयाचंचलं जए जीयं । संझाणुरागसरिसं खणरमणीय च तारुन्नम् ॥ ४ ॥
गयकन्नचंचलाओ लच्छीओ तियसचावसारिच्छं—विसयसुह जीवाणं बुज्झसु रे जीव ! मा मुज्झ ॥ ५ ॥
किंपाकफलसमाणा विसयहालाहलोवमा पावा । मुहमुहरखणसारा परिणामे दारुणसहावा ॥ ६ ॥
भुत्ता दिव्वभोगा सुरेसु असुरेसु तहय मणुएसु । न य जीव ! तुज्झ तित्ती जलणस्सव कट्ठनियरेहिं ॥ ७ ॥
जह संझाएसउणाण संगमो जह पहे य पहियाणं । सयणाणं संजोगो तहेव खणभंगुरो जीव ! ॥ ८ ॥
पियमाइभाइभइणीभज्जापुत्तत्तणेवि सव्वेवि । सत्ता अणंतवारं जाया सव्वेसिं जीवाणं ॥ ९ ॥
ता तेसिं पडिबंधं उवरिं मा तं करेसु रे जीव ! । पडिबंधं कुणमाणो इहयं चिय दुक्खिओ भमिसि ॥ १० ॥
जाया तरुणी आभरणवज्जिया पाडिओ न मे तणओ । धूया नो परिणीया भइणी नो भत्तुणो गमिया ॥ ११ ॥
थोवो विहवो संपइ वट्टई य रिणं बहुबओ गेहे । एवं चिंतासंतावदुमिओ दुक्खमणुहवसि ॥ १२ ॥

काऊणवि पावाइं जो अत्थो संचिओ तए जीव । सो तेसिं सयणाणं सव्वेसिं होइ उवओगी ॥ १३ ॥
जं पुण असुहं कम्मं इक्कुचिय जीव तं समणुहवसि । न य ते सयणा सरणं कुगइए गच्छमाणस्स ॥ १४ ॥
कोहेणं माणेणं मायालोभेहिं रागदोसेहिं । भवरंगओ सुइरं नडुव नच्चाविओ तंसि ॥ १५ ॥
पंचेहिं इंदिएहिं मणवयकाएहिं दुट्ठजोगेहिं । वहुसो दारुणरूवं दुक्खं पत्तं तए जीव! ॥ १६ ॥
ता एअन्नाऊणं संसारसायरं तुमं जीव! । सयलसुहकारणम्मि जिणधम्मे आयरं कुणसु ॥ १७ ॥
जाव न इंदियहाणी जाव न जररक्खसी परिप्फुरइ । जाव न रोगवियारो जाव न मच्चु समुल्लियइ ॥ १८ ॥
जह गेहम्मि पलित्ते कूवं खणियं न सक्कई कोवि । तह संपत्ते मरणे धम्मो कह कीरए जीव ॥ १९ ॥
पत्तम्मि मरणसमए डज्झसि सोअग्गिणा तुमं जीव! । वग्गुरपडिओव मओ संवट्टमिउ जहवि पक्खी ॥ २० ॥
ता जीव! संपयं चिय जिणधम्मे उज्जमं तुमं कुणसु । मा चिन्तामणि सम्मं मणुयत्तं निप्फलं णेसु ॥ २१ ॥
ता मा कुणसु कसाए इंदियवसगोय मा तुमं होसु । देविंदसाहुमहियं सिवसुक्खं जेण पावहिसि ॥ २२ ॥

॥ इति वैराग्यकुलकं समाप्तम् ॥



अथ शुद्धाज्ञायोगस्यैव माहात्म्यमुपचिन्वन्नाह—

एत्तो उ दिट्ठिसुद्धी गंभीरा जोगसंगहेसुत्ति । भणिया लोइयदिट्ठंतओ तहा पुव्वसूरीहिं ॥ ३६० ॥

इतस्थित एव शुद्धाज्ञायोगपूर्वकानुष्ठानस्य सानुबन्धत्वाद्धेतोर्दृष्टिशुद्धिः सम्यग्दर्शननिर्मलता गभीरानुद्घाटमहानिधानमिव मध्याविर्भूताद्भुतविशेषा योगसंग्रहेषु योगस्य साधुजनानुष्ठानस्य संग्रहा समाहकाः सिद्धान्तालापकास्तेषु द्वात्रिंशत्संख्येषु "आलोयणा निरवलावे आवईसु दढधम्मया" इत्यादिश्लोकपञ्चकोक्तेषु, इतिः पदपरिसमाप्तौ, भणिता लौकिकदृष्टान्ततः, तथेति तत्प्रकारात् पूर्वसूरिभिः सुधर्मस्वामिप्रभृतिभिः ॥ ३६० ॥

तमेव दृष्टान्तं संगृह्णन्नाह—

साएयम्मि महबलो विमल पहा चेव चित्तपरिकम्मे । णिप्फत्ति छट्ठमासे भूमीकम्मस्स करणं च॥३६१॥

साकेते नगरे 'महबल'त्ति महाबलो नाम राजाऽजनि । 'विमल'त्ति विमलनामा 'पहा चेव'त्ति प्रभाकरश्चैवचित्रकरावभूताम् । ताभ्यां च चित्रपरिकर्मणि प्रारब्धे निष्पत्तिरेकेन षष्ठमासे दर्शिता । द्वितीयेन तु भूमीकर्मणः करणं चेति ॥ ३६१ ॥

इमामेव गाथां व्याचक्षाणो दूयेत्यादिगाथापंचकं किंचिदधिकमाह—

१८ दूयापुच्छण रण्णो किं मज्झं णत्थि देव । चित्तसभा । आदेसो निम्मवणा पहाणचित्तगरबहुमाणो३६२॥१

अण्णोण्णभित्तिजवणिगकिरिया छम्मासओ उ एगेण। णिम्मवणं अन्नेणं भूमीकम्मं सुपरिसुद्धं ॥३६३॥२
रायापुच्छण मेगो णिम्मवियं बीय भूमिकरणम्मि। आहूसुगणिवदंसण चित्ते तोसो उचियपूजा ॥३६४॥३
जवणीविक्खेवेणं तस्संकम रम्म रायपासणया। किं वेयारसि ण हु देव! संकमो जवणिगा णो उ ॥३६५॥४
रण्णो विम्हय तोसो पुच्छा एवं तु चित्तविहि सम्मं। भावण वण्णगसुद्धी थिर वूड्ढि विवज्जओ इहरा॥३६६॥५

साएयं नाम पुरं विसायमायामयाइमुक्कजणं। राया तत्थ महाबलनामा चउरंगवलकलिओ ॥१॥ मंथिज्जमाणजलनिहि-सलिलसमुप्पन्नफेणफाराए। कित्तीए धवलियजओ कयपणयजणामलफलाए ॥ २ ॥ संसिद्धरज्जकज्जो सहागओ अन्नया भणइ दूयं। जं अन्नेसिं निवईणमत्थि तं मज्झ किं नत्थि ॥ ३ ॥ (दूतः-)सघाणि रज्जचिंधाणि देव! तव संति किंचि-दधिकाणि। परमत्थि न चित्तसभा जहन्नराईण तह तुज्भं ॥ ४ ॥ विमलपहाकरनामा चित्तकरा सेणिणायगा दोन्नि। सद्दाविया निवइणा गरुयममरिसं वहंतेण ॥ ५ ॥ भणिया एयसभाए जह चित्तं लहु पसिज्झए कुणह। तह तुब्भे सव्वा-यरसारा जणचित्तचोरंति ॥ ६ ॥ एवंति मन्निए गरुयरायसम्माणभायणीभूया। तक्कालोवट्ठियसयलचित्तपाउग्गसुइदव्वा ॥ ७ ॥ विहिया दुहा सभा सा मज्झम्मि य जवणिया घणा ठविया। मा कोइ अइसयं पेच्छिऊण कस्सावि चोरेज्जा ॥ ८ ॥ आढत्ता चित्तेउं सपरियणा तं सहं कयपइन्ना। विमलेण छट्ठमासे विचित्तचित्ता इमा विहिया ॥ ९ ॥ तो रन्ना कोउगपरिगएण जुगवं दुवेवि परिपुट्ठा। हंहो! तुब्भं चित्तं केत्तियमेत्तं विणिप्फन्नं? ॥ १० ॥ विन्नत्तो विमलेणं जह

भूमिशुद्धि-
चित्रकरो-
दाहरण०

चित्तं मज्झ अविकलं आर्य । णियदिट्ठिपयाणेणाणुग्गहमेत्तो खणं कुणह ॥ ११ ॥ बीएण पुण पयंपियमेगावि मए न निम्मिया रेहा । चित्तपरिकम्मजोगा भूमिच्चिय केवला रइया ॥ १२ ॥ दिट्ठो सहाविभागो रन्ना विमलेण चित्तिओ तोसो । तो तस्स समुप्पन्नो कयाय पूया समुचियत्ति ॥ १३ ॥ विक्खित्तचिरूणं जवणियमियरसहाभागमिह पलोइंति । जा नरनाहो चित्तियभित्तिविभागस्स संकमओ ॥ १४ ॥ तत्तो रम्मसरूवा सा भित्ती ज्झत्ति नियइणा दिट्ठा । चित्तयरवयणविहडणमभिसंकंतो लहु विलक्खो ॥ १५ ॥ जाओ निवो पयंपइ अम्हे वियारिया किमेवं ते ? । ण हु देव ! संकमातो चित्तस्स इमेरिसं आर्यं ॥ १६ ॥ संकासंकुलियमणोवि तं जवणियमवणियं जहा कुणइ । ता पेच्छइ भित्तिं चिय निवई ससिनिम्मलालोयं ॥ १७ ॥ विप्फुरियविम्हयमुहो पुच्छइ राया तए न किं विहियं । चित्तं पत्तियकालो जं लग्गो भूमिमेत्तम्मि ? ॥ १८ ॥ देव ! न भूमिविसुद्धिं विणेह चित्तं कयंपि रमणिज्जं । ओभावइ वन्नगा जं थिरत्तसुद्धीओ न लहंति ॥ १९ ॥ मयो चित्तगरसिरोमणी इमो अत्थि एरिसो अन्नो । भणिओ अच्छउ एसा इमंपि चित्तं इमं होही ॥ २० ॥ संकमवसाउ अहियं निभालणिज्जं जओ कुणइ । मुहमादरिसस्स तले अहियं सोहं समुवहइ ॥ २१ ॥ सक्कारो अइगरुओ तह विहिओ जह स जावजीवंपि । नियवधुलोयसहिओ परमं सुहिभायमणुपत्तो ॥ २२ ॥

अयोर्लिंगितगाथाक्षरार्थः—

'दूयापुच्छण'त्ति दूतस्य पृच्छा समभूद् राज्ञो महाबलस्य, यथा किं वस्तु मम नास्ति ? स आह–देव ! चित्रसभा नास्ति । तदनन्तरमेव द्वयोश्चित्रकरयोरादेशो दत्तः 'णिम्मवण'त्ति निर्मापना विषयः। तदन्वेव प्रधानचित्रकरबहुमानः प्रवृत्तः॥१२॥१

'अन्नोन्नभित्तिजवणिगकिरिया' इति अन्योऽन्यं परस्परभित्त्योश्चित्रयितुमारब्धयोर्जवनिकाक्रिया विहिता मध्ये काण्डपटस्थापनेनादर्शनं कृतमित्यर्थः। ततः षण्मासतस्तु षण्णां मासानां पर्यन्ते एवैकेन विमलनाम्ना चित्रकारेण निम्मापणं चित्रस्य कृतम्। अन्येन प्रभाकरनाम्ना भूमीकर्मचित्रभूमिकानिष्पत्तिरूपं सुपरिशुद्धमिति ॥ ३६३ ॥ २ ॥

राजप्रच्छनमभूत्। एको विमलनामा निर्म्मापितं चित्रमिति, द्वितीयस्तु भूमिकर्मेति आह ब्रूते। तत उत्सुकस्य नृपस्य दर्शनं समजनि। चित्रे भित्तिगते तोषो राज्ञः। उचितपूजा कृता विमलस्येति ॥ ३६४ ॥ ३ ॥

ततो जवनिकाविक्षेपेण काण्डपटापसारेण तत्संक्रमेण द्वितीयभित्तिगतचित्रसंक्रमेण रम्यस्यातिशायिनश्चित्रस्य राज्ञो दर्शनमकारि। जातवैलक्ष्यश्च नृपतिराह–किमस्मान् विप्रतारयसि वंचयसि? प्रभाकरः नहु नैव देव! विप्रतारयामि। यतः संक्रमो द्वितीयभित्तिगत एषः। ततो जवनिका दत्ता। नो तु नैव संक्रमो वृत्तः ॥ ३६५ ॥ ४ ॥

राज्ञो विस्मयतोषौ सम्पन्नौ। तथा, पृच्छा कृता, किमेवं भवता भूमिकाशुद्धिरारब्धेति। भणितं च तेनैवं त्वनेनैव विधिना भूमिकाशुद्धिलक्षणेन चित्रविधिः सम्यक् सम्पद्यते। कुतः। यतः, भावना सजीवत्वलक्षणा, वर्णकशुद्धिः कृष्णनीलादिवर्णकानां स्वरूपोत्कर्षरूपा तथा 'थिरवुड्ढि'त्ति स्थिरत्वं वृद्धिश्च स्फारीभवनरूपा सम्पद्यत इति। विपर्ययो व्यत्यासो भावनादीनां इतरथा भूमिकामालिन्ये सति सम्पद्यत इति। ततः साधुरिति कृत्वा महापूजा कृता भणितं चास्तां भित्तिरियमित्थमेव भवति ॥ ३६६ ॥ ५ ॥

इत्थं दृष्टान्तमभिधाय दार्ष्टान्तिकयोजनामाह;—

(तुल्लाए किरियाए अभव दूरभवमाइजीवाणं । धम्मट्ठाणविसुद्धी एमेव हवेइ इट्ठफला ॥ ३९७ ॥)

तुल्यायामेव क्रियायां चैत्यवन्दनास्वाध्यायसाधूपासनादिरूपायामभव्यदूरभव्यासन्नभव्यादिभेदभाजां जीवानां धर्मस्थानविशुद्धिर्विधीयमानधर्मविशेषनिर्मलता एवमेव चित्रकर्मवत्, भूमिकाशुद्धौ शुद्धबोधिलाभलक्षणायां सत्यामित्यर्थः, भवतीष्टफला निष्कलङ्ककल्याणलाभप्रयोजना, अन्यथा तद्विपर्यय एवेति ॥ ३९७ ॥

एतदेव परमतसंवादेनाह—

अज्झप्पमूलबद्धं इत्तोणुट्ठाणमो सयं विंति । तुच्छमलतुल्लमएणं अण्णेवज्झप्प सत्थण्णू ॥ ३९८ ॥

इहाध्यात्मलक्षणमित्थमवसेयम्—"औचित्याद् वृत्तयुक्तस्य वचनात् तत्त्वचिन्तनम् । मैत्र्यादिभावसंयुक्तमध्यात्मं तद्विदो विदुः ॥ १ ॥" इति । ततोऽध्यात्ममेव मूलं तेन बद्धमायत्तीकृतमध्यात्ममूलबद्धम्, अतो भूमिकाशुद्ध्यपेक्षानुष्ठानस्येष्टफलत्वाद्धेतोर्यदनुष्ठानं परमार्थतस्तदनुष्ठानं ब्रुवते तुच्छमलतुल्यमसारशरीरलग्नमलसदृशमन्यदध्यात्ममूलबन्धविकलमन्येऽपि तीर्थान्तरीया अध्यात्मशास्त्रज्ञा ब्रुवन्तीति यदेवाध्यात्मबन्धप्रधानमनुष्ठानं तदेव भवव्याधिक्षयकरणतया तत्त्वतोऽनुष्ठानम् । तद्विलक्षणं च शरीरस्थरजोराशिवद् मालिन्यकारितयाऽत्यन्ततुच्छमन्येऽपि योगशास्त्रविदो विदुरिति ॥ ३९८ ॥

१ इयं मूलगाथाऽस्मत्समीपस्थेषु चतुर्ष्वप्यादर्शपुस्तकेषु नास्ति, टीकाग्रन्थानुसारेण तु [illegible] गाथा अतएव कोष्ठके दत्ता ।

इदं चाध्यात्मं यतो भवति, यच्चातः प्रवर्त्तते, तद्दर्शयति;—

सुद्धाणाजोगाओ अज्झप्पं सति इओ समालोचो। हंदि अणुट्ठाणगओ ततो य तं नियमतो होति ॥३६९॥

शुद्धाज्ञायोगादध्यात्ममुक्तरूपं सदा सर्वकालं संजायते न पुनरन्यथापि, तस्य तदेककारणत्वात्। तदनु इतोऽध्यात्मात् समालोचो विमर्शश्चिकीर्षासारो 'हंदि' इत्युपप्रदर्शने, अनुष्ठानगतस्तच्चित्रक्रियाकाण्डविषयः प्रवर्त्तते। ततश्च तस्मादेवालोचात् तदनुष्ठानं नियमतो भवति, तस्य तदवंधहेतुत्वादिति ॥ ३६९ ॥

अयं च शुद्धाज्ञायोगो यथा भवति, तद्दर्शयति,—

एसो उ तहाभवत्तयाए संजोगतो निओगेण। जायति भिन्ने गंठिम्मि अन्नहा णो जतो भणियं ॥ ३७० ॥

एष शुद्धाज्ञायोगः पुनस्तथाभव्यतया उक्तरूपतया संयोगात् सम्पृक्तभावाद् नियोगेन नियमेन जायते जीवानाम्। कीदृशे कस्मिन्नित्याह—भिन्नेऽपूर्वकरणवज्रसूच्या सम्पन्नच्छिद्रे कृते ग्रन्थौ घनरागद्वेषपरिणामरूपे। अन्यथा ग्रन्थिभेदाभावे सति नो नैव, महामोहसन्निपातोपहतत्वात्। यतो भणितमागमे ॥ ३७० ॥

वेहपरिणामरहिते ण गुणाहाणमिह होति रयणम्मि। जह तह सुत्ताहाणं न भावतोऽभिन्नगंठिम्मि॥३७१॥

वेधपरिणामरहितेऽपातितमध्यच्छिद्रे तथाविधप्रयोगाद् न नैव गुणाधानसूत्रतन्तुप्रवेश इह भवति रत्ने पद्मरागादौ यथेति दृष्टान्तार्थः; तथा सूत्राधानं पारगतगदितागमन्यासः, न नैव भावतस्तत्त्ववृत्त्याऽभिन्नग्रन्थौ जीवे, तत्राद्यापि

सूत्राधानस्य सद्बोधसम्पादकसामर्थ्याभावात्, तत्सम्पादनेन च तस्याविकलस्वरूपलाभसम्भवादिति ॥ ३७१ ॥

अमुमेवार्थं भावयति;—

जह तम्मि तेण जोगा धज्झा संतोवि तत्तओ णेए । तह दव्वसुत्तजोगा पायं जीवाण विण्णेया ॥३७२॥

यथा तस्मिन्नेव वेधपरिणामरहिते तेन गुणेन योगाः सम्बन्धा वाह्या मध्यप्रवेशविरहाद् महीरूपास्तरप्रयोजनार्थिभिः पुंभिः सम्पद्यमानाः सन्तोऽपि तत्त्वतः परमार्थरूपतया न नैव एते सूत्रयोगा वर्त्तन्ते, जतुप्रभृतिना श्लेषद्रव्येण गुणसंयोजने रत्नस्य च्छायाविनाशात्, तदन्तरेण च तस्य तत्रावस्थानस्थैर्याभावादिति । तथा द्रव्यसूत्रयोगाः प्रायो बाहुल्येन जीवानां विज्ञेयाः । इह द्रव्यशब्दः कारणपर्यायोऽप्रधानपर्यायश्च शास्त्रेषु प्रयुज्यते । तत्र योऽसन्निहितग्रन्थिभेदानां दूरभव्यादीनामप्रधानः सूत्रयोगः स एकान्तत एव सद्बोधानाधायकतया तत्त्वपर्यालोचने न किञ्चिदेव । यस्त्वपुनर्बन्धकमार्गाभिमुखमार्गपतितानाम्, स *शुद्धबोधलाभावन्ध्यहेतुत्वाद् व्यवहारेण तात्त्विकः, यदोक्तं योगबिन्दौ*—"अपुनर्बन्धकस्यायं *व्यवहारेण तात्त्विकः*," इत्यादि । इति हृदि समाधाय सूत्रकारेणोक्तं प्राय इति । ततो ये प्रधाना सूत्रयोगा अविरतादीनां ते निश्चयतो व्यवहारतश्च तत्त्वरूपा एव । ये तु सद्बोधहेतुभूतास्ते व्यवहारेण तात्त्विका इति ॥ ३७२ ॥

कुत एतदेवमिति चेदुच्यते;—

विसयपडिहाससमित्तं बालस्सेवक्खररयणविसयंति । वयणा इमेसु णाणं सव्वत्थण्णाणमो णेयं ॥ ३७३ ॥

विषयप्रतिभासमात्रम्—इह स्पर्शनरसनघ्राणचक्षुः श्रोत्राणीन्द्रियाणि, स्पर्शरसगन्धरूपशब्दास्तेषामर्थाः, ततो विषयस्येन्द्रियगोचरस्य प्रतिभासोऽवबोधः स एव केवलस्तद्गतगुणदोषविमर्शविकलो विषयप्रतिभासमात्रं बालस्येव शिशोरिव । अक्षररत्नविषयं अक्षश्चन्दनको रत्नं पद्मरागादिः, अक्षरत्ने, ते विषयो यस्य तत्तथाविधज्ञानमित्युत्तरेण योगः । इतिः पूरणार्थः । वचनाद् द्रव्यश्रुतयोगरूपात् । एवमभिन्नग्रन्थिषु जनेषु ज्ञानमवबोधः शब्दार्थमात्रगोचरमेव तद्गतोहापोहशून्यं सर्वत्र जीवादौ विषये; किमित्याह—अज्ञानमेव ज्ञानफलस्य हेयोपादेयविभागस्य तात्त्विकस्याभावाज्ज्ञेयमिति ॥३७३॥

अत्रैव व्यतिरेकमाह;—

भिन्ने तु इतो णाणं जहक्खरयणेसु तग्गयं चेव । पडिबंधम्मिवि सद्धादिभावतो सम्मरूवं तु ॥ ३७४ ॥

भिन्ने तु विघटिते तु पुनर्ग्रन्थौ । इतो ग्रन्थिभेदादनन्तरमेव ज्ञानं विशदविमर्शवशोपलब्धविशुद्धतत्त्वतया शुद्धबोधरूपं विजृम्भते । दृष्टान्तमाह—यथाक्षररत्नयोर्विषये तस्यैव शिशोरशिशुभावप्राप्तौ तद्गतं चैवाक्षररत्नविभागगोचरमेव । ननु, भिन्नग्रन्थीनां केषांचिद् माषतुषादिसदृशानां न किञ्चिद् ज्ञानविजृम्भणमुपलभ्यत इत्याशंक्याह—प्रतिबन्धेऽपि तथाविधज्ञानावरणोदयाद् विघातेऽपि श्रद्धादिभावतः "तमेव सच्चं नीसंकं जं जिणेहिं पवेइयं" इत्यादेः श्रद्धानस्य, आदिशब्दाद् गीतार्थप्रज्ञापनीयत्वस्य च भावात् तुच्छमपि ज्ञानं सम्यग्रूपमेव, परिपूर्णलाभहेतुत्वात् । यथा हि शुक्लपक्षक्षपापतेरतितुच्छोऽपि प्रतिपत्तिथावुज्ज्वलतालाभः सम्यगेव, परिपूर्णतदुज्ज्वलभावलाभस्याचिरादेव सम्पत्तिनिमित्तत्वात्; तथा प्रकृतज्ञानमपि क्रमेण केवलज्ञानाविकलकारणभावापन्नमेव वर्त्तत इति ॥ ३७४ ॥

अथास्य सम्यग्रूपतामेव भावयति;—

जमिण असप्पवित्तीए द्ववओ संगयंपि नियमेण। होति फलंगं असुहाणुबंधवोच्छेयभावाओ ॥ ३७५ ॥

यस्मादिदं सम्यग्ज्ञानमसत्प्रवृत्त्या प्रबलावश्यवेद्यचारित्रमोहोदयादिन्द्रियानुकूलाचरणरूपया द्रव्यतो मनोरुचिविकलत्वेनाप्रधानभावात् संगतमपि संयोगभागपि नियमेनैकान्तत एव भवति फलाङ्गं मोक्षलक्षणफलनिमित्तम् । कुत इत्याह—अशुभानां ज्ञानावरणादिपापप्रकृतीनामनुबन्ध उत्तरोत्तरवृद्धिरूपस्तस्य व्यवच्छेदस्त्रुटिस्तस्य भावात् ॥ ३७५ ॥

अशुभानुबन्धमेवाश्रित्याह;—

एसो य एत्थ पावो मूलं भवपायवस्स विन्नेओ। एयम्मि य वोच्छिन्ने वोच्छिन्नो चेव एसो त्ति ॥३७६॥

एष चाशुभानुबन्धः पुनरत्र सम्यग्रूपज्ञानादशुभानुबंधव्यवच्छेदे प्रस्तुते पापोऽत्यन्ताधमो मूलमादिकारणं भवपादपस्य संसारविषवृक्षस्य नरकादिदुःखफलाकुलस्य विज्ञेयः । एतस्मिंश्चाशुभानुबन्धे व्यवच्छिन्ने सम्यग्ज्ञानतो व्यवच्छिन्नश्चैवोपरत एवैष भवपादप इति । विपर्यासजलसिच्यमानमूला एव हि क्लेशपादपा दुःखलक्षणाय फलाय कल्पन्ते । सम्यग् ज्ञानदहनदह्यमानमूलास्तु त्रुटितसफलफलदानशक्तयो वन्ध्यभावापन्ना असत्कल्पा एव जायन्त इति ॥ ३७६ ॥

एवं सति यत्सिद्धं तद्दर्शयति;—

एत्तो च्चिय एयम्मी जत्तोऽतिसएण सेसगाणं पि। एत्थ दुवे सज्झिलगा वाणप्पत्था उदाहरणं ॥३७७॥

इत एवाशुभानुबन्धस्य भवपादपमूलत्वाद् एतद्व्यवच्छेदे च भवस्य व्यवच्छिन्नत्वाद् हेतोः, एतस्मिन्नशुभानुबन्धव्यवच्छेदे यत्नो निन्दागर्हादिना प्रयत्नोऽतिशयेन शेषानुष्ठानमपेक्ष्य शेषकाणामपि तीर्थान्तरीयाणां वर्त्तते, किंपुनरस्माकं जैनानामित्यपि शब्दार्थः। अत्रानुबन्धव्यवच्छेदे द्वौ सज्झिलकौ भ्रातरौ वानप्रस्थौ "ब्रह्मचारी गृहस्थश्च वानप्रस्थस्ततो यतिः।" इत्याश्रमक्रमापेक्षया तृतीयाश्रमवर्त्तिनौ वानप्रस्थापनवन्तावुदाहरणम् ॥ ३७७ ॥

अंगिरसगालवा वाणपत्थ लहुगस्स जेट्ठवणगमणं। निग्गम कुसादिहेउं तस्सियरपडिच्छणं चेव ३७८॥१
कालातिक्कम भुक्खा दाडिमगह आगमो उ इतरस्स। वंदण पासण पुच्छा एत्तो पच्छित्ति णो वंदे ३७९॥२
देह इमं गच्छ निवं मग्गाहि स दूर पादलेवो त्ति। गमणं निवमग्गण धम्मसत्थि च्छेओ उ हत्थाणं ३८०॥३
तत्तो आगम चिण्णव्वतोसि वंदण णतीए ण्हाणं तु। हत्थुल्लुब्भण साहण पाणायामे तहा भावो॥३८१॥४
पुच्छा किं णो पढमं असुद्धितो तं वतित्ति गुरुदोसो। किरियापत्थाहरणा ण अन्नहाऽवेति अणुबंधो॥३८२॥५

इह क्वचिद् मागधादौ मण्डले आङ्गिरसगालवौ ब्राह्मणसुतौ परिपालिताद्याश्रमद्वयौ सन्तौ वानप्रस्थावभूताम्। अन्यदा लघुकस्य भ्रातुर्गालवनाम्नः कुतोऽपि प्रयोजनात् स्ववनषण्डाज्ज्येष्ठवनगमनमाङ्गिरसवनावतरणं समजायत। तस्मिंश्च समये निर्गमः स्वकीयवनात् कुशादिहेतु कुशादयो दर्भकन्दमूलफलजलेन्धनादयस्तापसजनयोग्यसमाहरणीयत्वेन हेतवो यत्र तत्तथा क्रियाविशेषणमेतत्। तस्य ज्येष्ठभ्रातुः इतरप्रतीक्षणमेवेतरेण तत्रस्थेनैव विलम्बनमकारीति ॥ ३७८ ॥ १ ॥

'कालाइक्कम'त्ति आगमनकालातियाइने सम्पन्ने सति बुभुक्षा गालवस्य समजायत। ततस्तेन ज्येष्ठवनाद् दाडिमग्रहः कृतः भुक्तानि च तानि। मुहूर्त्तान्तरादागमस्तु प्रत्यावृत्य स्ववने ज्येष्ठस्य इतरस्य लघोस्तं प्रति वन्दना बभूव। 'पासण'त्ति दृष्टं च लुप्तदाडिमफलं स्ववनम्। पृच्छा च कृता तेन केनेदमित्थं विहितमिति। कथितं चानेन यथा मयेति। ततः आङ्गिरसेनोचे। इतः स्वयमेव दाडिमग्रहणाददत्तादानाद्, यदपि "पावं छिंदइ जम्हा पायच्छित्तं तु भण्णई तम्हा। पाएण वावि चित्तं विसोहए तेण पच्छित्तं" ॥ १ ॥ इति वचनाद् अपराधशुद्ध्युपायभूतमनुष्ठानं प्रायश्चित्तमुच्यते, तथाप्युपचारात् प्रायश्चित्तशोध्योऽपराधोऽपि प्रायश्चित्तशब्दवाच्यः, ततः प्रायश्चित्तमस्यास्तीति प्रायश्चित्ती भवानिति कृत्वा नो नैव वन्दे प्रतिवन्दे प्रतिवन्दनं करोमि ते। निशीथेऽप्युक्तम्–"मूलगुणउत्तरगुणे संथरमाणावि जे विसीयंति। ते नहु हुंत वंदणिज्जा।" इति ॥ २७२ ॥ २ ॥

गालव उवाच–दत्त यूयमेवेदं मे प्रायश्चित्तम्। आंगिरसः–गच्छ एतन्मण्डलाधिपतिनगरे नृपं राजानं 'मग्गाहि'त्ति याचस्व शुद्धिम्, दुष्टनिग्रहशिष्टपरिपालनयोस्तस्यैव सर्वाश्रमगुरुत्वेनाधिकारित्वात्। गालवः–स राजा दूरे महता व्यवधानेन वर्त्तत इति न शक्यते तस्य समीपे गन्तुम्। तत आङ्गिरसेन पादलेपः समर्पितो यत्सामर्थ्याद् राजान्तिके गन्तुं शक्यत इत्यस्मात् पादलेपाद् गमनमभूत्। नृपमार्गणाद् राज्ञः समीपात् प्रायश्चित्तस्य याच्ञा कृता। ततो राजा दिष्टेः 'धम्मसत्थि'त्ति धर्मशास्त्रिभिर्मनुप्रभृतिमुनिप्रणीतधर्मशास्त्रपाठकैः छेदस्तु छेद एव हस्तयोः प्रायश्चित्तमादिष्टम्, न

१ क 'पयपीलाइ पावं छिंदत्ति पावं छिंदइ' ख ग ब 'पईलाइ पावं छिंदत्ति पावं छिंदइ'

पुनरुपवासादि । लौकिकशास्त्रेषु हि येनाङ्गेन योऽपराधो विहितस्तच्छुद्धौ तदेवाङ्गं निगृह्यत इति ॥ ३८० ॥ ३ ॥

ततो हस्तच्छेदानन्तरमागमः प्रत्यावृत्तिराङ्गिरससमीपे । तेनोक्तम्–चीर्णव्रतोऽसि समाचरितप्रायश्चित्तस्त्वमिति विहिता वन्दना, भणितश्च नद्यां स्नानमाचरेति । तुः पादपूरणार्थः । तत्र च स्नातस्य 'हत्थुल्लुज्झण'त्ति हस्तयोरुद्रोहणं पुनरुद्गमः सम्पन्नः । तेन च 'साहण'त्ति ज्येष्ठाय साधितं निवेदितं, यथा हस्तौ ममपुनरुद्भूतौ । तेनाप्युक्तं प्राणावुच्छ्वासनिःश्वासौ तयोरायामः सामस्त्येन निरोधः प्राणयामश्चित्तवृत्तिनिरोध इत्यर्थः, तस्मिन् मया कृते सति तथा भावो हस्तयोस्ते सम्पन्नः ॥ ३८१ ॥ ४ ॥

'पुच्छ'त्ति पृच्छा कृता तेन किं न प्रथमं नदीस्नानात् तथा भावो विहितः? स प्राह–अशुद्धितोऽद्यापि तवाशुद्धित्वात् । यतस्त्वं व्रती इत्यस्मात् स्तोकस्खलनायामपि गुरुदोषो वर्त्तते, क्रियापथ्याहरणात् चिकित्साप्रवृत्तावपथ्यासेवनदृष्टान्तात्, न नैवान्यथा हस्तकर्त्तनमपि नदीस्नानमन्तरेणापैति त्रुट्यत्यनुबन्धोऽपराधलव इति त्वं मया तदनुष्ठापित इति ॥ ३८२ ॥ ५ ॥

अनुबन्धमेवाश्रित्याह;—

रुद्दो य इमो एत्थं चइयव्वो धम्ममग्गजुत्तेहिं । एयम्मि अपरिचत्ते धम्मोवि हु सबलओ होति ॥ ३८३॥

रौद्रश्च दारुण एवायमशुभानुबन्धोऽत्र जगति त्यक्तव्यः परिहरणीयो निन्दागर्हादिनोपायेन । कैरित्याह–धर्ममार्ग-

युक्तैः धर्ममार्गा धर्माराधनोपायाः साधुश्रावकसमाचारास्तत्समन्वितैः । एतस्मिन्ननुबन्धेऽपरिहृते धर्मः, प्रागुक्तोऽधमैस्तावत्तो भवत्येवेत्यपिशब्दार्थः, दुर्यस्मात् सबलकोऽतीचारपङ्कमालिन्यकल्मषरूपतामापन्नो भवति । अयमभिप्रायो-महति दोषानुबन्धे मूलगुणादिभंगरूपे विधीयमानोऽपि धर्मो न स्वरूपं लभते, अल्पातिचारानुबन्धे च भवन्नपि धर्मः शबलस्वरूप एव । अत एव पठ्यते—'पायच्छियसबसलो' इत्यादि ॥ ३८३ ॥

इत्थं लौकिकमुदाहरणमभिधाय लोकोत्तरमभिधित्सुराह;—

लोउत्तरंपि एत्थं निदरिसणं पचदंसणाईवि । असुहाणुबंधतो खलु अणंतसंसारिया बहवे ॥ ३८४ ॥

लोकोत्तरमपि न केवलं लौकिकमित्यपिशब्दार्थः, अत्राशुभानुबन्धे निदर्शनमुदाहरणम् । क इत्याह—प्राप्तदर्शनादयोऽपि लब्धविशुद्धसम्यक्त्वज्ञानचारित्रसम्पदोऽपि, किं पुनस्तद्विकलजीवा इत्यपिशब्दार्थः, अशुभानुबन्धत उक्तरूपात्, खलुरवधारणे, अनन्तसंसारिका अनन्तोत्सर्पिण्यवसर्पिणीप्रमाणः संसारो येषामस्तीति ते तथा बहवो भूयांस इति ॥ ३८४ ॥

एतदेव भावयति;—

चउदसपुव्वधराणं अपमत्ताणं वि अंतरं समए । भणियमणंतो कालो सो पुण उववज्जए एवं ॥ ३८५ ॥

चतुर्दशपूर्वधराणां समस्तश्रुतजलधिपरपारप्राप्तानाम् ऋषिविशेषाणाम्, अप्रमत्तानामपि च पुलाकबकुशप्रतिसेव-

नाकुशीलसाधुयोग्यप्रमादस्थानपरिहारवतामपि, किंपुनः सम्यग्दर्शनादिशेषगुणभाजामित्यपिशब्दार्थः, अन्तरं प्रतिपतितप्रस्तुतगुणानां पुनर्लाभव्यवधानं समये जिनागमे भणितं निरूपितम्। कीदृशमित्याह—अनन्तकालः, यथोक्तं—"कालमणंतं च सुए अद्धा परियट्टओ य देसूणो। आसायणवहुलाणमुक्कोसं अंतरं होइ ॥ १ ॥" स पुनरनन्तकाल उपपद्यते, एवमशुभानुवन्धस्य रौद्रतायां सत्यामिति। नन्ववश्यवेद्यमशुभानुवन्धमन्तरेण प्रकृतगुणभंगे पुनर्लब्ध्या कियत्कालव्यवधाने कश्चिदन्यो हेतुरस्तीति ॥ २८५ ॥

एतदेव भावयति;

गंठीओ आरओवि हु असई वंधो ण अण्णहा होइ। ता एसो वि हु एवं णेओ असुहाणुवंधोत्ति ॥ २८६ ॥

ग्रन्थेरुक्तरूपादारतोऽपि तस्मिन्नभिन्नेऽपि सति, किं पुनर्भिन्नग्रन्थौ, अशुभानुवन्धतोऽनन्तसंसार इत्यपिशब्दार्थः, असकृद् अनन्तवारान् वन्धो ज्ञानावरणादीनां कर्मणां स्वीकारः, न नैवान्यथा शुभानुवंधं विना भवति, अनुरूपकारणप्रभवत्वात् सर्वकार्याणाम्। तत् तस्मादेषोऽप्यसकृद्वन्धो, न केवलं यतोऽसौ प्रवृत्त इत्यपिशब्दार्थः, हुः स्फुटम्, एवमशुभानुवन्धमूलत्वेन ज्ञेयोऽशुभानुवन्ध इति, कार्यकारणयोर्मृद्घटयोरिव कथंचिदभेदात्। तस्मात् कारणकृतस्य कार्यभूतस्य चाशुभानुवन्धस्य त्रोटने यत्नो विधेय इति ॥ २८६ ॥

अथ परमतमाशंकमानमाह;—

णणु सुद्धाणाजोगो आसि च्चिय पत्तदंसणाईणं। तेसिमसुहाणुबंधो णावगओ कहणु एत्तो उ ॥ ३८७ ॥

नन्विति परपक्षाक्षमायां, शुद्धाज्ञायोगो निरयकरपारगवचनाराधनारूप आसीदेव पूर्व एव। केषामित्याह—प्राप्त-दर्शनादीनामुपलब्धसम्यग्दर्शनादीनामिदानीं तत्प्रतिपातवतामपि। ततः किमित्याह—तेषां प्राप्तदर्शनानामशुभानुबन्धो नापगतो न त्रुटितः, कथं नुः परिप्रश्ने, इतस्तु शुद्धाज्ञायोगादपि अशुभानुबन्धव्यवच्छेदकत्वेन भवद्भिः परिकल्पि-तादिति? ॥ ३८७ ॥

एवं च सति;—

एयापगमणिमित्तं कहं व एसो उ हंत केसिंचि। एयं मिहोविरुद्धं पडिहासइ जुज्जए कह णु? ॥३८८॥

एतदपगमननिमित्तमशुभानुबन्धव्यवच्छेदकारणं, कथं वेत्यथवा, एष त्वेष एव शुद्धाज्ञायोगः, हन्तेति कोमलामं-त्रणे, केषांचित्क्षीयानाम्। तत एतच्छुद्धाज्ञायोगादशुभानुबन्धव्यवच्छेदभणनं मिथः परस्पर विरुद्धं प्रतिभासते। न हि ये यत्कार्यकारिणो भावास्ते तदकारिणोऽपि भवन्ति, वृक्ष इव च्छायायाः। अन्यथा कार्यकारणव्यवस्थाविलोपप्र-सङ्गः। ततो युज्यते घटते कथं केन प्रकारेण भवदुक्त, नुरिति वितर्कयामि? ॥ ३८८ ॥

अत्र समाधिमाह;—

भण्णइ जहोसहं खलु जत्तेण सया विहाणओ जुत्तं। तह वोच्छिंदइ वाहिं ण अण्णहा एवमेसोवि॥३८९॥

भण्यते उत्तरमत्र यथौषधं त्रिफलादिः, खलुरवधारणे, यत्नेनादरेण सदा सर्वावस्थासु विधानतः तदुचितान्नपानादिसेवनरूपाद् युक्तं हीनाधिकमात्रापरिहारेण समुचितं, तथेति विशेषणसमुच्चये, ततो यत्नेन सदा विधानतो युक्तं च समुपजीव्यमानं सद् रोगिणां व्यवच्छिनत्ति व्याधिं कण्डूप्रभृतिकम्, न नैवान्यथोक्तक्रमव्यतिक्रमे । एवमौषधवद् एषोऽपि शुद्धाज्ञायोगोऽशुभानुबन्धव्याधिमिति ॥ ३८९ ॥

औषधदृष्टान्तेन समाधानादि.

एत्तो उ अप्पमाओ भणिओ सव्वत्थ भयवया एवं। इहरा ण सम्मजोगो तस्साहय सोवि लद्धोत्ति॥ ३९० ॥

इतः शुद्धाज्ञायोगस्यौषधज्ञातेनाशुभानुबन्धव्यवच्छेदकत्वादेव हेतोरप्रमाद उपयुक्तभावरूपो भणितः सर्वत्र साधुश्रावकप्रयोगे चैत्यवन्दनादावनुष्ठाने भगवता तीर्थकृता एवमशुभानुबन्धव्यवच्छेदकत्वेन । इतरथाऽशुभानुबन्धव्यवच्छेदाभावे न नैव सम्यग् योगः शुद्धाज्ञालाभलक्षणोऽप्रमाद एव न भवतीति भावः । नहि कारणं स्वकार्यमनुत्पादयत् सत् कारणभावं लभते, इत्यशुभानुबन्धेऽव्यवच्छिद्यमाने तत्साधकत्वेन शुद्धाज्ञानलक्षणोऽप्रमादो निरूप्यमाणः स्वं स्वभावं न लब्धुमलम् । एवं तर्हि बहवः शुद्धाज्ञायोगवन्तोऽशुभानुबन्धाव्यवच्छेदेऽपि व्यावर्ण्यमाना उपलभ्यन्ते, तत्कथं न दोष ? इत्याह—'तस्साहय'त्ति विभक्तिलोपात् तत्साधकः पारंपर्येणाशुभानुबन्धव्यवच्छेदहेतुशुद्धाज्ञायोगसाधकः सन् सोऽप्यानन्तर्येणाशुभानुबन्धाव्यवच्छेदहेतुराज्ञायोगो लब्धोऽभिमत इति । यदा हि अद्याप्यतिनिविडोऽशुभानुबन्धोऽतीव्रश्चाज्ञायोगः, तदाऽसौ तं सर्वथा व्यवच्छेद्यमपारयन्नपि सर्वथा तदुच्छेदकतीव्राज्ञायोगकारणभावापन्नतया सुन्दर एवेति ॥ ३९० ॥

अत्र हेतुमाह;—

अवयारवियारम्मी अणुभूए जं पुणो तदब्भासो। होइ अहिलसियहेऊ सदोसहं जह तहेसोवि ॥२९१॥

अपचारे कर्मव्याधिचिकित्सारूपस्य प्रागादेयतया परिपालितस्य सम्यग्दर्शनादेर्गुणस्य साधुप्रद्वेषादिना पश्चाद् विनाशने सति, यो विकारो दुर्गतिपातरूपस्तत्रानुभूते सत्यद् विडम्बनासहनेन यद्यस्मात् कारणात् पुनर्जन्मान्तरे तदभ्यासस्तस्य पूर्वभवाराधितस्य सम्यग्दर्शनादेः, तस्य "खाओवसमिगभावे दढजत्तकयं सुभं अणुट्ठाणं। परिवडियं पि हु जायइ पुणोवि तब्भावबुड्ढिकरं ॥ १ ॥" इति वचनप्रामाण्यात् कथञ्चिद् लब्धस्य पुनरनुशीलनमभ्यासो भवत्यभिलषितहेतुरशुभानुबन्धव्यवच्छेदकारणम्। दृष्टान्त तदुपनय चाह–सत् प्रस्तुतव्याधिनिग्राहकत्वेनास्खलितसामर्थ्यमौषधमुफरूपं यथा तथा एषोऽपि तदभ्यासः। तथाहि–यथाऽऽतुरस्य कुतोऽपि प्रमादात् क्रियापचारे सञ्जाते, अनुभूते च तत्फले, पुनस्तत्क्रियाभ्यास एव व्याधिव्यवच्छेदाय जायते, तथा प्रस्तुतक्रियापि तथाविधप्रमादासेवनादपचारमानीता सत्यपचारविपाकानुभवानन्तरमभ्यस्यमानाशुभानुबन्धव्यवच्छेदफला जायत इति ॥ २९१ ॥

अयं चार्थः कथञ्चित् प्रागेव उक्त एवास्ते, इति तं प्रस्तुते योजयन्नाह–

पडिबंधविचारम्मि य निदसिओ चेव एस अत्थोत्ति। ओसहणाएण पुणो एसो च्चिय होइ विण्णेओ ॥२९२

प्रतिबन्धविचारे च "पडिबन्धोवि य एवं सोहणपंथम्मि संपयट्टस्स" इत्यादिग्रन्थेन प्रागभिहिते पुनर्निदर्शितश्चैव प्रकाशित एव एषोऽर्थो यो "अवयारवियारम्मि" इत्यादिना ग्रन्थेनोक्तः। इति वाक्यपरिसमाप्तौ। यद्येवं, पुनर्भणनम-

पार्थकमापद्यत इत्याशंक्याह–औषधज्ञातेन मेघकुमारादिदृष्टान्तेभ्यो दृष्टान्तान्तरभूतेन पुनर्द्वितीयवारमेष एवान्यूनाधिको भवतीति ज्ञेयम्। न चैवं कश्चिद् दोषः, उपदेश्यत्वादस्य। यथोक्तम्–"सज्झायझाणतवओसहेसु उवएसथुइपयाणेसु। संतगुणकित्तणेसु य न हुंति पुणरुत्तदोसा उ ॥ १ ॥" इति ॥ ३९२ ॥

शुद्धाज्ञायोगात्स्वकार्य संसिद्धिख्यापनम्.

एतदेव समर्थयन्नाह;—

एत्तो उ इओ वीरा कहिंचि खलिएवि अवगमे तस्स। तह एयजोगउ च्चिय हंदि सकज्जे पयट्टिंसु ॥ ३९३ ॥

अत एव तदभ्यासस्याभिलषितहेतुत्वाद् हेतोरितोऽशुभानुबन्धाद् वीराः शिवशर्म्मस्पृहावन्तो रुद्रक्षुल्लकादयः, कथञ्चित् तथाविधभव्यत्वपरिपाकाभावात् स्खलितेऽपि निर्वाणपुरप्रापकसमाचारस्य खण्डनेऽपि जाते, अपगमे व्यवच्छेदे तस्य स्खलितस्य सति, तथा प्रागिव एतद्योगादेव शुद्धाज्ञायोगरूपात्, 'हंदीति' पूर्ववत्, स्वकार्ये निर्वाणपुरपथप्रवृत्तिरूपे प्रावर्त्तिषत प्रवृत्तवन्त इति ॥ ३९३ ॥

तानेव दर्शयति;—

साहुपदोसी खुड्डो चेतियदव्वोवओगि संकासो। सीयलविहारिदेवो एमाई एत्थुदाहरणा ॥ ३९४ ॥

साधुप्रद्वेषी क्षुल्लको लघुसाधुरूपः चैत्यद्रव्योपयोगी संकाशः शीतलविहारी देवः। एवमादीन्यत्र प्रस्तुते उदाहरणानि ज्ञातव्यानि। आदिशब्दाद् मरीचि–कृष्ण–ब्रह्मदत्तादिजीवा आज्ञाविघटनानन्तरघटितघटिष्यमाणशुद्धाज्ञायोगा गृह्यन्ते ३९४॥

उदाहरणान्येवानुक्रमेण भावयन् रुद्रोदाहरणमेवाश्रित्य गाथाष्टकेनाह—

रुद्दो सिक्खवणाए साहुपओसी विसम्मि सादेवं। आछगहत्थे साहुण देवयकहणाए निच्छूढो ॥३९५॥१॥

उन्निक्खमणं वाही मरणं नरगेसु सत्तसुववातो। कुच्छियतिरिएहिंतो तहा तहा दुक्खपउरेहिं ॥ ३९६ ॥२॥

एगिंदिएसु पायं कायठिती तह ततो उ उव्वट्टे। सव्वस्स चेव पेसो ठाणेसु इमेसु उववन्नो ॥ ३९७ ॥ ३ ॥

बब्बरपुलिंदचंडाल चम्मगररयगदासमियगेसु । चुन्नउरे सेट्ठिसुओ एत्तो तक्कम्मनिट्ठवणं॥ ३९८ ॥ ४ ॥

तित्थयर जोगपुच्छा कहणे सबोहि किमिह पच्छित्तं। तव्वहुमाणो पंचसयवंदणाभिग्गहो विणए ॥३९९॥

कइवि असंपत्तीए अभुज छम्मास काल थंभसुरो । तित्थयरभत्ति चवणं चंपाए चंदरायसुओ ॥ ४०० ॥६॥

बालस्स साहुदंसण पीती सरणमधिती य तविरहे। पियसाहु नाम महूण पव्वज्जाभिग्गहग्गहणं॥४०१॥७॥

(परिवालण आराहण सुक्काई जहक्कमेण उववाओ । सव्वत्थागम पव्वज्जसेवणा सिद्धिगमणं ति ॥४०२॥८॥)[1]

इह कश्चिद् गच्छे स्वच्छसलिलोज्ज्वलातुच्छसाधुसमाचारे, अत एव समुच्छिन्नस्वपक्षपरपक्षगतसर्वक्लेशे नभस्तल इव स्फुरितविमलमङ्गले महीमण्डलमध्योपलब्धशुभप्रसिद्धिसुखे देयमानयमान्यगुरौ प्रपंचितकाव्ये पूर्वविशुद्धानुष्ठानोऽपि

1 इयमपि गाथा सर्वेष्वप्यस्मत्समीपस्थेष्वादर्शपुस्तकेषु नास्ति, टीकाव्याख्यानानुरोधेन तु संदर्भात्र लिखिता ।

पर्यायेण राहुरिव स्वभावादेव मलिनप्रकृतिरेको रुद्रनामा क्षुल्लकः समभूत्। स च तेषु तेषु साधुसमाचारेषु प्रमाद्यन् सारणवारणनोदनप्रतिनोदनादिभिरनवरतमपरसाधुभिः शिक्षापणायां क्रियमाणायां साधुप्रद्वेषी शिक्षापकसाधुविषये तीव्रमत्सरः समजायत। अन्यदा च तेन सर्वमपि तं गच्छमुपहन्तुमिच्छता पापेन पानभाजने विषं निक्षिप्तम्। तस्मिंश्च निक्षिप्ते सति सह देवेन हिताहितचिन्तकेन वर्त्तते यो गच्छः स सहदेवस्तद्भावस्तत्त्वं तत् समभूत्। कथम्। आलुका हस्ते आलुकायां भाजनविशेषे साधुभिर्जलादानार्थं हस्ते प्रसारिते सति साधना निवेदना कृता आकाशान्वितया वाचा, यथा मा गृह्णीतैतज्जलं, विषदोपदूषितत्वादस्य केनेदमसमंजसमाचरितमिति विमर्शव्याकुलेषु साधुषु देवताकथना च संजाता, यथा, रुद्रक्षुल्लकेनैतदनुष्ठितमिति। ततो 'निच्छूढो'त्ति गच्छान्निष्काशितः स्थूलापराधत्वात् तस्य। तदुक्तम्—
"तंबोलपत्तनाएण माहु सेसावि उ विणासेज्जा। निज्जूहंती तं तू मा अन्नोवि तहा कुज्जा" इति ॥ ३९५ ॥ १ ॥

गच्छान्निष्काशितस्य च तस्योन्निष्क्रमणं दीक्षात्यागः। ततो व्याधिर्जलोदरादिरूपः, मरणं प्राणत्यागलक्षणं सम्पन्नम्। मृतस्य च नरकेषु सप्तसु रत्नप्रभापृथिवीप्रभृतीषु उपपातो जन्म च बभूव। कुत्सिततिर्यग्भ्यः "अस्सण्णी पढमं" इत्यादिग्रन्थोक्तेभ्यः सकाशात्, कीदृशेभ्यः, तथा तथा दाहवाहबन्धनोत्कर्त्तनादिभिः प्रकारैर्दुःखप्रचुरेभ्यः ॥ ३९६ ॥ २ ॥ कायस्थितिरसंख्योत्सर्पिण्यवसर्पिण्यादिरूपा तस्य समभूत् ३९७॥३

एकेन्द्रियेषु पृथिवीकायिकादिषु प्रायो बहून् वारान् कायस्थितिरसंख्योत्सर्पिण्यवसर्पिण्यादिरूपा तस्य समभूत्

वर्बरा वर्बरकुलवासिनो म्लेच्छाः, पुलिन्दा नाहलाः पर्वताश्रयवासिनः तरुपत्रप्रावरणा म्लेच्छा एव, चण्डालचर्मकाररजकदासभृतकास्तु प्रतीतरूपा एव, ततस्तेषु। तदनन्तरं चूर्णपुरे श्रेष्ठिसुतः समुत्पन्नः। तरुपत्रप्रावरणम्लेच्छादि-

जन्मतु तत्कर्मनिष्ठापनं साधुप्रद्वेषप्रत्ययोपार्जितं लाभान्तरायदौर्भाग्यादिकर्मानुबन्धव्यवच्छेदः संजात इति ॥३९८॥४॥

तत्र च जन्मनि तीर्थकरस्य भगवतः कस्यचिद् योगे पृच्छा पूर्वजन्मवृत्तान्तविषया तेन कृता । तदनु कथने भगवता, सम्बोधिः पुनर्बोधिलाभरूपः समुद्घटितः । जातवैराग्यश्च पप्रच्छ—किमिह साधुप्रद्वेषापराधे प्रायश्चित्तमुचितरूपं विधेयम् । भगवानाह—बहुबहुमानस्तेषां साधूनामात्मापेक्षया बहुत्वेन मननं प्रायश्चित्तमिति । ततः पञ्चशतवन्दनाभिग्रहः पञ्चानां साधुशतानां प्रतिदिवसं वन्दनार्थोऽभिग्रहो गृहीतो विनयेन साधुविषये कर्त्तव्य इति ॥ ३९९ ॥ ५ ॥

कथमप्यसम्प्राप्तावभिग्रहस्य 'अभुंज'त्ति तद्दिनेऽन्नपानपरित्यागस्तस्य जायते । एवं चासौ स्थिरप्रतिज्ञः प्रायेणानुपजीवितभोजनः 'छम्मास'त्ति बोधिलाभकालात् षण्मासान् यावज्जीवित्वा 'काल'त्ति कालं कृत्वा ब्रह्मसुरो ब्रह्मलोके देवतया उत्पन्न इति । तत्रापि तीर्थकरभक्तिर्महाविदेहादिषु नन्दीश्वरादिचैत्येषु च सततमेव भगवतामर्हतां सर्वजगज्जीववत्सलानामपारकरुणारसक्षीरनीरधीनां स्मरणमात्रोपनीतप्रणतजनमनोवाञ्छितानां भक्तिर्वन्दनपूजनधर्मश्रवणादिरूपा समासीत् । कालेन तदच्यवनम् । चम्पायां पुरि चन्द्रराजसुतः समुत्पन्न इति ॥ ४०० ॥ ६ ॥

समुत्पन्नस्य च तस्य बालस्य ततः साधुदर्शनमभूत् । दृष्टेषु च तेषु भवान्तरसंस्कारात् प्रीतिः प्रतिपन्था, स्मरणं पूर्वभवस्य, अधृतिविस्मरणरक्षणरूपा तद्विरहे साधुदर्शनाभावे समजनि । ततः पितृभ्यां प्रियसाधुरेष इति नाम कृतम् । यद्यौवने बालभावपरित्यागरूपे प्रव्रज्या दीक्षा साधुप्रव्रज्या तस्यां सम्पन्नायां सत्यामभिग्रहग्रहणं यथा सर्वाङ्गैर्मया साधुविनयः कर्त्तव्य इति ॥ ४०१ ॥ ७ ॥

परिपालनमभिग्रहस्याराधना पर्यन्ते । 'सुकाइ' इति शुकादिषु देवलोकेषु यथाक्रमेण परिपाट्याधिकाधिकसंयमशुद्धिवशादुपपातोऽभूत् । पर्यन्तभवे सर्वार्थागमप्रव्रज्यासेवना चैव विज्ञेया-सर्वार्थाद् विमानात् सर्वविमानमालामौलिमाणिक्यकल्पाद् इहागमनम् । तत्र च प्रव्रज्या । तस्यामपि च समुपलब्धकेवलालोकस्यास्य सिद्धिगमनमभूदिति । व्याख्यातं साधुप्रद्वेषी क्षुल्लक इति ॥ ४०२ ॥ ८ ॥

अथ चैत्यद्रव्योपयोगी संकाश इति व्याख्यायते । तत्र—

संकासु गंधिलावइ सक्कवयारम्मि चेतिए कहवि । चेतियदव्वुवओगी पमायओ मरण संसारो ॥ ४०३॥ १ ॥
तण्हाछुहाभिभूओ संखेज्जे हिंडिऊण भवगहणे । घायण-वहण-चुन्नग-वियणाओ पाविउं वहुसो ४०४॥२॥
दारिद्दकुलुप्पत्तिं दरिद्दभावं च पाविउं वहुसो । वहुजणधिक्कारं तह मणुएसुवि गरहणिज्जं तु ॥ ४०५ ॥ ३ ॥
तगराए इब्भसुओ जाओ तक्कम्मसेसयाए उ । दारिद्दमसंपत्ती पुणो पुणो चित्तनिव्वेओ ॥ ४०६ ॥ ४ ॥
केवलिजोगे पुच्छा कहणे वोही तहेव संवेगो । किं एत्थमुचियमिण्हिं चेइयदव्वस्स वुड्ढित्ति ॥ ४०७ ॥ ५ ॥
गासच्छादणमेत्तं मोत्तुं जं किंचि मज्झ तं सव्वं । चेतियदव्वं णेयं अभिग्गहो जावजीवंति ॥ ४०८ ॥ ६ ॥
सुहभावपवित्तीओ संपत्तीभिग्गहम्मि निच्चलया । चेतीहरकारावण तत्थ सया भोगपरिसुद्धी ॥४०९॥ ७ ॥

निट्ठीवणाइकरणं असक्कहा अणुचियासणादी य। आयतणम्मि अभोगो एत्थं देवा उयाहरणं ॥४१०॥ ८ ॥
देवहरयम्मि देवा विसयविसविमोहियावि न कयाइ। अच्छरसाहिंपि समं हासक्खेडाइवि करेंति॥४११॥९
इय सो महाणुभावो सव्वत्थवि अविहिभायचागेण। चरिय विसुद्धधम्मं अक्खलियाराहगो जाओ४१२॥१०

इह संकाशो नाम श्रावकः स्वभावादेव भववैराग्यवान् यथोचितश्रावकसमाचारसारव्यवहारः 'गंधिलावइ'त्ति गन्धिलावत्या पुरि समस्ति स्म। स च शक्रावतारे चैत्ये प्रशस्तचित्तःसचिन्तां चकार। अन्यदा च कथमपि गृहव्याक्षेपादिकारणैश्चैत्यद्रव्योपयोगी देवद्रव्योपजीवकः प्रमादतोऽज्ञानसंशयविपर्यासादिरूपात् संजातः सञ्जनालोचिताप्रतिक्रान्तो मरणमाप ततः संसारे ॥ ४०३ ॥ १ ॥

तृष्णाक्षुधाभिभूतः सन् संख्यातानि हिण्डित्वा भवग्रहणानि। तेषु च घातनेन शस्त्रादिभिः, वाहनेन पृष्ठकण्ठभारारोपणपूर्वकदेशान्तरसंचारणस्वरूपेण; चूर्णनेन च या वेदनास्ताः प्राप्य बहुशोऽनेकशः ॥ ४०४ ॥ २ ॥

तथा; 'दारिद्दकुलुप्पत्तिं' इति दरिद्रकुलोत्पत्तिं यावज्जन्म दरिद्रभावं च तत्र प्राप्य, बहुशो बहुजनधिक्कारं यतः कुतोऽपि निमित्ताद् अनिमित्ताच्च चक्षोर्जनाद् धिक्कारमवर्णवाद, तथेति समुच्चये, मनुष्येष्वपि समुत्पन्नः, गर्हणीयमन्यदपि पुत्रकलत्रादिकं निन्द्यमेव प्राप्य ॥ ४०५ ॥ ३ ॥

पश्चात्तगरायां पुरि इभ्यसुतः सञ्जातः। कस्यां सत्यामित्याह—तत्कर्मशेषतायां तु तस्य चैत्यद्रव्योपयोगकालोपार्जितस्य

कर्मणो लाभान्तरायादेः शेषोऽवशिष्टोंऽशः, तस्य भावस्तत्ता, तस्यां सत्यामेव, परं तत्रापि दारिद्र्यं निर्द्धनत्वम्, असम्प्राप्तिर्वाञ्छितस्य । पुनः पुनरनेकश इत्यर्थः, चित्तनिर्वेदो हृदयोद्वेगरूपः समभूत् ॥ ४०६ ॥ ४ ॥

अन्यदा च केवलियोगे जाते सति पृच्छा तेन कृता । यथा भगवन्! मया भवान्तरे किं कर्म कृतं, येनेत्थमसम्पद्यमानमनोरथोऽहं सम्भूतः? कथने संकाशादिभवग्रहणवृत्तान्तस्य केवलिना कृते, बोधिरुक्तरूपस्तथैव क्षुल्लकजीववत् संवेगस्तस्य समपद्यत । प्रपच्छ च किमित्यत्र चैत्यद्रव्योपयोगापराधे मम कर्त्तुमुचितमिदानीं साम्प्रतम्? भणितं च केवलिना, यथा—चैत्यद्रव्यस्य जिनभवनबिम्बयात्रास्नानादिप्रवृत्तिहेतोर्हिरण्यादिरूपस्य वृद्धिरुपचयरूपोचिता कर्त्तुमिति ॥ ४०७ ॥ ५ ॥

ततोऽस्य ग्रासाच्छादनमात्रं प्रतीतरूपमेव मुक्त्वा यत् किंचिद् मम व्यवहरतः सम्पत्स्यते, तत् सर्वं चैत्यद्रव्यं ज्ञेयमिति । इत्यभिग्रहो यावज्जीवमभूदिति ॥ ४०८ ॥ ६ ॥

ततः शुभभावप्रवृत्तितो लाभान्तरायापायहेतोः शुभस्य पूर्वोक्ताभिग्रहलक्षणस्य भावस्य प्रवृत्तेरुद्भवात् प्रक्षीयमाणक्लिष्टकर्म्मणः सम्प्राप्तिर्धनधान्यादिलाभरूपा जज्ञे । त्यक्तमुर्च्छेस्य चाभिग्रहे प्रागुक्ते निश्चलता स्थैर्यलक्षणा सम्पन्ना । कालेन च भूयसो द्रव्यस्योपचये सम्पन्ने सति परद्रव्यसाहाय्यनिरपेक्षत्वेन 'चेईहरकारावण'त्ति तस्यामेव तगरायां चैत्यगृहकारापणं विहितं । तत्र चैत्यगृहे सदा सर्वकालं भोगपरिशुद्धिः चैत्यगृहासेवननिर्मलता कृता अभोगपरिहारेण ॥४०९॥७॥

अभोगमेव दर्शयति—निष्ठीवनादिकरणमिह निष्ठीवनं मुखश्लेष्मपरित्यागः, आदिशब्दाद् मूत्रपुरीषताम्बूलकर्णनासि-

कादिमलमोज्झनग्रहः । असत्कथा स्त्रीभक्तचोरजनपदादिवृत्तान्तनिवेदनलक्षणा । अनुचितासनादि चानुचितमासने गुरुजनासनापेक्षयोच्चं समं वा, आदिशब्दात् पर्यस्तिकादिबन्धग्रहः । एतत्सर्वं, किमित्याह–आयतने जिनगृहेऽभोगो वर्तते । इह नञ् कुत्सार्थः, यथाऽत्र–"जह दुवयणमवयणं कुच्छियसीलं असीलमसईए । भण्णइ तह णाणंपि हु मिच्छद्दिट्ठिस्स अण्णाणं ॥ १ ॥" इति । ततः कुत्सितो भोगश्चैत्यगृहोपजीवनमभोगः, चैत्याशातनाफलत्वेन तस्य दुर्गतिहेतुत्वात् । अत्र भोगपरिशुद्धौ देवा भवनपत्यादय उदाहरणम् ॥ ४१० ॥ ८ ॥

एतदेव भावयति–देवेत्यादि । देवगृहके नन्दीश्वरादिगतचैत्यभवनरूपे देवा जिनजन्ममहिमादिषु सन्तः विषयविषमोहिता अपि दुष्टचारित्रमोहोदयात् न नैव कदाचित् कस्यामपि वेलायामप्सरोभिरपि स्वप्राणाधिकप्रेमपदप्राप्ताभिः समं सहासखेलाद्यपि, इह हासः प्रतीत एव, खेला क्रीडा, आदिशब्दाद्विश्रब्धवचनग्रहः, अपिशब्दाच्च संभोगादिस्थूलदोषापराधावरोधो द्रष्टव्यः, कुर्वन्ति विदधति । यदत्राप्सरोग्रहणं तद् तासां हासक्रीडादिस्थानत्वेन ताभिः सह तेषां हासादिपरिहारस्य दुष्करत्वख्यापनार्थमिति ॥ ४११ ॥ ९ ॥

इत्येवमुक्तनीत्या संकाशजीवो महानुभावः समुद्घटितप्रशस्तसामर्थ्यः सर्वत्रापीहलोकफलेषु परलोकफलेषु च कृत्येष्वविधिभावपरित्यागेनानुचितप्रवृत्तिनिरोधरूपेण चरित्वा निषेव्य विशुद्धधर्मं श्रुतचारित्रलक्षणमस्खलिताराधको निर्वाणस्य संजातः । यदत्र साधुप्रद्वेषिणः क्षुल्लकजीवस्य नरकप्रवेशेनैकेन्द्रियेषु कायस्थितिवासवशेन चानन्तभवभ्रमणरूपः संसार उक्तः, संकाशश्रावकजीवस्य तु "संखेज्जे हिंडिऊण भवगहणे" इतिवचनात् संख्यातभवग्रहणरूप एव । तत्रायम-

भिप्रायः—प्रमाददोषादेव चैत्यद्रव्योपयोगः संकाशस्य संवृत्तः, इति नासौ नरकप्रवेशेन तद्दोषवशोद्भवं कर्म्मानुभूतवान्, किन्तु कुमानुषत्वतिर्यक्त्वभवेषु तृष्णाबुभुक्षाघातनवाहनाद्यधिसहनद्वारेण । इतरस्त्वाकुट्टिकया सर्वमपि हन्तुमुपस्थित इत्यत्यन्तदारुणपरिणामाद् नरकादिप्रवेशफलमनन्तसंसारावहं कर्म समुपार्जितवान् । इत्यनयोरयं संसारभ्रमणविशेषः ॥ ४१२ ॥ १० ॥ समाप्तं संकाशश्रावकज्ञातम् ।

एत्तोच्चिय भणियमिणं पुव्वायरिएहिं एत्थ वत्थुम्मि। अन्नयवतिरेगगयं परिसुद्धं सुद्धभावेहिं ॥ ४१३ ॥

यत एव चैत्यद्रव्योपयोगोऽनर्थफलोऽत एव हेतोर्भणितमिदं वक्ष्यमाणं पूर्वाचार्यैरत्र चैत्यद्रव्योपयोगानर्थचिन्तालक्षणवस्तुनि चिन्तयितुमधिकृतेऽन्वयव्यतिरेकगतमन्वयेनास्मिन् विहिते इदं स्यादेवंलक्षणेन व्यतिरेकेण चैतद्विपरीतेन युतं परिशुद्धं स्फुटरूपमेव शुद्धभावैरज्ञानादिदोषोपघातरहितमनोभिः ॥ ४१३ ॥

भणितमेव दर्शयति;—

चेइयदव्वं साहारणं च जो दुहति मोहियमतीओ। धम्मं व सो न याणति अहवा बद्धाउओ पुव्विं ॥ ४१४॥

चैत्यद्रव्यं चैत्यभवनोपयोगि धनधान्यादि काष्ठपाषाणादि च, तथा साधारणं च द्रव्यं, तथाविधव्यसनप्राप्तौ शेषद्रव्यान्तराभावे जिनभवनजिनबिम्बचतुर्विधश्रमणसंघजिनागमलेखनादिषु धर्मकृत्येषु सीदत्सु सत्सु यदुपष्टम्भकत्वमानीयते, तत्र यो द्रुह्यति विनाशयति । कीदृशः सन्नित्याह—मोहितमतिको लोभातिरेकेण मोहमानीता मोहितामतिरस्येति

समासः। धर्मं वा जिनप्रणीतं स न जानाति। अनेन च तस्य मिथ्यादृष्टित्वमुक्तम्। अथवा, जानन्नपि किञ्चिद् धर्मं बद्धायुष्को नरकादिदुर्गतौ पूर्वं चैत्यद्रव्यादिचिन्ताकालात् प्राग् इति ॥ ४१४ ॥

तथा—

चेइयदव्वविणासे तद्दव्वविणासणे दुविहभेए। साहू उवेक्खमाणो अणंतसंसारिओ भणिओ ॥ ४१५ ॥

इह चैत्यद्रव्यं क्षेत्रहिरण्यग्रामधनधान्यादिरूपं तत्तत्समयवशेन चैत्योपयोगितया सम्पन्नं तस्य विनाशे चिन्तानियुक्तैः पुरुषैः सम्यगप्रतिजागर्यमाणस्य स्वत एव परिभ्रंशे सम्पद्यमाने, तथा तद्द्रव्यविनाशने चैत्यद्रव्यविलुण्टने परैः क्रियमाणे। कीदृशे इत्याह—द्विविधभेदे वक्ष्यमाणविनाशनीयद्विविधवस्तुविषयत्वेन द्विप्रकारे। साधुः सर्वसावद्यव्यापारपराङ्मुखोऽपि यतिरुपेक्षमाणो माध्यस्थ्यमवलम्बमानोऽनन्तसंसारिकोऽपरिमाणभवभ्रमणो भवति, सर्वज्ञाज्ञोल्लघनात्। उक्तं च पञ्चकल्पभाष्ये, यथा—"चोएइ चेइयाणं खेत्तहिरण्णाइं गामगावाइं। मग्गंतस्स हु जइणो तिगरणसुद्धी कहं नु भवे? ॥ १ ॥ भण्णइ एत्थ विभासा जो एयाइं सयं विमग्गेज्जा। न हु तस्स होइ सुद्धी अह कोइ हरेज्ज एयाइं ॥ २ ॥ सव्वत्थामेण तहिं संघेणं होइ लग्गियव्वं तु। सचरित्तचरित्तीण एवं सव्वेसिं सामन्नं ॥ ३ ॥" इति ॥ ४१५ ॥

अथ यद् द्रव्यद्वैविध्याद् द्विविधं विनाशनमुक्तं, तदेव दर्शयति;—

जोग्गं अतीयभावं मूलुत्तरभावओ अहव कट्ठं। जाणाहि दुविहभेयं सपक्खपरपक्खमाइं च ॥ ४१६ ॥

योग्यं चैत्यगृहनिष्पत्तौ समुचितमेकं, द्वितीयं तु अतीतभावं चैत्यगृहनिष्पत्तिमपेक्ष्य समुत्तीर्णयोग्यतापर्यायं लब्धोत्पादितमित्यर्थः । मूलोत्तरभावतो वा काष्ठमुपलक्षणत्वाद् उपलेष्टकादि वा ग्राह्यं जानीहि द्विविधभेदं विनाशनीयम् । इह मूलभावापन्नं स्तम्भकुम्भिकापट्टादियोग्यं काष्ठदलम्, उत्तरभावापन्नं तु पीठप्रभृत्युपर्याच्छादकतया प्रवृत्तम् । इत्थं विनाशनीयद्वैविध्याद् विनाशनं द्विविधमुक्तम् । सम्प्रति विनाशकभेदात्तदाह–स्वपक्षपरपक्षादि वा । स्वपक्षः साधुश्रावकादिरूपः, परपक्षस्तु मिथ्यादृष्टिलक्षणो यश्चैत्यद्रव्यविनाशकः, आदिशब्दाद् मिथ्यादृष्टिभेदा एव गृहस्थाः पाखण्डिनश्च चैत्यद्रव्यविनाशका गृह्यन्ते । ततोऽयमभिप्रायः–योग्यातीतभेदाद् मूलोत्तरभेदात् स्वपक्षपरपक्षगतयोर्गृहस्थपाखण्डिरूपयोर्वा विनाशकयोर्भेदात् प्रागुक्तं तद्द्रव्यविनाशनं द्विविधभेदमिति ॥ ४१६ ॥

अथ चैत्यद्रव्यरक्षाफलमभिधातुमाह;—

जिणपवयणवुड्ढिकरं पभावगं णाणदंसणगुणाणं । रक्खंतो जिणदव्वं परित्तसंसारिओ होइ ॥ ४१७ ॥

जिनप्रवचनवृद्धिकरं भगवदर्हदुक्तशासनोन्नतिसम्पादकम्, अत एव(प्रभावकं)विभावनं विस्तारहेतुः । केषामित्याह— ज्ञानदर्शनगुणानाम् । तत्र ज्ञानगुणा वाचना-प्रच्छना-परावर्त्तना-अनुप्रेक्षाधर्मकथालक्षणाः, दर्शनगुणाश्च सम्यक्त्वहेतवो जिनयात्रादिमहामहरूपाः रक्षंस्त्रायमाणो जिनद्रव्यं निरूपितरूपं, साधुः श्रावको वा परित्तसंसारिकः परिमितभवभ्रमणभाग् भवतीति । तथा हि–जिनद्रव्ये रक्षिते सति तद्विनियोगेन चैत्यकार्येषु प्रसभमुत्सर्प्पत्सु भविनो भव्याः समुद्गतोदग्रहर्षा निर्वाणावन्ध्यकारणबोधिबीजादिगुणभाजो भवन्तीति । तथा, चैत्याश्रयेण संविग्नगीतार्थसाधुभिरनवरतं सिद्धा-

विनाशन-द्वैविध्यम् चैत्यद्र० रक्षणफलम्.

न्तव्याख्यानादिभिस्तथा तथा प्रपञ्च्यमानैः सम्यग्ज्ञानगुणवृद्धिः सम्यग्दर्शनगुणवृद्धिश्च सम्पद्यते । इति चैत्यद्रव्यरक्षाकारिणो मोक्षमार्गानुकूलस्य प्रतिक्षणं मिथ्यात्वादिदोषोच्छेदस्य युज्यत एव परीत्तसंसारिकत्वमिति ॥ ४१७ ॥

अथ चैत्यद्रव्यवृद्धिकरस्य फलमाह—

जिणपवयणवुड्ढिकरं पभावगं णाणदंसणगुणाणं । वड्ढंतो जिणदव्वं तित्थगरत्तं लहइ जीवो ॥ ४१८ ॥

पूर्वार्द्धव्याख्या पूर्ववत् । वर्द्धयन् अपूर्वापूर्वद्रव्यप्रक्षेपेण वृद्धिं नयन् जिनद्रव्य, तीर्थकरत्वं चतुर्वर्णश्रीश्रमणसंघकर्तृत्वलक्षणं लभते जीवः ॥ ४१८ ॥

चेइयकुलगणसंघे उवयारं कुणइ जो अणासंसी । पत्तेयबुद्ध गणहर तित्थयरो वा तओ होइ ॥ ४१९ ॥

चैत्यं च कुलं च गणश्चेति द्वन्द्वैकत्वसमाहारे चैत्यकुलगणसंघ तत्र विषये उपकारमुपष्टंभं करोति यः प्राणी, अनाशंसी ऐहिकपारलौकिकफलाभिलाषविकलः सन् । किमित्याह 'पत्तेयबुद्ध'त्ति प्रत्येकबुद्धो बाह्यवृषभादिदर्शनसापेक्षदीक्षालाभः, 'गणहर'त्ति गणधरस्तीर्थकरशिष्यो मातृकापदत्रयोपलम्भानन्तरं समुद्घाटितसमस्तश्रुतोपयोगः, तीर्थकरो जिनपतिः, वा शब्दो विकल्पार्थः, तकश्चैत्याद्युपकारको जीवो भवति । इह चैत्य प्रतीतरूपमेव, कुलं चान्द्रनागेन्द्रादि, गणस्त्रयाणां कुलाना समानसामाचारीकाणामत एव परस्परसापेक्षाणा समवायः, संघस्तु साधुसाध्वीश्रावकश्राविकासमुदाय इति ॥ ४१९ ॥

ननु चैत्यद्रव्यरक्षादिपरिणामस्यैकाकारत्वात् कथमयं प्रत्येकबुद्धादिफलभेदः स्यादित्याह;—

परिणामविसेसेणं एत्तो अन्नयरभावमहिगम्म। सुरमणुयासुरमहिओ सिज्झति जीवो धुयकिलेसो॥४२०

परिणामविशेषेण मृदुमध्याधिमात्ररूपतया परिणामानां भेदेन, इत एषु प्रत्येकबुद्धादिषु मध्येऽन्यतरभावं प्रत्येकबुद्धादिलक्षणमधिगम्य प्राप्य सुरमनुजासुरमहितो देवः मानवदानवाभ्यर्च्चितः सिध्यति निष्ठितार्थो भवति जीवो धुतक्लेशः सन् ॥ ४२० ॥

अथ शीतलविहारीदेव इत्येतद्गाथाष्टकेन व्याख्यातुमाह;—

देवो नामणगारो कम्मगुरू सीयलो विहारेण। निद्धंधसो त्ति मरिउं भमिओ संसारकंतारे॥ ४२१ ॥ १ ॥

सीयलविहारओ खलु भगवंतासायणा णिओगेण। तत्तो भवो अणंतो किलेसबहुलो जओ भणियं४२२॥२

तित्थयरपवयणसुयं आयरियं गणहरं महिड्ढीयं। आसायंतो बहुसो अणंतसंसारिओ होति॥ ४२३॥ ३ ॥

सो तम्मि तव्विवागा हीणो दुहिओ य पेसणयकारी। विहलकिरियाइभावो पायं होत्तूण मंदमती ४२४॥४

खविऊण तयं कम्मं जाओ कोसंबिमाहणसुओ त्ति। विज्जामंतोऽगुरुगो चिंता ओसरण निक्खमणं४२५॥५

लोयावन्ना पुच्छा निमित्तकहणम्मि परमसंवेगा। सवत्थुज्जयजोगो सक्कथुती देवहत्थिरिया॥ ४२६ ॥ ६ ॥

मूइंगलियारक्खणगयचित्तो हत्थिणा समुक्खित्तो। मिच्छादुक्कडसंवेगवुड्ढिओ गतिदुगक्खवणं ४२७॥७
वेमाणियसुहमाणुससुद्धाचारपरिपालणाणिरओ। सत्तट्ठजम्ममज्झे चक्की होऊण संसिद्धो ॥ ४२८ ॥८॥

देवो नामानगारः साधुरेक आसीत्। कीदृश इत्याह–कर्मगुरुः प्रबलचारित्रमोहः शीतलः शिथिलो विहारेण साधुसामाचारीरूपेण। ततो निद्धंधसो मूलगुणोत्तरगुणाविचाराभीरुः सन्, इत्यतोऽपराधाद् मृत्वा भ्रान्तः पर्यटितः संसारकान्तारे इति ॥ ४२१ ॥ १ ॥

एतदेव भावयितुमाह–शीतलविहारत उक्तरूपात्, खलुर्वाक्यालंकारे, भगवदाशातना तीर्थकरलाघवानयनरूपा नियोगेन निश्चयेन सम्पद्यते। शीतलविहारेण हि तेषु तेषु प्रमादस्थानेषु समापद्यमानं साधुमालोक्य तथाविधलोकैर्नूनमयमसमंजसरूपो व्यवहार एतच्छास्त्रकारैरेव निरूपित इति मनसि सम्प्रधार्य परिभावयन् भगवति जिने भूरिभवशाताकारकाणि तान्याशातनापदानि समाचरति, इत्यतः शीतलविहारिणः साधोः स्वयमेवाज्ञोल्लंघनहेतुभावाद् नियतमेव भगवदाशातना जायते। ततो भगवदाशातनातो भवः संसारोऽनन्तोऽपरिमाणः क्लेशबहुलः शारीरमानसबाधाभिभूतो भवति यतो भणितमागमे ॥ ४२२ ॥ २ ॥

तदेव दर्शयति–तीर्थकरप्रवचनश्रुत तत्र तीर्थकरश्चतुर्वर्णश्रीश्रमणसंघप्रसूतिहेतुः पुरुषविशेषो वृषभादिः, प्रवक्ति यस्तुतस्त्वमिति प्रवचनं संघः, श्रुतं द्वादशाङ्गम्, आचार्यं युगप्रधानं, गणधरं तीर्थकरशिष्यप्रधानशिष्यरूपं, महर्द्धिकं

वैक्रियवादादिलब्धिमन्तमाशातयंस्तदुत्प्रेक्षितदोषोद्घोषणेनानुचिताचरणेन वाऽवज्ञास्थानमानयन् वहुशोऽनेकधा अनन्तसंसारिको भवति, सम्यक्त्वादिगुणघातकमिथ्यात्वादिकर्म्मोपार्जनेन दूरं सन्मार्ग्गपराङ्मुखस्य तंत्रयोपस्थापनाचारणादिति ॥ ४२३ ॥ ३ ॥

अथ प्रस्तुतं सम्बन्धयन्नाह—स देवनामा साधुस्तस्मिन् संसारे तद्विपाकाच्छीतलविहारोपात्तकर्म्मोदयाद् हीनो जातिकुलादिभिः, दुःखितश्च शारीरदुःखोपनिपातैः, प्रेषणककारी परगृहकर्मकरः सन्, तथा विफलो निष्फलतामागतः क्रियादिः कायक्रियावचनचिन्तारूपो भावो व्यापारो यस्य स तथाप्रायो भूत्वा मन्दमतिर्हिताहितविवेकशून्यमतिः ॥४२४॥४

क्षपयित्वा समुच्छेद्य तकं कुकर्म शीतलविहारोपात्तं जातः कौशाम्बीमाहनसुतः कौशाम्ब्यां पुरि ब्राह्मणसूनुरिति । विद्यावान् चतुर्दशविद्यास्थानपरपारगामी, परं अगुरुको राजभवनादिषु महाजनस्थानेषु क्वचिदप्यप्राप्तगौरवः समभूत् । ततश्चास्य चिन्तासमजनि निजविषयप्रवृत्तिजनागौरवगोचरा कथमहमनपराधोऽपि जनैरित्थमेवावज्ञातः कृतः । 'ओसरण'त्ति तस्मिंश्च समये कस्यचिदर्हतो भगवतस्तत्र समवसरणं समजनि । श्रुतधर्मस्य चास्य निष्क्रमणं व्रतमभूत्तदन्ते ॥४२५॥५

तत्र च लोकावज्ञा । पृच्छा यथा भगवन्! कुतो निमित्तादहमवज्ञातो जातः । निमित्तकथने च शीतलविहाररूपस्य हेतो पुनर्निर्वेदने कृते परमसंवेगः समुदपादि । ततः सर्वत्र साधुसमाचारे उद्यतयोगः सोपयोगप्रवृत्तिः स वभूव । अन्यदा शक्रस्तुतिरुद्यतयोगविषया जाता । ततः 'देवहत्थिरिय'त्ति एकेन देवेन शक्रवचनमश्रद्दधाता हस्तीभूय ईर्यापथ-

---

१ क. ख. ग. 'तत्त्वयोपस्थापना–' २ घ.—नाचरणादिति ।

प्रथमसमितिरूपा परीक्षितुमारब्धा ॥ ४२१ ॥ १ ॥ ॥

कथमित्याह—मार्गमपृथक्सञ्चरणानां मुइंगलिकानां कीटिकानामित्यर्थः, यद् रक्षणे तत्र गतं चित्तं यस्य स तथा हस्तिना समुत्क्षिप्तोऽसौ । ततो भूमौ निपतितस्य कीटिकारक्षणैकपरिणतेरक्षयरस्य तदुपद्रवं स्वकायेन पश्यतः स्वजीवितव्यनिरपेक्षस्य यत् पुनः पुनर्मिथ्यादुष्कृतं तेन या संवेगवृद्धिस्तस्याः सकाशाद् गतिद्विकस्य नारकतिर्यग्गतिलक्षणस्य क्षपणं निर्लेपनमस्याभूत् तत्प्रतिसम्पादककर्मानुबन्धव्यवच्छेद इत्यर्थः ॥ ४२७ ॥ ७ ॥

वैमानिकेषु सौधर्मादिस्वर्गोत्पन्नदेवेषु शुभमनुष्येषु च यः शुद्धाचारो निर्मलस्वायस्थोचितानुष्ठानरूपस्तस्य परिपालनायां निरतः समाहितः सन् सप्ताष्टजन्ममध्ये, तत्र सप्त देवभवाः कौशाम्बीब्राह्मणसुतजन्मप्रभृतयश्चाष्टौ मनुष्यभवास्तेषां मध्येऽष्टमे मनुष्यभवे इत्यर्थः, चक्री चक्रवर्ती भूत्वा संसिद्धो निर्वृत इति ॥ ४२८ ॥ ८ ॥

अथ प्रसंगादेवेदमाह—

अन्नेवि महासत्ता अतियारजुयावि तप्फलं भोत्तुं। संसुद्धमग्गनिरया कालेणमणंतगा सिद्धा ॥ ४२९ ॥

अन्येऽपि पूर्वोक्तक्षुल्लकादिजीवव्यतिरिक्ता महासत्त्वाः प्रशस्तपरिणतयोऽतीचारयुता अपि पीठमहापीठादिवत् तत्फलमतीचारकार्यं स्त्रीत्वादि भुक्त्वानुभूय । किमित्याह—संशुद्धमार्गनिरताः सन्तः कालेन भूयसाऽतीतेनानन्तका जीवाः सिद्धाः ॥ ४२९ ॥

उपसंहरन्नाह—

(एवं ओसहणायं भावेअव्वं निउणबुद्धीए। असमयसमयपओगा विहिसइपरिवालणाओ य॥ ४३० ॥)

एवमुक्तवदौषधज्ञातं "भन्नइ जहोसहं खलु जत्तेण सया विहाणओ जुत्तं" इत्यादिग्रन्थोक्तं भावयितव्यं परिभावनीयमिति निपुणबुद्ध्या ऊहापोहसारमित्यर्थः । कथमित्याह—असमयसमयप्रयोगाद् असमयप्रयोगं समयप्रयोगं चाश्रित्य-विधेः सदा परिपालनातश्च विधिं सदा परिपालनं चापेक्ष्येत्यर्थः ॥ ४३० ॥

एतदेव भावयति;—

होंति अकालपयोगो निरत्थगो तहवगारपरओ य। हंदि हु सदोसहस्सवि नियमा लोगेवि सिद्धमिणं४३१

भवत्यकालप्रयोगोऽभिनवज्वरादावौषधप्रदानलक्षणो निरर्थको विवक्षितव्याध्युपशमं प्रत्यकिञ्चित्करः । तथेति समुच्चयाक्षेपे । अपकारपरकः रोगोत्कोपकारितया समधिकबाधाविधायकः । च समुच्चये । हंदीति पूर्ववत् । हुर्यस्मात् सदौषधस्यापि व्याधिनिवृत्तिं प्रत्यवन्ध्यशक्तितया सतः सुन्दरस्याप्यौषधस्य नियमाद् निश्चयेन लोकेऽपि न केवलमायुर्वेदशास्त्रेषु प्रसिद्धं प्रतीतमिदमनन्तरोक्तमिति ॥ ४३१ ॥

अथ दार्ष्टान्तिकतयोपन्यस्तस्य संसाररोगिषु वचनौषधप्रयोगस्याकालं च निर्दिशन् घणेत्यादिगाथाद्वयमाह;—

घणमिच्छत्तो कालो एत्थ अकालो उ होति नायव्वो। कालो य अपुणबंधगपभिती धीरेहिं निद्दिट्ठो४३२

१ इयमपि मूलगाथा कुत्राप्यादर्शपुस्तके नोपलभ्यते । टीकाक्षराण्युपजीव्य स्वत्र लिखिता ।

निच्छयओ पुण एसो विन्नेओ गंठिभेयकालो उ । एयम्मी विहिसतिवालणा हि आरोग्गमेयाओ ४३२

घनतममेघपटलच्छन्नसकलनक्षत्रादिप्रभाप्रसरभाद्रपदामावास्यायाममध्यभागसमुद्भूतान्धकारराशिविधं मिथ्यात्वं तस्य-विपर्यासलक्षणं यत्र स तथा, कालश्चरमपुद्गलपरावर्तव्यतिरिक्तशेषपुद्गलपरावर्तलक्षणः । अत्र च वचनौषधप्रयोगेऽकालस्त्वकाल एव भवति ज्ञातव्यः । चरमपुद्गलपरावर्तलक्षणस्तु तथा भव्यपरिपाकतो बीजाधानोद्भेदपोषणादिषु प्रवर्तमानेषु स्यादपिकाल इति । अत एवाह–कालस्त्ववसरः पुनरपुनर्बन्धकप्रभृतिस्तत्रापुनर्बन्धकः "पावं न तिव्वभावा कुणइ" इत्यादिलक्षणः, आदिशब्दाद् मार्गाभिमुखमार्गपतितौ गृह्येते । तत्र मार्गो ललितविस्तरायामनेनैव शास्त्रकृतेत्थंलक्षणो निरूपितो 'मग्गदयाणं' इत्यालापकव्याख्यायाम्, यथा इह मार्गश्चेतसोऽवक्रगमनं भुजगगमननलिकायामतुल्यो विशिष्टगुणस्थानावाप्तिप्रवणः स्वरसवाही क्षयोपशमविशेषो हेतुस्वरूपफलशुद्धा सुखेत्यर्थः । तत्र पतितः प्रविष्टो भव्यविशेषो मार्गपतित इत्युच्यते, तदादिभावापन्नश्च मार्गाभिमुख इति । एतौ च चरमयथाप्रवृत्तकरणभागजावेव विज्ञेयौ अपुनर्बन्धककालः प्रभृतिर्यस्य स तथा धीरैस्तीर्थकरादिभिर्निर्दिष्टो व्यवहारत इति ॥ ४३२ ॥ १ ॥

निश्चयतो निश्चयनयमतेन पुनरेष वचनौषधप्रयोगकालो विज्ञेयः । क इत्याह–ग्रन्थिभेदकालस्तु ग्रन्थिभेदकाल एव, यस्मिन् कालेऽपूर्वकरणानिवृत्तिकरणाभ्यां ग्रन्थिर्भिन्नो भवति तस्मिन्नेवेत्यर्थः । कुतो यत एतस्मिन् ग्रन्थिभेदे सति विधिनाथस्योचितकृत्यकरणलक्षणेन सदा सर्वकालं या पालना वचनौषधस्य तया कृत्वा आरोग्यं संसारव्याधिनिरोधलक्षणमेतस्माद् वचनौषधप्रयोगाद् भवति । अपुनर्बन्धकप्रभृतिषु वचनप्रयोगः क्रियमाणोऽपि न तथा सूक्ष्मबोधविधायकः,

अनाभोगवहुलत्वात्तत्कालस्य । भिन्नग्रन्थ्यादयस्तु व्यावृत्तमोहत्वेनातिनिपुणवुद्धितया तेषु तेषु कृत्येषु प्रवर्त्तमानास्तत्तत्कर्मव्याधिसमुच्छेदका जायन्त इति ॥ ४३३ ॥ २ ॥

ग्रन्थिभेदमेव पुरस्कुर्वन्नाह;—

ग्रन्थिभेद-
फलम्०

इहरावि हंदि एयम्मि एस आरोग्गसाहगो चेव । पोग्गलपरियट्टद्धं जमूणमेयम्मि संसारो ॥ ४३४ ॥

इतरथापि विधिसदापालनामन्तरेणापि । हंदीति पूर्ववत् । एतस्मिन् गन्थिभेदे कृते सत्येष वचनौषधप्रयोग आरोग्यसाधकश्चैव भावारोग्यनिष्पादक एव सम्पद्यते । तथा च पठ्यते—"लब्ध्वा मुहूर्त्तमपि ये परिवर्जयन्ते सम्यक्त्वरत्नमनवद्यपदप्रदायि । भ्राम्यन्ति तेऽपि न चिरं भववारिराशौ तद्बिभ्रतां चिरतरं किमिहास्ति वाच्यम् ? ॥ १ ॥" अत्र हेतुमाह—पुद्गलानामौदारिक—वैक्रिय—तैजस—भाषा—आनप्राण—मनः—कर्मवर्गणापरिणामपरिणतानां विवक्षितकालमादौ कृत्वा यावता सामस्त्येनैकजीवस्य ग्रहनिसर्गौ सम्पद्येते स कालः पुद्गलपरावर्त्त इत्युच्यते, पुद्गला ग्रहनिसर्गाभ्यां परिवर्त्तन्ते परापरपरिणतिं लभन्तेऽस्मिन्निति व्युत्पत्तेः, तस्यार्द्धं यावत्, यद्यस्मादूनं किञ्चिद् हीनमेतस्मिन् ग्रन्थिभेदे सति संसारो जीवानां तीर्थकराद्याशातनावहुलानामपि । अत्र च दृष्टान्ताः कूलवालगोशालकादयो वाच्याः ॥ ४३४ ॥

एयम्मि एयजोगे ण विवज्जयमेति पायसो जीवो । समुवत्थियकल्लाणो णहु तव्विवरीयगो होति ॥४३५॥

एतस्मिन् ग्रन्थिभेदे सति एतद्योगे वचनौषधप्रयोगे सम्पन्ने सति न नैव विपर्ययं देवगुरुधर्मतत्त्वगोचरं विपर्यासमेति

प्रतिपद्यते प्रायशो धातुस्येन जीवः । प्रायोग्रहणमयश्यवेद्यमिथ्यात्वाविक्लिष्टकर्म्मणां केषाञ्चिद् विपर्ययसम्भवेन व्यभिचारपरिहारार्थमिति । एतदेव भावयति—समुपस्थितकल्याणः समासन्नीभूतानुत्तमभूतकुशलो न नैव दुर्यस्मात् तद्विपरीतकः समुपस्थितकल्याणविरुद्धाचारपरायणो भवति । यथा हि समुपस्थितकल्याणो न तद्विपरीतको भवति, तथा ग्रन्थिभेदे उपयुक्तजिनवचनौषधः सन् न विपर्यस्तमतिर्जन्तुर्जायते ॥ ४३५ ॥

एतदेव भावयति;—

नो परलोओ न जिणा ण धम्म मो गंडपील सीलं तु । नत्थट्ठमिया य तहा एमादि न मन्नई एसो ॥ ४३६॥

नो नैव परलोको वर्त्तमानभवापेक्षया भवान्तररूपः समस्ति । तस्माद् आगच्छतो गच्छतश्च तत्र कस्यचित् कदाचित् केनचिदनवलोकनात्, किन्तु भूतपञ्चकसमुदायरूपकडेवरमेवेदमुद्भूत चैतन्यं तासु तासु क्रियासु प्रवर्त्तमानं जीवतीति व्यपदेश प्रतिपद्यते, तदुपरामे च मृतमिति । तथा, न जिना भगवन्तोऽर्हन्तः सर्वथा निवृत्तरागद्वेषमोहमालिन्या मानवविशेषाः सन्ति, तादृशस्य कस्यचिदधुनाऽनुपलम्भात्, दृष्टानुसारेण चादृष्टकल्पनायाः साधीयस्त्वात् । न धर्म्मो दुर्गतिपतज्जन्तुजातधारकः, एतेषामेव च सुगतो चायको जीवपरिणामविशेषः, प्रत्यक्षेण साक्षादनिरीक्षणात् । 'मो' इति पूर्ववत् । गण्डस्य तथाविधव्रणस्य या पीडा तदुपशमं शीलं तु वस्तिनिरोधरूप पुनः । यथा हि गण्डपीडायां सह्यमानायां न कश्चिद् गुणः, किन्तु तन्निपीडनमेव, एवं वस्तिनिरोधपक्षेऽपि भावना कार्या । नास्ति न विद्यतेऽष्टमिका, च तथा, रत्नप्रभादिभ्यो नरकपृथिवीभ्यः सप्तभ्यः पुरतोऽधस्ताद् अष्टमी पृथिवी उपार्जितप्रचुरतमसामिति । अयमभिप्रायः—

भिन्नग्रंथि-
नोविपर्य-
स्तमत्यभा-
वत्वम्.

सप्तसु तावद् गता गच्छन्ति गमिष्यन्ति च जीवाः, किं ताभ्यो भयमस्ति ? अष्टमीं च नरकपृथिवी भवद्भिर्न प्रतिपाद्यते, इतीन्द्रियप्रीतिरेव सम्पादयितुं युक्ता, न पुनः पापभयात् तत्परिहार इति । एवमाद्यन्यदपि वचनापौरुषेयत्वजगदीश्वरकर्त्तृत्वादि नास्तिकमीमांसकनैयायिकादिपरिकल्पितं न मन्यते, एष भिन्नग्रन्थिः, सम्यग्बोधप्रदीपप्रभाप्रहतप्रौढमिथ्यात्वान्धकारभावत्वात्तस्य । मन्यते पुनरित्थं–यत् कार्यं तदनुरूपकारणप्रभवं, यथा शालिगोधूमादिधान्यविशेषः, कार्यं चेहभविका हर्षविषादादयः, यच्चैतेषामनुरूपं कारणं तत्प्राग्भवचैतन्यमिति परलोकसिद्धिः । तथा संति च जिनाः, तत्साधकप्रमाणस्याबाधितविषयस्य सत्त्वात् । तथा हि–ये यतो हेतोर्देशतः क्षीयमाणा वीक्ष्यन्ते ते ततः प्रकर्षप्राप्तात् सम्भवत्सर्वक्षया अपि, यथा चिकित्सासमीरणादिभ्यो रोगजलधरादयो, दृश्यन्ते च प्रतिपक्षभावनातः क्वचित् प्राणिनि देशतः क्षीयमाणा रागादयः, ततः प्रस्तुतभावनाप्रकर्षात् सम्भवत्येव तेषां कदाचित् सर्वप्रलय इति, ये च सर्वप्रक्षीणदोषास्त एव जिनाः । न चादर्शनमात्रेण तेषामसत्त्वमुद्भावनीयमर्वाग्दर्शिभिरदृश्यमानानामपि पातालतलगतानां मूलकीलादीनां बहूनां भावानां सद्भावात् । धर्मोऽपि समस्ति, सूत्रे धर्मस्योपलक्षणत्वात् पापमपि गृह्यते । ततः पुण्यं पापं समस्तीत्यर्थः । कथमन्यथा तुल्यव्यवसाययोरपि द्वयोः फलसिद्धौ सर्वजनप्रतीतो भेद उपलभ्यते ? यथोक्तम्—"तुल्यप्रतापोद्यमसाहसानां, केचिल्लभन्ते निजकार्यसिद्धिम् । परे न तामत्र निगद्यतां मे, कर्म्मास्ति हित्वा यदि कोऽपि हेतुः ? ॥ १ ॥ विचित्रदेहाकृतिवर्णगन्धप्रभावजातिप्रभवस्वभावाः । केन क्रियन्ते भवनेऽङ्गिवर्गाश्चिरंतनं कर्म निरस्य चित्राः ? ॥ २ ॥ विवर्द्ध्य मासान् नव गर्भमध्ये, बहुप्रकारैः कललादिभावैः । उद्वर्त्त्य निष्का-

सयते समिन्ध्याः को गर्भतः कर्म विहाय पूर्वम् ? ॥ ३ ॥" यच्च गण्डपीडाधिसहनतुल्यं शीलमुक्तं तदपि न चारु, गण्डपीडाप्रतीकारस्य तथाविधरागद्वेषयोरभावेन प्रवृत्तत्वात् । बस्तिनिरोधपीडाप्रतीकारस्य च संसारमूलतीव्रकामरागमूलत्वेनात्यन्तदुर्वृत्तत्वाद् न किञ्चित् तत्प्रतीकारयोः साम्यमस्ति । तथा चार्षम्—"मूलमेयमहम्मस्स महादोससमुस्सयं । तम्हा मेहुणसंसग्गिं निग्गंथा वज्जयंति णं" ॥ १ ॥ यच्चोक्तं नास्त्यष्टमी पृथिवीति, सापि शठोक्तिरेव, संसारभयमसारममन्यमान एवैवं वक्ति । नहि संसारभीरवोऽन्यतरनरकपृथ्वीदुःखमप्यनुमन्यन्ते, किं पुनः सर्वपृथ्वीप्रभवमिति । यच्च मीमांसकैर्वचनापौरुषेयत्वमुद्घुष्यते, तदपि सुधीभिर्नेष्यत एव । तथा हि—उच्यत इति वचनं पुरुषव्यापारानुगतरूपमस्य, कथं तत्क्रियाया अभावे तद् भवितुमर्हति ? । न चैतत् केवलं क्वचिद् वनादुपलभ्यते । उपलब्धावपि क्वचिददृष्टवक्त्राशङ्का न निवर्त्तते । यच्चेश्वरकारणिकैरीश्वरकर्तृकं जगदिति प्रोच्यते । तदप्युन्मत्तवचनमेव । ईश्वरो हि परैरुत्पत्तिविकलः कल्प्यते । न च तादृशात् किञ्चित् कार्यमुपपद्यते । यथोक्तम्—"नेश्वरो जन्मिनां हेतुरुत्पत्तिविकलत्वतः । गगनाम्भोजवत् सर्वमन्यथा युगपद् भवेत् ॥ १ ॥" इति ॥ ४३६ ॥

इत्यमकाले काल च वचनौषधप्रयोगस्य प्रतिपाद्य दृष्टान्ततयोपन्यस्त सदौषधमधिकृत्य कालमुपदिशन्नाह;—

दोसावेक्खा चेवं सम्मं कालो सदोसहगओवि । कुसलेहिं मुणेयव्वो सइ वेज्जगसत्थनीईए ॥ ४३७ ॥

दोषापेक्षया इह दोषा वातपित्तश्लेष्मप्रकोपप्रभवा ज्वरातीसारादयो रोगा मृदुमध्याधिमात्ररूपास्तेषामपेक्षा च तानपेक्ष्येत्यर्थः, एवं वचनौषधप्रयोगवत् सम्यक् कालः प्रयोगयोग्यः सदौषधगतः स्निग्धोष्णादिसुन्दरौषधोपजीवनारूपः,

किं पुनः प्रागुक्तो वचनौपधप्रयोगकाल इत्यपिशब्दार्थः, कुशलैर्बुद्धिमद्भिर्मुणितव्यो ज्ञेयः सदा सर्वकालम् । कथमि-
त्याह–वैद्यकशास्त्रनीत्या आत्रेयचरकसुश्रुतादिचिकित्साग्रन्थानुसारेण । तत्राधिमात्रे रोगे सदौपधस्याप्रयोगावसर एव,
औपधस्याद्यापि स्वसामर्थ्यमलभमानस्य रोगस्वरूपं त्वनुवर्त्तमानस्य तत्पुष्टिकारकत्वमेव, यतो मध्यमावस्थायां तु स्या-
दपि कश्चिद् गुणस्तत्प्रयोगात्, मृदुभूतावस्थायां तु तथा तथा कुशलैरुपचर्यमाणो रोगः सर्वथोपरमं प्रतिपद्यत एव ।
सदौपधानि चैवं शास्त्रे पठ्यन्ते—"तित्तकडुएहिं सिंभं जिणाहि पित्तं कसायमहुरेहिं । निद्धुण्हेहि य वायं सेसा वाही
अणसणाए ॥ १ ॥" ॥ ४३७ ॥

वस्तुप्राप्ति-
कालाका-
लनिरू-
पणम्.

परः प्राह;—

कह णु अकालपओगे एत्तो गेवेज्जगाइसुहसिद्धी । णणु साहिगओसहजोगसोक्खतुल्ला मुणेयव्वा ॥४३८॥

कथं नु प्रश्ने, पृच्छाम्यकालप्रयोगे तथाभव्यत्वापरिपाकलक्षणेऽकाले वचनौपधप्रयोगे जाते सति दूरभव्यानामभव्या-
नां च केषांचिद् इतो वचनौपधप्रयोगाद् ग्रैवेयकादिसुखसिद्धिः शास्त्रे श्रूयते । उक्तं च—"तित्थंकराइपूयं दट्ठुणन्नेण वावि
कज्जेण । सुयसामाइयलंभो होज्जा भव्वस्स गंठिम्मि ॥ १ ॥" ततश्च—"जे दंसणवावन्ना लिंगग्गहणं करेंति सामन्ने ।
तेसिं चिय उववाओ उक्कोसो जाव गेवेज्जा ॥ २ ॥" अत्र प्रतिविधीयते–नन्विति परपक्षाक्षमायां, सा ग्रैवेयकादिसुख-
सिद्धिरधिकृतौपधयोगसौख्यतुल्या मुणितव्या । यथा हि सदौपधं समयप्रयोगात् क्षणमात्रं स्वतन्त्रन्धसामर्थ्याद् असा-
ध्ये व्याधौ सौख्यमुपनयति, तदनु च समधिकव्याधिप्रकोपाय सम्पद्यते । एवमधिकृतवचनौपधप्रयोगोऽप्यपक्वभव्य-

स्यानां सस्थाना ग्रैवेयकादिषु सुखसिद्धिमात्रमाधाय पश्चात् पर्यायेण नरकादिदुर्गतिप्रवेशफलः सम्पद्यते ॥ ४३८ ॥

एतत् स्वयमपि भावयति,—

कुणइ जह सण्णिवाए सदोसहं जोगसोक्खमेत्तं तु । तह एयं विण्णेयं अणोरपारम्मि संसारे ॥ ४३९ ॥

करोति यथा सन्निपाते वातादिदोषत्रययुगपत्प्रकोपरूपे सदौषध क्रियातिक्तकाथादिरूप योगसौख्यमात्रमेव, न पुनस्तदुच्छेदमपि । तथैतद् ग्रैवेयकादिसुख समयवचनौषधप्रयोगाद् उत्पन्न विज्ञेयमनर्वाक्पारे ससारे ॥ ४३९ ॥

णय तत्तओ तयंपि हु सोक्खं मिच्छत्तमोहियमइस्स । जह रोद्दवाहिगहियस्स ओसहाओवि तब्भावे ४४०

न नैव, चकारो वक्तव्यान्तरसूचकः, तत्त्वतो निश्चयवृत्त्या तदपि ग्रैवेयकादिगतं, हुः स्फुटं, सौख्यं वर्त्तते । कस्येत्याह—मिथ्यात्वमोहितमतेः दृढविपर्यासपिशाचाभिभूतचेतसो जीवस्य । दृष्टान्तमाह—यथा रौद्रव्याधिगृहीतस्य दुःसाध्यव्याधिबाधाविधुरशरीरस्य कस्यचिद् औषधादपि तद्भावे सौख्यभावे न तत्त्वतः सुखम् । तथा हि स्वभावतस्तावत् तस्य न सौख्यमस्ति, यदि परमौषधात् । परं तत्राप्यत्यन्तदारुणरोगेणानवरत तुद्यमानमर्मणो बाह्य एव सुखलाभः । यथा हि शरत्काले कठोरतरतरणिकिरणनिकरेण तापितेष्वपि महाह्रदेषु बहिरेवोष्णानि जलानि, मध्ये पुनरत्यन्तशीतलभावभाञ्जि भवन्ति, एवं सत्क्रियायोगाद् बाह्यसौख्ययोगेऽप्यत्यन्तमिथ्यात्वोपप्लुतत्वाद्दुःखमेव ॥ ४४० ॥

पुनरपि दृष्टान्तोपन्यासेनामुमेवार्थं भावयति,—

मिथ्यादृष्टे-
विपुलसौ-
ख्याभाव-
त्वम्.

जह चेवोवहयणयणो सम्मं रूवं ण पासई पुरिसो। तह चेव मिच्छदिट्ठी विउलं सोक्खं न पावेइ ॥४४१॥

यथाचैवेति दृष्टान्तार्थः। उपहतनयनः काचकामलादिदोषोपप्लुतलोचनः सम्यग् यथावद्रूपं स्त्रीपुरुषादिलक्षणं न पश्यति न वीक्षते पुरुषः प्रमत्तो जीवः। तथा चैवेति दार्ष्टान्तिकोऽर्थः। मिथ्यादृष्टिरुपहतसम्यग्बोधो विपुलं बहु समुपस्थितमपि सौख्यं न प्राप्नोति ॥ ४४१ ॥

कुत इति चेदुच्यते;

असदभिणिवेसवं सो णिओगओ ता ण तत्तओ भोगो। सव्वत्थ तदुवघाया विसवारियभोगतुल्लो त्ति ४४२

असदभिनिवेशवान् वितथाभिनिविष्टः स मिथ्यादृष्टिर्नियोगतो नियमेन, तत्तस्मात् न तत्त्वतो भोगः राज्यादिविषयवस्तुगोचरः, सर्वत्र हेये उपादेये च वस्तुनि तदुपघातादसदभिनिवेशोपघातात्। विषवारितभोगतुल्यः। यादृशो हि विषविकारविह्वलीभूतचेतसः स्रक्चन्दनाङ्गनादिभोगस्तत्त्वतोऽभोग एव, एवं मिथ्यादृष्टेश्चक्रवर्त्यादिपदप्राप्तावपि विपर्यासवशात् न कश्चित् भोगः। इतिर्वाक्यपरिसमाप्तौ ॥ ४४२ ॥

एतदेव भावयति;—

कत्थइ ण णाणमेयस्स भावओ तम्मि असइ भोगोवि। अंधलयतुल्लभोगो पुव्वायरिया तहा चाहु ॥४४३॥

कुत्रचित् जीवादौ वस्तुनि न नैव ज्ञानमवबोध एतस्य मिथ्यादृशो भावतः सम्यग्रूपतया वर्त्तते। ततस्तस्मिन् ज्ञाने-

ऽसति भोगोऽपि स्त्र्यादिवस्तुविषयोऽन्धलकभोगतुल्यो यादृशोऽन्धपुरुषस्य प्रासादशय्यासनवनितादिभोगोऽनुपलब्धरूपतस्तस्य न परमार्थतो भोगता बिभर्ति, मिथ्यादृशोऽपि तथा प्रस्तुतभोग इति । एतदेव द्वयमाह—पूर्वाचार्या जिनभद्रगणिक्षमाश्रमणपादास्तथा च तथैव यथैतद्वस्तु सिध्यति तथाऽऽहुरुक्तवन्तः ॥ ४४३ ॥

तदेव दर्शयति;—

सदसदविसेसणाओ भवहेउजहिच्छिओवलंभाओ। णाणफलाभावाओ मिच्छद्दिट्ठिस्स अन्नाणं॥ ४४४

सदसतोरविशेषणात् मिथ्यादृष्टेरज्ञानमित्युत्तरेण योगः । मिथ्यादृष्टिर्हि यदस्ति तत् सर्वथाऽस्त्येवेति निर्विशेषणं वदति । एवं नास्तीत्यपि वाच्यम् । न चैवं वस्तुस्वरूपमस्ति, सर्वभावानां स्वरूपेण सत्त्वात् । असत्त्वमपि विवक्षितपर्यायापेक्षयैव, न पुनः सर्वानपि पर्यायानपेक्ष्य, पर्यायविशेषापेक्षयाऽसत्त्वविवक्षाकालेऽपि घटादेः सत्त्वाभ्युपगमात् तथा, 'भवहेउ'त्ति भावप्रधानत्वेन निर्देशस्य, भवहेतुत्वात् संसारकारणत्वात्, मिथ्यात्वादीनां कर्मबन्धहेतूनां विपरीतज्ञानरूपत्वेन प्रवृत्तेः । तथा, यदृच्छया स्वेच्छारूपयोपलम्भात् सर्वभावानामवबोधात्, न पुनः सम्यग्दृष्टेरिव सर्वविद्वचनपारतंत्र्यात् । तथा, ज्ञानफलाभावात् । ज्ञानस्य हि फलं विरतिः । सा च ज्ञानाऽभ्युपगमयतनासु सतीषु सम्भवते । मिथ्यादृष्टेस्तु विपर्यस्तबोधोपहतत्वेन ज्ञानस्यैव तावदसम्भवात् कुतोऽभ्युपगमयतनासम्भवः ? न च स्वकार्यमकुर्वत् कारणं कारणतया विपश्चितो निश्चिन्वन्ति । पठन्ति चात्र—"यदेवार्थक्रियाकारि तदेव परमार्थसत् ।"इति । ततस्तादृशस्य ज्ञानफलस्याभावात् मिथ्यादृष्टेरुदीर्णमिथ्यात्वमोहस्य ज्ञानमपि शास्त्राभ्यासादिजन्यमज्ञानं वर्तते ॥ ४४४ ॥

एनामेव गाथाचतुष्टयेन व्याचष्टे;—

एगंतणिच्चवाए अणिच्चवाए सदसदविसेसो। पिंडो घडोत्ति पुरिसादन्नो देवोत्ति णातातो ॥ ४४५ ॥
भवहेउ णाणमेयस्स पायसोऽसप्पवित्तिभावेण । तह तदणुबंधओ च्चिय तत्तेतरणिंदणादीतो ॥४४६॥

एकान्तनित्यवादे एकान्तेन स्याद्वादविपरीतरूपेण नित्यस्याप्रच्युतानुत्पन्नस्थिरैकस्वभावस्यात्मादेरभ्युपगमे क्रियमाणे परैः सांख्यादिभिः, सदसदविशेषः प्राप्नोति, विवक्षितावस्थायाः सत्त्वकाले च द्रव्यस्याविशेषोऽनानात्वमापद्यते । ततो य एव पिण्डो मृदः सम्बन्धी स एव घटः, इत्यायातं मृद्द्रव्यस्योभयावस्थानुयायित्वम्, तिलतुषत्रिभागमात्रमपि स्वरूपभेदाभावात् । न च वक्तव्यमेकाकारेऽपि द्रव्ये पिण्डो घटश्चेत्यवस्थाभेदाश्रयोऽसौ व्यवहारो लोके न प्रवर्त्यंत इति, अवस्थातुरभेदे तन्निबन्धनानामप्यभेदप्रासेः, कारणभेदपूर्वकत्वात् कार्यभेदस्य । यथोक्तम्—"अयमेव भेदो भेदहेतुर्वा यद् विरुद्धधर्म्माध्यासः कारणभेदश्च"इति । अनित्यवादे चैकान्तक्षणक्षयित्वलक्षणे पुरुषाद् विहितदेवभवप्राप्तिप्रायोग्यपुण्यकर्म्मणः सकाशात् मरणानन्तरं देवभवप्राप्तावन्य एकान्तेनैव विलक्षणो देव इत्यापद्यते । अयमभिप्रायः—यथा समुपार्जितसुकृताद् मनुष्याद् नारकतयोत्पन्नो जीवः सर्वथाऽन्य एव, तथा तद्मरणानन्तरं देवतयोत्पत्तावपि, निरन्वयोत्पादस्योभयत्रापि समानत्वात् न चैतद् युज्यते, अकृताभ्यागमकृतनाशदोषप्रसङ्गात् । एवं च नित्यवादे य एव पिण्डः स एव घटो, य एव च घटः स एव पिण्ड इति न्यायात् सदसतोरवस्थयोरविशेषः । अनित्यवादेऽपि पुरुषा-

दन्यो देवो देवाश्च पुरुष इति । ततो यथा पुरुषस्य विद्यमानताकाले कश्चिद्देवतयोत्पन्न एकान्तेनैवान्यस्तथा तन्मरणानन्तरमुत्पन्नोऽपि देवोऽन्य एव । ततः पुरुषसत्त्वकालेऽसत्त्वकाले च देवतयोत्पन्नो जन्तुरविशिष्ट एवेति यो न्यायस्तस्मात् सदसतोरविशेष इति ॥ ४४५ ॥

भवेत्यादि । भवहेतुः संसारनिबन्धनं ज्ञानं शास्त्राभ्यासादिजन्यो बोध एतस्य मिथ्यादृष्टेः । कथमित्याह—प्रायशो बाहुल्येनाशस्तप्रवृत्तिभावेन विपर्यस्तचेष्टाकारणत्वात् तस्य । यदिह प्रायशोग्रहणं तद्यथाप्रवृत्तकरणचरमभागभाजां संनिहितग्रन्थिभेदानामत्यन्तजीर्णमिथ्यात्वज्वराणां केषाञ्चिद् दुःखितदयागुणवद्द्वेषसमुचिताचाररूपप्रवृत्तिसाराणां सुन्दरप्रवृत्तिभावेन व्यभिचारपरिहारार्थम् । तथेति हेत्वन्तरसमुच्चये । तदनुबन्धत एवासत्प्रवृत्त्यनुबन्धादेव । एतदपि कुत इत्याह—तस्येतरनिन्दनादितः । स हि मिथ्यात्वोपघातात् समुपात्तविपरीतरुचित्वात् सद्भूतदेवतादिकमर्हदादिलक्षणं निन्दति । इतरच्चातत्त्वं तत्तत्कुयुक्तिसमुपन्यासेन पुरस्करोति । ततस्तस्येतरनिन्दनादिदोषाद् भवान्तरेऽप्यसत्प्रवृत्तिरनुबन्धयुक्तैव स्यादिति ॥ ४४६ ॥

उम्मत्तस्सव णेतो तस्सुवलभो जहित्थरूवोत्ति । मिच्छोदयतो तो च्चिय भणियमिणं भावगहरूव॥४४७

उन्मत्तस्येव मद्यपानपराधीनमनसो मनुजस्येव विज्ञेयस्तस्य मिथ्यादृष्टेरुपलम्भो वस्तुबोधरूपो यदृच्छारूपः स्वविकल्पमात्रघटित इति । कुत इत्याह—मिथ्यात्वोदयाद् मिथ्यात्वमोहनीयकर्मविपाकात् । तथा हि—पीतमद्यो मदावेशात् किंकरमपि राजीयति, राजानमपि किंकरीयति, तथोदीर्णमिथ्यात्वो जीवः सद्भूतमपि वस्तु अतत्त्वरूपतया व्यवह-

रति, असद्भूतमपि तत्त्वतयेति । अत एव यदृच्छोपलम्भाद् भणितमिदं मिथ्यात्वं भावग्रहरूपं पारमार्थिकमहस्वभावम्, इतरग्रहेभ्यः पिशाचादिरूपेभ्योऽस्य महानर्थप्रसाधकत्वात् ॥ ४४७ ॥

णाणस्स फलं विरती पावे पुन्नम्मि तह पवित्तीओ । जोगत्तादिअणुगया भावेण ण सा अओऽण्णाणं ॥४४८

ज्ञानस्य वस्तुबोधस्य फलं कार्यं विरतिरुपरमः। क्वेत्याह–पापे प्राणातिपातादिरूपे कुकृत्ये, पुण्ये पवित्रे स्वाध्यायध्यानतपश्चरणादौ कृत्यविशेषे, तथेति समुच्चये, प्रवृत्तिस्तु प्रवर्त्तनमेव या सम्पद्यते सापि ज्ञानफलम्। कीदृशीत्याह–योग्यत्वाद्यनुगता योग्यत्वेन योग्यतारूपेण, आदिशब्दाद् द्रव्यक्षेत्रकालभावत्वानुकूल्येन चानुगता सम्बद्धा। ततो भावेन भावार्थरूपेण न नैव सा मिथ्यादृष्टेः पापे विरतिः, पुण्ये च प्रवृत्तिर्योग्यताद्यनुगता सम्पद्यते यतः कारणात्, अतो ज्ञानमप्यज्ञानं तस्याशुद्धालाबुपात्रनिक्षिप्तदुग्धशर्करादिमधुरद्रव्याणामिव ज्ञानस्यापि तत्र मिथ्यात्वोदयाद् विपरीतभावापन्नत्वात् ॥४४८॥

उपसंहरन्नाह;—

एवमतिणिउणबुद्धीए भाविउं अप्पणो हियट्ठाए । सम्मं पयट्टियव्वं आणाजोगेण सव्वत्थ ॥ ४४९ ॥

एतत् पूर्वोक्तमतिनिपुणबुद्ध्या भावयित्वा परिणमय्यात्मनः स्वस्य हितार्थं कल्याणनिमित्तं सम्यग् यथावत् प्रवर्त्तितव्यमाज्ञायोगेन सर्वत्र धर्म्मार्थादिकार्ये ॥ ४४९ ॥

ततश्च;—

णाऊण अत्तदोसं वीरियजोगं च खेत्त कालो य । तप्पच्चणीयभूए गिण्हेज्जाभिग्गहविसेसे ॥ ४५० ॥

ज्ञात्वा सम्यगधिगम्यात्मदोषं तीव्रकोपवेदोदयादिक, वीर्ययोगं च तदभिग्रहसमर्थसामर्थ्यलक्षणं, क्षेत्रकालौ च प्रतिपित्सिताभिग्रहपरिपालनानुकूलं क्षेत्रं कालं चेत्यर्थः । किमित्याह—तत्प्रत्यनीकभूतान् स्वयमेव संवेदितस्वदोषप्रतिपक्षभावगतान् गृह्णीयात् समाददीत् अर्थस्त्विच्छाविप्रत्यक्षमेयाभिग्रहविशेषान् क्षमाशरीराप्रतिकर्मत्वादीन्, मुमुक्षूणां क्षणमपि निरभिग्रहाणामवस्थानस्याक्षमत्वादिति ॥ ४५० ॥

न चाभिग्रहा ग्रहणमात्रत एव फलदायिनो भवन्ति, किन्तु परिपालनादिति तद्गतोपदेशमाह;—

पालिज्ज य परिसुद्धे आणाए चेव सति पयत्तेण । वज्झासंपत्तीय वि एत्थ तहा निज्जरा विउला ॥ ४५१ ॥

पालयेच्च रक्षेत् पुनः परिशुद्धान् सर्वातिचारपरिहारात्, आज्ञया चैव प्रवचनोक्तैस्तैस्तैरुपायैरित्यर्थः, सदा सर्वकाले प्रयत्नेनादरेण महता । कुतः । यतो बाह्यासम्प्राप्तावपि बाह्यस्याभिग्रहविषयस्य क्षमणीयादेरर्थस्याप्राप्तावपि, अत्राभिग्रहे गृहीते सति तथा तत्प्रकारस्य निग्रहीतुमिष्टस्य क्रोधादेः कर्मणो निर्जरा क्षपणा विपुला प्रचुरा सम्पद्यत इति ॥ ४५१ ॥

एतदपि कुत इत्याह;—

तस्संपायण भावो अवोच्छिन्नो जओ हवति एवं । तत्तो य निज्जरा इह किरियायवि हंदि विन्नेया ॥ ४५२ ॥

तत्सम्पादनभावोऽभिग्रहविषयस्यार्थस्य निष्पादनपरिणामोऽव्यवच्छिन्नोऽनुदितो यतो भवति एवमभिग्रहप्रतिपत्तौ ।

एवमपि किमित्याह-तस्मादेवाऽव्यवच्छिन्नात् तत्सम्पादनपरिणामाद् निर्जरेह प्रवचने जैने क्रियायामप्यभिग्रहगोचरार्थनिष्पादनेऽपि भवति, हंदीति पूर्ववत्, विज्ञेयाऽवबोद्धव्या। न हि क्रियामात्राद् भावशून्यात् किञ्चित् फलमस्ति, किंतु भावात्। यथोक्तम्—"क्रियाशून्यश्च यो भावो भावशून्या च या क्रिया। तयोरन्तरमुन्नेयं भानुखद्योतयोरिव ॥ १ ॥ खद्योतकस्य यत्तेजस्तदल्पं च विनाशि च। विपरीतमिदं भानोरेवमत्र विभाव्यताम् ॥ २ ॥" ॥ ४५२ ॥

अमुमेवार्थं दृष्टान्ततः साधयन्नाह;—

आहरणं सेट्ठिदुगं जिणिंदपारणगदाणदाणेसु। विहिभत्तिभावभावा मोक्खंगं तत्थ विहिभत्ती ॥ ४५३ ॥

आहरणं दृष्टान्तः श्रेष्ठिद्विकं जीर्णाभिनवलक्षणं जिनेन्द्रपारणकदानादानयोर्जिनेन्द्रस्य भगवतो महावीरस्य च्छद्मस्थकाले विहरतः पारणके प्रवृत्ते दानेऽदाने च विधिभक्तिभावाभावाद् विधिभक्त्योर्भावमभावं चापेक्ष्याहरणं मोक्षांगं मोक्षकारणं तत्र पारणकदानेऽपि विधिभक्ती संवृत्ते ॥ ४५३ ॥

एनामेव गाथां गाथात्रयेण व्याचष्टे;—

वेसालि वासठाणं समरे जिणपडिमसेट्ठिपासणया। अतिभत्ति पारणदिणे मणोरहो अन्नहिं पविसे ॥ ४५४

जातिच्छिदाणधारा लोए कयपुन्नगोत्ति य पसंसा। केवलिआगम पुच्छण को पुन्ने जुन्नसेट्ठित्ति ॥ ४५५ ॥

इह किलैकदा भगवान् श्रीमन्महावीरः छद्मस्थकाले विहरन् वेशाल्यां पुरि वर्षासु स्थानमकरोत्। ततः 'समरे' इति

अभिग्रहधारणप्रतिपालनस्व०तन्निद० च-

कामदेवायतने 'जिणपडिमसितिं पासणया'इति स जिनं प्रतिमास्थितं जीर्णश्रेष्ठी नित्यमागत्य पश्यति स्म । 'अइभत्ति'त्ति भक्तिर्यातीव तद्विषया तस्य समजनि । अन्यदा चतुर्मासकक्षपणस्य विकृष्टतपसः पारणकदिने प्रवृत्ते मनोरथो वध्य-माणरूपो जज्ञे । गृहद्वारावलोकनादिविनयपरो यावदसावास्ते तावत् स जिनोऽन्यत्राभिनवश्रेष्ठिगृहे प्रविष्टः ॥ ४५४ ॥

दापिता च तेन स्वमाहात्म्यौचित्येन तस्मै भिक्षा । कृता च तद्देशवर्तिचारिभिर्जृम्भकदेवैरर्हत्पारणकसन्तुष्टैर्याद्दृ च्छि-कदानधारा वसुधारावृष्टिलक्षणा । सा चैवं विज्ञेया—"अद्धत्तेरसकोडी उक्कोसा होइ तत्थ वसुधारा । अद्धत्तेरसल-क्खा जहन्निया होइ वसुधारा" ॥ १ ॥ ततो लोके कृतपुण्यकोऽसाविति तस्यैवं च प्रसभा विजृम्भिताऽभिनवश्रेष्ठिनः । 'केवलि आगम'त्ति कालेन च पार्श्वापत्यीयस्य केवलिनः कस्यचिद् आगमे तत्र बहलकुतूहलाकुलचेतसा लोकेन पृच्छाऽ-कारि भगवन्! कोऽत्र परिपूर्णः पुण्यवान्? भगवता चोचे जीर्णश्रेष्ठीति ॥ ४५५ ॥

ननु जीर्णश्रेष्ठिनः पारणकविषयो मनोरथ एवासीन्न कश्चिदभिग्रह इति कथमसौ दृष्टान्ततयोपन्यस्त इत्याशङ्क्याह—

एत्थ हु मणोरहो च्चिय अभिग्गहो होति नवर विन्नेओ ।
जदि पविसति तो भिक्खं देमि अहं अस्स चिंतणओ ॥ ४५६ ॥

अत्र पारणकविषये 'हुः' यस्माद् मनोरथ एवाभिग्रहः पात्रदानविषयो नवरं केवलं न पुनरन्यत् किञ्चिद् भवति विज्ञेयः । कथमित्याह—यदि प्रविशति कथञ्चिद् मम गृहे भगवानेष, ततो भिक्षा ददाम्यहमस्मै चिन्तनादेवंरूपात् । अय-

मत्राभिप्रायः–सर्वोऽप्यभिग्रह इच्छा–प्रवृत्ति–स्थैर्य–सिद्धिभेदाच्चतुर्धा परिगीतः। तत्रास्येच्छारूप एव परिशुद्धोऽभिग्रहो भवन् स एव पारणकभेरीशब्दश्रवणकालं यावत् प्रवृद्धः सन् पारंपर्येण मोक्षफलतया संवृत्तः। इतरस्य च माहात्म्यौचित्येन दत्तदानस्याप्यभ्युत्थानादेर्भक्तेश्च गुणवद्बहुमानरूपाया अभावाद् यादृच्छिकवसुधारादिफल एव संवृत्तः परिणामो, न पुनर्निर्वाणफल इति ॥ ४५६ ॥

अथान्यदप्यभिग्रहमाहात्म्यमभिधातुमाह;—

पच्चग्गकयंपि तहा पावं खयमेइऽभिग्गहा सम्मं। अणुबंधो य सुहो खलु जायइ जउणो इहं नायं ॥४५७॥

प्रत्यग्रमाकुट्टिकादिदोषात् सद्योरूपं कृतं निर्वर्त्तितं प्रत्यग्रकृतं, किं पुनश्चिरकालकृतत्वेन जीर्णभूतमित्यपिशब्दार्थः, तथेति वक्तव्यान्तरसमुच्चये, पापं ऋषिघातादिजन्यमशुभं कर्म क्षयमपगममेति प्रतिपद्यते। कुत इत्याह–अभिग्रहात् 'सम्मं'त्ति सम्यग्रूपतया परिपालितात्। अनुबन्धश्चानुगमः पुनः शुभः पुण्यकर्म्मानुवृत्तिरूपः, खलुर्वाक्यालंकारे, जायते। यमुनो राजा इहार्थे ज्ञातं दृष्टान्तः ॥ ४५७ ॥

तदेव गाथाष्टकेन संगृह्णन्नाह;—

महुराए जउणराया जउणावंके य डंडमणगारो। वहणं च कालकरणं सक्कागमणं च पव्वज्जा ॥ ४५८ ॥ १ ॥

जउणावंके जउणाए कोप्परे तत्थ परमगुणजुत्तो। आयावेण्ण महप्पा दंडो नामेण साहुत्ति ॥ ४५९ ॥ २ ॥

कालेण रायणिग्गम पासणया अकुसलोव्या कोवो। खग्गेण सीसछिंदण अण्णेउ फलेण ताडणया॥४६०

सेसाण लेट्टुखेवे रासी अहियासणाए णाणत्ति । अंतगडकेवलित्तं इदागम पूयणा चेव॥ ४६१ ॥ ४ ॥

वद्दूण रायलज्जा संवेगा अप्पवक्ष्परीणामो। इंदनिवारण सम्मं कुण पायच्छित्त मो एत्थ ॥ ४६२ ॥ ५ ॥

साहुसमीवगमणं सवणं तह चेव पायछित्ताणं। किं एत्थ पायच्छित्तं सुद्धं चरणंति पव्वज्जा ॥ ४६३ ॥ ६ ॥

पच्छायावाइसया अभिग्गहो सुमरियम्मि नो भुंजे। दरभुत्ते चेव चिय दिवसम्मि न तेण किल भुत्तं ४६४

आराहण कालगओ सुरेसु वेमाणिएसु उववण्णो। एवं अभिग्गहो इह कल्लाणणिवन्धणं णेओ ॥ ४६५॥

इह मध्यमप्रतिष्ठितगगनतलोल्लेखिशिखररत्नमयदेवताविनिर्मितजिनस्तूपप्रभायोपलब्धसर्वदिङ्मण्डलख्यातिश्लाघाया मथुरायां पुरि यमुनो राजाऽभूत्। तत्र च यमुनावक्रे दण्डो नामानगार आतापनां चकार। 'वहणं च'त्ति हननं च यमुनेन राज्ञा तस्य कृतम्। कालकरणं च सञ्जातं शक्रागमनं चेन्द्रावतारस्पम्। ततः प्रव्रज्या यमुनस्य समजनीति॥ ४५८॥ १ ॥

एतामेव गाथां गाथा सप्तकेन व्याचष्टे—'जउणा' इत्यादि यमुनावक्रे, एतदुक्तं भवति–यमुनाया नद्याः कूर्परे, कूर्परो नाम समाकुञ्चिताग्रभागस्य बाह्वोर्यादृश आकारस्तदाकारं यत् क्षेत्रं तत्र, परमगुणयुक्त आतापयति शीताद्यधिसहनेनात्मानमायासयति महात्मा प्रशस्तपरिणामो दण्डो नाम्ना साधुरिति ॥ ४५९ ॥ २ ॥

एवं च तस्मिन्नातापयति, कालेन केनचिद् गतेन, राज्ञो यमुनस्य 'निग्गम'त्ति नगराद् बहिर्निर्गमे जाते 'पासणय'त्ति दण्डानगारदर्शनमभूत् । ततो निर्निमित्तमेवाकुशलोदयात् क्लिष्टकर्मविपाकात् तस्य तत्र दण्डानगारे कोपो बभूव । तत ऐहिकमामुष्मिकं च पापफलमनालोच्यैव तेन तस्य साधोः खड्गेन शीर्षच्छेदनमकारि । अन्ये त्वाचार्याः फलेन बीजपूरादिना तेन ताडना कृतेति ब्रुवते ॥ ४६० ॥ ३ ॥

तदनु शेषाणां सेवकलोकानां सम्बन्धिनि लेष्टुक्षेपे राशिर्लेष्टूनामसौ जातः । अधिसहनायां 'स्वकृतकर्मफलपाकोऽयं मे समुपस्थितो न कश्चित् कस्यचिद् अपराधः' एवंरूपायां जातायां समुल्लसितशुक्लध्यानस्य ज्ञानं केवलाख्यमजायत । ततोऽन्तः कर्मणां सर्वेषामेव तत्कालं कृतो येनासावन्तकृतः, स चासौ केवली च तस्य भावस्तत्त्वं सम्पन्नमस्य, तत्क्षणमेव सिद्धोऽसावित्यर्थः । तत इन्द्रागमः शक्रावतारः पूजना चैव पुष्पधूपादिभिस्तच्छरीरस्य कृता शक्रेणेति ॥ ४६१॥४॥

दृष्ट्वेन्द्रागमनं पूजनं च राज्ञो यमुनस्य लज्जा तेन महता स्वस्यानुचितचेष्टनेन त्रपा संवृत्ता । संवेगाद् 'धिग्मामेवमसमञ्जसकारिणम्' एवंरूपादात्मवधपरिणामः समजनि । लब्धाभिप्रायेण चेन्द्रेण निवारणमकारि । अभाणि च सम्यग् यथावत् कुरु प्रायश्चित्तमेतदपराधशुद्धिरूपं, 'मो' इति पूर्ववत्, अत्रापराधप्राप्ताविति ॥ ४६२ ॥ ५ ॥

साधुसमीपे गमनं कृतं, श्रवणमाकर्णनं, तथा चैवेति समुच्चये, प्रायश्चित्तानामालोचनादीनां पाराञ्चिकपर्यवसानानाम् । ततः किमत्रापराधे प्रायश्चित्तमिति पप्रच्छ । कथितं च साधुभिः शुद्धं चरणं प्रायश्चित्तमित्येवं प्रतिपाद्यते । प्रव्रज्या सर्वसावद्ययोगविरहलक्षणा तेन प्रतिपन्ना ॥ ४६३ ॥ ६ ॥

अभिग्रहविषये यमुनराजज्ञातम्.

प्रतिपन्नायां च तस्यां पश्चात्तापातिशयात् तेनाभिग्रहो गृहीतो यथा भोजनकालाद् अर्वाक् स्मृतेऽपराधे नो नैव तद्दिने भुञ्जे, दरभुक्तेऽप्यर्द्धभुक्तेऽपि सति यदि स्मरामि तदा एवमेव न भुञ्जे इत्यर्थः। एवं गृहीताभिग्रहेण तेन भगवता दिवसमप्येकमपि च दिवसमित्यर्थः, क्लेशाद्यभावसूचनार्थः, न भुक्तम्, अभिग्रहस्य नित्यमेवानुस्मरणात् ॥ ४९४ ॥ ७ ॥

आराधना आलोचना प्रत्युच्चारादिका पण्डितमरणरूपा जाता। कालगतः सन् सुरेषु वैमानिकेषूत्पन्नः। उपसंहरन्नाह—एवममुना प्रक्रमेणाभिग्रहो यमुनराजर्षिगृहीताभिग्रहवद् इह प्रवचने कल्याणनिबन्धनं ज्ञेय इति ॥ ४९५ ॥ ८ ॥

अथ परमतमाशंकते;—

जइ एव रिसिघाएवि हंत आराहणा इमस्सेसा। कह खुड्डया इयाणं दोसलवाणंतसंसारो ? ॥ ४९६ ॥

यदि चैवेवमाकुट्टिकया ऋषिघातेऽपि दण्डनामानगारमारणेऽपि बोधिलाभमूलाग्नीकृते सति। 'हंत' इति कोमलामन्त्रणे। आराधना परिशुद्धभव्यालाभलक्षणा अस्य यमुनराजस्यैषा सुगतिलाभफला जाता। कथं तर्हि क्षुल्लकादीनां "साहुपओसी खुड्डो" इत्यादिग्रन्थोक्तानां दोषलवात् साधुप्रद्वेषादिमात्रलक्षणादनन्तसंसारः, उपलक्षणत्वात् संख्यातोऽसंख्यातश्च केषाञ्चिदिति ? ॥ ४९७ ॥

भणणइ अप्पडियारो दोसलवो तेसि ण पुण इयरस्स। कयपडियारो य इमो ण फलइ विसमेत्थमाहरणं ॥

भण्यते समाधिरत्र। अप्रतिकारोऽकृतप्रायश्चित्तरूपप्रतिविधानो दोषलवस्तेषां क्षुल्लकादीनामिति स तथा विकारमा-

अपराधपश्चात्तापेलाभसामर्थ्यम्.

पन्नः, न पुनरितरस्य यमुनराजर्षेस्तत्क्षणमेव प्रतिपन्नोदग्रप्रायश्चित्तस्य । यदि नामैवं ततः किमित्याह—कृतप्रतीकार-
श्चायं दोपलवो न फलति न विपच्यते । विषं स्थावरादिभेदभिन्नमत्रार्थे आहरणं दृष्टान्तः ॥ ४६७ ॥

तदेव भावयति;—

मारइ विसलेसोवि हु अकयपडीयार मो णउ बहुंपि । कयपडियारं तं चिय सिद्धमिणं हंत लोएवि॥४६८॥

मारयति च्युतजीवितं करोति विपलेशोऽपि हु, किं पुनः प्रभूतं तदित्यपिहुशब्दार्थः, 'अकयपडियार'त्ति अकृतप्रतीकारोऽविहितमंत्रतंत्रप्रतिविधानो 'मो' इति पूर्ववत् । न तु न पुनर्बह्वपि कृतप्रतीकारं तदेव विषं मारयति । सिद्धं प्रतीतमिदं हन्त लोकेऽपि पृथग्जने, किं पुनः शास्त्रे, इत्यपिशब्दार्थः ॥ ४६८ ॥

प्रतीकारमेव भावयति;—

मंतागयरयणाणं सम्मपओगो विसम्मि पडियारा । आणेसणिज्जभिग्गहरूवा एते उ दोसविसे ॥ ४६९ ॥

मंत्रा गारुडशास्त्रप्रसिद्धाः, अगदा औषधानि, यथा—“मरिचं निम्बबीजानि सैन्धवं मधुना सह । घृतपीतोऽगदो-हन्ति विषं स्थावरजङ्गमम्” ॥ १ ॥ रत्नानि सर्प्पशिखामणिप्रभृतीनि । ततस्तेषां मंत्रागदरत्नानां सम्यक् प्रयोगो यथावद्विनियोजनं विपे प्रतीकाराः । तथा, आज्ञा सर्वविद्वचनोपयोगरूपा, एषणीयमाधाकर्म्मादिदोषविकलमन्नपानवस्त्रपात्रादि, अभिग्रहा द्रव्यक्षेत्रकालरूपाः, ततस्ते रूपं येषां त आज्ञैषणीयाभिग्रहरूपा एते तु प्रतीकाराः सम्यक् प्रयुक्ता

दोषविषे विज्ञेयाः । यथा हि मंत्रादिभिर्निगृह्यमाणं विषं निष्फलीभवति तथाक्षेपणाभिग्रहैर्मन्त्रागदरसमानैर्दोषविषं प्रतिविधीयमानं निष्फलीभावमाप्नोतीति ॥ ४६९ ॥

एए पउंजिऊणं सम्म निज्जरइ अइबहूयंपि । दोसविसमप्पमत्तो साहू इयरोव्व बुद्धिजुओ ॥ ४७० ॥

एतानाक्षेपणीयाभिग्रहान् प्रयुज्य सम्यग् अविपरीतरूपतया निर्झरयति परिशाटयति अतिप्रभूतमप्यसंख्यातभवोपात्ततया प्रचुरमपि दोषविषमप्रमत्तः सर्वातिचारपरिहारवान् साधुर्यतिः । दृष्टान्तमाह—इतर इव स्थावरादिविषवेगव्याकुलकलेवर इव नरो बुद्धियुतो विषपरिणामदारुणभावदर्शी मंत्रादिसम्यग्प्रयोगवान् इतरविषमिति ॥ ४७० ॥

एतदेव विस्तरतो भावयति;—

कम्मं जोगनिमित्तं बज्झइ बंधट्ठिती कसायवसा । सुहजोयम्मी अकसायभावओऽवेइ तं खिप्पं ॥ ४७१ ॥

कर्म्म ज्ञानावरणादि योगनिमित्तम्, इह योगो मनोवाक्कायव्यापारः । यथोक्तम्—"मणसा वाया काएण वावि जुत्तस्स विरियपरिणामो । जीयस्स अप्पणिज्जो स जोगसन्नो जिणक्खाओ ॥ १ ॥" ततो योगो निमित्तं यस्य तत् तथा बध्यते संगृह्यते । तस्य च बन्धस्य बन्धस्थितिर्बन्धावस्थानकालो जघन्यमध्यमोत्कृष्टभेदभिन्नः कषायवशात् तथारूपकषायपारतंत्र्यात् । यदि नामैवं, ततः किमित्याह—शुभयोगे प्रत्युपेक्षणादिरूपे साधुजनयोग्ये क्रियमाणेऽकषायभावतः कषायपारतंत्र्यवैकल्यादपैति नश्यति तत् कर्म्म क्षिप्रं झगिति तैलवर्त्तिक्षयात् प्रदीप इवेति ॥ ४७१ ॥

अत्रोपपत्तिमाह;—

गरुओ य इहं भावो णेओ सहगारिगरुयभावेण । तित्थगराणा णियमा एत्थं सहगारिणी जेण ॥ ४७२ ॥

गुरुकश्च गरीयानेव इह शुभयोगे प्रवृत्तेः तत्तत्क्रियोपयोगरूपो ज्ञेयः । केन हेतुनेत्याह—सहकारिगुरुकभावेन । एतदेव दर्शयति—तीर्थकराज्ञा भगवदादेशरूपा नियमादवश्यं भावादत्र शुभयोगे सहकारिणी सहायभूता येन कारणेन-वर्त्तत इति ॥ ४७२ ॥

दोसो उ कम्मजो च्चिय ता तुच्छो सो इमंतु अहिगिच्च । लेसो वि अग्गिणो डहइ हंदि पयरंपि हु तणाणं ॥

दोषस्तु ऋषिघातादिः पुनः कर्मज एव जीवस्वरूपविलक्षणकषायादिकर्मोद्भव एव, ततस्तुच्छः फल्गुरूपः स दोषः, पुनस्तुशब्दस्य पुनःशब्दार्थस्येह योजनात्, इमां सर्वज्ञाज्ञामधिकृत्यापेक्ष्य । अत्र प्रतिवस्तूपमालक्षणं दृष्टान्तमाह—लेशोप्यग्नेः, किं पुनर्बहुरसावित्यपिशब्दार्थः, दहति भस्मभावमानयति व्रातमपि हु तृणानां, किं पुनः स्तोकानि तानीत्यपिहुशब्दार्थः ॥ ४७३ ॥

कथमित्याह;—

अणुकूलपवणजोगा ण तु तव्विरहम्मि सिद्धमेयं तु । भावो उ इहं अग्गी आणा पवणो जहा भणिओ ४७४

अनुकूलपवनयोगाद् दाह्यतृणाभिमुखप्रवृत्तपवनसम्बन्धात्, न पुनस्तद्विरहे, सिद्धं प्रतीतमेतत् त्विदं पुनः । अथ

शुभयोगे आज्ञाया-सहकारित्वप्रद०—

दृष्टान्तयोजनामाह—भावः प्रायश्चित्तप्रतिपत्त्यादिपरिणामरूपः, तुः पादपूरणार्थः, इह दोषतृणदहनेऽग्निरनलः, आज्ञा पवनो यथा भणितो भावाग्निसाहाय्यकारी ॥ ४७४ ॥

नन्वाज्ञापवनयोर्महदन्तरत्वात् कथं दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकभाव इत्याशंक्याह—

सा पुण महाणुभावा तहवि य पवणाइरूव मो भणिया । विवरीएसा समओदिया य तह बंधवुड्ढिकरा ॥

सा पुनराज्ञा महानुभावा पवनमपेक्ष्य प्रौढसामर्थ्याऽशेषदाहका, दाह्यकर्मकक्षवरभस्मभावसम्पादनात्, तथापि च लोकप्रतीतसेपोपमानाभावादिह तावत् पवनरूपा । अन्यत्र तु "आणा हि मोहविसपरममंतो, जलं रागाइजलणस्स, कम्मवाहितिगिच्छासत्थं, कप्पपायवो सिवफलस्स" इत्यादिसूत्रेषु परममन्त्रादिरूपा भणिता । 'मो' पूर्ववत् । तथा विपरीता द्रव्यक्षेत्राद्यनौचित्यसेवनेन विपर्यस्ता एषा आज्ञा, किं विशिष्टापि सतीत्याह—समयोदितापि सामान्यतः सिद्धान्तनिरूपितापि, तथेति समुच्चये, बन्धवृद्धिकरी कर्मोपचयकारिणी ॥ ४७५ ॥

उपसंहर्त्तुमाह—

आलोचियव्वमेयं सम्मं सुद्धाए जोगिवुद्धीए । इयरीए उ ण गम्मइ रूवं व सदंधसण्णाए ॥ ४७६ ॥

आलोचनीय मीमांसनीयमेतद् यथेहेयमाज्ञा सम्यक् प्रयुक्ता भावाग्नेः पवनतुल्या, विपरीता तु बन्धवृद्धिकरी,

सम्यक् शुद्धया योगिबुद्ध्या सज्ज्ञानगुणपात्रजनयोग्यप्रज्ञया, इतरया त्वयोगिबुद्ध्या न गम्यते न बुद्ध्यते। दृष्टान्तमाह—रूपवद् नीलपीतादिलक्षणं रूपमिव सदान्धसंज्ञया जात्यन्धविहितहस्तस्पर्शादिलक्षणबुद्ध्या ॥ ४७६ ॥

अथ भावतोऽन्धानन्धविभागं दर्शयति;—

जच्चंधो इह णेओ अभिण्णगंठी तहंधलयतुल्लो। मिच्छद्दिट्ठी सज्जक्खओ य सइ सम्मदिट्ठी ओ ॥ ४७७ ॥

जात्यन्धो जन्मकालप्रभृत्येव नयनव्यापारविकल इह सद्भूतभावरूपोपलब्धौ ज्ञेयोऽभिन्नग्रन्थिः कदाचनाप्यव्यावृत्तमिथ्यात्वतिमिरपटलो जीवः ॥ १ ॥ तथान्धकतुल्यः पश्चान्नष्टदृष्टिजनसमानो मिथ्यादृष्टिः, अवश्यवेद्यमिथ्यात्वमोहोदयाद् ग्रन्थिभेदेऽपि सम्यक्त्वभ्रंशानन्तरं मिथ्यात्वगतो जीवः ॥ २ ॥ सज्जाक्षश्च प्रगुणलोचन एव सदा सर्वकालं सम्यग्दृष्टिस्त्वविचलितसम्यग्बोधः पुनर्जन्तुः ॥ ३ ॥ यथैको जात्यन्धो, द्वितीयोऽन्धः, तृतीयः सज्जाक्ष इति त्रयो लोके रूपोपलंभयोग्या नरा वर्त्तन्ते। तथा धर्मतत्त्वरूपोपलंभविषयेऽप्यभिन्नग्रन्थिर्भिन्नग्रन्थिश्च मिथ्यादृष्टिः सम्यग्दृष्टिश्च तृतीयो योग्यरूपतया वाच्य इति ॥ ४७७ ॥

यश्चैतेषु सज्जाक्षतुल्यः सम्यग्दृष्टिः, स यत् करोति तदाह;—

एसो मुणेइ आणं विसयं च जहट्ठियं णिओगेणं। एईए करणम्मि उ पडिबंधगभावओ भयणा ॥ ४७८ ॥

॥ २४६ ॥

एष सम्यग्दृष्टिर्मुणति जानीते आज्ञां विषयं चोत्सर्गापवादरूपं यथावस्थितं द्रव्यक्षेत्रकालभावादिशुद्धं नियोगेन

नियमेन, एतस्या आज्ञायाः करणे पुनः प्रतिबन्धकभावाद् दृढचारित्रमोहोदयात् वीर्यवीर्यान्तरायभावाच्च परिनिश्चिताज्ञा स्वरूपस्यापि जन्तोर्भजना कदाचिद् आज्ञाकरणं न स्यादपीत्यर्थः । तथा हि कृष्णश्रेणिकादीनां करतलकलितमुक्ताफलप्रायेण निश्चिताज्ञास्वरूपाणामत एव भवनिष्क्रमणाभिमुखमानसजन जनितानुलसाहाय्यानाम्, तथा, "जैनं मुनिव्रतमशेषभवाप्तकर्मसन्तानतानवकरं स्वयमभ्युपेतः । कुर्यात् तपश्चरतर च तपः कदाहं भोगेषु निःस्पृहतया परिमुक्तसङ्गः ॥ १ ॥" इत्येव प्रवर्द्धमानाधिकमनोरथानामपि पूर्वभवनिकाचितक्लिष्टकर्मविपाकाद् न चारित्रलाभोऽभूत् । अत एव पठ्यते—"कम्माइं पुण घणचिक्कणाइं कठिणाइं वज्जसाराइं । नाणड्ढयंपि पुरिसं पंथाओ उप्पहं णिंति" ॥ १ ॥ इति ॥ ४७८ ॥

उपसंहरन्नाह;—

कयमेत्थ पसंगेण समासओ जेण एस आरंभो । दिसिमत्तदंसणफलो पगयं चिय संपयं वोच्छं ॥ ४७९ ॥

कृत पर्याप्तमत्राज्ञामाहात्म्यख्यापने प्रसङ्गेन विस्तरेण । समासतः संक्षेपेण येन कारणेनैष उपदेशपदग्रन्थरूप आरंभः प्रयत्नः । कीदृश इत्याह–दिङ्मात्रदर्शनफलः कस्यचिद् उपदेशस्य परिपूर्णतया भणितुमनुपक्रान्तत्वात् । ततः प्रकृतमेवाभिग्रहमाहात्म्यख्यापनरूपं वस्तु साम्प्रतं वक्ष्ये ॥ ४७९ ॥

एतदेव दर्शयति;—

अण्णंपि इहाहरणं वणियसुया सज्झिला उ वोहीए । पव्वज्ज सीयल मणोरहो य सुद्धाए फलमेओ ॥४८०॥

अन्यदपि पूर्वोदाहरणविलक्षणमिहाभिग्रहमाहात्म्यप्रस्तावने वणिक्सुतौ वाणिजकनन्दनौ 'सज्झिलाउ'त्ति सज्झिलकौ सौदरौ। तुः प्राग्वत्। कथमुदाहरणमित्याह–बोधौ प्राप्तायामेकस्य 'पव्वज्जसीयल'त्ति प्रव्रज्या शीतला मन्दा समुद्राचा[1]रगुरुगच्छादिसहकारिकारणवैकल्याज्जाता। द्वितीयस्य तु मनोरथस्त्वभिलाषः पुनः शुद्धायां प्रव्रज्यायामेव समुत्पादि, न तु प्रव्रज्या। मृतयोश्च समकमेव फलभेद आराधकविराधकजन्यदेवत्वलाभरूप इति ॥ ४८० ॥

इमामेव गाथां गाथाद्वयेन प्रपञ्चयति;—। (ग्रन्थाग्र० ८०००)

तगराए व[2]सुसुया सेण-सिद्ध धम्मगुरुबोहि एगस्स। णिक्खमणमकिरिय मणोरहो उ अण्णस्स सुद्धम्मि॥
कालेण मिलणमसणीघाओ उववाय वंतरविमाणे। केवलिआगम पुच्छा कहणं भावम्मि वड्ढमाणो॥४८२

तगरायां पुरि वसुसुतौ वसुनामकश्रेष्ठिसुतौ पुत्रौ सेनसिद्धनामानावभूताम्। तयोश्च कदाचिद् 'धम्मगुरुबोहि'त्ति धर्माभिधानगुरुपार्श्वगतयोर्बोधिः धर्मप्राप्तिरजायत। ततश्चैकस्य निष्क्रमणं प्रव्रज्या प्रतिपत्तिरूपं संवृत्तं, परमक्रिया कुतोऽपि प्रमादात् प्रत्युपेक्षणा–प्रमार्जनादिक्रियाहानिरूपा संवृत्ता। मनोरथस्तु मनोरथ एवान्यस्य द्वितीयस्य शुद्धे निष्क्रमणे प्रवृत्तः, न पुनः कथञ्चित् तज्जातमिति ॥ ४८१ ॥

कालेन कियतापि गतेन मिलनमेकत्रावस्थानलक्षणं तयोर्जातम्। सुखासीनयोश्च समुचितस्ववृत्तान्तकथनश्रवणप्रवृ-

१ ग. 'समुदयाचार'—। २ ग. 'बणिसुया'।

चयोरशनिघातोऽकस्मादेव नभस्तलाद् विद्युन्निपाताद् विनाशो जातः । तदनूपपातस्तयोरजनि । केवल्याह—व्यन्तरविमाने प्रथमस्य व्यन्तरे, द्वितीयस्य तु विमाने सौधर्माद्यमरावासलक्षणे इति । अन्यदा केवलिनः कस्यचिदागमे पृच्छा लोकेन कृता, यथा—तयोः कः कुत्रोत्पन्नः ? कथनं यथा वृत्तान्तस्य तेन कृतम् । ततो लोकस्य माथे शुद्धधर्ममनोरथलक्षणे बहुमानोऽजनि, न स्वशुद्धानुष्ठाने इति ॥ ४८२ ॥ अथ प्रकृतयोजनामाह—

एत्थवि मणोरहोच्चिय अभिग्गहो सुद्धणिक्खमणगम्मि । बहुमाणओ वि अविराहणाए एत्थं फलमुदारं॥

अत्रापि न केवलं प्राच्ये जीर्णश्रेष्ठिदृष्टान्ते मनोरथ एवाभिग्रहः शुद्धनिष्क्रमणके शुद्धायामेव प्रव्रज्यायामित्यर्थः। ततो बहुमानतोऽपि पुरस्कारपरिणामादस्य विराधनाया प्रतिपन्नस्य कस्यचित् अभिग्रहस्याभञ्जनलक्षणायां सत्यामत्र शुद्धनिष्क्रमणबहुमाने च सति फलमुदारमविराधितदेवभवलक्षणं सम्पन्नमिति ॥ ४८३॥ एवं स्थिते सति यत्कर्तव्यं तदुपदिशन्नाह;—

अविराहणाए सुद्धे धम्मट्ठाणम्मि बुहजणेण तओ । जत्तो खलु कायव्वो ण अण्णहा संकिलिट्ठम्मि ॥ ४८४॥

अविराधनया तिलतुषत्रिभागमात्रमपि बाधतः प्रतिपन्नाभ्युपगमरूपयोपलक्षिते शुद्धे निर्मलीमसे धर्मस्थाने चैत्यवन्दनादौ तत्तद्गुणस्थानोचिते बुधजनेन मतिमता लोकेन ततः शुभमनोरथस्याप्युदग्रफलत्वाद्धेतोर्यत्न आदरः, खलु शब्दः पूर्ववत् , कर्तव्यो विधेयः; न नैवान्यथा शुभमनोरथोल्लङ्घनेन संक्लिष्टे क्रोधादिसंक्लेशबहुले धर्मानुष्ठाने ॥ ४८४ ॥ कुतः ? यतः,—

४२ तनसुत्तविणयपूया ण संकिलिट्ठस्स होंति ताणं ति । खमगागमि विगयरओ कुंतलदेवी उदाहरणा॥४८५॥

तपःसूत्रविनयपूजाः प्रतीतरूपा एव न नैव संक्लिष्टस्य जन्तोर्भवन्ति त्राणं संसारगर्त्ते पतितस्यालम्बनम् । इति प्राग्वत् । अत्र क्षपको मासोपवासादिक्षपणकारी, आगमी पारगतागमसूत्रार्थोभयकुशल आचार्यः, विभक्तिलोपश्चोभयत्रापि, प्राकृतत्वात्, विनयरत उदायिनृपमारकः, कुन्तलदेवी कुन्तलदेशाधिपनरनाथपत्नी, उदाहरणानि दृष्टान्ताः ॥ ४८५ ॥

अथोदाहरणचतुष्टयमपि प्रत्येकं गाथात्रयेण भावयन् गाथाद्वादशकमाह;—

कुसुमपुरे अग्गिसिहो खमओ लिंगद्धओ य अरुणोत्ति । वासट्ठाणविहारे अहरुत्तरकोट्ठगे वासो ॥४८६॥१॥
पढमस्स संकिलेसो पावो एसोत्ति पायसो णिच्चं । बिइयस्स उ संवेगो साहुवरि वसामधण्णोहं ॥४८७॥२॥
भववुड्ढि तप्परित्तीकरणं वासंतगमणमोसण्णे । वासे णिज्जरपुच्छा कहणं पुव्वोइयत्थस्स ॥ ४८८ ॥ ३ ॥
आगमिय किरियणाणं खुड्डग वहुमाण तप्पदूसणया । अणुवंध काल सप्पे उज्जाणे साहुठाणम्मि ४८९॥४
सज्झायभूमि खुड्डगगमणे अणिमित्त गुरुणिवारणया । पेहण सप्पे पडिणीयणाणमोहेणमह गुरुणो४९०॥५
केवलिआगम पुच्छा विसेसकहणाए साहुसंवेगो । तव्वयणओ य खामण सरणं आराहणा चेव ॥४९१॥६॥
विणयरओ उ उदाई राया आणाओ चिंत सामंते । एगस्स कहणमम्हं ण कोइ जो तं विणासेइ ४९२॥७॥
उक्खिण्ण कुमारोलग्गणाए अहयं तु देहि आएसं । पडिसुणण गम अप्पवेस साहू अयं ति णिक्खमणं४९३

संक्लिष्टानुष्ठानेक्षपकादिनिदर्शनचतुष्टयभावना—

किरिया विणए बारस वरिसा वीसंभ पोसहे गुरुणा। पविसण सुत्ते कंकं गुरुणावि हवो सुदीहोत्ति॥४९४॥९

सम्मे कुंतलदेवी तव्वण्णदेवीण मच्छरसमेया। पूयं कुणइ जिणाणं अइसयमो वच्चई कालो॥ ४९५॥ १०॥

गेलण्ण मरणवत्था पडरयणावणयणं अवज्झाणं। मरणं साणुप्पत्ती केवलि तज्जम्मपुच्छणया॥४९६॥ ११॥

कहणा देवीसंवेगवासणा नेह पूजकरणं च। सरणं बोही खामण पसमो आराहणा चेव॥ ४९७ ॥ १२ ॥

तत्र कुसुमपुरे पाटलिपुत्रापरनाम्नि नगरेऽग्निशिखो नाम क्षपकः षष्ठाष्टमादिनिष्ठुर तपोऽनुष्ठाननिष्टप्तदेहः, लिङ्गस्थ- श्च लिङ्गमात्रोपजीवी साधुवेषविडम्बक इत्यर्थः, अरुणोऽरुणाभिधानो बभूव। इति पूर्ववत्। तयोश्च वर्षस्थानार्थं विहारो वर्षास्थानविहारस्तत्रोपस्थितेऽपरोत्तरकोष्ठके वसुभूतिश्रेष्ठिसमीपोपलब्धेऽधःकोष्ठकेऽधःस्थानापवरके उत्तरकोष्ठके च तदुपरिभागवर्तिनि अपवरके एव वासोऽवस्थानमभूत् ॥ ४८६ ॥ १ ॥ तत्र च प्रथमस्याग्निशिखक्षपकस्य तपोमदमव- ष्टभ्य एवात्मानं बहु मन्यमानस्य संक्लेशोऽक्षमारूपः। कथमित्याह—पापः पापाचार एषोऽरुणनामायमित्थं मामभिभूय स्थित इत्येवरूपः प्रायशो बाहुल्येन नित्य सर्वदिनेषु दुर्गतिफलः प्रादुरभूत्। द्वितीयस्य त्वरुणस्य पुनः प्रायेण नित्यमेव संवेगः पश्चात्तापरूपः परिणामः। कथमित्याह—साधूपरि अस्य साधोः समुज्ज्वलशीलभरभाज सर्वजगज्जीववत्सलस्य परमकरुणामृतनिधेर्दर्शनमात्रपवित्रीकृतजननयनस्योपरि वसाम्यवतिष्ठे। अधन्योऽहम्, एकं तावत् साधुसमाचारमा- न्द्यात्, द्वितीयं पुनरस्य श्रमणसिंहस्योपरि स्थानात् ॥ ४८७ ॥ २ ॥

एवं च तयोस्तथावस्थितयोर्भववृद्धिः, तत्परित्तीकरणं सम्पन्नम्, अग्निशिखस्य भववृद्धिररुणस्य तु भवतुच्छभाव-करणं समजायतेत्यर्थः। वर्षान्ते गमनं वर्षाकालपर्यन्तेऽन्यत्र विहरणं ताभ्यामक्रियत। अन्यदा च कस्यचित् केवलिनः समवसरणे प्रवृत्ते 'वासे' इति वर्षाकालावस्थानविषये लोकेन निर्जरापृच्छा कर्मशाटपरिभ्रंशरूपा कृता, यथा–भगवन्! अनयोस्तपस्विनोरत्रकृतवर्षाकालावस्थानयोः कस्य कियती निर्जरा जातेति। तेन च केवलिना कथनं पूर्वोक्तस्यार्थस्य भववृद्धि–तत्परित्तीकरणलक्षणस्याकारीति ॥ ४८८ ॥ समाप्तं च क्षपकज्ञातम् ॥ १ ॥

साम्प्रतं चागमिकज्ञातमाह–तत्रागमिकः कश्चिदाचार्यः स्वभावत एव मेधादिगुणपात्रं सुगुरुप्रसादाभ्यस्तसमस्ता-गमः स्वगच्छनायकत्वमनुभवन्, परमृद्धिरससातगौरवपारवश्यमुपगतो वर्त्तते स्म। 'किरिय णाणं खुड्डग–'त्ति तस्य च सूरेः सम्बन्धिनि गच्छे क्षुल्लके। लघुवयसि कस्मिंश्चित् साधौ क्रिया प्रत्युपेक्षणा–प्रमार्जनादिरूपा सामाचारी सकलमन-स्विमानवमानससन्तोषसम्पादिका, ज्ञानं च व्याकरणतर्कगणितज्योतिषस्वसमयपरसमयशास्त्रपरिज्ञानलक्षणं तत्कालव-र्त्तिविद्वज्जनशिरोमणिभावसूचकं तथाविधकर्मह्रासाद् युगपदेव समारूढे अभूताम्। ततो लोकस्यासाधारणतद्गुणाकृष्ट-चेतसो गुरुपूजोपेक्षणेन तत्र 'बहुमाण'त्ति बहुमानो वन्दनपूजनगुणग्रहणवस्त्रपात्रप्रतिलाभनादिरूपो भूयान् विजृम्भितः। पठ्यते चात्र—"शुद्धाः प्रसिद्धिमायान्ति लघवोऽपीह नेतरे। तमस्यपि विलोक्यन्ते दन्तिदन्ता न दन्तिनः ॥ १ ॥" इत्येवं च स्थिते 'तप्पदूसणय'त्ति तस्य गुरोरसमशिष्यमत्सरक्षारविच्छुरितस्य प्रदूषणा प्रकृष्टदूषणारूपा प्रवृत्ता शिष्यं प्रति महत् कालुष्यमित्यर्थः। 'अणुबंधकालसप्पे' इति अनुबन्धेऽनुगमे प्रद्वेषस्य प्रवृत्ते सति कालो मरणमभूत्। मृतश्च सन्

सर्प्पः अञ्जनपुञ्जकालकायोऽनाकलितकोपप्रसर स्थाने तत्रैव साधुस्थाने मुनिलोकनिवासभूते स संभूतः ॥ ४८९ ॥ ४ ॥

अन्यदा च स्वाध्यायभूमौ वाचनाप्रच्छनादेः श्रुतधर्मस्य योग्यायां भुवि तेन क्षुल्लकेन गमने क्रियमाणेऽकस्मादेव 'अनिमित्त'त्ति अनिमित्तमपशकुनः संवृत्तः । 'गुरुणिवारणया' इति । ज्ञानस्य गुरुणाभिनवाचार्येण तत्क्षणेन तत्रगमननिवारणा कृता । भणितं च तत्र गुरुणा-'निमित्ते किंचिमे अत्थि निमित्ते' इति । दृष्टश्च सर्प्पस्तं क्षुल्लकं प्रति वेगेन प्रवर्त्तमानः । ततः प्रत्यनीकज्ञानं कश्चिदस्य प्रत्यनीकोऽयमिति परिज्ञानलक्षणमोघेन सामान्येन, न त्वसाविति विशेषेण, अथ सर्प्पदर्शनानन्तरं गुरोरभिनवाचार्यस्य सञ्जातम् ॥ ४९० ॥ ५ ॥ समये च केवलप्रागमे पृच्छा जाता । विशेषकथनायां यथा—अयमेव भवतां पूर्वाचार्योऽमुमेव क्षुल्लकं प्रति वृद्धकोपो मृत्वा सर्प्पतया समुत्पन्न एवंकथायां कृतायां साधुसंवेगः सञ्जातः, यथा—अहो दुरन्तता कषायाणां यदेवंविधा सकलविबुधलोकचित्तचमत्कारकारिणी वर्त्तमानयुगैकागमिकतामुपलभ्यायमसद्गुरुर्वत्सधार्मिकजनोद्वेगा सर्प्पतां प्राप्तः । तद्वचनतस्तु केवलिवचनात् पुनः क्षामणा सर्वैरेव साधुभिः समकालमेव बद्धाञ्जलिभिः क्षमस्वास्मदीयमपराधमित्येवंरूपा तस्य कृता । ततः स्मरणं जातिस्मरणलक्षणं, कृतानशनस्याराधना चैव पण्डितमरणेन देवलोकलाभलक्षणा संजातेति ॥ ४९१ ॥ ६ ॥ समासमागमिकाख्यानकम् ॥ २ ॥

विनयरतस्तु यथोदाहरणं सम्भूतस्तथोच्यते—इह पाटलिपुत्रे पूर्वमेव कनकज्ञातोक्तवृत्तान्त उदायीनाम राजा समभूत् । स च तेषु तेषु निमित्तेषु सामन्तान् नित्यमेवाज्ञापयन् कालमतिवाहयाचकार । अन्यदा च 'आणाओ चिंतसामन्ते पगसस'त्ति आज्ञया त्रस्तकया कृत्वा एकस्य सामन्तस्य चिन्ता समुत्पन्ना—कथं वय हस्तीवाङ्कुशेनानया आज्ञया कदाच-

नापि मस्तकादनुत्तीर्णया सकष्टं जीवामः ? ततः कथनं निजाभिप्रायप्रकाशनं कृतं तेन स्वकीयपरिमितपरिषदे, यथाऽस्माकं न कश्चित् स जीवः समस्ति, यस्तमुदायिनमुदग्रशासनं विनाशयति ॥ ४९२ ॥ ७ ॥ तत उदायिना प्राक् कुतोऽप्यपराधादस्यैकस्य राज्ञो राज्यं 'उच्छिन्नत्ति' उच्छिन्नमुद्दालितमित्यर्थः, तस्य कुमारस्तस्यावलग्नायां प्रवृत्तो य आसीत् तेन प्रोक्तमहकं त्वहमेव तं विनाशयामि, दत्त आदेशम् 'पडिसुणणगमप्पवेसे' इति प्रतिश्रवणं कृतमनेन राज्ञा। ततस्तस्य पाटलिपुत्रे नगरे गमे गमने जाते वहूपायपरस्यापि राजकुलेऽप्रवेशे प्रवेशाभावे संपद्यमाने साधवोऽस्खलितप्रचारास्तत्र प्रविशन्तस्तेन दृष्टास्ततश्चिंतितमेष एवात्र प्रवेश उपाय इत्यस्माद्धेतोर्निष्क्रमणं व्रतग्रहणलक्षणमकार्यनेन ॥ ४९३ ॥ ८ ॥ प्रारब्धा च क्रिया चक्रवालसामाचारीलक्षणेति । 'विणए वारस वरिसा' इति, विनये सर्वसाधुगोचरे महान् यत्नोऽस्येति सर्वसाधुभिः प्रतिष्ठितविनयरताभिधानस्य तस्य गतानि द्वादश वर्षाणि । विश्वस्ता गुरवः । अन्यदा पोषधोऽष्टमीचतुर्दश्योः पर्वदिवसयोरन्यतमदिवसरूपे । गुरुणा सह तत्र राजकुले प्रवेशनमभूत् । ततो रात्रौ सुप्ते प्रतिपन्नपोषधे उदायिराजे मुनिनायके च 'कंकं' इति कंकलोहकर्त्तिका कण्ठकर्त्तनाय राज्ञो गले दत्ता । निर्गतश्चासौ ततः स्थानात् । गुरुणापि लब्धवृत्तान्तेन भवः सुदीर्घो नूनं मे प्रवचनोड्डाहाद् भविष्यतीति विचिन्त्य विहिततत्कालोचितकृत्येन सैव कंकलोहकर्त्तिका निजकण्ठे नियोजिता । प्राप्तौ च द्वावपि देवलोकम् । स पुनः परिपालितद्वादशवर्षव्रतः संक्लेशातिरेकाद् अनन्तभवमिति ॥ ४९४ ॥ ९ ॥ समाप्तं विनयरताख्यानकम् ॥ ३ ॥

अथ कुन्तलदेव्युदाहरणमुच्यते—तत्र 'सम्मे' इति सम्यक्त्वसमाचारे जिनभवनजिनबिम्बजिनयात्रादिके प्रारब्धे कौत-

लदेवी, तस्याः सकाशात् अन्यास्ताश्च ता देव्यस्तासां विषये मत्सरसमेता राजलक्षणैकभर्तृद्रव्याभिलाषवशसमुत्पन्नेर्ष्यादोषविषविकारा पूजां प्रत्यह पुष्पधूपाद्युपचाररूपां करोति जिनानामर्हतां, 'अइसयमो'त्ति शेषदेवीभिः क्रियमाणपूजाया अतिशयवतीम् । एवं च व्रजति कालस्तस्या इति ॥४९५॥१०॥ अन्यदा तथाविधरोगवशात् ग्लान्यं ग्लानिभावस्तस्माद् मरणावस्थोपस्थिता तस्याः । तदवस्थाया एव च तथाविधं प्रयोजनमपेक्ष्य प्रागनुभूतपटरत्नस्य कम्बलरत्नादेरपनयनमुद्दालनमकारि राज्ञा अपध्यानमार्त्तध्यानलक्षणं समभूत्तस्याः । तदनुमरणमभूत् । 'साणुप्पत्ती' इति शुनीभावोत्पत्तिः संवृत्ता । कालेन च केवलिनस्तत्रागतस्य कस्यचित् पार्श्वे तज्जन्मप्रच्छनमकारि लोकेन ॥ ४९६ ॥ ११ ॥ कथना तज्जन्मनस्तेन कृता । ततो 'देवीसंवेग'त्ति शेषदेवीनां संवेगः समजनि—अहो दुरन्तो मत्सरः, यदेवंविधधर्मकर्मनिर्मापणपरापि शुनीभावेनोत्पन्ना । ततः शेषदेवीभिस्तद्दर्शनमकारि। स्नेहश्च तस्यास्तासु संवृत्तः। पूजाकरणं तु धूपपुष्पादिसमभ्यर्चनरूपं ताभिस्तस्याः पुनः कृतम् । सरण प्राग्भवस्य, बोधिः धर्मप्राप्तिस्तस्याः संवृत्ता । क्षामणा च ताभिस्तस्याः कृता । प्रशम आराधना चैव तस्याः संवृत्तेति ॥ ४९७ ॥ १२ ॥ समाप्तं कुन्तलदेव्युदाहरणम् ॥ ४ ॥ अथोपसंहरन्नाह—

एवमिह दुक्खरूवो दुक्खफलो चेव सकिलेसो त्ति । आणासम्मपओगेण वज्जियव्वो सयावेस ॥ ४९८ ॥

एव क्षपकाद्युदाहरणानुसारेणेह प्राणिवर्गे दुःखरूपोऽमर्षस्वभावो दुःखफलश्चैव शारीरमानसादिव्यसनपरंपरारूपोत्तरोत्तरकार्यः संक्लेशः कषायकालुष्यलक्षणः इत्यस्मात् कारणादाज्ञासम्यक्प्रयोगेणावितथजिनादेशव्यापारणेन वर्जयितव्यः सदाप्येषसंक्लेश इति ॥ ४९८ ॥ येषु जीवेष्वेष उपदेशो दीयमानः सफलः स्यात्, तान् सप्रतिपक्षान् आह—

सफलो एसुवएसो गुणठाणारंभगाण भवाणं । परिवडमा णाण तहा पायं न उ तट्ठियाणंपि ॥ ४९९ ॥

सफलः सप्रयोजन एष संक्लेशपरिहाररूप उपदेशो गुणस्थानारंभकाणां सम्यग्दृष्ट्यादिगुणस्थानकस्यात्मनि प्रवर्त्तकानां भव्यानां, विवक्षितगुणस्थानकं प्रति सम्पन्नाविकलयोग्यभावानां परिपतता जीवानां तथाविधक्लिष्टकर्मोदयाद् विवक्षितं गुणस्थानकसौधशिखरादधःप्रारब्धपातानां, तथेति समुच्चये, प्रायो बाहुल्येन । एवमुक्तं भवति ये निकाचितकर्मोदयात् प्रारब्धपातास्तेषामफल एव, ये तु सोपक्रमकर्माणस्तेषु स्यादेव फलवानुपदेश इति । व्यवच्छेद्यमाह—न तु न पुनस्तत्स्थितानामपि सर्वात्मना समधिष्ठितगुणस्थानकानामपीति ॥ ४९९ ॥ अमुमेवोपदेशमाश्रित्याह;—

सहकारिकारणं खलु एसो दंडोव्व चक्कभमणस्स । तम्मि तह संपयट्टे निरत्थगो सो जह तहेसो ॥५००॥

सहकारिकारणं, खलुरेवकारार्थः, एष उपदेशः स्वयोग्यतयैव गुणस्थानकारम्भकाणां प्रतिपाते च स्थैर्ययोग्यानां जीवानाम् । दृष्टान्तमाह—दण्डवत् कुलालदण्ड इव चक्रभ्रमणस्य । तथा हि—अनारब्धभ्रमणं चक्रं दण्डेन भ्राम्यते, प्रारब्धभ्रमणमपि मन्दीभूते तत्र पुनस्तेन भ्रमणतीव्रतां नीयते; एवमत्रापि भावना कार्या । तस्मिन् भ्रमणे तथा सर्वभावमन्दतापरिहारवता प्रकारेण सम्प्रवृत्ते निरर्थको भ्रमणकार्यविकलः स दण्डो यथा, तथैव उपदेशः प्रारब्धत्वगुणस्थानसमुचितक्रियाणामिति ॥ ५०० ॥ अथात्रैव परमतमाशंक्य परिहरन्नाह;—

जइ एवं किं भणिया निच्चं सुत्तत्थपोरिसीए उ । तट्ठाणंतरविसया तत्तोत्ति न तेण दोसोऽयं ॥ ५०१ ॥

यदि चेदेवमेतत् 'सफलो एसुत्तपसो' इत्यादि प्रागुक्तं वर्त्तते, ततः किं कस्मात् गदिते निरूपिते नित्यं प्रतिदिन सं सूत्रार्थपौरुष्यौ ? तुः पादपूरणार्थः । इह द्विविधाः श्रुतग्राहिणः कठोरप्रज्ञास्तदितरे च । तत्र ये कठोरप्रज्ञास्ते प्रथमपौरुष्यां यत् सूत्रमधीयते, द्वितीयायां 'सुत्तत्थो खलु पढमो' इत्यादिनानुयोगक्रमेण तस्यार्थमाकर्णयन्ति । ये तु न तथारूपास्ते पौरुषीद्वयेऽपि सूत्रमेव पठन्ति, पश्चात् कालान्तरेण सम्पन्नप्रज्ञाप्रकर्षाः पौरुषीद्वयेऽप्यधीतसूत्रार्थग्रहणाय यत्नमाद्रियन्त इति । अत्र समाधिः—तयोः सूत्रार्थयोः स्थानान्तरमपूर्वापूर्वरूप उत्तरोत्तरविशेष स विशेषो यथोक्ते तथारूपे सूत्रार्थपौरुष्यौ, इति न नैव तेन कारणेन दोषोऽयमित्थं सूत्रार्थपौरुष्युपदेशलक्षणः ॥ ५०१ ॥ एतदेव भावयति,—

अप्पुव्वणाणगहणे निच्चब्भासेण केवलुप्पत्ती । भणिया सुयम्मि तम्हा एवं चिय एयमवसेयं ॥ ५०२ ॥

अपूर्वज्ञानग्रहणेऽपूर्वस्य ज्ञानस्य श्रुतरूपस्य सूत्रार्थभेदभिन्नस्य ग्रहणे क्रियमाणे; कथमित्याह—नित्याभ्यासेन प्रतिदिवसमभ्यसनेन, केवलोत्पत्तिः—निखिलज्ञेयावलोकनकुशलज्ञानलाभरूपा भणिता श्रुते 'अप्पुव्वनाणगहणे' इत्यादिलक्षणे । तस्मादेवमेवैतत् सूत्रार्थपौरुष्युपदेशनमवसेयम् । अयमभिप्रायः—नैतद् गुणस्थानारम्भिणां, नापि ततः परिभ्रश्यमानानां, किन्तु प्रारब्धस्वगुणस्थानकोचितकृत्यानां केवलज्ञानलाभायान्यापीडयोः सूत्रार्थमेव तत्पौरुष्युपदेशः कृतः ५०२

किञ्च,—

१ क. ग.—'कसण: पुणः'

गुणठाणगपरिणामे संते उवएसमंतरेणावि । नो तव्वाघायपरो नियमेणं होति जीवोत्ति ॥ ५०३ ॥

गुणस्थानकपरिणामे सम्यग्दर्शनादिगुणविशेषपरिणतिलक्षणे सति, उपदेशं तीर्थकरगणधरादिप्रज्ञापनारूपमन्तरेणापि नो नैव तद्व्याघातपरः स्वयमेवस्वगतगुणस्थानकपरिणतिव्याहतिप्रधानो नियमेन भवति जीव इति, प्रस्तुतगुणस्थानकात्यन्ताराधनावशेन तद्बाधकसंक्लेशानां हानिभावादिति ॥ ५०३ ॥

एत्थवि आहरणाइं णेयाइंऽणुव्वएवि अहिगिच्च । इट्ठत्थसाहगाइं इमाइं समयम्मि सिद्धाइं ॥ ५०४ ॥

अत्र च पूर्वोक्तेऽर्थे आहरणानि दृष्टान्तलक्षणानि विज्ञेयानि वोध्यानि, अणुव्रतानि स्थूलप्राणातिपातविरमणादीनि रात्रिभोजनविरतिं च, न केवलं प्रागुक्तेष्वर्थेष्वित्यपिशब्दार्थः, अधिकृत्याश्रित्य । कीदृशानीत्याह–इष्टार्थसाधकानि-वक्तुमिष्टार्थसंसिद्धिकारणानि । इमानि वक्ष्यमाणानि समये जिनप्रवचने सिद्धानि प्रतिष्ठितानि ॥ ५०४ ॥ तान्येवाह;—

जिणधम्मो सच्चोविय गोट्ठीसड्ढो सुदंसणो मइमं । तह चेव धम्मणंदो आरोग्गदिओ य कयपुण्णो ॥५०५

जिनधर्मः श्रावकसुतः प्रथमः । द्वितीयः सत्यः सत्यनामा । अपिचेति समुच्चये । तृतीयो गोष्ठीश्राद्धः । चतुर्थः सुदर्शनो नाम मतिमान् प्रशस्तप्रज्ञः । तथा चैव पञ्चमो धर्म्मनन्दः । षष्ठश्च दृष्टान्त आरोग्यद्विजकश्च कृतपुण्य इति ५०५ 'यथोद्देशं निर्देशः' इति न्यायाजिनधर्मदृष्टान्तमेव भावयन् गाथापञ्चकमाह;—

भरुयच्छे जिणधम्मो सावगपुत्तो अणुव्वयधरो त्ति । अवहरिओ परकूले विक्कीओ सूवहत्थम्मि ॥५०६॥१॥

लावेसूसासाणा मोयण रुट्ठेण ताडिओ धणियं। एवं पुणोत्ति नवर कहणा एएसु पडिसेहो ॥ ५०७ ॥ २॥
दासो मे आणत्तिं कुण सच्चमिणं करेमि उचियंति। मज्झं तु एत्थ दोसो अतत्तमिणमग्गिनाएण ५०८॥३
पिट्टण बोले रायायन्नण परिओसविम्हयाक्खवणं। भावपरिक्खण मायाकोवो वावत्ति हत्थाणा ॥५०९॥४॥
लोलण पुच्छा भावा पडिसेहण मोयणा सम्मं। सक्कारविउलभोगा खग्गधरनिरूवणा चेव ॥ ५१० ॥ ५॥

भरुकच्छे भरुकच्छनाम्नि पुरे दक्षिणापथमुखमण्डनभूते जिनधर्मो नाम श्रावकपुत्रोऽणुव्रतधरः समासीदिति। स चान्यदा म्लेच्छैस्तत्पत्तनभङ्गेऽपहृतः सन् परकूले कुङ्कणादौ विक्रीतः सूपहस्ते तत्कूलवासिनो नरपतेर्यः सम्बन्धी सूपकारस्तस्य हस्ते इति ॥ ५०६ ॥ १ ॥ तस्य च तेन 'लावेसूसासाणा' इति लावकेषु लावकनामसु पक्षिषु विषये उच्छ्वासयाज्ञा दत्ता, यथैतान् पञ्जरगतान् लावकान् त्वमुच्छ्वासय। तेन चात्यन्तदयापरायणतया उच्छ्वासो मोचनमिति परिकल्प्य च 'मोयण'त्ति मोचनं कृतं रुष्टेन च तेन सूपकारेण ताडितः स घणिकमत्यर्थम्। एवं पुनरपि द्वितीयवेलायामाज्ञप्तेन नवरं केवलं कथना निवेदना कृता तेन, यथैतेषु लावकेषु वधस्य मे प्रतिषेधः प्रत्याख्यानं वर्तत इति ॥ ५०७ ॥ २ ॥ पुनस्तेन सूपेनोक्तं भणितं, यथा—दासो मूल्यक्रीतस्त्वात् त्वं मे, आज्ञापितं कुरु। भणितं जिनधर्मेण—सत्यं यथाऽहं तव दासः करोम्युचितामाज्ञां, न तु लावकोच्छ्वासरूपामत्यन्तसावद्यरूपामिति। प्रागुक्तवद् भणितं च सूपकारेण—मम तु ममैवात्र लावकवधे दोषोऽपराधः। जिनधर्मः प्राह—अतत्त्वमिदमपरमार्थोऽयं, यदन्येन हन्यमानेषु प्राणिषु अन्यस्य

वधापराधः सम्पद्यते न तु घातकस्याग्निज्ञातेन। न ह्यग्निना स्वसम्बद्धवस्तुव्यतिरेकेणान्यत्र वस्तुनि दाहः क्रियते ५०८॥२ इत्युत्तरे तेन विहिते सूपकारेण 'पिट्टण'त्ति ताडना यष्टिमुष्ट्यादिभिस्तस्य कृता । ततो 'बोले' दीनप्रलापरूपे तेन विहिते 'रायायन्नण'त्ति राज्ञः समाकर्णनमभूदस्य वृत्तान्तस्य । ततः 'परिओस विम्हयाहवणं ते' परितोषो जीवाहिंसासं-भवाद् विस्मयाच्च—अहो! परायत्ततायामपि स्वप्राणनिरपेक्षतया परप्राणरक्षापरिणामोऽस्येत्येवंरूपात्, आह्वानमाकारणं तस्य राज्ञा कृतं भावपरीक्षणं परिणामपरीक्षणमारब्धं तस्य राज्ञा मायया कोपः कृतः तद्विषयो व्यापत्तिहस्त्याज्ञा यथा व्यापादयतैनं हस्तिनेति ॥५०९॥ ४ ॥ लोलनं वारणेन वसुन्धरायां कृतं तस्य । ततः पृच्छा कृता राज्ञा, यथा—मोक्ष्यसि वा नवाऽभिग्रहमिति । ततो निश्चलभावादभिग्रहगतात् प्रतिषेधः कृतः सूपस्य, यथा—न त्वया किंचिदयं विरूपकं वाच्यः । मोचना च कृता तस्य करिणः सकाशात्, सम्यग् यथावत् । ततो नूनमयं नियोगरक्षाकरभावयोग्यतायां वर्तते, निजप्राणव्ययेऽपि परप्राणरक्षानिपुणचित्तत्वात्, इति परिभाव्यसत्कारेण सत्क्रियया युता ये विपुलभोगा विस्तीर्णविभू-तिरूपास्ते तस्य कृताः । खड्गधरनिरूपणा चैव नित्यं ममाङ्गरक्षाकरो भव त्वमित्येवंरूपा, चैवेति समुच्चये, विहिता तस्य ॥ ५१० ॥ ५ ॥ प्रस्तुतमेव व्रतपरिणाममधिकृत्याह;—

एवं वयपरिणामो धीरोदारगरुओ मुणेयव्वो । सण्णाणसद्दहाणाहि तस्स जं भावओ भावो ॥५११॥

एवं जिनधर्मोदाहरणन्यायेन व्रतपरिणामो निरूपितरूपो धीरोदारगुरुको—धीरः परैः क्षोभ्यमाणस्याप्यक्षोभात्, उदारोऽत्युत्तममोक्षलक्षणफलदायकत्वात्, गुरुकश्चिन्तामणिप्रभृतिपदार्थेभ्योऽपि दूरमतिशायित्वाद् मुणितव्यः । अत्र

हेतुमाह—सञ्ज्ञानश्रद्धानात् सञ्ज्ञानादविपर्यस्तात् व्रतगतहेतुस्वरूपफलपरिज्ञानात् श्रद्धानाच्चेदमित्थमेवेति प्रतीतिरूपात्। तस्य व्रतपरिणामस्य यद्यस्मात् भावतस्तत्त्ववृत्त्या भावः समुत्पादः। इदमुक्तं भवति—अव्रतपरिणामस्तत्त्वविषयादज्ञानादश्रद्धानाच्च जीवानामस्वभावभूतः प्रवर्त्तते, इति नासौ धीरोदारगुरुक इति चालयितुमपि शक्यते। व्रतपरिणामस्त्वेतद्विपरीत इति न चालयितु शक्यः॥ ५११॥ एतदेव भावयति;

जाणइ उप्पण्णरुई जइ ता दोसा नियत्तई सम्मं। इहरा अपवित्तीयवि अणियत्तो चेव भावेण॥५१२॥

जानाति हेतुतः स्वरूपतः फलतश्च दोषं जीवहिंसादिरूपं, तत उत्पन्नरुचिः समुन्मीलितश्रद्धानः पुमान् मिथ्यात्वमोहोदयविगमाद् यदि चेत्, ततो दोषाद् निवर्त्तते सम्यग् मनःशुद्धिपूर्वकम्। इतरथा ज्ञानश्रद्धानाभावे कुतोऽपि लाभादिकारणादप्रवृत्तावपि दोषेऽनिवृत्तश्चैवानुपरत एव भावेन परमार्थेन। यथा दाहकशक्त्यव्याघाताभावे कुतोऽपि वैगुण्याददहन्नपि दहनस्तत्त्वतो दाहक एव, एवं ज्ञानश्रद्धानाभावे दोषनिवृत्तावपि जीवो दोषेष्वनिवृत्त एव द्रष्टव्यः, दोषशक्तेः कस्याश्चिदनुपघातादिति॥ ५१२॥ पुनरप्येतदेव समर्थयन्नाह;

जाणंतो वयभंगे दोसं तह चेव सद्दहंतो य। एवं गुणं अभंगे कह धीरो अण्णहा कुणइ?॥५१३॥

जानन्नवबुध्यमानो व्रतभङ्गे प्रतिपन्नव्रतविनाशे दोषं नरकपातादिलक्षणं, चैवेति समुच्चये, श्रद्दधानश्च श्रद्दधान एव; एवं जानानः श्रद्दधानश्च गुणं स्वर्गादिलाभरूपम् अभङ्गे व्रतस्य कथं धीरः सात्त्विकोऽन्यथा कुरुते? प्रतिपद्य व्रतं तस्य भङ्गं न कुरुत इति भावः॥ ५१३॥ कुतः। यतः—

तुच्छं कज्जं भंगे गरुयमभंगम्मि णियमओ चेव । परमगुरुणो य वयणं इमंति मइमं ण लंघेइ ॥५१४॥

तुच्छमल्पमिन्द्रियप्रीत्यादिरूपं कार्यं भङ्गे व्रतस्य गुरुकं महद् व्रतभङ्गकार्यापेक्षया निर्वाणादिलक्षणमभङ्गे नियमतश्चैवावश्यमेवेति मन्यमानः परमगुरोश्च भगवतोऽर्हतो वचनमाज्ञा इदं व्रतपरिपालनमित्यस्माच्च हेतोर्मतिमान् भूरिप्रज्ञो न लंघयति नातिक्रामति ॥ ५१४ ॥ तथा;—

व्रतपरिणामप्राधान्यम् सत्योदाहरणञ्च—

साहाविओ य वयपरिणामो जीवस्स अण्णहा इयरो । एवं एस सरूवेण तत्तओ चिंतियव्वोत्ति ॥५१५॥

स्वाभाविकश्च स्वभावभूत एव व्रतपरिणामो जीवस्य सत्क्रियाऽनिवृत्तिरूपत्वाद् व्रतपरिणामस्य । अस्याश्च कर्मसामर्थ्यनिग्रहोद्भूतत्वाद् न बाह्यरूपता । व्यतिरेकमाह—अन्यथा कर्मोदयजन्यत्वेन जीवोऽस्वभावभूत इतरोऽव्रतपरिणामो वर्त्तते । एवमुक्तनीत्या एष व्रतपरिणामः स्वरूपेण जीवस्वाभाव्येन तत्त्वतश्चिन्तयितव्यो मीमांसनीयः । ततः "अन्तरंगबहिरङ्गयोरन्तरङ्गो विधिर्बलवान्" इतिन्यायाद् बलीयानेव व्रतपरिणामः । इति परिसमाप्तौ ॥ ५१५ ॥

अथ सत्योदाहरणमाह;—

वडवद्दे सच्चो खलु वणियसुओ सावगोत्ति विक्खाओ । भाइसमं पारसकुलं गंतुं आगच्छमाणाणं ॥५१६॥१
अण्णेहिं समं पासण तिमिगिलस्सा जलोवरिट्ठियस्स । ते मच्छोतिमहल्लो भणंतिभायाउदीवोत्ति ५१७॥२

सच्चस्सेणं जूयं पडिसेह बलाउ तस्स करणंति । णिज्जामगग्गिजालण बुड्ड तह कूल उप्पत्ती ॥५१८॥३॥
मग्गण विप्पडिवत्ती राउलववहार सक्खिभासणया। मिलियत्ति निवपरिच्छा पूजा सेट्ठिम्मि जाणणया ॥
पूजा महंतसेट्ठिम्मि जोग्गया इच्छ आवकड्डियत्ति। वीमसाए मुयणं वाणियगेणंपि रित्थस्स ५२०॥५

वटपत्रके वटपत्रकाभिधाने स्थाने सत्यः सत्याभिधानः, खलुर्वाक्यालंकारे, वणिक्पुत्रो वाणिजकनन्दनः श्रावको विख्यात इत्यणुव्रतादिधारकत्वेन प्रसिद्धः । अन्यदा भ्रातृसमं भ्रात्रा सार्द्धं पारसकूलं नाम द्वीपविशेषं गत्वा समागन्तु लग्नः ॥ ५१६ ॥ १ ॥ आगच्छतोश्चतयोर्यदभूत् तदाह—अन्यैः प्रायहणिकैः समं 'पासण' त्ति दर्शनमभूत् तिमिङ्गिलस्य महामत्स्यविशेषस्य जलोपरिस्थितस्य सर्वेषां प्रावहणिकानाम् ततस्ते सर्वे प्रावहणिकाः 'मत्स्यो महानेषः' इति भणन्ति भ्राता त्वेतस्य सत्यस्य द्वीप इति समभाणीत् ॥ ५१७ ॥ २ ॥ सर्वस्वेन सर्वगृहसारेण द्यूतं पणो व्यवस्थापितः । प्रतिषेधः सत्येन कृतो—नैवं पणबधो व्यवस्थापयितु युक्तः । तथापि बलाद् हठवृत्त्या अस्य पणस्य करणं निर्वर्त्तनमिति । ततो महामत्स्यद्वीपयोः परीक्षार्थं निर्यामकेण प्रवहणप्रवर्त्तकेन पुरुषेण पृष्ठप्रदेशे वैश्वानरप्रज्वालनं कृतम् । तदनु प्रतापितपृष्ठेन तेन मत्स्येन ब्रुडनं निमज्जनं जलमध्ये विहितम् । अथ कालेन तेषां कूलप्राप्तिः सम्पन्ना ॥ ५१८ ॥ ३ ॥ मार्गणा सर्वस्वलक्षणस्य पणस्य प्रवाहणिकैस्तस्य कृता । विमतिपत्तिर्विहिता तेन सत्यभ्रात्रा । ततो राजकुले व्यवहारः प्रवृत्तः । साक्षिभाषणा—केऽत्र साक्षिण इति भाषितं राज्ञा । भाषितः स च प्रतिवादिना, यथा—अस्यैव भ्राता सत्याभिधानः

साक्षी । ततः भ्राता भ्रातुर्मिलितो भवतीति । नासावेवंविधार्थसाक्षिभावेन व्यवहर्तुं युक्त इत्यस्मात् कारणाद् नृपपरीक्षा नृपेण परीक्षा कर्त्तुमारब्धा । कथमित्याह—पूजा सत्कारः श्रेष्ठिनि नगरप्रधानवणिग्विशेषे कृता । भणितश्चासौ पृच्छ सत्यं कोऽत्र सद्भावः । ज्ञातश्च श्रेष्ठिना सत्यात् परमार्थः । निवेदितश्च राज्ञः तेनापि ढौकितं सर्वस्वं प्रतिवादिने ॥५१९॥४॥ पूजा कृता सत्यस्य कीदृशीत्याह—महाश्रेष्ठिनि सर्वश्रेष्ठिवर्गप्रधानभावभाजि सति तस्मिन् योग्यतानगरकार्यचिन्तारूपा जाता । इच्छया स्वाभिलाषेण यावत्कथिका यावज्जीविकी तस्येति । विमर्शोऽहो । सत्येन दुष्करं कृतं यद् भ्रातृस्नेहमुपेक्ष्य सद्भूतव्यवहारोऽवलम्बित इत्येवंरूपे सति मोचनं कृतं जातसन्तोषेण वाणिजकेनापि रिक्थस्य सर्वस्वरूपस्य ॥ ५२० ॥ ५ ॥ अथ तृतीयोदाहरणमाह;—

दक्खिणमहुरा गोट्ठी एगो सड्ढोत्ति वच्चए कालो । तत्थन्नयाउ पइरिक्क थेरिगेहम्मि मुसणा य ॥५२१॥१॥
णो सड्ढे थेरिपायवडण लंछणा मोरवित्तरसएण । सावगभागागहणं गोट्ठीपरिवज्जणाभावो ॥५२२॥२॥
थेरीए रायकहणं गोट्ठाहवणमगमो उ सड्ढस्स । एत्तिय विसेसकहणे आहवणमचिंधगो नवरं ॥५२३॥३॥
पुच्छण चिंता गोट्ठी कइआ अज्जेव किमिति एमेव । चोरियपसिणे खुद्धा सव्वे ण उ सावगो नवरं॥५२४॥४॥
रन्नो भावपरिन्ना विसेसपुच्छाए भूयसाहणया । निग्गहपूजा उ तहा दोण्हवि गुणदोसभावेणं ॥५२५॥५॥

इह दक्षिणमथुरायां काञ्चीांते सर्वत्र प्रख्यातायां काचिद् दुर्ललितगोष्ठी समभूत् । एकः श्राद्धः सदाचारः श्रावक-

पुत्रस्तस्या समभूत्। इत्येवं व्रजति कालः। तत्र दक्षिणमथुरायामेवान्यदा तु कालान्तरे पुनः 'पइरिक्क' विजने सम्पन्ने एकत्र स्थविरागृहे 'मुसणा य' त्ति सर्वस्वमोषणं तया कृतम् चः पूरणे ॥ ५२१ ॥ १ ॥ नो नैव 'सड्ढ' त्ति श्रावकेण किञ्चित् कृतम्। ज्ञातं च स्थविरया, यथा–मदीयं गृहं दुर्ललितगोष्ठ्या मोषितुमारब्धम् ततः 'थेरिपायवडण' त्ति स्थविरया पादपतनव्याजेन मा मुष्णीत मदीयं गृहमिति भणन्त्या पादस्पर्शे क्रियमाणे लाञ्छना चिह्नकरणं दुर्ललितगोष्ठीपादानां चालत्तलप्पेन मयूरपित्तरसकेन मयूरवसयेत्यर्थः। तत्र च स्थविरागृहद्रव्ये विभज्यमाने श्रावकभागाग्रहणं स्थविरागृहमोषस्य न तेन भागो गृहीत इत्यर्थः। तथा गोष्ठीपरिवर्जनाभावः—तां गोष्ठीं परिवर्जयितुं परिणामस्तस्य समजायत, यथा–न सुन्दरपरिणामेयं गोष्ठी, ततो मोक्तुमुचितेति ॥ ५२२ ॥ २ ॥ स्थविरया च प्रभातकाले राजकथनमकारि। राज्ञा च गोष्ठ्याह्वानं दुर्ललितगोष्ठ्याकारणं व्यधायि। अगमश्च नागमनं च श्राद्धस्य श्रावकपुत्रस्य समजायत राजकुले। पपृच्छे च राज्ञा किमेतावन्त एव भवन्त उतान्योऽपि कश्चिद् अस्ति ? ततो विशेषकथने दुर्ललितगोष्ठ्या कृते आह्वानं श्रावकसुतस्य संजातम् आगतश्चासावचिह्नको मयूरपित्तचिह्नरहितो नवरं केवलम् ॥ ५२३ ॥ ३ ॥ प्रच्छन्नमपिहितभावविपर्यं राज्ञा कृतं, यथा–किंनिमित्तं भवानचिह्नितः ? तस्य च चिन्ता समुत्पन्ना किं निमित्तं कथयामि नवेत्येवंरूपा। एवं च वद्धमौने तत्र राज्ञा भणितं–गोष्ठी कदेयं समाश्रिता त्वया ? श्रावकपुत्रः प्राह–अद्यैव। राजा–किमिति–कस्मात् समाश्रिता ? श्रावकपुत्रः प्राह–एवमेवानाभोगादेवेत्यर्थः। ततश्चोरिकाप्रश्ने–किमिति भवद्भिः स्थविरागृहे रात्रौ चौर्यमाचरितमित्येवरूपे राज्ञा कृते क्षुभिताः क्षोभमागताः सर्वेऽपि दुर्ललितगोष्ठीवर्तिनस्ते, न पुनः

श्रावको नवरं केवलं क्षुभितोऽनपराधत्वादेव ॥ ५२४ ॥ ४ ॥ ततो राज्ञो भावपरिज्ञा क्षोभाक्षोभाभ्यां तत्परिणामविशेषनिश्चयो वृत्तः। विशेषपृच्छायां को भवतां मध्ये चोरोऽचोरो वेति भूयो राज्ञा कृतायां 'भूयसाहणय' त्ति यथावस्थितार्थनिवेदना तैः कृता ततो निग्रहपूजे चोराणां निग्रहः, श्रावकसुतस्य पूजा प्रवृत्ता तथा स्वव्यवहरणोचिते, द्वयोरपि गुणदोषभावेन श्रावकसुतस्य गुणभावेन, इतरेषां तु दोषभावेन हेतुनेति ॥ ५२५ ॥ ५ ॥ अथ चतुर्थोदाहरणम्;—

कोसंबीए सड्ढो सुदंसणो नाम सेट्ठिपुत्तोत्ति। देवीसंववहारे दंसणओ तीए अणुरागो ॥ ५२६ ॥१॥
चेडीपेसण पीती तुमम्मि जइ सच्चयं ततो धम्मं। कुणसु विसुद्धं एवं एसा जं होइ सफलत्ति ॥ ५२७ ॥ २ ॥
रायनिवेयण दोसो एसो सपराण निरयहेउत्ति। एमाइधम्मदेसण पडिमाए आगमुवसग्गो ॥५२८॥३॥
तत्तो पओस रन्नो माइट्ठाण कहणाए गेण्हणया। पडिकूल कयत्थणपत्थणाहिं खुहिओ न सो धीरो ॥५२९
देवीए सप्पभक्खण जीवावण देसणाए संबोही। चेतीहरकारावण विरमणमो चेव पावाओ ॥५३०॥५॥

कोसंबी नाम पुरी पुराणदेउलतलायसंकलिया। अत्थि नहंगणपरिरिंखमाणवहुधयवडाडोया ॥ १ ॥ सेसालंकाराणायरेण जा चंदमंडलमुहीओ। मन्नंति कुलवहूओ सोहग्गं चिय अलंकारं ॥ २ ॥ पुरिसा उणं अच्चुत्तमसत्तुक्करिसाऽवगन्नियविसाया। मोत्तु परक्कममन्नं मन्नंति न भूसणं किंचि ॥ ३ ॥ बंधो कव्वेसु परं दंडो छत्तेसु कंटगा णाले। पउमाण विरहदुक्खं निसाए किल चक्कवायाणं ॥ ४ ॥ संतावहरा तुंगा बहलफला सव्वओ च्चिय नमंता। सरसा सच्छाया

जत्थ सति तरुणो कुलीणा य ॥ ५ ॥ जह वुञ्जणायवाया न फुसंति नरं सया सयाचारं । तह पुढगहविहिया अवग्गहा जत्थ धण्णाणि ॥ ६ ॥ जह दीवपहापरिपूरियम्मि देसे तमो ण ओयरइ । तह धम्मगुणपहाणाए तीए खुद्दाण संतावा ॥ ७ ॥ जियसत्तू णाम निवो तत्थासि पयंडपोरिसकरंडो । नययवहरणसमुज्झियसीरोयजलुज्जलजसोहो ॥ ८ ॥ तस्सासि हिययदय्या देवी देवीय सुंदरावयवा । लायण्णसलिलजलही नामेणं कमलसेणत्ति ॥ ९ ॥ सेणच्चिय पम्महणायगस्स जगजगडणापसत्तस्स । तण्णयतारुण्णगुणादयमभियसेससोहग्गा ॥ १० ॥ पंचप्पयारविसओवभोगभोगीणयासरा तेसिं । वोलिंति अमग्गमणोरहाणमप्पत्तविरहाण ॥ ११ ॥ इओ य तत्थ गरिट्ठपइट्ठो सुदंसणोसेट्ठिणदणो आसि । सम्मो सम्मदंसणगुणाइरयणिहिसंपण्णो ॥ १२ ॥ सीलसुरसिंधुनिग्गमहिमायलो निम्मलो पइखाए । जिणसमयभणियसमणोवासयजणजोगचरियरओ ॥ १३ ॥ देवीए कमलसेणाए तेण सद्धिं महापव्वयेण । गंधग्गहणाईओ संलग्गो सययवहारो ॥ १४ ॥ ववहारसमुचिएसु किच्चंतेसु य अहोयवारेसु । लग्गम्मिसिट्ठिजणसमुचियम्मि गेहे पभूयम्मि ॥ १५ ॥ तस्स अइचोक्खयाए अविलत्तमणो पइक्खणं वग्गो । चेडीण तम्मि देवीवहुमाणपसाहगो जाओ ॥ १६ ॥ अह अन्नया कयाई दिट्ठो देवीए सो सयं चेव । जाया तक्खणओ रागपरवसा सा चिंचिंतेइ ॥ १७ ॥ धन्नाओ ताओ जाओ रामाओ पयदसणसुहाए । सिंचंति समुग्गयहरिसपुलयपरिकलियदेहाओ ॥ १८ ॥ जाओ पुण सप्पणय संभासपइं इमेण वयणीया । ताओ धण्णयराओ कमलदलच्छीण मज्झम्मी ॥ १९ ॥ ताओ धन्नतमाओ सव्वगालिंगणेण रयणीसु । जाओ सरयनिसाकरकरगोरासुं रमिज्जति ॥ २० ॥ मज्झमहण्णाए पुणो दंसणमेत्तंपि णो जहण्णाइ । जायमिमस्स नियरूवपंगिमाविजियमयणस्स

॥ २१ ॥ तो सा चंदालोएवि ससयणे सिसिरनीरसंगे य । अंतोजलियमणोभवजलणा णो निव्वुइं लहइ ॥ २२ ॥ एगत्तो कुललज्जा अलंघणिज्जा हिमाचलसिहव्व । अण्णत्तो पलयाणलतुल्लो मयणाणलो जलइ ॥ २३ ॥ ता लोगाहाणमिणं संजायं जह खरोरुनहरालो । एगत्तो सद्दूलो अन्नत्तो दोत्तडी वियडा ॥ २४ ॥ ता किं कुणमाणाए कल्लाणं होहिइत्ति चिंतंती । अइपोढरागवसगा तं पइ पेसेइ सा चेडिं ॥ २५ ॥ भणिओ तीए मम सुहयचक्कचूडामणिम्मि देवीए । पीई परमा जाया दंसणदिवसा भवंतम्मि ॥ २६ ॥ मुणियाभिप्पाएणं अइदढचरसीलकवयजुत्तेणं । भणियमिमेण सिणेहो जइ सच्चं चिय तओ कुणइ ॥२७॥ धम्मं जिणपण्णत्तं एवं सफलो कओ हवइ एसो । जो पुणकामसिणेहो सो सपरेसिं नरयहेऊ ॥ २८ ॥ रागंधा अंधा इव पडंति गहणासु वसणगत्तासु । हारियमणुस्सजम्मा कुकम्मभरभारिया जीवा ॥ २९ ॥ तहा तत्र कुलछायाभंसो पंडिच्चप्भसणा अणिट्ठपहो । वसणाणि रणमुहाणि य इंदियवसगा अणुहवंति ॥ ३० ॥ पज्जलियजलणजालाउलम्मि जलणम्मि खित्तओ अप्पा । वरमेसो न उ सीलं विलुत्तमपवित्तचित्तेण ॥ ३१ ॥ कप्पद्दुमोवि चिंतामणीवि जीवाण कामधेणूवि । ण तहा कप्पंति फलं जहप्पणो सुद्धचरियाइं ॥ ३२ ॥ को णाम किर सकन्नो गुणेसु सुइजुत्तमेत्तसज्झेसु । अप्पाणमगुणसंभावणामसीमीसियं कुणइ ? ॥३३॥ एमाइएहिं निउणेहिं धम्मवयणेहिं पडिहया बाढं । परमंतो रागविसुग्गारो गरुओ ण उत्तरिओ ॥ ३४ ॥ अह अन्नया महप्पा सो पव्वदिणम्मि विहियउववासो । राओ चच्चरदेसे पडिमाए संठिओ संतो ॥ ३५ ॥ णाओ तीए देवीए चेडियाचक्कवालवयणाओ । अइदुविसहो इयराण तस्स विहिओ उवसग्गो ॥ ३६ ॥ अक्खोहम्मि पओसं सा तम्मि गया तओ भणइ एवं । रे रे मं जं न गणेसि भग्ग भग्गो तओ

वेच्छ ॥ ३७ ॥ यंतरपडिमामिसओ संगोवियचेडियपक्खपाउेण । आणाविओ नियगिहं रयणीए चियस देवीए ॥ ३८ ॥ परिणयपयपरिणामो सो अणुकूलेहिं तह य इयरेहिं । उवसग्गेहिं न खुद्धो खुद्धोदहिगब्भगंभीरो ॥ ३९ ॥ ततश्च—दाविय भूरिवियारा नियनहरविदारियाखिलसरीरा । उप्फूइउं पयत्ता जह सेट्ठिसुओ इमो मग्गं ॥ ४० ॥ एवं परिभवकारी संजाओ चिंतिए अपुन्नते । दूरमणिच्छंतीए किमेरिय काहामि मूढमणा ? ॥ ४१ ॥ नाओ एस वइयरो रन्ना मायाइ तीइ परिकहिओ । गहिओ सुदंसणो ठाविओ य चारगगिहे गहिरे ॥ ४२ ॥ पुव्वोवज्जियसरंसुधवलसच्चरियगुणपहाणाए । कित्तीए दूरमविरत्तमाणसो चिंतई राया ॥ ४३ ॥ णूण न एस काही असमंजसमेरिसं महाभागो । देवीचरियं सुस्व निहालिउं जुज्जए एसो ॥ ४४ ॥ यतः पठन्ति—"गंगाए वालुयं सायरे जलं हिमवओ य परिमाणं । जाणंति बुद्धिमंता महिलाहियय न याणंति ॥ १ ॥" देवीए परियाराओ विसममुवलद्धवइयरो राया । चिंतइ काउं कोवो ण जुज्जए एत्थ जं भणियं ॥ ४५ ॥ "पक्वान्नमिव राजेन्द्र ! सर्वसाधारणाः स्त्रियः । तस्मात्तासु न कुप्येत न रज्येत रमेत च ॥ ४६ ॥ सो सो मुक्को परिपूइओ य गुणरंजिओ य नरवइणा । एत्थंतरम्मि देवी सप्पसरविसेण सप्पेण ॥ ४७ ॥ डक्का सा ज्झसि त्ति ओ अईव पीडापरवसा जाया । करुणामयजलनिहिणा पडियरिया तेण विहिणा य ॥ ४८ ॥ मंतेहि य तंतेहि य विविहेहिं तहा २ पउत्तेहिं । जुत्ति विहिया नियचिंतियविसदोसा सा तओ राया ॥ ४९ ॥ दूरतरं संतुट्ठो कलासु कोसल्लमउवमेयस्स । अब्भत्थिओ य अभय नराहिवो तेण देवीए ॥ ५० ॥ अइसुंदरपरिणामेण तेण दट्ठूणमवसरं कहिओ । रन्नो सावगजोग्गो सग्गसिवसुहावहो धम्मो ॥ ५१ ॥ जहा । पढम चिय जिणभवणं नियदव्वनिओयणेण कायव्वं । जम्हा तम्मूलाओ सुहकिरि-

याओ पवत्तंति ॥५२॥ जिणबिंबपइट्ठाओ सुसाहुजिणधम्मदेसणाओ य। कल्लाणगाइअट्ठाहियाओ निच्चं च पूयाओ ॥५३॥ एयं संसारोदहिमज्झनिवुड्डाण तारणतरंडं । जं दंसणस्स सुद्धी एएण विणा ण संभवइ ॥ ५४ ॥ कारावियं मणोहरमुत्तुंगसिहरोहपूरियनहग्गं । तियसविमाणसरिच्छं लच्छीगेहं जिणाययणं ॥ ५५ ॥ तेसिं अन्नेसिं चिय जीवाणं विरमणं च पावाओ । पाणवहाईयाओ संजायं तत्थ परिसुद्धं ॥ ५६ ॥ अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः;—

कौशाम्ब्यां पुरि श्राद्धो जिनवचनश्रद्धालुः सुदर्शनो नाम श्रेष्ठिपुत्रः समभूत् । तस्य च जितशत्रुराज्ञो देव्या कमलसेनाभिधानया संव्यवहारे क्रयविक्रयलक्षणे सम्प्रवृत्ते यत्कथंचिद्दर्शनं संजातम् । तस्मात्तस्याः सुदर्शनेऽनुरागः कामलक्षणः संपन्नः ॥ ५२६ ॥ १ ॥ तं च प्रलयज्वलनतुल्यदाहकारिणमसहमानया चेटीप्रेषणमकारि, भणिता च यथा—देवी ब्रूते—प्रीतिस्त्वयि मम सम्पन्ना । भणितं च सुदर्शनेन, यदि सत्यकं निर्मायमेतत्, ततो धर्म्मं जिनप्रज्ञप्तं परपुरुषनिवृत्तिलक्षणं कुरुष्व विशुद्धं चित्तरुचिसारम् । एवं धर्मकरणे एषा मयि प्रीतिर्यद्यस्माद् भवति सफला मच्चित्तावर्जनरूपफलवती । इतिः प्राग्वत् ॥ ५२७ ॥ २ ॥ रागनिवेदना तया कृता, यथा—रागे निवर्त्तमाने शक्यते धर्मः कर्तुं, ततः कुरु मदुक्तमिति तेनोक्तं दोषोऽपराध एष पररामाभिगमरूपः स्वपरयोर्नरकहेतुरिति । एवमादिधर्मदेशनया प्रतिषिद्धया तया पर्वदिवसे प्रतिमास्थितस्य स्वयमागम्योपसर्गः प्रस्तुतव्रतभङ्गफलः कर्तुमारब्धः ॥ ५२८ ॥ ३ ॥ ततो व्रताचलनात् सा राज्ञी तं प्रति प्रद्वेषं गता । ततो राज्ञो मातृस्थानेन मायाप्रधानतया कथनायां कृतायां यथाऽयं मद्गृहप्रवेशेन मामभिभवितुमिच्छति, इति राज्ञा तस्य ग्रहणं निरोधलक्षणमकारि । लब्धवृत्तान्तेन च मुत्कलीकृतः ।

एय य प्रतिकूलकदर्थनप्रार्थनाभी राजपत्नीकृताभिः क्षुभितश्चलितो न धीरः ॥ ५२९ ॥ ४ ॥ मुक्तमात्रे च तत्र देव्याः कमलसेनाभिधानायाः सर्प्पभक्षण वृत्तम् । तेन च तस्या मन्त्रतन्त्रप्रयोगेण जीवापन जीवनमाहित, देशनया सम्बोधिर्जिनधर्मप्राप्तिलक्षणा । ततश्चैत्यभवनकारणं राज्ञा विहितं, विरमण चैव पापाविति ॥ ५३० ॥ ५ ॥

अन्नोवि य चंपाए सुदंसणो सीलपालणवयम्मि । सरयवरेसु सुणइ एवं चिय तंपि वोच्छामि ॥ १ ॥ सिरिवासवपुज्जपयारविंदजुगलस्स वासुपुज्जस्स । भवणपरिमंडियाए अहेसि चंपाए णयरीए ॥ २ ॥ सिरिपरावणपाहणसमाणविहवेण सजुओ राया । दहिवाहणोत्ति जणगोत्ति विस्सुओ चंदणज्जाए ॥ ३ ॥ वीरजिणसिस्सिणीए सीसारोवियगुरूजणाणाए । नियसीलसमहिणंवियसक्कंदणयमुहहियियाए ॥ ४ ॥ छत्तीससहस्सज्जासमूहपरियज्जमाणचलणाए । उग्घडियकेयलामलणाणाए सियगइगयाए ॥ ५ ॥ करकंडुणोवि जणओ मुयदंडमखंडिओरुपइरस्स । भूयइणो मालस्सवि पुत्तयसाणीयरज्जस्स ॥ ६ ॥ तस्सासि सरयससिविंवयणिया नीलनलिणसमणीया । अभया णामेण पिया सयंते उरपहाणगुणा ॥७॥ तम्मितियकज्जाणं सवेसिं पंडिया विहाणम्मि । नामेण पंडिया तीए अयधाई तह अहेसि ॥ ८ ॥ तह सत्थ उसभदासो सेट्ठी सुपइट्ठिओ विसिट्ठेसु । पुन्नोयहिसलिलसरिच्छसच्छसच्छायलच्छीए ॥ ९ ॥ सुगुरुसमीयाहिज्जियजिणसमयवसोपलद्धसम्भावो । नियवायस्थोवियधम्मकज्जवोल्लिज्जमाणदिणो ॥ १० ॥ तस्साणवज्जकज्जा लज्जामज्जायमंदिरं भज्जा । आसी य अरहदासीनामा सर्वगचंगीगी ॥ ११ ॥ तेसि गिहे महिसीणं एगो रक्खाकरो, सुभगनामो । होत्था परघुयकज्जे समत्थओ भद्दगप्पगई ॥ १२ ॥ सो अन्नया नईए तडम्मि सीयम्मि दुरहियासम्मि । निवडंतम्मि वियाले गेहाभिमुहं अइ-

च्छंतो ॥ १३ ॥ महिसीसहिओ चारणसाहुं गयणंगणाओ ओइन्नं । अवलंबियबाहुजुयं काउस्सग्गे ठियं संतं ॥ १४ ॥ दूरनिरावणतणुं पेच्छइ तो तम्मिलग्गनहुमाणो । तग्गुणसंभरणाए तं रयणिं कहवि वोलेई ॥ १५ ॥ संपत्ते पच्चूसे समूसुगो जाव तत्थ सो जाइ । ता सूरुग्गमसमओवियंभिओ भिन्नतिमिरभरो ॥ १६ ॥ उस्सारियभुयजुयलो नमो अरिहंताणमिइ भणेऊण । सो साहू गयणयले उप्पण्णो तक्खणच्चेव ॥ १७ ॥ उप्पयमाणो दिट्ठो तेण सो निसुणिओ नमोक्कारो । तो जायसद्दहाणो अहन्निसं तं चिय पढेइ ॥ १८ ॥ अह सेट्ठिणा कयाई जंहा कहंची पढंतयं दट्ठुं । पडिसिद्धो जह एवं पढिज्जमाणे धुवं दोसो ॥ १९ ॥ पडिभणियं तेण जहा एवं पयमंतरेण सक्केमि । ण खणंपि ठाउमिय भासियम्मि सेट्ठी विचिंतेइ ॥ २० ॥ आसण्णसिद्धिलाभो कोइ इमो जस्स एरिसी भत्ती । एयम्मि ता समग्गो दिज्जउ एसो नमोक्कारो ॥ २१ ॥ जिणपडिमापच्चक्खं सुमुहुत्ते दिन्नओ तओ भणिओ । जह सोम ! सुद्धसमाए सययं परिभावणिज्जोत्ति ॥ २२ ॥ अह अन्नया पवत्ते वासारत्ते गहित्तु महिसीओ । पत्तो नईसमीवे पारद्धा चारिउं ताओ ॥ २३ ॥ परतीरगयाओ खेत्तियस्स अन्नस्स खेत्तभूमीओ । लग्गा चरिउं अइवरिसणेण जाया नई सुभरा ॥ २४ ॥ सामिउवालंभभया तासिं महिसीण रक्खणनिमित्तं । दिन्ना नईए झंपा भिन्नो उयरम्मि कीलेण ॥ २५ ॥ इह लोए आरोग्गं अभिरुइयनिप्फत्ती अत्थकामाण । सिद्धीय, सग्गसुकुले पच्चायाई य परलोए ॥ २६ ॥ जस्सेरिसा गुणा वित्थरंति तं भावओ अणुसरंतो । पंचनमोक्कारमईवगोयराकालमणुपत्तो ॥२७॥ तस्सेव सेट्ठिणो भारियाए गब्भम्मि अब्भुयब्भूओ । उववन्नो सो जलनिहिमुत्तिपुडे मोत्तियमणिव्व ॥ २८ ॥ तस्साणुभावओ किंचिदंगमणघत्तणं पवज्जेइ । वयणांभोरुहयं पंडुरं च

जायं गई मंदा ॥ २९ ॥ जा आसि सहावाओ गब्भभरेणं च सा दढं जाया । नीलमुहं परिपंडुरछायं ससिमंडलविडंबि ॥ ३० ॥ पम्होरुहाण जुयलं छप्पयपरिभुज्जमाणमुहदेसं । कमलजुयलं व राइयअग्गलग्गसोहग्गं ॥ ३१ ॥ जंपाओ सहीओ इय संभूयाओ पभूयरुयाओ । अलसत्तं मिच्छंपिय तीए सयासं न उज्झेइ ॥ ३२ ॥ उदरेण समं बुड्ढिं पत्ता लज्जा अहुज्झओ णट्ठो । उदरपलीहिं सह वह नयणजुयं पंडुरं जायं ॥ ३३ ॥ परिपोढपुत्तगब्भाणुभावओ तीए कमलवयणाए । सपुन्नो इयरूयो तइए मासम्मि दोहलओ ॥ ३४ ॥ जह जिणहरेसु पूया होइ पभूया दया य जीवेसु । सुहिओ सव्वोवि जणो जह सा भइ मो वियंभिज्जा ॥ ३५ ॥ तम्मि असपज्जंते ओलग्गमुही सुपंडुरसरीरा । खीरकवोला वित्थारनयणिया झत्ति सा जाया ॥ ३६ ॥ पुट्ठा य सेट्ठिणो वल्लभक्खाय जह इमो मणोभावो । संपइ संपन्नोऽपूरणेण तस्सेरिसाऽवत्था ॥ ३७ ॥ महया विहवव्वएण दूरं परिमुक्क किविणचरिएण । सो सिट्ठिणा पहिट्ठेण सुट्ठु संपाडिओ सव्वो ॥ ३८ ॥ पइरिकाए सुहाए सेज्जाए पत्थ भोयणेहिं च । सा गब्भं वहइ महासमाहिसारं तओ नवसु ॥ ३९ ॥ मासेसु समइक्कंतेसु गएसु सुहजोगलग्गसमयम्मि । पुन्नाए तिहीए सुक्किलम्मि पक्खे वरे रिक्खे ॥ ४० ॥ उच्चट्ठाणगएसु गहेसु दिसिमंडलेसु विमलेसु । झत्ति पसूया रविमंडलं व पुव्वा सुयं सा य ॥ ४१ ॥ विहियं वद्धावणयं तूररवापूरपुन्नदिसिचक्कं । सयलपुरलोयलोयणमणहरणं विम्हयभूमाणं ॥ ४२ ॥ पत्ते दुवालसदिणे विहिएसुं सुइ समय किच्चेसु । संमाणियबंधुजणो पियरजणो नाममिय कुणइ ॥ ४३ ॥ जं दंसणसुद्धिपरा जाया जणणी इमम्मि गब्भगए । तम्हा सुदंसणो एस होउ पुत्तो पवित्तगुणो ॥ ४४ ॥ नीरोगो-निस्सोगो विगयविओगो पवड्ढिउं लग्गो । सो बालो -बहुलेयरपक्खे ससिमंडलकलय ॥ ४५ ॥ समए

संगहियाओ कलाओ सव्वाओ जायतारुन्नो । संपत्तो स मणुन्नो गुणन्नजणजणियसंतोसो ॥ ४६ ॥ वसणं दाणम्मि परं पणओ य मुणीसु सुगुरुसु विणओ य । सीलम्मि रई न मई सुविणेवि अकज्जकरणम्मि ॥ ४७ ॥ परिणाविओ य पिउणा सुकुलुग्गयमग्गलं गुणगणेण । सयलमहिलाण मज्झे मणोरमं नाम वरकन्नं ॥ ४८ ॥ ठाणे २ परिगिज्जमाणगुणगउरवो गुणिजणेणं । गमयइ दिणाइं मइविहवविजियगिव्वाणवहुमंती ॥ ४९ ॥ इओ य दहिवाहणस्स रन्नो पुरोहिओ आसि कविलनामोत्ति । कविला नामेण पिया अहन्नया तीए सो पुरओ ॥ ५० ॥ सेट्ठिसुदंसणचरियं कयवहुमाणो पसंसिउं लग्गो । जह एत्थ णत्थि संपइ गुणेहिं एयस्स कवि तुल्लो ॥ ५१ ॥ "द्वावेतौ पुरुषौ लोके परप्रत्ययकारकौ । स्त्रियः कामितकामिन्यो लोकः पूजितपूजकः ॥ ५२ ॥" इय वयणमणुसरंती सा रागपरव्वसा वहुं जाया । तस्संगमाय मग्गइ वहू उवाए अह कयाइ ॥ ५३ ॥ पेसविया नियचेडी भणाविया जह पुरोहिओ सरुओ । किंचि असत्थसरीरो इच्छइ तुह दंसणं काउं ॥ ५४ ॥ तो सो अइसरलमणो सच्चं नियतुल्लचरियमिक्खंतो । अकयण्णमणवियक्को सच्चं चिय मन्नइ तहाहि ॥ ५५ ॥ निययाणुमाणकप्पियपरासओ सव्वहा जणो सव्वो । णीयाण नाखलो नामहाणुभावो महंताणं ॥ ५६ ॥ पत्तो परिमियपरिवारपरगओ सो पुरोहियगिहम्मि । पुच्छइ अपेच्छमाणो पुरोहियं कत्थ सो एत्थ ॥ ५७ ॥ ता उग्घडियमणोगयभावा कविला पयंपिउं लग्गा । भट्टो गओ निवगिहं परोक्खरागं परिवहंती ॥ ५८ ॥ ज्झीणा दीणाणि वहुयाणि अहमिओ तुहविओयदुक्खमिणं । सक्का सोढुं न कहिंवि वंछियं ता कुण ममंति ॥ ५९ ॥ सूणासालगओ इव छगलो भयविम्हलो हमो जाओ । धी देव्वपरिणईए जुत्तो दुग्घडमिमं जायं ॥ ६० ॥ सयलसमीहियसंपायगस्स चिरपालियस्स

सीलस्स । भंगो धुवं इमाए जइऽचिंतियकारगो होमि ॥ ६१ ॥ अमह अतुच्छमच्छरविप्फुरियाइह असंसदोसेण । मज्झ अकलंकचरियस्स लंछणं लाइही एसा ॥ ६२ ॥ ता निउणवुद्धिजोएण केणई पयवलणसलिलाओ । उत्तरियव्वंति तओ परूवियं उत्तर तेण ॥ ६३ ॥ भद्दे ! नरनेवत्थो नपुंसगो परिभमामि पुरिमज्झे । ता किं करेमि तुमए न चिंतणिज्जो पणयभंगो ॥ ६४ ॥ इय वि तओ निक्खंतो कयत्थमप्पाणयं परिगणंतो । जम्हा न सीलपिलओ नया अलीओ कलंको मे ॥ ६५ ॥ इह जो चेव वसंतो लक्खिज्जइ सुहुमणेण मासेसु । णो अन्ने जं सुण्णा गुणेहिं जणजणियहरिसेहिं ॥ ६६ ॥ सो अन्नया महूसवसमओ जणजणियवम्महुम्माहो । जाओ जाइपुरस्सरनवकुसुमवियंभियामोओ ॥ ६७ ॥ फलकुज्जिर-कोइलकुलमणुसंपुसकाणणाभोओ । भोगपरलोगकिज्जंतविघ्घकज्जापविच्छड्डो ॥ ६८ ॥ महुरारवछप्पयपिज्जमाणमयरंद-कमलसरसुहओ । पाउल्लुम्मिल्लियपल्लवालिसोहिल्लसालिभरो ॥ ६९ ॥ सुरहिकुसुमोचयेओ ठाणे २ तहा इमो जम्हा । तो सुरहिंत्ति निरूवियनामा सयलम्मि भुयणम्मि ॥ ७० ॥ चंदणतरुसाहंदोलणेण संपुण्णपरिमलो पवणो । मलयाओ निग्गओ निवधेइ खोणीतलं जत्थ ॥ ७१ ॥ उज्जाणपालगेहिं राया दहिवाहणो पणमिऊण । विण्णत्तो जह सामी ! महू महीए समोइण्णो ॥ ७२ ॥ वप्पमकोउहल्लो सुमहल्लसमिद्धिसंगओ सत्तो । नयराओ निग्गओ सेट्ठिपमुहनागरजणाणुमओ ॥ ७३ ॥ देवी अभया कविला पुरोहिया तह मणोरमा तइया । सेट्ठिसुदंसणभज्जा । सिवियारूढा पयल्लियाओ ॥ ७४ ॥ निय देह पहापूरियदिसामुहा ससिकल व्व सोहंती । दिट्ठा अभयाए मणोरमेहिं पुत्तेहिं समत्तो ॥ ७५ ॥ परिवेढिया

-१ प इह जाव वसंतो ।

सिरीसमनेवत्था सा मणोरमा तत्तो । पुट्ठा कविला तीए कस्सेसा चिन्नपुन्नस्स ? ॥ ७६ ॥ हसिया कविला तक्खणमवो ! अच्चब्भुयं इममिमीए । संढेवि पइम्मि सुया गयाववाया जओ जणिया ? ॥ ७७ ॥ भणइ अभया कहं ते णायं जह संढओ पई इस्से ? । उग्घाडियभिप्पाया पुव्विल्लं चरियमक्खेइ ॥ ७८ ॥ देवीए पुणो भणियं णपुंसओ सो भवारिसीणं ति । कामुगसत्थनिरूवियपवंचएगंतविमुहाणं ॥ ७९ ॥ ण उणो मणोरमाए पव्वइयाए जिणाणुरत्ताए । ता कह भणियं तुमए जहा सुनिउणा इमा जीए ॥ ८० ॥ जणियाणि पुत्तभंडाणि रक्खिओ तह जणाववाओवि । संते सुदंसणे नियपइम्मि सप्पुरिसचरियम्मि ॥ ८१ ॥ चिंतेइ तओ कविला धुत्तेण पवंचिया जणेणाहं । एवमईए कज्जे फुरइ न कोई उवाउत्ति ॥ ८२ ॥ भणिया देवी जइ नाम एस जाओ नपुंसओ मज्झ । ता किं तीरइ तुमए पुरिसो काउं सुकुसलाए ? ॥ ८३ ॥ अभया भणइ जइ इमं रमाविउं नो तरामितो नियमो । जावज्जीवं महिलत्तणस्स अइनीयचरियस्स ॥ ८४ ॥ इय विहियपइन्नाए समए नयरंतरम्मि पविसित्ता । भणिया पंडियाधाई सुदंसणेणं जहा संगो ॥ ८५ ॥ सिज्झइ लहुं कुण तहा एयम्मि अनिम्मिए न मम जीयं । भणिया एसा तीए न सुंदरं चिंतियं तुमए ॥ ८६ ॥ सो पररामासु सहोयरत्त-मेगंतियं समुव्वहइ । किं पुण तुह सरिसीसुं नरेंदभज्जासु, तो भणइ ॥ ८७ ॥ अम्मो ! जहा कहंची संपाडेयव्वओ ममं तुमए । जम्हा कविलाय पुरो मया पयिण्णाकया एसा ॥ ८८ ॥ धाईए चिंतियं धणियमेत्थ एक्को परं उवाओत्ति । सो पव्वदिणे चउरंगपोसहो सुन्नगेहम्मि ॥ ८९ ॥ ठाइ मसाणे वा काउसग्गपडिमाण जीवियनिरासो । एगागी तत्थ ठिओ अनज्जमाणो निसासमए ॥ ९० ॥ जइ कामदेवपडिमानिभेण सक्किज्जए इहाणेउं । वंचेत्तु दारपाले ता कहसु जहा तहा

काई ॥ ९१ ॥ भणियं देवीइ अचिंत्यमेव संपज्जए तओ धाई । अट्ठमिपव्वे सुन्ने गिहम्मि पडिमाठियं संतं ॥ ९२ ॥ बहुं
निट्ठुरहियया तस्सुप्पाडणमहायरइ ताहे । उप्पाडित्ता चेडीहिं अप्पिओ अभयदेवीए ॥ ९३ ॥ तो कामसरत्थाविरयारिएहिं
नाणाविहोवयारेहिं । तं खोभिउं पयट्टा विमुक्कनीसेसनियलज्जा ॥ ९४ ॥ सो सविसेसं पच्चक्खाणज्झाणे मणं निरुंभित्ता ।
सिद्धिसिलोवरिसरयमुकुंदसंखुज्जलच्छाए ॥ ९५ ॥ अप्पाणं ठवित्ता सदेससमीयपत्तिणो सिद्धे । धुणियासेसकिलेसे
निउणं परिचिंतिउं लग्गो ॥ ९६ ॥ तो कट्ठुनिविसिट्ठं तणुसेउवुत्थरं धरंतस्स । रयणी अइच्छिया सा न कोवि जाओ
वियारो से ॥ ९७ ॥ जाया पभायसमए बहुं विलक्खत्तणं परिवहंती । तिक्खेहिं नियनक्खेहिं दारिउं देहमह लग्गा
॥ ९८ ॥ उक्कूइयं इमो जं नो पडिवन्नो पइवयाइ मए । सो जायपओसो मज्झ निग्गहं एवमायरइ ॥ ९९ ॥ अभयस्स
विसस्सवि नूणमेत्थ ठाणं इमाओ रामाओ । रत्ताउ होंति अमयं विसं पओस पवन्नाओ ॥ १०० ॥ उच्छलिए तुमुलरवे
रायावि समागओ पलोएइ । देविं जा तदवत्थं विहिओ सो दुद्धरो रोसो ॥ १०१ ॥ माणुसयाण जम्हा इत्थीण
पराभवो सुदुविसहो । नो अन्नो कत्थोवि य निमित्तओ जं सहिज्जंति ॥ १०२ ॥ तो पच्चो आणत्तो सदरस्सवि भासिओ
नयरमज्झे । रत्तंदणाणुलित्तो सीसोवरिधरियछित्तरओ ॥ १०३ ॥ खरमारूढो पुरओ ताडियडिंडिमविरसडिंडिमओ ।
कज्जलकयमुहपिंडो गलउंविसरावमालो य ॥ १०४ ॥ उग्घोसियं न रायावि अन्नो वा कोववरज्झइ इमस्स । नियदुच्च-
रियं केवलमेयफलं ज्झत्ति संभायं ॥ १०५ ॥ निसुओ मणोरमाए पुत्तंतो एस कन्नदुहदाई । परिभावियं महप्पा सुविणेवि
न परिसं कुणइ ॥ १०६ ॥ जइ मज्झ अत्थि तस्स य सीलस्स निसेवियस्स फलमेत्थ । ता अक्खओ इमाओ वसणाओ

लहुं स उत्तरउ ॥ १०७ ॥ इय चिंतिय पवयणदेवयाए विहिओ थिरो तणुस्सग्गो । वज्झट्ठाणोवगओ पडिवन्नो पवयण-
सूरीए ॥ १०८ ॥ सो पुण नियकम्मफलं परिभावइ न उण कस्सई दोसो । जमलीयदोसदाणं भवंतरे इयफलं होइ
॥ १०९ ॥ आरोविओ जया सो सूलाओ तक्खणेण सा जाया । सिंहासणं मणिखंडमंडियं फुरियतेयभरं ॥ ११० ॥
तत्तो असिप्पहारो खित्तो खंधम्मि सोवि संजाओ । अइबहलपरिमला मालईए माला गले तस्स ॥ १११ ॥ जा पुण
साहोलंबणहेऊ रज्जू गलम्मि से दिन्ना । सा थूलामलमुत्ताहलपरिकलिओ लहु हुओ हारो ॥ ११२ ॥ जं जं कुणंति ते
वज्झभूमिपुरिसा नराहिवनिउत्ता । तस्साणुकूलभावं तं तं पडिवज्जए सबं ॥ ११३ ॥ तो ते अदिट्ठपुबं अस्सुयपुबं च
वइयरं सबं । भीया कहंति रन्नो देव ! न जोग्गो इमाए इमो ॥ ११४ ॥ हीलाए धुवं पुरिसंतरं तु एसो अउबयं किंचि ।
रोसं गयम्मि एयम्मि सबपलओ फुडं होही ॥ ११५ ॥ णूणमसज्जण चरियाइ मज्झ देवीइ अलियगो एस । आरोविओ
कलंको ता खमणिज्जोत्ति चिंतित्ता ॥ ११६ ॥ चउरंगबलसमेओ णागरगजणाणुगम्ममाणपहो । दहिवाहणो तयं तम्मि
अप्पणा विणयपणयसिरो ॥ ११७ ॥ पत्तो नियम्मि जयकुंजरम्मि आरोविउं नयरमज्झे । जा आणिज्जइ एसा ता उच्छ-
लिया जणसलाहा ॥ ११८ ॥ निम्महियखीरसायरफेणुज्जलसीलसालिचरियस्स । कत्तो एसो सुविणंतरेवि तुह लग्गइ
कलंको ? ॥ ११९ ॥ अज्जवि सीलस्स फलं दीसइ एयारिसम्मि वसणम्मि । सबंगनिवुड्डावि हु जमुत्तरंती महासत्ता
॥ १२० ॥ उज्जालियं नियकुलं कित्ती देसंतरेसु संठविया । उग्घाडिओ य सज्जणमग्गो एवं तए अज्ज ॥ १२१ ॥ एमाइ-
याइं सज्जणजणेण वयणाइं वुच्चमाणाइं । निसुणंतो संपत्तो कुसुमेहिं विकिज्जमाणसिरो ॥ १२२ ॥ रायभवणम्मि पत्तो

विरत्तो नरवई अहा सामि ! । मं अणुमन्नसु काउं सामन्नं अप्पणो अहयं ॥ १२३ ॥ दहिवाहणेण तह पंथयेहिं सयलेण नयरलोएण । पडिवन्नो तावि वयं छड्डायसरोपवन्नो सो ॥ १२४ ॥ सावि य अभया देवी अइनिट्ठुरहिययचेट्ठियसाओ । उप्पन्नतिव्वलज्जा गरुयमसमयस्समाणी य ॥ १२५ ॥ केणावि अनज्जंती उव्वंधिय पाणहाणिमायरइ । जाया य वणयरी कुसुमणयरपरिसरमसाणम्मि ॥ १२६ ॥ सावि य पंडियधाई तत्तो निस्सारिया इहागंतुं । गणियाए देवदत्ताए मंदिरे चेडिया जाया ॥ १२७ ॥ पइदियसं सुदंसं अहृप्पणो तस्स सा परिकहेइ । जह अभयाए न खोभं नीओ विहियायराएवि ॥ १२८ ॥ सोवि महप्पा कइयावि विहरमाणो गओ पुरे तम्मि । विट्ठो तीए गोयरचरियं सणिय परिभमंतो ॥ १२९ ॥ कहिओ गणियाए अहा एसो सेट्ठी सुदंसणो अत्तो । मम सामिणीए पत्तो धुसंतो मरणपज्जंतो ॥ १३० ॥ नियसोहग्गस्स असग्गमेरधकिंची अपेच्छामाणा सा । कोऊहलाचला तस्स खोमकामा भणइ चेडिं ॥ १३१ ॥ एस हले ! विरसासिय वहा २ तं कुणेसु जह मज्झ । पविसह गिहम्मि तत्तो ज जोग्गं तं करिस्सामि ॥ १३२ ॥ तत्तो पणामपुव्वं भणिओ तीए इमस्स गेहस्स । नियचरणफंसणेणं कुणसु पवित्ते मयुपएसे ॥ १३३ ॥ गिण्हसु भत्तं पाणं च एत्थ मुणिजोगजोगमेयं च । अइसरलमणो महिलामणाइं कुडिलाइं अमुणतो ॥ १३४ ॥ पत्तो गिहम्मि तीए ठइय दारं विचित्तसालाए । नेऊण भणइ गणिया किं सुभग ! वयं पवन्नो सि ? ॥ १३५ ॥ भुंज ताव विसए मणोहरे, कुण पसायमिह ठासु मंदिरे । तुज्झ मज्झ मणुरूवजोव्वणं, मा कुणेसु मम पणयखंडणं ॥ १३६ ॥ णत्थि जम्मफलमत्तमुज्जल, पज्जिऊण रइसोक्खमग्गलं । ता परूढपणयं तुम मम, किं न मन्नसि सुरंगणासमं ! ॥ १३७ ॥ दिट्ठमरयमवहाय लिज्जसे,

किं परत्थ अहवा न लज्जसे ? । सव्वंछियपयत्थकारयं, मं मुयंतु विलसंतहारयं ॥ १३८ ॥ किंच दुक्करवएवि सेविए, एयमेव फलमेत्थ पाविए । अत्तणो कुणइ को कयत्थणं, अणुसरंत परलोयपत्थणं ? ॥ १३९ ॥ सेविएसु विसएसु अत्थि मे, चिंतियं जह वयम्मि एत्थिमे । उग्गरूवतव चरणकारया, होमु दोवि दुग्गइनिवारया ॥ १४० ॥ इय पत्थिओवि जाहे सुरसिहरिसरिच्छधीरिमा मुयइ । न पइन्नमेस लग्गा ताहे उवगूहणाईहिं ॥ १४१ ॥ चालेउं कामुगलोयसत्थवित्थारिएहिं विविहेहिं । तहवि य अजायखोभो दिणावसाणे खमावित्ता ॥ १४२ ॥ तह अप्पाणं निंदिय सविंदियसंवरेण मयकप्पो । चेडीहिं समुप्पाडिय मसाणठाणे परिट्ठविओ ॥ १४३ ॥ पडिवन्नकाउसग्गो तत्थवि वंतरियसुराए अभयाए । उवसग्गिउ-माढत्तो सम्मं सहमाणओ सत्त ॥ १४४ ॥ दिवसाणि जाव गमयइ सूरुग्गमणे अहट्ठमदिणम्मि । पयडियलोयालोयं पावइ सो केवलालोयं ॥ १४५ ॥ सच्चरियाखित्तमणा समागया तत्थ चउविहदेवा । अइधवलविसालदलं सुवन्नकमला-सणं रइयं ॥ १४६ ॥ उवविट्ठो तत्थ इमो केवलमहिमा कया, तओ कहिओ । धम्मो भवन्नवुद्धारधीरवोहित्थसारिच्छो ॥ १४७ ॥ जहा—"लद्धूणुत्तममाणुसत्तणमिणं कत्तोवि पुण्णोदया, धम्मं तित्थयराण तत्थवि तहा पावेत्तु तुब्भेहितो । नीहारिंदुसमुज्जलेण मणसा देवो जए पूज्जउ, पूयापुव्वगमायरेण महया सम्माणणिज्जो जिणो ॥ १४८ ॥ पच्चक्खाणमणु-क्खणं जलहरासारोवमाणो तहा, कामक्कोहदवग्गिनासणकए सग्गापवग्गावहो । सज्झाओ पडिवन्नपुन्नणियमा णिच्चं तमब्भु-ज्जमो, कायव्वो जिणदेसिएण विहिणा दीणाइदाणेवि य ॥ १४९ ॥ वाढं नायणहपरायणत्तणरई नीहारहारुज्जले, लोलत्तं जससंगहम्मि गरुई दक्खिन्नवुद्धीवि य । णिच्चं मच्छरडप्पवाहतसणं तप्पेल्लणे जो सुए, मग्गो तस्स निरूवणं सुनिउणं

पज्जंतकालोविमो ॥ १५० ॥ धन्ना ते समधम्मियाण परमं जीवाण रक्खा दढा, वेरग्गं विसएसु दुग्गइपुरीपंथेसु छोलेसु य । भत्तोगेहए विही जिणिंदसमए जो बंभचेराइओ, पण्णत्तो सुपवित्तसंपयकरो सो सेवणिज्जो सया ॥ १५१ ॥ लद्धो कप्पतरुव्वि कप्पियफलो चिंतामणी चिंतिओ, धेणू कामदुहा निहाणमणहं दिव्वोसहीओवि य । णो लब्भंति सुहेण धम्मगुरवो सत्ताण भीराकरा, सुद्धायारपरा सुदेसणसुहाकोसा अरोसा सया ॥ १५२ ॥ जे गोसीससरिच्छसोरभभरा सीलेण लीलाउए, जेऽणुद्धामरयम्महारिपसरा जे दुद्धसुद्धागमा । साहूणं समधम्मियाण य तुमं मुंचेज्ज मा संगमं, तेसिं दोसविसोसहाण महिमा माणिक्कठाणेण य ॥ १५३ ॥ नो भूपालपए न रोगविलए नो चेव देवालए, णो चिंतामणिणो ण कप्पतरुणो लाभेवियंभेज्ज सो । निव्विण्णाण भयस्सयाओ धणियं निव्वाणकंखीण जो, संजाएज्ज गुणब्भुयम्मि सुगणे दिट्ठे पमोओ मणो ॥ १५४ ॥ सम्मं णाहिगयागमा गुरुकुले संविग्गमग्गाणुगे, नो तुल्या पसमं सभावयसओ मोप्पमणुया तहा । तेसिं मूढमणाण देसणगुणाऽजोग्गाण जा देसणा, सा दूरेण दवग्गिवूमियमहारन्नंव पज्जा जओ ॥ १५५ ॥ नो सप्पं न विसं न साइणियसो नो भूयवेयग्गहो, दुक्कालो न दुरावलं ण जलणो जालाकरालो य तं । सिद्धंतो जिणभासिओ दुमइणा लोएण मिच्छागहा, सपाडेज्ज जए अणत्थमिहय[1] देसिज्जमाणोऽन्नहा ॥ १५६ ॥ एसो धम्मोवएसो निविडतमभरुत्तारसारप्पईवो, एसो धम्मोवएसो निविडतममहावाहिनासोसही य । एसो धम्मोवएसो सिवसुहभवणारोहसोपाणसेणी, एसो धम्मोवएसो भवियजण ! तओ नायणिज्जो मणाओ ॥ १५७ ॥ बुद्धा बहवो जीवा

१ ग घ-देज्ज अणत्थमहिय ।

वंतरदेवी य देवदत्ता य । तह पंडिया य धाई एवं सो विहियकल्लाणो ॥ १५८ ॥ केवलिविहारमाराहिऊण निस्सेसखीणकम्मं सो । सिवमयलमरुयमभयं पत्तो सिवनामगं ठाणं ॥ १५९ ॥ इय परिणयवयसारा भया कल्लाणकारणं होंति । दढमप्पणो परेसिं च जायहारुज्जलजसोहा ॥ १६० ॥ इति ॥

अथ पञ्चमोदाहरणम्;—

णासेक्के णंदुदुगं एगो सङ्ढोऽवरो उ मिच्छत्तो । राय तलाग णिहाणगसोवण्णकुसाण पासणया ॥५३१॥ १
तह किट्ट लोहमयगा अजत्त कम्मकर गहण विक्कणणं । सड्ढपरिण्णाणग्गह इच्छापरिमाणभंगभया ५३२
इयरगह पइदिणमिहं आणिज्जेह गहणमहिगेणं । बहु गमण निमंतणाओ तह पुत्तनिरूवणा गमणं ५३३
आगम अहिगादाणं वावडमग्गण य रोस खिवणम्मि । मलगम सुवण्णदंसण खरदंडिय पुच्छ सेसेसु ५३४
साहणगदिट्ठपुव्वा अण्णेणेगेण दिट्ठगहणं च । पुच्छा सावगपूया दंडो इयरस्स अइरोद्दो ॥ ५३५ ॥ ५ ॥

नासिक्ये नगरे नन्दद्विकं द्वौ नन्दनामानौ वणिजौ समभूताम् । तयोश्चैकः श्राद्धो जिनवचनश्रद्धालुः गृहीताणुव्रतादिश्रावकजनयोग्यसमाचारो भगवदर्हद्वचनमेव सर्वसमीहितसिद्धिहेतुतया नित्यं मन्यमानः सन्तोषपीयूषपानप्रभावान्निवारितविषयलोभविषवेगः प्रशमसुखखानिमध्यमग्नः कालमतिवाहयांचकार । अपरस्तु द्वितीयः पुनः 'मिच्छत्तो' इति

१ क-घ, साहणमदिट्ठपुव्वा ।

मिथ्यात्वं युक्तायुक्तवस्तुविचारतिरस्कारकारी जीवपरिणतिविशेषस्तेनार्त्तः पीडितो मिथ्यात्वार्त्तः, अथवा दण्डयोगाद् दण्डवद् मिथ्यात्वयोगाद् मिथ्यात्वः सन् अतितीव्रलोभो भृशं सर्वक्रियासु गुणदोषयोः परिणाममगणयन् प्रवृत्तिमालम्बे । अन्यदा 'रायतलाग' त्ति राज्ञा तडागमोडुः खानयितुमारब्धम् । तत्र च निधानगतसौवर्णकुशानामतिचिरकालनिधाननिक्षिप्तसुवर्णमयकुशानामोडुानां दर्शनमजायत ॥ ५११ ॥ १ ॥ 'तह किट्ट' त्ति तथाविधताम्रमयाधारमलसंगलनात् सम्पन्नकिट्टास्ते संजाताः । ततः सुवर्णच्छायाभ्रष्टा लोहमयका इति संभाव्यायतोऽनादरस्तेषु तैर्विहितः । कर्मकरैश्च तडागखानककिंकरैर्ग्रहणक्रिया तेषु दानं तेषां कृतम् । विपणिपथावतारणेन च विक्रयणमारब्धम् । तत्र च 'सड्ढपरिण्णाणगह' त्ति तेन मन्दभाग्येनाकारविशेषात् सौस्थ्यविशेषाच्च किट्टावृता अपि ते सुवर्णमया इति ज्ञानविषयता नीताः । अग्रहोऽनुपादान च कृतं चैषाम् । कुत इत्याह—इच्छापरिमाणभंगभयात् । यद्यपि राजलोकेन तथा गृह्यमाणेषु ज्ञातेषु तेषु सर्वस्वापहारादिको निश्चितो दण्डः सम्पद्यत इति मनसि तस्य वितर्कणमस्ति, तथापि तदवधीरणेन प्रतिपन्नस्येच्छापरिमाणव्रतस्य तत्सुवर्णकुशसंग्रहेणातिचारं संजायते, इति मा भूत् प्राणभङ्गादपि दारुणफलो व्रतभङ्ग इत्यभिप्रायाद् न गृहीता इति ॥ ५१२ ॥ २ ॥ इतरग्रहः इतरेण मिथ्यादृशा नन्देन दारुणलोभभुजगविषविह्वलेन ग्रहस्तेषां विज्ञाततथावस्थितवस्तुस्वरूपेणापि कृतः । भणितं च प्रतिदिनमिहानयत कुशानेतान् कार्यं महदस्माकमेतैः । आगतानां च ग्रहणमधिकेन लोहमयकुशमौल्याद् अतिरिक्तेन द्रव्येण करोति स्म । एवं च बहुग्रहणं प्रतिदिवसं गृह्यमाणतया बहूना प्रभूतानां ग्रहणमजनि । अन्यदा च कस्यचित् स्वजनादेरलंघनीयवचनस्य गृहे कश्चिदुत्सवो बभूव । तेन चासावागत्य निर्मन्त्रितः ।

ततो निमन्त्रणात्—यथाऽहं तडागखानकहस्तात् कुशान् गृहीतवान् तथा भवतापि ग्राह्या इति पुत्रनिरूपणानन्तरं तेन तत्र गमनं कृतम् ॥ ५३३ ॥ ३ ॥ तस्य च तत्रागमः समांगमनं तडागखानकानां कुशहस्तानां हट्टे संजातम् । तैश्चाधिकधनेन ते कुशा दातुमारब्धाः । तेन चादानमधिकमूल्यस्य कृतम् । ततो व्यावृत्तमार्गणा च व्यावृत्तस्य हट्टव्यवहारे[1] तस्य पार्श्वात् पुनरप्यधिकमूल्यमार्गणा सत्वरैः सद्भिस्तैर्यदा कृता, तदा तेन रोषेणाक्षमया तेषां कुशानां हट्टाद् बहिर्देशे क्षेपे कृते सति मलस्य किट्टलक्षणस्य गमोऽपगमः । ततस्तस्मात् सुवर्णदर्शनं खरकर्मणां दण्डपाशिकनराणां तैश्च निवेदितम् । दण्डिकपृच्छा–राज्ञा प्रश्नः कृतः शेषेषु कुशेषु विषये यथा क्व शेषाः कुशा विक्रीता भवद्भिरिति ॥ ५३४ ॥ ४ ॥

तैश्च साधनं निवेदनं कृतं, यथा—दृष्टपूर्वा अन्येनैकेन नन्देन दृष्टाः परमग्रहणं चाग्रहणमेव तेन तेषां कृतम्, अनेन तु गृहीताः प्रभूता इति । ततः पृच्छा तस्य राज्ञा कृता, यथोपस्थिता अप्यमी कुशाः कस्माद् न गृहीताः ? भणितं च तेन देव ! इच्छापरिमाणव्रतभङ्गभयात् । ततः श्रावकपूजा श्रावकस्य शुद्धव्यवहारतया पूजा महागौरवरूपा कृता, दण्ड इतरस्य मिथ्यादृशो नन्दस्य पुनः रौद्रः सर्वस्वप्राणहारणलक्षणः कृतः । तथा ह्यसौ मित्रगृहाद् निवर्त्तमान एवं वृत्तान्तमाकर्ण्य 'अहो ? निजजंघाबलादेव हट्टादुत्थायाहमन्यत्र गतः, ततो नूनमेतयोरेवापराधः, तच्छेदनीये एते' इति परिभाव्य तीक्ष्णधारेण कुठारेण तयोर्घातमाचचार । ज्ञातवृत्तान्तेन च राज्ञा तदवस्थस्यापि तस्य दण्डो विहित इति ॥ ५३५ ॥ ५ ॥ अथ षष्ठमुदाहरणं गाथापञ्चकेनाह;—

१. खग. हट्टव्यवहारेण, घ. हट्टस्य व्यवहारे तस्य ।

उज्जेणीए रोगो णामं धिज्जाइओ महासड्ढो । रोगहियासण देविंदपसंसा असद्दहण देवा ॥ ५३६ ॥ १ ॥
काऊण वेज्जरूवं भणंति त पण्णवेमो अम्हेत्ति । रयणीए परिभोगो महुमाईणं चउण्हं तु ॥ ५३७ ॥ २ ॥
तस्साणिच्छण कहणा रन्नो सयणस्स चेव तेसिं तु । लग्गण सत्थकहाहिं ताणं इयरस्स संवेगो ॥५३८॥३
देहत्थपीडाणाया पडिबोहण मो तु णवरमेतेसिं । आया तु देहतुच्छो देहो पुण अत्थतुच्छोत्ति ॥ ५३९ ॥ ४ ॥
देवुवओगे तोसो नियरूवं रोगहरण नामति । आरोगो से जायं भयपरिणामोत्ति दट्ठव्वो ॥ ५४० ॥ ५ ॥

उज्जयिन्यां नगर्यां बालकालादेव रोगबहुलतया रोगो नाम रोग इत्याख्यया प्रसिद्धः, धिग्जातीयो महालोभाभिभूततया परप्रार्थनाप्रवणत्वेन धिग् निन्दनीया या जातिस्तस्यां भवो ब्राह्मण इत्यर्थः । कीदृश इत्याह—महाश्राद्धोऽणुव्रतादिश्रावकसमाचारशुद्धपरिपालनतया प्रधानश्रावकः । तस्य च भवान्तरोपार्जितासद्वेद्यादिकर्मपरिपाकतः कश्चिदनिर्द्धारितस्वरूपो रोगो जातः । तेन च सम्पद्यमानचिकित्सासामग्रीकेणापि तस्य रोगस्याधिसहनमाश्रितम्, यथा—"सह कलेवरखेदमचिन्तयन् स्ववशता हि पुनस्तव दुर्लभा । बहुतरं च सहिष्यसि कर्म हे परवशो न च तत्र गुणोऽस्ति ते ॥१॥ अवश्यमेव भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभाशुभम् । नाभुक्तं क्षीयते कर्म कल्पकोटिशतैरपि ॥ २ ॥" एवं च तस्य तं रोगं सम्यगधिसहमानस्य, अत एव रोगप्रतीकारपराङ्मुखस्य गच्छत्सु दिवसेषु देवेन्द्रप्रशंसा प्रवृत्ता, यथा—अहो! महासत्त्वो रोगनामोज्जयिन्यां ब्राह्मणो यदेवमुपस्थाप्यमानचिकित्सोऽपि तदनपेक्षतया रोगमधिसहमानस्तिष्ठति । ततश्च

तस्याश्चाश्रद्धानेऽप्रतीतौ कौचिद् द्वौ देवौ ॥ ५२६ ॥ १ ॥ कृत्वा विधाय वैद्यरूपं भणतः, यथा—त्वां प्रज्ञापयावो नीरोगदेहं विदध्वः आवाम्, इति वाक्यपरिसमाप्तौ, परं रजन्यां रात्रौ परिभोगोऽशनादीनां मधुमद्यमांसम्रक्षणानां चतुर्णां त्वेतेषां भोगो विधेय इत्यर्थः ॥ ५२७ ॥ २ ॥ ततस्तस्य रोगनाम्नो ब्राह्मणस्य बृहस्पतेरपि सकाशात् समधिकप्रतिष्ठस्यानेषणमप्रतिपत्तिरूपं संवृत्तम् । यतः परिभावितमनेन "वरं शृङ्गात्तुङ्गाद् गुरुशिखरिणः क्वापि विषमे, पतित्वाऽयं कायः कठिनदृषदन्तर्विंदलितः । वरं न्यस्तो हस्तः फणिपतिमुखे तीक्ष्णदशने, निपातो वा वह्नौ तदपि न कृतः शीलविलयः ॥ १ ॥" इति । ततस्तस्य चिकित्साऽनिच्छायां कथना निवेदना राज्ञः स्वजनस्य चैव बान्धवलोकस्य 'तेसिं तु' ताभ्यां वैद्याभ्यां पुनः कृता, यथायमावाभ्यां क्रियमाणामपि चिकित्सां नेच्छति, न चैतत् सुन्दरम्, यतः पठन्ति कुशलाः— "विषं कुपठिता विद्या, विषं व्याधिरुपेक्षितः । विषं गोष्ठी दरिद्रस्य, वृद्धस्य तरुणी विषम् ॥ १ ॥" इति । ततो "लग्गण सत्थकहाहिं ताणंति" लगनं बद्धादरत्वं तस्य चिकित्साकारणे, कथमित्याह—शास्त्रकथाभिस्तेषां राज्ञः स्वजनानां च; राजा स्वजनाश्च शास्त्रकथाभिस्तं चिकित्सायां प्रवर्तयितुं लग्ना इति भावः; यथा—"शरीरं धर्मसंयुक्तं रक्षणीयं प्रयत्नतः । शरीराच्छ्रवते धर्मः पर्वतात् सलिलं यथा ॥ १ ॥" नहि देहविनाशे कस्यचित् काचित् प्रत्याशा साफल्यमश्नुते, इति सर्वथा देह एव रक्षणीय इति । इदं च तैरुच्यमानस्येतरस्य रोगनाम्नो द्विजस्य संवेगो देहादिप्रत्याशापरिहारेण निर्वाणाभिलाष एव विजृम्भितः । यथोक्तम्—"जं अज्ज सुहं भविणो संभरणीयं तयं भवे कल्लं । मग्गंति निरुवसग्गं अपवग्गसुहं बुहा तेण ॥ १ ॥" ५२८ ॥ ३ ॥ ततस्तेन देहार्थपीडाज्ञानाद् देहार्थयोः पीडादृष्टान्तात् "आपदर्थे धनं

रक्षेद् दारान् रक्षेद्धनैरपि। आत्मानं सततं रक्षेद् दारैरपि धनैरपि ॥ १ ॥" एतद्रूपात्, किमित्याह-प्रतिबोधनं तु सन्मार्गावतारणमेव नवरमेतेषा राजादीनां कृतम्, न पुनश्चिकित्साङ्गीकार इति। यात्र तेन दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकभावना कल्पिता ता दर्शयति-आत्मा तु आत्मा पुनर्देहतुल्यः शरीरसदृशः, देहः पुनरर्थतुल्योऽर्थसमः प्रतिभासते। इति प्राग्वत्। यथा हि लोकनीत्या देहार्थयोर्युगपत् पीडायामर्थपरिहारेण देह एव रक्ष्यते, तथा धार्मिकाणां देहपीडोपेक्षणेनात्मैव रक्षणीयतया प्रतिभासत इत्युत्सर्गो एषः। अव्युच्छित्त्यादिप्रयोजनान्तरासहानां युक्तमेव देहानुप्रेक्षणम्। यदवाचि निशीथभाष्ये—"काहं अछित्तिं अदुवा अहीहं तवोवहाणेसु य उज्जमिस्सं। गणं च नीईय व सारइस्सं सालंबसेवी समुवेइ मोक्खं ॥ १ ॥" ५३९ ॥ ४ ॥ ततो देवोपयोगे देवाभ्यां निजप्रतिज्ञातेऽर्थे निश्चलतायास्तस्यालोकेऽवधिना कृते तयोर्देवयोस्तोषो हर्षो जातः,-अहो! सत्यप्रशंस एष इति। तदनु निजरूपं दिव्यभावलक्षणं समुपदर्शितम्। ताभ्यां तदनु रोगहरणं ज्वरातिसारादिसर्वरोगापहारः कृतः। तस्य नामाभिधानं च, इतिशब्दो भिन्नक्रमे। तत आरोग्य इति 'से' तस्य जातम्, परिशुद्धारोग्यगुणानन्यरूपत्वात्। तथा हि-प्राग् रोगेभ्योऽभिन्नरूपत्वेन रोग इति तस्य नाम रूढं तथा सम्प्रति देवप्रसादोपलब्धादारोग्यगुणाद्व्यतिरिक्तरूपादारोग्य इति नामास्य रूढिमगमत्। उपसंहरन्नाह-व्रतपरिणामः प्राणातिपातादिविरतिपरिणतिरूपः, इत्येवं कष्टदशायामप्यविचलमना द्रष्टव्यः ॥ ५४० ॥ ५ ॥ अत्र च सति यत् स्यात्तद्दर्शयति—

सइ एयम्मि विचारति अप्पबहुत्तं जहट्ठियं चेव। सम्मं पयट्टति तहा जह पावति निज्जरं विउलं ॥५४१॥

सत्येतस्मिन् व्रतपरिणामे विचारयति मीमांसते। किमित्याह-अल्पबहुत्वं गुणदोषयोः सर्वप्रवृत्तिषु यथावस्थितमेवा-

विपर्यस्तरूपं न त्वर्थित्वातिरेकात्। आरूढविपर्ययः सदपि दोषबाहुल्यं नावबुध्यत इति। तथा, सम्यक् परिशुद्धोपायपूर्वकतया प्रवर्त्तते सर्वकार्येषु तपोऽनुष्ठानादिषु तथा, यथा प्राप्नोति लभते निर्जरां कर्मपरिशाटरूपां विपुलामक्षीणानुबन्धत्वेन विशालामिति। असम्पन्नव्रतपरिणामा हि बहवो लोकोत्तरपथावतारिणोऽपि गुरुलाघवालोचनविकला अत एवाव्यावृत्तविपर्यासास्तथा प्रवर्त्तन्ते यथा स्वपरेषां दिङ्मूढनिर्यामका इवाकल्याण हेतवो भवन्ति ॥ ५४१ ॥ एतदेव भावयति;—

पुव्विं दुच्चिन्नाणं कम्माणं अक्खएण णो मोक्खो। पडियारपवित्तीवि हु सेया इह वयणसारत्ति ॥५४२॥

पूर्वभवान्तरे दुश्चीर्णानां ततस्ततो निविडाध्यवसायाद् निकाचनावस्थानीतानां कर्मणां ज्ञानावरणादीनामक्षयेणानिर्जरणेन नो नैव मोक्षः परमपुरुषार्थलाभसरूपो यतः सम्पद्यते, किन्तु क्षयादेव। ततः कर्मक्षयार्थिना उपसर्गाश्चेदुपस्थिताः सम्यक् सोढव्याः। यदा कथञ्चित् सोढुं न शक्यते, तदा प्रतीकारप्रवृत्तिरपि प्रतिविधानचेष्टारूपा श्रेयसी, इह दुश्चीर्णकर्म्मणां क्षये, वचनसारा कल्पादिग्रन्थोक्ता ग्लानचिकित्सासूत्रानुसारिणी, यथा—"फासुयएसणिएहिं फासुयओहासिएहिं कीएहिं। पूईए मिस्सएहिं आहाकम्मेण जयणाए ॥ १ ॥" न तु गुरुलाघवालोचनविकला स्वविकल्पमात्रप्रवृत्ता ॥ ५४२ ॥ एतदेवाधिकृत्याह;—

अट्टज्झाणाभावे सम्मं अहियासियव्वो वाही। तब्भावम्मिवि विहिणा पडियारपवत्तणं णेयं ॥ ५४३ ॥

आर्त्तध्यानाभावे "तह सूलसीसरोगाइवेयणाए विओगपणिहाणं। तदसंपओगचिंता तप्पडियाराउलमणस्स ॥" इत्येवंलक्षणस्य ध्यानशतकोक्तस्यार्त्तध्यानस्याभावे सति सम्यक् प्राग्भवोपार्जितकर्म्मनिर्जरणाभिलाषयुक्तत्वेनाध्यासि-

तव्योऽधिसोढव्यो मुमुक्षुणा जीवेन व्याधिः कुष्ठातिसारादिः सनत्कुमारराजर्षिवत् । तथा च पठ्यते—"कंडू अमत्तसद्धा तिव्वा वियणा य अच्छिकुच्छीसु । सासं सासं च, जरं अहियासे सत्त वाससए ॥ १ ॥" यतः, "पुव्विं कडाण दुप्पडिक्कंताणं वेयइत्ता मोक्खो, नत्थि अवेयइत्ता तवसा वा झोसइत्त" त्ति । अथ दुर्बलसत्त्वतया व्याधिबाधामसहमानस्य कस्यचिद् यदार्त्तध्यानमुत्पद्यते संयमयोगा वाऽवसीदेयुः, तदा किं कर्त्तव्यमित्याशंक्याह—तन्नायेऽप्यार्त्तध्यानभावे, अपिशब्दात् संयमयोगापगमे च विधिना निपुणवैद्यगवेषणादिलक्षणेन प्रतीकारप्रवर्त्तनं चिकित्सारम्भणं श्रेयम्, अन्यथा चिकित्सामकृत्वापि न कस्यचिद् व्याधेरुपशमः स्यात्, किन्तु तद्वृद्धिरेवेति ॥ ५४३ ॥

ननु कश्चित् साध्वादिः पुष्टालम्बनमुद्दिश्य प्रतिकारं कुर्यात्ततः किं निर्जरा स्याद् नवेत्यत्राह—

सव्वत्थ माइठाणं न पयट्टति भावतो तु धम्मम्मि । जाणंतो अप्पाणं न जाउ धीरो इहं दुहइ ॥ ५४४ ॥

सर्वत्र गृहस्थसम्बन्धिनि यतिसम्बन्धिनि वाऽनुष्ठाने मातृस्थानं मायालक्षणं न नैव प्रवर्त्तते । कस्मात्—भावतस्तु परमार्थत एव धर्मे व्रतपरिणामे सम्पन्ने सति । यतः, कुतः । जानन् लब्धसम्यग्बोध आत्मानं सर्वापरप्रियपदार्थाभ्यधिकं न नैव जातु कदाचिदपि धीरो बुद्धिमान् इह जगति द्रुह्यति द्रोहविषयं करोति मातृस्थानविधानेनेति ॥ ५४४ ॥

एतदेव कुत इत्याह—

कोडिग्गागा कागिणिगहणं पावाण ण उण धन्नाणं । धन्नो य चरणजुत्तोत्ति धम्मसारो सया होति ॥५४५॥

कोटित्यागात् कोटिसंख्यादीनारपरिहारात् काकिणीग्रहणं काकिणी-पञ्चाहतैश्चतुर्भिर्वराटकैः काकिणी चैका" इतिवचनात् कपर्दकविंशतिरूपा, तस्याः काकिण्या उपादानं पापानामुदीर्णलाभान्तरायादिप्रचुराशुभकर्मणां न पुन र्धन्यानां धर्मधनलब्धॄणाम् । एवमपि प्रस्तुते किमित्याह-धन्यश्च धन्य एव चरणयुक्तो निष्पन्ननिष्कलंकव्रतपरिणामः पुमान् वर्त्तते, इत्यस्मात् कारणाद् धर्मसारः सदा सर्वकालं भवति, न तु मातृस्थानप्रधानः । इति कथमसौ कोटितुल्य-निर्जरालाभत्यागाद् मातृस्थानप्रधानवृत्तकारितया काकिणीतुल्यपूजाख्यात्यादिस्पृहापरः स्यादिति भावः ॥ ५४५ ॥

अत्रैवाभ्युच्चयमाह;—

गुणठाणगपरिणामे संते तह बुद्धिमंपि पाएण । जायइ जीवो तप्फलमवेक्खमन्नेउ नियमत्ति ॥ ५४६ ॥

गुणस्थानकपरिणामे गुणविशेषस्य जीवदयादिरूपस्यात्मनि परिणामे सति, तथेति समुच्चये, बुद्धिमानपि युक्तायुक्त-विवेचनचतुरशेमुषीपरिगतोऽपि न केवलं धर्मसारः सदा भवति, प्रायेण बाहुल्येन जायते जीवः, महतामप्यनाभोगसम्भवेन कदाचित्कृत्येष्वबुद्धिमत्त्वमपि कस्यचित् स्यादिति प्रायोग्रहणम् । अत्रैव मतान्तरमाह-तत्फलं बुद्धिमत्त्वफलं स्वर्गापवर्गादिप्राप्तिलक्षणमपेक्ष्य समाश्रित्यान्ये पुनराचार्या नियमोऽवश्यंभावो बुद्धिमत्त्वस्यानाभोगेऽपि गुणस्थानक-परिणतौ सत्यामिति ब्रुवते; अयमभिप्रायः-सम्पन्ननिर्व्रणव्रतपरिणामाः प्राणिनो 'जिनभणितमिदम्' इति श्रद्दधानाः क्वचिदर्थेऽनाभोगबहुलतया प्रज्ञापकदोषाद्वितथश्रद्धानवन्तोऽपि सम्यक्त्वादिगुणभङ्गभाजो न जायन्ते, यथोक्तम्—

"सम्मद्दिट्ठी जीवो उवइट्ठं पवयणं तु सद्दहइ । सद्दहइ असब्भावं अजाणमाणो गुरुनिओगा ॥ १ ॥" इति बुद्धिमत्त्वे सति व्रतपरिणामफलमविकलमुपलभन्त एवेति ॥ ५४६ ॥

अत्रैव हेतुमाह—

चरणा दुग्गतिदुक्खं न जाउ जं तेण मग्गगामी सो । अंधोवसायरहिओ निरुवद्दवमग्गगामित्ति ॥ ५४७ ॥

चरणाच्चारित्राद्देशतः सर्वतो वा परिपालिताद् दुर्गतिदुःखं नारकतिर्यक्कुमानुषकुदेवत्वपर्यायलक्षणमशर्म नैव जातु कदाचिज्जीवानां सम्पद्यते यद्यस्मात्, तेन कारणेन मार्गगामी निर्वाणपथानुकूलप्रवृत्तिः स व्रतपरिणामवान् जीवः । दृष्टान्तमाह—अन्धवच्चक्षुर्व्यापारविकलपुरुष इव । असातरहितोऽसद्वेद्यकर्मोदयविमुक्तो निरुपद्रवमार्गगामी मलिम्लुचादिकृतविप्लवविहीनपाटलिपुत्रादिप्रवरपुरपथप्रवृत्तिमान् भवतीति । यथा असातरहितोऽन्धो निरुपद्रवमार्गगामी सम्पद्यते, तथा चारित्री व्यावृत्तविपर्यासतया दुर्गतिपातलक्षणोपद्रवविकलो निर्वृतिपथप्रवृत्तिमान् स्यादिति ॥ ५४७ ॥

अमुमेवार्थमधिकृत्य ज्ञातानि मत्तावयन्नाह—

सुव्वंति य गुणठाणगजुत्ताणं एयवइयरम्मि तहा । दाणातिसु गंभीरा आहरणा हंत समयम्मि ॥५४८॥

श्रूयन्ते चाकर्ण्यन्ते एव गुणस्थानकयुक्तानां परिणतगुणविशेषाणां जीवानामेतद्व्यतिकरे व्रतप्रस्तावे, तथेति समुच्चये, 'दाणाइसु' त्ति व्रतानां दाने आदिशब्दाददाने च, गंभीराणि कुशाग्रीयमतिगम्यानि आहरणानि दृष्टान्ताः, हन्तेति कोमलामन्त्रणे, समये सिद्धान्ते निरूपितानि ॥ ५४८ ॥

आहरणसंग्रहमेव तावदाह;—

सिरिउर सिरिमइसोमाऽणुव्वयपरिपालणाए णयणिउणं । कुसलाणुबंधजुत्ता णिद्दिट्ठा पुव्वसूरीहिं ॥५४९॥

श्रीपुरे नगरे श्रीमतीसोमे श्रेष्ठिपुरोहितपुत्र्यौ अणुव्रतपरिपालनायां प्रकृतायां नयनिपुणं निपुणनीतिपरिगतं यथा भवति कुशलानुबन्धयुक्ते उत्तरोत्तरकल्याणानुगमसमन्विते निर्दिष्टे प्ररूपिते पूर्वसूरिभिरिति ॥ ५४९ ॥

एनामेव गाथामेकोनपञ्चाशता गाथाभिर्व्याचष्टे;—

सिरिउरणगरे णंदणधूया णामेण सिरिमई सड्ढी । सोमा य तीए सहिया पुरोहियसुयत्ति संजाया ॥५५०॥
कालेण पीइवुड्ढी धम्मविचारम्मि तीए संबोही । वयगहणेच्छ परिच्छा झुंटणवणिएण दिट्ठंतो॥५५१॥२॥
अंगतिया धणसेट्ठी सामिउरे संखसेट्ठि दढपीई । तीए वुड्ढिणिमित्तं अजायवच्चाण तह दाणं ॥५५२॥३॥
धणपुत्त संखधूया विवाह भोगा कहिंचिदारिद्दं । पत्तीभणणं गच्छसु ससुरगिहं मग्ग झुंटणगं ॥५५३॥४॥
साणागिई तओ खलु कंबलरयणं च तस्स रोमेहिं । जायइ छम्मासाओ कत्तामि अहं महामोल्लं ॥५५४॥५
सो पुण उस्संघट्टो ण मेल्लियव्वो सयावि मरइत्ति । हसिहिइ मोक्खो लोगो ण कज्जओ सो गणेयव्वो ॥
पडिवण्णमिणं तेणं गओ य लद्धो य सो तओ नवरं । अप्पाहिओ य बहुसो तेहिंवि तह लोगहसणम्मि ॥

आगच्छंतो य तओ हसिज्जमाणो कहिंचि सपत्तो । णियपुरबाहिं मुक्को आरामे तह पेविट्ठो उ ॥५५७॥
भणिओ तीए कहिं सो मुक्को बाहिम्मि हत भवोसि। मयगो सो थेवफलं णय लाभो तह उ पयस्स ॥५५॥
झुंटणतुल्लो धम्मो सुद्धो एयम्मि जोइयवमिणं । सवं णियबुद्धीए असुहसुहफलचमाईहिं ॥५५९॥१०॥
णेरिसयाणं एसो दायवो तेसिमेव उ हियट्ठा । गाढगिलाणाईणं णेहाइजुओ व आहारो ॥ ५६० ॥ ११ ॥
सोमाह णेरिसच्चिय सवे पाणी हवंति णियमेण । बुद्धिजुयावि हु अण्णे गोवरवणिएण दिट्ठंतो ॥५६१॥१२॥
धीसउरीए पयडो दत्तो णइत्तगो अह कहंचि । कालेण दारिद्दं अप्पाहियसरणमब्भिज्जे ॥५६२॥१३॥
तवगकरंडिपट्टग गोयमदीवम्मि कज्जवुज्झणया । रयणतणचारिगोदंसणं तओ गोवरे रयणा ॥५६३॥१४॥
णाऊणमिणं पच्छा नगरीए एवमाह सवत्थ । वुच्छरियि णत्थि विहवो गहोवि रण्णा सुयं एयं ॥५६४॥१५॥
सद्दाविऊण भणिओ गेण्हह विहवत्ति लक्खगहणं तु। तवीवण्णूणिज्जामग वहणभरणं कयवरस्स॥५६५॥
एयं च हसइ लोगो गमणं तह कज्जवुज्झणं चेव । गावीदंसण गोमयभरणं वहणाण अब्बत्थं ॥ ५६६ ॥१७॥

---

१ ग पसो उ

आगमण रायदंसणमाणीयं किंति गोवरो देव ! । उस्सुक्कं तुह भंडं पसाय हसणं पवेसणया ॥५६७॥१८॥
अग्गीजालण रयणा विक्कय परिभोग लोगपूजत्तं । तहणिच्छयओ पत्तं एएणं भवसत्तेणं ॥५६८॥१९॥
पट्टगसरिसी आणा एमाइ इहंपि जोइयवं तु । णीसेसं णियबुद्धीए जाणएणं जहाविसयं ॥ ५६९ ॥२०॥
एरिसयाणं धम्मो दायवो परहिउज्जएणेह । अप्पंभरित्तमिहरा तमणुचियं ईसराणंव ॥ ५७० ॥ २१ ॥
णीया वइणिसमीवं पडिस्सयं साहिऊण वुत्तंतं । तत्थवि पवित्तिणीए जहाविहिं चेव दिट्ठुत्ति ॥५७१॥२२
दाणाइभेयभिण्णो कहिओ धम्मो चउविहो तीए । कम्मोवसमेण तहा सोमाण परिणओ चेव ॥५७२॥२३
विहिणाणुव्वयगहणं पालणमप्पत्तियं गुरुजणस्स । छड्डेह इमं धम्मं गुरुमूले तेसिं तहिं णयणं ॥५७३॥२४॥
कुसलाए चिंतियमिणं संमुहवयणं गुरूण न हु जुत्तं । तत्थवि पवित्तिणीदंसणेणमेयाणावि य बोही ५७४
गच्छंतेहि य दिट्ठं वणियगिहे वइससं महाघोरं । हिंसाअणिवित्तीए वियंभियं कुलविणासकरं ॥५७५॥२६
दुस्सीलगारि भियगे लग्गा सुयघायणंति संगारो । पेसण सुएण तग्घायणं तओ केवलागमणं॥५७६॥२७
तीएवि तस्स वहणं सिलाए वहुयाए तीए असिएणं । धूयाए णिवेओ हा किं एयंति बोलो य ॥५७७॥२८

लोगमिलम्मि वयणं तएवि किण्णेस घाइया साह । हिंसाए नियत्ता हं एयऽणिवित्ती अहो पावा ॥५७८॥
तीए भणिया य गुरू मएवि एगं वयं इमं गहियं । ता किं मोत्तवमिणं, ते आहु ण अच्छउ इमंति ५७९॥३०
एवं विणट्ठवहणो मंदो मियगेण सुट्ठु पडियरिओ। धूयादाया वणिओ जीवगभिण्णेहिं विण्णेओ५८०॥३१
महिलाइवस विलोट्टो रण्णो सिट्ठोत्ति पक्खिसक्खिज्जे। गंतूणं ते आणिय विह्मिय विरलंति पुच्छाए ५८१
कत्थ छगणम्मि किमिदसणेण कह परिसेहिं कम्मेहिं । धाडिय धिक्कारहओ दिट्ठो यिइएविय णिसेहो ॥
एवं चियतिलतेणो ण्हाउल्लो कहवि हट्टसंवट्टो। गोपिच्छिय तिलपडिओ तेहिं समं तह गओ गेहं ॥ ५८३ ॥
जणणीए पक्खोडिय लोइय पडिदिण्णखज्जमोरंडो। तत्तो तम्मि वलग्गो तहा पुणो हरियतिलणियरो५८४
एवं चिय सेसम्मिवि गहिओ जणणीए खज्जयणखंडो। पलिच्छिण्णगोत्ति दिट्ठो णिवारणा णवर तइएवि
एवं घोडगगलिया दुस्सीला मोहओ महापावा। विणिवाइयभत्तारा परिट्ठुविंती तयं घोरा ॥ ५८६ ॥ ३७ ॥
देवयजोइयपिडिया गलंतवसरुहिरभरियथणवट्टा। अंधा पलायमाणी णियत्तमाणी य सज्जक्खा ॥५८७॥
डिंभगवंदपरिगया खिंसिज्जंती जणेण रोवंती। दिट्ठा धिज्जाइगिणी एवं च चउत्थपडिसेहो ॥ ५८८ ॥३९॥

एवमसंतोसाओ विवण्णवहणो कहिंचि उत्तिण्णो । मच्छाहाराजोगो अच्चंतं वाहिपरिभूओ ॥५८९॥४०॥
आयण्णिय णिहि सुयबलिदाणाओ तप्फलो पउत्तविही । अफलो तदण्णगहिओ त्तिण्णाओ णयररांईहिं
तत्तो उच्छुब्भंतो बहुजणधिक्कारिओ वसणहीणो । दिट्ठो कोइ दरिद्दो पडिसेहो पंचमम्मि तहा ॥५९१॥४२
पत्ताइं तओ एवं संविग्गाइं पडिस्सयसमीवं । तत्थवि य वइससमिणं दिट्ठं एएहिं सहसत्ति ॥ ५९२ ॥४३॥
राईए भुंजंतो मंडगमाइंगणेहिं कोइ णरो । विच्छुं छोढूण मुहे अदिट्ठगं विद्धओ तेण ॥ ५९३ ॥ ४४ ॥
विंतरजाइविसाओ उस्सूणमुहो महावसणपत्तो । तेगिच्छगपरियरिओ पउत्तचित्तोसहविहाणो ॥५९४॥
उव्वेलंतो बहुसो सगग्गयं विरसमारसंतो य । हा दुट्ठमिणं पावं जाओ छट्ठम्मि पडिसेहो ॥ ५९५ ॥ ४६ ॥
एसो य मए गहिओ पायं धम्मो तओ य ते आहु । पालेज्जसि जत्तेण पेच्छामो तह य तं वइणिं ॥५९६॥४७
गमणं चिइवंदण गणिणिसाहणं तीए उचियपडिवत्ती। दंसण तोसो धम्मकह पुच्छणा कहणमेवं च५९७

आसी पुरं सिरिउरं जं रेहइ सिरिउरंव भुवणस्स । उत्तुंगधवलपागारसिहरपरिचुंबियनहग्गं ॥ १ ॥ सुविभत्ततियचउक्कं सुविपंचियवित्तचच्चरसमूहं । सुविसट्टहट्टमग्गं सुपयट्टवणिज्जविच्छड्डं ॥ २ ॥ तत्थ य पुव्वाभासित्तपरोवयारदक्खिन्नसच्चचर-

णट्ठो । सुकयण्णुयत्तसद्धम्मकम्मजुत्तो पुरिसवग्गो ॥ ३ ॥ रूवविणिज्जियसुरसुंदरीओ मणहरसुवेसलडहाओ । सोहग्गसंजु-
याओ सुसीलकलियाओ नारीओ ॥ ४ ॥ राया पियंकरोनाम रम्मरामाभिरामसयगो । होत्था तत्थ पसत्थायरणवसोवज्जि-
यसलाहो ॥ ५ ॥ नवकमलमुही नवहरिणलोयणा नवसरंकसुहसीला । नयनवयरगुणलाभम्मि उज्जुया सुंदरी नाम ॥ ६ ॥
सव्वंतेउरसारा अहेसि-वयहसियसुरवहूरूवा । णरवइणो तस्स पिया पियामहस्सेव सावित्ती ॥ ७ ॥ सेट्ठी नंदणनामो
सज्जणजणभणियमाणसाणंदो । अइपोढधिमयविसओ उवहसियकुबेरधणकोसो ॥ ८ ॥ भज्जा सुजायलज्जामंदिरमाण-
दनिब्भरमणेण । सज्जणजणेण संगिज्जमाणसीला रई नाम ॥ ९ ॥ जाया सुया सुलक्खणदेहा तेसिंच सिरिमई नाम । सा
बालकालओ चिय एगग्गमणा जिणमयम्मि ॥ १० ॥ पढइ नयाइ सुयाइ पढियाण वियारमायरइ निच्चं । जहसत्ती कुणइ
वियारियाइं भवभमणनिव्विण्णा ॥ ११ ॥ गुणिलोगसंगईए सूसइ रूसइ परावबाएसु । भूसइ सीलालंकारजोगओ नियकुलं
निच्चं ॥ १२ ॥ तीए पुरोहियसुया सोमा नामेण पियसही आसि । कालेण पीइबुद्धी अलंघणिज्जा समुप्पण्णा ॥ १३ ॥
तासिं धम्मवियारे जओ तओ कारणा पयट्टंते । सिरिमइपडिवयणाओ निरायउ मिच्छत्तपसमाओ ॥ १४ ॥ सोमाए बोहि-
लाभो सजाओ सयलकुसलफलहेऊ । विद्धो मालजणोच्चियचूलीहरसरिसगो य भवो ॥ १५ ॥ परितुल्लियअप्पसत्तीए तीए
जाया अणुव्वएसु मई । भणियाय सिरिमई सहि ! जह तुज्झ तहा ममंपि अत्ता ॥ १६ ॥ हुति वयाइं तहा कुण कयम्मि
एयम्मि सरिसचरियाण । धम्मपरिपालणेणं तुल्लच्चिय ज गई होइ ॥ १७ ॥ भणिया य सिरिमईए तिणतुल्लसेण गणियपा-
णाणं । धीराण जणाण इमाइं हुंति ण उणो य इयरेसिं ॥ १८ ॥ अलिओ वलिओ-य दढ सुहं बंधुजणो कओयहासम्मि ।

तम्मि तुमं झुंटणवाणिओव इह झुंटणपसुस्स ॥ १९ ॥ चागं खणेण काहिसि दुरंतओ सोय तप्परिच्चाओ । ता इच्छामेत्तं चिय वएसु तुह सुंदरं भद्दे ! ॥ २० ॥ सोमाय सिरिमई तो भणिया मह कोउगं बहुं जायं । को सो झुंटणवणिओ झुंटणचाओ य तस्स कहं ? ॥ २१ ॥ काउमणुग्गहमसमं अक्खिज्जउ णन्नहा इमं काउं । जुज्जइ, पसन्नवयणा लग्गा तीए परिकहेउं ॥ २२ ॥ सोमे ! सोमसरूवे निसुणिज्जउ होउमेगचित्ताए । अंगइया नाम पुरी समत्थि सेट्ठी धणो तत्थ ॥ २३ ॥ सामिपुरे तह सेट्ठी संखो नामेण संखधवलगुणो । सो ववहारवसेणं अंगइयाए कयाइ गओ ॥ २४ ॥ विहिओ धणेण सद्धिं ववहारो गरुयअत्थसंभारो । संवावसरीरहिओ ठिओ बहू वासरे तत्थ ॥ २५ ॥ निच्चं च दंसणाओ परोप्परं माणसाणुसरणाओ । दाणपडिदाणओ चिय जाया पीई घणा तेसिं ॥ २६ ॥ पुत्तनिही मित्तनिही धम्मनिही धणनिही य सिप्पनिही । पंचसु निहीसु एसुं मित्तनिहिं चिय परिगणंता ॥ २७ ॥ ते उत्तमं दढत्तणहेउं मित्तीए दोवि भासंति । नावच्चविवाहं वज्जिऊण जं दढयरा पीई ॥ २८ ॥ संपज्जइ, तो जइया अवच्चजोगो हवेज्ज अम्हाणं । तइया परिणयणविही कज्जो जहजोग्गमेएसिं ॥ २९ ॥ इय विहियवरणगाणं ठाणेसु निएसु वद्धवासाणं । कालंतरेण जाओ पुत्तो धणसेट्ठिणो तत्थ ॥ ३० ॥ संखस्स पुण सुया सरयचंदबिंबोवमाणणा जाया । जोव्वणमणुपत्ताणं ताणं विहिओ य वीवाहो ॥ ३१ ॥ समयम्मि ससुरगेहे संखस्स सुया गया कओ य महो । जो तदवत्थाए समुचिओत्ति जाणणणाईओ ॥ ३२ ॥ अविरत्तमाणसाणं विसयपराणं गएसु दिवसेसु । तेसिं कइवइएसुं गिहम्मि दारिद्दमोइण्णं ॥ ३३ ॥ तिमिरेणव कमलवणं सिसिरेणव तारयाण

१ क. ग. घ. सव्वावसरे रहिओ ।

ओण्हाओ । गिहकिरियाउ आयाउ इत्ति विच्छायरूयाओ ॥ ३४ ॥ चिंतइ भज्जा अयो ! किंचि अपुव्वं इमस्स माहप्पं । दालिद्दस्स पसाओ जस्स जणो परिचिओवि दढं ॥ ३५ ॥ दीसंतोवि गुरुतरो गिरिवरसिहराओ होइ तिणतुल्लो । अनिहालियपुव्वो इव नरो सिरीसंगसुभगाणं ॥ ३६ ॥ जाई रूवं विज्जा तिण्णिवि गहिए महीए वियरम्मि । पविसंति पहव धणं जेण गुणा पायडा होंति ॥ ३७ ॥ एमाइचित्तचिंतापरयसहिययाए तीए भत्तारो । भणिओ इमस्स नासे दोगच्चविसस्स इह हेऊ ॥ ३८ ॥ अन्नो न कोवि दीसइ पइदिवस खिज्जई य माहप्पं । जं भोयणमेत्तंपि हु संपडइ न खीणविहवाण ॥ ३९ ॥ ता गच्छ ससुरकुलमेत्थ मग्ग झुंटणगमेगमेसो य । सुणहागारो रूरणगजाइओ भव्वपयविसेसो ॥ ४० ॥ रोमेहिं तस्स कयलरयण कसामि मासछक्कस्स । मज्झम्मि तस्स मुल्लं दीणाराणं सयसहस्सं ॥ ४१ ॥ सो य पुण माणुसाणं सरीरवम्हाए जीयइ सयावि । तो तुमए नो खणमवि देहा दूरेण मोत्तव्वो ॥ ४२ ॥ तह अलिओ पलिओवि य मुक्खजणो सगमे कए तस्स । हसिही सहरिसकरतालदाणपुव्वं तहावि तए ॥ ४३ ॥ न हु वज्जियव्वओ सो निच्चलनियकज्जसज्झचित्तेण । किं जूयाण सकण्णो भयाओ इह साडगं मुयइ ॥ ४४ ॥ पडिवण्णमिमेण तओ गओ य सिरिसामिनामनयरम्मि । ससुरकुलम्मि अइगओ पिट्ठो य सगउरय तत्थ ॥ ४५ ॥ समयम्मि पुच्छिओ कहसु कारणं किं तुमं इहेगागी ? । कहिओ सवित्थरो गिहवुत्तंतो ससुरलोगस्स ॥ ४६ ॥ लद्धो स झुंटणपसू अक्खयनिहिसंनिहो समत्थसणू । अप्पाहिओ य पहुसो ससुरजणेणावि जह लोगो ॥ ४७ ॥ हसिही मुक्खो, न तए विवज्जणिज्जो इमो अहागंतुं । लग्गो नियनयराभिमुहमंतराले हसिज्जंतो ॥ ४८ ॥ लोगेण नियपुरबाहिं पत्तो मुक्को स तेण आरामे । अइलज्जमुव्वहंतेण हीणपुन्नत्तणाओ य ॥ ४९ ॥

दिट्ठो गिहंगणगओ भज्जाए ऊसुगे पए दिंतो । णायमणेणं निलक्खणेण णूणं हयं कज्जं ॥ ५० ॥ पुट्ठो किं सो लद्धो झुंट-
णओ आममह कहिं मुक्को । वाहिं भणियमणाए अभग्गसिरसेहरो तं सि ॥ ५१ ॥ तक्खणमेव निउत्ता सा तेण तयाणण-
त्थमह भणइ । पवणंतरेहिं पुट्ठो णूणं इण्हिं मओ होही ॥ ५२ ॥ सा तुरियपयपयारा तत्थ गया जा निभालए ताव ।
दिट्ठो तह च्चिय इमो विच्छायतणूरुहभरो य ॥ ५३ ॥ विहियं रोमुद्धरणं तुच्छफलो कंवलो तहिं जाओ। मग्गंतेणवि लद्धो
न उणो अन्नो ससुरगेहे ॥ ५४ ॥ सोमे! झुंटणतुल्लो सुद्धो धम्मो इमम्मि गहियम्मि । उवहसणपरो होही तव सयण-
जणो, परिच्चाए ॥ ५५ ॥ एयस्स फलं तुच्छं पुणो अलाहो इहं परभवे य । एयारिसाण तम्हा नो दायव्वो इमो धम्मो
॥ ५६ ॥ तेसिं चेव हियकए अन्नह अइगाढरोगविहुराणं । ओसहदाणमकाले जहा तहाणिट्ठफलहेऊ ॥ ५७ ॥ इय सिरी-
मईए भणिए सोमा सोमव्व रुइरमुहसोहा । भणइ न सव्वे पाणी नियमेण हवंति एरिसगा ॥ ५८ ॥ जलहिजलगहिरबु-
द्धीवि होंति केई सुनिच्चला कज्जे । सुरसेलोव्व अमन्नियवालिसजणपेलवालावा ॥ ५९ ॥ णाणाविहेसु अक्खाणएसु कुस-
लाए किं सुओ न तए । गोवरवणिओ अवहेरितप्परो मुक्खभणिएसु ॥ ६० ॥ तो सिरिमईए भणियं भणसु तुमं केरिसो
इमो वणिओ । वालिसजणाण वयणं अवगणियं जेण नियकज्जे ? ॥ ६१ ॥ सोमाह समत्थि पुरी विस्सउरी नाम सधणज-
णकलिया । तत्थ सुविढत्तवित्तो दत्तो नाम इब्भओ आसि ॥ ६२ ॥ पुण्णपरिहाणिदोसा कालेण दरिद्दभावमणुपत्तो ।
सययमसंपज्जंते मणोरहे सो विचिंतेइ ॥ ६३ ॥ को नाम किल उवाओ स होज्ज जत्तो पुणोवि विभवपहु । होहामि,
सुमरियं वयणमप्पणो तेण जणयस्स ॥ ६४ ॥ जइ पुत्त! कहवि विहवो न होज्ज तो निविडमज्झभागम्मि । कट्ठ समु-

गम्मि करंडियाए तुह तंबगमईए ॥ ६५ ॥ अतो मए च्चिय कओ निरिक्खणिज्जोत्थ पट्टओ तुमए । जं तत्थ किंचि
भणिय न कहिंचि पयासणिज्ज तं ॥ ६६ ॥ केवलमिहुवकज्ज अइनिउणमणेणऽणुट्ठियव्वं तं । एव कयम्मि एयम्मि ते सिरी
सयओ होही ॥ ६७ ॥ इइ सुमरियपिउवयणो केणावि अलक्खमाणओ सतो । एगतम्मि विहाडिय समुग्गयं लेइ तं पट्ट
॥ ६८ ॥ लिहियं च तत्थ दीवे गोयमनामम्मि रयणतिणचारी । सयत्थ अत्थि त किल सुरहीवग्गो तहिं चरइ ॥ ६९ ॥
इह देसाओ चक्कुरुडिगाए सत्तमि णीणिए तत्थ । निक्खित्तम्मि पएसे तहिं २ उसिणफासस्स ॥ ७० ॥ लोभेण निसा-
समए तत्थोइण्णाओ ताओ मुचंति । गोमयमुम्मरेणं अलणेणं जालिए तम्मि ॥ ७१ ॥ रयणाइं अणग्घेयाइं हुति पंच-
प्पयाररयण्णाइं । इय नायपट्टयत्थो अह सो एयं विचिंतेइ ॥ ७२ ॥ हियकारिणा परेणवि न बुद्धिमतेण भासिय चलइ ।
किं पुण पिउणा निउणेण मज्झ एगंतभत्तेण ॥ ७३ ॥ कज्जपरमत्थमेयं विभिच्छिउ घोसए नगरमज्झे । बुद्धी ममत्थि
विउला विहयो पुण नत्थि किं काहं ॥ ७४ ॥ एय पइतियचच्चरदेसेसु भणंतओ भमंतो य । खीणविहवोत्ति लोगेण कप्पि-
ओ चाउलो एस ॥ ७५ ॥ निसुयं रक्षा तन्नगरसामिणा कोउगं तओ जाय । सद्दाविओ निउत्तो विभवग्गहणम्मि पज्जंते
॥ ७६ ॥ दीणारलक्खमेगं गहियं मुक्कं च किंचि गहिलत्त । गोयमदीयपहण्णू गहिओ निज्जामगो एगो ॥ ७७ ॥ भरियाइं
पवहणाइं गामागरनगरकयवरस्स तओ । भणइ जणो को गहिलो नरयइं एयाण मज्झम्मि ॥ ७८ ॥ जो एय देइ धण
एयस्स निओयणे कयवर च । जो गेण्हइ परतीरे ववहारकए कयपणामो ॥ ७९ ॥ अवहीरियइयरजणो खेमेण गओ स
तत्थ दीवम्मि । अणुचिट्ठिओ य सव्वो अत्थो जो पट्टए लिहिओ ॥ ८० ॥ दिट्ठाओ गावीओ बहुगोमयगहणमह पवह-

णाइं । भरिऊण तस्स खिप्पं समागओ निययदेसम्मि ॥ ८१ ॥ वेलाऊलम्मि ओयारियाणि सवाणि तेण पोत्ताणि । दिट्ठो
य भूमिनाहो सप्पणयं पुच्छिओ तेण ॥ ८२ ॥ किं हो ! दीवंतरसंकमाओ नियपाणसंसयकराओ । भंडुोल्लमिहाणीयं
तेणुत्तं गोबरो देव ॥ ८३ ॥ किं एसो सच्चो चिय गहिलो अहवावि कज्जमासज्ज । ता होउ जो उ सो वा न कज्जमेयस्स
सुंकेण ॥ ८४ ॥ इय चिंतिय तब्भंडं कयमस्सुंकं इमो पसाओ मे । भणिओ निवेण हसिओ जणेण घी घी गहिलभावो
॥ ८५ ॥ जस्स वसाउ पसाओ एयारिसगो अपुवओ लद्धो । अगहिल्लगहिल्लेणं तेणवि अवहीरिउं लोयं ॥ ८६ ॥ ते छग-
णपिंडगा नियगिहम्मि संचारिया जया सवे । तइया अग्गीपज्जालणेण रयणाणि विहियाणि ॥ ८७ ॥ जो नरवइणो
लक्खो दीणाराण गहिओ पुरा आसि । सो दुगुणो भंडारो पवेसिओ तदधिगारेण ॥ ८८ ॥ पइदिवसं रयणाणं विक्किणणं
तप्पभावओ भोगो । भुवणम्मि तस्स जाओ भोयणवत्थाइवत्थूण ॥ ८९ ॥ जाओ य पूयणिज्जो सो बंधवमित्ततत्थयज-
णाण । इच्छियपयत्थसंपाडणेण कयहिययसंतोसो ॥ ९० ॥ जह सो जणगनिरूवियपट्टगलिहियत्थ निच्चलो संतो । जाओ
भायणमइरेगभावओ चिंतियत्थाण ॥ ९१ ॥ आणाए जिणिंदाणं पट्टगसरिसीए निच्छियाए तहा । कोइ जइ होइ कत्थइ
वालिसलोगावहीरणओ ॥ ९२ ॥ सो पत्थुयधम्मस्सा किमजोग्गो भणसु मे तुमं चेव । अप्पंभरित्तमणुचियमेवं सधणाण
व नराण ॥ ९३ ॥ सा तीए वयणनिउणत्तणेण संतोसमागया भणइ । जोग्गा सि धम्मदाणस्स को परो इय समुल्लवइ ?
॥ ९४ ॥ केवलमिमो मए ते कहियघो ण उण एइ दायघो । देइ पुणो गुरुलोगो तत्तो एसा सिरिमईए ॥ ९५ ॥ नीया
समणीण पडिस्सयम्मि दिट्ठा पवत्तिणी तत्थ । नियसीलसुद्धिसुरसरिपवाहपक्खालियतिलोया ॥ ९६ ॥ लज्जामज्जायाईगु-

णाण पयस्सरूप्पुंजोव । विहीयाणुट्ठाणत्थं सुसिलिट्ठनिविट्ठमणपसरा ॥ ९७ ॥ नरनाहकुलभयाणं ईसरकुलसंभवाण सुकु-
लाणं । अन्नासिं च बहूणं समणीण पहुत्तण पत्ता ॥ ९८ ॥ रूवेण तणूसुकुमारयाए वएण देहपभवेण । निरवच्छवीए
परियट्टियाए ववसंनिरोहाओ ॥ ९९ ॥ असुराण णराण णहयराण णारीण मंगलावसं । पक्कमए चिय निम्भच्छणाए
पयमुपणमतीए ॥ १०० ॥ कोइलकुलाव अइकोमलेण कन्नामयं झरतेण। पंचप्पयारसणुसिट्ठती सद्देण सज्झायं ॥ १०१ ॥
संभमयसमिछियमहीयलेण सीसेण वंदिया गणिणी । संनिहियसाहुणीवि य तीए सा निरुवदिट्ठीए ॥ १०२ ॥ अवलोइया
चिरंभासियाय तक्कालचिययवयणेहिं । कहिओ दाणाइओ चउविहो जिणमओ धम्मो ॥ १०३ ॥ तं जहा;—दाणं सीलं तव
भावणा य धम्मो चउविहो एस । णाणाभयधम्मोवग्गहाणुकंपाविरयणाओ ॥ १०४ ॥ पुण चउभेयं दाणं णाणपयाणं
कहिज्जए तत्थ । जीवाण मोहयहुलाण सत्तचिंताविवत्ताणं ॥ १०५ ॥ जं बोहस्सुप्पायणमारम्भइभद्दियाइं भणिईहिं ।
भवाण जियाणं सपरसमयकुसलेण गुरुणेह ॥ १०६ ॥ पियपाणाणं पाणीण पाणदाणं विहिज्जए जमिह । तं अभयपयाणं
देससयभेएण दुविगप्पं ॥ १०७ ॥ जं धम्मियाण धम्मियमणाण समणाण सावयाणं च । अन्नाईहिं उवग्गहकरण चित्तेण
कुसलेणं ॥ १०८ ॥ त धम्मोवग्गहदाणमाहु अणुकंपदाणमिणमुत्तं । दुहियाणदुत्थियाणं अमुचिय उवयारकरणं तु
॥ १०९ ॥ जं इंदियणोइंदियवियारपरिवज्जणं कसायजओ । सील चित्तसमाहाणलक्खण भन्नए एयं ॥ ११० ॥ कम्मपरि-
तावकारणमुववासाई तवो अणेगविहो । जो अगिलाए अणाजीवणाए कीरइ विवेगीहिं ॥ १११ ॥ जं जीवियधणजोयण-
मुहाण खणभंगुरत्तणं हियए । भाविज्जइ एसो भावणागओ भासिओ धम्मो ॥ ११२ ॥ एसो सयलाण सुहाण खाणिभूओ

चउविहो धम्मो। एसो अपारसंसारखारजलरासिवरपोओ ॥ ११३ ॥ एसो वियडदुहाडविनिड्डहणपयंडजालहव्ववहो। एसो समत्थतिहुयणजणलच्छीवल्लिमंडवओ ॥ ११४ ॥ एसो सयलसमीहियफललाभे निच्छएण कप्पतरू। किं बहुणा णो एत्तो सुंदरतरमण्णमत्थि जए ॥ ११५ ॥ एवं सुयधम्माए सोमाए वासिइव्व वत्थम्मि। रंगो सव्वंगेवि य तक्खणओ परिणओ धम्मो ॥ ११६ ॥ सयलभुवणावयंसो भत्तिभरो णयसमत्थतियसेसो। पडिवन्नो अरिहंतो भगवंतो देवबुद्धीए ॥ ११७ ॥ समतणमणी मुणी जे ते गुरुणो सयलसुगुणजियगुरुणो। निस्सेसकम्मसेलासणी य धम्मो जिणाणं मे ॥ ११८ ॥ इय पडिवन्ना सम्मत्ततत्तमित्तो अणुव्वए पंच। राईभोयणविरई छट्ठे तुट्ठा पणट्ठमले ॥ ११९ ॥ पीयामयरसपूरव्व झत्ति सा निव्वुइं परं पत्ता। गिहमागयाए तत्तो कहिओ जणयाण वुत्तंतो ॥ १२० ॥ नियवंसम्मि कयाइवि केणावि अणुट्ठिओ ण जो धम्मो। सो पडिवन्नो धूयाए अम्ह इय सुणियमेत्ताओ ॥ १२१ ॥ उप्पन्नअणन्नसमाणमन्नुवेगो तओ जणगलोगो। भणइ वच्छे! तुमए अणुट्ठियं दुट्ठु जं धम्मो ॥ १२२ ॥ मुक्को नियवंसवसा समागओ वंससंभवा सव्वे। एयस्स कारिणो वालिसत्तमारोविया जेण ॥ १२३ ॥ ता वच्छे! मुंच इमं धम्मं नियवंससंभवं भयसु। पुव्वपुरिसाण लंघणममंगलाणं जओ मूलं ॥ १२४ ॥ कह देवयासमाणं गुरूण पडिउत्तरं ममं काउं। जुज्जइ ता केण अहं तोसमुवाएण आणेमि? ॥ १२५ ॥ एवं चिंततीए तीए आभासियाइं जह धम्मो। गहिओ गणिणिसमीवे तयंतीए चेव मोत्तव्वो ॥ १२६ ॥ तह नीयाणि तयंते मा नाम कहंचि उवसमं जंति। इय चिंतिऊण तीए पवत्तिणीए समीवम्मि ॥ १२७ ॥ जा निज्जंति निवपहे घरमारी ता निभालिया घोरा। सा पुण जह संजाया तह किंपि समासओ वोच्छं ॥ १२८ ॥ तत्थेव पुरे बहुवि-

इयभायणं सयलवणियलोयमओ । सेट्ठी सागरदत्तो आसी सयत्थ सुपसिद्धो ॥ १२९ ॥ भज्जा य सपया से पुत्तो मुणिचंदनामगो ताण । धूया बंधुमई दासचेडओ थावरो नाम ॥ १३० ॥ तस्स पुरस्स अदूरे बहुपसुमिहाणगोउले नियगे । सेट्ठी गंतुं चिंतं करेइ नियगोसमूहस्स ॥ १३१ ॥ पइमासं आणेइ य तत्तो घयदुद्धभरियसगडाई । वियरइ य बंधुमित्ताण दीणदुत्थाण य जणाण ॥ १३२ ॥ बंधुमईवि जिणाणं धम्मं सोऊण साविगा जाया । पाणिवहप्पमुहपावट्ठाणविरत्ता पसंता य ॥ १३३ ॥ अह अन्नया कयाई हरिधणुचवलत्तणेण जीयस्स । सागरदत्तो सेट्ठी कमेण पंचत्तमणुपत्तो ॥ १३४ ॥ ठविओ तस्स पयम्मी मुणिचंदो पउरसयणलोएण । पुव्वट्ठिईए वट्टइ सव्वेसुवि सपरकज्जेसु ॥ १३५ ॥ वंसेइ य बहुमाणं पुव्वपवाहेण थावरो तस्स । घरकज्जाणि य चिंतइ सुहिय पुत्तोव्व पयडं ॥ १३६ ॥ नयरं इत्थिसहावा विवेयवियलत्तणेण य पिसीला । स दट्ठूणं चिंतेइ संपया मयणसरविहुरा ॥ १३७ ॥ केणोवाएण समं इमेण अणिवारियं विसयसोक्खं । भुंजिस्समहं निप्पच्चवायमेगंतमल्लीणा ? ॥ १३८ ॥ कह वा मुणिचंदमिमं वावाइत्ता सयस्स भवणस्स । धणकणगसमिद्धस्स विणाहमिमं ठावइस्सामि ॥ १३९ ॥ एवं विचिंतयंती सविसेसं ण्हाणभोयणाईहिं । उवचरई थावरं अहह तुच्छया पावमहिलाण ॥ १४० ॥ अमुणियतदभिप्पाओ वट्टंतिं तं च तह निएऊण । चिंतेइ थावरो इय जणणिसमह करेइ इमा ॥ १४१ ॥ अह उज्झिऊण लज्जं दूरे मुत्तुं च सकुलमज्जायं । तीए तस्सेगंते सयायरमप्पिओ अप्पा ॥ १४२ ॥ भणिओ य भद्द ! वावाइऊण मुणिचंदमेत्थ गेहम्मि । सामिय मए सद्धिं भोगे भुंजाहि वीसत्थो ॥ १४३ ॥ तेणं भणिओ एसो मुणिचंदो कह णु मारियव्वोत्ति । तीए वुत्तं गोउलपडियरणत्थं तुमं तं च ॥ १४४ ॥ पेसिस्सामि अहं किर तो तुममसिणा

वहेज्ज तं मग्गे । पडिवन्नमिमं तेणं किमकज्जं चत्तलज्जाण ? ॥ १४५ ॥ बंधुमईए एसो य वइयरो निसुणिओ सुणेहेण । सिट्ठो य भाउणो तक्खणेण गेहम्मि पत्तस्स ॥ १४६ ॥ तं तुण्हिक्कं काउं मुणिचंदो मंदिरम्मि संपत्तो । कवडेणं जणणीवि हु रोविउमच्चंतमारद्धा ॥ १४७ ॥ पुट्ठं तेण किं रुयसि अम्मो ! तीए पयंपियं वच्छ ! । नियकज्जाइं सीयंतयाइं दट्ठूण रोएमि ॥ १४८ ॥ जीवंतो तुज्झ पिया जया तया णूण मासपज्जंते । गंतूण गोउलाओ घयदुद्धाइं पणामंतो ॥ १४९ ॥ इण्हिं तु तुमं पुत्तय ! अच्चंतपमायसंगओ संतो । गोउलतत्तिं न करेसि किंपि भण कस्स साहेमि ? ॥ १५० ॥ भणियं च तेण अम्मो ! मा रुयसु अहं सयं पभायम्मि । वच्चामि गोउले थावरेण सद्धिं चयसु सोगं ॥ १५१ ॥ इय सोउं सा तुट्ठा ठिया य मोणेण अह विइज्जदिणे । आरुहिऊण तुरंगं चलिओ सो थावरेण समं ॥ १५२ ॥ वच्चंतो य विचिंतइ थावरओ जइ कहंपि मुणिचंदो । पुरओ वच्चइ ता खग्गजट्ठिणा लहु हणामि ॥ १५३ ॥ अह मुणिचंदोवि य भइणी निवेइयं वइयरं विभावेंतो । जमलो से अपमत्तो मग्गे गंतुं पवत्तोत्ति ॥ १५४ ॥ अह विसमगड्डुदेसे पत्तो तुरओ कसप्पहारेण । पहओ थावरएणं पुरओ गंतुं पयट्टो सो ॥ १५५ ॥ मुणिचंदो य ससंको जा गच्छइ तावतेण करवालो । पट्ठिट्ठिएणायड्ढिउमारद्धो तवहनिमित्तं ॥ १५६ ॥ पेच्छइय पडिच्छायं मुणिचंदो तारिसं तओ तुरगो । वेगेण वाहिओ तेण वंचिओ खग्गघाओ य ॥ १५७ ॥ पत्तो य गोउलं सो गोउलवइणा कया य पडिवत्ती । अन्नोन्नसंकहाहिं ठिया य ता जाव दिवसंतं ॥ १५८ ॥ घाओवाए पेहइ तम्मारणकारणेण थावरगो । चिंतेइ य रयणीए वावाइस्सामि धुवमेयं ॥ १५९ ॥ अह मंदिरस्स मज्झे सयणिज्जे विरइयम्मि रयणीए । मुणिचंदेणं भणियं चिरकाला आगओहमिह ॥ १६० ॥ तो गोवाडम्मि इमं रएह जह

तत्थ संठिओ सयं । गोमहिसीणं सयं सयं पेहेमि पत्तेयं ॥ १६१ ॥ तह चेय त कयं परियणेण सो तत्थ सो ठिओ संतो । चिंतेइ मिग्घविलसियमसेसमहमज्ज पेच्छामि ॥ १६२ ॥ पइरिक्के य ठियं तं दट्ठुं तुट्ठो मणम्मि थायरगो । निद्दयणिज्जं अज्जं सुहेण यग्गोत्ति काऊण ॥ १६३ ॥ अह सुत्तम्मि जणम्मी मुणिचंदो निसियखग्गमादाय । पंडपाउय च खोडिय नियसयणिज्जम्मि ठविऊण ॥ १६४ ॥ तब्बिलसियअवलोयणट्ठया भावमप्पमत्तमणो । निहुओ मोणेण ठिओ एगंते अह कलणस्संते ॥ १६५ ॥ आगंतुं थावरओ वीसत्थो जाव पहरए तत्थ । ता मुणिचंदेण हओ असिणा पत्तो य पंचत्तं ॥ १६६ ॥ चिंतंतस्स य पयस्स गोवणट्ठं स समग्गगोवग्गं । वाडाओ णीणित्ता याहरिउमिमो समाढत्तो ॥ १६७ ॥ हंहो धायह २ गावीओ तक्करेण हरियाओ । धाविओ य थावरो सो सयत्तो धाविया पुरिसा ॥ १६८ ॥ गावीउ वालिया ओ नट्ठा चोरत्ति चिंतिय तेहिं । भयकिंचं निमित्तियमसेसमवि थावरस्स तओ ॥ १६९ ॥ किं होहिस्ति सचिंता जा तम्मग्गं पलोयए जणणी । ता एगागी गेहे मुणिचंदो झत्ति संपत्तो ॥ १७० ॥ दिन्नासणो निसन्नो खग्गं गिह-कीलगे विमोत्तूण । पयसोहण च काउं पारद्धं तस्स भज्जाए ॥ १७१ ॥ पुट्ठो य ससोगाए जणणीए वच्छ! थावरो कत्थ? तेणं वुत्तं अम्मो! मंदगई पिट्ठओ एइ ॥ १७२ ॥ तो सखुद्धा एसा असिपुत्तं जा पलोयए ताव । पेच्छइ चिवी-लियाओ इतीओ रुहिरगंधेण ॥ १७३ ॥ सम्मं पेहंतीए दिट्ठो खग्गो विलोहियविलित्तो । तो पबलकोहहुयवहपलित्तग-ताए पावाए ॥ १७४ ॥ संनिहियाए सिलाए जवगोहुमपेसणाए हेऊए । खित्ताए सिरसि सहसा पचत्त पाविओ पुत्तो

१ क पढमारयं ।

॥ १७५ ॥ तो सामिमारणुप्पन्नतिव्वकोहाए तस्स भज्जाए । असिएण मारिया सा चंधुमई्ए नियंतीए ॥ १७६ ॥ घरसारं नरवइणा गहियं सुण्हा य चारगे धरिया । इयरी य पूइया गुरुजणेण नयं च तं दिट्ठं ॥ १७७ ॥ भणियं च अहो पावा हिंसा जीवाण एरिसं चरियं । तत्तो होइ दुहाणं निहाणमिह परभवे चेव ॥ १७८ ॥ लद्धावसराए तओ भणियं सोमाए एयविरइमओ । गहिओ मएवि धम्मो किं कीरउ अह्व मुंचउ नो ॥ १७९ ॥ पुत्ति ! न मोत्तवो ता इण्हिं तो किंपि जाव गच्छंति । दिट्ठो विणट्ठवहणो अलियपलावी विहम्मंतो ॥ १८० ॥ वयणेहिं जणाण सुनिठुरेहिं नाइत्तओ जहा एसो । संजाओ तह भन्नइ वसंतपुरनामगे नयरे ॥ १८१ ॥ पवहण वाणिज्जपरो सुहंकरो आसि नाम नायत्तो । सयलगिहकज्ज-सज्जा भज्जा मंदोयरी तस्स ॥ १८२ ॥ ताण सुया संजाया सुकुमालतणू पलट्ठसोहग्गा । नामेण संखिणी खीणदेहदोसा कमलवयणा ॥ १८३ ॥ सो अन्नया भरित्ता इहदेससमुब्भवाण वत्थूण । दिवाणं पवहणाइं जलनिहिपरपारमणुपत्तो ॥ १८४ ॥ विहिओ ववहारो आयरेण जाओ वहू य धणलाभो । पडिइंतस्स विच्चोट्टे पुण्णम्मि सहुण्णवस्संतो ॥ १८५ ॥ कहवि जलसेलसिंगस्स घट्टणेणं विहाडियं वहणं । मोत्तियपवालमंगाइयाणि दवाणि गुरुयाणि ॥ १८६ ॥ सो लद्धफलग-खंडो तडम्मि मियगेण सममहोइन्नो । एगम्मि जलहिकूलम्मि गामनगराइसंकिण्णे ॥ १८७ ॥ तत्थवि विहिणा असनि-डुरेण छिद्दे छलंतरपरेण । मंदीकओ सुतिव्वं वाहिवियारं जणेऊण ॥ १८८ ॥ एगंतभत्तिमंतेण तेण मियगेण ओसहाईहिं । पडियरिओ तह पवणो पुव्वं जहा स संजाओ ॥ १८९ ॥ तुट्ठेण तेण भूया तस्स विदिन्ना तओ य तेणावि । मक्खिजण-विप्पहीणो ववहारो अलियगो होइ ॥ १९० ॥ को एत्थ ममं सक्खी भणिए मियगेण जीवगा नाम। जे संति एत्थ पक्खी ॥ २७७ ॥

पगईए चिय सविन्नाणा ॥ १९१ ॥ ववहारविसंवाए ते तुह सक्खी, निवे इओ सवो । तेसिं दोहिवि कन्नादाणगहणाण पुच्छंतो ॥ १९२ ॥ कालेण निए देसे संपत्ता दोवि परुप्परं दाणे । कन्नाए सयणमहिलाईलोयवसओ विलोट्टो सो ॥ १९३ ॥ कहमुत्तमकुलजायं कहमुत्तमरूवसंपयं चेव । नियभूयं तय मिथस्स मे मणो दाउमुच्छहइ ॥ १९४ ॥ ता मुय वइयरमिमं भो मियग ! मुहाए खिज्ज मा एवं । इय पडिसिद्धो सो तेण रायपास समल्लीणो ॥ १९५ ॥ कहिओ वुत्तंतो जह इमेण निरुईकएण मे दिण्णा । नियभूया सक्खी को इमम्मि कज्जम्मि ते अत्थि ? ॥ १९६ ॥ देवत्थि को पुणो सो, जीवगनामा विहंगमा एत्थ । ते संति भणइ नियई, मियगो ते देव ! परकूले ॥ १९७ ॥ आणिज्जतु ते इह, छिज्जइ जेणेस तुम्ह ववहारो । तत्थ गओ सो मियगो आणीया पंजरंतरगा ॥ १९८ ॥ विरलीकयम्मि लोए पुट्ठा ते नियइणा जहा तुम्मे । एत्थ पमाणं भणिया ता भणह जमेत्थ सच्चंति ? ॥ १९९ ॥ किमिमोयणाण तेसिं पुराणछगणे विरेल्लिए संते । जे किमिणो पायडभावमागया दरिसणेणेसिं ॥ २०० ॥ नियचंचुचालणाओ तहा कओ तेहिं कोइ संकेओ । जह अलियभासगनरा भवंतरे होंति एरिसगा ॥ २०१ ॥ असुइहियछगणभक्खणपरायणो एरिसो इमो होही । जो नीयजीहाए पयंपिऊण चुक्कवयणं वयइ ॥ २०२ ॥ उल्ला कन्ना मियगेण सोवि वणिओ जणाओ धिक्कारं । पत्तो दिट्ठो तग्गुरुजणेण तह चेव पडिसेहो ॥ २०३ ॥ एवं थेयपएसं गएहिं दिट्ठो य छिन्नकरचलणो । आरक्खिएहिं एगो पुरिसो तिलतेणओ नाम ॥ २०४ ॥ सो पुण एवं जाओ महिला एगा अहेसि तम्मि पुरे । अइवल्लहेगपुत्ता तज्जम्मिच्चिय पहीणपई ॥ २०५ ॥ तरुणत्तणमणुपत्तो सो पुत्तो तीए अन्नया ण्हविओ । उव्वलसरीरो च्चिय ओइण्णो हट्टसयट्टे ॥ २०६ ॥ कहमवि गोणेण समत्थएण

परिपेल्लिओ तिलाणुवरिं । पडिओ समुट्ठिएणं तणुलग्गतिलो गिहम्मि गओ ॥ २०७ ॥ तत्तो जणणीए तिले पप्फोडिय मोरअंडयं काउं । दिण्णो तलुद्धो सो दिणे २ तं तहा कुणइ ॥ २०८ ॥ मोरंडगेसु लुद्धो तेण पगारेण पइदिणं हरइ । तिलनियरमहन्नंपि य पइदिवसं चोरिउं लग्गो ॥ २०९ ॥ आरक्खिएहिं लद्धो गहिओ जणणीए एस किल दोसो । जीए निसिद्धो तिलतिण्णतप्परो पढमओ णाहं ॥२१०॥ इय अमरिसं वहंतेण तेण खद्धं थणस्स जणणीए । खंडं तलारलोया जाओ य विलुत्तकरचरणो ॥ २११ ॥ दिट्ठे तम्मि विचारे जाओ जह चोरया अहो रुद्दा । तेसिं सोमाए तव्वयम्मि चागस्स पडिसेहो ॥ २१२ ॥ तत्तो थेवपएसे गएहिं दिट्ठा महेलिगा एगा । विणिवाइयभत्तारा खिंसिज्जंती पुरजणेण ॥ २१३ ॥ किल कत्थई पएसे कुले महंतम्मि काइ तरुणतणू । आसि महेला चवलत्तणेण पविलुत्तकुलसीला ॥ २१४ ॥ नियगेहे घोडगरक्खगेण निच्चंपि दिस्समाणेणं । भासिज्जंतेण तहा सद्धिं संबंधमणुपत्ता ॥ २१५ ॥ अवहीरिओ नियपई भिन्ना कुलसीलसंभवा लज्जा । सज्जीकओ तहप्पा दुहाण इहपरभवगयाण ॥ २१६ ॥ अग्गी जह दारूणं जहा समुद्दो णईसहस्साण । णो तित्तिमेइ विहडियमणा तहित्थी णराणंति ॥ २१७ ॥ णारीणं णत्थि पिओ णयापिओ कोइ जह तणं रण्णे । गावीओ नवा उ नवं इच्छंति इमाओ तह पुरिसं ॥ २१८ ॥ तो तीए तम्मि लुद्धाए नियपई विग्घकारगो णाउं । सुत्तो व पमत्तो वा पइरिक्के निहणमाणीओ ॥ २१९ ॥ खंडीकाऊण कओ पिडियाए तप्परिट्ठवणहेउं । सीसारोवियपिडिया विणिग्गया जा गिहाओ तओ ॥ २२० ॥ कहवि कुलदेवयाए कुलरक्खानिविडनिहियचित्ताए । दिट्ठा रुट्ठाए सिरम्मि जोइया तीए सा पिडिया ॥ २२१ ॥ अणवरयझरंतवसारुहिरविलुंपिज्जमाणसव्वंगा । उव्विग्गमणा णियकम्मलज्जिया जाइ जा अडविं

॥ २२२ ॥ पावेइ अधमार्यं मूलाओ उक्खयच्छिन्नुयह्लय । यसिमाभिमुहमइंती सन्नोव्विय होइ सअक्खा ॥ २२३ ॥ अदिट्ठ पुव्वयइयरनिहालणाओ सकोउगमणेण । हिंमनियरेण अणुगम्ममाणमग्गा कयरवेण ॥ २२४ ॥ लोएण विहियघीधीरवेण पइमारियत्ति भणिऊण । अइदूर निप्पिहमाणसेण पायडियरोसेण ॥ २२५ ॥ खिसिज्जती पुरच्चवरेसु रच्छासु तह चउक्केसु । हिंडती मग्गती भिक्खामेत्तंपि अलहंती ॥ २२६ ॥ फलुणवयणा पलावे पए २ णेगहा कुणती य । दिट्ठा तज्जणगजणेण मुणियकज्जेण भणियं च ॥ २२७ ॥ ही ही सीलविलंघणमलंघदुहलक्खखाणिभूयमिणं । जत्तो एसा इह चेव पाविया आ- यई गरुयं ॥ २२८ ॥ तो सोमाए निवेइयमम्मो ! विरई इमस्स मे गहिया । पुत्ति ! कयत्था सि तुमं मरणेवि इमा न मोत्तवा ॥ २२९ ॥ तत्तो थेवंतरमागयाण पडिओ पहम्मि दिट्ठीए । अच्चतमसतुट्ठो विवन्नवयणो णरो एगो ॥ २३० ॥ कह- मवि समुद्दसञ्झत्तो तीरभागं समागओ रोगी । मच्छाहारयसाओ परिभूओ सवलोएण ॥ २३१ ॥ लोभमुयगमयविसविम- ढेण तेणं कयावि सुयमेयं । परवंचणापराओ धुत्तजणाओ भमंतेणं ॥ २३२ ॥ पुत्ते थलिम्मि गहिए अमुगट्ठाणम्मि जो निही अत्थि । सो उग्घडइ निहोडियवालिद्दविसयणावुक्खो ॥ २३३ ॥ कसिणाए चउदसीए समयम्मि णिसाए तेण णिय- पुत्तो । विन्नो निहाणरक्खाकराए देवीए सबिधा ॥ २३४ ॥ अच्चतपावबसओ उग्घडिओवि हु न सो निही तस्स । फलिओ णाओऽण्णजणेण बंछिओ बली गओ तस्स ॥ २३५ ॥ निब्भच्छिओ जणेणं एसो अहमाहमो अदट्ठवो । अग्गेज्झ- नामगो एस एव महत्ता समाणेण ॥ २३६ ॥ गहिओ नगरारक्खगलोएण नगओ कओ संतो । चारगगेहाभिमुहं निज्जंतो चारपिच्छुरिओ ॥ २३७ ॥ दिट्ठो जणगेहिं तओ पायमसतोसफलमणुहवंतो । इय जाओ एस पियाणिओ य भणिय

सदुक्खमहो ॥ २३८ ॥ लोभाभिभूयचित्ता जीवा गुणदोसणाणपरिहीणा । पावंति एरिसाइं अहह दुरंताइं वसणाइं ॥ २३९ ॥ ता सोमाए पयंपियमेसो लोभो भुयंगमोव्व मए । गाढं वियंभमाणो वियंभिओ तो समंतेण ॥ २४० ॥ पुत्ति! तए अइसुंदरमायरियं जं पवन्नओ तोसो । एसो तुमए कहमवि न उज्झियव्वो खणद्धंपि ॥ २४१ ॥ आसवदाराण फलं पंचण्हमणुक्कमेण पासित्ता । संजायगरुयसंवेगभावियाइं समीवम्मि ॥ २४२ ॥ पत्ताइं ताइं गणिणीवसहीए वइससं इमं दिट्ठं । तत्थवि इमेहिं सहसा जह कोवि नरो निसासमए ॥ २४३ ॥ तिमिरभरनिब्भरे मंडगे उ वाइंगणेहिं भुंजंतो । कहमवि मुहंतराले छुढेणं विच्चुगेण मुहे ॥ २४४ ॥ अद्दिस्समाणदेहेण विद्धओ कंटगेण तिक्खेण । वंतरजाइत्तणओ तस्स विसं दारुणतंसहावं ॥ २४५ ॥ तत्तो उस्सूणमुहो संपत्तो दुक्खमइमहं तो सो । [ग्रंथाग्रं ९०००] णाणाविज्जपरिगओ पउत्तचित्तोसहसहस्सो ॥ २४६ ॥ उब्भीकयबाहुजुओ पीडावेसासगग्गिरगिरो य । अइविरसमारडंतो दिट्ठो परिभावियं च तओ ॥ २४७ ॥ रयणीभोयणफलमस्स भणइ सोमा मए परिच्चाओ । विहिओ इमस्स पुत्ते! जयम्मि ता तं कयत्था सि ॥ २४८ ॥ पेच्छामो तुह गुरुणिं गणिणिं निस्सेसदोसनिम्महणिं । तो सविणयं तदंते गयाइं पढमं पणमियाइं ॥ २४२ ॥ सेज्जायरस्स गिहचेइयाइं वसहीए संनिहाणम्मि । अच्चवहाणेण परिट्ठियाइं तत्तो सपरिवारा ॥ २५० ॥ गणिणी अच्चुज्जलसीलसालिणीणं वहूण समणीणं । ताराणव ससिमुत्ती मज्झम्मि वहुं विरायंती ॥ २५१ ॥ दिट्ठा हिट्ठमणेहिं सप्पणयं वंदिया भणइ सोमा । एसो मम जणगजणो गणिणीयवि उच्चियनीईए ॥ २५२ ॥ दिट्ठाणि तओ कहिओ धम्मो पुच्छाणुसारओ तेसिं । ताओ पुण पुच्छाओ तदुत्तराइं च जाणेह ॥ २५३ ॥ (यथा सोमाजनलोकः–)को धम्मो

धम्माण जणम्मि रुद्दाणणेगमेयाणं ? । (गणिनी-)जं जीवाण तसथावराण विहिणा दयाकरणं ॥ २५४ ॥ (सोमा-)पियसंगमाइयाणं सोक्खाणं तिहुयणम्मि किं सोक्खं ? । (गणिनी-)जं जरकोढाईणं वाहीणमसभवो देहे ॥ २५५ ॥ (सोमा-)इय भासणभोयणवसणदाणमाईण को भवो नेहो ? । (गणिनी-)जमवंचणं परोप्परमइणिउण सयकज्जेसु ॥ २५६ ॥ (सोमा-)बहु सत्थब्भासाइसु किं भण्णइ पंडियत्तणं लोए ? (गणिनी-)अप्पसुयाणवि पुरिसाण होइ जं निच्छओ कज्जे ॥ २५७ ॥ (सोमा-) किं दुक्करं मुणेउ गहलिवनारीजणाइचरिएसु ? । (गणिनी)अइघिसरिसविहयसर्स घडलविहडंत कज्जगई ॥ २५८ ॥ (सोमा-)सोहग्गविहवभूसणवरभोयणपमुहवत्थुसु वर किं ? । (गणिनी-)जो तारा पुजुज्जलगुणाण लोए समुग्घाडो ॥ २५९ ॥ (सोमा-) को मेघवाइयाणं विहियपियाण जणाण सुहगेज्झो ? । (गणिनी-)आयारधणाण जणो सुयणो सुहगेज्झओ होइ ॥ २६० ॥ (सोमा-)मंतकरिकुवियपन्नगपमुहाण को णु एत्थ दुग्गेज्झो ? । (गणिनी-)जणियप्पिओवि बहुसो एसो च्चिय दुज्जणो लोगो ॥ २६१ ॥ (सोमा-)का भवए अधिज्जा सज्जणलोएण कहसु तं अज्जे ? । (गणिनी-)सयगुणवणदयग्गी जोइकारो नराण मणे ॥ २६२ ॥ (सोमा-)कज्जुज्जयाण पुरिसाण किमिह सज्जं भणिज्जए बक्ख ? । (गणिनी-)सुपसत्थसत्थकहिया जे सुसत्था विणीयाण ॥ २६३ ॥ (सोमा-)का लच्छी उभयभवेसु होइ भवियाण भवपरिणामा ? । (गणिनी-)संतम्मि असंतम्मिवि विहवे सतोसकरणं जं ॥ २६४ ॥ (सोमा-)किमिह विसं थावरजंगमाइमेयणिमेसिं भिन्नाणं ? । (गणिनी-)विसयसुहस्सासेवणमसमंजसविहियकयं जमिह ॥ २६५ ॥ एमाई बहुया पुण पुच्छाउ तहा तदुत्तराइपि । लद्धाइं मुज्जणवुसहाइं तो ताई जायाइं ॥ २६६ ॥ जिणध-

म्मभद्दगाइं तह जह सुमिणेवि तीए वयणस्स। णो पडिवंधकराइं अविय तदुच्छाहणपराइं ॥ २६७ ॥ सा सिरिमई तहा सा सोमा परिपालिऊण जिणधम्मं। सुगइं गयाओ कालेण गलियकलिलासिवपयम्मि ॥ २६८ ॥ इति श्रीमतीसोमाकथानकं समाप्तम्। अथ संग्रहगाथाक्षरार्थः—

संग्रहगाथार्थः—

श्रीपुरनगरे नन्दनदुहिता नाम्ना श्रीमती श्राद्धा जिनशासनश्रद्धानवती समासीत्। सोमा च तस्याः सखिका मैत्र्यस्थानं पुरोहितसुता, इति प्राग्वत् संजातेति ॥ ५५० ॥ १ ॥ कालेन तयोः प्रीतिवृद्धिरभूत्। धर्मविचारे प्रतिदिनं प्रवर्त्तमाने तस्याः सोमायाः संवोधिः सम्यक्त्वरूपा समपद्यत। तथा, व्रतग्रहणेच्छा श्रावकजनयोग्यव्रताङ्गीकारवाञ्छा समजनिष्ट। श्रीमत्या च परीक्षा प्रस्तुता। तस्यां च झुंटणवणिग्दृष्टान्तो विहितः ॥ ५५१ ॥ २ ॥ स चायम्—अङ्गदिका नाम नगरी। तस्यां च धनश्रेष्ठी समभूत्। अन्यदा च स्वामिपुरात् शंखश्रेष्ठी तत्राजगाम। तयोश्च व्यवहरतोर्दृढा प्रीतिरभूत्। तस्याः प्रीतेर्वृद्धिनिमित्तमजातापत्ययोरनुत्पन्नापत्ययोः, तथेति समुच्चये, दानं वरणकरणरूपमजायत ॥ ५५२ ॥ ३ ॥ समये च धनस्य पुत्रः शंखस्य दुहिता जाता। प्राप्तवयसोश्च तयोर्विवाहः कृतः। भोगाश्च प्रवृत्ताः। कथञ्चिद् भाग्यपरिहाणौ दारिद्र्यं समुत्पन्नम्। पत्नीभणनं पत्युरभूत्, यथा-गच्छ श्वशुरकुलं मदीयं पितृगृहमित्यर्थः मार्गय याचस्व झुंटणकं पशुविशेषम् ॥ ५५३ ॥ ४ ॥ 'साणागिइ'त्ति श्वाकृतिः श्वाकारः, तको झुण्टणकः, खलुर्वाक्यालंकारे, कम्वलरत्नं च तस्य पशो रोमभिर्जायते षड्भिर्मासैरित्यर्थः कर्त्तयाम्यहं महामूल्यं दीनारलक्षमूल्यमित्यर्थः ॥ ५५४ ॥ ५ ॥ स पुनः पशुरुत्संघट्टः शरीरसंघट्टविकलो न मोक्तव्यः। सदापि रात्रौ दिवा चेत्यर्थः। म्रियत इति

कृत्वा, हसिष्यति च मूर्खलोकः कार्यपरमार्थमजानानो न नैव कार्यतः कार्यमपेक्ष्य स गणयितव्य इति ॥ ५५५ ॥ ६ ॥ प्रतिपन्नमिदं तेन तत्पतिना । गतश्च लब्धश्च स क्षुटणकः, ततः श्वशुरकुलात्, नवरं केवलं 'अप्पाहिच'त्ति शिक्षितश्च बहुशो बहून् वारान् तैरपि श्वशुरकुलमानुषैः, तथा तत्प्रकारं यल्लोकहसनं तत्र विषयभूते ॥ ५५६ ॥ ७ ॥ आगच्छंश्च ततः श्वशुरकुलात् हस्यमानो मार्गजनेन कथंचित् बहुतो लज्जाभरात् तुच्छीभूतानयनोत्साहः सम्प्राप्तो निजपुरवहिरंगदिकानगरबहिःप्रदेशो मुक्तः आरामे, तथाप्रविष्टस्तु आराममुक्तपशुरेव च गृहे प्रविष्ट इति ॥ ५५७ ॥ ८ ॥

भणितश्च तया पत्न्या क स क्षुटणकः? स प्राह मुक्तो बहिरिति । सा प्राह हन्त भव्योऽसि त्वम्, यतो मृतकोऽसावेतावता कालेन, लोकफलं कम्बलरत्नं भविष्यति । न च लाभो यथा पूर्वं तथा तु तथा पुनरेतस्य पशोरिति ॥५५८॥९॥

प्रस्तुते योजयन्नाह—क्षुंटणतुल्यः प्रस्तुतपशुसदृशो धर्म्मः शुद्धः पारमार्थिकः । एतस्मिन् धर्मे योजयितव्यमिदं क्षुंटणगसमुदाहरणं सर्वमशेषं निजबुद्ध्या । कथमित्याह—अशुभशुभफलत्वादिति अशुभशुभफलत्वेन, आदिशब्दात्पुनर्दुर्लभत्वादुर्लभत्वाभ्यामिति । इदमुक्तं भवति—यादृशो धनपुत्रसार्थवाहोऽयं गुणदरिद्रः संसारी जीवः । यथा च पत्नीवचनोत्साहात्क्षुटणलाभार्थं श्वशुरकुलमसौ जगाम, लब्धवांश्च तं तत्र, एवं मोहनीयक्षयोपशमात् श्वशुरकुलतुल्ये गुरुकुले क्षुंटणतुल्ये धर्म्मे लब्धुं कश्चिद् गच्छति, लभते च तं तत्र । यथाऽसौ तथाशिक्षितोऽपि मन्दभाग्यतया लोकोपहासभयादन्तराल एव स्वशरीराद् वत्सघट्टीकृत्य मुमोच, तथायमपि दीर्घसंसारितया लब्धमपि धर्मं तथाविधलोकाविज्ञातभायभयादकृतकार्यमेव समुज्झति । यथाऽसौ क्षुटणपरित्यागे बहुदुःखितो बभूव तथाऽसौ प्रस्तुतधर्मत्यागे । यथा तस्य पुनः स दुर्लभो

बभूव, तथा तस्य मुक्तः प्रस्तुतो धर्मः । एतदेवं च लोकोपहासभयादन्तराल एव स्वशरीरादुत्संघट्टीकृत्य मोचनं सर्वं योजनीयमिति ॥ ५५९ ॥ १० ॥ इत्थं झुंटणदृष्टान्तं सोपनयमभिधाय प्रस्तुते योजयति;—न नैवेदृशानां झुंटणवणिक् सदृशानामेष धर्मो दातव्यः । किमर्थमित्याह-तेषामेव तु धर्मं । ग्रहीतुमुपस्थितानामेव हितार्थम्, दृष्टान्तमाह-गाढग्लानादीनां प्रबलज्वरादिरोगोपहतानां स्नेहादियुत इव घृतगुडादिसन्मिश्रित इवाहारः सूपोदनादि ॥ ५६० ॥ ११ ॥ सोमाह ब्रवीति नेदृशा एव झुंटणवणिकल्पाः सर्वे प्राणिनो भवन्ति नियमेन । कुतः यतो बुद्धियुता अपि, हुर्यस्मादर्थे, अन्ये केचन भवन्ति । अत्र च गोबरवणिजा दृष्टान्तः ॥ ५६१ ॥ १२ ॥ तमेव दर्शयति-विश्वपूर्यां नगर्यां प्रकटं प्रसिद्धो दत्तो नाम नौवित्तको बभूव । अथ कथञ्चित् कालेन गच्छता दारिद्र्यमुत्पन्नं तस्य । ततः 'अप्पाहियसरणं'ति परलोकप्रयाणप्रस्थितेन पित्रा या शिक्षा दत्ता तस्याः स्मरणमभूत् । अप्पाहियमेव दर्शयति-अभेद्ये मंजूषादौ स्थाने ॥ ५६२ ॥ १३ ॥ या ताम्रककरण्डी तस्यां पट्टकः समस्ति । तत्र च गोतमद्वीपविशेष एव 'कज्जवोज्झना' उत्कुरुटिकाकचवरप्रक्षेपः कार्यः । तत्र कृते रत्नतृणचारिगोदर्शनं भविष्यति । ततो गोबरे तासां गवां छगणे रत्नानि भविष्यन्तीति लिखितमास्ते ॥ ५६३॥१४ ॥ ततो ज्ञात्वेदं पट्टकलिखितं वस्तु पश्चान्नगर्यामेवमाह सर्वत्र त्रिकचतुष्कादौ । यदाह तदेव दर्शयति-बुद्धिरस्ति, नास्ति विभवः । ग्रहोऽस्य च वर्त्तते इतिकृत्वाऽवधीरितो लोकेन । राज्ञा श्रुतमेतदस्य व्याहरणम् ॥ ५६४ ॥ १५ ॥ शब्दयित्वा भणितो गृह्णीत विभवमिति । लक्षग्रहणं तु ततस्तेन दीनारलक्षग्रहणं च कृतम् ततः 'तद्दीवजूनिज्जामग'त्ति गोतमद्वीपज्ञनिर्यामको गृहीतः । वहनभरणं कचवरस्य विहितम् ॥ ५६५ ॥ १६ ॥ एवं च विहिते हसति लोकः अहो ?

महगृहीतव्यवहारः । गमनं तत्र द्वीपे । तथा कज्जवोज्झनं चैव । तत्र विहिते गोदर्शन गोमयभरणं वहनानामत्यर्थमिति ॥ ५६६ ॥ १७ ॥ *आगमनं निजनगरे । ततो राजदर्शनम् ।* आनितम् त्वया द्वीपान्तरात् किमिति राजप्रश्ने गोवरो देव! आनीत इत्युत्तरं दत्तम् । राजा माह–वच्छुल्कं तव भाण्डम् । प्रसाद इति तेन भणिते हसन लोकस्य । प्रवेशना ततः स्वगृहे भाण्डस्य ॥ ५६७ ॥ १८ ॥ समये चाग्निज्वालन गोमयपिण्डानाम् । ततो रत्नानि व्यक्तीभूतानि । अतश्च विक्रयेण रत्नानां परिभोगोऽन्नादिगोचरः समजनि। एवं च लोकपूज्यत्वं तथा लोकोपहासायधीरणेन यो निश्चयः कार्यगतस्तत्सात्म्या-समेतेन भव्यसत्त्वेन कल्याणयोग्यजीवेनेति ॥ ५६८ ॥ १९ ॥ पट्टकसदृशी आज्ञा, एवमादीन्यपि धर्मविषये योजनीयमेव निःशेषं निजबुद्ध्या ज्ञायकेन सता यथाविषयं यथायोगमिति । तथाहि–पट्टकसदृशी आज्ञा, पितृस्थानीयो गुरुः, उपहास-स्थानीया अन्यजनवादाः, महिल्लस्थानीयं स्वामिप्रायस्य ज्ञानं लोके स्वप्रकाशनं, रत्नस्थानीयो धर्म इति ॥५६९॥२०॥ ईदृशानां गोचरवणिक्सदृशाना धर्मो दातव्यः परहितोद्यतेन गुरुणा । इह जगत्यारंभरित्वमितरथा ईदृशानामप्यदाने । यदि नामैवं ततः किमित्याह–तदारम्भरित्वमनुचितमीश्वराणामिव ॥ ५७० ॥ २१ ॥ एवं लब्धतदभिप्रायया श्रीमत्या नीता प्रतिनीसमीपं साध्वीसकाशम् । कमित्याह–प्रतिश्रयं वसतिम् । कमित्याह–साधयित्वा वृत्तान्तं न कल्पते मम व्रतदानं कर्तुं, किन्तु प्रवर्त्तिन्या एवेतिरूपम् । तत्रापि प्रतिश्रये गता प्रवर्त्तिन्या महत्तरया यथाविधि उचितसम्भाषणाविना विधिनेत्यर्थः दृष्टा सा । इति माग्वत् ॥ ५७१ ॥ २२ ॥ दानादिभेदभिन्नः कथितो धर्मश्चतुर्विधस्तस्याः, कर्मोपशमेन तथा सोमायाः परिणतश्चैव ॥५७२॥२३॥ ततो विधिनाऽणुव्रतग्रहणं पालनमनुवर्त्तनं तस्य । ततोऽप्रीतिक गुरुजनस्य । भणितं

च तेन छर्दय मुञ्च इमं धर्मम् । तयोक्तं—गुरुमूले मोक्तव्यः । ततस्तेषां तत्र गुरुमूले नयनमारब्धम् ॥ ५७३ ॥ २४ ॥ तथा च कुशलया सोमया चिन्तितमिदं, यथा—संमुखवचनं प्रत्युत्तरदानरूपं गुरूणां मातापित्रादीनां नो नैव युक्तम् । तत्र प्रवर्तिनीदर्शनेनैतेषामपि गुरूणां बोधिर्भविष्यति ॥ ५७४ ॥ २५ ॥ गच्छद्भिश्च तैर्दृष्टं वणिग्गृहे वैशसमसमंजसं महाघोरम् । किं तदित्याह—हिंसाऽनिवृत्तेर्विजृम्भितं कुलविनाशकरम् ॥ ५७५ ॥ २६ ॥ दुःशीलाऽगारी गृहस्था । सा च भृतके लग्ना । तया च सुतघातनं त्वया विधेयमिति तेन सह संगारः संकेतः कृतः । ततःप्रेषणं ग्रामे तयोर्योगपद्येन कृतम् । सुतेन तद्धातनम् । ततः केवलागमनं केवलस्यैव सुतस्य गृहागमनमजनीति ॥ ५७६ ॥ २७ ॥ तयाप्यगार्या तस्य वधनं घातः कृतः शिलया प्रतीतरूपया, वध्वा तस्या असिकेन । चुल्लीपुत्रकेण दुहितुर्निर्वेदनमित्यर्थः । हा किमेतदिति बोलः कोलाहलो जातः ॥ ५७७ ॥ २८ ॥ लोकमिलने वचनं प्रवृत्तं त्वयापि किं न एषा वधूर्मातृघातिका घातिता ? साऽऽह—हिंसाया निवृत्ताऽहम् भणितं च जनेन एतदनिवृत्तिर्हिंसाया अविरमणमहो पापेति ॥ ५७८ ॥ २९ ॥ तया सोमया भणितौ च गुरू मयाप्येकं तावद् व्रतमिदं हिंसानिवृत्तिरूपं गृहीतं वर्त्तते, तत्किं मोक्तव्यमिदमिति पृष्टे तावाहतुः— न नैव मोक्तव्यम्—आस्तामिदं व्रतमिति ॥ ५७९ ॥ ३० ॥ एवं यथा पथि गच्छद्भ्यां गुरुभ्यां कुटुम्बमारी दृष्टा; तथा, विनष्टवहनः कश्चिन्नौवित्तको द्वीपान्तरे मन्दः सन् भृतकेन कर्मकरेण सुष्ठु सादरं प्रतिजागरितः, तुष्टश्चासौ तं प्रति दुहितृदाता वणिक् सम्पन्नः, स च भृतकेनोक्तः—विवादे कथंचित्प्रवृत्ते जीवकाः पक्षिविशेषाः, ते चाभिज्ञाश्च साक्षिणः, तेभ्यो विज्ञेयो भवान् मिथ्याभाषी व्यवहारे इति ॥ ५८० ॥ ३१ ॥ गृहागतश्च महेलादिवशाद् विलोट्टो दुहितृदानं

मति सः। ततो विवादो जातः। भृतकेन राज्ञः शिष्टो निवेदितो दुष्टितृदानव्यवहारः। इति प्राग्वत्। तथा, देव। पक्षिणः साक्षिणो वर्तन्ते, इति पक्षिसाक्ष्ये प्रतिपादिते नृपानुज्ञातेन तेन गत्वा ते आनीताः। विस्मयश्च राज्ञः संवृत्तः। ततः 'विरल'ति संनिहितजनापसारणे कृते। ततः पृच्छा च प्रवृत्ता, यथा—॥ ५८१ ॥ १२ ॥ कुत्र साक्ष्यमेषाम्। ततश्छगणे गोमये कृमिदर्शनेन—चक्षुःप्रान्तभागेन कृमीणां कीटकानां भोजनार्थं निक्षिप्तानां दर्शनमन्येषां परिपार्श्वतोऽवस्थितानां स्वत एव क्रियमाणं पश्यतां प्रयोजन तेन तैः साक्ष्य कृतम्। कथमित्याह—ईदृशैः कर्मभिरलीकभाषणरूपैरेवरूपगोमयभक्षकैर्भूयस इति। ततो धाटितश्चासौ धिक्कारहतश्चेति धाटितधिक्कारहतो दृष्टः सोमाजनकलोकेन। ततो द्वितीयेऽपि च व्रते मुच्यमाने निषेधः कृतः ॥ ५८२ ॥ १३ ॥ एवमेव तिलस्तेनः स्नानार्द्रः कथमपि हट्टसंघर्षे गोमयैरितः संस्तिलपतितः—तिलराशिमध्ये निमग्नः तैस्तिलैः सम तथार्द्र एव गतो गेहमिति ॥५८३॥ १४ ॥ जनन्या प्रच्छाद्य तिलान् लोपयित्वा निस्तुषीकृत्य प्रतिदत्तखादितो मयूराण्डः कृतः। ततो मयूराण्डकभक्षणात् तस्मिंस्तिलस्तैन्ये प्रलुब्धो महादरो वृत्तः, तथा स्नानार्द्रप्रकारेण पुनरिति पुनःपुनर्हृततिलनिकरः ॥ ५८४ ॥ १५ ॥ एवमेव तिलवच्छेपेऽपि घस्रादौ प्रलग्नः। गृहीतो राजपुरुषैः। ततो जनन्याः खादितः स्तनखण्डः। परिच्छिन्नकः कृत्तहस्तपादावयव इत्येवरूपो दृष्टः। निवारणा नवर केवल तृतीयेऽपि व्रते मुच्यमाने कृते ॥ ५८५ ॥ १६ ॥ एव घोटकघटिता घोटकरक्षानियुक्तपुरुषविशेषप्रसक्ता दुःशीला काचिन्महिलामोहात् कामोन्मादाद् महापापा। कीदृशी विनिपातितसमर्पिका परित्यापयन्ती तक भर्तार घोरा रौद्र-

प्रकृति ॥ ५८६ ॥ ३७ ॥ देवतायोजितपिटिका मस्तकेनैव सह संयोजितहतभर्तृनिक्षिपपिटिका गलद्वसारुधिरभृतस्तनपृष्ठा अन्धा सती पलायमाना वनं प्रति, निवर्त्तमाना च पुरं प्रति सज्जाक्षा भवन्ती ॥ ५८७ ॥ ३८ ॥

डिम्भकवृन्दपरिगता खिंस्यमाना जात्योद्धट्टनतो जनेन रुदती करुणस्वरैर्दृष्टा धिग्जातीया सोमाजनकलोकेन। एवं चैवमेव चतुर्थप्रतिषेधो वृत्तः ॥ ५८८ ॥ ३९ ॥ एवमसन्तोपाल्लोभोद्रेकलक्षणाद् विपन्नवहनो विनष्टयानपात्रः समुद्रात् कथंचिदुत्तीर्णो मत्स्याहारस्यायोगोऽसम्यक्प्रयोगस्तस्मादत्यन्तं व्याधिपरिभूतः कुष्ठाभिधानिष्टव्याधिविधुरितः सञ्जातः ॥ ५८९ ॥ ४० ॥ ततस्तेनाकर्णितं यन्निधिः सुतबलिदानं तस्मात्, तत्फलो निधिलाभफलः 'पउत्ते'त्ति प्रयुक्तो विधिः पुत्रबलिदानलक्षणः परम्, अफलो वृत्तः। कुत इति चेत्, यतस्तदन्यगृहीतस्तस्मात् पुत्रबलिदायकादन्येन केनचिद् गृहीतः प्रागेव निधिरिति। विज्ञातश्चासौ नगरराजैर्नगरारक्षकैर्यथाऽयं निधानार्थं दत्तपुत्रबलिः ॥ ५९० ॥ ४१ ॥ तत उत्क्षुभ्यमाणो निन्द्यमानो बहुजनधिक्कारितो धिक्कारमानीतो वसनहीनो वस्त्रविकलो दृष्टः कश्चिद्दरिद्रः। ततो जनकलोकेन प्रतिषेधः पञ्चमेऽपि व्रते परित्यज्यमाने कृतस्तथा यथा प्राच्येष्विति ॥ ५९१ ॥ ४२ ॥ प्राप्तानि ततः सोमाजनकमानुपाणि, एवं पूर्ववत् संविग्नानि प्रतिश्रयसमीपं गणिनीसंनिधानम्। तत्रापि च वैशसमिदं दृष्टमेतैः- सोमाजनकमानुपैः सहसेति ॥ ५९२ ॥ ४३ ॥ वैशसमेव दर्शयति—रात्रौ भुञ्जानो भोजनं कुर्वन्। कैरित्याह—मण्डकवृन्ताकैः कश्चिद् नरः पुमान्। किं कृत्वेत्याह—'विच्चु'त्ति वृश्चिकं 'छोढूण' क्षिप्त्वा मुखेऽदृष्टकमज्ञातमेव। ततो विद्धकस्ताडितस्तेन वृश्चिकेन ॥ ५९३ ॥ ४४ ॥ व्यन्तरजातिविपाद्—भावप्रधानत्वान्निर्देशस्य व्यन्तरजातिविपत्वाद् वृश्चिकस्य, उच्छूनमुखः सम्पन्न-

भ्ययपुधदनोऽस्त एव महाव्यसनप्रासश्चैकित्सिकपरिकरितो वैद्यसंघातसमन्वितः प्रयुक्तचित्रौषधनिधानः ॥ ५९४ ॥ ४५ ॥ उद्वेलमानः कृताक्रमणो मद्गुरः सगद्गद विरसमारटंश्च । दृष्ट इति सम्बध्यते । ततो हा दुष्टमिदं पापं रात्रिभोजनमिति मन्यमानानां तेषां जातः पक्षे प्रवे परित्यागस्य प्रतिपेधः ॥ ५९५ ॥ ४६ ॥ अत्रान्तरे सोमयाभिहितमेष स्वेष एव मया गृहीतः, प्रायो बाहुल्येन, धर्मः, अन्येषामपि नियमविशेषाणां केषाञ्चिद् ग्रहणादेवमुक्तमिति । ततश्च ते सोमाजनक-लोका आहुर्भुवते—पालयेस्त्वं यत्नेन, प्रेक्षामहे, तथापेति समुच्चये, तां तव गुरुस्वामिमतां प्रतिनीमिति ॥ ५९६ ॥ ४७ ॥ गमनं प्रतिश्रये चैत्यवन्दनं सन्निहितशय्यातरगृहे चैत्यप्रतिमानाम् । ततः सोमया गणिनीसाधनं यथैव मम गुरुलोक इति । तया गणिन्या 'उचियपडिवत्ती' इति उचितप्रतिपत्त्या पूर्वाभापणादिकया वेशनमकारि । तोषस्तेषां सवृत्तः । धर्मकथा सामान्येन जाता । प्रश्नश्च विशेषेण केषाञ्चिदर्थानां तैः कृतम् । कथनं गणिन्या एवंच वक्ष्यमाणनीत्या ॥ ५९७ ॥ ४८ ॥

को धम्मो जीवदया, किं सोक्खमरोग्गया उ जीवस्स । को णेहो सब्भावो, किं पंडिच्चं परिच्छेओ ॥ ५९८ ॥
किं विसमं कज्जगती, किं लद्धं जं जणो गुणग्गाही । किं सुहगेज्झं सुयणो, किं दुग्गेज्झं खलो लोओ ॥ ५९९ ॥
एमादिपुच्छवागरणतो तहा भद्दयाणि जायाणि । जइ तीए धम्मविग्घं पायं सुविणेऽवि ण करेंति ॥ ६०० ॥

इदं च महता प्रयत्नेन व्याख्यातत्वात् सुगमत्वाच्च न व्याख्यायते । एवमादीनि प्राग्गाथाभन्योक्तानि यानि पृच्छा-व्याकरणानि, तेभ्यस्तथा भद्रकाणि जातानि, यथा तस्या धर्मविघ्नं प्रायः स्वप्नेऽपि न कुर्वन्तीति ॥ ५९८ ॥ ५९९ ॥ ६०० ॥

इत्थं श्रीमतीसोमोदाहरणमभिधाय प्रस्तुते योजनामाह—

गुणठाणपरिणामे संते जीवाण सयलकल्लाणा। इय मग्गगामिभावा परिणामसुहावहा होंति ॥६०१॥

गुणस्थानकपरिणामे उक्तलक्षणे सति जीवानां सकलकल्याणानि, इत्येवं मार्गानुगामिभावात् शुद्धनीतिपथानुसरणलक्षणात्, परिणामसुखावहानि परंपरया सुखानुबन्धप्रधानानि भवन्ति। गुणस्थानकपरिणामवन्तो हि जीवा नियमाद् मार्ग्गमेवानुसरन्ति, उन्मार्ग्गानुसरणकारिणो मिथ्यात्वादेः कर्मक्षयेणैव गुणस्थानकपरिणामसंभवात्। ततः सकलकल्याणलाभः सम्पद्यत इति ॥ ६०१ ॥

अथ महाव्रतान्यधिकृत्याह;—

गुणठाणगपरिणामे महव्वए तु अहिगिच्च णायाइं। समिईगुत्तिगयाइं एयाइं हवंति णेताइं ॥ ६०२ ॥

गुणस्थानकपरिणामे उक्तलक्षणे सति महाव्रतानि, तुः पुनरर्थे, अधिकृत्याश्रित्य ज्ञातान्युदाहरणानि समितिगुप्तिगतानि समितिगुप्तिप्रतिबद्धान्येतानि भवन्ति ज्ञेयानि। समितिगुप्तीनां महाव्रतरूपत्वेनेत्थमुपन्यासः कृतः ॥ ६०२ ॥

अथ समितिसंख्यां स्वरूपं चाह;—

इरियासमियाइयाओ समितीओ पंच होंति नायव्वा। पवियारेगसराओ गुत्तीओऽतो परं वोच्छं॥६०३॥

ईर्यासमितिर्भाषासमितिरेषणा समितिरादानभाण्डमात्रनिक्षेपणासमितिरुच्चारप्रस्रवणखेलसिंघाणजल्लपरिष्ठापनिकासमि-

तिरिति नामिकाः समितयः पञ्च भवन्ति ज्ञातव्याः । किंलक्षणा इत्याह—प्रवीचारैकसराः प्रवीचाराः कायवचसोश्चेष्टाविशेषाः, तमेवैकं सरन्त्यनुवर्तन्ते यास्तास्तथा, समिति सगतवृत्त्या इतिः प्रवृत्तिरित्यर्थयोगात् । गुप्तीरतः परं वक्ष्य इति ६०३

मणगुत्तिमाइयाओ गुत्तीओ तिन्नि समयकेऊहिं । पवियारेतररूवा निद्दिट्ठाओ जओ भणियं ॥६०४॥

मनोगुप्तिर्वचनगुप्तिः कायगुप्तिरित्येवंलक्षणा गुप्तयो रागद्वेषादिभिर्दोषैर्विक्षोभ्यमाणस्यात्मनो गोपनानि तिस्रः समयकेतुभिः सिद्धान्तधवलगृहध्वजकल्पैराचार्यैः कीदृश्य इत्याह—प्रवीचारेतररूपाः प्रवीचार उक्तरूपः, इतरशब्दात् तत्प्रतिषेधरूपोऽप्रवीचारस्तौ रूपं यासां तास्तथा निर्दिष्टा निरूपिता वर्तन्ते । यतः कारणाद् भणितं समयकेतुभिरेव ॥६०४॥

भणितमेव दर्शयति—

समिओ नियमा गुत्तो गुत्तो समियत्तणम्मि भइयव्वो। कुसलवइमुदीरंतो जं वइ गुत्तोवि समिओवि॥६०५॥

समितः सम्यग् योगप्रधानतया गमनभाषणाद्यर्थे इतः प्रवृत्तः सन् मुनिर्नियमाद् अवश्यंभावेन गुप्तः स्वपरयो रक्षाकरो वर्तते । गुप्तः समितत्वे भजनीयो विकल्पनीयः । अत्र हेतुमाह—कुशलवाचं कुशलमधुरत्वादिगुणविशेषणां वाचं गिरमुदीरयन्नुद्गिरन् सन् यद्यस्मात् 'वइ'त्ति वाचा गुप्तोऽपि समितोऽपि स्यात् । अनेन च समितो नियमाद् गुप्त इत्येतद् भावितं, गुप्तस्तु मानसध्यानाद्यवस्थासु प्रवीचाररूपकायचेष्टाविरहेऽपि गुप्तः स्यादेव ॥ ६०५ ॥

एताश्च यथा शुद्धाः स्युस्तथा चाह—

पुव्विं सरूव पच्छा वाघायविवज्जयाओ एयाओ । कज्जे उवउत्तस्साणंतरजोगे य सुद्धाउ ॥ ६०६ ॥

पूर्वं गुप्तिसमितिप्रयोगकालात् 'सरूव'त्ति पदैकदेशेऽपि पदसमुदायोपचारात् स्वरूपावगमे सत्यासां पश्चात् प्रयोगकाले व्याघातादिविवर्जिता धर्मकथादिव्यापारान्तरविकला एता गुप्तिसमितयः शुद्धा भवन्तीत्युत्तरेण योगः । कीदृशस्य साधोरित्याह—कार्ये ज्ञानादावुपस्थिते एवोपयुक्तस्य सर्वात्मना, सामीप्येनात्मनोऽनन्तरयोगेऽपि ततोऽपि कार्यादव्यवहित एव कार्यविशेषे, उपयुक्तस्येति योज्यते, शुद्धा निर्मला भवन्ति । इदमुक्तं भवति—प्रथमत आसां स्वरूपे प्रवीचारादिलक्षणे ज्ञाते, ततः प्रयोगकाले व्यापारान्तरपरिहारेण व्याघातवर्जने सति, सर्वात्मनोपयुक्तस्यानन्तरयोगे च तथारूप एव चिकीर्षिते; एताः शुद्धिं प्रतिपद्यन्ते, हेतुस्वरूपानुबन्धानां विशुद्धिभावात् । अत्र स्वरूपावगमो हेतुः । व्याघातवर्जिता कार्ये प्रवृत्तिः स्वरूपम् । अनन्तरयोगश्चानुबन्ध इति ॥ ६०६ ॥

अथ तासामाहरणानि विभणिषुराह;—

एयासिं आहरणा निद्दिट्ठा एत्थ पुव्वसूरीहिं । वरदत्तसाहुमादी समासतो ते पवक्खामि ॥ ६०७ ॥

एतासां समितिगुप्तीनामाहरणानि दृष्टान्ता निर्दिष्टा अत्र जैने मते पूर्वसूरिभिः । कीदृशानीत्याह—वरदत्तसाध्वादीन्यष्टौ समासतस्तानि प्रवक्ष्यामीति ॥ ६०७ ॥

एतान्येवैकोनपञ्चाशद्गाथाभिर्व्याचष्टे;—

वरदत्तसाहु इरियासमितो सकस्स कहवि उवओगो। देवसभाए पसंसा मिच्छद्दिट्ठिस्सऽसद्दहणं॥६०८॥
आगम वियारपंथे मच्छियमंडुक्कियाण पुरउत्ति। पच्छा य गयविउव्वण वोलों सिग्घो अवेहित्ति ॥६०९॥
अक्खोभिरियालोयणगमणमसंभंतगं तहच्चेव । गयगहणुक्खिवणं पाडणं च कायस्स सयराहं॥६१०॥
ण उ भावस्सीसिंपि हु मिच्छा दुक्कड जियाण पीडत्ति। अवि उट्ठाणं एवं आभोगे देवतोसो उ ॥६११॥
सहरण रूवदंसण वरदाणमणिच्छ चत्तसंगोत्ति । गमणालोयणविम्हय जोगंतरसंपवित्ती य ॥ ६१२ ॥
संगयसाहू कारणिय रोहगे भिक्खणिग्गमण पुच्छाकत्तो तुब्भे णगराओ को अभिप्पाओ णवि जाणे६१३
तत्थ वसंताणं कहं अवावारा उ किमिह जंपंति । एत्थवि अवावारो किं साहुणमाणमेत्थंपि ॥६१४॥
सुम्मइ दीसइ किंची सव्वं साहिज्जए न सावज्जं। किं वसहेत्थ गिलाणो किमिहाडइ अपडिबंधाओ॥६१५॥
चारग तुब्भे समणा को जाणइ अप्पसक्खिओ धम्मो। ण हु एत्थं छुट्टिज्जइ जं जाणह तं करेज्जाहि॥६१६॥
कह सच्चि मिय णु सत्तिमयसासण को णु एस सव्वण्णू।एमाइ अणुचियं सइ भासासमिओ ण भासेइ६१७
वसुदेव पुव्वजम्मे आहरणं एसणाए समिईए । मगहा णंदिग्गामे गोयम धिज्जाई चक्कयरो ॥ ६१८ ॥

तस्स य धारिणि भज्जा गब्भत्ताए कुओ उ आहूओ। धिज्जाई मओ छम्मासगब्भ धिज्जाइणी जाए॥६१९॥
माउलके संवड्ढण कम्मकरण वियारणा य लोएणं। णत्थि तुह एत्थ किंची तो बेई माउलो तमिह॥६२०॥
मा सुण लोगस्स तुमं धूयाओ तिण्णि तासिं जेट्ठयरं। देहामि करे कम्मं पकओ पत्तो य वीवाहो॥६२१॥
सा णिच्छए विसण्णो माउलओ बेइ बीय दाहामि। सावि य तहेव णिच्छइ तइयत्ती णेच्छइ सावि॥६२२॥
णिव्विण्ण णंदिवद्धणआयरियाणं सगासि णिक्खंतो। जाओ छट्ठक्खमओ गेण्हइ यमभिग्गहमिमं तु६२३
बालगिलाणाईणं वेयावच्चं मए उ कायव्वं। तं कुणइ तिव्वसड्ढो खायजसो सक्कगुणकित्ती॥६२४॥
अस्सद्दहणा देवस्स आगमो कुणइ दो समणरूवे। एगो गिलाणो अडवीए चिट्ठई अइगओ बिइओ ६२५
बेइ गिलाणो पडिओ वेयावच्चं तु सद्दहे जो उ। सो उट्ठेज्ज खिप्पं सुयं च तं णंदिसेणेण॥६२६॥
छट्ठोववासपारणमाणीयं कवल घेत्तुकामेणं। तं सुयमेत्तं रहसुट्ठिओ य भण केण कज्जंति॥६२७॥
पाणगदव्वंति तहिं जं णत्थी बेइ तेण कज्जंति। णिग्गय हिंडंते कुणयणेसणं णवि य पेल्लेइ॥६२८॥
इय एक्कवार बीयं च हिंडिओ लद्ध तइयवारम्मि। अणुकंपा तूरंतो गओ य सो तस्सगासं तु॥६२९॥

खरफरुसणिट्ठुरेहिं अक्कोसइ से गिलाणओ रुट्ठो। हे मंदभग्ग! फुक्किय! तूससि तं णाममेत्तेण ॥६३०॥
साहुवगारित्ति अहं णामम्हो तह समुट्ठिसिउमाओ। एयाए अवत्थाए तं अच्छसि भत्तलोहिल्लो ॥६३१॥
अमयमिव मण्णमाणो तं फरुसगिरं तु सो ससंभंतो। चरणगओ खामेई धुवइ य तं समललित्तं॥६३२॥
उट्ठेह वयंमोत्ती तह काहामी जहा हु अचिरेण। होहिह णिरुया तुब्भे बेई ण तरामि गंतुं जे ॥६३३॥
आरुह मे पिट्ठीए आरूढो तो तहिं पहारं च। परमासुइदुग्गंधं मुयई पट्ठीए केसयरं ॥ ६३४ ॥२७॥
बेइ गिरं थिय मुंडिय! वेगविहाओ कउत्ति दुक्खविओ। इय बहुविहमक्कोसइ पए पए सोवि भगवं तु ६३५
ण गणइ तं फरुसगिरं ण य तं गरहइ दुरहिगधं तु। चंदणमिव मण्णंतो मिच्छा मि दुक्कडं भणइ ॥ ६३६ ॥
चिंतेइ किं करेमी कह णु समाही भवेज्ज साहुस्स। इय बहुविहप्पगारं णवि तिण्णो जाव खोभेउं ॥ ६३७॥
ताहे अभित्थुणित्ता गओ तओ आगओ य इयरो उ। आलोइए गुरूहिं धण्णोत्ति तहा समणुसिट्ठो॥६३८॥
जह तेणमेसणा णो भिण्णा इय एसणाए जइयव्वं। सव्वेण सया अदीणभावओ सुत्तजोएण ॥ ६३९॥
धिज्जाइसोमिलज्जो आदाणाइसमिईए उवउत्तो। गुरुगमणत्थं उग्गाहणा उ गमणे णियत्तणया ॥६४०॥

तह मुयण सम्म चोयण किमेत्थ सप्पो त्ति एव पडिभणिओ।संविग्गो हाऽजुत्तं भणियंति सुराएऽणुग्गहिओ
तह सप्पदंसणेणं सुट्ठुयरं तिव्वसद्धसंपण्णो । दंडगगहणिक्खेवे अभिग्गही सव्वगच्छम्मि ॥६४२॥३५॥
अण्णोण्णागम णिच्चं अब्भुट्ठाणाइजोगपरितुट्ठो । जत्तेणं हेट्ठुवरिं पमज्जणाए समुज्जुत्तो ॥ ६४३॥३६॥
जावज्जीवं एवं गेलण्णम्मिवि अपरिवडियभावो । आराहगो इमीए तिगरणसुद्धेण भावेण ॥ ६४४ ॥
धम्मरूई णामेणं खुड्डो चरिमसमिईए संपण्णो। कहवि ण पेहियथंडिल ण काइयं वोसिरे राई ॥६४५॥
जाया य देहपीडा अणुकंपा देवयाए उप्पण्णा। तीए अकालपहायं तहा कहं जह समुज्जोओ॥६४६॥
वोसिरणा अंधारं हंत किमेयंति देवउवओगो। जाणण मिच्छाउक्कड अहो पमत्तोम्हि संवेगो ॥६४७॥
अण्णोवि य धम्मरूई खमगो पारणग कडुयतुंबम्मि। गुरुवारण नायालोयणाए भणिओ परिट्ठवसु ६४८
आवागथंडिल विपीलियाण मरणमुवलब्भ तद्देसा। करुणाए सिद्धवियडण भोत्तूणमओ महासत्तो॥६४९॥
मणगुत्तीए कोई साहू झाणम्मि णिच्चलमईओ । सक्कपसंसा असद्दहाण देवागमो तत्थ ॥ ६५०॥४३॥
दिट्ठो उस्सग्गट्ठिओ विउवियं जणणिजणगरूवं तु। करुणं च संपलत्तो अणेगहा तत्थ सो तेसिं ॥ ६५१ ॥

वरदत्तादि-
निदर्शन-
संग्रह-
गाथाः—

पच्छा भज्जारूवं अण्णपसत्तं समत्तसिंगारं । भूओ य अहिलसंतं ऊमुगमच्चंतणेहजुयं ॥ ६५२ ॥ ४५ ॥
तहवि ण मणगुत्तीए चलणं णियरूवदेवयंदणया । थुणण लोगपसंसा एयपि ण चित्तभेओ उ॥६५३॥४६॥
वयगुत्तीए साहू सण्णायगठाण गच्छए दट्ठुं । चोरग्गह सेणावई विमोइउं भणइ मा साह॥६५४॥४७॥
चलिया य जण्णयत्ता सण्णायगमिलणमंत्तरा चेव । मायपियभायमाई सो वि णियत्तो समं तेहिं ॥६५५॥
तेणेहिं गहियमुसिया मुक्का ते पिंति सो इमो साहू ।अम्हेहिं गहिय मुक्को तो चेई अम्मगा तस्स॥६५६॥४९
तुब्भेहिं गहियमुक्को, आमं आणेह चेइ तो छुरियं । जा छिंदेमि थणं णणु किं ते सेणावई भणइ॥६५७॥५०
तुज्जम्मजायमेसो दिट्ठा तुब्भे वहा वि नवि सिट्ठांकह पुत्तो त्ति अह ममं किह णवि सिट्ठति धम्मकहा६५८
आउट्टो उवसंतो मुक्को मज्झंपि तं सि माइ त्ति । सव्वं समप्पियं से वइगुत्ती एव कायम्मा ॥ ६५९ ॥५२॥
काइयगुत्ताहरणं अद्धाणपवण्णगो महासाहू।आवासियम्मि सत्थेण लहइ तहिं थंडिलं किंचि॥६६०॥
लद्धं च णेण कइवी एगो पाओ जहिं पइट्ठाइ । तहिं ठिएगपाओ सव्वं राई तहिं थद्धो ॥६६१॥५४॥
ण य अत्थंडिलभोगो तेण कओ तत्थ धीरपुरिसेणं । सक्कपसंसा देवागमो य तह भेसणसखोहो॥६६२॥५५

सीतग्गहसंपाडणमचलमंगाण दुक्कडं सम्मं । सुरवंदणा पसंसण अईव लोगेणमुक्करिसो ॥६६३॥५६॥

तत्र वरदत्त साधुः क्वचित् सन्निवेशे वरदत्तनामा मुनिरीर्यासमितस्तथास्वाभाव्यादीर्यासमितावत्यन्तमुपयुक्तः सर्वदा समभूत् । तत्र मुनिवृषभे नित्यं समाहितात्मनि सुगृहीतनामधेये शक्रस्य सौधर्मदेवलोकाधिपतेः स्वभावत एव निष्पन्न-गुणेषु गुणिषु प्रवृत्तदृढानुरागस्य कथमपि विपुलेनावधिना मनुष्यक्षेत्रमवलोकमानस्योपयोगो वरदत्तसाधुगोचरं ज्ञानं समभवत् । दृष्ट्वा च तस्येर्यासमितावत्यन्तनिश्चलत्वं, देवसभायां सुधर्मानामिकायां तेन प्रशंसा प्रवर्त्तिता, यथा—अहो! एष वरदत्तसाधुः सदेवमनुजासुरेणापि जगता नेर्यासमितेः क्षोभयितुं शक्यते । तत्र च मिथ्यादृष्टेरेकस्य देवस्याश्रद्धानं शक्रप्रशंसितगुणेषु समजनि, यथा सुष्ठूक्तं केनापि—"जा इच्छा सा कीरइ बोलिज्जइ जं मणस्स पडिहाइ । इयरे जणे न संका पहुत्तणं तेण रमणीयं" ॥ ६०८ ॥ १ ॥ तत आगम इहावतरणलक्षणस्तस्य बभूव । ततो विचारपथे बहिर्भूमिलक्षणे मक्षिकामण्डुकिकानां पुरतोऽग्रतो मार्गे निरन्तरं विकुर्वणं कृतम् । इति प्राग्वत् । पश्चाच्च पश्चिमभागे पुनर्गजविकुर्वणा —गजस्य गिरिशिखरानुकारिणः पवनजवनवेगस्य दूरं समुत्सारितकरस्य विकुर्वणा विरचना कृता । ततो बोलः कलकलो हस्तिपालकेन कृतः, यथा—शीघ्रमपेहि मार्गादपसर, अन्यथा ते न जीवितव्यमस्ति ॥ ६०९ ॥ २ ॥ ततोऽक्षोभस्य त्यक्तसकलत्रासस्येर्यालोकनेन गम्यमानमार्गावलोकनरूपेण गमनमसंभ्रांतकमविह्वलं तथा चैव यथा गजविकुर्वणात् प्राक् । ततो गजग्रहे क्षेपणं गजेन कराग्रेण गृहीत्वा गगनतले दूरमुत्क्षेपणं, पातनं च भूमितले कायस्य 'सयराहं'ति समकमेवोत् क्षेपणपातनयोरत्यन्ताव्यवधानेन भावात् समकमित्युक्तम् ॥ ६१० ॥ ३ ॥ व्यवच्छेद्यमाह—न तु नैव भावस्येर्यासमिति-

परिणतिरूपस्येपदपि हु पातनमआयस । कुतः । यतो मिथ्यावुष्कृतं मे समस्तु इत्युक्त तेन, जीवानां मक्षिकामण्डुकिका-लक्षणानां पीडा बाधा वर्तत इति कृत्वा; अपि च, उत्थान संवृतगात्रेणैयमीर्यासमितिमधानतया तेन कृतम् । तत आभोगे तन्मायोपलम्भे कृते देवतोष एव जातः, न पुनरुदासीनतादिभावान्तर भाव इति ॥ १११ ॥ ४ ॥ तदनन्तर संहरणं मक्षिकामण्डुकिकाना गजस्य च देवेन विहितम् । रूपदर्शनं चलत्कुण्डलस्योरःस्थलविसारिस्फारहारस्य महलकि-रणजालविलुप्तरतमःपटलविकटमुकुटस्य निजरूपस्य दर्शनमकारि । ततो वरदानं वर तृष्णिस्थेर्यलक्षणमुपस्थापितम् । अनिच्छा निःस्पृहता वरदत्तसाधुना त्यक्तसंग इति कृत्वा । ततो देवो भक्तिभरसधरणकमलमभिवन्द्य सम्पन्नसन्तोषः स्वस्थानं जगाम । वरदत्तसाधुनापि ततो गमन पूर्वंप्रवृत्तविचारपथे एवालोकनं च जीवानां कृतम् । अविस्मयश्च 'साक्षा-देव देवो मया दृष्टः' एवंरूपस्य विस्मयस्याकरणम् । योगान्तरसंप्रवृत्तिश्च विचारगमनापेक्षया यथोगान्तर स्वाध्यायध्या-नादिलक्षणं तत्र सम्यक् प्रवर्त्तनं च जातमिति ॥ ११२ ॥ ५ ॥ अथ द्वितीयसमित्युदाहरणमाह;—किल क्वचिन्नगरे संगतनामा साधुर्निखिलसाधुसामाचारीकरणपरायणः । तथा—"जा य सच्चा अवोत्तपा सच्चामोसा य जा मुसा । जा य बुद्धेहिं णाइण्णा ण त भासेज्ज पण्णवं" ॥ १ ॥ एवरूपायां वाक्यशुद्धौ स्वभावत एवोपयुक्तः समवतिष्ठत । स चा-न्यदा कारणिको ग्लानमतिजागरणकारणवान् रोधके परैः सर्वतो नगरनिरोधलक्षणे कृते 'भिक्खनिग्गमण'त्ति नगर एव मध्ये पुष्कलायां भिक्षायां लभ्यमानायामपि प्रतिबन्धपरिहारार्थं बहिः शत्रुराजसैन्ये भिक्षार्थं निर्गमनं कृतवान् । ततः पृच्छा सैन्यलोकेन कृता—कुतो भवन्त इहागताः? मुनिः प्राह—नगरात् । सैन्यलोकः प्राह—कोऽभिप्राय एतन्नगर

प्रभोः—किमस्माभिः सह संघटिष्यते नवेति? मुनिः प्राह—नापि च जाने नैवाहं जानामि कोऽपि कस्मिन्नभिप्राये वर्त्तत इति ॥ ६१३ ॥ ६ ॥ सैन्यं—तत्र नगरे वसतां भवतां कथमभिप्रायपरिज्ञानं न संजातमिति? मुनिः—अव्यापारास्तु लोकव्यापाररहिता एव साधवो वर्त्तन्त इति । सैन्यं—यद्यभिप्रायो न ज्ञायते तर्हि किमिह पुरमध्ये जना जल्पन्ति सन्धिविग्रहयोर्विषये? मुनिः—अत्रापि जल्पविषयेऽव्यापारोऽहम् । सैन्यं—किं साधनमानं हस्त्यश्वादिसंग्रामाङ्गपरिमाणम्? मुनिः—अत्रापि च साधनमानपरिज्ञानेऽव्यापारोऽहमिति ॥ ६१४ ॥ ७ ॥ मुनिरेवाह—श्रूयते कर्णाभ्यां, दृश्यते लोचनाभ्यां किञ्चिच्छब्दरूपलक्षणं वस्तु, शब्दरूपयोर्ग्रहणस्वभावत्वात् तेषां, परं सर्वं साध्यते कथ्यते न सावद्यं सपापम्, किन्तु कार्ये समुत्पन्ने निरवद्यमेव; सावद्यं सर्वं यद्भवद्भिः पृच्छयत इति । अत एव पठन्ति—"वहुं सुणेइ कण्णेहिं वहुं अच्छीहिं पेच्छए । न य दिट्ठं सुयं वावि भिक्खू अक्खाउमरिहइ ॥ १ ॥" सैन्यं—यद्येवं निर्व्यापारा यूयं, किं तर्हि वसथात्र? मुनिः—ग्लानः साधुरस्मदीयः समस्ति । सैन्यं—किमिह सैन्येऽस्मदीयेऽटथ ? अप्रतिबन्धात् क्वचिदप्येकत्र ग्रामकुलनगरादावसंगमात् ॥ ६१५ ॥ ८ ॥ सैन्यं—चारिका हेरिका यूयम् । मुनिः—नैव चारिकाः किन्तु श्रमणा वयम् । सैन्यं—को जानाति कीदृशा यूयम्? मुनिः—आत्मसाक्षिकः, आत्मा साक्षी यत्रेति समासः स धर्मः, नात्र वस्तुन्यन्यस्य कस्यापि साक्षित्वमस्तीत्येवमुपन्यासः । सैन्यं—न हु नैवेत्थमुत्तरप्रदानेन छुट्यते मुच्यतेऽस्मत्सकाशात् । मुनिः—तर्हि यज्जानीथ तत् कुरुध्वम् । इति प्राग्वत् ॥ ६१६ ॥ ९ ॥ सैन्यं—'कह सत्ति मिय णु'त्ति कथं शक्तिः सामर्थ्यरूपा, मकारोऽलाक्षणिकः । इयं तव, नुर्वितर्के, ततो वितर्क्यतेऽस्माभिः कथञ्चित्तव शक्तिरुत्पन्ना यथा यदस्माभिः करिष्ये

तत् सहिष्यत इति? मुनिः—शक्तिमच्छासनात् सकलत्रैलोक्यसमर्गलसामर्थ्यस्य पुरुषविशेषस्य शिक्षणात् । सैन्य—को नु को नामैष शक्तिमान् पुरुषविशेषः? मुनिः—सर्वज्ञः सर्वमतीतानागतादिभेदभिन्न वस्तु जानाति हस्ततलन्यस्तनिस्तल-स्थूलमुक्ताफलमिवानवरतमाकलयते यः सकलसुरासुरनरवृन्दवन्द्यपादारविन्दो भगवानर्हन्निति । ततः ससन्तोषं सैन्य-लोकेन विसृष्टो मुनि• स्वस्थानं ययौ । एवमादि नगराभिप्रायप्रकटनाद्यनुचित साधुजनायोग्यं सदा सर्वकालं भाषासमितः सन् न भाषते, किन्तु यथा तेन संगतसाधुना भाषितं तथा भाषेतेति ॥ ९१७ ॥ १० ॥ अथैषणासमितावुदाहरणमाह;— वसुदेवः—सहजनिजसौभाग्ययशःप्रसुभर्गमन्यमनुजाभिमानो, दशमदशार्हः, अन्धकवृष्णिनाममहाराजाङ्गजः, तस्का-लहरिवंशप्रसूतिपितामहीभूतः, वासुदेवपिता, पूर्वजन्मन्याहरणमेषणायामेषणानामिकाया समितौ । तदेव दर्शयति;— 'मगह'त्ति मगधविषये नन्दिग्रामे गौतमो नाम धिग्जातिर्ब्राह्मणः, चक्रचरः कुलालचक्रवद् यो भिक्षार्थी सन् ग्रामादौ चरति स चक्रचरो भिक्षाचर इत्यर्थः, समभूत् ॥ ९१८ ॥ ११ ॥ तस्य च गौतमचक्रचरस्य धारणी नाम भार्या आसीत् । एवं कुटुम्बधर्मे प्रवर्तमाने कियति कालेऽतिक्रान्ते सति गर्भस्तस्या धारण्याः कुतोऽपि गत्यन्तरादभूत् समुद्भूतः । स च स्वभावादनुपचितसमीहितसिद्धिहेतुपुण्यस्कन्धो वर्तते । अत एव धिग्जातिर्गौतमनामा मृतः परासुतामापन्नः । केत्याह—'छम्मासे गब्भ'त्ति षण्मासगर्भे षड् मासा यस्य स तथा तस्मिन् गर्भे सति—तस्य गर्भेऽव्यतीर्णस्य षष्ठे मासे पिता मृत इत्यर्थः । 'विआइणि'त्ति जननी जाते उदरान्निर्गते तत्र गर्भे मृतेति ॥ ९१९ ॥ १२ ॥ ततो मातुलेन प्रती-

५० तरूपेण संवर्द्धनं वृद्धिमानीतोऽसौ प्रतिष्ठितनन्दिषेणनामा । तत्रैव मातुलगृहे 'कम्मकरण'त्ति कृषिपाशुपाल्यादिकर्म कर्तुं-

मारब्धः । निश्चिंतस्तस्य संवृत्तो मातुलः । एवं व्रजति काले वितारणा च विप्रतारणा पुनर्लोकेन परव्यसनसुस्थितेन कर्त्तु-मारब्धा तस्य । कथमित्याह—नास्ति न विद्यते तवात्र गृहे दूरं वृद्धिं गतेऽपि किञ्चिदाभाव्यम् । गृहकर्मसु मन्दादरे जाते ब्रवीति प्रतिपादयति मातुलो लब्धवृत्तान्तस्तमिह ग्रामे स्वभावत एव परगृहतप्तिकारके उच्छृंखलमुखे ॥ ६२० ॥ ॥ १३ मा शृणु लोकस्य वचनानि त्वं, परगृहभञ्जनप्रियत्वाल्लोकस्य । यतो दुहितरस्तिस्रः सन्ति मम गृहे । तासां या ज्येष्ठतरा सर्वज्येष्ठा तां प्राप्तयौवनां तव दास्यामि । एवं मातुलेनोक्तः 'करे'त्ति कर्त्तुं कर्म प्रकृतः प्रवृत्तवान् । कालेन प्राप्तश्च वीवाह इति ॥ ६२१ ॥ १४ ॥ सा ज्येष्ठा दुहिता तत्र विवाहे पित्रा समुपस्थापिते तं नन्दिषेणं तुच्छौष्ठच्छदमुख-तया समुद्घाटदशनं चिपिटनाशिकमतिगभीरनेत्ररन्ध्रममनोहरस्वरमतिलम्बोदरसंक्षिप्तवक्षःप्रदेशं विकटपादपातमलिगव-लव्यालकालकायं साक्षादपुण्यराशिमिव निभाल्य नेच्छति परिणेतुम्; भणितवती च यदि मामनेन परिणाययिष्यथ तदा नूनं मया मर्त्तव्यमिति । ततोऽसौ विखिन्नो मन्दादरश्च गृहकर्मसु संवृत्तः । मातुलो ब्रवीति—यदि नामानया दुहित्रा नाभिलषितस्त्वं तथापि द्वितीयां दुहितरं दास्यामि । सापि च दुहिता तथैव प्रथमदुहितृवत् तं नेच्छति । 'तइयत्ती' इति, अतस्तृतीया प्रतिपन्ना, इत्येवं प्रथमदुहितृद्वयवत् सापि नेच्छति तृतीया ॥ ६२२ ॥ १५ ॥ ततो निर्विण्णोऽसौ गृहवासाद् नन्दिवर्द्धनाचार्याणां सकाशे निष्क्रान्तः प्रतिपन्नव्रतः सम्पन्नः । ततोऽसौ पूर्वभवविहितानां दुष्कृतानामुदग्रं तपो विना नान्यो विनाशहेतुः समस्तीति मन्यमानो जातः षष्ठक्षमकः । षष्ठं नाम षष्ठभक्तं तपः । तच्च किल भक्तपञ्च-कपरिहारेण षष्ठं भक्तमुपादेयतया यत्र तपसीत्यन्वर्थप्रधानतया चपवासद्वयं, तत् क्षमते सहते यः स तथा । तथा, स्वसा-

मर्य्यालोचनेन गृह्णाति चाभिग्रहमिम तु वक्ष्यमाण पुनः ॥ ६२३ ॥ १६ ॥ तमेव दर्शयति;—बालग्लानादीना शिशुसरोगवृद्धप्राघूर्णकाचार्योपाध्यायतपस्विशैक्षादिभेदभाजां साधूना वैयावृत्त्यमन्नपानदानाद्युपष्टम्भलक्षणं मया तु मयैव केवलेन कर्त्तव्यं, न पुनरन्यः कश्चिदिच्छाकारविषयः कर्त्तव्य' केनापीति । एवं गृहीताभिग्रहो निखिलाभादपि समधिक सन्तोषमुद्वहं समभिग्रहं करोति तीव्रश्रद्धः समुद्धूषटितातितीव्राभिलाषः । आतश्चतुर्वर्णश्रीश्रमणसघमध्ये ख्यातयशाः समुत्पन्नश्लोकः सदा तस्य शक्रगुणोत्कीर्त्तिः—शक्रेण सौधर्मप्रभुणा गुणानां वैयावृत्त्यादीनां कीर्त्तनमकारीति ॥ ६२४ ॥ १७ ॥ ततोऽश्रद्दधानस्य शक्रकृतगुणोत्कीर्त्तनं कस्यचिद्देवस्येहागमोऽवतरणलक्षणो अभूत् । स च करोति द्वे श्रमणरूपे । तयोरेको ग्लानः सन् अटव्यां तिष्ठतीति विकुर्व्यातिगतो यत्रासौ नन्दिषेणः साधुस्तत्राश्रये प्रविष्टो द्वितीयः साधुः ॥ ६२५ ॥१८॥ ब्रवीति स उपाश्रयागतः—ग्लानः पतितोऽटव्यामेकः साधुः समस्ति । वैयावृत्त्यं तूक्तलक्षण श्रद्धत्ते रुचिविषयीकरोति यस्तु कश्चित्, तुशब्दौ पादपूरणार्थौ, स उत्तिष्ठतु उद्यमं करोतु क्षिप्रमिदानीमेव । श्रुतं च तद्वचनं नन्दिषेणेन मुनिना ॥ ६२६ ॥ १९ ॥ कीदृशेनेत्याह—षष्ठोपवास उक्तलक्षणः, पार्यते तीर नयते येन स तथा तमानीतं स्वयमेव सर्वसम्पत्करीभिक्षाविशेषलब्धं कवलं ग्रासरूपं, विभक्तिलोपः प्राकृतत्वात्, प्रथमत एव ग्रहीतुकामेन । तद्देववचो यदा श्रुतमात्र श्रुतिपथावतारि सम्पन्नम्, तदा रभसोत्थितश्च रभसादुत्थित एव सन् ब्रवीति भण त्वं केन वस्तुना कार्यं प्रयोजनमिति ॥ ६२७ ॥ २० ॥ पानकद्रव्यम्, इति प्राग्वत्, तत्र सन्निवेशे यन्नास्ति द्राक्षापानकादि, ब्रवीति तेन कार्यम् । इतिः पूर्ववत् । ततो निर्गत उपाश्रयाद् नन्दिषेण॰ पानकगवेषणार्थम् । तत्र च हिण्डमाने तृष्णाबुभुक्षाक्षामकुक्षौ करोत्यनेषणा

पानकाशुद्धिलक्षणां स देवः । नापि च नैव प्रेरयति स साधुस्तम् ॥ ६२८ ॥ २१ ॥ इत्येवमेकवारां द्वितीयां च वारामुपदिष्टपानकार्थं हिण्डितस्तत्र सन्निवेशे । न च लब्धं तत् । 'लद्ध'त्ति लब्धं च तृतीयवारे । वारशब्दस्येह पुलिंगत्वादेवं निर्देशः । ततो 'अणुकंप'त्ति अनुकम्पया दयया त्वरमाणो गतश्च स नन्दिषेणसाधुस्तत्सकाशं तस्यैव समीपं पुनरिति ॥ ६२९ ॥ २२ ॥ गतं सन्तं तं खरपरुषनिष्ठुरैर्वाक्यैराक्रोशति शपते स ग्लानको ग्लान एवानुकम्पनीयतां गतो रुष्टो दर्शितभ्रकुटीभङ्गादिकोपविकारः । कथमित्याह—हे मन्दभाग्य तुच्छीभूतपुण्यस्कन्ध ! फूत्कृत अत्यन्तासारतया तुषादिवत्फूत्कारयोग्य ! तुष्यसि सन्तुष्टो भवसि त्वं नाममात्रेण नाम्नैव केवलेन वैयावृत्त्यकरोऽहमित्येवंरूपेण ॥ ६३० ॥ २३ ॥ 'साहुवगारित्ति अहं नामड्ढो' इति साधूपकार्यहमित्येवंरूपनाम्नाऽऽढ्यः, तथा समुद्दिश्य भोजनं कृत्वा आगत इति, एतस्यां भवतैवावलोक्यमानायामवस्थायां त्वमास्ते भक्तलोभवान् सन्निति ॥ ६३१ ॥ २४ ॥ अमृतमिव पीयूषमिव मन्यमानस्तां परुषां गिरं तु परुषामपि गिरं "जो सहइ उ गामकंटए अक्कोसवहारतज्जणाउ य । भयभेरवसद्दसप्पहासे समसुहदुक्खसहे य जे सभिक्खू" इत्यादिसूत्रवासितान्तःकरणत्वात् स नन्दिषेणः ससंभ्रातः ससंभ्रमः सन् चलनगतः क्षमयति, यथा—क्षमस्व ममैकमपराधं न पुनरेवं करिष्ये, धावति च तं साधुं स्वमललिप्तं स्वकीयविष्ठामूत्रलक्षणमलोपदिग्धमिति ॥ ६३२ ॥ २५ ॥ बभाण चोत्तिष्ठत यूयमितः स्थानाद् व्रजाम इति । तथा करिष्यामि वसतिकामध्यप्राप्तं सन्तं भवन्तं 'जहा हु'त्ति यथा चिरेण शीघ्रमेव 'होहिह'त्ति भविष्यथ नीरोगा यूयम् । ततो ब्रवीति—ग्लानो न तरामि गन्तुमितः स्थानात् क्वचिदपि । 'जे' इति वाक्यालंकारार्थः ॥ ६३३ ॥ २६ ॥ नन्दिषेणः प्राह—आरोह समारूढो भव पृष्ठौ

मदीयायाम् । आरूढस्ततः सः । प्रहार च मूत्रपुरीषलक्षणं पुनः परमाशुचिमत्यन्तमशुचिरूपम्, अत एव दुर्गन्धं मृत-कुथितशृगालमार्जारादिकलेवरादपि विरुद्धगन्धं मुञ्चति पृष्ठिप्रदेशाकरमत्यन्तासाधारणस्पर्शत्वेन पृष्ठप्रदेशापकारि ॥ १२४ ॥ ॥ २७ ॥ ब्रवीति गिरं धिग् मुण्डिन् ! त्वं, वेगविघातो मूत्रपुरीषप्रवृत्तिनिरोधः कृतस्त्वया, इत्यस्माद् दुःखापितो दुःख-पात् कृतोऽहमित्येव नानारूपमाक्रोशति पदे पदे । सोऽपि भगवान् यत्कुरुते तदाह ॥ १२५ ॥ २८ ॥ न गणयति न मन्यते तां परुषगिरं, न च गर्हतेऽपि तं परुषवचनवक्तारं दुरभिगन्धं विलीनगन्धमपि सन्तम् । तर्हि किं कुरुते इत्याह —चन्दनमिव मन्यमानस्तत्पुरीषादि, मिथ्या मे दुष्कृतं यदत्र प्रमादादनुचितमाचरितमिति भणति ॥ १२६ ॥ २९ ॥ तथा चिन्तयति मीमांसते—किं करोमि अन्नपानदानादिरूपं कृत्यं, कथ तु केन नाम प्रकारेण समाधिर्भवेदस्य साधोः । इत्येवं बहुविधप्रकारं भोजनभङ्गरूपणाभिघातनिष्ठुराक्रोशादिप्रकारवद्, यथा भवति । नापि नैव तीर्णः शकितो यदा क्षोभयितुम् ॥ १२७ ॥ ३० ॥ तदाऽभिष्टुत्य—अहो ! सुलब्धं ते जन्म, सफलं जीवितव्यमित्यादिभिर्वचनैस्तं प्रशंस्य गत-स्तको देव । आगतश्चेतरः स्वोपाश्रयम् । आलोचिते यथावस्थितस्वरूपे निवेदिते सति गुरुभिर्धन्य इति भणित्वा, तथेति समुच्चये, समनुशिष्टः स प्रशंसित इति ॥ १२८ ॥ ३१ ॥ अथ प्रस्तुतयोजनामाह—यथा तेन नन्दिषेणसाधुना एषणा पानकशुद्धिरूपा नो नैव भिक्षा विनाशिता इत्येवमेषणायां यतितव्यं सर्वेण सदा साधुना अदीनभावतोऽक्षीणप-रिणामात् सूत्रयोगेन सूत्रानुसारेणेत्यर्थः ॥ १२९ ॥ ३२ ॥

ततोऽसौ नन्दिषेणाख्यः साधुः साधितसाधिमा । अखण्डाभिग्रहो मृत्यौ कालेन समुपस्थिते ॥ १ ॥ चकारानदान

भव्या भावयामास भावनाः । अवश्यवेद्यदुष्कर्मविपाकादित्यचिन्तयत् ॥ २ ॥ मन्ये नान्यस्य कस्यापि दुर्भगत्वं तथाऽ-
भवत् । यथा ममेति संमूढो निदानमकरोदिदम् ॥ ३ ॥ यद्यस्ति तपसो मेऽस्य फलमग्रभवे ततः । समस्तसुभगस्तोमशे-
खराकारधारकः ॥ ४ ॥ भवेयमिति संक्लेशादनुत्तीर्णो मृतश्च सन् । जातो वैमानिको देवः स्थितो भूरिमनेहसम् ॥ ५ ॥
तत्रासावायुषो हानौ च्युत्वाऽस्मिन्नेव भारते । नगरे सौर्यपुराभिख्ये समाख्यामुत्तमां गते ॥ ६ ॥ समृद्धलोकसंवाससुन्दरे
मन्दरोपमैः । देवागारैर्वराकारै राजमाने पदे पदे ॥ ७ ॥ अनेककुलकोटीभिः संकुले नकुलाकृतौ । विपक्षदन्दशूकानामु-
ग्रवैरविषात्मनाम् ॥ ८ ॥ हरिवंशशिरोरत्नतुल्यस्य वसुधाभुजः । अन्धकवृष्णेः प्रवरपत्न्यामुत्पन्नवानसौ ॥ ९ ॥ गर्भत्वेन
तिथौ शुद्धे दोहदे च विनोदिते । पर्यन्ते नवमासानां सा तं देवी व्यजीजनत् ॥ १० ॥ समुद्रविजयादीनां देवताकारधा-
रिणाम् । दशानामन्तिमं सूनुं सौभाग्यमणिरोहणम् ॥११॥ विहितश्चोत्सवश्चोच्चैर्यादवानन्ददायकः । समयेऽदायि नामास्य
वसुदेव इलाभुजा ॥ १२ ॥ वृद्धः कलाकलापेन लेभे यौवनमुत्तमम् । अत्रान्तरे पिता राज्यं दत्त्वा प्रथमसूनवे ॥ १३ ॥
व्रतं गृहीत्वा संसिद्धः सोऽपि राज्यं यथास्थिति । चक्रे शक्र इव स्वर्गे बन्धुवृन्दाभिनन्दितः ॥ १४ ॥ यदा यदा कुमा-
रोऽसौ वसुदेवो गृहाद्बहिः । बम्भ्रमीति तदा तस्य सौभाग्यगुणविह्वलाः ॥ १५ ॥ पुरनार्योऽनिवार्येण कौतुकेन कुलस्थि-
तिम् । व्यतीत्याक्षिप्तमनसस्तमेवैकं विलोकितुम् ॥ १६ ॥ स्वगृहोपरिभागस्था गृहद्वारगतास्तथा । वर्त्तन्ते नो निवर्त्तन्ते
समीपस्थे गुरावपि ॥ १७ ॥ जातमत्यन्तमुन्मत्तं तत्पुरं परितस्ततः । पुरप्रधाना राजानं संभूयेदं व्यजिज्ञपन् ॥ १८ ॥
देवोऽयं शीलजलधिः कुमारोऽबालचेष्टितः । प्राणभङ्गेऽपि कुरुते चेष्टां नैव मलीमसाम् ॥ १९ ॥ सौभाग्यातिशयादस्य

परे युवतयः पुरे । दर्शने निस्त्रपीभूता विचेष्टन्ते सविक्रियाः ॥ २० ॥ ततो राजगृहस्यास्य मध्य एव यथा स्थितिः । संभवेदस्य देवेन स प्रकारो विचिन्त्यताम् ॥ २१ ॥ उक्तः कुमारो राज्ञाऽथ यथावत् स गृहस्थितः । सौकुमार्यात् क्रियाः सर्वाः कर्तुमर्हसि नो बहिः ॥ २२ ॥ ततो विनीतरूपत्वात् स राजन्यगिरं मुदा । मेने पञ्जरसंक्रान्तकीरवत् स्थातुमुद्यतः ॥ २३ ॥ शिवादेव्याः कदाचिच्च सोऽग्राक्षीद् गन्धपेषिकाम् । बृहत्सौरभसंभारगन्धभाजनसङ्गताम् ॥ २४ ॥ स्वज्येष्ठभ्रातृजायायाः सत्केयमिति केलितः । गन्धमुष्टिं बलात्तस्या जग्राह ग्रहवानिव ॥ २५ ॥ तयासौ भणने किञ्चिज्जातरोषातिरेकया । यत एवमनर्थोत्पन्नस्तत एव निरुध्यसे ॥ २६ ॥ तच्छ्रुत्वा कर्णकटुकं वचस्तस्याः शनैरसौ । पप्रच्छ भद्रे! वृत्तान्तः कीदृशोऽयं निवेद्यताम् ॥ २७ ॥ तयाऽप्यूचे पुरस्त्रीणामसमञ्जसमर्गलम् । त्वत्तो जातमिति स्वामी त्वां गृहान्तर्न्यवीविशत् ॥ २८ ॥ निर्विण्णोऽसौ ततश्चित्ते चिरमेवमचिन्तयत् । निष्कलंकप्रवृत्तेर्मे सम्पन्नः कथमीदृशः ॥ २९ ॥ पौरलोकादसद्वादो गच्छामि तदहं दिशम् । एकां काञ्चित्समाश्रित्य यत्राय मां न पश्यति ॥ ३० ॥ अस्तंगते जगद्बन्धौ भास्करे तिमिरे भरे । विजृम्भमाणे सञ्जाते जाते चोलूकमण्डले ॥ ३१ ॥ पद्माकरेषु संकोचभावभाक्षु निशामुखे । स्थगिते नगरद्वारे निःसंचारेषु चाध्वसु ॥ ३२ ॥ एकाक्यलक्षितः सर्वैर्निर्जगाम पुरोदरात् । तद्द्वारि मृतकं दग्ध्वा वस्त्रखण्डे लिलेख सः ॥ ३३ ॥ अंगारकज्जलेनेयं यथा भ्राता कनिष्ठकः । समुद्रविजयादीनां राज्ञां विश्रुततेजसाम् ॥ ३४ ॥ अनापवाददुःखेन शल्यादपि गरीयसा । पीडितो ज्वलनज्वालापातमित्थमिहाकरोत् ॥ ३५ ॥ नगरप्रतोलिद्वारे वंशखण्डावलम्बितम् । तन्मुमोच स्वरायञ्चिः पादैस्तस्मादपाक्रमत् ॥ ३६ ॥ शरीरवर्णभाषादिभेदकारिभिरौषधैः । संयोजिताः पुरा तेन

गुटिकास्तिष्ठता गृहे ॥ ३७ ॥ तासां प्रभावतोऽलक्ष्यो वसुदेवोऽयमित्यभूत् । कदाचित् केनचित् क्वापि प्रच्छादितनिजाकृतिः ॥ ३८ ॥ सम्यङ्मार्गमजानानः प्रवृत्तो गन्तुमिच्छया । लब्धमार्गश्चिरेणैष ददृशे रथसंस्थया ॥ ३९ ॥ एकया तारतारुण्यराजा कथमपि स्त्रिया । पित्रा गृहं निजं भर्तृगेहतो नीयमानया ॥ ४० ॥ अभाणि च तया तात! रथमारोप्यतामयम् । तथाकृते सहैवायं जगाम ग्राममग्रिमम् ॥ ४१ ॥ ततो भुक्तश्च तत्रायं सन्ध्याकाले समागते । तद्ग्राममध्यभागस्थे ययौ यक्षस्य मन्दिरे ॥ ४२ ॥ शुश्राव च जनाद् वार्त्तां तद्वासरसमुद्भवाम् । यथा सौर्यपुरे वह्नावद्य पातं व्यधाल्लघुः ॥ ४३ ॥ अन्धकवृष्णिपुत्राणां, प्रारब्धा यादवास्ततः । सान्तःपुरा महाक्रन्दं कर्त्तुं वत्सनिमित्तकम् ॥ ४४ ॥ किमर्थमित्थं वृत्तोऽसि कर्त्तुं मूढजनोचितम् । स्वप्नेऽपि विप्रियं वत्स! व्यधात्तव न कश्चन ॥ ४५ ॥ प्रतिवासरमुच्चोच्चदर्शितप्रियचेष्टितः । सर्वोऽप्येष जनो वत्स! तवासीद्गुणवत्सलः ॥ ४६ ॥ एवमाक्रन्द्य सुचिरं कृताः प्रेतक्रियाः पुरम् । प्रतिजग्मुः सशोकेन चेतसा मलिनैर्मुखैः ॥ ४७ ॥ ततश्चिन्तितमेतेन नूनं मद्विषया स्पृहा । मुक्ता सौर्यपुरस्थेन जनेनेत्थं निचेष्टता ॥ ४८ ॥ अतः स्वच्छन्दचारेण विहर्त्तुमुचितं मम । तथैव कर्त्तुमारब्धस्ततः सौभाग्यनीरधिः ॥ ४९ ॥ ततो विजयसैन्याख्ये नगरे बहिरवस्थितः । दृष्टस्तत्रत्यलोकेन के वाऽकस्मादिहागताः ॥ ५० ॥ यूयमेवं तथा पृष्टस्तेनाप्येवमकथ्यत । ब्राह्मणस्य सुतो विद्यासङ्ग्रहस्य कृतेऽधुना ॥ ५१ ॥ इहागतोऽहमुक्तस्तैस्तं प्रति प्रीतमानसैः । अस्यां वाप्यां कुरु स्नानं मुञ्च खेदं च देहतः ॥ ५२ ॥ तथा च विहितं तेन ततः पौरजनैः सह । छायां तरोरशोकस्य बहलां शीतलां श्रितः ॥ ५३ ॥ ततोऽसौ पुरलोकेन जगदे शृणु सम्प्रति । यदत्र नगरे वृत्तं विजयाख्यो नराधिपः ॥ ५४ ॥ दुर्वारवैरि-

मातङ्गमदमर्दनकेसरी । अस्यास्ति सुजया देवी तस्यास्तद्गर्भसम्भवे ॥ ५५ ॥ द्वे पुत्र्यौ स्तस्तयोरेका श्यामाख्या विजया
परा । गान्धर्वे नृत्यमार्गे च परां निष्ठामुपागते ॥ ५६ ॥ वितीर्णास्तोषतः पित्रा स्वयंवरविधिस्तयोः । लक्ष्मीभाजनमित्येवं
लप्स्यसे त्वं विचक्षणैः ॥ ५७ ॥ यद्यस्ति गीते नृत्ये च कौशलं ते ततो व्रज । यतस्ताभ्यां प्रतिज्ञात सर्वलोकपुरस्सरम्
॥ ५८ ॥ गीतनृत्ये प्रकृष्टो यः स नौ भर्ता भविष्यति । समाविष्टा वय राज्ञा, रूपस्वी तरुणः पुमान् ॥ ५९ ॥ ब्राह्मणः
क्षत्रियो वापि गीतनृत्यविशारदः । द्रुत कश्चित्समानेयस्तेनोक्तं काचिदस्ति मे ॥ ६० ॥ शिक्षा प्रस्तुतविद्यायां दर्शितो
भूभुजस्ततः । सस्नेहया दृशा तेन दृष्टः पूजा च लम्भितः ॥ ६१ ॥ तत्रैव राजभवने स्थितश्चाभ्यासवासरे । गन्धर्व-
नृत्ययोर्दृष्टे ते कन्ये पुण्यदर्शने ॥६२॥ उत्फुल्ललोचनाम्भोजे कुम्भिकुम्भपयोधरे । स्वःसिन्धुसैकताकारपृथुलश्रोणिमण्डले
॥ ६३ ॥ उन्मत्तकोकिलालापे कोमलस्वरभाषिते । गन्धर्वनृत्यशास्त्रेषु निपुणे अपि तेन ते ॥ ६४ ॥ किञ्चिद्विशेषमानीते
राज्ञा संतुष्टचेतसा । प्रशस्ते वासरे पाणिं तेनासौ ग्राहितस्तयोः ॥ ६५ ॥ राज्यस्यार्धं तथा दत्त तत्संगमपरायणः ।
विन्ध्यशैलगजो यद्वत् स्वच्छन्दः संचरत्यसौ ॥ ६६ ॥ यावदास्तेऽन्यदा ताभ्यां पत्नीभ्यां समपृच्छ्यत । वेद् ब्राह्मणकु-
लोत्पन्नो भवान् किमिति कौशलम् ॥ ६७ ॥ साङ्गाहिकासु सञ्जात कलासु सकलासु ते । प्रकृष्टे प्रणये तेन सद्भावः
कथितस्तयो ॥ ६८ ॥ आपन्नसत्त्वा सम्पन्ना श्यामा पुत्रमसूत च । अक्रूर इति तन्नाम स्थापितं तत्र तिष्ठतः ॥ ६९ ॥
जनानां प्रत्यभिज्ञान वसुदेवोऽयमित्यभूत् । ततस्तस्मादपक्रान्तो वसुधा बहुविस्मयाम् ॥ ७० ॥ आहिण्डमानः प्रोद्दण्ड-
चेष्टितः परिणीतवान् । कन्या विजयसेनाद्या यौवनोद्भवविभ्रमाः ॥ ७१ ॥ कालेन कौशलामित्य देशमागतवानसौ ।

तत्राकाशस्थया देव्या बभाषे सोमया यथा ॥ ७२ ॥ रोहिणीनामिका कन्या वितीर्णा ते स्वयंवरा । त्रिविष्णुपणवं तत्र विवाहे त्वं च वादयेः ॥ ७३ ॥ तत्तेनानुमतं सर्व गतो रिष्टाभिधं पुरम् । रोहिणी कन्यका लाभसस्पृहैर्नरनायकैः ॥७४॥ कृतावासैर्बहिर्देशे विहितोत्तुंगमण्डपैः । जरासंधादिभिः सर्वैं राजमानं समंततः ॥ ७५ ॥ आतोद्यवादकैः सार्द्धं देशे चैकत्र संस्थितः । शृणोत्युद्घोषणां राज्ञा सन्ध्याकाले प्रवर्त्तिताम् ॥ ७६ ॥ कल्ये रुधिरराजस्य मित्रादेवीतनूद्भवा । पुत्री या रोहिणी नाम भविताऽस्याः स्वयंवरः ॥ ७७ ॥ विवाहप्रगुणैः सर्वैस्ततो भूत्वा नराधिपैः । विवाहमण्डपः सर्वैर्भूषणीयः सभूषणैः ॥ ७८ ॥ द्वितीये दिवसे सूर्ये पूर्वव्योममधिष्ठिते । तदाताम्रकरालेपात् कुंकुमेनेव रञ्जितम् ॥ ७९ ॥ ततो गृहीतश्रृङ्गाराः कल्पपादपसन्निभाः । तालसिंहादिभिश्चिह्नै राजन्तो राजलाञ्छनैः ॥ ८० ॥ रभसोल्लासितातोद्यशब्दपूर्णनभोन्तराः । उद्दण्डधवलच्छत्रच्छायाच्छिन्नातपास्तथा ॥ ८१ ॥ हस्त्यश्वरथयानानि यथायोग्यमधिष्ठिताः । सन्दधानाश्च सम्पूर्णां स्वशोभां बलवाहनैः ॥ ८२ ॥ प्रासाः स्वयंवरस्थाने सन्निविष्टा यथास्थिति । हेमाद्रिशिखरोत्तुङ्गविष्टरस्था यदा स्थिताः ॥ ८३ ॥ जरासंधादयः सर्वे राजानश्चलचामराः । तदा स्वयंवरभुवं रोहिणी सर्वतो वृता ॥ ८४ ॥ चेटिकाचक्रवालेन वृद्धैरान्तःपुरैर्नरैः । छत्रच्छन्नशिरोदेशा चलत्पाण्डुरचामरा ॥ ८५ ॥ स्फुरत्सारभरसंभारगृहीतवरमालिका । विहितोदग्रश्रृङ्गारा साक्षाल्लक्ष्मीरिवाययौ ॥ ८६ ॥ क्रमेण दर्शयामास लेखिका नाम भूपतीन् । अम्बधात्री स्थितानग्रे पुरंदरसमाकृतीन् ॥ ८७ ॥ यथा वत्से! जरासंधः सिन्धुप्रान्तमहीपतिः । राजासौ निखिलक्ष्मेशशिरःपुष्पार्चितक्रमः ॥ ८८ ॥ उग्रसेनसुतः शूरसेनाविषयनायकः । एष कंसाभिधः पुत्रि! प्रतापाद् मित्रवत् स्थितः ॥ ८९ ॥ अन्धकवृष्णेश्च सुता

एते नीतिपयोधय । समुद्रविजयं पूर्वं विधाय विधिना स्थिताः ॥ ९० ॥ कुरूणामधिपः पाण्डुरेष राजा सनन्दन । अयं च दमघोषाख्यश्चेदिराजो निभाल्यताम् ॥ ९१ ॥ पांचालविषयस्वामी द्रुपदोऽयं नराधिप । एवमन्येऽपि भूपालाः क्रमशो दर्शितास्तया ॥ ९२ ॥ अरोचितेषु सर्वेषु व्यतिक्रान्तेषु च क्रमात् । मलिनच्छायेषु जातेषु रात्रौ दीपोज्झितेष्विव ॥ ९३ ॥ राजमार्गेषु, पणवशब्दसम्बोधिता सती । वसुदेवं प्रपेदे सा प्रातः श्रीरिव पङ्कजम् ॥ ९४ ॥ विनिद्रपारिजातादिकुसुमग्रथितां स्रजम् । कण्ठदेशे मुमोचास्य सर्वाङ्गेषु दृशं तथा ॥ ९५ ॥ यदा शिरसि तस्यैषा निचिक्षेपाक्षतान् किल । तदा प्रलयकालान्तकल्लोला इव पार्थिवाः ॥ ९६ ॥ सर्वेऽपि चुक्रुधुर्भीमकोलाहलपरायणाः । अन्योऽन्यं प्रश्नयामासु को वृत कन्ययाऽनया? ॥ ९७ ॥ ऊचे कैश्चिद् विलक्ष्यैतान् राज्ञः पणववादकः । कश्चिदज्ञातजात्यादिर्गुणग्रामो निराकृतिः ॥ ९८ ॥ रुधिरो दन्तवक्त्रेण प्रोचे प्रोच्चगिरा यथा । नो चेत्कुलेन ते कार्यं किममी निष्कलान्वयाः ॥ ९९ ॥ मीलिताः पार्थिवाः सर्वे, रुधिरः प्रत्यभाषत । दत्तः स्वयंवरोऽमुष्या वृतः स्वरुचितस्ततः ॥ १०० ॥ ततः को नाम दोषोऽस्य परदारेषु चाधुना । न कश्चित् कुलजातेन व्यवहारः कर्तुमिष्यते ॥ १०१ ॥ दमघोषेण भणितमज्ञातकुलसंस्थिते । एतस्येयमयोग्योऽवेदीयतां क्षत्रजन्मनः ॥ १०२ ॥ विदुरेण कुलीनोऽयं नाम कश्चन सम्भवेत् । इत्यूचे चक्षमस्याथ विज्ञातं कुरुतादरात् ॥ १०३ ॥ ततश्च वसुदेवेन भाषित कः कुलस्य मे । प्रस्तावः कथने वाद एवमसिद्धुपस्थिते ॥ १०४ ॥ कुलं बाहुबलेनैव प्रकटं मे भविष्यति । सगर्वं तद्वचः श्रुत्वा जरासंधोऽभ्यधादिदम् ॥ १०५ ॥ सरत्ननाभं रुधिर रे रे गृहीव सत्वरम् । येन पाणविकोऽप्येष आनीतः पदमीदृशम् ॥ १०६ ॥ तदादेशवशात् सर्वे

यावत् क्षोभमुपागताः । तावद् रुधिरराजोऽपि रोहिणीवसुदेववान् ॥ १०७ ॥ समकं रत्ननाभेन प्रविष्टो रिष्टनामके । निजे पुरे कृतश्चाथ सन्नाहः समरोचितः ॥ १०८ ॥ विद्याधरप्रभुः पूर्वं वसुदेववशीकृतः । सारविस्ततक्षणे जातो लब्ध प्रौढबलस्ततः ॥ १०९ ॥ निर्गतो नगरादेको लग्नं युद्धं परस्परम् । शितोग्रशरसंघातपातच्छिन्नदिगन्तरम् ॥ ११० ॥ तस्यानुमार्गश्चलितो रत्ननाभसमन्वितः । रुधिरोऽत्र क्षणं युद्ध्वा निर्जितः प्राविशत् पुरम् ॥ १११ ॥ विद्याधराधिपतिना सारथित्वमुपेयुषा । सहितः केवलं तस्थौ वसुदेवो रणाङ्गणे ॥ ११२ ॥ तरुणैणपसंकाशमक्षोभं पुरतः स्थितम् । विलोक्य भूभुजो जाता विस्मयाकुलमानसाः ॥ ११३ ॥ ततो विमृश्य गदितं पाण्डुना कीर्त्तिपाण्डुना । न राजधर्म एषोऽयं यदेको बहवो वयम् ॥ ११४ ॥ जरासंधो बभाणाथ कश्चनैकोऽत्र युध्यताम् । एतेन सह यो जेता भविता तस्य रोहिणी ॥११५॥ शत्रुञ्जयस्ततः प्राप्तः प्रोज्झन् बाणभरं पुनः । वसुदेवेन विहितः क्षणाच्छिन्नरथध्वजः ॥ ११६ ॥ यमजिह्वातितीव्रेण क्षुरप्रेण कचस्पृशा । एवं कालमुखोऽनेन मुण्डमौलिकृतो नृपः ॥ ११७ ॥ एवमन्येऽपि राजानो हृतविग्रहताः कृताः । तदा समुद्रविजयः प्रोत्थितो रोषरोपितः ॥ ११८ ॥ लग्नो मोक्तुं शितान् शरान् स्वजीवितगतस्पृहः । वसुदेवश्च विदितभ्रातृकः प्रहरत्यमुम् ॥ ११९ ॥ न सर्वथा परं छिन्ते आयुधानि ध्वजानि च । निरायुधविलक्ष्यत्वमानीतं वीक्ष्य तं नृपम् ॥ १२०॥ निजनामाङ्कितो मुक्तो लिखितः पूर्वमेव यः । पादवन्दनसंसूचापरमः पुरतः शरः ॥ १२१ ॥ गृहीत्वा वाचयित्वाथ लब्धार्थः ससहोदरः । मुमोच चापं सञ्जातप्रसन्नहृदयः क्षणात् ॥ १२२ ॥ वसुदेवो रथं मुक्त्वा यावदायाति संमुखम् । तावदास्यप्लुताक्षेण रथादुत्तीर्य भूभुजा ॥ १२३ ॥ पादयोर्निपतन्नेष सर्वाङ्गालिङ्गितः कृतः । ततो मुक्तमहाक्रन्दौ प्रवृत्तौ

सी प्ररोदितुम् ॥ १२४ ॥ अक्षोभ्यः स्तिमितोऽन्येऽपि सोदराः स्वजनाश्च ये । ज्ञातप्रस्तुतवृत्तान्ता ध्येयं संजग्मिरे मुदा
॥ १२५ ॥ जरासंधादयो जाताः ससन्तोषा यथोचितः । रोहिण्या अगृहे भर्ता रुधिरश्चाभिनन्दितः ॥ १२६ ॥ कृतार्थो-
ऽसि सुता यस्य हरिवंशशिरोमणिम् । अवृणीत कृता चास्य पूजा दर्शितसम्भ्रमैः ॥ १२७ ॥ यथोचितेन वित्तेन विधिना
राजभिस्तकैः । शोभने दिवसे प्राप्ते पाणिग्रहविधिः कृतः ॥ १२८ ॥ विभवव्ययेन महता रुधिरेण धराधिपाः । जग्मुः
सम्पूजिताः स्थानं स्वं स्वं प्रीतिभरोद्धुराः ॥ १२९ ॥ द्वात्रिंशतं ददौ कोटीर्हिरण्यस्य नराधिपः । जामातुर्भ्रातुरश्वं च बलं
ददौ मदोत्कटम् ॥ १३० ॥ समुद्रविजयेनोक्तो रुधिरः स्वपुरं प्रति । कुमारं नेतुमिच्छामः सोत्कण्ठा बान्धवा यतः॥१३१॥
आस्तां तावदिहैवैष कालं कञ्चन मन्मुदे । प्रस्थानसमये राज्ञा कुमारः प्रत्यपद्यत ॥ १३२ ॥ अलं ते हिण्डितव्येन नाम
दृष्टः कथंचन । नष्टो भविष्यसि पुनः, पादप्रणतमस्तकः ॥ १३३ ॥ प्रमाण बान्धवान् सर्वान् मिलितानानकदुन्दुभिः ।
क्षमणीयोऽपराधो मे यदुद्वेगः पुराकृतः ॥ १३४ ॥ जातः परं तथा कार्यं यथा शोको भविष्यति । भवतां स्वप्नकालेऽपि
सम्यैवार्पितचेतसाम् ॥ १३५ ॥ समुद्रविजयप्रमुखा यादवाः सह बान्धवैः । प्रतिजग्मुर्निजं स्थानं तत्रैव स्थितवानसौ
॥ १३६ ॥ अन्यदा रोहिणी पृष्टा तेन कस्मादहं त्वया । विमुच्य क्षितिपालानशेषानवगीतो वृतस्त्वया ॥ १३७ ॥ देवता
रोहिणी नाम प्रज्ञप्ता मम वर्तते । तया निवेदितं भद्रे ! यः स्वयंवरमण्डपे ॥१३८॥ पणवं वादयेत् तस्य भार्यात्वेन भवि-
ष्यसि । तच्छ्रुत्वाकर्ण्णनाज्जाततोषया त्वं पतिर्वृतः ॥ १३९ ॥ उदग्रभोगः संतस्थे यावत्तत्रान्यदा निशि । रोहिणी चतुरः
ह.५१ स्वप्नानर्धरात्रे व्यलोकत ॥ १४० ॥ गजाद्यन्यतमान् कालेनान्यसूत सुतं वरम् । रामोऽयमिति नामास्य कीर्तितं परमो-

त्सवे ॥ १४१ ॥ ततः कालेन वैताढ्ये भूमौ चाप्सरसां समाः । कन्या वहललावण्या वह्वीः परिणिनाय सः ॥ १४२ ॥
पुरं यादवसम्बन्धी समायातः कदाचन । नगर्यां मृत्तिकावत्यां देवकीं देवकात्मजाम् ॥ १४३ ॥ शुश्राव श्रवणा
नन्दकारिचेष्टां कृतस्पृहः । तां प्रति प्रगुणो यावदास्ते तावत्समागतः ॥ १४४ ॥ नारदः पूजितस्तेन पप्रच्छे देव-
कीगतम् । रूपं तेन च तुष्टेन सप्रपञ्चं प्रशंसितम् ॥ १४५ ॥ ततः केलिकिलत्वेन तस्यामेष गतः पुरि । देवकीमूल-
मागम्यमागम्य च गुणान् वहून् ॥ १४६ ॥ तथा प्रोचे यथैतस्याक्षुक्षोभ स्मरसागरः । ततो देवकराजेन पुत्रीचित्तं
विजानता ॥ १४७ ॥ वसुदेवः समाहूतः प्राप्तः कंससमन्वितः । शुभे दिने समाहूते देवकीं परिणीतवान् ॥ १४८ ॥ दत्तं
भाराग्रशो हेम नानामाणिक्यराशयः । कोटिर्गवां च गोपेन नन्देन कृतरक्षणा ॥ १४९ ॥ सूचितः सप्तभिः स्वप्नैः पद्म-
नाभः सुतोऽभवत् । श्रीवत्सालंकृतोरस्कस्तमालदलसन्निभः ॥ १५० ॥ तस्मिन् सुते परं प्राप्ते यौवनं घातिते सति । तेन
कंसे तथारूपाद् वृत्तान्ताद् वहुविस्तरात् ॥ १५१ ॥ जरासंधेऽधिकं क्रुद्धे कंसस्य श्वशुरे सति । त्यक्त्वा सौर्यपुरीं भीता
यादवाः पश्चिमां गताः ॥१५२॥ अनेककुलकोटीभिः सहितो लवणोदधेः । नेतारं याचयामास हरिस्तत्रोपवासवान्॥१५३॥
निवासस्थण्डिलं तत्र पुरन्दरनिरूपिताम् । पुरीं निर्मापयामास धनदः सर्वकाञ्चनाम् ॥ १५४ ॥ वसुदेवान्वयः स्फीतिं
पुत्रपौत्रादिभिस्तथा । गतो यथा स वंशस्य पितामहपदं ययौ ॥ १५५ ॥ विशुद्धपालितप्राच्यभवाभिग्रहतः फलम् । सम्प-
न्नमस्य सुभगलोकचक्रशिरोमणेः ॥ १५६ ॥ प्रसङ्गागतमेतच्च नन्दिषेणभवान्तरम् । यदुक्तं वसुदेवस्य चरितोद्धारतो
मया ॥ १५७ ॥ **इति नन्दिषेणचरितं समाप्तम् ॥**

अथ चतुर्थोदाहरणमाह—धिग्जातिर्ब्राह्मणः सोमिलार्य्यः सोमिलनामा मुनिः क्वापि गुरुकुले वसति स्म। स च स्वभावादेवादानादिसमितावादानभाण्डमात्रनिक्षेपणानामिकायां समितावुपयुक्तः सदैव कृतप्रयत्नः समभवत्। एवं काले व्रजति कदाचिद्गुरुणा सन्ध्यासमये भणितो यथा—भद्र! प्रातर्ग्रामगमनमुपस्थितमास्ते। तेन च गुरुगमनार्थं गुरोर्ग्रामस्य गमननिमित्तमुद्ग्राहणा पात्रवस्त्रादिप्रगुणीकरणरूपा कृता। तु शब्दः समुच्चये, भिन्नक्रमश्च। ततो गमने च प्राप्ते कुतोऽपि निमित्तदोषाद् गुरोर्निवर्त्तनमभूत्॥ १४०॥ ३३॥ तथा मुञ्च सम्यक् प्रत्युपेक्ष्य प्रमार्ज्य च यथास्थानमुपकरणमिति प्रेरणा गुरुणा मधुरया गिरा कृता। तेन चाकस्मादेव कियत्स्वपक्षाऽक्षमापरिणामेन किमत्रोपकरणनिक्षेपस्थाने सर्प्पस्तिष्ठ-तीत्येवं प्रतिभणितो गुरुः। ततो मुहूर्त्तात् सविप्रो भावयति चित्तेन सम्पन्नतीव्रपश्चात्तापः। कथमित्याह—'हा' इति खेदे, अयुक्तमनुचितं गुरून् प्रति भणितं मया, अविकल्पकरणीयादेशत्वाद् गुरूणाम्, इत्येवं संविग्नः सन् सुरया गुरो-रपिद्यायिकया देवतयाऽनुगृहीतः॥ १४१॥ ३४॥ कथमित्याह—आदानभाण्डमात्रनिक्षेपस्थानस्थितस्य सर्प्पस्य यद्दर्शनं तेन। ततः सुघुतरं तद्दर्शनात् तीव्रश्रद्धासम्पन्नो दण्डकग्रहनिक्षेपे दण्डकाना विचारभूम्यादेरागतहस्ताद्ग्रहे निक्षेपे चाभि-ग्रहो मयैवेदं कर्त्तव्यमिति प्रतिज्ञावान् संजातः सर्वगच्छे॥ १४२॥ ३५॥ ततः 'अन्नोन्नागम'त्ति अन्येषां च साधूनां स्वगच्छयुतानां चागमस्तत्र गच्छे नित्यं समभूत्। स चाभ्युत्थानादियोगपरितुष्टः—अभ्युत्थानपादप्रमार्जनदण्डकग्रहत-स्स्थाननिक्षेपासनप्रदानादिना योगेन साधुसमाचाररूपेण परितुष्टः पीतपीयूष इव परां प्रीतिमागतः सन् यत्नेनादरेणाध-स्तादुपरि च दण्डनिक्षेपस्थानस्य या प्रमार्जना तस्यां समुद्युक्तो जातः। यश्चात्राधस्तादुपरीति व्यत्ययेनानयोः पदयोरुप-

न्यासः कृतः, स च्छन्दोभङ्गभयात्, अन्यथोपर्यधस्तादिति वक्तुमुचितम् । यथोक्तमन्यत्र "उवरिं हेट्ठा य पमज्जिऊण लर्ट्ठि ढवेज्ज सट्ठाणे" इति ॥ ६४३ ॥ ३६ ॥ ततो यावज्जीवमेवं यथैकस्यां वेलायां ग्लान्येऽपि ग्लानभावलक्षणेऽपरिपतित भावः कथञ्चित् क्रियाया अभावेऽपि अत्रुटितपरिणाम आराधकोऽस्याः समितेस्त्रिकरणशुद्धेन भावेन । एतदाराधकश्च सन् शेषाणामप्याराधको, भावाद् भावान्तरप्रसूतिर्नियमात् सम्पद्यत इति ॥ ६४४ ॥ ३७ ॥ अथ पञ्चमसमित्युदाहरणमाह;—धर्मरुचिर्नाम्ना क्षुल्लकः चरमसमित्या उच्चारप्रस्रवणखेलसिंघाणजल्लपरिष्ठापनिकाभिधानया सम्पन्नः क्वचिद्गच्छे समभूत् । स च कथमप्यनाभोगादेः कारणाद् न नैव सन्ध्याकाले प्रेक्षितस्थण्डिलः—उच्चारप्रस्रवणयोग्यानि स्थण्डिलानि न प्रत्युपेक्षितवान्, नापि प्रमार्जितवानित्यर्थः । ततो न नैव कायिकां प्रस्रवणलक्षणं कर्त्तुमभिलपन्नपि व्युत्सृजति मुञ्चति, रात्रौ स्थण्डिलजीवरक्षादृढबद्धकक्षत्वात् ॥ ६४५ ॥ ३८ ॥ जाता च देहपीडा, प्रस्रवणनिरोधात् । ततोऽनुकम्पा देवताया उत्पन्ना—'मा अयं महानुभाव इत एव देहपीडालक्षणाद् व्यसनाद् मरणं प्रापत्' इत्यध्यवसायात् तया देवतयाऽकाले प्रभातं तथा कृतं यथा जातः समुद्द्योतः सूर्यबिम्बोदय इव ॥ ६४६ ॥ ३९ ॥ ततो व्युत्सर्जनं प्रस्रवणस्य प्रत्युपेक्षितप्रमार्जितस्थण्डिलेन सता कृतं तेन । तत उद्द्योतसंहारे सद्य एवान्धकारं समजायत । हन्त किमिदमिति विमर्शप्रधानस्य चास्य देवे उपयोगः सञ्जातो, ज्ञानं च निश्चयो देवविषयो जातस्ततो मिथ्यादुष्कृतं दत्तमहो प्रमत्तोऽस्मि येन कृत्रिमेतरयोः प्रभातयोर्विशेषो न ज्ञात इति ॥ ६४७ ॥ ४० ॥ अथात्रैव समितौ दृष्टान्तान्तरमभिधातुमाह;—अन्योऽपि च पूर्वनिरूपितधर्मरुच्यपेक्षया धर्मरुचिर्नाम क्षमको मासोपवासक्षमणवान् दृष्टान्तो वक्तव्यः । स च

पञ्चमसमित्युदाहरणम्—

कदाचित् पारणके प्रवृत्ते कटुकतुम्बकं लब्धवान् । तत्र भोक्तव्ये गुरुवारणा गुरुणा निवारणा कृता । कीदृशे सतीत्याह —'नाय'त्ति भोक्तुमयोग्यतयावगते सति, तथा आलोचनायां तुम्बकस्वरूपप्रकाशनायां कृतायां भणितो गुरुणा यथा प्रतिष्ठापयैतदिति ॥ १४८ ॥ ४१ ॥

तत आपाकस्थण्डिले इष्टकाविपाकस्थाने तत्परिष्ठापनार्थं गतेन पिपीलिकानां तत्तुम्बकगन्धलुब्धानां मरणमुपलभ्य तद्देशे आपाकस्थण्डिलप्रदेशे एव करुणया समुत्पादितातितीव्रनिर्वेदिकाविषयदयापरिणामलक्षणया 'सिद्धविकटन' इति सिद्धान् साक्षीकृत्य दत्तायामालोचनायां तत् तुम्बकं भुक्त्वा मृतो महासत्त्वः सुगतिगामी च सम्पन्न इति गाथाक्षरार्थः । विस्तरार्थः पुनः कथानकादवसेयस्तच्चेदम्;—अत्थि इहेव जंबुद्दीवे दाहिणभरहमज्झखंडम्मि । अब्भंलिहपायारा चंपा नामेण पवरपुरी ॥ १ ॥ धवलुत्तुंगसुरालयसहस्ससोभंतमज्झभागाए । तीए पुरीए भयिंसु विस्सुया माहणा तिण्णि ॥ २ ॥ सोमे य सोमदत्ते तहावरे सोमभूइ इयनामे । एगोदरा परोप्परपरूढदढपणयसम्पन्ना ॥ ३ ॥ सवे पभूयविभवा सवेवि य फुरियफारजसपसरा । सवे विसालभवणा सवे केणइ अपरिभूया ॥ ४ ॥ तेसिं ताओ हिययप्पियाओ चित्ताणुवत्तणप-राओ । मियमहुरभासिणीओ नियकुलकम्माणुसीलाओ ॥ ५ ॥ सुकुमालपाणिपायाओ पुन्नसवंगियाओ चंगाओ । ते ताहिं समं विसए निसेवमाणा दिणे नेंति ॥ ६ ॥ अह एगया गयाणं समवायं ताण परिसुल्लावो । जाया अह अम्हाणं समत्थि जा सत्तिमो पुरिसो ॥ ७ ॥ भोत्तुं दाउं परिभाइउं च जोग्गा सिरी अइविसाला । ता तिसुवि गिहेसु कमेण पइ दिणं भोयणं काउं ॥ ८ ॥ जुज्जइ समवायपराणमम्ह किं तु बंधुभावस्स । होज्जा फल अमेवं सरयेसु मुणीसिणो वेंति

॥ ९ ॥ संभोजनं संलपनं संप्रश्नोऽथ समागमः । एतानि ज्ञातिकार्याणि न विरुन्ध कदाचन ॥ १० ॥ अन्नोन्नस्स पडिस्सु-
यमेवं ते काउं पइदिणं लग्गा । तह चेव भुंजिउं निच्चमेव वट्टंतविस्संभा ॥ ११ ॥ कइयावि तत्थ सूरी सूरोव्व असेसभव-
कमलाण । नामेण धम्मघोसो नवघणघणगहिरनिग्घोसो ॥ १२ ॥ वहुपरिवारो सुवहुस्सुओ य दुच्चरचरित्तसंजुत्तो । विह-
रंतो संपत्तो कमेण चंपाए णयरीए ॥ १३ ॥ ईसाणकोणपरिसंठियम्मि रम्मे सुभूमिभागम्मि । उज्जाणम्मि निवेसो
गहिओ समउदियविहीए ॥ १४ ॥ धम्माणुरागरत्तो पुरीजणो तस्स वंदणनिमित्तं । हरिसाओ निग्गओ खुहियजलहि
कल्लोलसारिच्छो ॥ १५ ॥ निसुओ धम्मो गुरुणा कण्णामयपूरमणहररवेण । ससमयपरसमयवियाणगेण एवं कहिज्जंतो
॥ १६ ॥ यथा । निसुणंतु खणं परिरंभिऊण भवा! मणं समाहिम्मि । उवएसलेसमणवज्जकज्जमेवं भणिज्जंतं ॥ १७ ॥
दुलहं ता मणुयत्ते पत्ते खेत्तारियत्तमेत्तो य । निम्मलकुलजाइसमग्गरोगयारूवसामग्गी ॥ १८ ॥ तत्थवि महद्दहद्धियकु-
म्मस्स मयंकमंडलालोओ । धम्मंतरेण दुलहो जह तह जीवाण जिणधम्मो ॥ १९ ॥ पत्तोवि पमत्तेहिं सत्तेहिं पत्तयावि-
उत्तेहिं । चिंतारयणंव महोयहिम्मि हारिज्जए एसो ॥ २० ॥ ता पाविऊण एयं मुक्कपमाएण कुसलपुरिसेण । एयथिरत्त-
निमित्तं निसेवणिज्जाइं एयाइं ॥ २१ ॥ जिणसासणाणुरागो निच्चमचागो सुसाहुसंगस्स । सम्मं च सुयब्भासो तह तह
भवभावणुल्लासो ॥ २२ ॥ मरुपहपहिओ कप्पद्दुमंव पोयंव जलहिजलपडिओ । चिंतारयणंव चिरं दालिद्दोवद्दवाभिहओ
॥ २३ ॥ संपइ रे जीव! तुमं धम्मं सव्वण्णुणाहपण्णत्तं । पत्तो कहिंचि णूणं ता तं संपुन्नपुन्नो सि ॥ २४ ॥ सुलहं सव्वंपि
जए रे जीव सुरेसरत्तणाईयं । निव्वइसुहाण साहणमणहो दुलहो य जिणधम्मो ॥ २५ ॥ तम्हा इणमेव पुरो काउं हावं

य पावचरियाइं । जुत्तं पवत्तिउं ते जेण खणो दुल्लहो एस ॥ २६ ॥ एवमणुसासणिज्जो अप्पा निच्चंपि भवविरत्तेण । चित्तेणं जेण न जाउ जिणमयं हाउमुच्छहइ ॥ २७ ॥ कमलुज्जलसीलसिरीसुगंधिणो बंधुणो य भुवणस्स । णिच्चं निसेवणिज्जा मुणिणो गुणिणो पयत्तेण ॥ २८ ॥ दढमारूढगुणोवि हु जीवो इह साहुसंगपरिहीणो । पाउणइ गुणविणासं जएज्ज ता तेसिं संगकए ॥ २९ ॥ सिद्धंतधारगाणं विसुद्धसीलंगसंगसुभगाण । दूरठियाणं पि मणे करेज्ज सुमुणीण संभरणं ॥ ३० ॥ मतवियज्जियमोमज्जणंच निज्जीवदेहकिरियव । सुयबहुमाणविहीण सुण्णं मन्नेज्जऽणुट्ठाणं ॥ ३१ ॥ तत्थ पढमं पढिज्जा सुत्तं तत्तो सुणेज्ज तस्सत्थं । सुत्तविहीणं पुण सुयमपक्कफलसंसणसरिच्छं ॥ ३२ ॥ सुत्त पढियंपि बहु अपरिण्णायत्थमेत्थमक्खायं । सुक्कस्स इक्खुणो भक्खणंव ण खमं सकज्जस्स ॥ ३३ ॥ भणियाणायरणवओ समयण्णू पण्णवंति णाणपि । भारकरं चियदूभगमहिलाहरणंव बहुयंपि ॥ ३४ ॥ ता भवबाहिचिगिच्छासत्थं सुत्थियपसत्थपरमत्थं । जिणवयणमणुदिणं चिय पढिज्ज निसुणेज्जऽणुट्ठिज्जा ॥ ३५ ॥ भाविज्ज भवसरूवं जह इह सत्यम्मविक्कमं सत्तं । जीयं जोवणपियसंगमाइखणदिट्ठनट्ठंति ॥ ३६ ॥ चवणपवणपणोल्लियमहल्लपल्लत्तजलणजालम्मि । गेहम्मिव मन्नेज्जा खणंपि न खमो भवे वासो ॥ ३७ ॥ जह दुज्जणजणसंगो भंगफलो तह दुहावसाणो य । संसारे तह तिव्वसत्तणाइसोक्खाण परिणामो ॥ ३८ ॥ एकोऽत्थ समत्थ समत्थपसत्थवत्थुवित्थारफुरियमाहप्पो । पमुहावसाणसुंदरपरिणामो णवरि जिणधम्मो ॥ ३९ ॥ तेण अलद्धं लद्धुं लद्धं परिपालिउं इमं तुम्हे । परिपालियं च परमं वुड्ढिं नेउं पयट्टेज्जा ॥ ४० ॥ धण्णा भयवुक्खाणं तिक्खाणमसखलक्खसंखाणं । एयं विरेयणोसहमुवएस केइ पावंति ॥ ४१ ॥ पडिबोहमागयाऽणेग तत्थ पाणी गया य

सगिहेसु । एवं वोहिज्जंते काले कइयावि धम्मरुई ॥ ४२ ॥ सच्चं चिय धम्मरुई अणगारो मासखमणपारणए । पढमाए पोरिसीए सज्झायमझीणमणवित्ती ॥ ४३ ॥ बीयाए ज्झाण जोगं तइयाए काउं पत्तगुग्गाहं । इरियासमिइपरिगओ अंतो चंपाए पविसेइ ॥ ४४ ॥ तम्मि दिणे णागसिरीए वारओ भोयणस्स णिम्मवणे । कहवि पमाया तीए उवक्खडं तुंवगं कडुयं ॥ ४५ ॥ वहुनेहं तह वहुतित्तमहुररसदव्वसंजुयं ताहे । संजायं विसरूवं कत्तोवि कुजोगदोसाओ ॥ ४६ ॥ गंधाउ तीए नायं तओ विलक्खा मणम्मि चिंतेइ । धी धी मम माहप्पं कुडंवमज्झे जमुवलद्धं ॥ ४७ ॥ जइ नाम सेसयाओ कहिंचि एयं वियाणइस्संति । तो मम निंदाखिंसाओ उवरमिस्संति न कयाइ ॥ ४८ ॥ तो वाढं गोवेत्ता ठवेमि गेहस्स एगदेसम्मि । इय चिंतिय तं ठवियं तह चेव लहुं तओ अन्नं ॥ ४९ ॥ आणित्तु साउरसमायरेण महया सुसंभियं विहियं । ण्हायासुइवत्थाए तीए जेमाविया विप्पा ॥ ५० ॥ पच्छा पुण सयमवि ताओ महाणीओ कमेण भुत्ताओ । सव्वो जणो स भुत्तो नियकम्मपरायणो जाओ ॥ ५१ ॥ एत्थंतरम्मि साहू धम्मरुई उच्चनीयमज्झाइं । गेहाइं परिभमंतो नागसिरी-गेहमणुपत्तो ॥ ५२ ॥ सा दूरा दट्ठूणं गेहे पविसंतमुग्गयपमोया । तत्तुंवगेडणकए ससंभमा आसणाउ लहुं ॥ ५३ ॥ उट्ठित्ता भत्तघरं पविसइ तं कडुयतुंवगं लाउं । धम्मरुइसाहुणो सयलमेव निसिरइ पडिग्गहगे ॥ ५४ ॥ पज्जत्तं मह जायं तिकट्टु गेहाओ ताओ निक्खमइ । जेणेवुज्जाणं सूरिणो य तेणेव पडिएइ ॥ ५५ ॥ तेसिं सूरीणमदूरदेसट्ठियओ पडिक्कमइ इरियं । वियडेइ भत्तपाणं दंसेइ य करयले काउं ॥ ५६ ॥ तस्सुग्गगंधपरवसघाणो मुणिणायगो विचिंतेइ । नूणं विसन्नमेयं न अन्नहा एरिसो गंधो ॥ ५७ ॥ गेण्हित्तु करयले विंदुमेगमित्तो निभालए जाव । ता तं तहच्चिय जओ धम्म-

रुई भासिओ एवं ॥ ५८ ॥ जइ तं भुंजसि एय तओ अकालेवि मरणमुवलभसि । ता गच्छ थंडिलं सुद्धमेयमेत्थं परिट्ठ-
वसु ॥ ५९ ॥ अन्नं गवेस फासुयमहेसणिज्जं विसुद्धमाहारं । एवं भणिए गुरुणा धम्मरुई निग्गओ ताहे ॥ ६० ॥ अवि-
सन्नमणो दसदोसवज्जिए थंडिलम्मि गंतूणं । कयसयलदिसालोओ पइक्खणुल्लसियपरिणामो ॥ ६१ ॥ जा तं परिट्ठवेई
तग्गंधाओ वणंतरगयाओ । मिलिया पिपीलियाओ मरंति य खणेण लग्गाओ ॥ ६२ ॥ मा मज्झं पमायाओ एयासिं
एत्तियाण विणियाओ । होउ, वरं सा भोत्तुं सयमेव इमं समुचियंति ॥ ६३ ॥ ठविउं सिद्धे सक्खित्तणेण अवराह वियडणं
कुणइ । उच्चरियवओ परिसुद्धभावणो तमुवभुंजित्ता ॥ ६४ ॥ तव्वेयणापरद्धो पंचनमोक्कारसारपरिणामो । मरिउं जाओ
सव्वट्ठसिद्धनामे वरविमाणे ॥ ६५ ॥ गुरुणावि चिराउ अणागयम्मि तम्मी मुणीण परिकहियं । गच्छह धम्मरुइस्सालहह
पउत्तिं समंताओ ॥ ६६ ॥ मग्गंतेहिं लद्धो थंडिलभूमीए तेहिं मुयजीवो । आगम्म सूरिमूले निवेइयं जह गओ कालं
॥ ६७ ॥ पुव्वगए उवओगं मुणिवइणो तक्खणेण गच्छंति । उवलद्धो नागसिरीकडुतुंबगदाणवुत्तंतो ॥ ६८ ॥ एयविहो
पमाओ चेइयअइघायगो समत्थाणं । णोवेक्खिउं समुचिओ समाणदोसप्पसंगाओ ॥ ६९ ॥ एवं मणे विमंसिय सव्वो
सद्दाविओ समणसंघो । कहिओ जहेस साहू धम्मरुई अज्ज कालगओ ॥ ७० ॥ एयारिसेण विहिणा नागसिरीए न सुंदरं
विहियं । जं एस भावसाहू तीए विणियाइओ एवं ॥ ७१ ॥ निब्भग्गाणं दोहग्गियाण लोयाण मत्थयमणिव्व । नरगाइ-
याण दुक्खाण खाणिभावं च सा पत्ता ॥ ७२ ॥ ता एसो इह दोसो नागसिरीए न जुज्जए छन्नो । काऊणेयं भणिया
मुणिणो नयरीए मज्झम्मि ॥ ७३ ॥ तियचच्चराइठाणेसु दूरमुग्घोसण बहुजणाण । पच्चक्खं कुणह जहा नागसिरीए

इमं चरियं ॥ ७४ ॥ भो भो कस्सवि दट्ठुं एसा जुज्जइ न यावि आलविउं । जं तद्दंसणकारी तत्तुल्लोच्चिय मुणेयव्वो ॥ ७५ ॥ तो ते मुणिणो वयणं गुरूण इय मुणिय नयरमज्झम्मि । ठाणे ठाणे एयं करेंति उग्घोसणं पयडं ॥ ७६ ॥ विन्ना-यवइयरेहिं निच्छूढा सा गिहाओ विप्पेहिं । नयरीए परिभमंती तियचच्चरमाईठाणेसु ॥ ७७ ॥ निंदिज्जंती खिंसिज्जंती हीलं परं उवलभंती । कालं गमेइ कत्थइ ठाणे गासं अपावंती ॥ ७८ ॥ सोलसवाहिपरिगया जीवित्तु मरित्तु छट्ठपुढ-वीए । उववन्ना उक्कोसगट्ठिईए उवट्टिउं मच्छो ॥ ७९ ॥ जाया जलंतजलणेण तह्य सत्थेण तिक्खरूवेण । सव्वंगं दाह-करेण सवजम्मेसु हम्मंती ॥ ८० ॥ सव्वासु नरगपुढवीसु णेगवाराओ पाविउं जम्मं । तह अन्नेसुवि अइकुच्छणिज्जरूवेसु ठाणेसु ॥ ८१ ॥ किं बहुणा गोसालो पन्नत्तीए जहेव पन्नत्तो । भवदुक्खभायणं तह इमावि वच्चा निरवसेसं ॥ ८२ ॥ कालाओ अणंताओ इहेव दीवे पुरीए चंपाए । सागरदत्तस्स गिहम्मि सत्थवाहस्स भद्दाए ॥ ८३ ॥ भज्जाए उववण्णा धूया कुच्छिंसि मासनवगस्स । अंतम्मि पसूया मंखणंव सुकुमालकरचरणा ॥ ८४ ॥ विहियं नामं सुकुमालियत्ति पत्ता कमेण तारुन्नं । वम्महमहल्लभल्लेक्कभवणमइभूरिलावण्णं ॥ ८५ ॥ चेडीचक्कपरिवुडा अहन्नया ण्हायविहियसिंगारा । निय-गेहस्सुवरितले निहालिया कीलमाणी सा ॥ ८६ ॥ जिणदत्तसत्थवाहेण तीए रूवम्मि जोव्वणगुणे य । विम्हयमुवागओ माणसम्मि एवं विचिंतेइ ॥ ८७ ॥ एयं मोत्तूणं सागरस्स भद्दाए अंगजायस्स । मम पुत्तस्स ण णूणं अण्णा भज्जा समु-चियत्ति ॥ ८८ ॥ पुट्ठो समीववत्ती जणो जहा कस्स एस वरधूया । महिलाणं सयलाणं जा देहसिरिं समुप्फुसइ ॥ ८९ ॥ कहियं सागरदत्तस्स सत्थवाहस्स तो गिहं गंतुं । ण्हाओ कयसिंगारो नियपरियणपरिवुडो संतो ॥ ९० ॥ जेणेव गिहं

सागरदत्तस्स सगुणुओ तओ गंतुं । दट्ठुं गिहमिज्जंतं त सो सहसा समुट्ठेइ ॥ ९१ ॥ पुच्छइ सुहासणत्थं आगमणपओ-
यणं स तो भणइ । सुकुमालियाभिहाणा जा तुह धूया वरेउं तं ॥ ९२ ॥ नियनन्दणस्स सागरनामस्स कए समाणरूवस्स ।
अम्हे सागरगा इह सगउणपण्णाइगुणनिहिणो ॥ ९३ ॥ ता जइ जुत्तं पत्तं च भाइ ता किज्जउ इम एवं । पत्थावविहिवि-
गाणं भज्झाण गुणो गई नत्थि ॥ ९४ ॥ भणिए जिणदत्तेण सागरदत्तो तओ इमं भणइ । अम्हाण गिहंगणमागयाण
बोल्लेमि किमवरं ॥ ९५ ॥ परमेक्का मे धूया उयरपुप्फाव दुल्लहा एसा । ण खणपि तीए विरहं सहामि मणणयणदइयाए
॥ ९६ ॥ ता जइ तुह सागरओ मम गिहजामाउओ सुओ होइ । तो धूयं सुकुमालियमहं पइच्छामि नो इहरा ॥ ९७ ॥
णेवागयण भणिओ जणगेण स सागरो जहा पच्छ । । जइ घरजामाया होसि लहसि सुकुमालियं धूयं ॥ ९८ ॥ तीए दंस-
णुराओ सव्वं तं सयहा पवज्जेइ । तो जिणदत्तो सयायरेण परमूसवं कुणइ ॥ ९९ ॥ सिवियाए पुरिससहस्सोच्चियाए आरु-
ढिय सागरो ताहे । सागरदत्तस्स गिहं हरिसुल्लसिरो समणुपत्तो ॥ १०० ॥ तेणावि गोरवाओ महाविभूईए विहियस-
क्कारो । पडिगसो धीयाए य कारिओ दारियाए समं ॥ १०१ ॥ जम्मि समयम्मि तीसे करफासो तस्स ईसि सजाओ ।
तप्पभिइ सिरसूलं सयावसरमस्स उब्भूयं ॥ १०२ ॥ अह दारुणेण फणिणा अहवा अह विच्छुएण डक्कस्स । अह मुम्मु-
राभिसित्तस्स तह दुक्खं असरणं जायं ॥ १०३ ॥ छज्जाविलक्खिओ तक्खणम्मि तुण्हिक्कओ ठिओ कहवि । पत्तम्मि सम-
णकाले सेज्जावरलोढियसरोसा ॥ १०४ ॥ पक्खुडियरागअलच्छी सवगपसाहिया सणियसणियं । पासम्मि तुवत्ता अच्छरव
सागाओ ओइण्णा ॥ १०५ ॥ अह पुणरवि तीए अंगफासमुवलद्धुमागयविसाओ । चिंतेइ को खणो मज्झ होज्ज पईए

विरहकरो ॥ १०६ ॥ तत्तो सुहपासुत्तं तं मोत्तुं उट्ठिऊण सेज्जाओ । मरणाउ विमुक्को वायसोव्व सो ताउ गेहाओ ॥१०७॥ दूरं पलाइओ सावि तक्खणं विहियनिद्दपामोक्खा । सागरमपासमाणी पद्धइया सद्धओ नियइ ॥ १०८ ॥ वासघरस्स दुवारं विहालियं पासई मलक्खमणा । करयलपल्हत्थमुही विच्छायतणू विचिंतेइ ॥ १०९ ॥ न मए कओ अविणओ ण यावि एएण बंधवजणेण । ता कत्तो मम दोहग्गदोसओ दूरगो जाओ ॥ ११० ॥ एवं झियायमाणा रुयमाणा विस्सरं विलवमाणा । मुम्मुरगयव्व कहकहवि रयणिसेसं परिगमेइ ॥ १११ ॥ रयणीए पभायाए चेडिं सद्दाविउं भणइ जणणी । गच्छ वहूवरमुहधोवणियं खिप्पं उवणमेहि ॥ ११२ ॥ सोमालियासमीवे वासघरे सावि गच्छई जाव । पेच्छइ विलक्ख-दिट्ठिं मणम्मि तं किंचि चिंतंतिं ॥ ११३ ॥ पुट्ठा कीस झियायसि तुमेवमिण्हिं भणाइ सा भद्द ! । सो सागरओ सुत्तं मं मोत्तुं कत्थइ गओत्ति ॥ ११४ ॥ सा उवलद्धवइयरा जणयाणं साहए जहावुत्तं । तो कोवमिसमिसंतो तज्जणओ सागर-स्सुवरिं ॥ ११५ ॥ गच्छइ जिणदत्तगिहं भणाइ हंभो! किमेवमुचियंति । पुत्तस्स, जो अदोसं सहसा सोमालियं मुयइ ॥ ११६ ॥ नेयं कुलाणुरूवं न पत्तकालं न चेव जुत्तंपि । सुकुलीणाण जणाणं जं विहियं सागरेणज्ज ॥ ११७ ॥ एवं बहू-वलंभे अइनिप्पिहमाणसो चिरं दाउं । जा चिट्ठइ एगंते ता सागरमाह इय जणगो ॥ ११८ ॥ दुट्ठ तए पुत्त ! कयं घर-जामाउयपयं पवज्जित्ता । सागरदत्तस्स गिहाउ निग्गओ जमिहमायाओ ॥ ११९ ॥ भणइ तओ सागरओ पियरसमहं गिरि-सिराउ पडणं व । सलिलपवेसं व विसस्स भक्खणं वा करिस्सामि ॥ १२० ॥ ण उणो सागरदत्तस्स मंदिरे इह भवे पवि-स्सामि । सुकुमालियत्ति णामेण चेव सा ताय! विक्खाया ॥ १२१ ॥ जं तक्करफासेवि हु दाहजरो दारुणो महं जाओ ।

फुडुतरिओ निसुणइ सं सागरभासियं सय ॥ १२२ ॥ सयमवि सागरदत्तो तत्तो लज्जापरो गउं आओ । नियधूयाए दोह
ग्गमरगल परिसं सोउ ॥ १२३ ॥ जिणदत्तगिहाओ निक्खमेइ गेहे नियम्मि गंतूण । सुकुमालिय नियंके निवेसिउं परिसं
भणइ ॥ १२४ ॥ अविणयपरेण किं ते सागरएणं वरेण कज्जंति? । तस्स भए दायवा मणप्पिया जस्स तं होसि ॥ १२५॥
कज्जामओघमेहिं स्रण समासासिउं स वयणेहिं । सद्दाणम्मि विसज्जेइ अन्नया गेहउवरितले ॥१२६॥ अवलोयत्तो आसा-
मुहाइं पासइ स रायमग्गम्मि । एगं दमग परिसडियवसणमहखंडघडहत्थं ॥ १२७ ॥ सद्दाविउं नियगेहे तं भासइ किं
करे अहा एय । असणाइणोवलंभेह कुणह तह परमनेवच्छ ॥ १२८ ॥ जं पुण तं नेवच्छं जो खंडघडो य तस्स एगंते ।
ठावित्ति ते, महग्घाभरणालंकारओ विहिओ ॥ १२९ ॥ दिन्ना तस्स सगउरवमेसा भज्जत्तणेण दमगस्स । राओ कउवयारे
वासघरे तं पवेसंति ॥ १३० ॥ सुकुमालियाए सेज्जातलम्मि जा पयललोयणो सत्तो । पासम्मि नुयन्नो तीए देहसंफास-
दोसाओ ॥ १३१ ॥ सपंगुप्पन्नजरो ता चिंतइ नूण मज्झ मरणकए । सवणीया एसा निन्निमित्तवेरेण एएण ॥ १३२ ॥
जाय न पयासत्तो मज्झ मे होइ अंगफासाओ । एईए जलणजलणोवमाए दोहग्गभरियाए ॥ १३३ ॥ लहुमेवावक्कमणं
जुज्जइ णेवत्थमप्पणो मोत्तुं । खंडघडगं च मोत्तुं सुत्तं तं दूरमोसरिओ ॥ १३४ ॥ पडिबुद्धा जा तंपिय न पेच्छइ ताव
इय विचिंतेइ । एसोवि गओ दोहग्गदोसओ तणुगयाओ मम ॥ १३५ ॥ ववलद्धवइयरेणं पिउणा समासिया पभायम्मि ।
पुत्ति! न कस्सइदोसो सकम्ममवरज्झए नवरं ॥ १३६ ॥ ता जह इय कम्मसओ संपज्जइ तह अएह दाणम्मि । समणाण
माहणाणं दीणाणाहाइयाण तहा ॥ १३७ ॥ सा पिउयाणुण्णाया सूरुदयाओ निरंकुसा सती । जा तस्सत्थमणखणो

ता देइ निरंतरं दाणं ॥ १३८ ॥ एवं कालम्मि गए केवइए सुवया बहुसुयाओ । अइनिम्मलसीलकरेणुसुदिढआलाण-खंभाओ ॥ १३९ ॥ तत्थ समोसरियाओ गोवालियनामिगाओ अज्जाओ । समए विहरंतीणं तासिं संघाडिगा एगा॥१४०॥ तीए गिहम्मि पविट्ठा सम्मं पडिलाभिउं सबहुमाणं । पडिया पाएसु कयंजली य विन्नविउमारद्धा ॥ १४१ ॥ अहमम-णामा जाया सागरगस्सा पइवया संती । तह अन्नस्सवि देज्जा जम्मदमगस्सवि, तओ मे ॥ १४२ ॥ काउं पसायमोसह-मन्नं वा मंतमाइ तं कुणह । जस्साणुभावओ हं सुभगा होहामि नियपइणो ॥ १४३ ॥ तव्वयणाणंतरमेव ताओ कन्नेपि-हित्तु पभणंति । भद्दे! अयाणुगाओ एयस्स तहा अणुचियाओ ॥ १४४ ॥ अम्हाणं कोमलं समत्थि सव्वेसु धम्मविस-एसु । ता जइ भणसि कहिज्जइ तुज्झं जिणदेसिओ धम्मो ॥ १४५ ॥ कहिओ सवित्थरो सो सम्मं संबोहमागया ताहे । जाया सुसाविया तह पिउणोऽणुन्नाए पवइया ॥ १४६ ॥ इरियासमियाईओ समिईओ पंच तिन्नि गुत्तीओ । मणगुत्ति माइयाओ जणणिव पवज्जए तत्तो ॥ १४७ ॥ अइगुत्तबंभचेरा खंता दंता तहा समुवसंता । सीलंगाण सहस्से अट्ठारस दुद्धरे धरइ ॥ १४८ ॥ आसन्नयाओ गोवालियाओ अज्जाओ वंदिउं भणइ । तुम्मेहिं अणुन्नाया इच्छामि सुभूमिभागस्स ॥ १४९ ॥ उज्जाणस्स अदूरे च्छठ्ठंछट्ठेण निच्चरूवेण । तवकम्मणा परिगया सूराभिमुही पयावेउं ॥ १५० ॥ तो अज्जाओ ताओ भासंति न जुज्जए इमं अज्जे! । अम्हं काउं गामाइयाण बाहिं उसुस्सग्गो ॥ १५१ ॥ अंतो उवस्सयस्सा वइपरिखि-त्तस्स पाउयतणूण । समपायतलाणं समुचियम्ह आयावणं काउं ॥ १५२ ॥ तं वयणमवगणेउं जहिच्छमायावणं तओ काउं । पारद्धा अह कइयाइ देवदत्तेत्ति णामेणं ॥ १५३ ॥ वेसा पंचनिसेवगपुरिसोवगया सुभूमिभागस्स । उज्जाणस्स

समंता लच्छीविच्छड्डुमिक्खेइ ॥ १५४ ॥ तीसे तेसु पंचसु अणेसु सिरिसेहर रयइ एगो । एगो चंपइ पाए एगो छत्तं सिरे धरइ ॥ १५५ ॥ एगो चमरुक्खेवं करेइ उच्छंगियं कुणइ एगो । तं सोहग्गपगरिसं पत्तं दट्ठुं विचिंतेइ ॥ १५६ ॥ बुहगाए मज्झ एगोवि सागरो सायरो ण संजाओ । एईए पुण एवं पंच इमे सायरा आया ॥ १५७ ॥ ता एईए सुलद्धो जम्मो जीयं च सप्फलं जायं । नियसोहग्गमडप्फरवसाउ इच्छाए जा चरइ ॥ १५८ ॥ जइ मे तवस्स नियमस्स अस्स फलमत्थि तो अह होज्जा । नियसोहग्गोनामियनिस्सेसमहेलियावग्गा ॥ १५९ ॥ एवं विहियनियाणा किंची सोहग्गमेरयम चहंती । जग्गा सरीरवत्थाइयाण पक्खालणविहीए ॥ १६० ॥ भणिया गणिणीइ न सचहेव तुह सुंदरं इमं काउं । एवं चरित्तभंगो तुह चेव तहा पराणं पि ॥ १६१ ॥ अन्नं च दारुणफलो एसो जम्मंतरम्मि तुह होही । ता धम्मसीलसुकुलुग्गयाए तुह जुज्जए नेयं ॥ १६२ ॥ एवं अणेगवारे पण्णत्ता चोयणं असहमाणा । नियउवगरण समेया भिन्नम्मि उवस्सयम्मि ठिया ॥ १६३ ॥ पासत्थाईण पमत्तयाण साहूण जाणि ठाणाणि । ते सेविउ पवत्ता ण उण अहछंदठाणाणि ॥ १६४ ॥ वासाणि बहूणि तहाविहेण विहिणा विहारमायरिउं । पक्खपमाणमणसण करेउं चरिमम्मि कालम्मि ॥१६५॥ उववण्णा ईसाणे गणियादेवित्तणेण पल्लाई । णव तीए परममाउं कालेण तओ चइत्ताण ॥ १६६ ॥ एत्थेव जंबुदीवे भरहे पंचालजणवए सुपुरे । कंपिल्ले नरवइणो दुवयस्स पियाए देवीए ॥ १६७ ॥ चुलणित्तिणामिगाए कुच्छीए दारिगा समुप्पण्णा । धट्ठज्जुणजुवरण्णो कणिट्ठिया सोदरा भगिणी ॥ १६८ ॥ दुवयस्स अगजाया एसा धूया जओ तओ नामं । समयम्मि पसत्थे दोवइत्ति संठावियं तीसे ॥ १६९ ॥ सा चंदकलव्वसिए पक्खम्मि पइक्खणं पयट्टंती । पत्ता तारुण्णमण-

ण्णतुल्लमह पेच्छिउं जणगो ॥ १७० ॥ परिभावेइ ण रूवेण जोव्वणेण व समाऽपरा एत्थ । इत्थी समत्थियाए तुलिय सुर-
रमणिरूवाए ॥ १७१ ॥ उचिओ सयंवरो काउमेवमेसा परं सुही होइ । तो नियअंकम्मि निवेसिऊण सो दोवइं भणइ
॥ १७२ ॥ वच्छे ! सयंवरविहीए वरसु जो रोयए वरो तुज्झ । तत्तो बारवईए कण्हस्साकारणानिमित्तं ॥ १७३ ॥ निय-
परियणजुत्तस्सा दूयं तप्पढमयाए पेसेइ । तइया तस्स दसारा समुद्दविजयाइया दस ओ ॥ १७४ ॥ पंच महावीरा मुस-
लपाणिपमुहा तहुग्गसेणाई । सोलस रायसहस्सा अद्धुट्ठ कुमारकोडीओ ॥ १७५ ॥ पज्जुण्णमाइयाओ संबाईयाण सट्ठिं
सहसाणि । दुदंतकुमाराणं सव्वत्थऽनिवारियगईणं ॥ १७६ ॥ सहसाणि एक्कवीसं वीराणं वीरसेणपमुहाणं । महसेणाइव-
लीणं छप्पन्नं तह सहस्साणि ॥ १७७ ॥ अन्ने तलवरईसरमाडंवियपभिईओऽणेगगुणा । गंतुं कयंजली सो दूओ पणमित्तु
इय भणइ ॥ १७८ ॥ कंपिल्लपुरे रण्णो धूया दुवयस्स दोवईनामा। दिन्नो सयंवरो से पिउणा ता तस्स पत्थणया ॥१७९॥
काले विलंवहीणं कंपिल्लपुरस्स बाहिदेसम्मि । नियनियरिद्धिसमेया सपरीवारा समोसरह ॥ १८० ॥ हत्थिणपुरम्मि रण्णो
पंडुस्स सनंदणस्स एमेव । दूयं दुइज्जयं पेसवेइ तइयं च चंपाए ॥ १८१ ॥ कण्हस्स अंगरण्णो, चउत्थयं पंचसोयरस-
यस्स । सोत्तिमईए पुरीए रन्नो सिसुपालनामस्स ॥ १८२ ॥ पंचमयं दमदंतस्स राइणो हत्थिसीसनयरम्मि । छट्ठं महुराए
पुरीए राइणो धरमिहाणम्मि ॥ १८३ ॥ सत्तमयं रायगिहे सहदेवसनामगस्स भूवइणो । अट्ठमयं कोडिण्णे पुरम्मि भेस-
गनिवसुयस्स ॥ १८४ ॥ नवमं कीयगरण्णो विराडदेसे सभाउयसयस्स। सेसाण भूमिपालाण सेसनयरेसु दसमं तु ॥१८५॥
तस्साहवणेण सगउरवेण ते तूरमाणमणपसरा । समगं कंपिल्लपुरे गंगातीरे विसालम्मि ॥ १८६ ॥ कयसिबिरसं निवेसा

गुययनिरुवियनिवासठाणेसु । पक्कुमियअलहिकल्लोलतुल्लसत्ताठिया सवे ॥ १८७ ॥ उप्हुगर्यमर्संभारभासमाण कराय राया । तीए सयंवरमंडवमुहडपडागसयसहिय ॥ १८८ ॥ रयणमय भूरितोरणमझरम्मयसालिमंजियाकलिय । बहुमत्तया रणं गारणाण दसणेहिं निम्मवियं ॥ १८९ ॥ अह वासरे पसत्थे दोवइकण्ण समं समीहंता । रूवक्कमेण सवे नराहिया तत्थ उवविट्ठा ॥ १९० ॥ सापि य ण्हाया कयसिंगारा गिहचेइयपडमियदित्ता । पुव्वुत्तरोहिणीकण्णगय अह तत्थ संपत्ता ॥ १९१ ॥ सक्खं अपासमाणा कस्स वि सा राइणो वयणकमल । ता दप्पणतलसंकतमेवमालोइउं लग्गा ॥ १९२ ॥ ज ज पेच्छइ सो सो न रोयए जा गया निविट्ठाण । पंचण्ह पंडवाणं पुरओ विट्ठेसु तेसु कमा ॥ १९३ ॥ नो अग्गओ न पच्छावि गन्तुमेसा सहावओ क्षत्ति । पुवनियाणवसाओ तेसिं सवे खिवइ माल ॥ १९४ ॥ तो जायपमोयभरा वसुदेवाई नराहिया सवे । उच्छालियबुम्बुरया भणति अयो! सुवरियंति ॥ १९५ ॥ धन्नो दुवओ धन्ना य चुलणिया जेसिमंगजा-याए । नरपवरा भत्तारा समगं चिय पंचसपन्ना ॥ १९६ ॥ विहिए पाणिग्गहणे सुवण्णकोडीओ अट्ठ दुवयनियो । रुप्पस्स तहा वियरइ घूयाए दोवईए तया ॥ १९७ ॥ विहिउत्तमसक्कारा तो तेण विसज्जिया पुहइवाला । विम्हियहियया सवे नियनियठाणेसु सपत्ता ॥ १९८ ॥ पंचहिं सुएहिं वहुयाइ दोवईए बहु विरायतो । एत्तो नियम्मि नयरे दुवएण विसज्जिओ पंडू ॥ १९९ ॥ ते पंच पडवा दोवईए देवीइ वारगयसेण । भोगे उदारुरूवे दिणाणि भुंजतगा निंति ॥ २०० ॥ कइयावि पंडुराया जुहिट्ठिराईहिं पंचहिं सुएहिं । कुंतीए दोवईए परिगओ चिट्ठइ निसण्णो ॥ २०१ ॥ अतेउरस्स अतो ता रणक-गुपिओ कुओ वि तहिं । नारयमुणी समायाओ दसणेण अइपसण्णो ॥ २०२ ॥ अंतो अइकलुसमणो माहिं मज्झत्थय पर

श्रीउपदेशपदे ॥ ३०४ ॥

नागश्रिया-उत्तरजन्म-(द्रौपदीचरितम्)-

पत्तो । कालमिगचम्मवत्थो वरदंडकमंडलूहत्थो ॥ २०३ ॥ जन्नोवइयगणित्तियजुत्तो नवमुंजमेहलाणुगओ । वीणागंधव-परो सदक्खिणं कलहमिच्छंतो ॥ २०४ ॥ दट्ठु तमेज्जमाणं पंडू ससुओ सकुंतदेवीए । अब्भुट्ठिओ पयक्खिणसारं वंदइ नमंसइ य ॥ २०५ ॥ दिण्णम्मि आसणे उदगविंदुपरिफोसियाए भिसियाए । दब्भतणोवरी पच्चत्थुयाए आसीणओ संतो ॥ २०६ ॥ अंतेउरपरिवाराओ कोसलवत्तं स पुच्छए जाव । ता दिट्ठा नियपडिवत्तिपरंमुहा दोवई देवी ॥ २०७ ॥ एसो मिच्छद्दिट्ठी असंजओ वा ण कप्पए मज्झ । एयस्स पणामाई काउं इय सा ठिया एवं ॥ २०८ ॥ सो तं तहट्ठियं पासिऊण रोसाउरो विचिंतेइ । पंचण्ह पंडवाणं लाभा दप्पुद्धरा पावा ॥ २०९ ॥ सुबहूण सवत्तीणं मज्झे तह कहवि पक्खिवेयवा । ईसामहल्लसल्लेण सल्लिया जह दुहं हियइ ॥ २१० ॥ तत्तो समुप्पइत्ता धाईसंडम्मि भारहेवासे । नयरीए अमरकंकाए पउमनामस्स नरवइणो ॥ २११ ॥ गंतुं पासे तेणं पणामियं गेण्हए तओ अग्घं । अंतोअंतेउरसंठिएण सो पुच्छिओ तेण ॥ २१२ ॥ जारिसयं मह एयं किं अन्नस्सावि कस्सई अत्थि । तारिसयं अंतेउरमीसि हसंतो स ओ भणइ ॥ २१३ ॥ जह कूयदद्दुरो जम्मओ वि अनिहालिओदहिजलोहो । मन्नइ अन्नं नो किंपि अत्थिएत्तो महं नयरं ॥ २१४ ॥ एवं तुमंपि अंतेउराइं अन्नाण भूमिनाहाण । अनिहालंतो मन्नसि मज्झंतेउरसमं न परं ॥ २१५ ॥ जंबुद्दीवे भारहवासे नयरम्मि हत्थिणागम्मि । पंडुस्स राइणो पंडवाण पंचण्ह जा जाया ॥ २१६ ॥ नामेण दोवईए पायंगुट्ठंपि नो इमं भवइ । तह तियसासुरखेयरनारीओ सुंदराओवि ॥ २१७॥ जं दुलहं च दूरे य जंच जं जं परेसिमायत्तं । तम्मि जणो रायपरो पाएण न इयररूवम्मि ॥ २१८ ॥ इय से तव्वयणायण्णणेण जलणोव्व पवलपवणेण । उच्छालिओ सुतिव्वो मयणो कयनिब्भरु-

॥ ३०४ ॥

म्माहो ॥ २१९ ॥ तो पुव्वसंगयामरपणिहाणपरो स अट्ठमं कुणइ । तप्पज्जंते सयमेव भणइ स सुरो पउमनाहं ॥ २२० ॥ उचियं जं ते कज्जं तं भासह तो भणाइ सो एवं । जंबुद्दीवाओ भारहाओ हत्थिणपुराउ तहा ॥ २२१ ॥ पच्चण्हं पंडवाणं घरणिं दुवयस्स अंगसंभूयं । भुयणगणापहाणं इच्छामी दोवइदेविं ॥ २२२ ॥ इहमाणीय तो भणइ एस एवं कयाइ नो होइ । जं पंचपंडवे वज्जिऊण सा अन्नमभिलसइ ॥ २२३ ॥ तह पुण पियसपायणहेउं स इण्हिमेत्थ आणामो । सुत्तं जुहिट्ठिरेणं सद्धिं राओ स अवहरइ ॥ २२४ ॥ आणेइ पउमनाहस्स मंदिरे तं असोगवणियाए । ठावेइ साहिउं जह वुत्तं नियठाणमणुसरइ ॥ २२५ ॥ सा तक्खणं पवुद्धा जा नियइ पलोयए ण तं भवणं । णो चयणं विलक्खा चिंतइ हीही किमेयंति ॥ २२६ ॥ देवेण दाणवेण व कस्सइ भूमीयइस्स गेहम्मि । अहमाणीया कहमन्नहा खणा परिसं जायं ॥ २२७ ॥ पउमोवि नियो ण्हाओ कयसिंगारो सहोवरोहेण । जेणेव दोवई आइ आव ता तं निहालेइ ॥ २२८ ॥ ओहयमणसंकप्प भणिया सा तेण झूरसि किमेयं? । तं पुव्वसंगएणं सूरेण मम हेउमाणीया ॥ २२९ ॥ ता भद्दे! रमसु मम एसो सव्वो वि ते परिवारो । तो भणइ दोवई मम कण्हो पियभाउगो अत्थि ॥ २३० ॥ बारवईए पुरीए सो अइ मासाण छण्हमारेण । न कुणेइ मज्झ तत्तिं तो तं जं भणसि तं काहं ॥ २३१ ॥ तेणावि य पडिवन्नं कन्नंतेउरगयं सयं कुणइ । अविलपग्गहिएणं छट्ठेणसया अमुक्केण ॥ २३२ ॥ तवकम्मणा परिगया सा धीरा तत्थ ठाइउ लग्गा । एत्तो मुहुत्तमेत्ता जुहिट्ठिलो जाय जागरिओ ॥२३३॥ ताव न पेच्छइ सेज्जायलम्मि देविं ससंभमो ताहे । मग्गणगवेसणं सव्वओवि तो काउमारद्धो ॥२३४॥ मउहवेण पभाए निवेइओ रयणिवइयरो अन्नो । नियकिंकरविणिओगेण तेण सव्वम्मि तम्मि पुरे ॥ २३५ ॥ आघोसणा-

नागश्रिया-
उत्तरजन्म-
(द्रौपदीच-
रितम्)–

पुरस्सरमुत्तं जो दोवइं लहइ देविं । तस्स पसायं सुमहंतमहमकाले करिस्सामि ॥ २३६ ॥ जाव कहिंवि न लद्धा पुरेसु गामेसु वा तओ कुंती । भणिया कण्हसमीवे वारवईए तुमं गच्छ ॥ २३७ ॥ कण्हस्स एयमट्ठं साहेसु निवेण पंडुणा भणिया । गयखंधगया चलिया कण्हाभिमुहं लहुं एसा ॥ २३८ ॥ वारवईए पुरीए पत्ता बहुगउरवेण पडिवन्ना । कण्हेण पुच्छिया भणसु किमिहमागमणकज्जंति ॥ २३९ ॥ पुत्त ! निसाए जुहिट्ठिरपासे सेज्जायले सुहपसुत्ता । केणावि दोवई अवहरित्तु नीया कहंचित्ति ॥ २४० ॥ ता जह तीए पउत्ती लब्भइ तह ज्झत्ति कुणसु तं जुत्तं । तत्तो को अन्नो एरिसम्मि कज्जे सहो अत्थि ॥ २४१ ॥ इय भणिए कुंतीए तक्खणसंजायपोरिसुक्करिसो । पायालाओ सुरलोगओ व सलिलालयाओ वा ॥ २४२ ॥ जह उवलभामि तह मे जइयव्वं मेवमग्गओ तीसे । कुणइ पइण्णं अम्मो ! चिट्ठह वीसत्थया तुब्भे ॥ २४३ ॥ सक्कारयित्तु सम्माणयित्तु तं गयउरे विसज्जेइ । गहिया गवेसणा सव्वओवि नो जाव उवलभइ ॥ २४४ ॥ तो नारओ कयावि हु समागओ वासुदेवभवणम्मि । अग्घप्पयाणपुव्वं तेणवि बहुगउरवपरेण ॥ २४५ ॥ पुट्ठो सुहासणत्थो हरिणा नियगेहकुसलपसिणपरो । दिट्ठा सुया व कत्थइ भयवं ! तुमए रइहराओ ॥ २४६ ॥ अवहरिऊणं नीया देवी दुवयंगया सुहपसुत्ता । राओ समं जुहिट्ठिररण्णा केणवि अणज्जंती ॥ २४७ ॥ ता ईसिहसिरवयणेण तेण भणियं न एरिसेसु ममं । अहिगारो अत्थि परं तुहोवरोहा भणामि जहा ॥ २४८ ॥ सा अन्ना वा किमु होज्ज एत्थ मे निच्छओ न कोइत्ति । परंममरकंकनयरीए पउमनाहस्स भवणम्मि ॥ २४९ ॥ दिट्ठा तीए सरिच्छा एगा नारी विवन्नमुहवन्ना । भूमीनिहित्तनयणा पासेवि गयं अपेच्छंती ॥ २५० ॥ भणियं हरिणा ताहे तुमए उद्धाविओ कली एस । आगासगामिविज्जं सरिउं सो

अदसणीहूओ ॥ २५१ ॥ तो दूयपेसणेण नियेइय पंडुणो गयउरम्मि । जइ दोयईए लद्धा कुसलसरीराए मे यत्ता॥२५२॥
तो पंचवि नियपुत्ता चउरंगबलाणुगा तउम्मि जहा । पुव्वसमुद्दस्सा ओयरति तह त लहुं कुणसु ॥ २५३ ॥ कण्होवि पढ-
इपुंडुहिसद्दाऊरियदिसंतरा भोगो । सयनियपरियणजुओ पुरीए सहसा विणिक्खंतो ॥ २५४ ॥ पुव्वजलहिस्स वेलाउलम्मि
पंचहिं सुएहिं पंडुस्स । जाओ समागमो सिबिरसंनिवेसं तहिं कुणइ ॥ २५५ ॥ सो तत्थ कुणइ पोसहसाल तयमट्ठमं
पयत्तेइ । सुत्थियदेवं चित्ते काउ जा चिट्ठइ तयतं ॥२५६॥ ता सो लयणाहिवई हरिणो पच्चक्खदसणीहूओ । भणइ मए
कायवं जं तुम्ह निवेयसु लयंति ॥ २५७ ॥ कण्हो पभणइ देवी सह्वरिया पउमनाहभूयइणा । गेहम्मि अमरकंकाए दोयई
तीए कूयकए ॥२५८॥ पंचण्ह पंडवाणं छट्ठस्स मम रहा जहा जंति । लयणोदहिजलमज्झे तहा पई लहु मग्गं देसु ॥२५९॥
पडिभणियं तेण जहा किमेत्तिएणं समेण ते कज्जं । एत्थवि ठियस्स जह सा हत्थगया होइ तह काह ॥ २६० ॥ तं पउम-
नाहराय सपुरं च सपरियणं च समलं च । लयणोदहि सलिलगय काहं जइ मं तुम भणसि ॥ २६१ ॥ कित्तियमेत्ता सत्ती
तस्स नराहियपसुस्स, मे काउ । तुस्स तीए परिक्खणमाणेमि तओ सयं चेव ॥ २६२ ॥ इय हरिवयणायन्नणपरेण सलिलं
विहाडियं तेण । दिण्णो पहो रहाणं छण्ह तो जलहिसलिलस्स ॥ २६३ ॥ मज्झं मज्झेण विईवइत्तु पत्ता पुरिं अवरकंक ।
अग्गुज्जाणम्मि रहे ठवित्तु विसंतगा जाया ॥ २६४ ॥ दारुयनाम सारहिमह कण्हो सद्दिउ इमं भणइ । गच्छ तुम नगरंतो
मणाहि पउमं पुहइपाल ॥२६५॥ पाएण पायवीढं हणेत्तु कुंतग्गसगयं लेह । वयणेत्तु दोवईए कूयगाहा पईयच ॥२६६॥
छट्ठो य वासुदेवो समागओ दोवई समप्पेसु । अहव संगामपरो भयसु लहुं नत्थहा मोक्खो ॥ २६७ ॥ किमिदं तए न

नायं जह दुवयसुयाए भाउगो कण्हो । रणकम्मसतिण्हो जस्स नत्थि भुवणेवि कोवि समो ॥ २६८ ॥ इय सो हरिणा भणिओ घेत्तुं सप्पणयमाणमह चलिओ। तं अमरकंकनयरिं पइ पत्तो रायभवणम्मि ॥ २६९ ॥ दूयजणोचियविणए विहिए भणियं जहेस मह विणओ। मम सामिणो पुण इमो पाएण तदासणं हणइ ॥ २७० ॥ कुंतग्गेण पणामइ लेहं तो पउमनाहनरवइणा। दंडिक्किओ समाणो तमवद्दारेण नीणेइ ॥ २७१ ॥ भणइ य पच्चप्पिणणस्स हेउमेसा मए न आणीया। ता जइ रणेण कज्जं सज्जो एज्जामि कहसु तुमं ॥ २७२ ॥ परभूमिमागओ सो अहं सभूमीए संठिओ वलवं। एसो अप्पपरियरो अहमेत्थ पभूयपरिवारो ॥ २७३ ॥ इय चिंतिय चउरंगाए संगओ रणसहाए सेणाए । गयखंधगओ नयराओ रोसरत्तो स नीसरइ ॥ २७४ ॥ हरिणाओ ते पंचवि पंडुसुया भासिया किमिह कज्जं। ते भासंति जहज्जं अम्हे व इमे व नो होज्जा ॥ २७५ ॥ णाणाविहेहिं आउहसएहिं संपन्नविहियरहगव्भा । आओहणं पवन्ना सन्ना य खणेण संजाया ॥ २७६ ॥ वहुपउमनाहसेणामुचंतविचित्तसत्थनिवहेण । छिन्नज्झयसत्तमउडा सरच्छिद्दतणू पराहुत्ता ॥ २७७ ॥ विहिया हरिपासगया भणंति अहो ! महाबलो एस। वज्जरइ हरी तुब्भे जइ निच्छियभासगा होउं ॥ २७८ ॥ अज्ज वयं न उ पउमो होमो इय जुद्धमणुसरंता तो। दुज्जयविजियविपक्खा सियकित्तिपयं परं हुंता ॥ २७९ ॥ पेच्छह अज्ज न पउमो अहमेव भवामि भासिउं एवं । वयणपवणेण पूरइ पंचजण्णं महासंखं ॥ २८० ॥ तो तस्स रवेण हओ सुत्तो मत्तोव्व तक्खणा जाओ। तस्स बलस्स तिभागो तत्तो धणुदंडमामुसइ ॥ २८१ ॥ तस्स पणुच्चाटंकार सद्दवहिरीकओ दुइज्जोवि। भागो जाव असत्थोदिट्ठो पउमो तओ नट्ठो ॥ २८२ ॥ तियनयरीए पविट्ठो दारपिहाणं च निट्ठुरं विहियं । विहिया रोह-

नागश्रिया-
उत्तरजन्म-
(द्रौपदीच-
रितम्)—

गसज्जा नयरी कण्हो रहारूढो ॥ २८३ ॥ पागारपरिसरे गंतुमोयरेऊण नारसिंहवणू । सज्जो पिउवई पायदद्दर तह करेइ जहा ॥ २८४ ॥ टलटलियसुरालयसिहरभारभज्जंतमेइणीपीढा । खुब्भततुंगपासायमंडला सा पुरी जाया ॥ २८५ ॥ कयपाण ममओ से किंचिवुयायं पर अपासंतो । वुययसुयाए समीवे गंतुं दीणाणणो भणइ ॥ २८६ ॥ सुह कुवियाए फलमिमं दिट्ठं एत्तो मए उ किं कज्ज । सा भणइ ममं घेत्तु कण्हस्स पुणो समप्पेसु ॥ २८७ ॥ सप्पुरिसाण अमरिसो पणामपज्जंतओ जओ होइ । एवं कयम्मि भीय रज्जं च अगजिय होही ॥ २८८ ॥ ण्हायनियंसियसुइवत्थ जुवलओ दोयइ पुरो काउ । गतु पाए अभिवंपिऊण एवं समावेइ ॥ २८९ ॥ दिट्ठो परक्कमो तुम्हमेवमसन्मुओ पुणो नाहं । एवं कयाइ काई समणिज्जो मेऽवराहोऽय ॥ २९० ॥ निज्झाडियगय सयहेव कांउ स पउमनरनाहं । नियनयरीए विसज्जइ सयं रहारूढओ घेत्तुं ॥ २९१ ॥ दुवयसुयं पडुसुया जेणेय उवेइ त समुप्पइय । नियनयरिं पइ चलिओ स अप्पछट्ठो छहिं रहेहिं ॥ २९२ ॥ जम्मि समयम्मि संखो हरिणा मुहवायपूरिओ विहिओ । चंपापुरीए तम्मरहअहुरासा कविलनामा ॥ २९३ ॥ आसि तहा मुणिसुयय नामा अरिहा समोसढो सहिं । धम्मं सुदंतिए सो सुणेइ तह सखसद्दं च ॥ २९४ ॥ ताहे विलक्खओ सो चिंतेइ दुइज्जओ हरी किमिह । उप्पन्नो जं नम्रो इयरस्सिइ पभअनाओ ॥ २९५ ॥ भणियं जिणेण नेयं भूयं न भविस्सई नया भवइ । जिणचक्किहराईया जमेगखेत्ते दुवे होति ॥ २९६ ॥ जंबुदीवगभारहवासाओ हत्थिणागनयराओ । सुण्हा पंडुस्स सुयाण भारिया एत्थ पचण्डे ॥ २९७ ॥ आणीया पुव्वावज्जिएण देवेण पउमनाहकए । तो धारवइ-

1 ग 'निज्झाइयगयं' ।

पुरीओ समन्निओ पंडुतणएहिं ॥ २९८ ॥ कण्हो तीए गवेसणहेउं नयरीए अमरकंकाए । सिग्घं समागओ तेण समगमिह
समरपारंभे ॥ २९९ ॥ लग्गे पवाइओ पंचजन्ननामा इमो महासंखो । तव्वयणसवणओ दंसणत्थमह सो समुद्देइ ॥ ३०० ॥
वुत्तो जिणेणमह सुवएण नेयं कयाइ संभवइ । जं दुन्नि जिणा चक्की हरी बला वा इह मिलंति ॥३०१॥ तहवि तुहं हरिणो
तस्स छत्तझयचिंधदंसणं होही । तक्खणमेव गयगओ पत्तो वेलाउले नियइ ॥ ३०२ ॥ लवणोदहिमज्झगयस्स तस्स दट्ठूण
ताइं बहुहरिसो । चिंतइ नियतुल्लपहाणपुरिसदंसणमिमं जायं ॥ ३०३ ॥ मुहपवणपूरियं तो करेइ सो पंचजन्नमियरोवि ।
एवं चिय सद्दायन्नणेण ते दोवि किल मिलिया ॥ ३०४ ॥ कविलेण पउमनाहो महावराहोत्ति कट्टु निविसओ । आणत्तो
तप्पुत्तो अहिसित्तो तस्स रज्जम्मि ॥ ३०५ ॥ ते लवणजलहिमइलंघिऊण दोलक्खजोयणविसालं । पत्ता महानईए
गंगाए पवेसमग्गंपि ॥ ३०६ ॥ हरिणा ते पंडुसुया भणिया गंगं समुत्तरह तुब्भे । पासामि जाव सोत्थियसुरमुदहिपइं
खणं एक्कं ॥ ३०७ ॥ णावाए गवेसणमायरेण काऊण ते तदारूढा । जा उत्तरंति ता तेसिमण्णमण्णं समुल्लावो ॥ ३०८ ॥
जाओ, महाबलो एस ताव कण्हो पहू समुत्तरिउं । गंगं न वत्ति कुणिमो परिक्खणं ठावणेण इहं ॥३०९॥ नावाए. तीरपत्ता
सकोउगा जाव तत्थ चिट्ठंति । ताव हरी बाहाए घेत्तूण रहं ससारहियं ॥३१०॥ एगाए अन्नाए पारद्धो दुत्तरं तरिउं गंगं ।
ता जाव मज्झभागे नईए बाढं परिस्संतो ॥ ३११ ॥ गंगादेवी थाहं रएइ विस्संतओ तओ चलइ । तीरं पत्तेण निहालिऊण
इय पंडवा भणिया ॥ ३१२ ॥ तुब्भे महाबला भो! जमकिच्छेणं पारं समुत्तिन्ना । अहमच्चंतकिलेसेण एयं तत्तीरमणुपत्तो ॥ ३०७ ॥
॥ ३१३ ॥ नावाए सामि! अम्हे गंगं उत्तिण्णगा परं तुम्हं । सामत्थपरिक्खणकोउगेण एसा इहं ठविया ॥ ३१४ ॥ जल-

णकरालवियमियकोवेण अणहणेण तो भणिय । इण्हिं मज्झ परिक्खा कज्जइ धी ! तुम्ह पारियम्मिणं ॥ २१५ ॥ जइया स
पउमनाहो संगामसिरम्मि निप्फुरो विहिओ । मग्गा य अमरकंका तया परिक्खा न मे विहिया ॥ २१६ ॥ असुग्गलोह-
दंडेण तेण तेसिं रहा सरोसेण । परमाणुनिविसेसा जहा तहा चुण्णिया जाया ॥ २१७ ॥ निविसया आणत्ता अह हरिणा
नियसिविरसंजुत्ता । ते गतूण गयउरे पंडुस्स सव्वमाहंसु ॥ २१८ ॥ तेणवि कुन्ती कण्हतियम्मि तक्कालमेव पेसविया ।
भणिया जहा पसन्नो एसो होउत्ति तह जयसु ॥ २१९ ॥ सप्पणयं तह तह भासिओवि जइया न रोसमुज्झेइ । भणियं
कुन्तीए तया भरहद्धम्मि तुहायत्त ॥ २२० ॥ ता कत्थ जंतु ते कहसु संपयं अप्पणा तुम चेय । कोमलहियएणुत्त दाहि-
णजलहिस्स तीरम्मि ॥ २२१ ॥ तो हत्थिणाउराओ सपरियणा तत्थ गंतु विरयंति । पंडुमहुराभिहाणं नगरिं कंचित्ति
विक्खायं ॥ २२२ ॥ ते विउलभोगमायणमेत्थवि जाया पकूढरज्जभरा । अह दोवई कयावि हु पगब्भगब्भा समुब्भूया
॥ २२३ ॥ मासाण नवण्हमइक्कमम्मि दारयमुदाररूवधरं । सुकुमालपाणिपायं निरोगतणुं पसूयत्ति ॥ २२४ ॥ निवत्तवार
साहस्स तस्स नामं इमेरिसं विहिय । जं पंचपंडवसुओ होइ इमो पंडुसेणोत्ति ॥ २२५ ॥ कालम्मि कलाउ सुनिम्मलाउ
बावत्तरिंपि कलियाओ । जाओ भोगसमत्थो सो जुवरज्जम्मि अहिसित्तो ॥ २२६ ॥ अह तत्थ कयाइवि अलहिगंभग-
भीरमाणसा थेरा । भवकमलाण भाणू समोसढा असढपरिणामा ॥ २२७ ॥ नयराओ अणो तह पंच पंडवा तेसिं वंदण-
निमित्तं । नीहरिया परिकहिओ धम्मो पंचवि पवुद्धा ते ॥ २२८ ॥ भालयलमिलियकरकमलजुगलया पंजरति पुच्छामो ।
म ५२ देविं सुयगरुहं पुत्तं रज्जम्मि ठावेमो ॥ २२९ ॥ जा ताय तुम्हपयपंकयस्स मूले वयं पवज्जामो । पुत्तारोवियरज्जा समग्गं

देवीए निक्खंता ॥ ३३० ॥ जाया समणा खंतिक्खमा य गुणरायरायहाणि समा । अज्जाए सुवयाए सिस्सिणिया दोवई जाया ॥ ३३१ ॥ मोक्खंगाइं कमेणं सव्वाइं अहिज्जियाइं अंगाइं । छट्ठट्ठमाइकट्ठं तवं अणुट्ठेउमारद्धा ॥ ३३२ ॥ ते थेरा भगवंता पुरंतरं विहरिया अह कयाई । भगवं अरिट्ठनेमी कुणइविहारं सुरट्ठाए ॥ ३३३॥ परिभावंति य पंचवि जइ नेमी कहंचि वंदिओ होइ । कयलक्खणा भवामो जम्मं च इमं सुलद्धंति ॥ ३३४ ॥ जाव सुरट्ठाभिमुहं चलिया थेरे अणन्न-चित्ता णं । पत्ता य हत्थिकप्पं नयरं सहसंवनामम्मि ॥ ३३५ ॥ उज्जाणम्मि ठियाणं मासक्खवणस्स पारणगदिवसे । तइयाए पोरिसीए नगरस्संतो अडंताणं ॥ ३३६ ॥ लहुयाण चउण्हं पंडवाण सवणेसु कहवि संपत्ता । वत्ता जहज्ज राओ उज्जंते निव्वुओ नेमी ॥ ३३७ ॥ तक्खणमेव नियत्ता जेणेव जुहिट्ठिलो मुणी तत्तो । साहिंति जहावत्तं भत्तं पाणं च उज्झंति ॥ ३३८ ॥ भाविंति अहो! विसमाणि कम्मुणा चेट्ठियाणि जेणम्हं । दूरपरक्कमसाराण वंछियत्थोन सिद्धोत्ति ॥ ३३९ ॥ किं जीविएण एत्तो जिणविरहकरालजलणदड्ढेण । कायव्वमओ गंतुं सेत्तुज्जे अणसणं कुणिमो ॥ ३४० ॥ गंतूण तत्थ दोमासियाए संलेहणाए संलिहिया । उप्पन्नाणुत्तरणाणदंसणा निव्वुया जाया ॥ ३४१ ॥ अज्जावि दोवई सिक्खिऊण सामाइयाणि अंगाणि । एक्कारस पज्जंते मासक्खवणेण कालगया ॥ ३४२ ॥ बंभम्मि देवलोए उववन्ना अयरदसगपरम-ठिई । तत्तो चुया समाणा महाविदेहम्मि सिज्झिहिही ॥ ३४३ ॥ एत्थ पसंगेणागयमेयं जम्मंतराणुगं चरिअं । भणियं नागसिरीए धम्मरुइच्चिय इहं पगओ ॥ ३४४ ॥ इति श्रीधर्मरुचिकथानकं सप्रसंगं समासम् ॥ ६४८ ॥ ४२ ॥

नागश्री-अंतर्गत-धर्मरुचि-द्रौपदी-चरित्र-समाप्तिः—

मनोगुप्तावुदाहरणमाह;—मनोगुप्तावुदाहर्त्तव्यायां कश्चित् साधुः। ध्याने धर्म्मध्यानलक्षणे शुक्लध्यानलक्षणे वा निश्च-

उमतिको निविडनियद्धमानस एवासीत् । तस्य च कदाचिच्छक्रप्रशंसा संवृत्ता, ततश्चाश्रद्दधानदेवागमः संवृत्तः । तत्रागमे सति ॥ ६४९ ॥ ४३ ॥ तेन देवेन दृष्ट उत्सर्गस्थितः कायोत्सर्गव्यवस्थितः स साधुः । विकुर्वितं च सुशब्दस्य समुच्चयार्थस्येह सम्बन्धाज्जननीजनकरूपम् । करुणं च प्रदर्शितकारुण्यं सम्प्रलप्तो व्याहृतोऽनेकधा तत्र कायोत्सर्गे व्यवस्थितः स साधुस्तैर्जननीजनकलोकैर्यथा वयं न जीवामो भवन्तमन्तरेण, वचनमात्रेणापि तावदनुगृहाणेत्यादि ॥ ६५० ॥ ॥ ४४ ॥ यदा एवमपि न किञ्चित् क्षुभितः, तदा पश्चात् तेन देवेन भार्यारूपं विकुर्वितम् । कीदृशमित्याह—अन्यप्रसक्तं परपुरुषनिषक्तं समस्तशृङ्गारपरिपूर्णगृहीतशरीरभूषं भूयः पुनरपि तं साधुमभिलपत् सद् अभिलापविषयीकुर्यदित्यर्थः । उत्सुकमतीव त्वरावदत्यन्तस्नेहयुतमिति ॥ ६५१ ॥ ४५ ॥ तथापि न मनोगुप्तेश्चलनं यदाऽस्य मनागपि सञ्जातं, तदा निजं रूपमस्येति निजरूपः स चासौ देवश्च तेन वंदना मुनेर्विहिता । तथा स्तवनं यथा—सुलब्धं ते जन्म, कृतलक्षणः समाचारः, सुदृढा मनोनिरोधवृत्तिः; को हि नामान्य इहलोकपरलोकयोरेवं निःस्पृहत्ववृत्तिरिति । ततश्च साधोर्लोके प्रशंसा जाता, यथा—एवमस्य महात्मनो न नैव चित्तभेदः प्रादुरभूत् । तुः पूरणार्थः ॥ ६५२ ॥ ४६ ॥

अथ वाग्गुप्ताद्युदाहरणं यथा;—कश्चित्साधुः संज्ञापकस्थानं गच्छाम्यहं द्रष्टुमित्यध्यवसितः । तत्र संजानन्तीति संज्ञापकाः सम्यक्मत्यभिज्ञानवन्तः स्वजनास्तेषां स्थानं ग्रामनगरादिरूपमिति । मार्गे गच्छंश्चौरग्राहो वृत्तः । गृहीतः साधुः । विमुच्य भणति तं सेनापतिः—मा शाधि मामत्र स्थितं केषामपि मा कथयेस्त्वमिति ॥६५३॥४७॥ यावदसौ कश्चिद् मार्गभागं गच्छति तावच्चलिता यज्ञयात्रा विवाहप्रवृत्तजनसमूहरूपा । तत्र च संज्ञापकः स्वजनलोकस्तस्य मिलनं संज्ञापकमिलन

'अंतरा चेव' अन्तराले एव गन्तव्यस्थानापेक्षयेति । कश्च स संज्ञापक इत्याशंक्याह—मातापितृभ्रात्रादिः प्रतीतरूप एव । परिभावितं च तेन—किं मम इतोऽग्रतो गमनेन, स्वजनदर्शनस्यात्रैव भूतत्वात् ? अतो निवर्त्तनमेव सङ्गतमिति सोऽपि निवृत्तः समं सार्द्धं तैरेव संज्ञापकैरिति ॥ ६५४ ॥ ४८ ॥ स्तेनैश्चौरैर्गृहीताश्च ते मुषिताश्च गृहीतमुषिताः सन्तो मुक्ताः संज्ञापकाः । ततस्ते स्तेना ब्रुवते । कथमित्याह—सोऽयं साधुर्योऽस्माभिः साम्प्रतमेव गृहीत्वा मुक्त इति, तत एतद्वचन-श्रवणानन्तरं ब्रवीति 'अम्मग'त्ति जननी तस्य साधोः सत्का ॥ ६५५ ॥ ४९ ॥ कथमित्याह—किं सत्यमेतद् यदयं युष्माभिर्गृहीत्वा मुक्तः ? चौराः प्राहुः—आमेवम् । 'आणेह वेइ तो छुरियं'ति आनयत क्षुरिकामिति ब्रवीति ततो माता; यद्यस्माच्छिनद्मि स्तनं (ग्रंथाग्रं—१००००) ननु निश्चितमेतद्गतदुग्धपायितया सापराधत्वात् पयोधरस्य । ततः किं तवायं भवतीति सेनापतिर्भणति ॥ ६५६ ॥ ५० ॥ ततो माता ब्रवीति—दुर्जन्मजातः—दुष्टेन जन्मना लब्धप्रादु-र्भाव एष साधुः, यतो दृष्टा यूयं, तथापि नापि नैव शिष्टं कथितं यथा—मार्गे चौरसेनापतिरस्ति । अतः कथं केन प्रका-रेण पुत्र इत्येषोऽथ मम वर्त्तते ? । यो हि पुत्रो भवति, न स मातापित्रादिव्यसनमुपस्थितमुपेक्षते, किन्तु यथाशक्ति निरुणद्ध्येव । ततः सेनापतिना सविस्मयचेतसा भणितं—कथं नापि नैव शिष्टं भोः साधो ! यथात्र मार्गे चौराः सन्ति ? इत्युक्तेन साधुना धर्मकथा प्रारब्धा, यथा—अस्मिन्ननादौ संसारे जीवानां भ्राम्यतां सताम् । को न बन्धुतया जातः पररूपतया तथा ? ॥ १ ॥ अत एव विवेकाढ्या न स्निह्यन्ति कदाचन । कुत्रापि द्वेषिणो वापि कषायविषनिग्रहात् ॥ २ ॥ तथा; बहु शृणोति कर्णाभ्यामक्षिभ्यां बहु पश्यति । न च दृष्टं श्रुतं भिक्षुः सर्वमाख्यातुमर्हति ॥ ३ ॥ इत्यादिभिः सुधा-

यर्पसस्रिभिर्धर्षनैः श्रुतैः । सद्यः सेनापतिर्बोधिं लब्धवान् दुःखनोदिनीम् ॥ १५७ ॥ ५१ ॥ ततश्च आवृत्तः प्रत्यावृत्तः कुपरिणामात् । अत एवोपशान्तो मुक्ता मुत्कलीकृता साधुभावा ममापि त्वमसि मातेति । तया सर्वं समर्पितं 'से'तस्य यच्छिवाशेषितमुपकरणं गृहीतमासीत् । उपसंहरन्नाह—वाग्गुप्तिरेवं प्रस्तुतसाधुयच्छेषसाधुभिः 'कर्त्तव्येति ॥ १५८ ॥ ५२ ॥ अथकायिकगुप्तावुदाहरणमुच्यते;—अध्वप्रपन्नको महाटवीमार्गप्रविष्टः कश्चिद् महासाधुः क्वचित्समये समभूत् । आयासिते गृहीतायासे सति सार्थे न लभते तत्र सार्थाधिष्ठिताया भुवि स्थण्डिलं किञ्चिद्, यत्र साधुसामाचार्यबाधया स्थानादि विधातु पार्यते ॥ १५९ ॥ ५३ ॥ लब्ध चानेन कथमपि स्थण्डिलमेकः पादो यत्र प्रतिष्ठते । तत्र स्थण्डिले स्थितैकपादः सर्वां रात्रिं यावदासित, तावत्तत्र पाद स्तब्धः सञ्जातस्तम्भोऽभूत् ॥ १६० ॥ ५४ ॥ न च नैवास्थण्डिलभोगः साधुजनायोग्यभूमिभागपरिभोगलक्षणस्तेन साधुना कृतस्तत्र समये । कीदृशेन सतेत्याह—धीरपुरुषेण सात्त्विकेनेत्यर्थः । ततश्च शक्रप्रशंसा यथाऽहो! साधुरयं दुष्करकारको वर्तते, य इत्थमस्थण्डिलपरिहारेण व्यवस्थितः । तथाशक्रप्रशंसाऽसहिष्णोर्देवस्येहागमश्च सवृत्तः । तथेति समुच्चये । भेषण हस्त्यादिरूपविकुर्वणेन प्रारब्धम्, तथापि तस्य महापुरुषस्याक्षोभः क्षोभाभावः सम्पन्नः, मम म्रियमाणस्यापि न काचित् कार्यक्षतिरस्तीत्यध्यवसायादिति ॥ १६१ ॥ ५५ ॥ यदासौ भेषितोऽपि न क्षुभितस्तदा शीतमेव महः, पारवश्यसम्पादकत्वात्, तस्य संपादन देवेन कृतम् । तत्र चाचलनमङ्गानां शीतचापितानाम् । ततो दुष्कृत प्राग्भवोपात्तमित्थमुपस्थितमिति सम्यक् स्थातुं प्रवृत्तः । ततः सुरवन्दना कायप्रणामरूपा, तथा प्रशंसनमहो धन्योऽसि त्वं, तथाऽतीव लोकेनोत्कर्षः प्रमोदो व्यूढ इति ॥ १६२ ॥ ५६ ॥ उपसंहरन्नाह;—

एवंविहो उ भावो गुणठाणे हंदि चरणरूवम्मि । होति विसिट्ठखउवसमजोगओ भव्वसत्ताणं ॥६६३॥

एवंविधस्त्वेवंविध एव व्यसनप्राप्तावपि गुप्तिसमित्यनुल्लंघनरूपो भावः परिणामो भवतीत्युत्तरेण योगः। क्व सतीत्याह— गुणस्थाने, हंदीति पूर्ववत्, चरणरूपे चारित्रलक्षणे भवति विशिष्टक्षयोपशमयोगतो विशिष्टो वज्राश्मवदत्यन्तनिबिडो यश्चारित्रमोहस्य क्षयोपशमः क्षयविशेषस्तद्योगात्, भव्यसत्त्वानां समासन्नीभूतनिर्वृतिगमनानाम्। ये हि निवृत्तचारित्रमोहात्मानो महासत्त्वा मुनयः स्युस्त एव प्राणप्रहाणेऽपि न समितिगुप्तिभङ्गभाजो भवन्तीति ॥ ६६३ ॥ कुत एतदिति चेदुच्यते;—

देहाऽसामत्थम्मिवि आसयसुद्धी ण ओघओ अन्ना । चरणम्मि सुपुरिसो ण हि तुच्छोवि अकज्जमायरति

देहासामर्थ्येऽपि दुष्कालरोगवार्द्धकादिकारणैर्देहस्य विहितकृत्येष्वसमर्थतायामपि, किं पुनरितरत्रेत्यपिशब्दार्थः, आशयशुद्धिः परिणामनैर्मल्यरूपा न नैवौघतः सामान्येनान्या हीयमाना विपरीतरूपा वा सम्पद्यते । क्व सतीत्याह—चरणे सर्वसावद्यपरिहारलक्षणे । यच्चौघत इत्युक्तं, तत् तथाविधोत्कर्षवशाद् मेघकुमारादीनामिव मनाग् मालिन्यमपि कदाचित् संभाव्यत इति व्यभिचारपरिहारार्थम् । एतदेव समर्थमान आह—सुपुरुषः शान्तदान्तस्वभावः, स च विशेषतः "असत्सङ्गाद् दैन्यात् प्रखलचरितैर्वा बहुविधैरसद्भूतैर्भूतैर्यदि भवति भूतेरभवनिः। सहिष्णोः सद्बुद्धेः परहितरतस्योन्नतमतेः परा भूषा पुंसः स्वविधिविहितं वल्कलमपि" ॥ १ ॥ इत्यध्यवसायप्रधानः पुरुषविशेषः, न नैव हिर्यस्मात् तुच्छोऽपि शरीरविभवसहायादिबलविकलतया कृशीभूतोऽपि, किं पुनरितरः, अकार्यं कुलकलंकादिकारणं कृत्यविशेषमैहिकं पारत्रिकं च

समाचरत्यासेवते । तथा च पठन्ति—"निन्दन्तु नीतिनिपुणा यदि वा स्तुवन्तु लक्ष्मीः समाविशतु गच्छतु वा यथेष्टम् । अद्यैव वा मरणमस्तु युगान्तरे वा न्याय्यात्पथः प्रविचलन्ति पदं न धीराः ॥ १ ॥" सुपुरुषशिरोरत्नभूतश्च चारित्री, कथमस्यान्यथा भावशुद्धिः सम्पत्स्यते? इति ॥ ६६४ ॥

दव्वादिया न पायं सोहणभावस्स होंति विग्घकरा । वज्झकिरियाओ तहा हवंति लोगेवि सिद्धमिणं॥६६५॥

द्रव्यादयो द्रव्यक्षेत्रकालभावाः कुतोऽपि वैगुण्यात् यात्रमननुकूलभावापन्ना न नैव प्रायो बाहुल्येन शोभनः शान्तोदात्तपरिणतिरूपो भावो मनःपरिणतिर्यस्य चारित्रिणः स तथा तस्य, अथवा, शोभनश्चासौ भावश्चोक्तरूप एव तस्य, भवन्ति विघ्नकरा व्याघातहेतवः । प्रायोग्रहणं च मन्दमोहादिक्लिष्टकर्मक्षयोपशमवतः शोभनभावविघ्नसम्भवेन मा भूत् सर्वत्र व्यभिचार इति । पठ्यते च "निमित्तमासाद्य यदेव किञ्चित् स्वधर्ममार्गं विसृजन्ति बालिशाः । तपःश्रुतज्ञानधना हि साधवो न यान्ति कृच्छ्रे परमेऽपि विक्रियाम् ॥ १ ॥" । इति । व्यवच्छेद्यमाह—बाह्यक्रियास्तु बहिर्व्यापाररूपाः कायिक्यादयः पुनस्तथा यादृशा द्रव्यादयो वर्त्तन्ते तादृशा एव भवन्ति । नहि द्रव्यादिषु प्रतिकूलभावमागतेषु सामान्यात् शिष्टानां दानादयो, यतीनां चैषणाशुद्ध्यादयोऽध्ययनादयश्च प्रवर्त्तन्ते । अत एवोक्तम् ।—"कालस्स य परिहाणी संजमजोग्गाइं नत्थि खेत्ताइं । जयणाए वट्टियव्वं न हु जयणा भंजए अंगं ॥ १ ॥" अथैतदेवोपचिनोति—लोकेऽपि शिष्टजनलक्षणे, न केवलमस्माभिरुच्यत इत्यपिशब्दार्थः, सिद्धमिदं यथा न द्रव्यादयः शुद्धभावविघ्नकराः सम्पद्यन्ते ॥ ६६५ ॥ एतदेव गाथात्रितयेन भावयति;—

दइयाकण्णुप्पलताडणंव सुद्धडस्स णिव्वुइं कुणइ । पहुआणाए संपत्थियस्स कंडंपि लग्गंतं ॥ ६६६ ॥

जह चेव सदेसम्मी तह परदेसेवि हंदि धीराणं। सत्तं न चलइ समुवत्थियम्मि कज्जम्मि पुरिसाणं॥६६७॥
कालोवि य दुब्भिक्खाइलक्खणो ण खलु दाणसूराण। भेदइ आसयरयणं अवि अहिगयरं विसोहेइ ६६८

दयिताकर्णोत्पलताडनवद्—रतिकेलिकालकुपिताभीष्टकामिनीसाक्षेपकरमुक्तकर्णस्थानावतंसितामन्दमकरन्दामोदितमधुकरकुलावकम्पिसहस्रपत्रप्रहतिरिव सुभटस्य रणसंघट्टसमुद्घटितशौर्यप्रकर्षस्य पुंसो निर्वृतिं समीहितसमरसम्मर्दलाभलक्षणं करोति । कीदृशस्येत्याह—प्रभ्वाज्ञया तत्तत्प्रसादप्रदानप्रमोदसम्पादकनायकनिरूपितादेशलक्षणया सम्प्रस्थितस्य परबलविलोलनाय चलितस्य काण्डमपि, किं पुनरुज्ज्वलपुष्पमालादि, लगच्छरीरसंस्पर्शमागच्छत् सत् । समीहितसिद्धिरेव सर्वत्र निर्वृतिहेतुः स्यात् । समीहितश्च सुभटेन स्वस्वाम्यादेशात् समरसंघट्टे प्रवर्त्तमानेन काण्डादिप्रहार इति कथमसौ न तल्लाभे वृत्तिमान् स्यादिति ॥ ६६६ ॥ १ ॥ यथाचेवेति दृष्टान्तार्थः । स्वदेशे सौराष्ट्रादौ वर्त्तमानानां तथा परदेशेऽपि मगधादौ कुतोऽपि निमित्ताद् गतानां, हंदीत्युपप्रदर्शने धीराणां धैर्यव्रतभाजाम् । किमित्याह—सत्त्वमवैक्लव्यकरमध्यवसानकरं च जीवपरिणतिविशेषलक्षणम्, न नैव चलति क्षुभ्यति, समुपस्थिते तथाविधविरुद्धजनाध्यारोपितविविधबाधेऽपि कार्ये व्यवहारराजसेवादौ पुरुषाणां पुंसाम् । अयमभिप्रायः—यथा स्वदेशे पूर्वपुरुषपरंपरासमावर्जितजनविहितसाहाय्यभाजि न कार्ये क्वचिन्निपुणनीतिभाजां मरणावसानेऽपि सत्त्वहानिर्भवति, तथा विदेशेऽपि केनाप्यविज्ञातपूर्वापरसमाचाराणां नयनिष्ठुरप्रवृत्तीनां तथाविधव्यसनप्राप्तावपि न सत्त्वभ्रंशः सम्पद्यत इति ॥ ६६७ ॥ २ ॥ कालोऽपि

च दुर्भिक्षादिलक्षणः । इह तु शब्द ईषदर्थः । ततो भिक्षुकलोकस्य भिक्षाणामीषल्लाभो यत्र तद्दुर्भिक्षम् । आदिशब्दात् राजकराक्रान्त्यादिविशेषदौस्थ्यग्रहः । ततो दुर्भिक्षादयो लक्षणं यस्य स तथा, नैव दानशूराणाम्, इह त्रिधा शूरः—दानशूरः, सङ्ग्रामशूरः तपःशूरश्च । तत्र दानशूर उत्तराशाधिपतिः कुबेरादिः । सङ्ग्रामशूरो वासुदेवादिः । तपःशूरो दृढप्रहारादिः । तत इतरद्वयपरिहारेण दानशूराणाम् । भिनत्ति चालयत्याशयरत्नमौदार्यातिरेकलक्षणम् । अपिचेति समुच्चये । अधिकतरं सविशेषं शोधयति समुत्कर्षयति । यथा कस्यचित् समुत्कटमन्मथस्य भोगार्हदिव्यकामिनीसम्भाषौ तद्विकाराः सुदूरमनिवाराः समुज्जृम्भन्ते, तथा दानशूराणां समन्ततः समुपस्थितयाचकलोकं कालमवलोक्य सविशेषदानपरायणता जायत इति ॥ ९६८ ॥ ३ ॥ इत्थं द्रव्यादयो लोकेऽपि शोभनभावविघ्नकरा न भवन्तीति प्रसाध्य प्रस्तुते योजयन्नाह;—

एव चिय भव्वस्सवि चरित्तिणो णहि महाणुभावस्स । सुहसामायारिगओ भावो परियत्तइ कयाइ ॥ ९६९ ॥

एवमेव काण्डलगनादाविव सुभटानां भव्यस्योक्तनिरुक्तस्य, किं पुनः सुभटादीनां स्वकार्यसिद्ध्यर्थमुपस्थितानामित्यपिशब्दार्थः, चारित्रिणः सम्पन्नचारित्रमोहदृढक्षयोपशमस्य न हि नैव महानुभावस्य प्रशस्तसामर्थ्यस्य शुभसामाचारीगतः प्रत्युपेक्षणाप्रमार्जनादिविषयो भाव उत्साहलक्षणः परिवर्त्तते विपरिणमते कदाचिद् दुर्भिक्षादावपि, तस्यात्यन्तशुभसामाचारीप्रियत्वेनान्यत्र प्रतिबन्धाभावात् ॥ ९६९ ॥ तथा;—

भोयणरसण्णुणोऽणुवहयस्स णोऽसाउभोइणोवि तहा । साउम्मि पक्खवाओ किरियावि ण जायइ कयाइ

भोजनरसज्ञस्य शर्करासंमिश्रहविःपूर्णादिभोजनास्वादविदः पुरुषस्यानुपहतस्य धातुक्षोभविकलस्य नो नैव अस्वादुभोजिनोऽपि तथाविधकष्टप्रघट्टकवशाच्चिरपर्युषितवल्लचणकादिभोजनवतोऽपि, तथेति दृष्टान्तान्तरसमुच्चयार्थः, स्वादुनि उक्तरूपे एव भोजने पक्षपातो लौल्यातिरेकाद् निरंतरं वहुमानः क्रिया वा कथञ्चित् पुनरपि तत्प्राप्तिहेतुश्चेष्टा न जायते कदाचित्, किन्तु जायत एव ॥ ६७० ॥

एवं सज्झायाइसु तेसिमजोगे वि कहवि चरणवओ। णो पक्खवायकिरिया उ अण्णहा संपयट्टंति॥६७१॥

एवं स्वादुभोजने इव तद्रसविदः स्वाध्यायादिषु स्वाध्याये वाचनादिरूपे, आदिशब्दाद् ध्यानविनयमौनादिषु च साधुसमाचारेषु, तेषां स्वाध्यायादीनामयोगेऽपि अघटनेऽपि कथमपि द्रव्यादिव्यसनोपनिपातलक्षणेन केनापि प्रकारेण चरणवतो जीवस्य नो नैव पक्षपातक्रिये तु, पक्षपातश्च वहुमानः क्रिया च यथाशक्त्यनुष्ठानम्, अन्यथा विपरीतरूपतया सम्प्रवर्त्तेते ॥ ६७१ ॥ अथ प्रसंगत एव प्रस्तुतकालमधिकृत्याह;—

तम्हा उ दुस्समाएवि चरित्तिणोऽसग्गहाइपरिहीणा। पण्णवणिज्जा सद्धा खंताइजुया य विण्णेया॥६७२॥

यतश्चारित्रिणो द्रव्याद्यापद्यपि न भावः परिवर्त्तते, तस्मादेव दुःषमायामपि प्रस्तुतकाललक्षणायां सर्वतः प्रवृत्तनिरंकुशासमंजससमाचारायामपि, किं पुनः सुषमदुःषमा—दुःषमसुषमालक्षणयोरित्यपिशब्दार्थः, चारित्रिणो यथायोग्यं सामायिकच्छेदोपस्थापनीयचारित्रवन्तः साधवो विज्ञेया इत्युत्तरेण योगः । कीदृशाः सन्त इत्याह—असद्ग्रहादिपरिहीणा—

समितिगुप्तिस्वरूपोपसंहरणम्—

असन् असुदरो ग्रहः स्वविकल्पात् तथाविधागीतार्थप्रज्ञापकोपदेशाद्वा विपर्यस्तरूपतया कस्यचिच्छास्त्रार्थस्यावधारणमसद्ग्रहः, आदिशब्दात् तत्पूर्वकयोः प्रज्ञापनानुष्ठानयोर्ग्रहः, तैः परिहीणा विप्रमुक्ताः, अत एव प्रज्ञापनीयाः कुतोऽप्यनाभोगादसद्ग्रहादियोगेऽपि सद्भिर्गीतार्थैश्च प्रज्ञापयितुं शक्याः । तथा, श्राद्धा उत्तरोत्तरानुष्ठानचिकीर्षापरिणामवन्त क्षान्त्यादियुता क्षमामार्दवादिसाधुधर्मसमन्विताः । चः समुच्चये । विज्ञेया बोद्धव्या इति ॥ ६७२ ॥

अथासद्ग्रहपरिहाणादेव चारित्रिणो भवन्तीति समर्थयन्नाह;—

णाणम्मि दसणम्मि य सइ चरणं ज तओ ण एयम्मि । णियमा णसग्गहाइ हवति भववद्धणा घोरा ६७३

ज्ञाने मतिज्ञानादिलक्षणे, दर्शने च जिनोक्ततत्त्वश्रद्धानलक्षणे सम्यक्त्वे सति विद्यमाने, चरणं चारित्रं यथसात् सम्पद्यते, ततः कारणात् न नैव तस्मिन् चरणे सति नियमादसद्ग्रहादय वक्लक्षणा भवन्ति भववर्द्धना ससारवृद्धिहेतवः । अत एव घोरा नरकगर्त्तादिपातफलाः, तन्मूलबीजमिथ्यात्वह्रासेनैव चारित्रप्राप्तेरिति ॥ ६७३ ॥

आह—मा भूवन् चारित्रिणोऽसद्ग्रहादयश्चारित्रघातकाः परिणामाः, परं "मोक्षः सर्वोपरमः क्रियासु" इति वचनात् सर्वक्रियानिरोधे साधयितुमारब्धे किमर्थं स्वाध्यायादिषु क्रियाविशेषेषु यत्नः कर्त्तव्यतयोपदिष्ट इत्याशंक्याह;—

सज्झायाइसु जत्तो चरणविसुद्धत्थमेव पयाणं । सत्तीए सपयट्टइ णउ लोइयवत्थुविसओ उ ॥ ६७४ ॥

स्वाध्यायादिपूक्तलक्षणेषु यत्न आदरश्चरणविशुद्ध्यर्थमेव चारित्रसशुद्धिनिमित्तमेवैतेषां चारित्रिणां शक्त्या सामर्थ्यानुरूपं

सम्प्रवर्त्तते । यथोक्तम्—"पढमं नाणं तओ दया एवं चिट्ठइ सव्वसंजए । अन्नाणी किं काही किंवा णाही छेयपावयं" न तु नैव लौकिकानि सामान्यलोकोपयोगीनि यानि वस्तूनि हस्तिशिक्षाधनुर्वेदनृत्तगीतादीनि विषयो यस्य स तथा, तुः पुनरर्थः, यत्नः सम्प्रवर्त्तत इति । इदमुक्तं भवति—यः स्वाध्यायादिषु चरित्रिणां चतुष्कालाद्याराधनया यत्नः प्रवर्त्तते पापश्रुताव-ज्ञातीकरणे न स मोक्षाक्षेपैकहेतोश्चारित्रस्य संशुद्धिनिमित्तमेव । अत एवोक्तम्—"पैशाचिकमाख्यानं श्रुत्वा गोपायनं च कुलवध्वाः । संयमयोगैरात्मा निरन्तरं व्यावृतः कार्यः ॥ १ ॥ इति" ॥ ६७४ ॥ अस्यां च सत्यां यत्स्यात्तद्दर्शयति;—

तत्तो उ पइदिणं चिय सण्णाणविवद्धणाए एएसिं । कल्लाणपरंपरओ गुरुलाघवभावणाणाओ ॥ ६७५ ॥

ततश्चरणशुद्धेःस्वाध्यायादिसंयोगापादितायाः सकाशात् प्रतिदिनमेव संज्ञानविवर्द्धनया संज्ञानस्य मार्ग्गानुसारिणो रागादिवध्यपटहभूतस्य सुरलोकसौधाध्यारोहसोपानसमस्य श्रुतज्ञानलक्षणस्य या विवर्द्धना विशिष्टा वृद्धिस्तया, एतेषां चरित्रवतां किमित्याह—कल्याणपरंपरको भद्रभावपरम्परारूपः सम्पद्यते । कुत इत्याह—गुरुलाघवभावज्ञानाद् गुरुर्भूयान् लघुश्च तद्विपरीतो गुरुलघू तयोर्भावो गुरुलाघवं तेन गुणदोषावपेक्ष्य भावानामुत्सर्ग्गापवादप्रवृत्तिरूपाणां यज्ज्ञानमवबोधस्तस्मात् । इदमुक्तं भवति—ते हि शुद्धचारित्रतया प्रतिदिनं संज्ञानवृद्धौ सत्यां सर्वप्रवृत्तिषु गुणानां दोषाणां यथासंभवं गुरुत्वं लघुत्वं चावलोकमाना गुणगौरवपक्षाश्रयेणैव प्रवर्त्तन्ते । ततोऽस्खलितप्रसरां कल्याणपरम्परामवाप्य परमपदभाजो जायन्त इति ॥ ६७५ ॥ अथासद्ग्रहफलं विभणिषुराह;—

एयमिह अयाणंता असग्गहा तुच्छवज्झजोगम्मि । णिरया पहाणजोगं चयंति गुरुकम्मदोसेण ॥६७६॥

एतद्गुरुलाघवमिह धर्मप्रवृत्तिप्रक्रान्ता अनवबुध्यमाना असद्ग्रहा मिथ्याभिनिवेशवन्तः केचित् स्वबुद्धिकल्पनया धर्ममाचरन्तोऽपि तुच्छबाह्ययोगे—तुच्छोऽत्यल्पकर्मनिर्जरो बाह्यो यथावत्परमगुरुवचनोपयोगशून्यतया शरीरव्यापारमात्ररूपो यो योगोऽनुष्ठानं तत्र, निरता अत्यन्तबद्धादराः प्रधानयोगं गुरुकुलवासादिरूपं त्यजन्ति मुञ्चन्ति । केनेत्याह—गुरुकर्मदोषेण गुरोर्मिथ्यात्वमोहादेः कर्म्मणो विपाकप्राप्तस्य यो दोषस्तेन ॥ ६७६ ॥

अत्र च तुच्छे बाह्ये योगे यादृशः स्यात्तद्दर्शयति;—

सुद्धुंछाइसु जत्तो गुरुकुलचागाइणेह विण्णेओ । सबरसरक्खपिच्छत्थघायपायाछिवणतुल्लो ॥ ६७७ ॥

शुद्धो द्विचत्वारिंशद्दोषविकलः स चासावुञ्छश्च भिक्षावृत्तिरूपः, आदिशब्दाद्विचित्रद्रव्याद्यभिग्रहासेवनाग्रहः । ततः शुद्धोञ्छादिषु साधुसमाचारेषु यत्न आदरः क्रियमाणः केषाञ्चिदलब्धसिद्धान्तहृदयानां गुरुकुलत्यागादिना गुरोः "पडिरूवो तेयस्सी" इत्यादिगाथाद्वयोक्तलक्षणस्य कुलं परिवारो गुरुकुलं तस्य त्यागः मोज्झनम्, आदिशब्दात्सूत्रार्थपौरुषीयथाज्येष्ठादिविनयवैयावृत्त्यादिपरिहारग्रहः, तेनोपलक्षित इह धर्मविचारे विज्ञेयः । कीदृश इत्याह—शबरस्य म्लेच्छरूपस्य कस्यचित् सरजस्कानां शैवानां पिच्छार्थं मयूरपिच्छनिमित्तं यो घातो मारण तत्र यत्पादाच्छुपनं चरणसंस्पर्शपरिहाररूपं तत्तुल्य इति । अयमभिप्रायः—कश्चिद्धर्मार्थी सम्यगपरिणतजिनवचनो गुरुकुलवासे तथाविधां भिक्षाशुद्धिमपश्यन् "आयभयामइणो कालो विसमो सपक्खिओ दोसो । आइतिगभंगगेणवि गहणं भणियं पकप्पम्मि ॥ १ ॥" इति पञ्चकल्प-
४ भाष्यमश्रद्दधानः शुद्धोञ्छार्थी गुरुकुलवासपरित्यागेन विहारमवलम्बते । स च विहारः प्रस्तुतशबरपादाच्छुपनतुल्यो बहु-

दोषोऽल्पगुणः संभावनीय इति । अत्र चादित्रिकभंगको यतिधर्मादिभूतोद्गमोत्पादनैषणाशुद्धिविनाशः प्रकल्पस्त्वपवादः । ग्रस्तुतदृष्टान्तविस्तारार्थश्चैवं ज्ञातव्यः—किल कस्यचिच्छबरस्य कुतोऽपि प्रस्तावात् 'तपोधनानां पादेन स्पर्शनं महतेऽनर्थाय सम्पद्यते' इति श्रुतधर्मशास्त्रस्य कदाचिन्मयूरपिच्छैः प्रयोजनमजायत । यदाऽसौ निपुणमन्यत्रान्वेषमाणोऽपि तं न लेभे तदा श्रुतमनेन, यथा—भौतसाधुसमीपे तानि सन्ति, ययाचिरे च तानि तेन तेभ्यः, परं न किञ्चिल्लेभे । ततोऽसौ शस्त्रव्यापारपूर्वं तान्निगृह्य जग्राह तानि, पादेन स्पर्शं च परिहृतवांस्तेषाम् । यथास्य पादस्पर्शपरिहारो गुणोऽपि शस्त्रव्यापारेणापहतत्वान्न गुणः, किंतु दोष एव, एवं गुरुकुलवासद्वेषिणां शुद्धोञ्छादि योजनीयमिति ॥ ६७७ ॥

आह—यदि शुद्धोञ्छादयः क्रियमाणा अपि न कञ्चिद् गुणमावहन्ति किंतु दोषमेव, तत्किमुच्यते—"पिंडं अविसोहिंतो अचरित्ती एत्थ संसओ नत्थि । चारित्तम्मि असंते सव्वा दिक्खा निरत्थिया" इत्याशंक्याह;—

गुरुकुलवासत्यागात्यागगुणाभावभावत्वम्—

णहि एयम्मिवि न गुणो अत्थि विहाणेण कीरमाणम्मि । तं पुण गुरुतरगुणभावसंगयं होइ सव्वत्थ ॥६७८॥

नहि नैवैतस्मिन् शुद्धोञ्छादौ, किं पुनः शेषेष्वनुष्ठानेष्वपिशब्दार्थः, न गुण उपकारः, किंतु गुण एवास्ति विधानेन सर्वज्ञाज्ञापारतंत्र्यलक्षणेन क्रियमाणे । तत्पुनर्विधानं गुरुतरगुणभावसङ्गतं गुरुतराः शुद्धोञ्छादिसकाशादतिमहान्तो नवनवतरश्रुतज्ञानलाभादयः प्रतिदिनप्रवर्द्धमानातितीव्रसंवेगनिर्वेदफलास्तेषां भावः समुद्भवस्तेन सङ्गतं भवति सर्वत्र सर्वेष्वपि कृत्येषु । यत्र हि नाधिकः कश्चिद् गुणलाभः किन्तु लब्धानामपि गुणानां हानिरुत्पद्यते, तदनुष्ठानमविधिप्रधानमेव बुधैर्बुद्ध्यत इति ॥ ६७८ ॥ एतदेव समर्थयमान आह;—

॥ २१४

तिरयगराणा मूलं णियमा भम्मस्स तीए याघाए। किं धम्मो किमधम्मो णेव मूढा वियारंति ॥ ६७९॥

तीर्थकराज्ञा भगवदर्हदुपदेशो मूलं कारणं नियमादवश्यं भावेन धर्मस्य यतिगृहस्थसमाचारभेदभिन्नस्य । अतीन्द्रियो धर्मो । न चान्यस्यासर्वदर्शिनः प्रमाणुरुपदेश एतद्ग्राही मतिमतां हेतुभावं प्रतिपत्तुं क्षमते, एकान्तेनैव तस्य तत्रानधिकारित्वात्, जात्यन्धस्येव भित्त्यादिषु नरकरीतुरगादिरूपालेखने इति । तस्यास्तीर्थकराज्ञाया व्यापाते विलोपे किमनुष्ठानं धर्मः, अथवा किमधर्मो वर्तते? अन्यत्राप्युक्तम्—"आणाए चिय चरणं तब्भंगे जाण किं न भग्गंति । आणं च अइक्कंतो कस्साएसा कुणइ सेसं? ॥ १ ॥" इति नियामकाभावान्न विवेचयितुं शक्यते यदुतैतदनुष्ठानं धर्मः, इदं चाधर्म इति । न नैवैयमनेन प्रकारेण मूढा हिताहितविमर्शविकला विचारयन्ति मीमांसन्ते ॥ ६७९ ॥

अथ गुरुकुलवासः प्रथमं धर्माङ्गमिति प्रपञ्चत पुरस्कुर्वन्नाह—

आयारपढमसुत्ते सुयं मे इच्चाइलक्खणे भणिओ। गुरुकुलवासो सक्खा अइणिउणं मूलगुणभूओ॥६८०॥

आचर्यते मुमुक्षुभिरासेव्यते इत्याचारो ज्ञानाचाराधनारूपः पंचप्रकाराराधनारूपः पञ्चप्रकारस्वरूपप्रतिपादकत्वाद् द्वादशाङ्गमागमपुरुषस्य प्रथममङ्गमाचारस्तस्य प्रथमसूत्रे । "सुयं मे इच्चाइलक्खणे" इति श्रुतमित्यादिलक्षणे—"सुयं मे आउसतेणं भगवया एवमक्खायं" इत्येवंरूपे भणितो गुरुकुलवासो धर्माचार्यपादान्तेवासित्वलक्षणः साक्षात् सूत्राक्षराभिधेय एवातिनिपुणमतिसूक्ष्मं यथा भवति ऐदम्पर्यपर्यालोचनेनेत्यर्थः, मूलगुणभूतो यतिधर्मप्रधानोपकारक इति । तत्र हि सूत्रे

श्रुतं मया आजुषमाणेन भगवत्पादारविन्दं निषेवमाणेन भगवता सिद्धार्थपार्थिवकुलाम्बरशरच्छशधराकारेण वर्द्धमान-नाम्ना जिनेनाख्यातमित्यादिभिरनेकैरर्थैर्व्याख्यायमानेऽवगम्यते, यथा भगवान् सुधर्मस्वामी जम्बूनाम्ने स्वशिष्याय निवेदयति, यथा गुरुपादसेवावशोपलब्धोऽयमाचारग्रन्थो मया ते प्रतिपाद्यत इति । अतोऽन्येनापि तदर्थिना गुरुकुलवासे वसितव्यमिति ख्यापितं भवतीति ॥ ६८० ॥ मूलगुणभूतत्वमेव दर्शयति;—

णाणस्स होइ भागी थिरतरतो दंसणे चरित्ते य । धण्णा आवकहाए गुरुकुलवासं ण मुंचंति ॥ ६८१ ॥

ज्ञानस्य श्रुतज्ञानलक्षणस्याङ्गप्रविष्टादिभेदभाजो भवति भागी पात्रं गुरुकुलवासे वसन् सन् । यथोक्तम्—"गुर्वायत्ता यस्माच्छास्त्रारंभा भवन्ति सर्वेऽपि । तस्माद् गुर्वाराधनपरेण हितकाङ्क्षिणा भाव्यम् ॥ १ ॥" इति । तथा, स्थिरतरोऽत्यन्तस्थिरो दर्शने तत्त्वश्रद्धानरूपे चरित्रे च विहितेतरवस्तुप्रवृत्तिनिवृत्तिरूपे भवति । न हि विशुद्धगुरुकुलवासमन्तरेण सर्वतोमुखीभिरगीतार्थैः परतीर्थिकैश्च प्रवर्त्तिताभिः प्रज्ञापनाभिः सम्यग्बोधे निरन्तरं विक्षोभ्यमाणे चारित्रे च चित्राभिः स्वचित्तविश्रोतसिकाभिरसमंजसाचारलोकसंसर्गभाषणादिभिश्च मन्दीभावमानीयमाने स्थिरतरभावसिद्धिः सम्पद्यत इति । ततो धन्या धर्मधनलब्धारो यावती चासौ कथा च जीवितलक्षणा यावत्कथा तयोपलक्षिता यावज्जीवमित्यर्थः, गुरुकुलवासमुक्तरूपं न मुञ्चन्ति ॥ ६८१ ॥

ता तस्स परिच्चाया सुद्धुंछाइ सयमेव बुद्धिमया । आलोएयव्वमिणं कीरंतं कं गुणं कुणइ ॥ ६८२ ॥

गुरुकुलवासस्यादिधर्माङ्गता-ज्ञानादिलाभवर्ण०—

यत एवं महागुणो गुरुकुलवासस्तस्मात्तस्य गुरुकुलवासस्य परित्यागे शुद्धोञ्छादि प्रागुक्तमनुष्ठीयमानं स्वयमेवात्मनैव परोपदेशनिरपेक्षमित्यर्थः, बुद्धिमताऽतिशायिप्रज्ञेन आलोचयितव्यं मीमांसनीयमिदं, यथा—क्रियमाणं कं गुणमुपकारं करोति, कुल्टोपवासवत् न किञ्चिदित्यर्थः ॥ १८२ ॥ तथा—

उववासोवि हु एक्कासणस्स चाया ण सुंदरो पायं। णिच्चमिणं उववासो णेमित्तिग मो जओ भणिओ ६८३

उपवासोऽपि प्रतीतरूपः, किं पुनर्गुरुकुलवासत्यागेन शुद्धोञ्छादियत्नो न सुन्दर इत्यपिशब्दार्थः, हुरलंकारे, एकाशनस्य प्रतिदिनमेकवारभोजनरूपस्य त्यागात् न नैव सुन्दरः श्रेयान् प्रायो बाहुल्येन । अत्र हेतुः—नित्यं सार्वदिकमिदमेकाशनकम्, उपवासो नैमित्तिकः तथाविधनिमित्तहेतुको यतो भणितः सूत्रेषु ॥ १८३ ॥ एतदेव दर्शयति;—

अहोनिच्चंतवोकम्मादिसुत्तओ हंदि एवमेयंति। पडिवज्जेयव्वं खलु पव्वादिसु तव्विहाणाओ ॥ ६८४ ॥

अहोनिचेत्यादि । 'अहोनिच्चतवोकम्माइसुत्तओ' इति—"अहो निच्चं तवो कम्मं सव्वबुद्धेहिं वन्निय । जायलज्जासमावित्ती एगभत्तं च भोयणं" इत्यादिसूत्रतो, हंदीतिपूर्ववत्, एवमेवोक्तप्रकारवदेव एतदनन्तरमागुक्तं प्रतिपत्तव्यमभ्युपगमनीयम् । खलुर्वाक्यालंकारे । पर्वादिषु तद्विधानादुपवासविधानात् । तत्र पर्वाणि चतुर्दश्यादीनि, यथोक्तं व्यवहारभाष्ये—"चउछट्ठट्ठमकरणे अट्ठमिपक्खचउमासवरिसेसु । लहुओ गुरुगो लहुगा गुरुगा य कमेण बोधव्वा" 'पक्ख'त्ति पाक्षिकं पर्व, तच्च किल चतुर्दशी, तस्यैव व्यवहारभाष्ये—'चाउद्दसिगा होइ कोई' इत्यादिषु सूत्रेषु चतुर्दशीत्वेन भणनोपलं-

भात् । आदिशब्दादातंकादिशेषकारणग्रहः । यथोक्तम्—"आयंके उवसग्गे तितिक्खया बंभचेरगुत्तीसु । पाणिदया तवहेउं ५ सरीरवोच्छेयणट्ठाए ६ ॥ १ ॥" अयमत्राभिप्रायः—उक्तकारणविरहेणैकभक्तमपेक्ष्योपवासे क्रियमाणे सूत्रपौरुष्यादयः शेषसाधुसमाचारा बहुतरनिर्जराफलाः सीदन्तीति परिभाव्योक्तं नैमित्तिक उपवासो नित्यंत्वेकभक्तमिति ॥ ६८४ ॥

भूयोऽपि गुरुलाघवालोचनायां किंचित्सावद्यापि प्रवृत्तिर्मतिमतां गुणावहैवेति दर्शयन्नाह:—

आउत्ताइएसुवि आउक्कायाइजोगसुज्झवणं । पवयणखिंसा एयस्स वज्जणं चेव चिंतमियं ॥ ६८५ ॥

आयुक्तादिष्वपि । आयुक्ते समयपरिभाषया कल्पत्रयलक्षणे कर्त्तव्ये, आदिशब्दात् कथञ्चित् तथाविधमातङ्गाद्यस्पृश्यस्पर्शनादौ च सम्पन्ने सति, आगाढशौचवादिधिग्वर्णाद्यत्यन्तसंकीर्णस्थानवासस्य कथञ्चिद् दैवदुर्योगात् प्राप्तौ कञ्जिकादिना वा शौचे विप्लाव्यमानेऽप्कायादियोगशोधनम्—अप्कायेन सचित्तेनाम्भसा, आदिशब्दादनेषणीयेनोष्णोदकलक्षणेन योगस्य कायलक्षणस्य पुरीषोत्सर्गादौ मलिनीभूतस्य शोधनमपानादिप्रक्षालनेन शुद्धीकरणं कस्यचित् साधोर्गीतार्थस्य तावत् प्रवचनखिंसारक्षणार्थं क्वचित् काले सम्पद्यते । एवं च कदाचिदगीतार्थेन साधुना प्रवचनखिंसायामशौचमिदं दर्शनमिति विप्लवरूपायां धिग्जातीयादिना जनेन क्रियमाणायामेतस्याप्कायादियोगशोधनस्य वर्ज्जनं परिहरणं कञ्जिकादिना प्रासुकैषणीयेन योगशोधनं क्रियमाणमित्यर्थः, 'चेव' इति समुच्चये, यथा गुरुकुलवासत्यागेन शुद्धोञ्छादि तथा चिन्त्यं चिन्तनीयमिदं प्रस्तुतं गुरुलाघवालोचनपरायणैर्बहुश्रुतैर्यथा कं गुणं करोति । चरित्रिणो हि जीवाः प्रवचनखिंसामुपस्थितां स्वप्राणव्ययेनापि निवारयन्ति । यथा, उदायिनृपकथायां दुर्विनेयप्रमुक्तकंकलोहकर्त्तिकाकण्ठकर्त्तनद्वारेणोदा-

यिनूपमूर्त्यौ सम्पन्ने सूरिणा उपायान्तरेण प्रवचनमालिन्यमापन्नं प्रज्वालयितुमशक्नुवता विहिततत्कालोचितकृत्येन चारित्र्यपरसाधुसदृश आत्मैव व्यापादित इति ॥ ९८५ ॥ अथैतदुपसंहरन्नाह—

इच्चाइसु गुरुलाघवणाणे जायम्मि तत्तओ चेव। भवणिव्वेया जीवो सज्झायाई समायरइ ॥ ९८६ ॥

गुरुकुलवासत्यागपुरस्सरशुद्धोञ्छादिषु गुरुलाघवज्ञाने गुणदोषयोर्गुरुलघुत्वपर्यालोचे जाते सति तत्त्वतश्चैव तत्त्ववृत्त्यैव भवनिर्वेदात् संसारनैर्गुण्यावधारणाज्जीवः स्वाध्यायादीन् साधुसमाचारान् समाचरति सम्यगासेवते ॥ ९८६ ॥

स्वाध्यायादिसमाचारफलमाह—

गंभीरभावणाणा सद्धाइसओ तओ य सकिरिया। एसा जिणेहिं भणिआ संजमकिरिया चरणरूवा ९८७॥

गंभीराणां भावानां जीवानां जीवास्तित्वादीनां सम्यक्त्वाभिव्यक्तिभूतानां यज्ज्ञानमवबोधस्तस्मात्। किमित्याह—श्रद्धातिशयस्तत्त्वरुचिलक्षणः समुज्जृम्भते। ततश्च पुनस्तस्मात् श्रद्धातिशयात् सत्क्रिया निर्वाणफलसमाचाररूपा प्रवर्तते। सत्क्रियामेव व्याचष्टे—एषा सत्क्रिया पुनर्जिनैर्भगवद्भिर्भणिता संयमक्रिया अभिनवकर्मोपादाननिरोधफला पूर्वोपात्तनिर्जरणफला च चरणरूपा ॥ ९८७ ॥ एतदेव दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकभावनया गाथाचतुष्टयेन भावयति,—

सम्मं अण्णायगुणे सुंदररयणम्मि होइ जा सद्धा। तत्तोऽणंतगुणा खलु विण्णायगुणम्मि बोद्धव्वा॥ ९८८॥

तीएवि तम्मि जत्तो जायइ परिपालणाइविसओत्ति। अब्भंतभावसारो अइसयओ भावणीयमिणं॥९८९॥

एवं सज्झायाइसु णिच्चं तह पक्खवायकिरियाहिं। सइ सुहभावा जायइ विसिट्ठकम्मक्खओ णियमा ६९०
तह जह ण पुणो बंधइ पायाणायारकारणं तमिह। तत्तो विसुज्झमाणो सुज्झइ जीवो धुवकिलेसो॥६९१॥

सम्यग् यथावदज्ञातगुणेऽपरिनिश्चितदारिद्र्योपशमादिमाहात्म्ये सुन्दररत्ने जात्यपद्मरागादिरूपे भवति या श्रद्धा रुचिः स्वभावत एव कल्याणभाजो जीवस्य, ततः श्रद्धाया अनन्तगुणा, खलुरेवकारार्थः, विज्ञातगुणे स्वप्रज्ञाप्रकर्षात् शिक्षागुरूपदेशाद्वा अवगतमाहात्म्ये तत्रैव रत्ने बोद्धव्या ॥ ६८८ ॥ १ ॥ तस्या अप्यतिशयवत्याः श्रद्धायाः सकाशात् तस्मिन् रत्ने यत्नो जायते । कीदृश इत्याह—परिपालनादिविषय इतीति परिपालनपूजनस्तवनादिरूपोऽत्यन्तभावसारोऽतिगाढप्रतिबन्धप्रधानः । अत्रैवविशेषोपदेशमाह—अतिशयत अत्यादरेणभावनीयमिदमस्मदुक्तम्, अपरिभाविते उक्तेऽप्यर्थे सम्यग् बोधाभावात् ॥ ६८९ ॥ २ ॥ एवं सुन्दररत्नवत्स्वाध्यायादिपूक्तलक्षणेषु नित्यं प्रतिदिनं चतुष्कालाद्याराधनया क्रियमाणेषु तथा पक्षपातक्रियाभ्यां तत्प्रकारात् तत्त्वगोचरात् पक्षपाताच्छक्त्यनुरूपं क्रियातश्च सदा शुभभावात् परिशुद्धपरिणामाज्जायते विशिष्टकर्मक्षयो विशिष्टः सानुबन्धो ज्ञानावरणादिकर्मक्षयोपशमो नियमाद् निश्चयेन सम्यक्चिकित्साप्रयोगादिव तथाविधरोगनिग्रह इति ॥ ६९० ॥ ३ ॥ तथा विशिष्टकर्मक्षयो जायते यथा न पुनर्द्वितीयवारं बध्नाति समादत्ते प्रायो बाहुल्येनानाचारकारणं नरकादिपातनिमित्तं तत्कर्म इह प्रस्तुतशुभभावलाभे सति । प्रायोग्रहणं च शुभभावलाभेऽपि निकाचिताशुभकर्मणां केषाञ्चित् स्कन्दकाचार्यादीनामिवानाचारकारणाशुभकर्मबन्धेऽपि मा भूद्

अत्रैवदृष्टा-
दन्तार्ष्टा-
न्तिकभा-
वना–

व्यभिचार इति । ततोऽनाचारकारणकर्मबन्धाभावाद्विशुद्ध्यमानः प्रतिदिनमवदायमानमना सिध्यति निष्ठितार्थो भवतीति जीवो भुक्तक्लेशः क्षीणसर्वकर्म्मा ॥ ६९१ ॥ ४ ॥ अमुमेव क्षयोपशमं परमतेनापि संभावयन्नाह—

इत्तो अकरणनियमो अन्नेहिवि वण्णिओ ससत्थम्मि। सुहभावविसेसाओ न चेवमेसो न जुत्तोत्ति ॥६९२॥

इतोऽस्मादेव कारणादकरणनियम एकान्तत एव पापेऽप्रवृत्तिरूपा, अन्यैरपि तीर्थान्तरीयैर्वर्णितो निरूपितः स्वशास्त्रे पातञ्जलादौ । कुतो हेतोरकरणनियम इत्याह—शुभभावविशेषाद् वज्रपदमेधात् प्रशस्तपरिणामभेदादेः शास्त्राभ्यासभसपरामर्शवशविशदीभूतहृदयादर्शानां भावसाधूनां वधक्षयोपशम एव परैरकरणनियमनामतयोक्त इति तात्पर्यम् । वर्ण्यतां नामासावन्यैः स्वशास्त्रे, परं न सौन्दर्यभाग्भविष्यतीत्याह—न चैव तीर्थान्तरीयोक्तत्वेन हेतुना एषोऽकरणनियमो न युक्तः, किन्तु युक्त एव ॥ ६९२ ॥ कुत एतदेवमित्याशंक्याह—

जं अत्थओ अभिण्णं अण्णत्था सद्दओवि तह चेव। तम्मि पओसो मोहो विसेसओ जिणमयठियाणं६९३

यद्वाक्यमर्थतो वचनभेदेऽप्यर्थापेक्षयाभिन्नमेकाभिप्रायम् । तथाऽन्यर्थादनुगतार्थाच्छन्दतोऽपि शब्दसन्दर्भमपेक्ष्य तथा चैवाभिन्नमेव । इह परसमये द्विधा वाक्यान्युपलभ्यन्ते—कानिचिदर्थत एवाभिन्नानि "अप्पा णई वेयरणी अप्पा मे कूडसामली । अप्पा कामदुहा धेणू अप्पा मे णंदणंवणं ॥ १॥" इत्यादिभिर्वाक्यैर्यथा भारतोक्तानि "इन्द्रियाण्येव तत्सर्वं यत्स्वर्गनरकावुभौ । निगृहीतविसृष्टानि स्वर्गाय नरकाय च ॥ १ ॥ आपदां प्रथितः पंथाः, इन्द्रियाणामसंयमः । तज्जयः

सम्पदामग्रे येनेष्टं तेन गम्यताम् ॥ २ ॥" इत्यादीनीति । कानिचिच्छब्दतोऽर्थतश्च 'जीवदया सच्चवयणं' इत्यादिभिः प्रसिद्धैरेव वाक्यैः सह यथा—"पञ्चैतानि पवित्राणि सर्वेषां धर्मचारिणाम् । अहिंसा सत्यमस्तेयं त्यागो मैथुनवर्जनम् ॥ १ ॥" इत्यादीनि । एवं स्थिते तस्मिन्नभिन्नार्थेऽकरणनियमादौ वाक्ये विशिष्टक्षयोपशमादिवाक्येन सह प्रद्वेषः परसमयप्रज्ञापनेयमितीर्ष्यारूपो मोहो मूढभावलक्षणो वर्त्तते बौद्धादिसामान्यधार्मिकजनस्यापि, विशेषतो जिनमतस्थितानां सर्वनयवादसंग्रहान्मध्यस्थभावानीतहृदयाणां साधुश्रावकाणाम् । अत एवान्यत्राप्यनेनोक्तम्—गुणतस्तत्त्वे तुल्ये संज्ञाभेदागमान्यथादृष्टिः । भवति यतोऽसावधमो दोषः खलु दृष्टिसंमोहः ॥ १ ॥" इति ॥ ६९३ ॥ एतत्सर्वं समर्थयन्नाह;—

सव्वप्पवायमूलं दुवालसंगं जओ समक्खायं । रयणागरतुल्लं खलु तो सव्वं सुंदरं तम्मि ॥ ६९४ ॥

सर्वप्रवादमूलं भिक्षुकणभक्षाक्षपादादितीर्थान्तरीयदर्शनप्रज्ञापनानामादिकारणम् । किं तदित्याह—द्वादशाङ्गं द्वादशानामाचारादीनामङ्गानां प्रवचनपुरुषावयवभूतानां समाहारः, यतः कारणात्समाख्यातं सम्यक् प्रज्ञप्तं सिद्धसेनदिवाकरादिभिः । यतः पठ्यते—"उदधाविव सर्वसिन्धवः समुदीर्णास्त्वयि नाथ ! दृष्टयः । न च तासु भवान् प्रदृश्यते प्रविभक्तासु सरित्स्विवोदधिः ॥ १ ॥" अत एव रत्नाकरतुल्यं क्षीरोदधिप्रभृतिजलनिधिनिभं, खलु निश्चयेन, तत् । तस्मात् सर्वमपरिशेषं सुन्दरं यत् किञ्चित् प्रवादान्तरेषु समुपलभ्यते तत् तत्र समवतारणीयम् । इत्यकरणनियमादीन्यपि वाक्यानि तेषु २ योगशास्त्रेषु व्यासकपिलातीतपतञ्जल्यादिप्रणीतानि जिनवचनमहोदधिमध्यलब्धोदयान्येव दृश्यानीति । तेषामवज्ञाकरणे सकलदुःखमूलभूताया भगवदवज्ञायाः प्रसङ्गाद् न काचित्कल्याणसिद्धिरिति ॥ ६९४ ॥ अथाकरणनियमलक्षणमाह;—

परमतस्यापि सद्वचोग्राह्यत्वम्—

पात्रे अकरणनियमो पार्य परतन्निवित्तिकरणाओ। नेओ य गठिभेए भुज्जो तदकरणरूवो उ ॥ ६९५॥

पापेऽब्रह्मसेवादौ शीलभङ्गादिरूपेऽकरणनियम उक्तरूपः, प्रायो बाहुल्येन, परतन्निवृत्तिकरणात् परेषां विवक्षितपापं प्रति कुशलान्तःोत्साहानां केषांचित् भव्यविशेषाणां या तन्निवृत्तिः पापनिवृत्तिस्तस्याः करणात्, ज्ञेयश्च ज्ञातव्यः पुनर्ग्रन्थिभेदे उक्तलक्षणमोहग्रन्थिविदारणे भूयः पुनरपि तदकरणरूपस्तु व्यावर्त्तितपापाकरणरूप एव। इह यथा कस्यचिन्नीरोगस्यापि दुर्भिक्षादिषु तथाविधभोजनाभावात् शरीरकार्श्यमुत्पद्यते, अन्यस्य तु पूर्यमाणभोजनसंभवेऽपि राजयक्ष्मनाम्नो रोगविशेषात्। तत्र प्रथमस्य समुचितभोजनलाभेऽविकलस्तदुपचयः स्यादेव। द्वितीयस्य तु तैस्तैरुपचयकारणैरुपचर्यमाणस्यापि प्रतिदिनं हानिरेव। एवं सामान्यक्षयोपशमेन निवृत्तिमन्त्यपि कृतानि पापानि सामग्रीलाभात् पुनरपि समुज्जृम्भन्ते। विशिष्टक्षयोपशमवतस्तु, सम्पन्नराजयक्ष्मण इव शरीरं, तावत् पापं प्रतिभवं हीयते यावत्सर्वक्लेशविकलो मुक्तिलाभ इति। परेषां चासौ स्वाचारनिश्चलताबलात्तैस्तैरुपायैः पापे निवृत्तिहेतुर्जायत इति ॥ १९५॥ अथात्र ज्ञातानि वक्तुमिच्छुराह—

णिवमंतिसेट्ठिपमुहाण णायमेत्थं सुयाउ चत्तारि। रइबुद्धिरिद्धिगुणसुंदरीउ परिसुद्धभावाओ ॥ ६९६॥

नृपमंत्रिश्रेष्ठिप्रमुखाना राजसचिवश्रेष्ठिपुरोहितानामित्यर्थः, ज्ञातमुदाहरणमत्र पापाकरणनियमे सुता दुहितरश्चतस्रः। ताश्च नामतो रतिबुद्धिऋद्धिगुणसुन्दर्यः, सुन्दरीशब्दस्य प्रत्येकं योजनात् रतिसुन्दरी बुद्धिसुन्दरी ऋद्धिसुन्दरी गुणसुन्दरी चेति। कीदृश्य इत्याह—परिशुद्धभावाः शरदिन्दुसुन्दरशीलपरिणतय इति ॥ १९१ ॥

अथासां कथानकानि संगृह्णन् साकेतेत्यादिकां गाथाद्वात्रिंशतमाह;—

साकेए रायसुया सड्ढी रतिसुंदरित्ति रूववई । नंदणगसामिणोढा सुयाए रागो उ कुरुवतिणो ॥ ६९७॥
जायणदाणा विग्गह गह रागनिवेयणम्मि संविग्गा । तन्निव्वत्तण चिंतण चाउम्मासम्मि वयकहणा॥६९८॥
पडिवालणं तु रण्णो तीए तह देसणा असक्कारो । पुन्नम्मि य निव्वंधे फलवमणं तहवि न विरागो ॥ ६९९ ॥
किं एत्थ रागजणणं अच्छीण पयावितो न मोल्लंति । संवेगा तद्दाणं विम्हियरन्नो विरागो य ॥ ७०० ॥
गंभीरदेसणा उ उभयहियमिणंति पावरक्खा य । रन्नो वोही तोसो करेमि किं चयसु परदारं ॥ ७०१ ॥
वयणं तोसा अकरणणियमो तीए एत्थ वत्थुम्मि । रन्नो सोगा उस्सग्ग देवया अच्छि णिवथेज्जं ॥ ७०२ ॥
एत्थेव मंति धूया एरिसिया बुद्धिसुन्दरी नाम । पासायले य दिट्ठा रन्ना अज्झोववन्नो य ॥ ७०३ ॥
चेडीपेस अणिच्छे मंतिग्गह मंतभेयकवडेण । पत्तियण मोक्ख तव्वंदिधरण कहणम्मि संवेगो ॥७०४॥
तन्निव्वत्तणचिंता देसण निव्वंध तक्कहा चेव । नियविद्धरूवमयणासुचिभरियसमप्पणे सा हं ॥७०५॥
निवतोस एरिसच्चिय छड्डिहिसि न जातु भंगखिवणाउ । साहुकयं निव हिरिया पावयरा हंत संवेगो ७०६॥

देसण निवसंयोही तुट्टो परदारचागहरिसाओ। पसंस अकरणणियमो मोयणा तह य सक्कारो७०७॥
एत्थेव सेट्ठिधूया एरिसिया रिद्धिसुंदरी नवरं। परिणीया सड्ढेणं धम्मेणं तामलित्तीए ॥ ७०८ ॥
परतीरवहणभगे अण्णागम दिट्ठ राग धम्मस्स। खेवो भंगे जीवण मिलणा कहणम्मि संवेगो॥७०९॥
अन्नत्थ गमणठाणं इयरस्सवि मच्छभत्तओ वाही। देवा तत्थागमणं दंसण पतिकहणमाणयणं॥७१०॥
आसासण वेज्जाण य पुच्छणा किरिय सम्म पडियरणं। इयरस्स हिरिय देसण संवेगातो ततो बोही७११॥
पन्नवण किं करेमी परदारच्चायमेव परमथिती। एत्तो अकरणणियमो एयं सिवणागमागमणं ॥ ७१२॥
एत्थेव एरिसिच्चियगुणसुंदरिसन्निया पुरोहसुया। तप्पुरवहुरागोढा सावत्थिपुरोहियसुएण ॥ ७१३ ॥
वड्ढ सयरासय तग्गयनिवेयणा धाडि गहिय कहणाओ। संवेगबोहणिच्छा निब्बंधे वयकहक्खेवो॥७१४॥
भाववियणा ण कित्तिमरोगकरण देसणा य अप्पगया। वड्ढु निवेया परायण अभयप्पाणाण परिओसो७१५
अहिदसे जीवावण कहणा संवेग किं करेमित्ति। चय परदारं चत्तं हंत कयत्थो सि पणिहाणा ॥ ७१६॥
५५ एत्थं अकरणणियमो जाओ संसारबीयडहणो त्ति। उभरिंपि तप्पभावा तप्पालणधम्मवुड्ढीए ॥ ७१७॥

एएण पगारेणं परपुरिसासेवणम्मि काऊण । अकरणणियमं एया णियमेण गया य सुरलोयं ॥ ७१८ ॥
तत्तो चुयाउ चंपापुरीए जायाओ सेट्ठिधूयाओ । रूववती उ तारा सिरि विणयदेविनामाओ ॥ ७१९ ॥
परिणीया जम्मंतरजिणपारणदाणदेवचुयएणं । विणयंधरनामेणं रूववया इब्भपुत्तेण ॥ ७२० ॥
गयसीसे वेयाली दाणरओ दिन्नभोयणे नियमा । विंदुज्जाणे जिणदंसणाओ सद्धा य दाणं च ॥७२१॥
घुटुं च अहोदाणं दिव्वाणि य आहयाणि तूराणि । देवा य सन्निवतिया वसुहारा चेव वुट्ठा य ॥ ७२२ ॥
सद्धातिसया दंसण विणिओगो तीए सावगत्तं च । सुरलोगगमण भोगा चवणं जाओ य सेट्ठिसुओ ७२३
तेणोढा जणवाओ रूववती धम्मवुद्धि निवरागो । निवकडगपीतिकारणगाहाए लिहावणं चेव ॥७२४॥
पसयच्छि रतिवियक्खणि अज्जम भवस्स तुह विओयम्मि । सा राई चउजामा जामसहस्सं व वोलीणा ॥
भुज्जग्गह तत्तो देवि चेडिवासपुडयम्मि किल दिट्ठा । कइयवकोवो पउरम्मि पेसणा लिविपरिक्खणया ॥
वहुसो विमरिसियालोयणा य मिलियत्ति तह निवेयणया । इय दोसगारि एसो णायं तुब्भेहिं एयंति ७२७
गिहमुद्दा पत्तिग्गह कुरूवसंका जिणागमे पुच्छा । कहणं संवेगं मो चरणं सव्वेसिं पव्वज्जा ॥ ७२८ ॥

तत्र च । अत्थि कलायिकुलहं कइविसरविरायमाणपणसालं । साएयपुरं गिरिकाणणंय सच्छंदरायसुय ॥ १ ॥ तत्थ य हयगयनाहो चक्कामियफेसरो अइकरालो । विप्फुरियपोरुसो केसरिव्व नरपोरुसी राया ॥ २ ॥ कमला इय कमलकरा तस्स पिया कमलसुंदरी नाम । रइसुंदरी य वुहिया रइव्व रूवेण सुपसिद्धा ॥ ३ ॥ अह बुद्धिरिद्धिसुयसंपयाहिं निच्चोव-लद्धमाहप्पा । मंतिमहिब्भपुरोहा संति पसिद्धा तहिं नयरे ॥ ४ ॥ सिरिदत्त–सुमित्त–सुघोसनामया चहुमया महीपहुणो । रयणायरव्व ते चण नियनियमेर न लघंति ॥ ५ ॥ तेसिं लक्खण–लच्छी–ललियाघरिणीण कुच्छिखाणीसु । वप्पन्नमण-ग्घेय कन्नारयणत्तिय अत्थि ॥ ६ ॥ ता बुद्धिरिद्धिगुणपुव्वसुंदरीनामधेयपयडाओ । चवहसिय–सुरवहूओ तिन्निवि लायन्न-रूवेहिं ॥ ७ ॥ गिण्हतीण कलाउ तासिं एगत्थ लेहसालाए । रइसुंदरीए सद्धिं जाया पीई समगुणाण ॥ ८ ॥ विसाण कुलीणाणं घणीण धम्मीण तदियराण च । पायं तुल्लगुणाणं जायइ जीयाण मित्तत्तं ॥ ९ ॥ नेहनिरंतरयाए ताओ चउरो वि पायमेगत्थ । भुजंति सुयंति रमति लोयलोयणकयाणदा ॥ १० ॥ एसा कव्वावसेण चम्मगुपिया जाया चउरा णु किं, देवी किं व सरस्सई फुडमहो एयंसरूवा ठिया । रूव णाणगुण चणण्णसरिसं तासिं समं पेच्छिरो, जाओ विम्हय-माणसो पुरजणो एवं वियप्पाउलो ॥ ११ ॥ अह रिद्धिसुदरीमंदिरम्मि दयाहि णं रमतीहिं । निग्गाइया कयाई पवत्तिणी गुणसिरी णाम ॥ १२ ॥ जा मयकलकमुक्का दूरियदोसुग्गमा थिरसहाया । निम्मलकम्मंडायारा अजपगहनाहमुच्चिय ॥१३॥ धासोउय सुमेहा अविड्डदोसायरा अरयसगा । ससियरधवलंबरसच्छमाणसा सरयलच्छिव्व ॥ १४ ॥ अगीकयपरमहिमा पिडडियकमलायरा हिमोउव । किज्जंतसयलदोसा सुसीयला सिसिरमइयव ॥ १५ ॥ परहुयमहुरालावाऽऽणंदियभुवणा

वसंतमुत्तिव । गिम्हमया इव कयजणवहुसेया उग्गतवणाहा ॥ १६ ॥ इय सवकालसीलं पवित्तचित्तं पवत्तिणिं दट्ठुं । भणियं रायसुयाए वियसंतमुहारविंदाए ॥ १७ ॥ चंदकलव सतारा उज्जलवेसा हु साहु का एसा । सहिया समाणवेसाहिं रायहंसिव हंसीहिं ? ॥ १८ ॥ भणियं वणियसुयाए अम्हगुरूणं पि गउरवट्ठाणं । उग्गतवकिसियंगी एसा समणी समियपावा ॥ १९ ॥ अच्चब्भुयं च सामिणि ! एयाए माणसे विसालम्मि । निम्मलदयकलियम्मिवि न रायहंसो पयं कुणइ ॥ २० ॥ धन्ना नियंति एयं धन्ना वंदंति भत्तिराएण । धन्ना इमीए वयणं निसुणंति कुणंति य सयावि ॥ २१ ॥ इय सोउं सवाहिं गंतूणं ताहिं वंदिया गुरुणी । तीएवि सुत्तविहिणा धम्मकहा तासिं पारद्धा ॥ २२ ॥ दुलहं माणुसजम्मं लद्धूणं रोहणंव रोरेण । रयणंव धम्मचरणं वुद्धिमया हंदि घेत्तवं ॥ २३ ॥ सिद्धंपि महाविज्जं असरंतो निप्फलं जहा कुणइ । तह धम्मपमाइल्लो हारइ पत्तंपि मणुयत्तं ॥ २४ ॥ जह पत्थणालसाणं चिंतामणिणो न देंति धणरिद्धिं । धम्मचरणालसाणं तह विहलो मणुयजम्मोवि ॥ २५ ॥ जह दुलहं कप्पतरुं दट्ठुं मग्गइ वराडियं मूढो । मोक्खफले मणुयत्ते तह मूढो मग्गए विसए ॥ २६ ॥ तो गिण्हह सम्मत्तं पडिवज्जह संजमं धूयावज्जं । तप्पह तवं महंतं जइ मग्गह जम्ममरणंतं ॥ २७ ॥ छूढं संजमकोट्ठे ताविज्जंतं तवग्गिणा धणियं । मुंचउ कम्मकलंकं जीवसुवन्नं न संदेहो ॥ २८ ॥ देहो धुवं विणासी तवसंजमसाहणं फलं तस्स । चोलइ हुलियं जीवं ता मा धम्मे पमाएह ॥ २९ ॥ इय गणिणिमुहमयंका झरियं वयणामयं पियंतीणं । मिच्छत्तविसमसेसं णट्ठं तासिं खणद्धेण ॥ ३० ॥ तो ताहिं सप्पसायं भणियं भयवइ ! न अन्नहा एयं । जं तुमए आइट्ठं किंतु वयं मंदसत्ताओ ॥ ३१ ॥ जओ ॥ उप्पाडिओवि तुब्भेहिं अक्कतूलंव एस हेलाए । तवचर-

णभरो अम्ह भासइ गिरिरायगुरुययरो ॥ ३२ ॥ ता मोहखिनडियाणं पडियाण पमायकद्दरे णीए । हत्थालम्बसमाणं देहि गिहत्थोचियं धम्मं ॥ ३३ ॥ कलिऊण जोग्गयं मग्गसाहुणे साहुणी पहाणाए । दिन्नं तासु विसुद्धं सम्मत्तं निम्ममत्ताए ॥ ३४ ॥ भणियं च जइ न सक्कह सयाणुवयगुणवए धरिउं । तहवि परपुरिससंगे अकरणनियम दढ कुणह ॥ ३५ ॥ पावं सयं न कीरइ विणियत्तिज्जइ परोवि पावाए । मइविहवा नयनिउणं अकरणनियमस्सरूवमिणं ॥ ३६ ॥ इत्तो वित्थरइ जए विमला आयवसूरिय कित्ती । इत्तो कल्लाणपरंपरेण पाविज्जए मुत्ती ॥ ३७ ॥ वट्टंति चसे तियसा चिंतियमेत्ताइं सव-कज्जाइं । संपज्जति जियाणं इत्तो एत्थेव जम्मम्मि ॥ ३८ ॥ ता चियं कुलगणाणं परलोयसुहावहं च तुम्मेहिं । आइह्मोसहं जह मिट्ठं गुरुरोगहरणं च ॥ ३९ ॥ इय जंपिरीहिं हरिसुल्लसंतगत्ताहिं ताहिं सव्वाहिं । गुरुबहुमाणपहाणो पडिवन्नो एस परनियमो ॥ ४० ॥ पालंतीण य एयं जिणगुरुसक्कारकरणनिरयाणं । जिणमयसुइरसियाणं सुहेण कालो गओ कोइ ॥ ४१ ॥ अह नंदणम्मि नयरे चदनरिंदेण निययदूयाओ । रूवाइसओ रइसुंदरीए निसुओ हिययहारी ॥ ४२ ॥ अणु-रायरसाइसया तेण निरुत्तो तयत्थणे मती । लद्धा य तेण पडियत्तिनिउणमइमग्गमाणेण ॥ ४३ ॥ तओ विच्छड्डेण सुस-हया विसज्जिया राइणा सुहमुहुत्ते । लच्छिव्व पुण्णनिहिणो सयवरा तस्स सा पत्ता ॥ ४४ ॥ अह वासरे पसत्थे वत्ते वीवा-हमगले रम्मे । पच्चावणयाणंदो नंदणनयरे पवित्थरिओ ॥ ४५ ॥ किं एसा सग्गवहू किं वा पायालकण्णगा धण्णा । लच्छी गोरी विज्जाहरिय मयणप्पिया किंवा ॥ ४६ ॥ पइभवणं पइहट्टं पइमग्ग पइसह पइनियाणं । सुव्वंति तम्मि नयरे इय नरनारीगणुल्लावा ॥ ४७ ॥ कालेण निक्कलंको चदो चंदोव तीए जोण्हाए । जाओ जयम्मि पयडो संपयविसुद्धप-

क्खाए ॥ ४८ ॥ अन्नदिणे कुरुवइणो महिंदसीहस्स संतिओ दूओ । चंदनराहिवपुरओ संपत्तो भणिउमाढत्तो ॥ ४९ ॥ संदिट्ठं मह पहुणा अम्हं तुम्हं च पुव्वपुरिसाणं । इयरजणासामन्नो आसि दढं नेहपडिबंधो ॥ ५० ॥ ते च्चिय सुया सुजाया चिट्ठंति धयव्व निययवंसग्गे। दुव्वायहयावि न जे मुयंति पुव्विल्लसंबंधं॥ ५१ ॥ सायरनिसायराण महेसिहंडीण मिहिरनलिणीणं । दूरेवि वसंताणं पडिवन्नं नन्नहा होइ ॥ ५२ ॥ किंवा भणउ अन्नं अगन्नसोजण्णमुव्वहंतस्स । सव्वं पओयणं मे कहियव्वं सव्वहा तुमए ॥ ५३ ॥ अन्नच्च नवोढा जा सुव्वइ रइसुंदरी पिया देवी । तं अम्हं पाहुणिगं पेससु संमाणिमो जेण । ॥ ५४ ॥ जो मन्निज्जइ संयणो तस्स कलत्तंपि गउरवट्ठाणं । जम्हा पुत्तम्मि पिए होइ पियं पुत्तवेढणयं ॥ ५५ ॥ सोऊण दूयवयणं भणियं चंदेण ईसि हसिऊण । सव्वस्स जणियपणया भण कस्स न वल्लहा सुयणा ? ॥ ५६ ॥ भत्ती परोवयारो सुसीलया अज्जवं पियालवणं । दक्खिन्नविणयवाया सुयणाण गुणा निसग्गेण ॥ ५७ ॥ ता दूय! जुत्तमेयं संदिट्ठं अम्ह तुह नरिंदेण । उत्तमजसा हु सुयणा नियकुलमेरं न लंघंति ॥ ५८ ॥ अम्हाणवि कहियव्वं पओयणं सव्वमेव जं उचियं । देवीएपेसणे पुण अज्जवि न हु अवसरो कोवि ॥ ५९ ॥ वायापडिवत्तीएवि कलिओ नेहो महिंदसीहस्स । किं वज्झगोरवेणं पढंति खलु पंडिया जेण ॥ ६० ॥ वज्झंति मुक्खविहगा नेहविहूणेण वज्झदाणेण । छेयाणं बंधणं पुण नन्नं सब्भावभणियाओ ॥ ६१ ॥ तहा ॥ वाया सहस्समइया सिणेहनिज्झाइयं सयसहस्सं । सब्भावो सज्जणमाणुसस्स कोडिं विसेसेइ ॥ ६२ ॥ अह भणइ पुणो दूओ देवीदंसणसमूसुओ देवो । ता न हु जुत्तं तुम्हंववज्जणं अन्नहा काउं ॥ ६३ ॥ ताव सुहओ गइंदो जामज्जायं धरेइ हिययम्मि । अन्नह रुट्ठो दारुणभयंकरो कस्स नो होइ ? ॥ ६४ ॥ तुह चेव हियं भणिमो

फीरउ गामेण तस्स आएगो । अन्नह पलिमज्ञाए गहिउमणो सोम ! एकलिय ॥ ६५ ॥ ताय कयमिउडिभंगो पभणइ
चंदो अहो गुरुायारं । पालिउमिच्छइ स नियो मगंसो परकळत्ताइ ॥ ६६ ॥ अहया ॥ ज छण्णं आयरियं तइया जण-
नीए जोपणमपण । तं पयडिज्जाइ इण्हिं सुपहिं सीलं षयंतेहिं ॥ ६७ ॥ किं वूय ! घडइ एय जंपंतो ! (जीयंतो) नियपियं
मुयइ कोवि । अप्पेइ पसगो किं जीयंतो मत्थयाहरणं ! ॥ ६८ ॥ वूमिज्जंति नरिंदा छुप्पंते षददिणयरकरेहिं । निययक-
लसे जे से कह तं पेसंति परगेह ॥ ६९ ॥ पुणरवि वूओ जंपइ नरयइ ! निसुणेहि सत्थपरमत्थ । आया हु रक्खियवो
सययपत्ता जओ भणियं ॥ ७० ॥ मित्तेहिं धण रक्खाह दार रक्खह धणेण मित्तेहिं । नियजीयिय सुरक्खह धणेण दारेहिं
मित्तेहिं ॥ ७१ ॥ इय सो समुल्लयंतो नरयइमित्तेण चडसीहेण । निब्भच्छिऊण इत्थ निच्छूढो अञ्जयवेण ॥ ७२ ॥ गंतूण
तेण सिट्ठे गुविओ षणियं महिंदसीहोवि । चलिओ निम्मज्जाओ जलहीयप्पयलपवणेण ॥ ७३ ॥ अविय ॥ करिवरगुरुक-
लोल फुरंतघणपुंडरीयडिंडीरो । पसरंतपउरवाहो अइमीमो खुहियजलहिव्व ॥ ७४ ॥ सोऊण तमासस चंदनरिंदो विव-
ह्नियामरिसो । विप्फुरियरणुच्छाहो पत्तो सयडम्मुहो तुरियं ॥ ७५ ॥ नियनियसामिय कज्जुज्जयाण असलालसाण तो
सहसा । दोण्हवि अणीयाणं पयट्टमाओहण मीमं ॥ ७६ ॥ सुहडेहिं सम सुहडा जुडिया तह साइणोवि साईहिं । रहिएहिं
मदारहिणो निसाइणो पुण निसाईहिं ॥ ७७ ॥ खित्त व खणेण पडिप्पहेण चदस्स सेन्नमियरेण । थेयं पहुणा सरियाज-
लंव जउनाहनीरेण ॥ ७८ ॥ अह पवणजवणउत्तुंगतुरंगजुत्तं रह समारूढो । रोसानलकुप्पेच्छो सयमेव समुट्ठिओ चदो
॥ ७९ ॥ सो कुन्ताहयकुंजरविरसियभज्जंतसेसदोघट्टं । मोग्गरपहारचज्जं तरहयरुत्तट्ठहयथट्टं ॥ ८० ॥ अणवरययारघोर-

णिविज्झंतपलायमाणपाइक्कं । खित्तं तेण रिउवलं केसरिणा हरिणजूहंव ॥ ८१ ॥ ता उट्ठिओ सुरुट्ठो महिंदसीहोवि जीविय-निरीहो । जायं च वणगयाणव तेसिं दोण्हवि चिरं समरं ॥ ८२ ॥ कहकहवि गयाघायासाइयमुच्छो छलं लहेऊण । भवियव्वयानिओया वद्धो चंदो महिंदेण ॥ ८३ ॥ भो साहु साहु सुपुरिस! निव्वडिओ अज्ज ते सुहडवाओ । इयजंपिरेण मंतिस्स अप्पिओ जीयरक्खत्थं ॥ ८४ ॥ गंतूण तओ तुरियं पलायमाणम्मि चंदसेन्नम्मि । हाहारवं कुणंती गहिया रइ-सुंदरी तेण ॥ ८५ ॥ मोयाविऊण चंदं रइसुंदरिलाभवड्ढियाणंदो । पत्तो नियम्मि नयरे भणिऊण तइं समारूढो ॥ ८६ ॥ सुंदरि! सुयमेत्ताहे अणुराओ मे तुमम्मि संजाओ । तव्वसएण य विहिओ संरंभो एत्तिओ एस ॥ ८७ ॥ ता एस पयास-तरू साहलं लहउ तुह पसाएण । पडिवज्ज सुयणु! संपइ कुरुजणवयसामिसीलत्तं ॥ ८८ ॥ तो चिंतइ चंदपिया धिरत्थु संसारविलसियं पावं । रूवंपि मज्झ एवं अणत्थमूलं जओ जायं ॥ ८९ ॥ जं किर एयनिमित्तं संपत्तो पाणसंसयं दइओ । एसोवि मुक्कलज्जो इच्छइ एवं नरयवायं ॥९०॥ अवियाणिय मह चित्तं कामग्गहमोहिएण एएण । हा कह कओ निरत्थो संहारो भूरिसत्ताण? ॥ ९१ ॥ किं वहुणा ते धन्ना संपत्ता मुत्तिमुत्तमं जे उ । जम्हा ते जीवाणं न कारणं दुहलवस्सावि ॥ ९२ ॥ कह नाम रक्खियव्वं सीलं एयाओ पावचरियाओ । अहवावि कालहरणं भणियं असुहस्स नीईए ॥ ९३ ॥ ता-सामपुव्वगं चिय कालविलम्वं इमं विहावेमि । सामं विणा ण तीरइ वारिउमेसो जओ लुद्धो ॥ ९४ ॥ इय भाविऊण पभ-णइ कलिया गाढाणुरागया तुज्झ । पत्थेमि अओ किंचि जइ न कुणसि पत्थणा भंगं ॥ ९५ ॥ भणइ निवो जीयस्सवि पहवसि तं तहवि जंपसि किमेवं? । जो देइ सिरं सुंदरि! सो किं जाइज्जए निउणं? ॥ ९६ ॥ अहवा तिलोयमंदिरमज्झं-

गयं तुलहंपि आयहि । संपायमि अवस्स तणंय तुलिऊण जीयंपि ॥ ९७ ॥ रइसुदरीए भणियं अलाहि अन्नेण एत्तियं भणिमो । मा बंभवयभंगं कुणसु महं जाय चत्तमायं ॥ ९८ ॥ पडिभणइ पत्थियो तो धज्जपहाराओ दारुणं एयं । तहवि तुहाणाभंगो न हु कायव्वोत्ति पडिवन्नं ॥ ९९ ॥ तो रुंदयसणसायरपडिया दीवंय पाविया सहसा । एक्कमेसेण च्चिय जाया सा निब्भुया किंचि ॥ १०० ॥ ण्हाणंगरायपमुहं अकुणंती सयलमंगपरिकम्मं । सोसंती य सरीरं निच्च आयबिला-ईहिं ॥१०१॥ जाया सल्लकयोला परिसोसियमससोणिया घणियं । सुक्ककडीयडसिढिला पयडनसा फरुसकेसा य ॥१०२॥ मलकिणकसिणियकाया दवदड्ढा कमलिणिय नरवइणा । दिट्ठा सा अन्नदिणे पडिपुन्नप्पायययसमणा ॥ १०३ ॥ भणिया य सुयणु! किं पुण सजाया एरिसी तुहावत्था । किं अत्थि कोइ रोगो दुक्खं वा माणसं तिव्वं? ॥ १०४ ॥ भणइ रइसुं-दरी तो नरवर! वेरग्गओ महाघोरं । पडिवन्नं वयमेय ओलग्गा तेण जायम्हि ॥ १०५ ॥ पालेयव्व च मए तहावि अइ-दुक्करं च वयमेयं । जं वयभंगो नरयस्स कारओ नियमओ भणिओ ॥ १०६ ॥ वज्जरइ तओ राया किं पुण वेरग्गकारणं तुज्झ। मेणेरिसमारद्धं मुद्धे! उग्गं तयोकम्मं? ॥ १०७ ॥ सा भणइ मेइणीसर! सरीरमेयप्पणो महापावं। वेरग्गकारणं मे पायडदीसंतदोससयं ॥ १०८ ॥ अविय ॥ वसमससुक्कसोणियमुत्तासुइसिंभपित्तपडिहत्थं । दारेहिं नवहिं एयं झरइ सया असुइनीसंदं ॥ १०९ ॥ परिसीलियंपि सुट्ठु सुट्ठु धोवण-धूवण-विलेयणाईहिं । न मुयइ विगब्भिभावं सुनियंसियभूसिय-मयीमं ॥११०॥ अंतो यहिं च जं ज भोगंगमिमस्स सुट्ठु सुहगधं । उवणिज्जइ गिज्जइ तं इमेण सहसा असुइभावं ॥१११॥ अच्चंतं दुविसहो गंधो एयस्स सलसरीरस्स । कस्स न करेइ गरुयं वेरग्गं णणु सयण्णस्स? ॥ ११२ ॥ अन्नं च एस अन्नो

दोसो एयस्स पावदेहस्स। इय निग्गुणेण इमिणा मोहिज्जइ जं गुणड्ढोवि? ॥ ११३ ॥ एवं विरागजणणिं सोउं तद्देसणं मणागंपि। न हि भाविओ नरिंदो घणंबुणा मुग्गसेलोव्व ॥ ११४ ॥ चिंतइ य अपरिकम्मा एसा अंगे विरागयं पत्ता। होही पुणोवि सत्था णूणं नियमे समत्तम्मि ॥ ११५ ॥ मा कुणसु सुयणु! खेयं पुज्जउ नियमो सुहेण तुह एसो। इय जंपिऊण हसिरो तो राया पडिगओ तत्तो ॥११६॥ अवहिम्मि पुणो पुन्ने वुत्ता भुत्तुत्तरे महिंदेण। उक्कंठिओम्हि सुंदरि! बाढं तुह संगमे अज्ज ॥ ११७ ॥ तो भणियं देवीए सच्चयमाहाणयं इमं जायं। इयरस्स मरणसमओ मग्गिज्जइ पंचहिं सएहिं ॥ ११८ ॥ अज्ज मए बहुकाला परिभुत्तं निद्धमणहरं भत्तं। तेण सरीरे संपइ वट्टइ हल्लोहलो अउलो ॥ ११९ ॥ फुडइ सिरं वियणाए अइरुंदा सूलवेयणा तुंदे। तुट्टंतिव संधीबंधणाणि सव्वाणि समकालं ॥ १२० ॥ इयदा णं भणिरीए मयणहलमलक्खियं कयं वयणे। वमियं च तेण सहसा तक्खणभुत्तं सयलभत्तं ॥ १२१ ॥ भणियं च पेच्छ नरवइ! एयसरीरस्स असुइरूवत्तं। तव्विहमणुन्नमन्नं खणेण असुईकयं जेण ॥ १२२॥ अन्नं च सुहय! साहसु अइसयछुहिओवि कोवि किं एयं। इच्छइ पुरिसो भोत्तुं तुम्हारिसवालिसं मोत्तुं ॥ १२३ ॥ जंपइ पुहइपई तो सुंदरी अह वालिसो कहं होमि?। कह वा एरिसभत्तं भोत्तुं इच्छामि पसयच्छि! ॥ १२४ ॥ इयरी भणइ वियक्खण! पयडं एयंपि किं ण लक्खेसि?। परपरिभुत्तकलत्तं एत्तोवि विहीणयं होइ ॥ १२५ ॥ सच्चं सुंदरि! एयं इह परलोए विरुद्धमच्चंतं। रागाइरेगओऽहं तहावि तुह संगमे लुद्धो ॥ १२६ ॥ इयजंपिरो नरिंदो भणिओ तीएवि मुक्कनीसासं। एत्थ निहीणे देहे किं रागनिबंधणं तुज्झ? ॥ १२७ ॥ भन्नइ निवेण ताहे सुंदरि! तवसोसिएवि तव देहे। नयणंबुरुहस्स फुडं मोल्लं पुहवीवि नो होइ ॥ १२८ ॥

णाऊण निच्छयं से उवायमन्नं अपेच्छमाणीए । नियसीलरक्खणत्थं अगणतीए तणुविणासं ॥ १२९ ॥ रइसुंदरिदेवीए
अयलंबिय साहस महाचोज्जं । उप्पाडिऊण सहसा लोयणजुयमप्पियं रन्नो ॥ १३० ॥ भणियं च गेण्ह सुपुरिस ! इमाइं
अइवल्लहाइं हिययस्स । कुगइनिवाडणपडुणा अलाहि सेसंगसंगेण ॥ १३१ ॥ दट्ठूण तं विचक्खुं विगलियराओ नरेसरो
जाओ । वड्ढियगरुयविसाओ सविम्हओ भणिउमाढत्तो ॥ १३२ ॥ हा सुयणु ! कीस तुमए कयमेयमईवदारुणं कम्मं ।
मम अप्पणो य दुहदाहदायगं दुक्करं सुट्ठुं ॥ १३३ ॥ तीए भणियं नरवर ! मम तुम्ह य सुहनिबंधणं एयं । कडुओसहं व
आगाढरोगिणो रोगसमवच्छ ॥ १३४ ॥ जं मइखिज्जइ वसो वज्जइ भवणे सया अयसपडहो । पाविज्जइ नरयगई नरवर !
परदारसंगेण ॥ १३५ ॥ दालिद्दं दोहग्ग नपुंसगत्त भगंदर कोढं । जीवा अणंतखुत्तो लहंति परदारसंगेण ॥ १३६ ॥
निरएसु तिव्वदुक्खं निल्लछणमाइ एसु तिरिएसु । जीवा अणंतखुत्तो लहंति परदारसंगेण ॥ १३७ ॥ एयारिसदुक्खाणं
चुक्का अहयं तुमं च इत्ताहे । इय उभयहियं एवं कयं मए दुक्करं जइवि ॥ १३८ ॥ अन्नं च । मह दोसेण महायस पाया-
भिमुहो तुममवि संजाओ । ता कह दंसेमि नियं वयणं तुह मंदभग्गाहं ? ॥ १३९ ॥ जइ लोयणहाणीए वारिज्जइ तुम्ह
दुग्गईगमणं । ता किं न मए लद्धं परत्थसारा जओ पाणा ॥ १४० ॥ एमाइ जुत्तिसारं गंभीरं देसणं निसामंतो । पडि-
बुद्धो नरनाहो परिओसवसा भणइ देविं ॥ १४१ ॥ सुंदरि ! हियाहियाणं सुट्ठु विभागं तुमं वियाणेसि । ता आइस अमि-
याणिं जुत्तं मम मंदपुण्णस्स ? १४२ ॥ सा भणइ नियं सुंदर ! कुण विरइं परकलत्तसंगस्स । जेण भवसंभवाणं दुक्खाणं
न भायणं होसि ॥ १४३ ॥ अणुतावतिव्वहुयवहडज्झंतमणोवणो तओ राया । मन्नंतो धम्मगुरुं तं पडिवज्जइ तयाएसं

॥ १४४ ॥ हा! कह महा सईए कओ अणत्थो मए अणज्जेण । इय सोयनीसहंगो जाओ य विमुक्कवावारो ॥ १४५ ॥ अह रइसुंदरिदेवी सासणदेविं मणम्मि काऊण । काउस्सग्गम्मि ठिया झायंती जिणनमोकारं ॥ १४६ ॥ आकंपिया य सहसा तयंतियं देवया समायाया । कुणइ णयणाइं तीसे सविसेसविलाससोहाइं ॥ १४७ ॥ तद्दंसणसीयलवारिवारियासेससोयसंतावो । जाओ थिरयरचित्तो पडिवन्नवए नरवरिंदो ॥ १४८ ॥ मरिसाविऊण वहुहा पच्चइयमहंतएहिं परियरियं । कयबहुविहप्पसायं पेसइ तं नंदणं नयरं ॥ १४९ ॥ संदिट्ठं चंदस्सवि जह एसा मज्झ सोयरी भगिणी । धम्मगुरू परमप्पा महासई देवकयरक्खा ॥ १५० ॥ ता एयाए उवरिं असुहासंका न काइ कायव्वा । खमियव्वो अवराहो ममावि पाविट्ठलट्ठस्स ॥ १५१ ॥ धन्नो तं जस्स घरे तिहुयणलच्छिव्व पंकयदलच्छी । अच्छइ निच्छियसारा एसा सुररक्खिया सक्खा ॥ १५२ ॥ दट्ठूण तं किसंगिं सोऊण महिंदसीहसंदिट्ठं । वुत्तंतं च पवित्तं चंदनरिंदो दढं तुट्ठो ॥ १५३ ॥ तीए सद्धिं सद्धम्मविद्धिसारं मणोरम्मं रज्जं । परिवालिउमारद्धो फुरंतजसकित्तिसंताणो ॥ १५४ ॥ एवं अकरणनियमो सम्मं आराहिओ निवसुयाए । वयणं पवत्तिणीए निरंतरं संभरंतीए ॥ १५५ ॥ छ ॥

अह बुद्धिसुंदरीवि य दिण्णा पिउणा सुसीमनयरम्मि । कयपत्थणस्स वहुसो सुकित्तिणो रायमंतिस्स ॥ १ ॥ उत्तमकलाकलावं पुण्णं ताराहिविंव तं लहिउं । छणजामिणिव्व सुहया सुसोहिया सा जए जाया ॥ २ ॥ अण्णदिणे नरवइणा नीहरमाणेण रायवाडीए । दिट्ठा पासायतले फुरंतकंती सुरवहुव्व ॥ ३ ॥ लायन्नमणन्नसमं तीए दट्ठूण माणसं तस्स । खुत्तं सिलाजउम्मिव संचरिउं तरइ नन्नत्थ ॥ ४ ॥ कामग्गितत्ततणुणा उवायमन्नं अपेच्छमाणेण । तेणण्णदिणे दूई निय-

दासी पेसिया तीसे ॥ ५ ॥ उवलोइया य तीए विचित्तजुत्तीहिं मणहरुचीहिं । निब्भच्छिऊण हत्थं निच्छाडइ चेडियं तत्तो ॥ ६ ॥ तहवि निवो मोहंधो गहिओ कामग्गहेण उग्गेण । ववगयलज्जोऽणज्जो सज्जो गहणुज्जओ संतो ॥७॥ सहसा सपुत्तदार बंधाविय चारए खिवइ मंतिं । मंतविमेयवराहं पयडं कयवेण जंपंतो ॥ ८ ॥ पउरेहिं 'पहो! विणयं कुणइ एसो इमं'ति चिंतेहिं । कहकहवि मोइओ सो ण य मुंचइ सुंदरिं तहवि ॥ ९ ॥ सलवइ उच्चसद्दं भो भो! ता कुणह पच्चयं मज्झ । मुंचिस्सामि इमं तो न अन्नहा अइचिरेणावि ॥ १० ॥ विन्नायतयज्झप्पा णागरया पडिगया विलियचित्ता । अंते-उर पवेसिय इयरेणवि सुंदरी भणिया ॥ ११ ॥ विन्नत्ता दूईए मह वयणा तहवि किं न मन्नेसि । सोहग्गाओ उवरिं किं मग्गसि मंजरिं मुद्धे! ॥ १२ ॥ को पच्चियं कुणंतो पडियन्नं होज्ज जइ पुरा तुमए । कज्जम्मि सामसज्झे को चउ दंडमाय-रइ? ॥ १३ ॥ एयारिसनिब्बंधा मइ मुणिओ जइ सिणेहसब्भावो । ता मा मामवमन्नसु अखंडिओ होइ जेणेसो ॥ १४ ॥ सोऊण रायवयणं सवेगरसं परं अणुहवंती । तं पडिबोहिउकामा मंतिपिया भणिउमाढत्ता ॥ १५ ॥ एयारिसे अकज्जे रमंति जे होंति हीणआइल्ला । तुम्हारिसाण नरपहु! नहु छज्जइ एरिसं पावं ॥ १६ ॥ न चयइ मेरं सुयणो तावेज्जंतोवि तिव्वदुक्खेण । पहओवि चंडमरुया लंघइ किं सायरो सीमं? ॥ १७ ॥ रायरिसिणो य तुम्हे दुन्नयनासणनिमित्तमिह सिट्ठा । सयमेव दुन्नयरया कहमन्नलोयं निवारिहिह ॥ १८ ॥ अन्नं च पत्थिवाणं अवच्चपाया पया सदेसत्था । ता तत्थ पेमरागो न संगओ नायसाराण ॥१९॥ उत्तमकुलजायाओ जायाओ संति ते अणेगाओ । लज्जसि किं न महंतो हीणाओ
५९ मारिसिरयेणा? ॥ २० ॥ पोरुसपयासपायवदयपायपरगणासमं तेण । मा मा निरत्थु निरत्थं अयसपसत्थं मयंकम्मि ॥२१॥

इय सोववत्तियं तीए मंतियं संतियंपि मूढस्स । भरियघडस्सव नीरं न तस्स कण्णंतरे थक्कं ॥ २२ ॥ हसिऊण भणइ तो सो सुंदरि! जाणामि निच्छियं सवं । किंतु न जुज्जइ एरिसवियारणा गेहरसियाण ॥ २३ ॥ भणियं च । "जत्थु गणंतिहि अत्थु वड्ढइ तुच्छवि पाणपीड रक्खिज्जइ । जत्थु अजुत्तु जुत्तु जोइज्जइ नेहह तासु जलंजलि दिज्जइ ॥ २४ ॥" णाऊण णिच्छयं से कलिऊण य कालजावणाकालं । तं बुद्धिपुवयं बुद्धिसुंदरी सायरं भणइ ॥ २५ ॥ जइ एस निच्छओ ते तहावि पडिवज्ज पत्थणं एयं । परिपालिज्जइ नियमा नियमसमत्ती तुमे मज्झ ॥ २६ ॥ जो कुणइ नियमभंगं जोवि य कारेइ कहवि दुव्वुद्धी । ते दोवि हुंति दुहलक्खभायणं भीमभवगहणे ॥ २७ ॥ पडिवन्नमकामेणावि मेइणीसामिणा इमं वयणं । मा होज्ज सज्झसं भामिणीए परिभावयंतेण ॥ २८ ॥ इयरीवि किंचि निव्वुयहियया रन्नो विवोहणोवाए । मग्गंति च्चिय कालं गमेइ णाणाविणोएहिं ॥ २९ ॥ अन्नदिणे आणाविय सुपसत्थं सित्थयं पसत्थाए । घडियं नियपडिछंदं निउणाए पोत्थकम्मम्मि ॥ ३० ॥ तं पुण अंतो सुसिरं भरियममिज्झस्स दुरहिगंधस्स । बाहिं सुसिलिट्ठं कयसुरहिविलेवणाडोवं ॥ ३१ ॥ तो ईसि हसंतीए गोट्ठिकए आगयस्स भूवस्स । दंसिय भणियं तीए होमि नवा एरिसी अहयं? ॥ ३२ ॥ विम्हियमणेण तेणवि भणियं ते साहु सुयणु! कोसल्लं । सच्चवियं सविसेसं जेण इमं अत्तणो रूवं ॥ ३३ ॥ जस्स तुमं हिययगया निच्छयमाणस्स तस्स फुडमेयं । निउणमणोनिव्वाणं सुंदरि! निस्संसयं कुणइ ॥ ३४ ॥ जइ एवं ता सुपुरिस! धरेहिं एयं समंदिरे निच्चं । मुंचाहि मं इयाणिं निबंधणं कुलकलंकस्स ॥ ३५ ॥ इय तीए संलत्ते पडिवुत्तं पत्थिवेण णणु एयं । पवणेण घणा इव झत्ति मज्झ पाणा विलिज्जंति ॥ ३६ ॥ जे तुह संगसुहासा रज्जुनिवद्धा दुहं मए रुद्धा ।

घंटेरुयसरया इय अर्थधणा ते पलायंति॥३७॥ मन्ने मम संगाओ पईए सगमो सुहय! सुहओ। अहयं मयणविरत्ता मयणमया चेय जं एसा ॥३८॥ इय चिंतिऊण तीए उवणीया राइणो मयणमहिला। तेण उ सासूयं पिय पणोल्लिया पाविया भग्गं ॥ ३९ ॥ दट्ठूण असुइनियर जंपइ राया किमेरिसं मुद्धे! । मायं दुगुछणिज्जं माळाणव चेट्ठिय तुमए? ॥ ४० ॥ सा भणइ देव! एसो नियमपडिछदो मए विणिम्मविओ। एयारिसच्चिय अह अहया एसो वि हीणयरी ॥ ४१ ॥ जलजलणाइपओगा सोहिज्जंतो विसुज्झई एस। एय तु मज्झ अंगं नरनाह! न सोहिउं सक्क ॥ ४२ ॥ असुइम्मि समुप्पन्न असुईरसएण पाविय विड्ढि । अतोऽसुइपडिपुन्न असुइं पज्झरइ सयत्तो ॥ ४३ ॥ जं किर इमस्स मज्झे त जइ बाहिंपि पायड होज्जा। कायसुणयाण ता को रक्खेज्ज इम सुदक्खोवि? ॥ ४४ ॥ अविगणिय कुलकलक इय कुहियकरककारणे कीस। वियरसि संधकारं तं नारय–तिरियदुक्खाण? ॥ ४५ ॥ तिलतुसमेत्तसुहत्थे मीणा इव मंसपेसियालुद्धा । पाडेहि अप्पयं मा हु धीर! णरयाणले घोरे ॥४६॥ भुंजतो परदारं दार पाउणइ नरयगुत्तीए। नय सपावइ पार पारपरियाण दुक्खाण ॥ ४७ ॥ कस्स न सुहय! सुहावइ संगो तुम्हारिसेहिं सुयणेहिं । किंतु न सक्का सोढु नरए धजग्गिजालाओ ॥ ४८ ॥ भोगसुह मणुयाण संजायइ केइ परिमिए दिवसे। नरए दारुणदुक्ख सागरपल्लोवमाणेहिं ॥ ४९ ॥ अन्न च ॥ किं पेच्छसि मम अहियं नरवर! अतेउराओ नियमाओ। ज कुणसि असग्गाहं यालोय अनायपरमत्थो ॥ ५० ॥ अवि य ॥ मग्गंति विगिहिया अह एग चद जले जले बाला। तह दुलहं भोगसुह मूढा अन्नन्नारीसु ॥ ५१ ॥ इय निसुणतो सहसा राया

१ ग 'घोरेसु'—।

संवेगसारमुल्लवइ । साहु सुभणियं सुंदरि ! नायं तत्तं मएदाणिं ॥५२॥ मोहंधस्स तए मम विवेगचक्खू सुनिम्मलं दिन्नं । नरयागडे पडंतो झडत्ति धरिओ अहं तुमए ॥ ५३ ॥ भण किं करेमि इण्हिं तुज्झ पियं सुयणु ! मंदभग्गो हं । तीए भणियं गिण्हसु विणिवत्तिं परकलत्तस्स ॥ ५४ ॥ तो हरिसपुलइयंगो चक्कोइव दिट्ठउग्गयपयंगो । विरओ परदाराओ राया कयधम्मगुणराओ ॥ ५५ ॥ भो साहु साहु सुपुरिस ! मुणियं तत्तं ऊरीकयं सत्तं । नय मयलिओ सवंसो इय सुंदरीए कयपसंसो ॥ ५६ ॥ खामिय पुणो पुणो तं पूयइ सक्कारियं विसज्जेइ । मंतिस्स य सपसाओ राया पुव्विं संजाओ ॥५७॥ एवं अकरणनियमो अकलंको पालिओ इमीएवि । जिणसासणसरसिरुहं सेसंव सिरे धरंतीए ॥ ५८ ॥

अह तामलित्तिउत्तमचित्तंगयणेगमंगओ धम्मो । वाणिज्जकए सागेयमागओ मुणियजिणधम्मो ॥ १ ॥ तेण य कयाइ विवणिट्ठिएण किर रिद्धिसुंदरी दिट्ठा । सहसा सहीहिं सहिया वच्चंती रायमग्गेण ॥ २ ॥ परिचिंतियं च ताहे अहो असारेवि एत्थ संसारे । एसा सारंगच्छी सारायंतिव पडिहाइ ॥ ३ ॥ जइ कीरइ गिहवासो आसावंधो य विसयसुहलेसे । ता सह इमीए जुत्तो इहरा उ विडंवणा चेव ॥ ४ ॥ इयचिंतिरस्स अहियं वच्चइ तहियं पुणो पुणो तस्स । वारंतस्सवि वला दिट्ठी गिट्ठिव जवसम्मि ॥ ५ ॥ एत्थंतरम्मि देवा कुऊहलालोयवाउलमणाए । तीएवि लोयणाइं सहसच्चिय तम्मि पत्ताइं ॥ ६ ॥ तं पेच्छिउकामाए तत्तो उद्दिस्स सहियणं भणियं । एसो हला ! नवल्लो दीसइ वाणुंजुओ कोवि ॥ ७ ॥ मुणियमणोभावाए भणियं एगाए ईसि हसिऊण । सच्चं एस नवल्लो दीसइ सहि ! तिलमओ जेण ॥ ८ ॥ अन्नाए संलत्तं सहि ! एसो निउणकरिसगो कोइ । जो उप्पायइ खिलवल्लरेसु सहसा तिले विउले ॥ ९ ॥ अन्नावि आह मुद्धे ! णणु एसो पस्स

ओहरो सेणो । जेण सहिचित्तविच्च हरियं सयासिं पच्चक्खं ॥ १० ॥ ता रयणिअंतं मुत्तुं । एस महारायगोयरे तुरियं । जेणम्ह सामिणीए अप्पइ सयलं हिययरिरय ॥ ११ ॥ अम्मा भणइ सयं चिय गहिओ एसो हलाणुराएण । नज्जइ जीविं-धकज्जे महइ अहो ! सामिणिं सरणं ॥ १२ ॥ नाया हत विलक्खा अह पभणइ रिद्धिसुंदरी ताओ । संघलह हला ! तुलिय अल असंघजवाएण ॥ १३ ॥ एत्थंतरम्मि सहसा छीयं धम्मेण णियणिमित्ताओ । भणियं च तयवसाणे नमो नमो जिणवरिंदाण ॥ १४ ॥ तं सुणिय समुल्लसिय अहिययर रिद्धिसुंदरीएवि । भणियं च चिरं जीवउ जिणिंदभत्तो जणो एस ॥ १५ ॥ आयण्णिय नीसेसं चित्तंतमिण सुमित्तविसेसो । पुच्छइ धम्मसरूवं तयमिसे भवजीवोव ॥ १६ ॥ घेत्तूण परियणाओ चेइयजइपूयणेक्करसिय त । तस्स सयमेव गंतु वियरइ धूय सुहमुहुत्ते ॥ १७ ॥ मग्गताणवि कुलरूवविहव-कोसल्लकित्तिकलियाण । जिणमयवज्झाण घडूण जा न दिन्ना पुरा पिउणा ॥ १८ ॥ सपइ अमग्गिया सा लद्धा धम्मेण जिणमयरएण । अहवा अमग्गियं चिय लहंति सोक्खं जिणमयरत्था ॥ १९ ॥ वारिज्जयम्मि वित्ते संपुन्नमणोरहो सह पियाए । कयकायमो धम्मो सपत्तो तामलित्तीए ॥ २० ॥ जाय च तहा तेसिं पेम निब्भरिययहिययसब्भावं । न सहंति विप्पओग जह दोवि निमेसमेत्त पि ॥ २१ ॥ अह अन्नया समज्जो पाएण महग्घभंडभरिएण । धम्मो घणजणत्थ संपत्तो सिंहलदीव ॥ २२ ॥ तत्तो विढत्तवित्तो पमुइयचित्तो लहु पडिनियत्तो । पत्तो अंतो रयणायरस्स भवभीमरूवस्स ॥ २३ ॥ भवियव्वयानिओया अतक्कियं चेव दुद्दिण जाय । उल्लालियकल्लोलो उच्छलिओ कालियावाओ ॥ २४ ॥ दट्ठूण पलयमारु-यपहयव महोदहिं महाभीम । उत्तम्मिया खणद्धेण णगरा पोयमियगेहिं ॥ २५ ॥ सकोइओ सियवडो पारद्धा देवयाण

विन्नत्ती । वणियमिहुणेण विहियं सागारं तत्थ संवरणं ॥ २६ ॥ भमिऊण जाणवत्तं चक्काइद्धंव ताव खणमेक्कं । सीमंति-
णिहिययगयं गुज्झं पिव तक्खणा फुट्टं ॥ २७ ॥ परिमुक्कजीवियासं उव्वुडनिवुड्डणं कुणंतेहिं । कहकहवि फलयजुयलं सुंद-
रिधम्मेहिं संपत्तं ॥ २८ ॥ चउपंचवासरेहिं लग्गाइं दोवि एगदीवम्मि । मिलियाइं च कयाई हरिसविसायं वहंताइं ॥ २९ ॥
सुलहाओ विवयाओ दुलहा सुविसुद्धधम्मसंसिद्धी । इह संसारे घोरे अणोरपारे समुद्दे व ॥ ३० ॥ संपत्तीसु पमोओ न हु
जुत्तो आवईसु य विसाओ । जाणियअसारसंसाररूवजिणभणियतत्ताणं ॥ ३१ ॥ धीरेहिं कायरेहि य सोढव्वमवस्समेव
सुहदुक्खं । तम्हा धीरेहिं वरं सोढुमिणं बुद्धिमंतेहिं ॥ ३२ ॥ ते धीरा साहसिणो उत्तमसत्ता महायसा पुरिसा । आवइ-
गयावि जे इह न धम्मकम्मे पमायंति ॥ ३३ ॥ इय अन्नोन्नं कयदेसणाइं उद्धरियधीरभावाइं । सावयधम्मं सम्मं कुणंति
ताइं पसत्ताइं ॥ ३४ ॥ उद्धीकयं च तेहिं दीवतडे भिन्नवाहणियचिंधं । तं पेच्छिऊण पत्ता तत्थ नरा वेडियारूढा ॥ ३५ ॥
भणिओ य तेहिं धम्मो लोयणवणिएण पेसिया अम्हे । जइ एसि जंबुदीवं ता आरुह एत्थ वेडाए ॥ ३६ ॥ ताहे पिया-
समेओ धम्मो तं वेडियं समारूढो । आरोविओ य पोयं सगोरवं पोयवणिएण ॥ ३७ ॥ वच्चंति भरहसमुहं सन्नाहकहाहिं
पमुइया दोवि । जाव जलणाहकूलं जायमहोरत्तदुग्गम्मं ॥ ३८ ॥ अह धम्मभारियं हिययहारियं लोयणो पलोयंतो ।
वम्महकिसाणुकीलाकवलियकाओ विचिंतेइ ॥ ३९ ॥ अहह चिराओ विहिणा सयलो विन्नाणपगरिसो नियओ । पयडी-
कओ इयाणिं रइऊण इमं वरं रमणिं ॥ ४० ॥ अहवा अविरयभावा पगाढसुढियस्स कुसुमचावस्स । मन्नामि हत्थभली
जयविजयत्थं इमा सिद्धा ॥ ४१ ॥ किं जोवणेण किंवा धणेण किं जीयिएण रूवेण । जइ मे सयं न लग्गइ एसा उक्कं-

ठिया कंठे ? ॥ ४२ ॥ णूणं ण चेय इच्छइ नरसत्तं नियवभत्तुणो एस । को परिणयचूयफल मोत्तुं निंबफलं असइ ? ॥४३॥ एय स पावकम्मो अणप्पकुवियप्पसप्पगसियप्पा । धम्मविघायाभिमुहो संवुत्तो दूरमवियब्भ ॥ ४४ ॥ जायम्मि मज्झरत्ते पसुत्तविक्खित्तपरियणे तेण । खित्तो पमत्तचित्तो धम्मोऽगाहे नईनाहे ॥ ४५ ॥ जाए तओ पहाए अनियती रिद्धिसुंदरी दइय । किंकायव्वविमूढा परोविया करुणसद्देण ॥ ४६ ॥ दासत्तंपि पवज्जिय काहं मणनिव्वुइं अहं तुज्झ । कहसु किमत्थं सएइ सक्कइ अम्हारिसो काउ ? ॥ ४७ ॥ इयनिसुयतसुल्लावा वियक्खणा लक्खिऊणमिप्पाय । संवेगभावियमणा निंदइ हियए नियं रूवं ॥ ४८ ॥ चिंतइ इमेण णूणं कयमेयं परिसं महापावं । ज रागगहग्गहिया कज्जाकज्जं न बुज्झंति ॥ ४९ ॥ जुत्तं ममावि णूणं पडिउ रयणायरम्मि रयणीए । जं कंतविउत्ताणं मरणं सरणं कुलवहूणं ॥ ५० ॥ अहवावि बालमरण पडिसिद्धं जिणमए पयत्तेणं । संभवइ जियतीए कयाइ सद्धम्मचरणंपि ॥ ५१ ॥ ता जीविउंपि जुत्त किंतु न याणामि कहमिमे ऽपाए । अक्खण्डियसीलगुणा पाविस्सं जलहिपेरंतं ? ॥५२॥ अहवा अत्थि उवाओ सामेणं कालगमणिया एत्थ । आसापडिया पुरिसा वासाण सयपि विसहंति ॥ ५३ ॥ इय चिंतिऊण भणिय का पुण अम्हा गई मह इयाणिं । उत्तरिमो जल हीओ चिंतिस्सामो तओ उचिय ॥ ५४ ॥ संजायासाबंधो पडिवज्जिय तग्गिर स मोहंधो । परिवालिंतं पवत्तो मुणओ इव पोलियासत्तो ॥ ५५ ॥ अह दुसयदसणकुवियदेवयादुप्पउत्तपवणेण । फुडिऊण जाणवत्त सहसा अद्दसण पत्तं ॥ ५६ ॥ लद्धूण सुकयजोगा समत्त पिय सुहावहं फलय । ससारभीमजलहिं सतिण्णा सुंदरी तेण ॥ ५७ ॥ मिलिया य पुव्वविहडियपवहणफलएण पुव्वपचत्त । धम्मस्स धम्मजोगा थाणे थाणेसरे तुरिय ॥ ५८ ॥ परिओसामयरससित्तसव्वगत्तेहिं नियय-

मणुभूयं । लक्खियलोयणचरियं परोप्परं पुच्छियं कहियं ॥ ५९ ॥ सोउं लोयणवसणं धम्मो धणियं विसायमावन्नो । अवयारकारणम्मिवि कारुणिया सज्जणा हुंति ॥ ६० ॥ भणियं च पिए ! धन्ना जिणगणहरमाइणो महाभागा । जेसिं अब्भासत्था चयंति जीवा असुहभावं ॥ ६१ ॥ अम्ह पुण संनिहाणे दूरे ता सुद्धधम्मपडिबोहो । पिच्छाऽसुहपरिणामो अहिययरो चेव संजाओ ॥ ६२ ॥ जेणम्हं उवयरियं दावियतीरेण अइनिरीहेण । सोवि कह एत्थ पत्तो जीवियसंदेहधणहाणिं? ॥ ६३ ॥ इय तं सोयंताइं ताइं दिट्ठाइं गामनाहेण । रूवमउव्वं तेसिं दट्ठूण विचंतियं चेवं ॥ ६४ ॥ मयणोव्व पियासहिओ एसो खलु कोवि उत्तमो पुरिसो । विहिविलसिएण केणइ एगागी इह समायाओ ॥ ६५ ॥ तम्हा करेमि उचियं गोरवमेयस्स देवरूवस्स । अब्भुट्ठाणं च तहा अणुरूवं निययविहवस्स ॥ ६६ ॥ कड्ढिज्जंति गइंदा पंके खुत्ता महागइंदेहिं । आवइवडिया सुयणा सुयणेहिं समुद्धरिज्जंति ॥ ६७ ॥ इय चिंतिऊण वहुमाणसारमाभासिओ वणी तेण । धरिओ पवरावासे कयप्पसाओ धुयविसाओ ॥ ६८ ॥ कालोचियववसाया वड्ढंति धणस्सऽणाउलमणस्स । वच्चंति तत्थ दियहा सुहेण धम्मस्स धन्नस्स ॥ ६९ ॥ सोवि पुण लोयणो कंठपत्तपाणो पुराणकट्ठेण । कट्ठेण णट्ठचित्तो लग्गो तीरे समुद्दस्स ॥ ७० ॥ कहकहवि लद्धसन्नो ठिओ तयासन्नपल्लिगामम्मि । तत्थ य मच्छाहारे गिद्धो गिद्धोव्व मोहंधो ॥ ७१ ॥ वलियं च से सरीरं रसंसदोसेण थेवदियहेहिं । इय दुट्ठकुट्ठनिद्दानिट्ठियचेट्ठो जियइ कट्ठं ॥ ७२ ॥ अविय । धम्मविघाएण णरो इच्छंतो माणिउं पियसुहाइं । गयवुद्धिलोयणो लोयणोव्व दुहभायणं होइ ॥ ७३ ॥ संपत्तो य भमंतो कयाइ थाणेसरं दुहकिलंतो । उदयत्थनिग्गयाए दिट्ठो धम्मस्स जायाए ॥ ७४ ॥ संवेगघणघिणारसवसेण उप्फालिओ य दइयस्स । कारु-

लगारयाए तेणावि गिहं समाणीओ ॥ ७५ ॥ भणिओ या पइसंगमसालस्सय पहुजणमुदयारिचारुपरियस्स । हा कह-मिमा अवत्था पहुइ अइदारुणा भयओ ? ॥ ७६ ॥ अहवा । गरुयाणं चिय सुयणम्मि आयया न उण हुंति लहुयाण । गहकल्लोलगयत्था गसिसूराणं ण ताराणं ॥ ७७ ॥ ता होसु धीरचित्तो मा वह सुमिणे विसायलेसंपि । कारेमि निरुवदेहं मित्त विसेण पहुणावि ॥ ७८ ॥ एवमणुसट्ठिपुव्वं पडियरिओ सम्ममोसहाईहिं । जाओ य निरुयकाओ सुमित्तसामग्गिसु करणहिं ॥ ७९ ॥ मोजण्णमणण्णसम तेसिं दट्ठूण लोयणो धणियं । लज्जामउलियणयणो झायइ सययं निराणंदो ॥ ८० ॥ भग्गं सुसाणचंदणतरुण सयंगयंगसंगाणं । उज्झताणवि जेसिं गंधो भुवण सुहावेइ ॥ ८१ ॥ अवयारसयाणिवि पम्हुसंति तणुयंपि णेगगुणयार । सुण्णहियया सहियया य हुंति सुयणा न नज्जंति ॥ ८२ ॥ एयारिसाणवि मए ववहरियं निग्घिणं अणज्जेण । मइ पुण पावेवि इमाण माणस णेहपडिहत्थ ॥ ८३ ॥ तइयच्चिय जलहिजले निहणमहं पाविओ वर होंतो । नो कयपावो एएसिं नयणविसयम्मि जीयंतो ॥ ८४ ॥ इच्चाइ चिंतयंतो भणिओ धम्मेण पुत्तकम्मेण । चिंतामिलाणवयणो किं चिट्ठसि मित्त ! तुममेवं ॥ ८५ ॥ किं अत्थहाणिजणयं सयणविओगुब्भवं च तुह दुक्खं । किं चावि वाहिविहियं, सुणाहि णणु एत्थ परमत्थं ॥ ८६ ॥ होही पुणोवि विहवो मिलिही सयणोवि जीवमाणस्स । घाहीवि न चिरकालं जिर सहाए मइ धरंते ॥ ८७ ॥ गिम्हुण्हसोसियाणवि पुणो सिरी होइ नईतलायाणं । झीणोवि ससी कइवयदिणेहिं भुज्जो हवइ पुण्णो ॥ ८८ ॥ झडिऊण पत्तविसा पुणोवि आयंति तरुवरा तुरियं । धीराणवि धणरिद्धी गयावि न हु दुल्लहा एवं ॥ ८९ ॥ अन्नं च । सव्वं चिय सुहदुक्खं पुव्वज्जियसुकयदुक्कयविवाया । जायइ जियाण जं ता को खेओ

...वओगे ? ॥ ९० ॥ जुत्तं च नायतत्तस्स जंतुणो सुकयसाहणं नियमं । जत्तो जायइ जम्मंतरम्मि नहु दुस्सहं दुक्खं ॥ ९१ ॥ सोऊण तयणुसट्ठिं जंपइ इयरोवि मुक्कनीसासं । नियदुच्चरियं मोत्तुं न मज्झ दुहकारणं अन्नं ॥ ९२ ॥ तं मह एयं सु दुक्खं हिययगयं निसियनट्ठसल्लंव । जं खित्तो सि गभीरे समुद्दतीरे तुमं तइया ॥ ९३ ॥ तं दहइ अविस्सामं हिययगयं दस्सुयंव जलमाणं । जं अहिलसिया एसा महासई कूरचरिएण ॥ ९४ ॥ पत्तं पावस्स फलं अचिरेण मए इहेव जम्मम्मि । अइपावोत्ति य काउं नीओम्हि न पेयवइणावि ॥ ९५ ॥ अहवा डज्झउ निहुयं निद्धूमं फुंफुमव्व चिरमेसो । इय भाविऊण विहिणा धरिओऽहं पावभरिओवि ॥ ९६ ॥ जत्तियमेत्तं मेत्तय! दुरियं संचरसि कारणे मज्झ । तत्तियमेत्तं अणुतावपावए खिवसि मं अहियं ॥ ९७ ॥ इय विविहं पलवंतो भणिओ सो रिद्धिसुंदरीएवि । धन्नो सि जेण पावे पच्छायावं वहसि एवं ॥९८॥ जं काऊणवि पावं पावा पावंति परमपरिओसं । धीरा न कुणंते च्चिय कएवि अणुताविणो दुक्खं ॥ ९९ ॥ को वा तुहेत्थ दोसो अन्नाणवियंभियं खु तं सव्वं । अंधस्स कूवपडणे को देइ बुहो उवालंभं ? ॥ १०० ॥ ता उज्झसु अण्णाणं लग्गसु मग्गम्मि सुद्धपण्णाणं । कुण आयहिए बुद्धिं धरेहि निच्चं मणविसुद्धिं ॥ १०१ ॥ रक्खेहि सुकयवित्तं पंचेंदियतक्करेहिं हीरंतं । मा दालिद्ददुहत्तो सोयइहिसि कुजोणिसंपत्तो ॥ १०२ ॥ जं पेच्छियावि पुरिसा मायण्हियमोहिया कुरंगोव्व । अलियसुहासानडिया पडंति वयणे कयंतस्स ॥ १०३ ॥ वरमिह विसमुवभोत्तुं वरं पविट्ठं जलंतजलणम्मि । नय इंदियवसयाणं जत्थ व तत्थ व मणं काउं ॥ १०४ ॥ मायंगमीणपन्नगपयंगसारंगपमुहसत्तोहा । इंदियवसेण मूढा लहंति वहबंधमरणाइं ॥१०५॥ मणुयावि पेच्छ निच्चंपि दुत्थिया इंदियत्थवित्थारं । पेच्छंता पत्थिवपत्थिणाइणा णणु-

ऋद्धिसुन्दरीचरितम्—

॥ १२० ॥

किलिस्संति ॥१०६॥ विसयाण कए मूढा कुणंति चित्ताइं पायकम्माइं। निवडंति अपुन्नमणोरहावि नरए महापावा ॥१०७॥ ते धन्ना ते कयपुन्नया य ते चेव पंडिया लोए। जे तरुणत्तेवि नरा विसयासुं नेय रज्जंति ॥१०८॥ इच्चाइ निसामेउं धम्मं विसयपरम्मुहहियया सव्वण्णुसासणे लीणा । तेसिं सुरनरसिवपयसुहाइं करपल्लवत्थाइं ॥ १०८ ॥ इच्चाइ निसा-मेत्ते वण विसयपरम्मुहहियया सव्वण्णुसासणे लीणा । तेसिं सुरनरसिवपयसुहाइं करपल्लवत्थाइं ॥ १०८ ॥ इच्चाइ निसा-

मेत्तो पडिबुद्धो लोयणो भणइ सम्म । सुट्ठु सुदिट्ठो मग्गो सुंदरि! तुमए सव्वण्णाए ॥ १०९ ॥ तं मज्झ गुरू सुंदरि! ता आइस किं करेमि पच्चाहे? । तीए भणिय परदारवज्जण कुणसु जाजीवं ॥ ११० ॥ एवंति पडिट्ठमणो पडियआणुवओ य सो तीए । उववूहिओ खमाविय गओ सनयरं निरुयदेहो ॥ १११ ॥ धम्मोवि पियासहिओ अखिइच्छियधणो सुहसुहेण । गतूण तामलित्तिं पवालिओ नियकुलायारं ॥ ११२ ॥ इय रिद्धिसुंदरीए गुरुजणबहुमाणपूयपावाए । सम्मं अकरणनिय-मोऽणुयालिओ सुद्धभावाए ॥ ११३ ॥

गुणसुंदरीवि सुरसुंदरीव वियसततसारसुंदेरा । संपत्ता जणमणहारहारयं तारतारुण्णं ॥ १॥ दिट्ठा य सहीसहिया कयाइ तणएण वेयसम्मस्स । बडुएण वेयरुइणा जोव्वणगुणरूवमत्तेण ॥ २ ॥ परिचिंतियं च धन्नो अज्जाहं जं पलोइया अज्जा । पउमव पउमपाणी अणमिसनयणा सुरवहुव ॥ ३ ॥ अवि य । "पंकय पंकि पहोडिय कुवलय वुड्डदहि, विंबविंबाकि घलिय ससहरु खिन्नु नहि । निम्मिवि करु णयणाऽहर मुह लीलावइहि, उच्चिट्ठी निय सिट्ठि विनाइ पयावइहि ॥ ४ ॥" तहा । कासकुसुमव मन्ने सुनिप्फलं जम्मजीविय नियय । जइ ता इमा मयच्छी न विसयलच्छीय मम गेहे ॥ ५ ॥ इय वियिंतं झायंतो मयणानलताविओ ठिओ एसो । जा नयणगोयराओ पत्ता अन्नत्थ सा मुद्धा ॥ ६ ॥ नायाकूएहिं गिहं नीओ मित्तेहिं देहमित्तेण । मणभमरो पुण तीए मुहारविंदे च्चिय पट्टो ॥ ७ ॥ अवउज्झिय भोयणमज्जणाइआवस्सओ मयण-

वसओ । मित्तेहिंतो कहमवि विन्नाओ वेयसम्मेण ॥ ८ ॥ पुत्तसिणेहाइसया सयमेव पुरोहिओ पुणो तेण । कन्नं विमग्गिओ सो पडिवत्तिपुरोहियं बहु सो ॥ ९ ॥ सावत्थिपुरोहियनंदणस्स दिन्नत्ति तेण नो दिण्णा । उत्तमजणाण णूणं नन्नहा होइ पडिवन्नं ॥ १० ॥ रागग्गहेण नडिओ वियडमणो दुक्खसंकडावडिओ । णहु होइ अवेयरुई वेयरुई तहवि तविसए ॥ ११ ॥ सच्चं वामो कामो जं जं अइदुलहं पराहीणं । विरयइ तत्थणुरायं साहीणे नायरं कुणइ ॥ १२ ॥ वम्महपित्तपलित्तो तो सो गुणसुंदरीनिहियचित्तो । सिक्खइ मंतपयाइं इच्छइ उवाइयसयाइं ॥ १३ ॥ नवरं ऊसरवविय वीयं व फलंति ताइं नो तस्स । आरंभा पुन्नविवज्जियाण कत्तो फलं देंति ? ॥ १४ ॥ परिणीया य कयाई सावत्थीआगएण सुमुहुत्ते । पुन्नाहिएण विहिणा सा बाला पुन्नसम्मेण ॥ १५ ॥ घेत्तूण तं मयच्छिं नियनयरिं पडिगओ पुरोहसुओ । इयरो विसायविहुरो छोहियकियवोव संजाओ ॥ १६ ॥ वियलियकुलाभिमाणो विरलीकयदेवविप्पबहुमाणो । वट्टइ अट्टवसट्टो सो तइया वेयरुइभट्टो ॥ १७ ॥ पीयासवोव धुत्तीरिओव विसघारिओव गहिलोव । जाओ तओ वराओ कज्जाकज्जाइमइविमुहो ॥ १८ ॥ अण्णदिणे संभाविय किं तीए वज्जियस्स जीएण । अवउज्झिऊण सव्वं सागेयाओ विणिक्खंतो ॥ १९ ॥ चलिओ सावत्थिं पइ तल्लाभोवायमग्गणसयण्हो । पत्तो गिरिदुग्गगिरिं पल्लिं सवराण सुविसालं ॥ २० ॥ ओलग्गिउं पवत्तो तयहिवइं विणयसारमच्चंतं । जाओ पच्चयठाणं कमेण सो सवरपवरस्स ॥ २१ ॥ अन्भत्थिओ विसत्थो वडुणा सवराहिवो अह कयाई । सावत्थिपुरोहियमंदिरम्मि धाडीनिमित्तेण ॥ २२ ॥ पडिवज्जिऊण तेणवि लक्खिय थक्केहिं चरनरेहिं तओ । दिन्ना झडत्ति धाडी निहेलणे पुन्नसम्मस्स ॥ २३ ॥ अवसोयणिविज्जाए पसुत्तपायम्मि परियणे सहसा । सव्वं से घरसारं

अयहरियं सपरविसरेण ॥ २४ ॥ पडुएणवि विलवंती गहिया गुणसुंदरी पहिट्ठेण । सपाविया य पल्लिं महुरगिरं संठवंतेण ॥ २५ ॥ भोयणवत्थाहरणं संपायंतेण सपमक्खूणं । मणहरवयणविणोया पसाइया वासरे केइ ॥ २६ ॥ अन्नम्मि दिणे भणिया सुह सुयणु! गुणकणेहिं विविहेहिं । जं तइया मम हरियं हिययधणं तं समप्पेहि ॥ २७ ॥ वियरामि सुन्नपुण्णो तेण विणा जीवियतपत्तोव । कुणसु दयं ता धम्मिणि! किं चिट्ठसि निठुरा सुट्ठु ॥ २८ ॥ अन्नं च । निवससि हियए सुइ-णेसु दीससे दिसिमुहेसु घोलेसि । फुरसि फुडं जीहग्गे विहिणा दूरीकया जइवि ॥ २९ ॥ इयजंपिरे सवियक्कमेव गुणसुं-दरीए संलत्तं । नाहं मुणेमि सुंदर! इमस्स भणियस्स परमत्थं ॥ ३० ॥ कइयावहं महरिय को सि तुमं कत्थ ते सुपुणा हं । इय पुच्छिएण पडुणा निवेइयावेइय निययं ॥ ३१ ॥ तं सोऊण चिंतइ इणमो गुणसुंदरी सुसंविग्गा । ही गरुओ अणुबंधो दीसइ एयस्स मूढस्स ॥ ३२ ॥ एगागिणी असरणा अणज्जमेच्छाण मज्झयारम्मि । एत्तो रागधाओ न याणिमो कह णु सुहित्तं? ॥ ३३ ॥ अहवा । अवि चलइ मेरुचूला उवेइ सूरोवि पच्छिमदिसाओ । मइलेमि जियंती नियकुले च सील न कयावि ॥ ३४ ॥ नय एरिसो वराओ एगंतेणेव निग्गुणो जेण । पत्थेइ नीइ निउणं मह्हाए खंडइ न सील ॥ ३५ ॥ ता एस मोहियवो न खंडियव्वं च अत्तणो सील । एवं पवत्तिणीए आएसो पालिओ होइ ॥ ३६ ॥ मायावि एत्थ कज्जे पउंजियव्वा असक्कहियायाए । ज पावजणे सट्ठ वयइट्ठं नीइसत्थेसु ॥३७॥ इय चिंतिय भणिओ सो अइ एव वज्जओ तुमं आसि । ता कीस ण तइयच्चिय तुमए आणावियं मज्झ? ॥ ३८ ॥ तइ सन्निहिए सुहए किं कज्जं मज्झ दूरगमणेण । को फलियंबयपत्तो दूरत्थ सिंबलिं महइ ॥ ३९ ॥ ण य परलोगविरुद्धं न कलंको कुलवुगस्स विमलस्स । ओगे कुमार-

याणं सव्वं चिय सुंदरं होंतं ॥ ४० ॥ इण्हिं तु संपओगे लोगे गरहा कुलस्स मालिन्नं । दुग्गइगमणं दारुणदुहाइं बहुसो परे लोगे ॥ ४१ ॥ ता परिभावसु सम्मं संपइ कालोचियं महासत्त ! परिणामसुंदरं जं वियारसारा जओ विउसा ॥ ४२ ॥ नाएण जं न सिद्धं को सफलो खलु तयत्थ ससाओ ? । सिहिओ सडप्फडंतो अहिययरं फुंसणं लहइ ॥ ४३ ॥ एसाउवय-णरयणारंजियचित्तेण चिंतियं वसुणा । विन्नाणबुद्धिनिउणा सच्चं गुणसुंदरी एसा ॥ ४४ ॥ जइवच्छला य सम्मं उवइसइ सिणेहसारमिय जेण । सव्वं, पउणोवाओ कओ मए ण विण्णाओ ॥ ४५ ॥ नवरं एयनिमित्तं कओ मए एत्तिओ परि-किलेसो । ता कह मुयामि एवं पत्तं भत्तंव अक्कुहिओ ॥ ४६ ॥ इय चिंतिय सो भणियो सुंदरि ! सव्वंपि अवितहं भणसि । किंतु न तरामि धरिउं खणंपि पाणे तुह विओए ॥ ४७ ॥ जं जीविओ म्हि सुंदरि ! कालं चिर एत्तियं तुह विओए । तं सुयणु ! संगमासाइयोसहिसंपओगेण ॥ ४८ ॥ मइलिज्जंतु कुलाइं होउ परत्थवि दुरंतदुक्खाइं । परिनिव्व-वेहि सुंदरि ! तवियं विरहग्गिणा अंगं ॥ ४९ ॥ गाढयरं निच्छयं से भणियं गुणसुंदरीइ जइ एवं । तं सुंदर ! तुज्झ हियं मणवि तं चेव कायव्वं ॥ ५० ॥ जइ मज्झ संपओगा होइ सुहं सुहय ! इत्तियं तुज्झ । पत्तीवि मग्गतुला ता पडिहा-मइ फुडं मज्झ ॥ ५१ ॥ किंतु मए पारद्धो नामेणं दुल्लहो महामंतो । पडिवन्नं च तयत्थं मासे बंभवयं चउरो ॥ ५२ ॥ समइच्छियं तयद्धं मासदुगं सेसयं पुणो अत्थि । सहियं च तुमे बहुयं ता विलससु सेवनेवंपि ॥ ५३ ॥ तत्थ पुण एस कप्पो पुरिसो सयोत्ति भाउपिडकण्णो । दट्ठव्वो अवियप्पं भुज्जो भोगंगमविगप्पं ॥ ५४ ॥ भणियं च तेण सुंदरि ! सिज्झइ

---

१ ग. संमयं ।

किं नाम तेण मंतेण ! तीए भणियं पिहवो पुत्तुप्पत्ती अवेहयं ॥ ५५ ॥ एगंतहियं एयं ममंति तुट्ठेण भणियं तेण । इय-
रीयि ठिया तहियं दुहावि मोक्खं अहिलसंती ॥ ५६ ॥ तओ । सवायरेण सव्वं गिहकिच्चं कुणइ पच्चयनिमित्तं । सयणासण
अट्ठाण माइणा दंसइ सिणेहं ॥ ५७ ॥ णाणावंजणपक्कन्नसुंदर कुणइ सुंदर पायं । घणगोरसाइपउरं परिवेसइ पिप्प-
जणदइयं ॥ ५८ ॥ अविय ॥ जोयइ तं सा परभोयणेहिं नय लोयणेहिं निद्धेहिं । सायइ सययं चिय माणसेण सच्छेण ण
जलेण ॥ ५९ ॥ दंसिय कारिमनेहं तह तीए पत्तियाविओ एसो । जह भणइ एयाए वसामि हियाए अहं चेय ॥ ६० ॥
परिसोसिओ य अप्पा आयंबिलओमभोयणाईहिं । ण्हाणुवट्टणपमुहं चत्तं तह देहपरिकम्मं ॥ ६१ ॥ अण्णसमयम्मि
सहसा रयणीए पच्छिमम्मि जामम्मि । अकदिवं पयत्ता सा नियमे पुन्नपायम्मि ॥ ६२ ॥ भणिया पिएण सुंदरि ! किं ते
बाहइ सरीरमज्झम्मि ! । तीएवि सदुक्खं चिय भणियं अफुडक्खर सूलं ॥ ६३ ॥ तं दट्ठूण विसन्नो वेयरुई कुणइ उव-
समोयाए । मणिमंतोसहिमेयसओ य परओ अहा णाणं ॥ ६४ ॥ गुणसुंदरीवि भणयं गोसे उवसंतवेयणा सणियं ।
कुणइ सलंतपयंती कंदंती गेहकिच्चाइं ॥ ६५ ॥ भणइ य अहं अजोग्गा तुह घरवासस्स सुहय ! निब्भग्गा । जेणेरिस
महंतं उयट्ठियं दारुणं दुक्खं ॥ ६६ ॥ तिया सिरम्मि वियणा डज्झइ अंगं हुयासगसियंय । छिज्जंति य अताइं फुडंति
सव्वंगसघीओ ॥ ६७ ॥ इय दुहदाहयलित्ता मण्णे पाणे चिरं न धारिस्स । तं पुण तवेइ अहियं न पूरिया जं तुह महासा
॥ ६८ ॥ मह पायाए कज्जे सुइर आयासिओ तुमे अप्पा । मायण्हियाणुधाविरहरिणाण व न य फलं पत्तं ॥ ६९ ॥ अन्नं
च । काउं परस्स पीडं जं रइयं अप्पणो सुहं पुव्विं । तस्स वियागमणाहा सहामि अइदारुणं मन्ने ॥ ७० ॥ दारुण मए

हरियं चंदमलंडं व कस्सई दिसं । भग्गं च वयं पुणं हरियं दइयं व करणावि ॥ ७१ ॥ तं तुज्झडेण तविया एत्ता उज्झामि तुज्झ णयणग्गे । देहि लहुं कट्ठाइं न अन्नहा उच्चेइ मए दाहो ॥ ७२ ॥ इय विविहं विलवंतिं अकयाहारं सनिंदणपरं च । पेच्छिय पच्छायावी जंपइ विप्पो ननियेयं ॥ ७३ ॥ पाणेवि अप्पेउं फिर सुंदरि ! तुह प्पियं करिस्सामि । विहिणो वसेण णवरं जायं तुह एरिसं दुक्खं ॥ ७४ ॥ ता जइ भणेमि संपइ मायत्थि पुरसरं तुमं णेमि । सिज्जोसहाइजोगा संभवइ अरोगया तत्थ ॥ ७५ ॥ तीए भणियं सुंदर ! न याणिमो किंपि तुज्झाणो भणिहि । कह पत्तिएज्ज भत्ता अज्जमयसंसाउओ सो मे ॥ ७६ ॥ एवं ता दुक्खमिणं जीयं पुण दुज्जाणाणमुज्जाणा । मारक्कोसंव नाए को एवं विसहिउं तरइ ? ॥ ७७ ॥ ता परिभावसु सम्मं किंवा अन्नेहिं इय वियारेहिं । इय दुक्खपीडियाए मरणं चिय संपयं सरणं ॥ ७८ ॥ गेयम्हणावि भणियं दट्ठुं न तरामि तुह दुहमिणं पि । किं पुण उदग्गजलणजालावलिकवलणं सुद्धे ! ॥ ७९ ॥ ता वच्चसु निस्संकं काहं सक्खित्तणं अहं तुज्झ । जं जीवंतो जीवो पावइ भद्दाइं भद्दाइं ॥ ८० ॥ एवं बहुप्पयारं भणमाणो तीए बंभणो भणिओ । जह तुह न होइ दुक्खं तह सुयण ! करेहि किं बहुणा ? ॥ ८१ ॥ आरोविऊण जाणं णेऊण य णयरबाहिरे तेण । भणिया कह दाइस्सं नियवयणं एत्थ लोयस्स ? ॥ ८२ ॥ जइ ताव तरसि गंतुं जह निग्गामि ता इओ चेव । परिचिंतियं च तीए सुयामि अणियोहिओ कह णु ? ॥ ८३ ॥ तओ भणियं ॥ पज्जत्ता अज्ज कहा संपइ तो निद्दसंपओ मज्झ । ता परिहरेहि लज्जं वच्चामो ताव गेहम्मि ॥ ८४ ॥ नियभइणिपरानयणे का लज्जा अवि य कुसलो एस । मणणिवुई कहं ते होही एसो

१ स. चंदमंडलं व ।

नियचस्स ? ॥ ८५ ॥ इय भाविय गुणदोसं पच्छाइ दोवि मेविरे ताइं । जाओ सयणाणंदो परितुट्ठो पुन्नसम्मो वि ॥ ८६ ॥
भणिओ य सुंदरीए पिययम ! एएण भावणा अहियं । जत्तेण मोइया रक्खिया य कूराण सबराण ॥ ८७ ॥ ता एस
महासत्तो उवयारी अम्ह पत्तियासीवि । एयस्स य जं उचियं तं आणइ पिययमो चेय ॥ ८८ ॥ भणियं च पुन्नसम्मेण
मइ ! तुम्हरिसस्स विउसस्स । छज्जइ न पत्तियासो हंसस्सव कायसंवासो ॥ ८९ ॥ ता चिट्ठ इहेय तुहं पूरिस्सं जं न
पुज्जई तुज्झ । इय वयणामयसित्तो चिंतइ लज्जोणओ सोवि ॥ ९० ॥ गंभीरिमउग्गिममहुरवाणिरूवाणि ताव एएण ।
रयणायरसुरगिरिघणसयाइमयणाण गहियाइं ॥ ९१ ॥ अण्णासंभवि एवं सोजण्णं पुण ण याणिमो कत्तो । खलसेहरेवि
जं मारिसम्मि इय पेसलालाया ॥ ९२ ॥ अहवा ॥ णियगरिमगुणेण मुणंति णेय खुद्दाण विलसियं गरुया । निवडंति
तणोत्थयकूवियासु तुंगावि मायंगा ॥ ९३ ॥ हा कह कओ निरत्थो मए अणत्थो इमस्स सुयणस्स । फोडेइ विरालो
लोलयाए सारंपि उचियडं ॥ ९४ ॥ एयारिसं पमोत्तुं किं रज्जइ सुंदरी मइ अभवे । किं कमलायरलच्छी अक्कयणे कत्थई
रमई ? ॥ ९५ ॥ निउणा इमीए बुद्धी जं एव पालियं नियं सीलं । अहयंपि पडंतो पायपावए धारिओ विहिणा ॥ ९६ ॥
गरुयाधराइगहिओ जइ पत्तो नीहरेज्ज जीवंतो । भुज्जो एवंविहवुत्तएसु ता नेव वट्टिस्स ॥ ९७ ॥ अह मज्जणवेला वट्ट-
इत्ति किंकरगणेण विन्नत्तो । आमंतिऊण इयरं समुट्ठिओ पुन्नसम्मोवि ॥ ९८ ॥ अब्भंगुव्वट्टणमज्जणाइं काराविया‍इं पय-
त्त । पढमं खु पुरोहियनंदणेण पच्छा सदेहस्स ॥ ९९ ॥ दाऊण खुक्खजुयलं विहिणा कयभोयणाइकायघा । गमिऊण
दिणं सुत्ता रयणीए उवयसेज्जाए ॥ १०० ॥ अवराहिवि ससको न लहई निद्दं तहावि येयरुई । अइतरलतारनयणो

मग्गइ य विणिग्गमोवाए ॥ १०१ ॥ णहि पत्तियंति पावा चलभावा सरलसज्जणाणंपि । आयावराहभीया संकंति असंकणिज्जंपि ॥ १०२ ॥ इय सो मज्झिमरत्ते निग्गंतुमणा समुट्ठिओ सणियं । डक्को य दिव्वजोग्गागएण सहसा भुयंगेण ॥ १०३ ॥ पुक्कारियं निसामिय आणावियदीवएण सच्चविओ । घोरो कसिणभुयंगो सपरिच्छयपुन्नसम्मेण ॥ १०४ ॥ वाहरिया सयराहं ताहे णयरीपसिद्धगारुडिया । पकया य ते तिगिच्छं ससत्तिओ मंततंतेहिं ॥ १०५ ॥ पेच्छंताण य तेसिं रुद्धा वाणी ठियं अचलमंगं । नवरं तु किंतु सच्चेयणाइं मणसवणनयणाइं ॥ १०६ ॥ ताहे पच्चक्खाओ विज्जेहिं किलेस कालदट्ठोत्ति । जाओ तओ निरासो वेयरुई पुण्णसम्मोवि ॥ १०७ ॥ एत्थंतरम्मि गुणसुंदरीए जलकरयवग्गहत्थाए । सित्तो जलेण सहसा भणमाणीए इमं वयणं ॥ १०८ ॥ जइ ताव निक्कलंका विज्जइ मम सीलसंपया देहे । ता एसो मम भाया होउ लहुं निविसो अज्ज ॥ १०९ ॥ इय वारतियं सित्तो संजाओ निव्विसो खणद्धेण । विम्हियमणेण भणियं जणेण सीलं जए जयइ ॥ ११० ॥ मिलिओ णयरीलोओ जयहि महासइत्ति जंपंतो । पकओ पूयं तीसे कुसुमंजलिअक्खयाईहिं ॥ १११ ॥ भणियं च वेयरुइणा भो भो ! अच्चंतविम्हओ मज्झ । को एसो वुत्तंतो करेह मं गहियसंबंधं ॥ ११२ ॥ सिद्धं जणेण भो अग्गजम्म ! जम्मंतरंव संपत्तो । आसि तुमं पहरदुगं गारुडिगाणंपि मणुए ॥ ११३ ॥ जेण जणियच्चमक्कारं काउं नियसीलसावणं सहसा । जीनाविओ सि नवरं एयाए निययभगिणीए ॥ ११४ ॥ तम्हा महासईए कीरइ अम्हेहिं पूयसक्कारो । इय भणिय गए लोए वेयरुई भणइ तं पणओ ॥ ११५ ॥ आसि पुरा तं भइणी संपइ पुण जीयदाणओ जणणी । पावमइवारणाओ गुरुवि तं निच्छियं मज्झ ॥ ११६ ॥ मुणियं तुह माहप्पं मए तए पावचेट्ठियं मज्झ । ता भण

कं उययार करेमि सुह पावकम्मो हं ? ॥ ११७ ॥ तीए भणियं सुंदर ! उययरियं सयमेव मह सुमए । अह परदारनिवित्तिं करेसि परमत्थबुद्धीए ॥ ११८ ॥ दोग्गइमूलं अयसस्स कारणं कुलकलंकखयहेऊ । आयासकिलेसमहाविरोहजणणं खु परदारं ॥ ११९ अहवा तए सयं चिय विठ्ठो परदार धज्जणपहावो । ता मुज्झसु आयहियं किं बहुणा भाय ! भणिएण ! ॥ १२० ॥ पडिवज्जिय वयमेय कहिऊण पुरोहियस्स सब्भावं । तं खामिऊण बहुहा सट्ठाणं पडिगओ बडुओ ॥ १२१ ॥ पइहरकुलहरकयउज्जवाए गुणसुंदरीए धीराए । एवं अकरणनियमो पाउं अणुपालिओ सुइर ॥ १२२ ॥

एएण पगारेणं रइसुंदरिमाइयाओ चउरोवि । परपुरिससंगपावे अकरणनियमं चिरं काउं ॥ १ ॥ उववन्नाओ तिय-सालयम्मि रइसुंदरे वरविमाणे । फारफुरंतमणुतेयलच्छिपज्जोइयदिसाओ ॥ २ ॥ देवीओ दिव्वसुहं चिरमुवभोत्तूण पुन्न-सेसेण । आउक्खए चुयाओ चंपाए पुरीए अवयरिया ॥ ३ ॥ कंचणसेट्ठिस्स पिया वसुहारा पउमिणी कुबेरस्स । धरणस्स महालच्छी वसुंधरा पुन्नसारस्स ॥ ४ ॥ एयासिं सिप्पीणव वियडोयरसंपुडेसु विमलाओ । जायाओ सुविसाओ ताओ मुत्तामणीउव्व ॥ ५ ॥ तारासिरिविणयादेविनामधेयाइं सकुलसाराइं । पप्फुल्लुप्पलनयणाहिं ताहिं नलिणीहिंव सहंति ॥ ६ ॥ सुहसंगहियकलाओ लायण्णुवहसियसिययरकलाओ । जणनयणहारिणीओ कमेण जायाओ तरुणीओ ॥ ७ ॥ पुव्विं पिय पुन्नाओ अन्नोन्नममंदनेहपुन्नाओ । सावयकुलजम्माओ पावियवरविरइधम्माओ ॥ ८ ॥ जिणदाणपुन्नगुणसकलाओ आय-ट्ठिऊण एयाओ । विणयंधरनामेणं वियाहिया इब्भपुत्तेण ॥ ९ ॥ एसो पुण इह भरहे गयसीसे पुरवरम्मि सुपयासे । राया वियारधवलो रज्जधुरा वहणवरधवलो ॥ १० ॥ तस्स घरो वेयाली उदारचित्तो दयाइगुणसाली । सययं परोवयारी आसि

दढं पावपरिहारी ॥ ११ ॥ सो पुण उदारयाए निच्चं असणाइयं मणुन्नंपि । कस्सइविस्साणिऊण उचियं उवभुत्तवं नियमा ॥१२॥ अह अन्नदिणे दिट्ठो उस्सप्पिणिनवमजिणवरो तेण । विंदुज्जाणे पडिमाए संठिओ मेरुथिरमुत्ती ॥१३॥ दट्ठूण तस्स-रूवं उवसमलच्छिं च चारुतवचरणं । असमप्पमोयवसओ पढिउमिणं सो समाढत्तो ॥ १४ ॥ "वपु सुंदरु अंगविन्नासु कट मणहर तेयसिरि कटरि कटरि लायण्णुववणह अइउवसमु लोयणहं अइय अइय वलि धम्मचरणहं कर हुरि नयणइं रंध-कणि अज्ज हु अज्जं सुसेउ वलि वलि जोयहु चोज्ज करुइ हु परमप्पा देउ ॥ १ ॥" इय उल्लसंतसद्धो थोउमसीमंतभत्तिरा-एण । बहुमाणमुव्वहंतो जिणम्मि एसो गिहं पत्तो ॥ १५ ॥ कुसलाणुबंधिकम्मोदएण अह तस्स भोयणावसरे । पत्तो तिलोयनाहो भिक्खट्ठा गिहदुवारम्मि ॥ १६ ॥ तं पेच्छिऊण वंदी आणंदरसोवरुद्धवंनियमो । पडिलाभेइ जिणिंदं परिवे-सियकामगुणिएण ॥ १७ ॥ चिंतइ य अहं धन्नो सफलं मे अज्ज जीवियं अज्ज । जं भयवं दाणमिणं पडिच्छए पाणिपुड-एणं ॥ १८ ॥ एत्थंतरम्मि गयणे उच्छलिओ देवदुंदुहिनिनाओ । घोसिंति अहो दाणं अहो महादाणमिइ विबुहा ॥ १९ ॥ जणजणियमहच्छेरं गंधोदयपुप्फवरिसणं जायं । उक्कोसा वसुहारा पडिया य घरंगणे सहसा ॥ २० ॥ अविय । नरनर-वइसुरअसुरा वंदित्तं वंदिणोवि से पत्ता । किंवा सुपत्तदाणा जायइ अच्चब्भुयं न जए ? ॥ २१ ॥ इय पयडं माहप्पं पेच्छंतो विसुद्धदाणधम्मस्स । भेत्तूण कम्मगंठिं दंसणसड्ढो इमो जाओ ॥ २२ ॥ विणिओइऊण वित्तं पवित्तपत्तेसु दूर-महुरा सो । चइऊण पूइदेहं पत्तो पढमं अमरगेहं ॥ २३ ॥ भोत्तूण चिरं भोए सुरसुंदरिविसरवड्ढियामोहे । चविउमम-रालयाए इहेव विणयंधरो जाओ ॥ २४ ॥ जाओ जहत्थनामो इमेण जाएण रयणसारिब्भो । जणणीविय पुन्नजसा

पुत्तजसा चेय संपत्ता ॥ २५ ॥ रूय कलाकलावो लच्छी कित्ती कलंकनिम्मुक्का । अतेवर सुतारं सव्वं दाणस्स फलमेयं ॥ २६ ॥ अविय "दाणं पुन्नतरुस्स मूलमणइ पावाहिमतक्खरं, दालिद्दुमकंदलीवणदवो दोहग्गरोगोसह । सोवाण गुरुसग्गसेलचडणे मोक्खस्स मग्गो वरो, ता दायव्वमिणं विउत्तविहिणा पत्ते सुपत्ते सया ॥ १ ॥" पत्तो कमेण जोयणमुव्वोयणमखिलकामचरियाए । जिणदाणपभावाओ इमस्स पयाओ घडियाओ ॥ २७ ॥ तम्मि समयम्मि राया तम्मि पुरे आसि धवलजसपसरो । णामेण धम्मबुद्धी सव्वं चिय धम्मबुद्धित्ति ॥ २८ ॥ लायण्णणीरसरिया गुणमणिभरियाऽकलंकफुल्लचरिया । घणदंती वरकंती देवी तस्सासि विजयती ॥ २९ ॥ सुपइट्ठिय सीमंतं विसयग्गामोयसोहियं निच्च । त घरघरणिं घरणिंव भुंजमाणस्स से रज्जो ॥ ३० ॥ नयरे नयरेहिल्लो को सुहिओ सुत्थओ दढं एस ? । एव पवत्ता वत्ता कइयावि तस्स अत्थाणे ॥ ३१ ॥ भणियं भडेण केणइ अग्गमणी सुत्थियाणमिह नयरे । वरइब्भसुओ धीम धणियं विणयंधरो नाम ॥ ३२ ॥ जस्स घणं धणयस्स य मयणस्सव अणविमोहणं रूयं । विण्णाणं विवुहाणददायगं देवगुरुणोव ॥ ३३ ॥ तह वरघरिणि चउक्कं पहसियसुरखयरनारि सुंदेरं । जस्साणासंपायणपवणं पुण्णपइ मुहकमलं ॥ ३४ ॥ भणियमवरेण तत्तो पणियवहूयण्णवायकरणेण । मा सुरखयरनरीसरदइयाओ हीलसु अणज्ज ! ॥ ३५ ॥ इयरेण तओ भणिय का हीला एत्थ वण्णओ को वा । भणियं सच्चमेयं सुपसिद्धं सव्वनयरीए ॥ ३६ ॥ देवाण दाणवाण य कुणंति उवाइयाइ जुवईओ । तारिसरूवस्स कए तविहदारत्थिणो तरुणा ॥ ३७ ॥ वच्चति कामिणीओ सव्वाओ निगयरूयगव्वाओ । चंकमियं उल्लियं जपियं च तासिं सओसाओ ॥ ३८ ॥ एवं बहुप्पयारं सोऊणमईव वण्णय तासिं । भवियव्वयानिओगा राया

रायाउरो जाओ ॥ ३९ ॥ ण तहा दिट्ठसरूवे रज्जंति जणा जणे गुणड्ढेवि । जह निग्गुणेवि परवयणवन्निए जयड्ढिई एसा
॥ ४० ॥ होंति वि धम्मबुद्धी अधम्मबुद्धी खणेण सो जाओ । कस्स व विवरीयत्तं ण होइ मयणेण मूढस्स ॥ ४१ ॥
एगत्तो कुलममलं मइलिज्जइ दहइ अन्नओ मयणो । दुत्तडिवग्घंतरसंठिओव्व दुहिओ तओ जाओ ॥ ४२ ॥ कुवियप्पल-
हरिहीरंतएणं चिंतामहण्णवुच्छंगे । आसासदीवभुओ लद्धो तेणेरिसोवाओ ॥ ४३ ॥ पच्छाइयपउरजणं दोसं उप्पाइऊण
से वणिणो । गिण्हामि वला ताओ न होमि गरहारिहो जेण ॥ ४४ ॥ इय निच्छिऊण पच्छण्णमेव भणिओ पुरोहिओ
तेण । विणयंधरेण सद्धिं कुण मेत्तिं कवडनेहेण ॥ ४५ ॥ तत्तोवि भुज्जखंडे एयं गाहं लहुं लिहाविता । पच्छण्णमेव मज्झं
उवणेहि अयाणियं तेण ॥ ४६ ॥ सा पुण ॥ पसयच्छि ! रइवियक्खणि ! अज्ज अभव्वस्स तुह विओगे मे । सा राई च
उजामा जामसहस्संव वोलीणा ॥ ४७ ॥ वडुएण तहेव कए रण्णा पउराण पेसियं भुज्जं । किर देविगंधपुडए पहियं विण-
यंधरेणेयं ॥ ४८ ॥ ता भो लिवीपरिच्छं काऊण विणिच्छयं कहह मज्झ । मा पच्छावि भणीहह अजुत्तमेयं कयं रण्णा
॥ ४९ ॥ तेहिवि न हुंति दुद्धे पूयरया तहवि सासणं पहुणो । कायव्वंति भणंतेहिं लिवीपरिच्छा कया हत्थं ॥ ५० ॥ दट्ठुं
लिविसंवायं भणियं पउरेण सुट्ठु सुविसायं । अत्थि लिवीसंवाओ नय घडइ इमं तु एयाओ ॥ ५१ ॥ अविय ॥ जो चरइ
मणभिरामे दक्खारामे सुहं विगयसंको । सो कंटहयसरीरे करी करीरे नहि रमइ ॥५२॥ अविय ॥ जो चेट्ठइ गोट्ठीए मुहु-
त्तमेत्तंपि तस्स धण्णस्स । वंजुलसंगेण विसंव पण्णगो मुयइ सो पावं ॥ ५३ ॥ ता परिभावउ देवो सम्मं परमत्थमेत्थ
वत्थुम्मि । अघडंतयंपि घडियं एयं पिसुणेण केणावि ॥ ५४ ॥ सच्छंपि फलिहरयणं उवहाणवसा कलिज्जए कालं । इय

वियरियमेरालाणो
सलसंगाओ सछु सलियं अक्खलियचरियस्स ॥ ५५ ॥ इय अपंते पवरे पडियार कुंजरोव अगणिंतो । मुदेह मंदिर लहुं निद्धाडिय परि-
पकमो असमंजसं राया ॥ ५६ ॥ पभणइ पुरिसे रे रे! आणेह बलावि तस्स जायाओ । त कारवेह सुद्धिं मम पुरओ जेण मुंचामि ॥ ५८ ॥
यण वूरं ॥ ५७ ॥ तुम्भे पुण णायरया विरुद्धयारिम्मि पक्खवाइल्ला । फियणेण मग्गणा इय गेहाओ धाडिया रण्णा ॥ ५९ ॥ एत्थंतरम्मि
एयं ते फरुसगिरं पवरा पवरा खणेण विमुद्दासा । छियणभयाओ पुरओ ठियाओ पवीणपत्ताओ ॥ ६० ॥ दट्ठूण ताण रूवं अप्प
ताओ विणयधरभारियाओ चवरोयि । सद्य न संति अमराळएयि एयंयिहवहूओ ॥ ६१ ॥ अणुकूलो मज्झ विही णूण ज फिर सुयाओ
डिरूयं पचिंतिओ राया । सद्य न संति अमराळएयि एयंयिहवहूओ ॥ ६१ ॥ अणुकूलो मज्झ विही णूण ज फिर सुयाओ
विट्ठाओ । पत्ताओ य गिह मे पयाओ अमयकूवीओ ॥६२॥ कह नाम पुण इमाओ नवनेहरसेण पुलइयंगीओ । लगि-
स्सति सय मे कंठे उक्कंठियमणाओ ? ॥ ६३ ॥ भुजंतीओ चिय णराण मयणरसकारणं जओ होंति । तयभावे किमिह
मुहं आयइ मयरमणिरमणेष ॥ ६४ ॥ अहवा सहेमि काल परिणामे सिज्झिही इमं सयं । मुक्खियरसेण पचंति उंबरा
णेह कइयावि ॥ ६५ ॥ इयचिंतिरेण तुरियं ताओ अतेउरमि खित्ताओ । सयणासणाइ सय दवाविय चंगभोगगं ॥ ६६ ॥
त पुण यिसंय गणिवं ताओ गुरुदुहतयग्गितवियाओ । उयविट्ठाओ धरणीयलम्मि सुद्धम्मि सुद्धाओ ॥६७॥ भणियाओ य
सयिणयं रायनिउत्ताहिं धाहुजुत्ताहिं । चेडीहिं नितणमेयं देवीओ मुयह उयेयं ॥ ६८ ॥ फलियं तुम्हाण फुडं पुव्वज्जियपुन्न-
पायवेणज्ज । ज एस अम्ह सामी वट्टइ अच्चतमणुकूलो ॥ ६९ ॥ जस्स पसज्जइ एसो तस्स हु चिंतामणिव सुहहेउ । रुट्ठो
जमोव जीयंतकारओ होइ नियमेण ॥ ७० ॥ ता एयस्स पसाया भुजह भोए यइच्छियविसाया । मुयह मणसतावं कुणह

कयत्थं पणयभावं ॥ ७१ ॥ इयजंपिरचेडीओ भणियाओ सुट्ठुनिट्ठुरमिमाहिं । उच्चेवकरेण हला! अलाहि हलबोलकरणेण
॥ ७२ ॥ जइ सट्ठो जीयंतं करेइ ता सुट्ठु सुंदरो एस । अखलियसीलाण जओ जणयइ मरणंपि सुहमेव ॥ ७३ ॥ मड्डाग
हणेण परित्थियाओ भुंजइ य नेह भिल्लोवि । लंघियकुलमज्जाओ तओवि अहमो इमो जाओ ॥ ७४ ॥ इच्चाइवयणनिब्भ-
च्छियाहिं चेडीहिं साहियं रण्णो । उच्चडइ ण चक्को कहवि देव! फलिहामलसिलासु ॥ ७५ ॥ णाऊण निच्छयं नरवईवि
चिंताउरो दढं जाओ । तत्तपुलिणम्मि मीणोव्व ण हु रइं लहइ सयणीए ॥७६॥ अविय ॥ सुयइ सुहं गयराओ घणकंटय
संगएवि सयणीए । रागीवि हंसतूलीगओवि निद्दं न पावेइ ॥ ७७ ॥ चिंतग्गिसंपलित्तो रयणिं संवच्छरोवमं गमिउं । कय-
सिंगारो सूरोदयम्मि तासिं गओ पासं ॥ ७८ ॥ अब्भुट्ठिओ न ताहिं तुच्छंपि न इच्छिओ नय तहावि । ईसरसिरिव्व रोरो
न पत्थिओ ताण सो रूवं ॥ ७९ ॥ अह पेच्छइ सवाओहुयवहजालालिक्कविलकेसाओ । अइणिव्विरनासाओ जरचीवर-
मलिनवेसाओ ॥ ८० ॥ मज्जारलोयणाओ दंतुरलंबोट्ठवंकवयणाओ । परिगलियजोव्वणाओ तुच्छं गलियाणिच्चरणाओ
॥ ८१ ॥ अइसयवीभच्छाओ रागीणवि रागहरणदच्छाओ । दट्ठूण ता नरिंदो चिंतइ धणियं निराणंदो ॥ ८२ ॥ किं
एस दिट्ठिबंधो मइमोहो सुविणयं व पेच्छामि । किं वा देवपओगो किं वा पावप्पभावो मे ? ॥ ८३ ॥ हंहो महंतमेयं
अच्छेरमदिट्ठमसुयमेत्ताहे । कत्थ गयं एयासिं खणेण तं तारिसं रूवं ? ॥ ८४ ॥ अह जाणियवुत्तंता सहसा तत्थागय
महादेवी । पायडियपेमकूवा पयंपिउं चेवमारद्धा ॥ ८५ ॥ हद्धी अणज्ज ! रज्जसि विलीणहीणासु परिसित्थीसु । अमुणिय-
पत्तविसेसो अवगन्नसि रायदुहियाओ ॥ ८६ ॥ न कलेसि कुलकलंकं विरज्जमाणं गुणं न लक्खेसि । एवं णिम्मज्जाओ

कह धायसि परञ्जणे मेरं ? ॥ ८७ ॥ एवं बहुप्पयार उवलद्धो पत्थियो पियथमाए । लज्जोणओ विसज्जइ सज्जो विणयं-धरपियाओ ॥ ८८ ॥ दट्ठुं विसज्जियाणं रूव साहाविय पुणो तासिं । कारणजिण्णासाए चिट्ठइ चिंतापरो णिद्धं ॥ ८९ ॥ आयण्णियमण्णविणे सूरी सन्नाणसंपयानिलओ । नयरुज्जाणे रम्मे ओसरिओ सूरसेणोत्ति ॥ ९० ॥ चलिओ पमोयक-लिओ सपउरमिच्चो तओ पुरीनाहो । उयविट्ठो य सुदिट्ठो तयतिए वंदणापुव्वं ॥ ९१ ॥ पारद्धा य भयवया धम्मकहा मोहकंदनिद्दलणी । लद्धायसरेण तओ पुच्छियमेयं पुहइपहुणा ॥ ९२ ॥ भयवं ! किं कयमसमं सुकयं विणयंधरेण पुव्व-भवे । जं विजियसुरवहूओ कण्णाओ पेणेण पत्ताओ ? ॥ ९३ ॥ कत्तो धा सुकयाओ एयासिं रूवमेरिसमपुव्व । केण पओगेण तया विरूवया झत्ति संजाया ? ॥ ९४ ॥ इय नरवइणा पुट्ठे पवरा विणयधरो सह पियाहिं । सव्वे सकोउग मणा गुरुवयणमुवट्ठिया सोउ ॥ ९५ ॥ अह सुरदुंदुहिघोसो परिसायणजणियबहलपरितोसो । धजरइ परहियसी जहट्ठियं केवलिमहेसी ॥ ९६ ॥ विणयंधरपुव्वभवे कहिए तासिं च तस्स घरिणीण । तह देवयापभावे विरूवभावस्स हेउत्ति ॥ ९७ ॥ उग्घडियतिव्वसंवेगभावणाभावियाण्ण सयराहं । जाओ विसयविरागो तेसिं नरनाहपमुहाणं ॥ ९८ ॥ महया विच्छड्डेणं जणाणमाणददायगेण दड्ढं । पयइयाणि कमेणं पत्ताणि य सासयं ठाण ॥ ९९ ॥ एवं अकरणनियमो सय अणायारपरिहरणहेऊ । असेसिंपि महूण एउदाहरणओ नेओ ॥ १०० ॥ एतत्कथानकसमग्रगाथाक्षरार्थस्य विस्तरः कथानकादेव सुखेनावगम्यत इति नातिविस्तरभीरुतया व्याख्यात इति ॥ ७२८ ॥

समाप्तं च रति बुद्धि-रिद्धि-गुणसुन्दरीणां कथानकम् ॥

इत्थं देशविरतिमपेक्ष्याकरणनियमज्ञातान्यमिधाय सर्वविरतौ तद्वैशिष्ट्यमभिधित्सुराह;—

देसविरइगुणठाणे अकरणणियमस्स एव सब्भावो । सव्वविरइगुणठाणे विसिट्ठतरओ इमो होइ ॥७२९॥

अकरणनियमस्य सर्वविरतौ वैशिष्ट्यम्-

देशविरतिगुणस्थाने यावज्जीवं परपुरुषपरिहारलक्षणेऽकरणनियमस्योक्तलक्षणस्यैवं रतिसुंदर्यादिशीलपालनन्यायेन सद्भावः सम्भव उक्तः। देशविरतिगुणस्थानकेऽपि पापाकरणनियमः सम्भवतीत्यर्थः। सर्वविरतिगुणस्थानके यावज्जीवं समस्तपापोपरमलक्षणे विशिष्टतरको देशविरत्यकरणनियमापेक्षयाऽकरणनियमो भवति ॥ ७२९ ॥ अत्र हेतुमाह;—

जं सो पहाणतरओ आसयभेओ अओ य एसोत्ति। एत्तो च्चिय सेढीए णेओ सव्वत्थवी एसो ॥७३०॥

यद्यस्मात्कारणात् स सर्वविरतिलक्षणः प्रधानतरकः अतिप्रशस्त आशयभेदः परिणामविशेषः। अतश्चास्मादेव परिणाम विशेषादेषोऽकरणनियमः प्रधानतर इति प्रकृतेन सम्बन्धः। इति प्राग्वत्। अत एवाशयभेदात् श्रेण्यां क्षपकश्रेणिनामिकायां "अणमिच्छमीससम्मं" इत्यादिकर्मप्रकृतिक्षपणसिद्धायां ज्ञेयः सर्वत्रापि सर्वकर्मस्वपि तत्र तत्र गुणस्थानके क्षयमुपगतेष्वेषोऽकरणनियमः, यत्क्षीणं तत् पुनर्न क्रियत इत्यर्थः। कर्मप्रकृतिक्षयक्रमश्चायं कर्मस्तत्रशास्त्रप्रसिद्धो यथा—"अणमिच्छमीससम्मं अविरयसमाइ अप्पमत्तंत्ता। सुरनरतिरिनिरयाउं नियभवे सव्वजीवाणं ॥ १ ॥ सोलसअट्ठेक्केकं छक्केक्केक्कखीणमनियट्टी। एवं सुहुमसरागे खीणकसाए य सोलसगं ॥ २ ॥ बावत्तरिं दुचरिमे तेरसचरिमे अजोगिणो खीणो। अडयालं पयडिसयं खविय जिणं नेव्वुयं वंदे ॥ ३ ॥" ॥ ७३० ॥

॥ ३३८ ॥

एत्तो उ वीयरागो ण किंचिवि करेइ गरहणिज्जं तु । ता तत्तगइखवणाइकप्प मो एस विण्णेओ ॥७३१॥

इतस्त्वेव एव अकरणनियमात् प्रकृतरूपात्, वीतरागः क्षीणमोहादिगुणस्थानकवर्त्ती मुनिर्न नैव किञ्चिदपि करोति जीवहिंसादि गर्हणीयं स्वयंरूपं देशोनपूर्वकोटीकालं जीवन्नपि । तत् तस्मात् तत्तद्गतेस्तस्या गतेर्नारकतिर्यग्गतिरूपायाः क्षपणादिविकल्पः, तत्र क्षपणं निर्मूलमुच्छेदः, स चानयोरनिवृत्तिबादरगुणस्थाने त्रयोदशनामप्रकृतिक्षपणकाले सम्पद्यते । आदिशब्दात् पुनरनुदयरूपोऽनुबन्धव्यवच्छेदः । स च निवृत्तप्रकृतिगतद्वयप्रवेशानामप्याप्यमास क्षपकश्रेणीनां शालिभद्रादीनां वाच्यः । (ग्रन्थ० ११०००) एषोऽकरणनियमो विज्ञेयः । अयमत्र भावः—यथा नरकगत्यादिकर्मक्षयादिभिरनुदययोग्यतानीतं सन्न कदाचिदुदयमासादयति, तथाऽकरणनियमे सञ्जाते न कदाचित् पापे प्रवृत्तिः प्राणिनामुपजायत इति ॥ ७३१ ॥

तह भावसजयाणं सुव्वइ इह सुहपरंपरासिद्धी । सावि हु जुज्जइ एवं ण अण्णहा चिंतणीयमिणं ॥ ७३२ ॥

तथेति दृष्टान्तान्तरसमुच्चये । भावसंयतानां निर्व्याजयतीनां श्रूयते समाकर्ण्यते इह जिनप्रवचने सुखपरंपरा सिद्धिः—प्रतिभवं विशिष्टसुखलाभात् पर्यन्ते निर्वृतिरिति । सापि सुखपरंपरासिद्धिर्न केवलं तत्तद्गत्यादिक्षपणम्, हुर्यस्माद्, युज्यते एवं पापाकरणनियमलक्षणात् प्रकारात्; न नैवान्यथा एतत्प्रकारविरहेण । चिन्तनीयं विमर्शनीयमिदमस्मदीयमुक्तम् ॥ ७३२ ॥ एतदेव भावयति;—

अकरण-
नियमस्य
सर्ववि०—
वैशिष्ट्यम्—

सइ गरहणिज्जवावारबीयभूयम्मि हंदि कम्मम्मि। खविए पुणो य तस्साकरणम्मी सुहपरंपरओ ॥७३३॥

सदा सर्वकालं गर्हणीयव्यापारबीजभूते शीलभंगादिकुत्सितचेष्टाविषवृक्षप्ररोहहेतौ, हंदीति पूर्ववत्, कर्मणि मिथ्यात्वमोहादौ क्षपिते, पुनश्च पुनरपि तस्याकरणे स्वप्नावस्थायामप्यविधाने सुखपरंपरक उक्तरूपः सम्पद्यते ॥ ७३३ ॥

आहरणा पुण एत्थं बहवे उसभाइया पसिद्धत्ति । कालोवओगओ पुण एत्तो एक्को पवक्खामि ॥७३४॥

आहरणानि ज्ञातानि पुनरत्र प्रकृतेऽर्थे बहवो भूयांस ऋषभादिका ऋषभभरतादयः प्रसिद्धाः सर्वशास्त्रेषु विख्याताः, इति नात्र तद्वक्तव्यताप्रपंचनमाद्रियते । कालोपयोगतः प्रवर्त्तमानदुष्षमालक्षणः कालोपयोगमाश्रित्य पुनरित ऊर्ध्वमेकमाहरणं प्रवक्ष्यामि ॥ ७३४ ॥ एतदेव प्रस्तावयति;—

एयम्मिवि कालम्मी सिद्धिफलं भावसंजयाणं तु । तारिसयंपि हु णियमा बज्झाणुट्ठाण मो णेयं ॥ ७३५ ॥

एतस्मिन्नपि काले प्रायः कलहडमरकराऽसमाधिकारकैः स्वपक्षगतैः परपक्षगतैश्च जनैः सर्वतः संकीर्णे दुष्षमालक्षणे सिद्धिफलं बाह्यानुष्ठानं ज्ञेयमित्युत्तरेण योगः । केषामित्याह—भावसंयतानां तु आजीविकादिदोषपरिहारेण प्रारब्ध सद्भूतव्रतानामेव साधूनाम् । तादृशकमपि संहननाद्यभावेन कालानुरूपमपि । हुरवधारणे भिन्नक्रमश्च । ततो नियमादेव बाह्यानुष्ठानम्, आलयविहारादिकम्, इच्छामिच्छाकारादिकं च ज्ञेयम् । तथाहि यादृशीमीश्वरस्तथाविधदेवतापूजनादिकाले कोटिव्ययेनाशयशुद्धिमासादयति, तादृशीं दरिद्रः काकिणीमपि व्ययमान इति लौकिकदृष्टान्तसाम-

ध्यांधु इहाशठप्रकृतयो वर्धमानानुरूप धर्मचरणमनुतिष्ठन्तः साम्प्रतमुनयस्तीर्थकरकालभाविसाधुसाधव इव मोक्षफल-भागिनोभाजो जायन्त इति ॥ ७३५ ॥ अथैतद्वक्तव्यताया 'संखो' इत्यादिगाथासमूहमाह—

संखो कलावई तह आहरणं एत्थ मिहुणय णेयं । चरमद्धायऽवितहचरणजोगओ सति सुहं सिट्ठं ॥७३६॥
संखो नामेण निवो कलावती तस्स भारिया इट्ठा । तीए भातिणियगयपेसणमव्वंगसिति रन्नो ॥ ७३७ ॥
गुव्विणिविसज्जणाणं इत्थे देवंगमा इयाणं च । पढमं च देविदंसण साहण तह तस्स पएच्चि ॥ ७३८ ॥
तन्नेहा सयगहणं एए अहमेव तस्स अप्पिसं । परिहणतोसा सहिसनिहाण तह भासणं चित्तं ॥ ७३९ ॥
एएहिं दिट्ठेहिं सो च्चिय दिट्ठोत्ति परिहिएहिं तु । सो च्चिय ओसत्तो सहि! एमादि अतीवनेहजुयं ॥ ७४० ॥
वीसत्थ भासियाणं सवणत्थं आगएण रन्ना ओ । सयमेव सुयं एयं कोवो अवियारणा चेव ॥ ७४१ ॥
एत्थ य इम निमित्तं अन्नमिणं मग्गियंपि नो दिन्नं । अन्नेण नियपियाणेहओत्ति गयसेट्ठिपुत्तेण ॥ ७४२ ॥
पट्ठवणमागयाणं चंडालीणं च दाणमाणाए । रन्नम्मि बाहुछेयं कुणहत्ति इमीए पावाए ॥ ७४३ ॥
करणं वाहाणयण तह दुक्खा पसवणं णईतीरे । डिंभपलोट्टण णइएइमुहधरणं कहवि किच्छेण ॥ ७४४ ॥

देवयकंदण सच्चाहिठाण तह वाहुभावओ चरणं। तावसकुमारदंसण गुरुकहण तवोवणाणयणं ॥ ७४५ ॥
रण्णो अंगयदरिसण णामे संका य सेट्ठिपुच्छणया। चिट्ठंति दंसणे णाण सोगमरणत्थणिग्गमणं ॥७४६॥
बहि चेईहर अभि अमियतेय सुनिमित्त जोगओ धरणं। कहणा ण इमोवाओ एयम्मी पत्थुए णायं॥७४७
गंगातीरे सोत्तिय चंडालाइरच्छाइजरचीरे । धण्णे विच्छित्तशुद्धयपरंपराए महादोसो ॥ ७४८ ॥
तस्स परिवज्जणत्थं णिज्जामगपुच्छ उच्छुदीवम्मि। कहिए णेयावणमच्छणा य तह उच्छुवित्तीए ॥७४९॥
कालेण भिण्णवाहण वाणियगमणमुच्छुरस सण्णा । पिंडागारा वहुसो जायाणेगेसु ठाणेसु ॥ ७५० ॥
इक्खाहारा सोत्तियमुहदुक्खणयम्मि सन्नपासणया । इक्खुफलत्ति य भक्खण गवेसणा चेव जत्तेण७५१
एवं नियसन्नायवि भक्खण कालेण दंसणं तस्स। पुच्छण साहण पीती ततो य आहार वोल्लंति ॥७५२॥
भक्खामि णिच्चमुच्छुं किं ण लभसि तप्फले ण होंतित्ति। दंसेमि अहं भद्दत्ति दंसणे हंत सण्णेसा ॥७५३॥
कस्स ममं चिय किं णो अच्छा कालेण कढिणभावाओ।सच्चं ण अण्णहेयं विण्णासणओ तहा णाणं॥७५४ ॥ २४० ॥
पच्छायावो बोहणमेसा लोगट्ठिई ण तत्तमिणं । आणायारो सेयं तत्तो सुद्धी उ जीवस्स ॥ ७५५ ॥

णियदेसागम कहणं पायच्छित्तकरणे च जत्तेण । सवणं च तत्तनाणं आसेवणमुचियजोगस्स ॥७५६॥
ता जइ सो असुहभया मोहाओ असुहमक्खण पत्तोतह दुक्खभया तंपि हु मा दुक्खोहं समादियसु ७५७
सत्थमणिएण विहिणा कुणसु तुमं एत्थ दुक्खपडियारं। अप्पवहो पुण सावगा पडिसिद्धो सवसत्थेसु७५८
अप्पपरोभयमेया तिविहो खलु वण्णिओ वहो समए।जंतेणाकालम्मी इओवि दोसोत्ति एसाणा ॥७५९॥
दोसा उ य णराणं विण्णेय सवमेव वसणंति । जं पावफलं दुक्खं ता अलमेएण पावेण ॥ ७६० ॥
अण्णं च निमित्ताओ मुणेमि णेगंतियं तुहं वसणं। अवि अब्भुदयफलमिणं ता चिट्ठह जाव अज्जंति७६१॥
एवंति अब्भुवगयं ठिओ य णयराओ बाहिरे राया। धम्मकहसवण तोसो सुवणं तत्थेव विहिपुवं ॥७६२॥
सुमिणो य चरमजामे कप्पलया फलवई तहा छिण्णा। लग्गा विसिट्ठ फलया रूवेणऽहिगा य जायत्ति७६३
मंगलपाढाउयसद्द बोहणं सहरिसो तओ राया । विहिपुवं गुरुमूलं गओ तहा साहियमिणं तु ॥ ७६४ ॥
गुरुणो जहत्थ मीणण रण्णो तोसो गवेसणुवलद्धी। सवस्स जहा वत्तस्स हरिसलज्जाउ तो रण्णो॥ ७६५ ॥
मिलणं गुरुबहुमाणो धम्मकहा बोहि सावगत्तं च । थंभवय जावजीवं उभयाणुगयं दुवेण्हंपि ॥ ७६६ ॥

अहियं च धम्मचरणं चेईहरकारणं तहा विहिणा। पुत्तविवड्ढण ठावण णिक्खमणं दाण विहिपुवं ॥७६७॥
चरमद्धादोसाओ संघयणाइविरहेवि भावेण। संपुण्णधम्मपालणमणुदियहं चेव जयणाए॥ ७६८ ॥

आसीह जंबुदीवे दाहिणभरहद्धमज्झभागम्मि । सिरिमंगलामिहाणो देसो देसियविहियतोसो ॥ १ ॥ णट्ठपरचक्कतक्करसंचारे छंदचारिचउचरणे । देसम्मि तम्मि रम्मं संखपुरं नाम वरनयरं ॥ २ ॥ तं पुण तरुणिमुहंपिव सुदीहरच्छं, समुज्जलदियं च । सइ संचरंतसूरं ताराहरणं च गयणं व ॥ ३ ॥ रेहंतचित्तसालं बहुसाहारं सुजाइरमणीयं । पुन्नागनागरम्मं परमुज्जाणं तयं नयरं ॥ ४ ॥ सुरघरझउब्भियंगुलि कहइ व तं तूरगहिरघोसेण । भणह जणा! जइ अन्नं नरलोए एरिसं नयरं? ॥ ५ ॥ संखोव्व धवलवन्नो नियरवसुंदेरजणियजणतोसो । सुद्धकुलजलहिजाओ अहेसि संखो निवो तत्थ ॥ ६ ॥ रज्जमवज्जविरहिओ सो पालइ दूरमुज्जलपयावो । अमयकरोव्व सुहकरो करेहिं अइसिसिररूवेहिं ॥ ७ ॥ अन्नम्मि दिणे रन्नो अत्थाणगयस्स विणयसंपन्नो । गयसेट्ठिसुओ दत्तो पडिहारनिवेइओ पत्तो ॥ ८ ॥ मोत्तूण चलणमूले रायारिहपाहुडं कयपणामो । सप्पणयमासणगओ भणिओ सो नरवरिंदेण ॥ ९ ॥ कीस चिराओ दीससि गयनंदण! सुट्ठु देहकुसलं ते। भणियं च तेण कुसलं संपइ देवाणणे दिट्ठे ॥ १० ॥ कारणमेत्थ महापहु! कुलधम्मो एस वणियलोयस्स । कीरइ धणज्जणं जं दिसिजत्ताएवि गंतूण ॥ ११ ॥ अन्नं च ॥ दुपरिच्चयघरिणिघरो जो न नियच्छेइ महियलं मणुओ । सो कूयदद्दुरो इव सारासारं ण याणेइ ॥ १२ ॥ नज्जंति चित्तभासा तह य विचित्ताउ देसनीईओ । अच्चब्भुयाइं बहुसो दीसंति

मर्हि भमतेहिं ॥ १३ ॥ ता देव ! देवसालं नयरं नयराइयं जयपयासं । अहमत्थत्थी सुत्थं वणिजकज्जे गओ आसि ॥ १४ ॥ एसा भणियं साहसु जंताइंतेण तत्थ य गएण । किं सच्चवियमत्तं अच्छरियं चित्तसमणहरण ? ॥ १५ ॥ दत्तेण भणियमिह देवसालमइयोजसयसमाइण्णं । पुरमत्थि विसाल फलिहसालपरिवेढियं तत्थ ॥ १६ ॥ अप्पाडिमाइं सुरमंदिराइं अकरो इय नियसइ सुहत्थी । कस्सवि य नत्थि माया गयघाओ तह अणो सवो ॥ १७ ॥ णारीणंपि ण रक्खा इच्छिज्जइ अत्थ वेसलोगेवि । नो मग्गिज्जइ मुद्धी केसाणं सवहा जत्थ ॥ १८ ॥ अवि य । मासाहारा चीयरचरिया तह देव ! अत्थ सकलत्ता । दीसंति महाणमुणी कहिमो मे ! किंत्तियं देव ! ॥ १९ ॥ अन्नंपि किंपि चोज्ज दिट्ठं तं पुण ण साहिउं सक्का । सयमेव तं पलोयउ णीलुप्पललोयणो देवो ॥ २० ॥ इय भणिऊण पयत्तेण गोविय कड्डिऊण नरवइणो । चित्तफलयं पणामइ राया पासइ करे धरिउं ॥ २१ ॥ दिट्ठा तत्थोवहसियतियसवहुमणथमकसंजणणी । एगा कन्ना लायण्णसलिलकल्लोयमाणथणी ॥ २२ ॥ चिंतिओ णेण पणामो णूणं रंभा तिलोत्तमा यावि । एसा देवी इय माणसम्मि परिचिंतियं तेण ॥ २३ ॥ अवो ! सरलसहावस्स तुज्झ एसा कह कुडिलरूवा । जाया वयणपरत्ती सहासवयणेण इय भणिओ ॥ २४ ॥ निज्झाइया अइचिर भणियं अवो ! असवगो कोवि । विन्नाणपगरिसो तस्स जेण लिहिया इमा एवं ॥ २५ ॥ का पुण एसा देवित्ति, पुच्छिए राइणा भणइ दत्तो । दिट्ठमणुण्ण लिहमाणगस्स को पगरिसो एत्थ ! ॥ २६ ॥ एगरसचिय विण्णाणपगरिसो भण्णए पयावइणो । जेण पडिच्छंदस्सवि विरहे एसा विणिम्मविया ॥ २७ ॥ किं एत्थ अपडिपुण्णं भणियं रण्णा जमिंदुबिंबनिभं । वयणं कमलदलोयममच्छिजुय, किंपि रमणिज्जो ॥ २८ ॥ अंगाण विन्नासो,

लायन्नं जलहिसलिलओ अहिगं। दिट्ठीभंगो रंगस्स सरिसओऽणंगणट्टस्स ॥ २९ ॥ कण्णंतपत्ततिक्खंतलोयणा किंच हसिरभणिरेसा। चित्तट्ठियावि देवी हरेइ चित्तं फुडं मज्झ ॥ ३० ॥ दत्तेणुत्तं देवेण माणुसीवि य इमा कया देवी। अहवा मणुस्सिओ च्चिय देवस्स हवंति देवीओ ॥ ३१ ॥ एवंविहाओ किं माणुसीओ भो दत्त! कत्थइ भवंति। पहसियवयणेण अणेण भासियं सुणउ ता देवो ॥ ३२ ॥ सा अन्नच्चिय लीला अन्ना सा अंगचंगिमा कावि। जा तीए माणुसीए लिहणं पुण सरणकज्जेण ॥ ३३ ॥ भणियं सविम्हएणं रन्ना ता भद्द! कहसु का एसा। पडिभणइ तओ दत्तो एसा मम देव! भइणित्ति ॥ ३४ ॥ जइ तुह भइणी ता दत्त! सा ण दिट्ठत्ति भणसि किं एसा। इयरेण भणियमिण्हिं कहेमि देवस्स परमत्थं ॥ ३५ ॥ जणगस्सुम्मड्डाए चलिओहं देसदंसणट्ठाए। गहियसुमहग्घभंडो अक्खंडपयाणओ संतो ॥ ३६ ॥ लंघियअणेगदेसो संपत्तो देवसालनगरस्स। जं संधीए अरण्णं सुण्णं गज्जंतसद्दूलं ॥ ३७ ॥ सन्नद्धपवरसुहडपरिवुडो तुरियतुरयमारूढो। सोहेमि अग्गमग्गं भिल्लपुलिंदाइसंकाए ॥ ३८ ॥ भीमम्मि तम्मि दिट्ठो एगो एगत्थ पहसमासन्नो। आसन्नमयतुरंगो सहसा पुरिसो अविचलंगो ॥ ३९ ॥ सव्वंगसुंदरो किं रइविरहे एस मुच्छिओऽणंगो। एमाइकयवियप्पो पलोइओ सो मए गंतुं ॥ ४० ॥ सो सावसेसजीओ णाउं सो सिसिरवारिणा सित्तो। लद्धपुणण्णवसण्णो पुणोवि सो पाइओ नीरं ॥ ४१ ॥ छाओयरोत्ति स मए मोयगभोगेण पीणिओ तत्तो। पुट्ठो सुपुरिस! कत्तो कह वा पत्तो सि वणगहणं? ॥४२॥ तेण वुत्तं। जं ण मणोहरविसओ न कामचारेण गम्मए जत्थ। कम्मपवणेण पाणी निज्जइ उप्पाडिउं ताहे ॥ ४३॥ ता देवनंदिदेसा तुरंगहरिओ अहं इहायाओ। तुब्भेवि भणह सुपुरिस! एत्तो संपत्तिया कत्थ? ॥ ४४ ॥ भणियं मयावि

शङ्खकलावतीनिदर्शनम्—

अम्हे तद्देसविभूसणं गमिस्सामो । सिरिदेयसालनयर एगो सत्थो तओ दोण्हं ॥ ४५ ॥ हययाहणपरितत्ता तुम्हे ता मे
सुहासणं भयह । एयति भणिय सो तं सुहासणं लहु समारूढो ॥ ४६ ॥ तो हासतोसयहुला अइच्छिया किंचियंपि तं रत्तं ।
जाया विभावरी विहियमुप्पयाणं तओ सत्थ ॥ ४७ ॥ बीयदिवसम्मि सहसा तुरियतुरगयट्टदोघट्ट । छलकलछवोकाको-
लाहलभरियदिसिचक्क ॥ ४८ ॥ वज्जंतढक्कढक्काहुडुक्ककंसालकाहलरयेण । पूरियभुवणं सहसा पुरओ सेन्न पुलोएमो
॥ ४९ ॥ खुहिया य सत्थसुहडा तुरियं सण्णद्धिमहसमावन्ना । मा भाहिंच्चि भणतो ममासवारो पुरो पत्तो ॥ ५० ॥ मो
भो दिट्ठो कघइ भणमाणेणं अयछिओ हत्थो । सयमेय तेण एसो जाया हरिसाउला दोवि ॥ ५१ ॥ तो विन्नाययइयरो
समागओ तत्थ विजयभूयालो । जयसेणकुमारो जयउ जंपिय यंदिलोएण ॥ ५२ ॥ तेणवि पयचारपरायणेण अब्भुट्ठिऊण
णरनाहो । णियजणओ सप्पणयं पणओ रोमंचियंगेण ॥ ५३ ॥ आपुच्छिओ कह तुमं पच्छ ! इमं रज्जमज्झमावडिओ ।
तेणवि भणयं जह देव ! तेण वुड्ढेण अस्सेण ॥ ५४ ॥ अडविं पयेसिओ इममाणुसं तो मए सुखिण्णेण । मुक्का यग्गा
परिसंठिओ य एसो लहु चेय ॥ ५५ ॥ तइओ हं तत्तो अकज्जकारिचि एस मुणिऊण । मन्ने मुक्को पाणेहिं तक्खणा ताय !
तत्तो हं ॥ ५६ ॥ गिम्हसमुब्भयतण्हापरायणो दारुणं समं पत्तो । अधारियं जयमिण सर्मतओ पेच्छिउं लग्गो ॥ ५७ ॥
पत्तो पर ण जाणामि किंपि संजायमंतरे तम्मि । जीवायओ म्हि अनिमित्तबंधुणा पुरिससीहेण ॥ ५८ ॥ एएण सत्थ-
याहेण जंपमाणेण एयमुवइट्ठो । तेणाहं नरयइणा सयल च णिभालिओ तेण ॥ ५९ ॥ भणियं कयप्पणामेण मज्झ सत्ती
ण पाणदाणम्मि । देयस्सेव पभावो कुमरो जं जीविओ एसो ॥ ६० ॥ रन्ना परितोसमुवागएण आलिंगिओ दढं भणि-

ओ। तं भद्द! मज्झ पुत्तो पढमो निरुविग्गओ विससु ॥ ६१ ॥ तो सत्थरक्खवाले निरूविउं देवसालनयरम्मि। नीओ समगंचिय दाविया य पडिवत्तिया रम्मा ॥६२॥ ततः। कहकहवि तेहिं हरियं रायकुमारेहिं देव! मह हिययं। जह जणणिजणयनयरदेसवासस्स नो सरइ ॥ ६३ ॥ अत्थि पुण तस्स रन्नो धूया सिरिदेविकुच्छिसंभूया। लक्खणधरी सुरूवा अणुया जयसेणकुमरस्स ॥ ६४ ॥ तुलियतिलोत्तमतेया कलाकलावम्मि सुट्ठु पत्तट्ठा। जणमणहरणसुचरिया कलावई सच्चवियनामा ॥ ६५ ॥ तीए अणुरूववरो गवेसिओ सव्वओ न उण लद्धो। चिंताणलेण उज्झंति तेण पियरो य भाया य ॥ ६६ ॥ अविय। जायंतिय दीणिम जणंति, जोव्वणसंपत्तिय, चिंतासायरि खिवहिं तवहिं परमंदिरि जंतिय। पियपरिचत्त अहुंतपुत्त मणुतावहि जणयह, जम्मदिणिच्चिय नयण नीरु निंदिज्जइ धूयहं ॥ ६७ ॥ भणिओ तेहिं तओ हं भइणीए लहसु किंचि वरमुचियं। जं वहुरयणा पुहवी तुमंपि वहुहिंडणसहावो ॥ ६८ ॥ एवंति भणंतेणं मएवि लिहिओ इमीए पडिच्छंदो। तयणुण्णाओ कमसोहिज्जो गेहम्मि पत्तो म्हि ॥ ६९ ॥ फुरइ पुण मज्झ हियए एसा देवस्स चेव उचियत्ति। नियसामियं पमोत्तुं रयणं को सहइ अन्नस्स? ॥ ७० ॥ कुलगिरिसमुब्भवाणं ठाणं रयणायरो हु सवियाणं। मोत्तूण ससिं अन्नत्थ कत्थई घडइ किं जोण्हा? ॥ ७१ ॥ तं सोऊण णरिंदो ताहे चिंताउरो दढं जाओ। कह मज्झ इमाए समं लहुमेव समागमो होही? ॥ ७२ ॥ एत्थंतरम्मि मज्झण्हसमयसूयाकरो सुरगिहेसु। संखरवो संजाओ पढियं तह कालकहगेण ॥ ७३ ॥ उल्लसियतेयपयरो सूरो जणमत्थयं कमइ एसो। तेयगुणब्भहियाणं किमसज्झं जीवलोगम्मि? ॥ ७४ ॥ सिंगारवुड्ढिजणणी मणोरमा वहुमहूसवसणाहा। देवच्चणेण लब्भइ लच्छी दइया य कमलच्छी ॥ ७५ ॥

अत्थाणमडवा सो उट्ठित्ता कयसिणाणकायव्वो । देवाइपूयणं काउ किंचि आहारमुवभुत्तो ॥ ७६ ॥ ववलद्धो रसणाण
महुराईण ण कोवि आसाओ । तं चिय कलायई माणसम्मि सइ संभरतेण ॥ ७७ ॥ तो सुत्तो सयणीए कत्थइ वत्थुम्मि
रइमयायंतो । परिचिंतिउ पवत्तो इमेरिसं उम्मणो संतो ॥ ७८ ॥ भद्दं ते देव ! जेण जियतियसवहू निम्मिया सा मयच्छी,
सं खूण ज न सिद्धा गयणगमक्खमा माणयाणंपि पक्खा । तम्हा अम्हंपि इण्हि कुणसु पहु ! लहु सुंदरं पिच्छभारं, पेच्छा-
मो जेण हत्थ पयणजलरुह दुल्लहं पाडहाए ॥ ७९ ॥ किं होही सा राई दिवसो वा अमयणिम्मिओ कोइ । जत्थ रमिस्स
तीसे उरम्मि हंसो सरयरेव ॥ ८० ॥ कइया वा महुराहरदलकलिए वयणपंकए तीसे । काहं महुयरलीलं अवियण्हो मेय-
रामोए ! ॥ ८१ ॥ एमाइ चिंताचिंताहीरंतो अच्छिऊण किंपि खणं । पुणरवि अत्थाणगओ तीए कहाए दिणं नेइ ॥८२॥
अह दुइयदिणे रण्णो नमंतसामंतचक्कवालेण । सेविज्जमाणचरणारविंदजुयलस्स सहसत्ति ॥ ८३ ॥ चारपुरिसेण केणइ
सिट्ठं गुरुसासरुद्धकंठेण । देव ! महंत सेन्न पविसइ कत्तोवि तुह देसे ॥ ८४ ॥ रहचक्कघणघणारवगयगज्जियतुरयखुरर
घुम्मीसो । कोलाहलो दिसाओ पूरइ वणसत्तसंतासी ॥ ८५ ॥ अविय । उद्दंडधरियवरपुंडरीयडिंडीरपिंडपंडुरिय ।
उम्मग्गलग्गसीरोयनीरसक तय कुणइ ॥ ८६ ॥ पडंति विणयपणया सवे देवस्स सीमसामंता । त पुण अणज्जमाण समा-
गयं देव ! कत्तोवि ॥ ८७ ॥ सोऊण इमं रणकेलिकोड्डिओ भिउडिभंगभीमंगो । लीलाउयनिहयनिहयमहियलो आह
भूवालो ॥ ८८ ॥ रे रे दिज्जउ तुरियं पयाणढक्का करेह संजत्तिं । सूरह भो सामंता खेल्लणयं आगयं किंपि ॥ ८९ ॥
म ५९ लद्धाएसा सिग्घं पउणीकाउं भडा समावत्ता । रहगयतुरगवाहणसणाहे पहरणोहे य ॥ ९० ॥ किं किंति वाहरंतो सम-

त्तो भमइ णायरो लोओ । आयन्निज्जइ वहलो पए पए हलहलारावो ॥ ९१ ॥ एत्थंतरम्मि दत्तो पहसंतो नरवरंतिए पत्तो । जंपइ अकंड विड्डुरमेयं किं देव! पारद्धं? ॥ ९२ ॥ णणु एयं तं रयणं सयंवरं एइ जमिह देवस्स । चित्तट्ठियंपि दिट्ठं चिट्ठइ चित्तट्ठियं चेव ॥ ९३ ॥ सो एस जयकुमारो दिसिदिसिवित्थरियकित्तिपब्भारो । रूवविणिज्जियमारो संपत्त-कलाजलहिपारो ॥ ९४ ॥ तव्वयणाओ राया सहसा वुड्डोव अमयकुंडम्मि । उवसंतचित्तदाहो सपमोयमणो दढं जाओ ॥ ९५ ॥ दाऊण कणयजीहं सयलं दत्तस्स अंगलग्गं च । पभणइ कह पुण एयं सुंदर! अइदुग्घडं जायं ॥ ९६ ॥ दत्तो आह हसंतो अचिंतमाहप्पयाए देवस्स । संघडइ दुग्घडंपि हु भन्नइ अन्नं किमम्हेहिं? ॥ ९७ ॥ मइसारमंतिणा जंपियं तओ देव! एस किल दत्तो । सप्पुरिसज्जियविहवोव नायगहिओ सयाकालं ॥ ९८ ॥ किंच । रंजइ सयणे महुरप्फलेहिं वडपायवो अपुप्फोवि । न पलासतरू कुसुमुब्भडोवि विरसं फलं देंतो ॥ ९९ ॥ गज्जंति मियं महुरं वरिसंति घणा घणं-वुणा भरिया । रित्ता कक्खडखडहरवुब्भडा तुच्छयं पिच्छ ॥ १०० ॥ सवो भणाइ महुरं पुरओ रिउणोवि छंदवित्तीए । अंतरवहुमाणे पुण परोक्खगुणवन्नणं चिंधं ॥ १०१ ॥ संथुणइ विणयपणओ वहुं कुभिच्चोवि विविहवयणेहिं । कज्जेहिं सच्च-विज्जइ पहुम्मि भत्ती सुभिच्चाणं ॥ १०२ ॥ ता सवहा अकित्तिमणेहो देवम्मि एस सेट्ठिसुओ । गहिरत्ताउ न कहियं संभवई देव! पुण एयं ॥ १०३ ॥ एईए वालगाए पुरओ तइ भत्तिमणुसरंतेण । गुणकित्तणं कयं तेण तीए रागो समु-ब्भूओ ॥ १०४ ॥ एसो चिय जणएहिं विसज्जिओ एत्थ तीए सममेव । एसो संचलो देवपायजाणावणणिमित्तं ॥ १०५ ॥ नवरं तुरियतरपओ समागओ भासियं च दत्तेण । मइसारो मंती एस णूणं सच्चाभिहाणोत्ति ॥ १०६ ॥ कहमन्नहा परो-

क्ख घत्त वेसंतरेहिं अतरियं । पच्चक्खुवलद्ध पिय पज्जरइ सपच्चयमिमति ॥ १०८ ॥ अहवा । दूरनिहिंयपि निहिं तिणव-
लिसमोत्थयाए भूमीए । णयणेहिं अपेच्छंता कुसला बुद्धीए पेच्छंति ॥ १०८ ॥ ततो रण्णा सेसं सजत्तिपर निधारियं
झत्ति । पच्चोणीए णिज्जसो मंती तो धीघणो तीए ॥ १०९ ॥ नगराक्खसगलोगो भणिओ नगरं जहायरपरेहिं । सब्भिंतर-
बाहिरिय पयट्टमहूसवं कज्जं ॥ ११० ॥ तह चारगसोहणयं धवलाइं वेचलाइं सयलाइ । यारेह सुंकसाल जहा न सुंकं गहे-
यव्वं ॥ १११ ॥ सयो य पगइयग्गो माळियतंघोलियाइओ यच्चो । नियनियावारपरेहिं होयव्वं सव्वहा इण्हिं ॥ ११२ ॥ उब्भेह
तोरणाइं अनायासे नहतए कुणह । गयतुरयवसहकरभाइधाससपायणं चेव ॥ ११३ ॥ इय नरवइणाऽऽणत्ता पगया स-
वपिते जहाजुत्तं । रायावि पमोयभर अणवमणुभविउमारद्धो ॥११४॥ अह धीघणेण धणियं धुणाविओ मत्थयं समत्थोवि ।
जयसेणसेणलोओ समाणसम्माणकरणेण ॥ ११५ ॥ आवासिओ जहोचियठाणे आया पुरी सर्संतोसा । कुमरो पणमो रण्णो
सीसेण महीविलग्गेण ॥ ११६ ॥ आलिंगिओ ससंभममापुट्ठो सागयं पुहइपहुणो । पवरासणे णिसण्णो सपरियणो स बहु-
गोरविओ ॥ ११७ ॥ तेणावि मंतिपमुहो परिवारो समुचियाए णीईए । कयसम्माणो विहिओ तेसु सुहासणनिविट्ठेसु
॥ ११८ ॥ एत्थंतरे थिरगो कुमारमंती पसंतमुहकंती । भणइ बहु अम्हपहुणो हरिय हियं तुह गुणेहिं ॥ ११९ ॥ तह
कहवि सव्वं यो सिट्ठं दत्तेण वणियपुत्तेण । जह टंकुक्किन्नं पिव ठियममळं चित्तमित्तीए ॥ १२० ॥ ताएण तुम्ह पय
संदिट्ठ णेहनिब्भरं धीरे । तुह गुणनिहिणो दूरट्ठिया हु किं गचरस कुणिमो ? ॥ १२१ ॥ का तस्स छेयया का उदारया
को गुणेसु अणुराओ । थियरइ जो ण गुणीणं पसत्थवत्थुं सुदूरंपि ? ॥ १२२ ॥ ता गुरुगुणाणुराया लायण्णकलाकलाव-

॥ १२३ ॥ नय एयाए राओ जाओ अन्नेसु रायकुमरेसु । कमलागुणकलिया । अइवल्लहावि वाला एसा संपेसिया तुम्ह ॥ १२३ ॥ नय एयाए राओ जाओ अन्नेसु रायकुमरेसु । कमला-
गुणकलिया । अइवल्लहावि वाला एसा संपेसिया तुम्ह ॥ १२३ ॥ नय एयाए पाणिं पणईयणपणयपालणप्पवण ! । गिण्हित्तु तुमं
यरं पमोत्तुं कत्थ व कमला रइं कुणउ? ॥ १२४ ॥ ता एयाए पाणिं पणईयणपणयपालणप्पवण ! । गिण्हित्तु तुमं
सुपुरिस! करेसु मणनिव्वुइं अम्ह ॥ १२५ ॥ ण कयाइ दिट्ठपुव्वं एयाए विप्पियं ममाओवि । ता तह करेज्ज जह मे ण
सरइ करिणिव विंझस्स ॥ १२६ ॥ किं वा कुलुग्गयाणं पुरओ परिजंपिएण वहुएण? । पडिवन्नवच्छला ते सभावओ चेव
जं होंति ॥ १२७ ॥ आइक्खिऊण एयं विरए मंतिम्मि णिउणभणियंपि । पडिभणइ संखराया संखो इव महुरनिग्घोसो
॥ १२८ ॥ अहो! किंपि अउव्वं सोजन्नं विजयणरवरिंदस्स । अम्हाणंपि गुणेहिं रंजिज्जइ जेण से हिययं ॥ १२९ ॥ जइ
वालयावि अम्हे जणगविओगेण णिवपयं पत्ता । किं तित्तिएण गुणिणो जाया उत्ताणमइणोवि? ॥ १३० ॥ घणगुणरसपु-
न्नाइं पुरिसफलाइं हवंति परिणामे । तरुणाइं णिग्गुणाइं सउणाण मणं ण रंजंति ॥ १३१ ॥ अहवा ।–दोसेवि गुणे च्चिय
परजणस्स पेच्छंति उत्तमा लोया । छायाहरणंपि ण मुयइ हिमकिरणो लंछणं जेण ॥ १३२ ॥ जाणंति पियं चिय वोत्तुमु-
त्तमा अमयमुत्तिणो णूणं । किं अमयाओ अन्नं झरिउं मयलंछणो मुणइ? ॥ १३३ ॥ ता तस्स पुहइवइणो णिक्कारणव-
च्छलस्स गुणनिहिणो । कह न करिस्सामि अहं वयणं णणु जणयतुल्लस्स? ॥ १३४ ॥ अह जयसेणकुमारो पभणइ दत्तं
समागयं हरिसा । अज्जम्ह तुम्ह वयणे सविसेसं पच्चओ जाओ ॥ १३५ ॥ जओ । एरिसमणुद्धयत्तं एसो नयसुंदरो वयण-
विहवो । दक्खिन्नविणयउचियन्नुयाओ देवे अउव्वाओ ॥ १३६ ॥ तहवि न तोसो नियगुणगणेसु परगुणथुईसु अणुराओ ।
अहवा एरिसयच्चियमहाणुभावा जओ भणियं ॥ १३७ ॥ भरियभुवणंतरेहिं गुणेहिं णियएहिं कुंदधवलेहिं । बहु तुसंति न

धीरा जह परगुणलेसभणणेण ॥ १३८ ॥ अच्चब्भुयगुणरयणेहिँ पूरिय वरनिहिव्व देवस्स । चरिय पमोयकारणमिह कस्स न होइ दीसंतं ? ॥ १३९ ॥ ससिणेहलोयणेहिँ रण्णा कुमरो पलोइओ एव । सुंदर! अईव सुयणो सि घेप्पसे जं मम गुणेहिँ ॥ १४० ॥ अहवा ॥ घेप्पंति सुहेण चिय सहावविमलाइ सुयणहिययाइ । पडिबिंबिज्जइ अप्पा किल केण ण दप्पणुच्छंगे ? ॥ १४१ ॥ जं विजयरायतणओ तेण तए परिसेण होयव्व । सहयारपायवाओ न होइ कइयावि निंबफलं ॥ १४२ ॥ एत्थंतरे पढियमवसरपाढएण जहा ॥ "अह सो सक्करसुहमज्झिमगयपुट्ठ विलोट्टइ, संदुम्मीसियसप्पुकुडि पयपाहु पलोट्टइ । पाउ आयं कडियपुढि लहसि हत्थह पडियं, ज दइवि सज्जणकुडुव एरिस निम्मवियं ॥ कहिँ गुणसायरु संखपहु, विजयराउ कहिँ संवसइ । दीयतरह वि रयणु विहिजोगि जोग्गुयनिवसइ ॥" तओ । तस्सावसरपयट्टिय पाढस्स पसायमागया सव्वे । सब्भारमइमहंत कुणंति पुलयंकियसरीरा ॥ १४३ ॥ चिरसहवाससमुचियसकहाहिँ ठाऊण किंचिवेलंपि खणं । पच्छा पसन्नहियया नियनियगेहेसु संपत्ता ॥ १४४ ॥ दाणगहणुज्जयाणं निच्च धम्मसनिद्धमणिईण । अण्णोण्णं चिंतणुरत्तगाण तेसिं दिणाण गमे ॥ १४५ ॥ केयइयाण विवाहो पारद्धो सुंदरम्मि दियसम्मि । उच्चट्ठाणगएसुं गहेसु विमलम्मि गयणयले ॥ १४६ ॥ धज्जंतचित्तसूर तूररवारद्धवारमहुनट्ट । नच्चायट्टियलोय लोयमणोनयणकयतोसं ॥ १४७ ॥ तोसभरमिलियकामिणिमुहपंकयराइयगणाभोय । भोयणविमत्तिभावियणायरणरणारिकयवण्णं ॥ १४८ ॥ वज्जंतचित्तचारणमणोरहाईयदाणरमणीयं । रमणिगिज्जंतसुतारमहुरवरमंगलसमिद्धं ॥ १४९ ॥ मंगलसमिद्धकयविविहकोउयं जणियसयणपरितोसं । परितोसपहुल्लवरवहुकीरंतमिलंतकरकमलं ॥ १५० ॥ पुरपवरहियवहूरणं वच्छियपणयं अदा-

शङ्खकला-
वतीनिद-
र्शनम्—

॥ १५१ ॥ जयसेणकुमारेणवि हयगयधणकणयभूसणाईयं । दिन्नं
गसंवरणं । तेसिं पाणिग्गहणं वत्तं कुलकिच्चनिवहणं ॥ १५१ ॥ जयसेणकुमारेणवि हयगयधणकणयभूसणाईयं । दिन्नं कलावईए
कलावईए अइरित्तं जणयभणियाओ ॥ १५२ ॥ अह संखमहाराया तिहुयणविजयंव पाविओ सहसा । लाभे कलावईए अहिया
अहियं मणणेबुइं पत्तो ॥ १५३ ॥ जयसेणस्सवि हियए पीई एयम्मि भइणिणेहेण । पडिवत्तिगोरवेहिय जाया अहिया
गुणनिहिम्मि ॥ १५४ ॥ परिहासतोसपंडियकहाहिं सुहमच्छिऊण बहुदियहे । पीहियियदुक्खभीरू तहावि गमणूसुओ
जाओ ॥ १५५ ॥ भणिओ य तेण राया तुह पाया देव! दुच्चया अम्हं । तहवि पियरो महंतं काहिंति मणे असंतोसं
॥१५६॥ सट्ठाणमओ जामो अणुजाणह राइणा तओ भणियं । पियदंसणधणजसजीवियाण को लहइ पज्जत्तिं ? ॥१५७॥
ता कुमर किं भणिज्जं तहावि जह संगमो पुणो होइ । सिग्घं चिय तह जत्तो कज्जो पीऊसवुद्धिसमो ॥ १५८ ॥ सुविणेवि
मा कुणेज्जसु देवीए कलावईए विसयम्मि । चिंतं, जओ न रयणं कस्सवि चिंताए अग्घेइ ॥ १५९ ॥ जयसेणकुमारेणवि
भणियं सच्चं ण अन्नहा एयं । जं पुण इह भणियव्वं ताए पुरावि भणियं तं ॥ १६० ॥ नासगभूया तुम्हाणमप्पिया सव्व-
हावि तुम्भेहिं । एसा चिंतेयव्वा वसणे तह ऊसवे य सया ॥ १६१ ॥ इय संभासपरो सो विरहग्गिकरालियंव रुयमाणिं ।
संठाविउं कलावइमणुगम्मंतो नरिंदेण ॥ १६२ ॥ कुमरो गंतुं लग्गो कमेण पत्तो य देवसालम्मि । दिट्ठा पियरो हिट्ठेण
साहिओ वइयरो सव्वो ॥ १६३ ॥ संखोवि य खोणिवई संपुन्नमणोरहो सह पियाए । तीए अपत्तविरहो भोए भोत्तुं समा-
रद्धो ॥ १६४ ॥ तीए अदंसणे हिययनिबुइं न हु खणंपि पावेइ । नियजीवियंपि दिच्छइ अच्छइ सइ तक्कहक्खणिओ
॥ १६५ ॥ किं बहुणा । कज्जाइं कुणइ अंगं चित्तं चिट्ठइ कलावई जत्थ । अंतेउरंपि सव्वं कलावईणामगं जायं ॥ १६६ ॥

तह तीए तणुईए रन्नो रुद्धं विसालमवि हियर्य। ओगास अह अण्णा पावइ थेवंपि नो तस्थ ॥ १६७ ॥ सा पुण न मुणइ योत्तुं कयावि अलिय न यावि पेसुन्नं। ईसावसं ण गच्छइ न यावि सोहग्गगव्वं च ॥ १६८ ॥ जाणइ पियाई भणिउं जाणइ सयस्स उचियपडिवत्तिं। जाणइ दुहिएसु दय जाणइ परिपालिउं सीलं ॥ १६९ ॥ इयहियओ होइ णिवो रंजिज्जइ परियणोवि किर तीए। गुणसयवणे लग्गो सवत्तियग्गोवि सं चित्तं॥ १७० ॥ सुहसायरमग्गाए तीए तणतुल्लगणियसग्गाए। सिसिरदिवसायमाणा गणिया दिवसा न वयमाणा ॥ १७१ ॥ अह अन्नया णिसाए मज्झिमभागम्मि सुहपसुत्ता सा। पेच्छइ सुयन्नकलसं सुरचदणपंकचच्चिक्क ॥ १७२ ॥ खीरोयसलिलभरियं विसुप्पुजुअलं कमलपिहिय। णियउच्छंगणिविट्ठं विसिट्ठमणिजालसंभरियं ॥ १७३ ॥ तक्खणमेव पबुद्धा उट्ठावेऊण नरवइं कहइ। जह देव! मए सुमिणो एणिंह एयारिसो दिट्ठो ॥ १७४ ॥ भणइ निवो तुज्झ पिए! होही पुत्तो कुलम्बरमियंको। कुलकप्पतरू कुलदीवओ य कुलमदिरज्झओ य ॥ १७५ ॥ एयंति होउ इय भणिऊण सा गब्भमुव्वहइ धीरा। पीयामयरसपूरव्व हरिसपगरिसमणुपत्ता ॥ १७६ ॥ अविय ॥ अब्भवहरइ ण उण्हं णय सीयं सुहतिसावि नो सहइ। चंकमइ णय तुरियं गब्भासायाओ बीहंती ॥ १७७ ॥ पियइ विविहोसहाइं निच्चं चिय गब्भसुहिअणयाई। मचेइ ओसहीओ आराहइ देवयाणेगा ॥ १७८ ॥ पुन्नम्माएसु तओ मासेसुं नवसु पेसिया पित्तणा। पडिजग्गया वियायइ पढमं जं पिउगिहे नारी ॥ १७९॥ जयसेणकुमारेणवि अइसुंदरसेयमिइ मुणतेण। अगयजुयलं पहियं सविसेस पाहुड रन्नो ॥ १८० ॥ पत्ता कमेण आवासिया य ते दत्तपरिचयवसाओ। गयसेट्ठिगिहे सम्माणठाणमारोविया तेण ॥ १८१ ॥ भवियव्वयानिओगेण तेहिं पढमं तिभालिया देवी। कहिओ पिउसं-

भासो आगमणपओयणं चेव ॥ १८२ ॥ अह चिरकालस्स इमा जणयपउत्तित्ति तक्खणा देवी । रोमंचकंचुयंचियकाया
जाया पसन्नमुही ॥ १८३ ॥ ईसिहसिरंपि वयणं जायं हासाउलं सुदंतीए । आणंदोदयपुन्नं वियसियमहलोयणजुयंपि
॥ १८४ ॥ सागयमिह तुम्हाणं कुसलं तायस्स नीरुया अंवा । णंदइ भाया मज्झं इय पुवं पभणिया वहुसो ॥ १८५ ॥
एमाइसिणेहपरेण उचियसंभासणेण कयतोसा । तो भासंति जहेसिं कुसलं सवेसिं तुज्झ परं ॥ १८६ ॥ उक्कंठियाणि
सवाणि भोगसाहणमिमाणि वत्थाणि । देवेण तुम्ह पहियं इमं च देवंगदोसजुयं ॥ १८७ ॥ अंगयजुयं कुमारेण
पेसियं राइणो सिणेहेण । अइवल्लहं च एयं कुमरस्स जओ नियपियाए ॥ १८८ ॥ भूसणहेउं मग्गियमलं घणिज्जगयसेट्ठि-
पुत्तेण । तस्सवि न दिण्णमेयं तो देवी भाउकयनेहा ॥ १८९ ॥ सयमेव तं पगिण्हिय भणेइ अहमेव अप्पइस्सामि ।
अहिगं ते सम्माणिय विसज्जिया नियनिवासम्मि ॥ १९० ॥ देवी सहीसमक्खं भुयजुयले अंगए परिहिऊण । परिओसनि-
ब्भरा निच्चलाए दिट्ठीए पिच्छेइ ॥ १९१ ॥ एत्थंतरे नरवई पत्तो देवीए मंदिरदुवारे । हसियरवं आयण्णिय किमेत्थ
एयाउ जंपंति ॥ १९२ ॥ इय सवियक्को जा नियइ ताव पासइ गवक्खगयणयले । देवीभुयासु अंगयजुयलं तह सुणइ
उल्लावं ॥ १९३ ॥ अमयरसेण व सित्तं मह णयणजुयं इमेसिं दंसणओ । अहवा सो चेव मए दिट्ठो एएहिं दिट्ठेहिं
॥ १९४ ॥ एएहिं परिहिएहिं ओसत्तो नेहनिब्भरो समए । मरिउं च जीवियं मे हिययं तण्णामगहणेण ॥ १९५ ॥ अन्नं च
उयह चोज्जं गयसेट्ठिसुएण मग्गियं एयं । तहवि नहु तेण दिन्नं पाणपिओ सोवि जं तस्स ॥ १९६ ॥ भणियं सहीहिं
सामिणि! तुमम्मि जं तस्स नेहसवस्सं । अन्नत्थ तारिसं किं संभवइ किमेत्थ किर चोज्जं? ॥ १९७ ॥ एवं अगहियनामं

उलायं तासिं पहुविहं सोउं । ईसावसेण राया गहिओ कुवियप्पसप्पेहिं ॥ १९८ ॥ हिययस्स कयाणंदो पयाए पल्लहो घरो कोइ । अहयं विणोयमेत्तं वसीकओ कयडनेहाए ॥ १९९ ॥ किं निहणामि इम चिय किंवा घाएमि पल्लहमिमीए । का होज्ज एत्थ वुई संजोगो जीए इय घडिओ ? ॥ २०० ॥ एवं गुरुरोसाणलजालाकयलियसरीरओ राया । कम्मसकहणि-ओमिमति पुच्छिउं किंपि असमत्थो ॥ २०१ ॥ अइपल्लहासु गरुय सम्माणठ्ठाणमाणियासुंपि । को विस्सास इत्थीसु नाम विप्पुहो जणो कुणउ ? ॥ २०२ ॥ एसा कलायई जं निम्मलकुलसंभवावि सासेइ । असमजसाइ एयविहाइ णूणं गलिय-सीला ॥ २०३ ॥ एवं असक्कणिज्ज सकतो तक्खणा पडिनियत्तो । वुक्खेण दिवसमेग गमेइ गुरुदुक्खससत्तो ॥ २०४ ॥ अत्थगयम्मि रविमंडलम्मि दूर वियंभिए तिमिरे । सोयरियाण पहूओ पच्छन्न वाहरेऊण ॥ २०५ ॥ भणियाओ समइक्-कंपियमत्थ पडिवज्जिउं गया ताओ । रन्नावि समाणत्तो निक्करुणो नाम निययभडो ॥ २०६ ॥ जइ भद्द तुमं पच्छन्नमेव देविं कलावई मज्झ । पच्चूसे चिय नेउं उज्झसु अमुगत्थ रन्नम्मि ॥ २०७ ॥ अह सो पभायसमए पवणीकाउ रहं तुरियतु-रय । पभणइ देविं आरुह रहम्मि एयम्मि अविलंब ॥ २०८ ॥ कुसुमुज्जाणे नमिउं राया संपत्थिओ गयारूढो । तुह आणयणे सामिणि ! आएसो मज्झ सजाओ ॥ २०९ ॥ सरलसहावा एसा ससभम रहवरं समारूढा । तेणावि चोइया तक्खणेण तुरया पवणजवणा ॥ २१० ॥ केत्तिदूरे राया सुंदरि ! एसो स अग्गओ जाइ । एवं जंपंताइ ताइ रन्नम्मि पत्ताइ ॥ २११ ॥ ताव पभाया रयणी विमलीभूयाइं विसिवहमुहाइ । रायाणमपेच्छंती देवी दढमाउला जाया ॥२१२॥ हा निकरुण ! किमेयं न य दीसइ एत्थ कत्थई राया । उज्जाणंपि न दीसइ वेलवियां कीस तुमए हं ? ॥ २१३ ॥ नय

सुवइ तूररवो न जणरवो किंतु रन्नमेयंति। सुमिणमिणं मइमोहो किमिंदजालं कहसु सच्चं? ॥ २१४ ॥ इय संभमप्पलावं देविं वियलत्तमागयं दट्ठुं। निक्करुणोवि सकरुणो ण तरइ पडिउत्तरं दाउं ॥ २१५ ॥ ओयरिय रहा तत्तो पुरओ कयकरं-जली होउं। सोयभररुद्धकंठो रुयमाणो भणिउमारद्धो ॥ २१६ ॥ हद्धी धिरत्थु पावो देवि! अहं सच्चमेव निक्करुणो। जेणेरिसम्मि कम्मे निओइओ हयकयंतेण ॥ २१७ ॥ सो देवि! वरमजाओ पावयरो पावचेट्ठिओ दुट्ठो। जो एयारिस-वित्तिं धारेई जीविउं पुरिसो ॥ २१८ ॥ जुज्झइ जणएण समं विणिवायइ भायरं सिणिद्धंपि। सेवयसुणओ वरओ पहुव-यणा विसइ जलणम्मि ॥ २१९ ॥ ओयरिय रहवराओ ता निवससु एत्थ सालछायाए। एसो रायाएसो अन्नं भणिउं ण पारेमि ॥ २२० ॥ विज्जुनिवायब्भहियं तव्वयणं सुणिय मुणिय तत्तत्थं। ओयरमाणी मुच्छावसेण धरणीगया देवी ॥२२१॥ इयरोवि रहं घेत्तुं रुयमाणो चेव पडिगओ नयरं। पत्ता कमेण कहकहवि चेयणं अह पुणो देवी ॥ २२२ ॥ जा चिट्ठइ रुयमाणी अइकरुणं कुलहरस्स समरिऊण। ता पुव्वनिउत्ताओ पत्ताओ पाणविलयाओ ॥ २२३ ॥ ताहिं च रक्खसीहिं करसंठियकत्तियाकरालाहिं। णिक्कारणकोउब्भडभिउडीभीसणणिडालाहिं ॥ २२४ ॥ हा दुट्ठे! दुट्ठचेट्ठे! ण याणसी माणिउं निवइलच्छिं। जं पडिकूलं वट्टसि रण्णो णेहाउलस्सावि ॥ २२५ ॥ ता सहसु संपयं दुक्कयस्स फलमेरिसाइं फरु-साइं। वयणाइं भासिऊणं छिण्णं सहसा भुयाण जुयं ॥ २२६ ॥ केऊरं कणयभूसणविराइयं निवडियं धरावलए। कहकहवि लद्धसन्ना विलावमिय काउमारद्धा ॥ २२७ ॥ हा दिव्व! कीस मज्झं एवं कुविओ सि निग्घिणो होउं। जेण अतक्कियमेवं करेसि अइदारुणं डंडं? ॥ २२८ ॥ किं णत्थि तुज्झ गेहे मए समा कावि वालिया पाव। जेण ण याणसिऽणिट्ठं हय-

विहि! दिंतो दुहमणिट्ठं? ॥ २२९ ॥ हा अज्जउत्त! जुत्ता असमिक्खियकारिया ण ते एसा। दइवेण हियं अहियं
अणुतावो धीर! तुह विउणो ॥ २३० ॥ जाणंतीए ण कओ णाह! मए तुज्झ विप्पियलवोवि। अण्णाणकए पिययम!
नहु जुत्तो एरिसो दंडो ॥ २३१ ॥ कम्मे अवेण केणवि सिट्ठं तुह किंपि त न याणामि। सव्वहसु मा वि सुमिणंतरेऽवि
सीलस्स मालिण्णं ॥ २३२ ॥ सो णेहो सो पणओ सा पडिवत्ती सयं सुहालवणं। एक्कपए च्चिय निग्घिण! कह पम्हुट्ठं
तुहेयाणिं? ॥ २३३ ॥ लणरत्तलणविरत्ता नारी, पडिवन्नपालिणो पुरिसा। एसावि जणपसिद्धी विवरीया अज्ज सजाया
॥ २३४ ॥ हा ताय! माय! भाउय! आसि अहं पाणवल्लहा तुम्ह। ता किं ण परित्तायह मरमाणिं दुक्खमरणेण ॥२३५॥
पीडावसाउ तीए तक्खणमाउलियमुयरमइलज्जं। चित्तम्मि वहंती जाणिऊण पसवस्स सा समय ॥ २३६ ॥ पच्चासन्नम्मि
गया वणगुम्मे सूलवेयणा जाया। कहवि पसूया किच्छेण वेयणाएऽवसाणम्मि ॥ २३७ ॥ चलणाणमंतराले देवकुमारो-
वमं सुय नियइ। गहिया हरिसेण तहा तक्खणओ गुरुविसाएण ॥ २३८ ॥ जहा। आवइगमवि सुहयइ तोसइ गुरुसो-
यगहियहिययपि। मरमाणपि जियावइ अवच्चजम्मो जण लोए ॥ २३९ ॥ भणइ सुजाय पुत्तय! होज्जसु दीहाउओ
सुही सयय। वच्छ! करेमि किमस्स वद्धावणय तुह अभग्गा ? ॥ २४० ॥ एत्थंतरम्मि पुत्तो तवप्फुडंतो णईतडाभि-
मुहं। लुढिउ लग्गो चलणेसु धरिय अह जंपिउं लग्गा ॥२४१॥ हाहा कयंत! निग्घिण! तुट्ठो सि न पसिएण किं पाव!।
दाऊण पुत्तयं जं पुणोवि अवहरिउमारद्धो? ॥ २४२ ॥ भयवइ! णइदेवि! तुह पडिया पाएसु दीणवयणा हं। पणयपिय-
करि! करुणं करेहि भवहीर मा एयं ॥ २४३ ॥ जइ अयइ मए सील जइ ता सीलं फलेफियं न मए। ता देवनाणनयणे!

कुण वालयपालणोवायं ॥ २४४ ॥ इय दीणं कंदंती कारुन्नगयाए सिंधुदेवीए । सोहणकरभुयलइया निरुया य कया खणे-
णेसा ॥ २४५ ॥ अमयरसेणव सित्ता अणुभूया तणुसुहं अइपभूयं । करयलदुएण घेत्तुं वालं संठवइ अंकम्मि ॥ २४६ ॥
जयं नंद देवि! भद्दं णिक्कारणवच्छलाए तुह होउ । जीवाविया अणाहा सामिणि! तुमए सुदीणा हं ॥ २४७ ॥ किं मज्झ
जीविएणं एवंविहपराभवग्गिभुग्गाए? । किंतु न तरामि मोत्तुं वच्छमणाहं विसालच्छं ॥ २४८ ॥ किर काही सुयजम्मे
जणओ नयरे छणं महच्छरियं । नवरं विहिपरिणामो एसो अइदारुणो जाओ ॥ २४९ ॥ रज्जंति जाव कज्जं कयकज्जा
दुज्जणव्व दुम्मंति । जे ते कारिमनेहा हाहा धी निग्गिणा पुरिसा ॥ २५० ॥ पियपडिबंधपिसल्लो जाण मणोमंदिरे न संव-
सिओ । निमिसंतरंपि तासिं नमो नमो वालसमणीणं ॥२५१॥ वालत्तणेवि जइ ता हुंता हं वंभचारिणी समणी । एरिसयं
ता वसणं सुमिणम्मिवि ही न पेच्छंता ॥ २५२ ॥ इयं विविहं विलवंती रुयंतवणदेवयं रुयंती य । तावसमुणिणा केणवि
दिट्ठा सा पुन्नजोएण ॥ २५३ ॥ एसा किं सग्गवहू किंवा विज्जाहरित्ति तक्कंतो । गंतूण आसमपयं कुलवइणो तक्खणं
कहइ ॥ २५४ ॥ तेणावि य सदएणं सावयमाईहिं होउ मा ईए । कोई उवद्दवो तुरियतुरियमाणविया ताहे ॥ २५५ ॥
सावि न संपइमण्णा मे अत्थि गइत्ति आगया विहिओ । कुलसामिणो पणामो सप्पणयमुदंतमह पुट्ठा ॥ २५६ ॥ मन्नुभर-
निब्भरा सा अवत्तंपि हु भणेउमतरंती । महुरवयणेहिं आसासिया य णिउणेण कुलवइणा ॥ २५७ ॥ भणिया वच्छे!
उत्तमकुलसंभूया तुमं जओ देहो । णाणा विहेहिं लक्खणसएहिं णज्जइ सुकल्लाणो ॥ २५८ ॥ को एत्थ निच्चसुहिओ कस्स
व लच्छी अखंडियच्छाया । कस्स चिरं पेम्मसुहं खलियं न समागयं कस्स? ॥ २५९ ॥ ता धीरिममवलंविय पालेहि तव-

स्सणीण मज्झगया । देवकुमारनिभमिर्ण पुत्तं गुरुदेयपणयपरा ॥ २६० ॥ जाव तुह पुवजम्मोवज्जियपुन्नदुमो फलं देइ । एवं वुत्ता सजायजीवियासा ठिया तत्थ ॥ २६१ ॥ पत्तो मायंगीहिं केऊरजुया पदंसिया नाह । रन्नो सोवि निभालइ जा निउणं ताय पेच्छेइ ॥ २६२ ॥ जयसेणकुमरनामं अंगयजुयलंपि गरुयमुवेयं । सहसा गओ तहिंगार-पूरियं पिय वरो आयं ॥ २६३ ॥ तहवि हु निच्छयहेउं गयसेट्ठी सद्दिऊण सपुट्ठो । जह देवसालनयराओ कोई संपइ समायाओ ? ॥ २६४ ॥ तेणुत्तमाममिह देव !, संति मह मंदिरम्मि देवीए । मोणायणानिमित्तं निवंतरगा नरा पत्ता ॥ २६५ ॥ लद्धो न अवसरो तेहिं तेण दिट्ठा न देवपायत्ति । भणियं रन्ना तुरियं सद्देह समागया तेवि ॥ २६६ ॥ भणिया किमेयमंगयजुयलं पडिजंपियं तओ तेहिं । देव ! अणग्घेयमणीहिं मंडियं सुंदरागारं ॥ २६७ ॥ इय भाविऊण पाणप्पियस्स देवस्स कारणा पहियं । जयसेणेण कुमारेण एयमम्हेहिं देवीए ॥ २६८ ॥ सुयं गिहम्मि आसित्ति भासगाणं खणेण तेसिं सो । मुच्छानिमीलियच्छो पडिओ सीहासणे झत्ति ॥ २६९ ॥ सीयलपवणपओगेण पगुणिओ कहवि लद्धचेयण्णो । परिचिंतिउं पवत्तो अणवेक्खियकारिया धी मे ॥ २७० ॥ सुकयण्णुया अहो मे अहो ममण्णाणपगरिसो गरुओ । निब्भग्गसेहरत्तं निद्दयभावो अहो तुट्ठ ॥ २७१ ॥ एवं विचिंतयंतो पुणोवि मुच्छायसो महीपडिओ । पुणरवि लद्धासासो भणिओ सामतमाईहिं ॥ २७२ ॥ देव ! किमेयमकंडे संजायं आचलत्तम-इविसमं ? । एवं पुणो पुणो सो आपुट्ठो कहिउमारद्धो ॥ २७३ ॥ भो भो सुणो अहयं नियदुच्चरिएण घोरवक्केण ।

---

१ क. ख मायोवम्यानिमित्तं ।

जम्हा मए ण गणिया वच्छलया विजयरायस्स ॥ २७४ ॥ जयसेणकुमरमेत्ती पम्हुसिया, णय कलावईपणओ । बहु मन्निओ कलंको न चिंतिओ नियकुलस्स मए ॥ २७५ ॥ जमसंभवंतदोसा दोसवई कप्पिऊण जमगेहे । विजयसुया पेसविया आसन्नीभूयसुयपसवा ॥ २७६ ॥ ता मे न अत्थि सुद्धी पुंजस्सव असुइणो अदड्ढयो । अहमेत्थ सिट्ठलोयस्स कस्स चंडालभावाओ ॥ २७७ ॥ णीणेह झति कट्ठाइं जेण जलणम्मि पविसिउं सुद्धिं । काहमहं लहु संतावतावियं निव्ववेमंगं ॥ २७८ ॥ सोच्चा निववयणमिणं अकालविज्जूनिवायसारिच्छं । सयलोवि परियणोन्नोन्नवयणमवलोइउं लग्गो ॥ २७९ ॥ हाहा किमेयमेवं रन्ना वुच्चइ विलक्खओ ठिच्चा । समकालमुक्कलल्लकपोकओ विलवए एवं ॥ २८० ॥ हा अज्जउत्त! अइनिग्घिणो सि कह ववसियं तए एयं? । सा मुहमंडणमम्हं कत्थत्ति भणंति जायाओ? ॥ २८१ ॥ हा रायंगणमेयं वट्टइ सुन्नं च तं विणा मुद्धं । मा रूस पसिय आणेसु सामि! तं परियणो भणइ ॥ २८२ ॥ हा हत्ति किं किमेयं धी धी एयारिसं विहिविहाणं । नरनारिगणो नयरे रुयइ समंता इय भणंतो ॥ २८३ ॥ अक्कंदसद्दभीमं निक्करुणाणंपि जणियकारुन्नं । दट्ठूण पुरं राया ऊसुयचित्तो पुणो आह ॥ २८४ ॥ भो मंति! किं चिरावह किं मे नो मुणह वेयणं अंगे? । हा निट्ठुरं न फुट्टइ हिययं मे गरुयदुक्खंपि ॥ २८५ ॥ अह मंतिदारसयणा सयराहमुदाहरंति रुयमाणा । मा कुण वियक्खण! खए खारक्खेवंखणेणम्ह ॥ २८६ ॥ जइ कहवि वुड्ढिखूणं संजायं दिव्वजोगओ एगं । ता मा करेह बीयं गंडोवरिफोडियातुल्लं ॥ २८७ ॥ भयकायराण सरणं भवंति धीरा धराहरत्थेज्जा । धीरावि धीरयं जइ चयंति ता हो उ किं सरणं? ॥ २८८ ॥ अन्नं च । चिरपरिपालियमेयं रज्जमसंपत्तसत्तुसंतावं । हयविप्पहयं होही तुमए मुक्कं मुहुत्तेण ॥ २८९ ॥ काऊण कुलच्छेयं

मा पूर मणोरहे रिवजणस्स । पआलिऊण भुयणं को चओयं कुणइ मज्झ ! ॥ २९० ॥ इय सविणयं सपणयं गुणदोस-वियारसारमवि भणियं । अवगन्निऊण राया चलिओ अणुतावतत्तंगो ॥ २९१ ॥ न तहा तवेइ तवणो न जलियजलणो न विज्जुनिग्घाओ । जह अवियारियकज्जं विसयपंतं तवइ गत्तु ॥ २९२ ॥ तत्तो अणुगम्मंतो स मंतिसुहंतपत्तिपयरेहिं । कहकहवि अणेच्छंतोवि तुरयमारोविओ सेहिं ॥ २९३ ॥ दिंतो दुक्खं सेवयजणस्स घम्मुज्जुयाण वेरग्गं । सोयंसुवारि-धोयाणणाहिं तरुणीहिं दीसंतो ॥ २९४ ॥ वारियगीयाउज्जो वज्जियधयछत्तचमरचिंधोहो । निग्गतूण घराओ पत्तो नंद-णवणासन्ने ॥ २९५ ॥ अलइंतेणोवाय निवारणे तस्स अन्नमइ भणिय । गयसेट्ठिणा जइ इह उज्जाणे देवदेवस्स ॥ २९६॥ सयलजयमत्तलिमणिणो मविरमुद्दामसुंदरागारं । ता तत्थ देव! पूयणवंदणगाइ खणं कुणह ॥ २९७ ॥ एत्थेय अमिय-तेओ णामेण मुणीसरो विचलणाणो । गंभीरिमजियजलही सूरोसारिसयलदोसो ॥ २९८ ॥ ता तंपि खणं पेच्छह तस्सुव-एसेण होहिइ महंत । कल्लाणमेस जं सव्वसत्तहियकरणतल्लिच्छो ॥ २९९ ॥ एवंति भणिऊणं विहियं जिणपूयणं सुविच्छड्डं । तह वंदणं जहोचिय विहिणा हरिसावलमणेण ॥ ३०० ॥ तत्तो य गुरुसमीवं गओ कओ सविणयं पयपणामो । उवविट्ठो उचिए आसणम्मि तो मुणियवुत्तंतो ॥ ३०१ ॥ भणइ गुरू भवजलनिही इट्ठविओगाइवाडवालीढो । एस दुरंतो पावो जरमरणजलाउलो राय! ॥ ३०२ ॥ नारयतिरियनरामरगईसु सव्वत्थ एत्थ दुक्खाइं । पुणरुत्तमणंताइं पत्ताइं सव्वजीवेहिं ॥ ३०३ ॥ वयस्स हेवभूया चउरो कोहाइविसहरा घोरा । कुद्धेहिं जेहिं जणो अयाणगो हियमग्गम्मि ॥ ३०४ ॥ दट्ठो कज्जाकज्जं जुत्ताजुत्तं हियाहियं मूढो । वत्तव्वमवत्तव्वं सारासारं ण याणेइ ॥ ३०५ ॥ किं बहुणा तव्वसओ तं त आयरइ

बुद्धिमंतोवि । एत्थ परत्थ य रत्तो पावइ गुरुदुक्खरिंछोलिं ॥ ३०६ ॥ तुम्हाणंपि अणत्थो एयाण वसेण एरिसो जाओ । अच्चंतहिययदाही नरयदुहाओवि अहिगयरो ॥ ३०७ ॥ एत्थ न जुत्तं मरणं धम्मं पडिवज्जऽवज्जदुहहरणं । अन्नं न अत्थि सरणं अवस्समाणाण भवसरणं ॥ ३०८ ॥ आयन्निऊण एयं भणियं रन्ना सुहावहो धम्मो । परमच्चंतदुहत्तो सक्केमि खणं ण जीवेउं ॥ ३०९ ॥ ता आयरामि पत्थुयमत्थं कालोचियं परभवस्स । जं जोग्गं पत्थयणं कयप्पसाया तयं देह ॥ ३१० ॥ भणियं गुरुणा दुक्खस्स चेववुड्ढी पुणारद्धा ॥ सुण एगं अक्खाणगमिणिंह वुच्चंतयं मए राय! । जह आसि गंगतीरे विप्पो कविलोत्ति णामेण ॥ ३११ ॥ सो सोयपिसायवसीकयप्पओ सोत्तियत्तणं होइ । कइयाइ सोयचिंतासंकडपडिओ विचिंतेइ ॥३१२॥ अग्गाहारे किल एत्थ सव्वओ संचरंतमायंगे । रच्छालुलंतजरचम्मचीरनियरे सुई नत्थि ॥३१३॥ नरसारमेयजंबुयमज्जाराईण कायमुच्चारा । वासजलवासवूढा णईतलाईसु निवडंति ॥ ३१४ ॥ ता जइ कहिंचि माणुसपसुरहिए जलहिमज्झदीवम्मि । कीरइ वासो ता सोयसंभवो नन्नहा मन्ने ॥ ३१५ ॥ पुच्छंतस्स पइदिणं कहियं निज्जामएण केणावि । पंडुच्छुभरियमरुयं दीवमहं दट्ठुमायाओ ॥ ३१६ ॥ सोऊण तस्स वयणं महानिहाणंव दट्ठुमूससिओ । पभणइ कहंपि भद्दय! णेह ममं सवहा तत्थ ॥ ३१७ ॥ वोहिज्जंतो पंडियजणेण सयणेहिं तह निरुब्भंतो । कूडाभिमाणणडिओ चलिओ निज्जामएण समं ॥ ३१८ ॥ पत्तो य नीरनिहिणो संसारस्सव अणोरपारस्स । मज्झे आसासकरं माणुसजम्मंव तं दीवं ॥ ३१९ ॥ विसएव्व महुरसाए तहिं य दट्ठूण उच्छुणो वरओ । मोत्तुं पोयं धम्मंव पाविय सो ठिओ मुइओ ॥३२०॥ तक्खणियविवरगोदगवसविहियतिसंझसोयववहारो । भक्खंतो उच्छुदले गमेउमह कालमारद्धो ॥ ३२१ ॥ नवरमइउच्छु-

मरराणरोसाभो छोइयाहिं उब्बुरुयं । छिण्णं वच्छूयवणकिरियाए अक्खम जायं ॥ २२२ ॥ परिभाविउं पयत्तो अह वच्छूणं फलाइं होंताइं । ता सुंदरं भयंतं जयनिम्माणं पयावइणो ॥ २२३ ॥ सुयणाण णिष्फलत्तं कुणउ कुलबालियाण वेहव्वं । वच्छूण णिप्फलत्तं धिरत्थु बुद्धी पयावइणो ॥ २२४ ॥ अम्हाण चेय देसे अहवा ण फलंति इह पुणो एए । भूमिगुणाओ साफलमिंति संभावणिज्जंति ॥ २२५ ॥ ता जुज्जइ मे सम्मं गवेसिउं ताव तं तह करेइ । पुव्वागयस्स एगस्स भिक्खयहणस्स (मणुयाणं) ॥ २२६ ॥ एगत्थ दिवायरकिरणसोसियाओ अमेज्झपिंडीओ । पेच्छइ चिंतइ एयाइं ताइं णूणं फलाइंति ॥ २२७ ॥ भोत्तुं ताइं पयत्तो कयायरो तह गवेसिउं निच्चं । हा धी अप्पाणवसो जं सो जाओ इमेरिसओ ॥ २२८ ॥ किं पहुणा सो परिपिय! वारिसरूवीकयं रविकरेहिं । आहारइ नीहारं निययं अयंतमूढप्पा ॥ २२९ ॥ कालेण कयाइ वणी मिलिओ सो भद्द कमो य संभासो । समदेसयासगयेण दोवि हरिसं परं पत्ता ॥ २३० ॥ वणिएण पुच्छिओ सो कहं सरीरहिइं इह तुज्झ? । वच्छूण भक्खणेणं तेणुत्ते भणियमियरेण ॥ २३१ ॥ णो लहसि किं फलाइं वच्छूणं तेण भासिय-मभायो । तेरिं भद्द! फलाइं भण तं चिय केरिसो साओ ॥ २३२ ॥ भणइ स अईय महुरो दसेह ममंति भासिए ताइं । जा दंसियाइं ता दूरहसियवयणो भणइ वणिओ ॥ २३३ ॥ एए पुरीसपिंडा रविकरसुक्का फलाइं न हु होंति । गोरुयाण पहेणं भद्द! पयट्टो न सिट्ठाण ॥ २३४ ॥ कवियदिणाणि भुंजंतयस्स ते अइगयाणि, सो भणइ । एगो मासो वणिएण वुत्तमणाणफलमेयं ॥ २३५ ॥ रक्खंतएण पाए-पुरीसगड्डाए योलिय सीस । असुइलयसगमीओ रओ सि जं असुइभो-गम्मि ॥ २३६ ॥ वच्छूण णिप्फलत्तं असद्दहंतेण सयलजणपयडं । मुद्दयाइणा तए मो विट्ठाए विनडिओ अप्पा ॥ २३७ ॥

कविलो भणइ पुरीसं कस्सेरिसमाह सो महं तुह य। णणु सा अईवसिढिला होइत्ति भणाइ तो इयरो ॥ ३३८ ॥ बहु दिणवसओ रविकरसुक्कं एयारिसं इमं जायं। तहवि असद्दहंतेण विम्हओ अप्पणा विहिओ ॥ ३३९ ॥ अइगरुयविसाय-वसो रडिउं लग्गो विमुक्कपोक्कारो। मम भो अणज्ज! निग्घिण! निक्कारणवेरिओ दिव्व! ॥ ३४० ॥ विट्टालिओ जमेवं तुमए हं धम्मकम्मकारीवि। किर सुद्धसोयजोग्गं साहिस्सं मुत्तिआयारं ॥ ३४१ ॥ इय सयणधणे सुहिणो चइऊण इहा-गओऽहमसहाओ। तं पावकयंतवसा विवरीयं पेच्छ संजायं ॥ ३४२ ॥ किं कुणउ पुरिसयारो नरस्स दइवे परंमुहे जाए। साहेमि कस्स एयं कस्स व गच्छामि सुद्धिकए? ॥ ३४३ ॥ पच्छातावपरद्धो भणिओ सो वाणिएण भुज्जोवि। आयकए अवराहे मा रूससु भट्ट दइवस्स ॥ ३४४ ॥ विउसेहिं समाइन्नं सोयं चइऊण कूडवुद्धीए। अइवाएण दुमो इव भग्गो सि फुडं तुमं मूढ! ॥ ३४५ ॥ एसोवि महामोहो जह किर नीरेण सुज्झए पावं। ण्हायाण होइ धम्मो निबंधणं सग्गमो-क्खाण ॥ ३४६ ॥ अंगस्सवि जेण मलो सुज्झइ वज्झो न अंतरंगोवि। जीव विलग्गं सुहुमं कह तेण विसुज्झई पावं? ॥ ३४७ ॥ देहगयं वज्झमलं सुज्झइ णीरेण खालिए देहे। जीवगयं पुणपावं सुज्झइ परिणामसुद्धीए ॥ ३४८ ॥ एवं पव-त्तियं पुण पुराणपुरिसेहिं असुइदेहस्स। दोसच्छायणहेउं किंचि विभूसानिमित्तं च ॥ ३४९ ॥ देवच्चणम्मि जम्हा अवस्स-कायव्वमेयमुवइट्ठं। तेण पसिद्धी लोए धम्माय भवे सिणाणमिह ॥ ३५० ॥ मा होंतु अमज्जाया मणुया तिरियव्व अविर-याहारा। भोयणपज्जंतम्मि सोयविहाणं अओ दिट्ठं ॥ ३५१ ॥ तह हीणजाइयाणं कीरइ खलु छुत्तिओत्ति परीहारो। तेसिं पावायारं कुलयावि कुणंति णो जेण ॥ ३५२ ॥ एवं सोयायारे कारणमेया अणेगहा रूढे। धम्मत्थिणावि एसो

आयरियओ अजो चेव ॥ १५३ ॥ परिहरियव्वं सव्वं ण उण असक्कंति एस परमत्थो । तुम्हाणंपि सुईसु दियवर! जम्हा इमं भणियं ॥ १५४ ॥ "मक्षिकाश्संततिद्धारा विप्रुषो जलबिन्दवः । स्त्रीमुखं बालवृद्धाश्च न दुष्यन्ति कदाचन ॥ १ ॥ देवयात्राविवाहेषु संभ्रमे राजदर्शने । संग्रामे हट्टमार्गे च स्पृष्टास्पृष्टं न दुष्यति ॥ २ ॥" "शुचि भूमिगतं तोयं" इच्चाई किं नु तुम्ह पम्हुई? । चइऊण लोइयं जं लग्गो सि अलोइए मग्गे? ॥ १५५ ॥ इय नियकयम्मि दोसे उवलंभं कीसदेसि देवस्स? । पयविसुद्धिनिमित्तं सम्मं पडिवज्ज पच्छित्तं ॥ १५६ ॥ एयं च तस्स भणियं पडिवन्नं सयमेव भट्टेण । पोयवणिएण केणइ नीया ते दोवि सट्ठाणे ॥ १५७ ॥ ता जह सो असुइभया मोहाओ असुइभोयणे लग्गो । तह तंपि दुक्खभीओ मा निवडसु अहिगदुक्खोहे ॥ १५८ ॥ पावेण होइ दुक्खं पावं पुण पाणघायणाईहिं । परघाया पावयरो भणिओ नियपाणघाओवि ॥ १५९ ॥ इय अहिगदुक्खहेऊ ववसाओ तुज्झ संतिओ एसो । भावेह राय! सम्मं मा मुज्झसु सवकज्जेसु ॥ १६० ॥ पाउब्भवदुक्खाणं पुन्न धम्मुब्भवं खु पडिवक्खो । आयरसु दुक्खभीरुय! ता धम्मं जिणवराणाए ॥ १६१ ॥ अन्नं च दिट्ठपच्चयनिमित्तओ जाणिमो लहुं चेव । होही तुह सजोगो तीए संपुन्नदेहाए ॥ १६२ ॥ अब्भुयभूयब्भुदय लहूण नरभवं सुदीहद्धं । वज्जियरज्जो अज्जसु णूणं अणवज्जपवज्जं ॥ १६३ ॥ ता पत्थिव! सुमिसत्थो दिणमेगं ठाहि एत्थ मम वयणा । संजायपच्चओ णणू करेज उयरि जहा जुत्तं ॥ १६४ ॥ एवं च सिसिरमहुरेण सूरिवयणेण जलभरेणेव । निव्ववियमणो मणयं ठिओ महिं चेव नयरस्स ॥१६५॥ सुपसत्थमणो सुत्तो रयणीए पच्छिमम्मि जामम्मि । पेच्छइ सुमिणं बहुपुन्नलब्भमेयारिसं राया ॥ १६६ ॥ किल काइ कप्पतरुणो लया सुनिप्फन्नसुंदरेगफला । केणइ छिण्णा

धरणीए निवडिया कहवि तत्थेव ॥ ३६७ ॥ लग्गा तप्फलवसओ सोहाइसयं परं तहा पत्ता । जह सबलोयलोयणसंतो-
सविहाइणी जाया ॥ ३६८ ॥ झत्ति विउद्धो तत्तो पाहाउयमहुरतूरसद्देण । परिभावेइ सुमिणओ एसो अच्चब्भुयब्भूओ
॥ ३६९ ॥ णज्जइ वयणं गुरुणो अणुस्सरंतो सयं च पुच्छामि । गुरुमेवत्ति विचिंतिय निम्मावियगोसकरणिज्जो ॥ ३७० ॥
तुरियं गओ सगासे गुरुणो कयपायवंदणो कहइ । तं सुमिणं परिभाविय सम्मं गुरुणा समाइट्ठं ॥ ३७१ ॥ कप्पतरू तं
नरवर! छिन्नलया पुण विउत्तिया देवी । मन्नामि जायपुत्ता मिलिही अज्जेव सा तुज्झ ॥ ३७२ ॥ तुह पायपसायाओ
एवं होउत्ति णिच्छओ एस । गुरुआणाकारीणं किं नाम न होइ कल्लाणं? ॥ ३७३ ॥ एवं बहुमाणपरो गुरुमभिवंदिय गओ
नियावासं । आकारिओ य दत्तो भणिओ लज्जोणयमुहेण ॥ ३७४ ॥ एयमकज्जं विहियं मित्त! मसीकुच्चओ तहा दिन्नो ।
पविंदुमंडलनिभे कुलम्मि नियम्मि मूढेण ॥ ३७५ ॥ तीए अदंसणे सवहेव मरियबमेस मे णियमो । तहवि तुमं रहस-
हिओ तुरगारूढो वणं गंतुं ॥ ३७६ ॥ अन्नेसिऊण आणेह जीवमाणं लहु इहं देविं । तम्मरणनिच्छयं वा लहाहि इय
भासिओ दत्तो ॥ ३७७ ॥ झत्ति तओ निक्खंतो ससंभमं तं वणं परिभमंतो । दिवणिओगेणेगं तावसकुमरं निभालेइ
॥ ३७८ ॥ भो भो दिट्ठा तुमए अन्नेण व तावसेण इह रन्ने । पसविउकामा एगा तरुणी रमणी सुरवहुव? ॥ ३७९ ॥
भणियं तेण कओ इह तुब्भे दत्तेण संखपुरउत्ति । इयरेण पुण निवो किं तीए उवरिं न उज्झेइ ॥ ३८० ॥ अज्जवि वइरं
अन्नेसणत्थमिहमागओ तुमं जम्हा? । जाणइ एसोत्ति परं पहरिसमणुपत्तओ भणइ ॥ ३८१ ॥ गरुई कहा इमीए सक्कि-
ज्जइ रिसिकुमार! नो कहिउं । परमत्थो इत्थ इमो जइ जीवंतिं ण पेच्छेइ ॥ ३८२ ॥ संखो राया ता जलियजलणम-

ज्झम्मि नियमओ विसाइ। तो,कहसु तप्पउत्तिं जीवायसु संसरणरणाई॥ १८३ ॥ एव भणिओ दत्तेण सो दवं माणुसे परिवहंतो। मेइ समीवे कुलसामियस्स कहिओ य वुत्तंतो॥ १८४ ॥ तावसिमज्झाओ तओ बाहरिया तह निहालिओ दत्तो। सहसा निरुद्धकंठं परोइया,मुक्कनीसासा॥ १८५ ॥ धीरत्तणेण धरियंपि हिययरुद्ध दुहं अइमहंतं। रोयंतीए तीए झत्ति दत्तगओ थमियं॥ १८६ ॥ आसासिया खणाओ दत्तेणवि मंथर रुयंतेण। मा कुण सामिणि! खेयं एसो खलु कम्मपरिणामो॥१८७॥ पावंति सुह दुक्खंपि दारुण चित्तगोयराईयं। विससुहासुहकम्मेहिं पाणिणो एत्थ ससारे॥१८८॥ एयम्मि अणणुकूले माया भाया पई पिया सयणा। वहंति वेरिया इव रिउणोवि इमेव अणुकूले॥ १८९॥ मसियवया-निओया एय अणुब्भुयं तुहं वित्तं। तहणेहणिब्भरेण,रण्णा जं कारियं एय॥ १९०॥ अणुभूयं सुयणु! तए सयं अबं-तदारुणं दुक्खं। एसोवि अणतगुणं रज्जावि अओ निमित्ताओ॥ १९१॥ संपइ पच्छायावी इच्छइ सो साहिउं खलु दुयासं। अज्जेव जइ न पेच्छइ तुह वयणं जीवमाणीए॥ १९२॥ ता सुयसु मण्णुमहुणा कालक्खेवोम्मि खमइ णो एत्तो। आरुह रहवरमेयं एयं चिय संपयं जुत्तं॥१९३॥ कयनिच्छयं नरिंद णाउं गमणूसुया इमा जाया। पडिकूलस्स य पइणो हियमेव मणे कुलवहूणं॥ १९४॥ णमिऊण य पुच्छिऊण य कुलवइमह रहवर समारूढा। पत्ता य पओसे नयरबाहिरे नरवरावासे॥ १९५॥ संपुन्नतणुं दइय लद्धूण सोसमुव्वहंतोवि। लज्जोणामियवयणो ण तरेइ पलोइउं राया॥ १९६॥ एत्थंतरम्मि रम्मं धयरायणयं पवज्जियं तूरं। आरत्तियाइकज्जे समागयं पायमूलम्मि॥ १९७॥ पिसुणियपरमाणंदे मणहर-रगधवतूररवमुहले। निवत्तियम्मि सयले सज्झाकज्जे पुहविपालो॥ १९८॥ आणंदामयसंसित्तगत्तसामंतमंतिचक्केण।

सलहिज्जंतो उचियं दाणं दाऊण अत्थीणं ॥ ३९९ ॥ लद्धावसरो परिओसनिब्भरो उट्ठिओ सउक्कंठो । पत्तो पियासमीवं रोहिणिमूलं मयंकोव्व ॥ ४०० ॥ दिट्ठा य मन्नुभरमंथराणणा सा कलावई तेण । उन्नामिऊण से उत्तिमंगमिय भणिउमारद्धो ॥ ४०१ ॥ दिप्पंतरयणमेयं महाणिहाणंव देवि! तव वयणं । जलहिजलं पिव विद्दुमछायाहरमुग्गलावण्णं ॥ ४०२ ॥ उव्वेयरोयगहियस्स अज्ज संजीवणोसहं एयं । इय जंपंतो तीए भणिओ बाहोल्लनयणाए ॥ ४०३ ॥ देव! अलं मे वन्नणविहिणा निब्भग्गजोग्गचरियाए । भणइ निवो देवि! अहं पावो दूरं अणज्जो य ॥४०४॥ जेण मए एरिसयं दारुणमुप्पाइयं तुहं दुक्खं । लज्जामि तुज्झ पुरओ नियएणं दुट्ठचरिएण ॥ ४०५ ॥ तुममच्चब्भुयभूयाण भायणं होसि देवि! पुन्नाण । अहमच्चंतमजोग्गो जो एयं ववसिओ सहसा ॥ ४०६ ॥ भणियं देवीए नो एत्थं दोसो तुहं ममं चेव । एसा पावपरिणई जत्तो एयारिसं जायं ॥ ४०७ ॥ सव्वो पुव्वकयाणं कम्माणं पावए फलविवागं । अवराहेसु गुणेसु य निमित्तमेत्तं परो होइ ॥ ४०८ ॥ पुच्छामि देव! दोसस्स कस्स वसओ इमेरिसं जायं? । ता मलिणमुहच्छाओ राया वज्जरइ इह देवि! ॥४०९॥ जह नत्थि फलं वंजुलदुमस्स वडउम्बरेसु वा पुप्फं । तह अच्चंतसुलक्खणदेहाए णत्थि ते दोसो ॥ ४१० ॥ अन्नाणंधेण मए अहुंतदोसो विभाविओ तुम्ह । पेच्छंति कामलच्छा दीवे मंडलमसंतंपि ॥ ४११ ॥ कहिउंपि तं न तीरइ अण्णाणवियंभियं महापावं । तह वि तुहाकहणिज्जं णत्थित्ति सुणेहि हरिणच्छि! ॥ ४१२ ॥ कहिओ नियबुद्धीए विब्भमहेऊ इमीए नियचरियं । तं सोउं नरनाहो सविम्हओ भणिउमारद्धो ॥ ४१३ ॥ वज्जिस्सइ मम एसो आससिसूरंपि एसऽजसपडहो । तुह पुण सीलपडाया सपाडिहेरा जए फुरिही ॥ ४१४ ॥ अणुतावग्गिपलित्तं विज्झाइस्सइ न माणसं मज्झ । विस्सरिउम-

सज्झं तुज्झ दुहभर संभरतस्स ॥ ४१५ ॥ जं च तुह संगमासा आया सा पयपवरगुरुवयणा । तेण ण मओ म्हि सुंदरि! दुक्खंतरभीरुओ तुज्झ ॥ ४१६ ॥ तो भणियं देवीए मज्झे पुण्णेहिं अस्स बालस्स । विसमीभूयावि दसा समत्थमम्हाण पडिवन्ना ॥ ४१७ ॥ दंसेहि तं मुणिंद महाणुभावं ममं पभायम्मि । एयति अब्भुयगयं एयं रन्ना पसंतेण ॥ ४१८ ॥ इय अवरुप्परमणुणयपराण सुपसन्नवयणभणिराण । सीणा खणेण रयणी तेसिं नवघडियनेहाण ॥ ४१९ ॥ सूरुग्गमम्मि दोहिवि पणिवइओ अमियतेयमुणिनाहो । तेणावि कया गंभीरदेसणा सीलपुइजणणी ॥ ४२० ॥ जहा । सीलं कुलुण्णइकरं सील जीवस्स भूसणं परमं । सीलं परमं सोयं सीलं सयलावयानिहणं ॥ ४२१ ॥ एमाइसीलफलवण्णणेण तह देवतत्तकहणेण । गुरुगुणनिवेयणेण य जीयाईपयडणेणं च ॥ ४२२ ॥ निब्भिन्नकम्मगंठीणि ताइं उवलद्धसुद्धधम्माइं । जायाइं दोवि पणमंतमत्थयाइं भणंति इम ॥ ४२३ ॥ भयवं! सव्वसरूवो एसो धम्मो अवच्चनेहो य । दुपरिच्चओ तओ आ बालगमणुपालिमो ताव ॥ ४२४ ॥ दिज्जउ गिहत्थजोग्गो धम्मो तो दंसणेण सह पंच । दिन्नाणुव्वयाइं जाजीवं बंभचेरं च ॥४२५॥ अयसिंधुरसंधगओ सबालो जायनिब्भरपमोयं । नयरं नराहिवो विसइ तयणु देवीपरिग्गहिओ ॥ ४२६ ॥ पत्तो कमेण णियमंदिरम्मि पारद्धमुद्धुर ताहे । वद्धावणयं सुयजम्मसमुचियं दियसदसगं जा ॥ ४२७ ॥ भरणा निवो नियत्तो मिलिया देवी सुओ अ पढमोत्ति । अमयमयं पिव भवण संजायं तेसु दियसेसु ॥ ४२८ ॥ एवं पमोयसार समइक्कंते दुवालसाहम्मि । सुहिसयणबंधवेहिं बालस्स पइट्ठियं नामं ॥ ४२९ ॥ ज एस पुत्तपुत्तो जणणीजणयाण जीवणगुणेण । कलससुसिणेण लद्धो ता सत्तउ पुत्तकलसोत्ति ॥ ४३० ॥ सत्थभणिएण विहिणा कारियभेईहरस्स से रन्नो । देवगुरुभत्तिसार

धम्मस्सवणं कुणंतस्स ॥ ४३१ ॥ सावगजणसमुचियस्स (समत्थ) आयारपालणपरस्स । सड्ढिं कलावईए गएसु दिवसेसु वहुएसु ॥ ४३२ ॥ अह अन्नया निएऊण रज्जभरधरणपच्चलं कुमरं । पव्वज्जापडिवज्जणसज्जाणि दुवेवि जायाणि ॥ ४३३ ॥ तप्पुन्नपभावाओ समयम्मि इमम्मि अमियतेयगुरू । उज्जाणम्मि उवगओ बहुसाहुसमूहपरियरिओ ॥ ४३४ ॥ अह वसुमइणाहो चारुभत्तीसणाहो, सयलवलसमग्गो लोयरुब्भंतमग्गो । चरणधरणसज्जो मुत्तिगामी सभज्जो, सुगइसमणुकूलं पाविओ सूरिमूलं ॥ ४३५ ॥ अभिवंदिऊण विहिणा विन्नत्तो तेण मुणिवरो एवं । रुद्दम्मि भवसमुद्दे बुड्डुंतं पाहि मं भयवं! ॥ ४३६ ॥ देहि लहु सारफलयं सयण्णधारं अलोहसंवद्धं । दिक्खानावं विभयं सियवडसमहिट्ठियमच्छिद्दं ॥ ४३७ ॥ गुरुणावि तओ भणियं जुत्तमिणं मुणियभवसरूवाण । को णाम पालित्तगिहे धरेइ डज्झंतमप्पाणं? ॥ ४३८ ॥ पत्तं च तए नरवर! फलमउलमिमस्स मणुयजम्मस्स । अच्चंतदुल्लहो जं पत्तो चारित्तपरिणामो ॥ ४३९ ॥ चाईसु तुमं पढमो संपइ नीसेससंगचायाओ । सूरेसु तुमं सूरो इय दुक्करसाहसरसाओ ॥ ४४० ॥ उववूहिओ स एवं नियपयसंठवियपुन्नकलसो उ । पव्वइओ अइमहया गुरुणो मूले विहाणेण ॥ ४४१ ॥ रज्जुवलंभब्भहियं पमोयसुहसागरं परं पत्तो । जइकिच्चनिच्चनिरओ संजाओ संखरायरिसी ॥ ४४२ ॥ कालोचियसुत्तत्थो कालोचियचरणकरणतल्लिच्छो । कालोचियतवकम्मो कालोचियउज्जयविहारी ॥ ४४३ ॥ दूसमदोसा जइवि हु तुच्छं संघयणमवलमंगंपि । दुलहाइं विचित्ताइं संजमजोग्गाइं खेत्ताइं ॥ ४४४ ॥ विरियंपि कालदोसा ण पहुप्पइ दुक्करासु किरियासु । अइदुल्लहा सहायावि दुल्लहा निच्छिउच्छाहा ॥ ४४५ ॥ तहवि हु अकज्जविसए अकरणनियमो इमस्स फुडमत्थि । जयणावित्तिपहाणो अनासगो चरणरयणस्स ॥ ४४६ ॥ खेत्त-

विहाराभावे वसहीसथारयाण परियत्तो । पडिमासु असामत्थे दवाइअभिग्गहासेवा ॥ ४४७ ॥ एसणविसए अ सण्हं गुरु-लाघवमागमाणुसारेण । णाऊण तणुं जायइ ओमगिलाणादयत्थासु ॥ ४४८ ॥ सुत्तविहिणाऽववायंपि वट्टमाणो ण वाहए चरण । भणिओ तयत्थमेव हि जम्हा एसो जिणिंदेहिं ॥४४९॥ कारणकयंपि कम्मं आलोयणणिंदणाहिं गुरुमूले । सेवियपायच्छित्तो सोहइ एसो महासत्तो ॥ ४५० ॥ एवं कलावईवि य समणी तक्कालजोगमणुचरइ । सामण्णमणण्णमणा पसमाइसयं परिवहंती ४५१ ॥

एतत्कथानकस्यैतदन्तस्य द्वात्रिंशत्संग्रहगाथाः सुगमार्था एव । परं 'तीए भाइनियंगयपेसणमच्चंतगमिइ रन्नो'त्ति तस्याः कलावत्या भ्रात्रा जयसेनकुमारेण निजाङ्गदयोः प्रेषणमत्यन्तमुत्कृष्टमिदं प्राभृतमिति कृत्वा राज्ञः शङ्खस्य विहितमिति । 'गुव्विणि विसज्जगाण हत्थे देवंगमाइयाण च'त्ति गुर्विणीं विसर्जयन्ति श्वशुरकुलात् मोचयन्ति ये ते गुर्विणीविसर्जकास्तेषां हस्ते देवदुष्यादीनां च प्रेषणं कृतम् । 'सयगहणं'ति स्वयमेवाङ्गदादीना देव्या ग्रहणं कृतम् । 'अन्नमिणं'ति अन्यत्तु द्वितीयं पुनरिदं निमित्तमिति । 'पट्ठवणं'ति प्रेषणं प्रागुक्ताभिप्रायेणाटव्यां तस्याः कृतम् । 'आगयाणति' आकारणेन समीपागतानां चण्डालीनामिति । 'नइपइमुह'ति नदी प्रतिमुख नदीसंमुख पततो डिम्भस्य धरणमित्यर्थः । 'देवयकंदणसच्चाहिट्ठाण चि ततस्तया नदीदेवतामुद्दिश्य क्रन्दने विलापे कृते सत्याधिष्ठानात् सत्यस्य शीलव्रतस्य देवताभिरधिष्ठितमायाविति । 'आणायारो सेय'त्ति आज्ञाचार आप्तप्रणीतवचनानुष्ठान श्रेयः कल्याण वर्त्तते ॥ ७९८ ॥

म ९१ एतेन च दुष्पमाकालेऽप्याज्ञानुसारिणी यतना समासेवितेति तामेव फलोद्देशेन सुवचाह—

जयणा उ धम्मजणणी जयणा धम्मस्स पालणी चेव। तव्वुड्डिकरी जयणा एगंतसुहावहा जयणा॥७६९॥

यतना पुनर्वक्ष्यमाणलक्षणा धर्मजननी प्रथमत एव धर्मप्रसवहेतुः। यतना धर्मस्य श्रुतचारित्रात्मकस्य पालनी उपद्रव निवारणकारिण्येव। तद्वृद्धिकरी धर्मपुष्टिहेतुर्यतना, किं बहुना, एकान्तसुखो मोक्षस्तदावहा तत्प्रापिका यतनेति ॥७६९॥

एतदपि कुत इत्याह;—

जयणाए वट्टमाणो जीवो सम्मत्तणाणचरणाण। सद्धावोहासेवणभावेणाराहओ भणिओ ॥ ७७० ॥

यतनायां वर्त्तमानो जीवः सम्यक्त्वज्ञानचरणानां प्रतीतरूपाणां श्रद्धाबोधासेवनभावेन, भावशब्दस्य प्रत्येकमपि सम्बन्धात्, सन्मार्गश्रद्धाभावात्, जीवादितत्त्वावगमभावात्, सम्यक्क्रियासेवनभावाच्च, कथञ्चित् परिपूर्णरूपाणामाराधको भणितो जीवो जिनैरिति ॥ ७७० ॥ एतदपि कुत इत्याह;—

जीए बहुयतरासप्पवित्तिविणिवित्तिलक्खणं वत्थु। सिज्झति जयणाए जओ सा जयणाणाइ विवइम्मि

यया कयाचित् तत्तद्द्रव्यक्षेत्रकालभावान् अपेक्ष्य चित्ररूपत्वेन प्रवृत्तया बहुकतरासत्प्रवृत्तिनिवृत्तिलक्षणं बहुकतरायाः सुबहोर्यतनाकालभाविन्या असत्प्रवृत्तेः शास्त्रनिषिद्धाचरणरूपायास्तथाविधग्लानदुर्भिक्षकान्ताराद्यवस्थाबलसमायातायाः सकाशाद् या निवृत्तिरात्मनो निरोधस्तल्लक्षणं स्वरूपं यस्य तत् तथा वस्तु सम्यग्दर्शनाद्याराधनारूपं सिद्ध्यति निष्पद्यते चेष्टया परिमिताशुद्धभक्तपानाद्यासेवनारूपया। यतो यस्मात् कारणात् सा चेष्टा यतना, आज्ञया निशीथादि-

न्यौकापवादलक्षणया विपदि द्रव्यक्षेत्रकालभाववैधुर्यलक्षणायामापदि, न पुनर्गुरुलाघवालोचनशून्या परमपुरुषलाभय-कारिणी संसाराभिनन्दिजनासेविता प्रवृत्तिर्यतनेति ॥ ७७१ ॥ आह—द्रव्याद्यापदि यतना सम्यग्दर्शनादिसाधिके-त्युक्ता । न च च्छद्मस्थेन यतनाविषया द्रव्यादयो ज्ञातु शक्याः । कुत इति चेदुच्यते;—

जं साणुबंधमेवं एवं खलु होति निरणुबंधति । एवमइंदियमेवं नासव्वण्णू वियाणाति ॥ ७७२ ॥

यद्यस्मात् सानुबंधमव्यवच्छिन्नप्रवाहं सम्यग्दर्शनादि, एवं गुरुलाघवालोचनया विरुद्धेष्वपि द्रव्यादिषु सेव्यमानेषु सत्सु, एवं गुरुलाघवालोचनामन्तरेण नो सेव्यमानेषु द्रव्यादिषु, खलुर्वाक्यालंकारे, भवति निरनुबन्धं समुच्छिन्नोत्तरो-त्तरमवाहं सम्यग्दर्शनाद्येव । इत्येतत् पूर्वोक्तं वस्त्वतीन्द्रियं विषयभावातीतम्, एवमुक्तप्रकारवान्, नैवासर्वज्ञः प्रयमतो विजानाति निश्चिनोतीति । अतीन्द्रियो ह्ययमर्थो यदित्थं व्यवह्रियमाणे सम्यग्दर्शनादि सानुबन्धमित्थं च निरनुबन्धं सम्पद्यते, इति कथमसर्वज्ञो निर्णेतुं पारयतीति ॥ ७७२ ॥ इत्थमाक्षिप्तः सूरिराह;—

तव्वयणा गीओऽवि हु धूमेणग्गिंव सुहुमचिंधेहिं । मणमाइएहिं जाणति सति उवउत्तो महापन्नो ॥७७३॥

तद्वचनात् सर्वज्ञशासनाद् गीत इति गीतार्थो यथावदवगतोत्सर्गापवादशुद्धसर्वज्ञवचनगर्भः साधु विशेषः, किं पुनः सर्वज्ञ इत्यपिहुशब्दार्थः; दृष्टान्तमाह;—धूमेनाग्निमिव सूक्ष्मचिह्नैः सूक्ष्मैः स्थूलमतीनामगम्यैश्चिह्नैरासेवकासेवनीयद्रव्या-द्यवस्थाविशेषलक्षणैः करणभूतैर्जानातीति सम्बन्धः । कीदृशः सन्नित्याह—मनआदिभिर्मनोवाक्कायैरित्यर्थः, सदा सर्व-

कालमुपयुक्तः प्रवृत्तावधानो महाप्रज्ञः प्रशस्तौत्पत्तिक्यादिबुद्धिधनो मुनिः । यथा हि कश्चिदेव महाप्राज्ञो रत्नवाणिज्य-कारी तद्गतविशेषान् रत्नपरीक्षाशास्त्रानुसारिण्या प्रज्ञया सम्यगुपलभ्य तथैव च मूल्यं व्यवस्थापयति, एवं गीतार्थोऽपि वचनानुसारेण व्यवहरन् विषमावस्थां प्राप्तोऽपि द्रव्यादिविशेषानासेवनीयान् सम्यग्दर्शनादिवृद्धिकरान् गर्दभिल्लराजा-पहृतश्रमणीरूपनिजभगिनीकालिकाचार्यवज्जानीते। न हि सम्यक्प्रयुक्तायाः प्रज्ञायाः किञ्चिदगम्यमस्ति । तथा च पठ्यते—

“दूरनिहित्तंपि निहिं तणवल्लिसमोत्थयाए भूमीए । नयणेहिं अपेच्छंता कुसला बुद्धीए पेच्छंति ॥ १ ॥” ॥ ७७३ ॥

अत्रैव दृष्टान्तातरमाह;—

जह जोइसिओ कालं सम्मं वाहिविगमं च वेज्जोत्ति। जाणति सत्थाओ तहा एसो जयणाइविसयं तु७७४

यथा ज्योतिषिको ज्योतिश्चारविशारदः सम्यगविपरीतरूपतया कालं सुभिक्षादिलक्षणं, व्याधिविगमं च जलोदरादिम-हाव्याधिविनाशं पुनर्वैद्यः सुश्रुतादिचिकित्साशास्त्राणां सम्यगध्येता पुमान्, इतिः प्रागवत्, जानात्यवबुध्यते शास्त्राद् वराहमिहिरसंहितादेः सुश्रुतादेश्च । तथैष गीतार्थो यतनादिविषयमन्नपानादिप्रतिषेधलक्षणम् । तुशब्द एवकारार्थः । स च जानात्येवेत्यत्र संयोजनीय इति ॥ ७७४ ॥ तथा;—

तिविहनिमित्ता उवओगसुद्धिओऽणेसणिज्जविन्नाणं। जह जायति परिसुद्धं तहेव एत्थंपि विन्नेयं॥७७५॥

त्रिविधनिमित्तात् कायिकवाचिकमानसिकलक्षणात् परिशुद्धिमागताद् योपयोगशुद्धिर्भक्तादिग्रहणकालप्रवृत्तस्य साधु-

जनप्रसिद्धस्योपयोगस्य निर्मलता तस्याः सकाशादनेपणीयविज्ञानमशुद्धभक्तपानादययबोधो भावयतीनां यथा जायते परिशुद्धमस्खलितरूपं, तथेयात्रापि यतनाविपये विज्ञानं परिशुद्ध विज्ञेयमिति ॥ ७७५ ॥ ननु सर्वत्र धर्मार्थिनो लोकस्य तदर्थपाकादिप्रवृत्तावनेपणीययाहुल्येनैपणीयविवेकाद् दुष्करं तत्परिज्ञानं, कथमिदं दृष्टान्ततयोपन्यस्तमित्याशंक्याह—

सुत्ते तह पडियधा चरणवओ न खल्लु दुल्लहं एयं। नवि छलणायवि दोसो एवं परिणामसुद्धीए ॥७७६॥

सूत्रे आगमे पिण्डनिर्युक्त्यादौ, तथेति वक्तव्यान्तरसमुच्चये, प्रतिबन्धात्त्वादराच्चरणवतो जीवस्य न खलु नैव दुर्लभं दुष्करमेतदनेपणीयविज्ञानम् । न च च्छलनायामपि व्यसनारूपायां दोपोऽपराधोऽनेपणीयग्रहणरूपः सूत्रप्रतिबन्धात् परिणामशुद्धेरन्तःकरणनैर्मल्यादिति ॥ ७७६ ॥ अत्रैव व्यतिरेकमाह—

जयणाविवज्जया पुण विवज्जओ नियमओ उ तिण्हंपि। तित्थगराणाऽसद्धाणओ तहा पयडमेयं तु॥७७७॥

यतनाविपर्ययाद् उक्तलक्षणा यतना; विपर्ययो व्यत्ययः स्वरूपहानिरित्यर्थः, नियमतस्त्वेकान्तभावादेव त्रयाणामपि सम्यक्त्वादीनाम् । कुत इत्याह—तीर्थकराज्ञाया 'जयणा उ धम्मजणणी' इत्यादिकाया अश्रद्धानतोऽरोचनात् । तथा तत्प्रकाराद्, न हि रोचमानां यतनामुल्लंघ्य कश्चिदन्यथा व्यवहर्तुं प्रवर्त्तते, प्रवर्त्तते चेत् तर्हि तस्य तत्र यतनायां न श्रद्धानमस्तीति प्रकटमेतदिति । न हि लोकेऽप्युल्लंघ्यमानोऽर्थो गौरवपदमापद्यत इति ॥ ७७७ ॥ तथा,—

जं दव्वखेत्तकालाइसंगयं भगवया अणुट्ठाणं। भणियं भावविसुद्धं निप्फज्जइ जह फलं तह उ ॥७७८॥

यद्यस्माद् द्रव्यक्षेत्रकालादिसंगतं तत्तद्द्रव्यक्षेत्रकालभावानुकूलं भगवताऽर्हताऽनुष्ठानमन्नपानगवेषणादिरूपं भणितं भावविशुद्धमौदयिकभावपरिहारेण क्षायोपशमिकभावानुगतम्, अत एव निष्पद्यते यथा फलं ज्ञानाद्याराधनारूपं, तथा तथैतदनुष्ठानं भणितं, सम्यगुपायत्वात् ॥ ७७८ ॥ अत एवाह;—

नवि किंचिवि अणुणातं पडिसिद्धं वावि जिणवरिंदेहिं। तित्थगराणं आणा कज्जे सच्चेण होयव्वं॥७७९॥

नापि नैव किञ्चिद् मासकल्पविहाराद्यनुज्ञातमेकान्तेन कर्त्तव्यमेवेत्यनुमतं, प्रतिषिद्धं वाप्येकान्तेन वारितं न, यथा न विधेयमेवेदमिति जिनवरेन्द्रैः ऋषभादिभिस्तीर्थकरैः । तर्हि किमनुज्ञातं तैरित्याह—तीर्थकराणामियमाज्ञा यथा कार्ये सम्यग्दर्शनाद्याराधनारूपे सत्येनाशठपरिणामेन भवितव्यमिति ॥ ७७९ ॥ तथा—

मणुयत्तं जिणवयणं च दुल्लहं भावपरिणतीए उ। जह एसा निप्फज्जति तह जइयव्वं पयत्तेण ॥ ७८० ॥

मनुजत्वं मनुष्यजन्मलक्षणं, जिनवचनं च सर्वज्ञशासनं दुर्लभं दुरापं वर्त्तते । प्रागुक्तैरेव चुल्लकादिभिर्दृष्टान्तैः । ततः किं कर्त्तव्यमित्याशंक्याह—भावपरिणत्या त्वन्तःकरणपरिणामेनैव न तु बाह्याद्यनुष्ठानेन भावपरिणतिशून्येन, तस्यात्यन्तफल्गुत्वात् । यथोक्तं "तात्त्विकः पक्षपातस्तु भावशून्या च या क्रिया । तयोरन्तरमुन्नेयं भानुखद्योतयोरिव ॥ १ ॥ खद्योतकस्य यत्तेजः, तदल्पं च विनाशि च । विपरीतमिदं भानोरेवमत्रापि भाव्यताम् ॥ २ ॥" किमित्याह—यथैषाऽऽज्ञा निष्पद्यते तथा यतितव्यं प्रयत्नेनेति ॥ ७८० ॥ आज्ञानिष्पत्त्यर्थं च यत् कर्त्तव्यं तद्विशेषेणाह;—

उस्सग्गववायाणं जहट्ठियसरूवजाणणे जत्तो। कायव्वो बुद्धिमया सुत्तणुसारेण णयणिउणं॥ ७८१ ॥

सामान्योक्तो विधिरुत्सर्गो, विशेषोक्तस्त्वपवादः। तत उत्सर्गापवादयोर्यथास्थितस्वरूपज्ञाने यत्नः कर्त्तव्यो बुद्धिमता पुरुषेण सूत्रानुसारेण निशीथाध्ययनादितत्प्रतिपादकागमानुरोधेन नयनिपुण नैगमादिनयविचारसारमिति ॥ ७८१ ॥

अथ सर्वनयाभिमतमुत्सर्गापवादयोरेकमेव तत्त्वतस्स्वरूपमङ्गीकृत्याह;—

दोसा जेण निरुब्भंति जेण खिज्जंति पुव्वकम्माइं। सो खलु मोक्खोवाओ रोगावत्थासु समणंव ॥ ७८२ ॥

दोषा मिथ्यात्वादयो येनानुष्ठानेनोत्सर्गरूपेणापवादरूपेण वा सेव्यमानेन निरुध्यन्ते सन्तोऽप्यप्रवृत्तिमन्तो जायन्ते; तथा येन क्षीयन्ते समुच्छिद्यन्ते पूर्वकर्माणि प्राग्भवोपात्तानि ज्ञानावरणादीनि; स खलु स एव मोक्षोपायो मोक्षमार्गः। दृष्टान्तमाह—रोगावस्थासु व्याधिविशेषरूपासु शमनवच्छमनीयौषधमिव। यथा हि "उत्पद्यते हि सावस्था देशकालामयान् प्रति। यस्यामकृत्य कृत्यं स्यात् कर्म कार्यं च वर्जयेत् ॥ १ ॥" इति वचनमनुसरन्तो गुरुलाघवालोचनेन निपुणवैद्यकशास्त्रविदो वैद्यास्तथा तथा चिकित्सा प्रवर्त्तयन्तो रोगोपशमनं जनयन्ति; तथा गीतार्थास्तासु तासु द्रव्याद्यापत्सु चित्रान् अपवादान् सूत्रानुसारेण समासेवमाना नवदोषनिरोधपूर्वकृतकर्मनिर्जरणलक्षणफलभाजो जायन्त इति ॥ ७८२ ॥

अथोत्सर्गापवादयोस्तुल्यसस्यत्वमाह;—

उन्नयमवेक्ख इयरस्स पसिद्धी उन्नयस्स इयराओ। इय अन्नोन्नपसिद्धा उस्सग्गववाय मो तुल्ला ॥ ७८३ ॥

उन्नतमुच्चं पर्वतादिकमपेक्ष्येतरस्य नीचस्य भूतलादेः प्रसिद्धिर्बालावलादेर्जनस्य प्रतीतिः; तथोन्नतस्योक्तरूपस्येतरस्माद् निम्नात् तदपेक्ष्येत्यर्थः प्रसिद्धिः सम्पद्यते । एवं सति यत् सिद्धं तदाह—इत्येवमुक्तदृष्टान्तादन्योन्यप्रसिद्धाः परस्परमपेक्षमाणाः प्रतीतिविषयभावभाजः सन्त उत्सर्गापवादास्तुल्याः समानसंख्याः सम्पद्यन्त इति ॥ ७८३ ॥

अथोत्सर्गापवादयोर्लक्षणमाह;—

दव्वादिएहिं जुत्तस्सुस्सग्गो जदुचियं अणुट्ठाणं।रहियस्स तमववाओ उचियं चियरस्स न उ तस्स॥७८४॥

द्रव्यादिभिर्युक्तस्य साधोरुत्सर्गो भण्यते । किमित्याह—यदुचितं परिपूर्णद्रव्यादियोग्यमनुष्ठानं शुद्धान्नपानगवेषणादिरूपं परिपूर्णमेव । रहितस्य द्रव्यादिभिरेव तदनुष्ठानमपवादो भण्यते । कीदृशमित्याह—उचितमेव पञ्चकादिपरिहाण्या तथाविधान्नपानाद्यासेवनारूपम् । कस्येत्याह—इतरस्य द्रव्यादियुक्तापेक्षया तद्रहितस्यैव, न तु नैव तस्य द्रव्यादियुक्तस्य । यत्तदौचित्येनानुष्ठानं स उत्सर्गः, तद्रहितस्य पुनस्तदौचित्येनैव च यदनुष्ठानं सोऽपवादः । यच्चैतयोः पक्षयोर्विपर्यासेनानुष्ठानं प्रवर्त्तते, न स उत्सर्गोऽपवादो वा, किं तु संसाराभिनन्दिसत्त्वचेष्टितमिति ॥ ७८४ ॥

अथोपदेशसर्वस्वमेवाह;—

जह खलु सुद्धो भावो आणाजोगेण साणुबंधोत्ति । जायइ तह जइयव्वं सव्वावत्थासु दुगमेयं ॥ ७८५ ॥

यथा खलु यथैव शुद्धो रागद्वेषाद्यकलुषितो भावो मनःपरिणामः, आज्ञायोगेन सर्वज्ञवचनानुसारलक्षणेन, सानुबन्धो

भयान्तरानुयायीं जायते, तथा यतितव्यम् । सर्वावस्थासूत्सर्गकालेऽपवादकाले चेत्यर्थः, द्विकमेतच्चतुर्थो भाय आज्ञा-
योगश्च । पर्यलक्षणं कर्तव्यम् ॥ ७८५ ॥ कुतो यतः—

जं आणाए बहुगं जह तं सिज्झइ तहेत्थ कायवं । ण उ जं तव्विवरीयं लोगमयं एस परमत्थो ॥ ७८६॥

यद्यस्माद् आज्ञयोत्सर्गरूपमपवादरूपं वा बहुकं बहुरूपमनुष्ठान निर्वाणफलमित्यर्थः, जायते । तस्माद् यथा तव
सिध्यति तथैव बुद्धिमता कर्तव्यम् । व्यवच्छेद्यमाह—न तु न पुनर्यद् तद्विपरीतमाज्ञाविपरीत लोकमतमपि गतानुग-
तिकबहुलोकानुवर्तितमपि लौकिकं तीर्थस्नानदानरूप, लोकोत्तरमपि प्रमत्तजनाचरित चित्ररूपमिति । एष परमार्थः सर्व-
ज्ञशासनरहस्यमित्यर्थ इति ॥ ७८६ ॥ अथ प्रसङ्गमुपसंहरन् प्रस्तुतमाह;—

कयमेत्थ पसंगेणं स भावओ पालिऊण तह धम्मं । पायं संपुण्णं चिय ण दवओ कालदोसाओ ॥ ७८७॥

कृतमत्र प्रसङ्गेन, स शंखराजमुनिर्भावतो भावपरिणत्या पालयित्वा तथा तत्प्रकार धर्म्मं, प्रायः सम्पूर्णमेव, अनाभो-
गादे' कश्चित् खण्डमपि स्यादिति प्रायोग्रहणम् । व्यवच्छेद्यमाह—न नैव द्रव्यत कायानुष्ठानमपेक्ष्य कालदोषाद् दुष्प-
मालक्षणकालापराधादिति ॥ ७८७ ॥

काऊण कालधम्मं परिसुद्धाचारपक्खपाएण । उववण्णो सुरलोए तओ चुओ पोयणपुरम्मि ॥ ७८८ ॥

कृत्वा कालधर्म्मं पण्डितमरणलक्षणं परिशुद्धाचारपक्षपातेन सर्वथा निरतिचारसाधुधर्मबहुमानेनोपपन्नः सुरलोके सौधर्म्मनाम्नि । ततः सुरलोकाच्च्युतः पोतनपुरे इति ॥ ७८८ ॥

रायसुओ उवसंतो पायं पावविणिवित्तवावारो । कालोचियधम्मरओ राया होऊण पव्वइओ ॥ ७८९ ॥

राजसुतो जातः । स च बालकालादेवोपशान्तः । प्रायः पापविनिवृत्तव्यापारोऽतिसावद्यानुष्ठानपरिहरणपरः कालोचितधर्मरतो राजा भूत्वा प्रव्रजित इति ॥७८९॥ साम्प्रतं यद् दृष्ट्वा परिभाव्य चासौ प्रव्रजितस्तद् नईत्यादिगाथात्रयेणाह;—

णइपूरकूलपाडणमूढं कलुसोदयं णिएऊण । ओयट्टणम्मि तीए तहत्थयं चेव पडिबुद्धो ॥ ७९० ॥
जह एसा वट्टंती कूले पाडेइ कलुसए अप्पं । इय पुरिसोवि हु पायं तदप्पणपीडाए दट्ठव्वो ॥ ७९१ ॥
जह चेवोवट्टंती सुज्झइ एसा तहेव पुरिसोवि । आरंभपरिच्चागा कुसलपवित्तीए विण्णेओ ॥ ७९२ ॥

सुगमं चैतत् ॥ ७९०-९२ ॥

एवं पव्वइऊणं सामण्णं पालिऊण परिसुद्धं । सिद्धो सुदेवमाणुसगईहिं थेवेण कालेणं ॥ ७९३ ॥

अथ ता एव सुदेवमानुषगतीः बंभेत्यादिगाथात्रयेणाह;—

बंभसुर महुरराया सुक्कसुराओसुहीए राओत्ति । आणयदेव सिवणिवो आरण मिहिलाय देवणिवो ॥ ७९४ ॥

गेवेज्ज तियस गज्जणसामी गेवेज्ज पुंडसुरराया । गेवेज्ज वंगसुरराय विजयदेवंगराया य ॥ ७९५ ॥
सवट्ठामर उज्झाणरिंद पव्वज्ज सिज्झणा चेव। पयस्स पायसो तह पावाकरणम्मि नियमोत्ति॥७९६॥

ततः पोतनपुरराजसुतजन्मानन्तरं ब्रह्मसुरो ब्रह्मलोके देवः समभूत् । ततो मथुराराजः तदनन्तरं शुक्रसुरस्ततोऽप्ययोध्यायां नगर्यां राजेति । इतोऽप्यानते देवस्ततोऽपि शिवनृपः तस्मादप्यारणदेवः । तदनन्तरं मिथिलायां देवनृप इति ॥ ७०४ ॥ इतोऽपि प्रथमग्रैवेयकत्रिके त्रिदशः । तस्मादपि च्युतो गजनस्वामिजीव' । ततोऽपि मृतो मध्यमग्रैवेयकत्रिके सुरः । ततोऽपि पुंड्रजनपदे नामतः सुरराजः । ततोऽप्युपरिमत्रिके सुरः । ततोऽपि वंगजनपदेषु सुरराजः । इतोऽपि विजयविमाने देवः । तदनन्तरमङ्गराज इति ॥ ७९५ ॥ अस्मादपि सर्वार्थसिद्धविमानेऽमरः । ततोऽप्ययोध्यायां नरेन्द्रः । तत्र च प्रव्रज्या, सिद्धनं चेति । एतस्य शंखजीवस्य प्रायशो बाहुल्येन तथा तेन प्रकारेण पापाकरणे नियमः सम्पन्न इति ॥ ७९६ ॥

भावाराहणभावा आराहगो इमो पढमं । ता एयम्मि पयत्तो आणाजोगेण कायव्वो ॥ ७९७ ॥

एवमुक्तरूपेण भावाच्छुद्धमनःपरिणामरूपाराधनाभावाद् आराधकोऽयं प्रथमं मुग्धकाले समभूत् । तस्मादेतस्मिन् भावाराधने प्रयत्न आदर आज्ञायोगेन कर्तव्यः ॥ ७९७ ॥

॥ इति शंखराजर्षिकथानकं समाप्तम् ॥

दुष्षमाया-
मपिचर-
णत्वम्

अथ प्रस्तुतमेवाधिकृत्याह;—

[इय एयम्मिवि काले चरणं एयारिसाणं विण्णेयं। दुक्खंतकरं णियमा धन्नाणं भवविरत्ताणं॥७९८॥]

इत्येवमेतस्मिन्नपि काले चरणं चारित्रमेतादृशानां [विज्ञेयं कीदृशानां] शंखमुनिसदृशानां विज्ञेयम्। कीदृशमित्याह —दुःखान्तकरं सर्वसांसारिकबाधापहारि नियमाद् अवश्यंतया धन्यानां भवविरक्तानां जीवानामिति ॥७९८॥ तथा—

जे संसारविरत्ता रत्ता आणाए तीए जहसत्तिं। चेट्ठंति णिज्जरत्थं ण अण्णहा तेसिं चरणं तु॥७९९॥

ये संसारविरक्ताः सत्त्वाः प्राणिनो रक्ता विहितबहुमाना आज्ञायां जिनवचनरूपायां; तथा, तस्यामाज्ञायां यथाशक्ति स्वसामर्थ्यानुरूपं तिष्ठन्ति तदुक्तानुष्ठानपरा भवन्ति। किमर्थं—निर्जरार्थं सर्वकर्मक्षयनिमित्तम्। 'न अन्नहा तेसिं चरणं तु' तेषामेव चरणमस्खलितरूपं विज्ञेयं। न नैवान्यथा संसाराविरक्तानामाज्ञायामसक्तानां यथाशक्ति तत्राकृतावस्थानानामनिर्जरार्थिनां चरणं स्यादिति ॥ ७९९ ॥ अधुना ये कर्मगुरवः प्राणिनो दुष्षमाकालादीन्यालम्बनान्यालम्ब्य सहिष्णवोऽपि तथाविधजनाचरितं प्रमाणीकृत्य निषिद्धसेवां कुर्वन्ति, तेषामपायं दर्शयति;—

मारेंति दुस्समाएवि विसायओ जह, तहेव साहूणं। णिक्कारणपडिसेवा सव्वत्थ विणासई चरणं॥८००॥

मारयन्ति प्राणांस्त्याजयन्ति दुष्षमायामपि, न केवलं सुषमायामित्यपिशब्दार्थः, विषादयस्तालपुटशस्त्रवह्न्यादयो

१ इयमपि गाथा न क्वचनादर्शपुस्तकेषूपलब्धा, टीकामुपजीव्य स्वयोपनिबद्धा।

यथा येन प्रकारेण मूर्च्छासम्पादनादिना; तथैव साधूना निर्द्धर्मोणां व्रतिनां निष्कारणप्रतिसेवाऽपुष्टालम्बनेन सर्वत्र सर्वास्ववस्थासु विनाशयति विध्वंसयति चरणं चारित्रमिति ॥ ८०० ॥ अथैतद्व्यतिरेकमाह—

कारणपडिसेवा पुण भावेण असेवणत्ति दट्ठवा । आणाए तीए भावो सो सुद्धो मोक्खहेउत्ति ॥८०१॥

कारणप्रतिसेवा ग्लानाद्यालम्बनेन विरुद्धार्थासेवनरूपा पुनर्भावेन परमार्थतोऽसेवना विरुद्धार्थानासेवनरूपा इत्येवं द्रष्टव्या । कुतो, यत आज्ञायां तस्यां कारणप्रतिसेवायां भावो मनःपरिणामो वर्त्तते भगवताऽस्यामवस्थायामिदं कर्त्तव्यतयोपदिष्टमित्यध्यवसायात् । यदि नामैवं ततः किमित्याह—स भाव आज्ञानुगतः शुद्धः सन्मोक्षहेतुरिति ॥ ८०१ ॥

इत्थं कारणप्रतिसेवायामपि शुद्धो भावो मोक्षहेतुरित्युपदर्श्य साम्प्रतमकृत्येऽप्यर्थे विहिते भावशुद्धिः पापक्षयायेति लोकप्रसिद्धेन दृष्टान्तेन दर्शयति;—

अकिरियाएवि सुद्धो भावो पावक्खयत्थमो भणिओ । अण्णेहिवि ओहेण तेणगणाएण लोगम्मि ॥८०२॥

अक्रियायामपि लोकलोकोत्तरविरुद्धार्थसेवायामपि शुद्धो निर्व्याजः पश्चात्तापानुगतो भावः परिणामः पापक्षयार्थं पापापगमहेतुर्भणितो निरूपितः स्वशास्त्रेष्वन्यैरपि तीर्थान्तरीयैरोघेन सामान्येन । तथा चैते पठन्ति "मायाम्भस्तत्त्वत पश्यन्ननुद्विग्नस्ततो द्रुतम् । तन्मध्येन प्रयात्येव यथा व्याघातवर्जितः ॥ १ ॥ भोगान् स्वरूपतः पश्यंस्तथा मायोदकोपमान् । भुञ्जानोऽपि ह्यसंगः सन् प्रयाति परमं पदम् ॥ २ ॥" इति । स्तेनकज्ञातेन चौरोदाहरणेन लोके इति ॥ ८०२ ॥

स्तेनकज्ञातमेव भावयति;—

तेणदुगे भोगम्मी तुल्ले संवेगओ अतेणत्तं । एगस्स गहियसुद्धी सूलहि भेयम्मि सादेव्वं ॥ ८०३ ॥
तह चित्तकम्मदोसा मुट्ठे भोगसमयम्मि अणुतावो । एत्तो कम्मविसुद्धी गहणे दिव्वम्मि सुज्झणया ॥८०४॥
इयरस्स गहण कहणा आमं सूलाए तस्स भेओ उ । अब्भुवगमणा गुहभेयवुब्भणगुत्तरण मो सम्मं ८०५
विम्हय देवयकहणा कयमिणमेएण भावओ खवियं । संवेगा वयगहणं चोररिसी सुप्पसिद्धोत्ति ॥ ८०६ ॥

क्वचित् सन्निवेशे स्तेनद्विके द्वयोश्चोरयोर्भोगे मुषितद्रव्यस्य तुल्ये प्रवर्त्तमाने संवेगाद् धिग् मां विरुद्धकर्म्माध्यासित-मिति पश्चात्तापलक्षणाच्चौर्यप्रत्ययपापक्षपणे जातेऽस्तैन्यमचोरभावः संवृत एकस्य चौरस्य । कथमित्याह—कुतोऽपि निमित्तात् संजातशंकै राजपुरुषैर्गृहीतस्य कारणिकैस्तप्तमापादिना शुद्धिः कृता । पुनरपि 'सूलहि भेयंति' शूलयाधिष्ठानस्याभिभेदे सादिव्यं देवतानुग्रहो वृत्त इति ॥ ८०३ ॥ तथा, चित्रकर्मदोषात् तत्प्रकारस्य चित्रकर्मणोऽपराधाद् मुष्टे मुषिते सति परकीयद्रव्ये भोगसमयेऽनुतापः पश्चात्तापो जात एकस्य । अत एव पश्चात्तापात् कर्मविशुद्धिश्चौर्यप्रत्ययकर्मप्रक्षालः । ततश्च राजपुरुषैर्ग्रहणे दिव्ये तप्तमापादौ शुद्धिः संवृत्ता ॥ ८०४ ॥ इतरस्य द्वितीयस्य ग्रहणं कथना ग्रहणे सति कारणिकैः पृष्ठस्य कथना । कथमित्याह—आममावां चोराविति । ततः शूलया तस्य द्वितीयस्य भेदो जातः । तुः पुनरर्थः । ततः प्रथमस्य चौर्याभ्युपगमना चौर्यप्रतिपत्तिः 'विहितं मयापि चौर्यम्' इति । ततो गुदभेदेनारोपणं शूलायां

कृतम्, परमुत्तरणमविज्ञस्यैवं सम्यक् शूलाया संवृत्तमिति ॥ ८०५ ॥ विस्मये सर्वलोकस्य देवतया कथना कृता, यथा—कृतमिद चौर्यमेतेन, पर भावतः पश्चात्तापलक्षणात् क्षपित चौर्यजन्य कर्म । ततः संवेगात् व्रतमहणं कृतम् तेन तदनु चौरर्षिः सुप्रसिद्ध इति ॥ ८०६ ॥ अत्रैव दृष्टान्तान्तरमाह—

एवं विसिट्ठकालाभावम्मिवि मग्गगामिणो जह उ। पावेंति इच्छियपुरं तह सिद्धिं संपयं जीवा ॥८०७॥

एवं—यथा भावविशेषाच्चौरोऽप्यचौरः संवृत्तस्तथा, विशिष्टकालाभावेऽपि निर्वाणलाभयोग्यसमयविरहेऽपि मार्गगामिनः सत्पथप्रवृत्ता यथा तु यथैव प्राप्नुवन्तीप्सितपुरं पाटलिपुत्रकादि तथा सिद्धिं निर्वृतिलक्षणां साम्प्रत दुष्पमायां सन्मार्गप्रवृत्ताः सन्तो जीवा भावविशेषात् अवाप्नुवन्ति, परं कालविलम्बेनेति ॥ ८०७ ॥

ननु निष्ठुरक्रियासाध्यो मोक्षः, कथं साम्प्रतकालयोग्या मृद्वी क्रिया तद्धेतुः स्यादित्याशंक्याह—

मउईएवि किरियाए कालेणारोगयं जह उविंति । तह चेव उ णिवाणं जीवा सिद्धतकिरियाए ॥८०८॥

मृद्व्यापि साधारणयापि क्रियया वातचिकित्साक्रियया कालेन चिरतररूपेणारोगतां नीरोगभावं यथोपयान्ति प्रतिपद्यन्ते, तथा चैव तु तेनैव प्रकारेण निर्वाणमपवर्गं जीवाः सिद्धान्तक्रियया मूलगुणोत्तरगुणप्रतिपालनरूपया साधारणरूपयापीति ॥ ८०८ ॥ आह—निष्ठुरक्रियापरिपालनरूप चारित्रं, न चासावद्य दुष्पमायां सम्पद्यते, तत्कथं निर्वाणमार्गरूपं चारित्रं भवद्भिः प्रतिज्ञायत इत्याशंक्याह—

दुष्पसहंतं चरणं भणियं जं भगवया इहं खेत्ते। आणाजुत्ताणमिणं ण होंति अहुणत्ति वामोहो ॥८०९॥

दुःप्रसभान्तं दुष्पमापर्यन्तभागभाविदुःप्रसभनामकमुनिपुंगवपर्यवसानं गङ्गाप्रवाहवदव्यवच्छिन्नं चरणं भणितं यद्यस्माद् भगवता इह क्षेत्रे। आज्ञायुक्तानां यथासामार्थ्यमाज्ञापरिपालनपरायणानामिदं चारित्रं न भवत्यधुनैष व्यामोहो वर्त्तते, यथाशक्त्याज्ञापरिपालनस्यैव चारित्ररूपत्वात्, तस्य च साम्प्रतमपि भावादिति ॥ ८०९ ॥

विपर्यये बाधकमाह;—

आणाबज्झाणं पुण जिणसमयम्मिवि न जातु एयंति। तम्हा इमीए एत्थं जत्तेण पयट्टियव्वंति ॥८१०॥

आज्ञाबाह्यानामुच्छृंखलप्रवृत्तीनां पुनर्जिनसमयेऽपि तीर्थंकरविहारकालेऽपि न नैव जातु कदाचिद् एतच्चारित्रं सम्पन्नमिति। तस्माद् अस्यामाज्ञायां दुष्पमाकालेऽपि यत्नेन प्रवर्त्तितव्यमिति ॥ ८१० ॥ अत एवाह;—

णेगंतेणं चिय लोयणायसारेण एत्थ होयव्वं। बहुमुंडादिवयणओ आणाचित्तो इह पमाणं ॥ ८११ ॥

न नैवैकान्तेन सर्वथैव लोक एव पार्श्वस्थादिरूपो यदृच्छाप्रवृत्तो ज्ञातं दृष्टान्तं तत् सारमवलम्बनीयतया यस्य स तथा तेनात्र चारित्राराधने भवितव्यम्। कुत इत्याह—'बहुमुण्डादिवचनतः' "कलहकरा डमरकरा असमाहिकरा अनिव्वुइकरा य। होहिंति भरहवासे बहुमुण्डे अप्पसमणे य ॥ १ ॥" इति वचनात्; एतद्वचनपरिभावनेन पार्श्वस्थादीन् दृष्टान्तीकृत्य नासमंजसे प्रवर्त्तनीयमित्यर्थः। तथाविधापवादप्राप्तौ तु गुरुलाघवालोचनपरेण गीतार्थेन साधुना कदाचित्

दुष्षमाकालेपिचरणत्वम्—

प्रवृत्तिसारेणापि भवितव्यमिति सूचनार्थमेकान्तेनेत्युपात्तम् । "बहुविस्तरमुस्सग्गं बहुविहमववाय मो वियाणित्ता । छंचे-ऊणगविहं बहुगुणजुत्तं करेज्जा सु ॥ १ ॥" अत एवाह—आज्ञावित्तकः—आज्ञैव वित्तं धनं सर्वस्वरूपं यस्य स तथा पुमानिह लोकोत्तराचारचिन्तायां प्रमाणीकर्त्तव्य इति ॥ ८११ ॥ ननु च 'आगम सुय आणा धारणा य जीए य पंच-मए' इति वचनप्रामाण्यात् आचरितमपि प्रमाणमुक्तं, तत् किमुच्यते 'आज्ञावित्तक इह प्रमाणम्' इति हृदि व्यवस्थाप्याह—

आयरणावि हु आणाविरुद्धगा चेव होति नाय तु । इहरा तित्थगरासायणत्ति तल्लक्खणं चेयं ॥ ८१२ ॥

आचरणापि तत्तदाचीर्णार्थरूपा हुर्यस्मात् 'दोसा जेण निरुब्भंति जेण खिज्जंति पुव्वकम्माइं' इत्यादिलक्षणाया आज्ञाया अविरुद्धिका चैवाविरोधवत्येव । तुशब्दोऽवधारणे भिन्नक्रमश्च । ततो भवत्येव ज्ञातमुदाहरणं कर्त्तव्येष्वर्थेषु प्रमाणमित्यर्थः । विपर्यये बाधकमाह—इतरथा आज्ञाविरोधेनाचरणे सति तीर्थकराशातना भगवदर्हद्वचनविलोपलक्षणा सम्पद्यते । इतिः प्राग्वत् । तल्लक्षणमाचरणालक्षणं चेदम् ॥ ८१२ ॥

असढेण समाइन्नं जं कत्थति केणती असावज्जं । न निवारियमन्नेहिं य बहुमणुमयमेयमायरियं ॥८१३॥

अशठेनाऽमायाविना सता समाचीर्णमाचरितं यद् भाद्रपदशुक्लचतुर्थीपर्युषणापर्ववत् कुत्रचित्काले क्षेत्रे वा केनचित् संविग्नगीतार्थत्वादिगुणभाजा कालिकाचार्यादिना सावद्यं मूलोत्तरगुणाराधनाऽविरोधि । तथा, न नैव निवारितमन्यैश्च तथाविधैरेव गीतार्थैः, अपितु बहु यथा भवत्येवं मतं बहुमतमेतद् आचरितमुच्यत इति ॥ ८१३ ॥

किंच उदाहरणाइं बहुजणमहिगिच्च पुव्वसूरीहिं। एत्थं निदंसियाइं एयाइं इमम्मि कालम्मि ॥ ८१४ ॥

किंचेत्यभ्युपाये, उदाहरणानि दृष्टान्ता बहुजनमधिकृत्य बहोरसंविग्नलोकस्य प्रवृत्तिमधिकृत्य पूर्वसूरिभिः प्राक्तनाचार्यैरत्र प्रवचने निदर्शितान्येतानि। अस्मिन् दुष्षमालक्षणे काले एतत्कालोपयोगीनीत्यर्थः ॥ ८१४ ॥

एतत्कालोपयोगिस्वप्नाष्टकप्रदर्शनम्—

उदाहरणान्येव विवक्षुस्तावत्तत्सम्बन्धमाह;—

केणइ रन्ना दिट्ठा सुमिणा किल अट्ठ दुसमसुसमंते। भीई चरमोसरणे तेसिं फलं भगवया सिट्ठं ॥८१५॥

केनचिदनिर्दिष्टनाम्ना राज्ञा उपलब्धा स्वप्ना निद्रायमाणावस्थायां मनोविज्ञानविकाररूपाः। किलेत्याप्तप्रवादसूचनार्थः। अष्टेतिसंख्या दुःषमसुषमान्तेऽस्यामवसर्पिण्यां चतुर्थारकपर्यवसाने। ततो जागरितस्य भीतिर्भयमुत्पन्नम् ततोऽपि च चरमसमवसरणे कार्तिकमासामावास्यायां तस्य पृच्छतः, तेषां स्वप्नानां फलं भगवता श्रीमन्महावीरेण शिष्टं कथितमिति ॥ ८१५ ॥ स्वप्नानेवाह;—

गय[1] वाणर[2] तरु[3] धंखे[4] सिंहे[5] तह पउम[6] बीय[7] कलसे[8] य। पाएण दुस्समाए सुविणाणिट्ठ फला धम्मे ॥८१६॥

गजवानरास्तरवो ध्वांक्षाः सिंहस्तथा पद्मबीजानि कलशाश्चेति। प्रायेण दुःषमायां स्वप्ना एतेऽनिष्टफला धर्मे अधर्मविषय इति। अत्र च गाथायां वचनव्यत्ययः प्राकृतत्वात् ॥ ८१६ ॥

एतानेव स्वप्नान् प्रत्येकं गाथानां द्वयेन द्वयेनोपदर्शयन् गाथाषोडशकमाह;—

चलयासापसु गया चिट्ठति पडंतपसुवि ण णिंति। णिंतावि तहा केई जह तप्पढणा विणस्संति ॥ ८१७ ॥
विरलतरा तह केई जह तप्पडणावि णो विणस्संति। एसो सुमिणो दिट्ठो फलमेत्थं सावगा णेया ॥८१८॥
बहुवाणरमज्झगया तवसहा असुइणो विलिंपंति। अप्पाणं अण्णेवि य तहाविहो लोगहसणं च ॥८१९॥
विरलाणमलिंपणया तदण्णखिंसा ण एयमसुइत्ति। सुविणोयं एयस्स उ विभाग मो णवरि आयरिया८२०
खीरतरुसुहछाया तेसिमहो सीहपोयगा बहुगा। चिट्ठति संतरूवा लोगपसंसा तहाहिगमो ॥ ८२१ ॥
ते सिंखहा उ पायं सुणगा तरुवणलयत्ति पडिहासो। एसो सुमिणो दिट्ठो फलमेत्थं धम्मगच्छत्ति॥८२२॥
धंखा वावीय तडे विरला ते उण तिसाए अभिभूया। पुरओ मायासरदंसणेण तह संपयट्टंति ॥ ८२३ ॥
केणइ कहणा णिसेहे सद्दहणा पायसो गम विणास। सुमिणो यं एयस्स उ विभाग मो मूढधम्मरया ८२४॥
सीहो वणमज्झम्मी अणेगसावयगणाउले विसमे। पंचत्तगओ चिट्ठइ णय तं कोई विणासेइ ॥८२५॥
तत्तो कीडगभक्खणपायं उप्पायदट्ठुमण्णेवि। सुमिणोत्ति इमस्सत्थो पवयणनिद्धंधसाईया ॥ ८२६ ॥
पउमागरा अपउमा गद्दभगजुयाय चत्तणियरूवा। उक्कुरुडियाए पउमा तत्थवि विरला तहारूवा॥८२७॥

तेवि य जणपरिभूया सकज्जणिप्फायगा ण पाएण । सुमिणत्थरूवं वीणाणमिसस्स धम्मम्मि पव्वत्ता ॥८२८॥
बीएसु कारिसगो कोइ सुवियट्ठोत्ति जत्तओ किणइ । बीजेत्ति अबीजेवि य पइरइय तहा असित्तेसु ॥८२९॥
अवणेइय तं सज्झे विरलं बीयं समागयंपीहं । सुमिणेत्ति इमस्सत्थो विवरीओ गमग पत्ताई ॥ ८३० ॥
कलसा य दुहा एगे पासाओवरि सुहा अलंकरिया । अण्णे पुण भूमीए जाडाओ मालिसवकालिया॥८३१॥
कालेण दलणयागं तस्सभंगुप्पाय दट्ठुमप्पाणं । सुमिणत्थरूवं राया अवंभत्ताह्व य एसत्थो ॥ ८३२ ॥
कूवावाहाजीविण तरुफलवह गाविवच्छिधावणया । लोहिविनस्सयकलसल सप्पगरुडपूजपूजाओ ॥८३३॥

विविहोवद्दवबहुला चलंतसुहिसयणविरत्नंजोगा । चलपाणावननमा खलु गिहवासा राय ! होहिंति ॥ १ ॥ सव्वायसु-गणनहा परसुद्धरिया गयय तहावि । तेसु अइसुद्धगिद्धा विवेगकज्जेयाति वाहिंति ॥ २ ॥ विनयाम कट्ठुनिवामं जनि-च्चयं जीवजोव्वणधणाण । जाणंतावि हु लोहा निक्खमिउं नो तरिहिंति ॥ ३॥ विड्डंतस्मिवि विद्धे दुन्नो दुरासाए लोहिया धणियं । वेरग्गविप्पमुक्का दुक्करकम्माइं काहिंति ॥ ४ ॥ निक्खमिऊण य अन्ने घरसयणधणेसु निच्चपडिबद्धा । नीया-वासविहारी दट्ठूण य तन्नियत्तीओ ॥ ५ ॥ पडिबंधदोसओ च्चिय संतोसाइमूलकम्मनासेसु । सावज्जेसु पसत्ता पावं होहिंति सुयधम्मा ॥ ६ ॥ विरलाओ दुस्समाएवि पडिबंधविवज्जिया जियकसाया । होहिंति सुद्धचरणा एसत्थो पढमसुविणस्स ॥७॥ ॥ ३३५ ॥

'पज्जुयानरेत्यादि' पज्जचियत्ताण सहाया गुणसरुपिहरेसु निम्ममयिराण। अइयानराण पसहा आयरियाई भविस्सति ॥१॥ आहाकम्मुयभोगो पडियंधो गेहसयणसड्ढेसु । वयहिम्मि गाढमुच्छा परोप्परासंखड असई ॥ २ ॥ संजमयिरुद्धचेट्ठा सपा दयत्थयाइया अहया । अतुई सेणप्पाण लिंपिस्संती तह परपि ॥ ३ ॥ तहियं पयत्तयंता पक्खग्गाहेण या यिसंयाए । एयं ते हासगय परतित्थीणपि होहिंति ॥ ४ ॥ काहिंति तहा सिंसं असेसिं तप्पयित्तियिमुहाणं । पज्जयिया भणिहंती न हु दोसो एत्थ सुणहित्थं ॥ ५ ॥ कळहेमो नीइकए दयत्थओ तित्थवभाइनिमित्तं । आहाकम्मेण यिणा नगवरयं गुरुजणे होइ ॥ ६ ॥ अप्पगरसिक्खायणओ किसिआरंभो न होइ सड्ढाणं । चेज्जयचेज्जाईहिं सायय्यरक्खा तओ तेहिं ॥ ७ ॥ एयं गु अहाच्छंदा पायं होहिंति निग्गुणा गुरुणो । यिरळा व सुद्धसीळा धीययसुयिणस्स एसत्थो ॥ ८ ॥

'खीरतरू' इत्यादि । इह खीरतरुसरिच्छा सुसायगा पययणुप्पभइपसत्ता । गुरुनच्छळा सुभणिया उदारचित्ता महासत्ता ॥ १ ॥ तण्णिस्साछायासुं पसंसरूवा यसंति मुणिसीहा । उवसग्गपरीसहसज्झसुज्झिया सुट्ठु सोंडीरा ॥ २ ॥ लद्धपसंसा ळोए अहो इमे एत्थ पुष्पजम्माणो । अप्फलिओऽहिगमो यत्थपत्तपाणासणाईण ॥ ३ ॥ सुखाणुक्काणयसा नियाणफलप्प- साहगा पुयिं । ते इसमाणुभाया होहिंति पमाइणो पायं ॥ ४ ॥ काहिंति संखडाई न उज्जमिस्संति चरणकरणेसु । तो ते असेयि मुणी होहिंति अणाइया ळोए ॥ ५ ॥ होहिंति य पाएण दसणवज्झय साहुपडिणीया । सड्ढायि कुयियड्ढा नडिया कुग्गाहमाईहिं ॥ ६ ॥ तो दाणधम्मसुद्धिं यिहुणंता अप्पणो परेसिं च । यट्टिस्संति न पायं वयगाहे वसुचियाणंपि ॥ ७ ॥ णाणळयमद्दगया उत्तरपडिउत्तरेहिं गुरुवग्ग । वुययणकटियाहिं तयहिंति परोक्खपच्चक्ख ॥ ८ ॥ एयं यम्मूल समा होहिंति

उवासगावि दुसमाए । पडिकूलाणवि तेसिं इयरे काहिंति अणुवित्तिं ॥ ९ ॥ गुणरहियअप्पसत्ता पायडदोसत्ति दीणयं पत्ता । जुत्तमजुत्तं तेसिं वहु मन्निस्संति ववहारं ॥ १० ॥ वहुकम्मरया एवं सुणगा होहिंति धम्मगच्छावि । थोवा पुव्वुत्तगुणा उभएवि य तइयसुविणत्थो ॥ ११ ॥

'धंखेत्यादि' । इह तुच्छणाणसलिला पयईए संकडा अगंभीरा । वाविव्व दुरवगाहा गुरुणो होहिंति णरनाह! ॥ १ ॥ धंखव्व तयासन्ने अमहिच्छा चलमणा अथिरदिट्ठी । समणोवासगजइणो सिढिलायारा चरिस्संति॥ २ ॥ तेसिं च केइ सविसेसधम्मतण्हालुया अविन्नाणा। कालाणुरूवकिरियंपि नियगुरुं निग्गुणं गणिउं ॥३॥ मायण्हियासमेसुं नियमइकप्पियगुणेसु विविहेसु । संजायभत्तिराया पासत्थाईसु गमिहिंति ॥ ४ ॥ मज्झत्थजाणगेहिं पण्णवियावि हु असद्दहाणे उ । ठाहिंति ते यपायं मरिहंति य धम्मजीएण ॥ ५ ॥ गुरुजणजणियावण्णा सड्ढावि कुतित्थियाइजोएण । दंसणजीयविउत्ता भमिहिंति भवन्नवे घोरे॥६॥ अप्पा विन्नेयकलिया वाविसमाणवि गुरूण आणाए।साहिस्संति सुधम्मं चउत्थसुविणप्फलं एयं ॥ ७ ॥

'सीहो' इत्यादि । अइसयणाणपरक्कमवित्तासियविविहकुमयमयनिवहो । कुग्गाहगयपणासी सीहसमो एस जिणधम्मो ॥ १ ॥ वहुविहलद्धिजुएहिं देविंदाईहिं वंदियपएहिं । साहूहिं परिग्गहिओ परिभूओ णेय केणावि ॥ २ ॥ कुमयवणसंडगुविले कुदेसणावल्लिभग्गमग्गम्मि । कुग्गाहगत्तपउरे भरहारण्णम्मि दुसमाए ॥ ३ ॥ सो मयरीहसरिच्छो होही वोच्छिन्नअइसयप्पसरो । तहवि हु पुव्वगुणेहिं न हु गम्मो खुद्दलोयस्स ॥ ४ ॥ होहिंति कीडयसमा संपागडसेविणो दुरायारा ।

१ ग. घ. संपावगसेविणो ।

एस्थेय य जइगिहिणो पयणनिबंधसा खुद्दा ॥ ५ ॥ छक्कायनिरणुकंपा कयविक्कयमंतविज्जयाईहिं । अत्थज्जणेक्करसिया छोयावज्जणपरा पावा ६ ॥ अन्नेवि आइसद्दा अयभवाउज्जुया मुणिजणस्स । समइयविगप्पियकिरिया तवस्सिणो जे अगीयत्था ॥ ७ ॥ एएहिं जणियछिद्दं वट्ठुं अन्नेवि तव्विघायत्थं । वट्टिस्संति गयभया पंचमसुविणस्स फलमेयं ॥ ८ ॥

'पउमागरा' इत्यादि । एत्थ य सहावविमलाणि सीलसुरभीणि अप्पसत्ताणि । सिरधारणोचियाइं वियसाणवि पउमकप्पाइं ॥ १ ॥ धम्मियजणपत्ताइं तयागरा उग्गभोगमाईणि । उत्तमकुलाणि अहवा साएयपुराइनयराणि ॥ २ ॥ दूसमवसेण होही न धम्मपत्ताण तेसु उप्पत्ती । गड्डगयविब्भमाणं समलसहावाण वा भावो ॥ ३ ॥ ताणिवि न नियं रूवं धरिहिंति जहुचलिंगमेत्तंपि । उक्कुरुडियासरिच्छ पंतकुला अहव पच्चंता ॥ ४ ॥ धम्मत्थिनरा तेसु वक्कजडा मंदबुद्धिणो पायं । होहिंति अप्पछंदा गुरुलाघयणाणपरिहीणा ॥ ५ ॥ थेवा पसतरूवा गुरुवयणबहुमाणिणो असढसीला । मइमंतो सक्किरिया धिरियगुरुयं जइस्संति ॥ ६ ॥ सुद्धसीलपूलमइणा जणेण पाएण तेवि परिभूया । साहिस्संति न सुगइं अणुसइगपाइदोसेहिं ॥ ७ ॥ एत्थम्मि अप्पतरगा सम्मम्माराहगा भविस्सति । छट्ठसुविणस्स एसो परूविओ तुम्ह भावत्थो ॥ ८ ॥

'बीएसु' इत्यादि । किसिकम्मसमो सुरनरभोगफलो सुद्धदाणधम्मुत्थ । करिसगसमा य पहुणो छित्ताइं सुद्धपत्ताइ ॥१॥ बीयाणि पुणो णायागयाओ आहारवत्थहियसहीओ । उग्गमउप्पायणएसणाहिं णियमा विसुद्धाइं ॥ २ ॥ दुसमाए दायारो समुच्छियबहुमाणिणो अगीया य । कुवियड्ढकरिसगा इय न सुद्धदाणे रमिस्सति ॥ ३ ॥ धरिहिंति पक्खवायं आहाकम्माइदोसदुट्ठम्मि । पत्तरम्मि मणुण्णम्मि दाणम्मि अ बीयकप्पम्मि ॥ ४ ॥ वियरिस्संति सयं पुण छक्कायविराहणापसत्तेसु ।

निक्कारणपडिसेविसु ऊसरसरिसेसुं पत्तेसु ॥ ५ ॥ सुद्धंपि घयगुलाई काउं ओगाहिमाइरूवेण । दाहिंति तुच्छवीया मिच्छा-वच्छलतत्तिल्ला ॥ ६ ॥ अहव तिलभूमिगावीजुत्तहलाईणि पावहेऊणि । पायं दाहिंति जणा सारंभाऽवंभयारीणं ॥ ७ ॥ सुद्धविवेगा विरला जहागमं दाणधम्मववहारे । वट्टिस्संति सरूवं सत्तमसुविणस्स निद्दिट्ठं ॥ ८ ॥

'कलसा येत्यादि' । कम्ममलहरणपच्चलचलणजलाधारभूयनेवच्छा । एगे विसुद्धसंजमपासाओवरि सुहा जणाणंदा । उवसमपउमपिहाणा तवसिरिसिरिखंडचच्चिक्का ॥ २ ॥ विविहगुणकुसुम-मालालंकियमंगलभूइसत्तिल्ला । सुहगुरुआणाथालीसु संठिया णाणकंतिल्ला ॥ ३ ॥ अन्ने पमायमहियलखुत्तंगा भग्गसुद्ध-वयकन्ना । अयसोगालिविलित्ता पायडअइयारपंकंका ॥ ४ ॥ तेवि पुण कालदोसा उग्घाडमुहेवि भासकिरियाए । दट्ठूण उवरिमावि हु तेसिं दोसे पयासेंता ॥ ५ ॥ खावेंता नियगुणे कलहंता गरुयमच्छरामरिसा । टलिऊण संजमाओ आणा-थालीसु परिभट्ठा ॥ ६ ॥ पडिहिंति ताण उवरिं तुल्लगुणट्ठाणजोगओ पायं । दोग्गइ अबोहिरूवं भंगं च समं लहिस्संति ॥ ७ ॥ उप्पइऊणं विरला सुगइं जाहिंति जे उ चरणजुया । अट्ठमसुमिणस्स इमो भणिओ नरनाह! गब्भत्थो ॥ ८ ॥ उप्पाय दट्ठुमप्पाणमेयवक्करस पुण इमो अत्थो । अप्पाणं थोवाणं उप्पाओ राइणा ···(णेओ?) ॥ ९ ॥

गाथाक्षरार्थस्तु भाष्यानुसारेण विज्ञेय इति ।

इत्थं लोकोत्तरे दुष्षमायां निर्गुणं बहुजनमाश्रित्य ज्ञातान्यभिहितानि । लोकेऽपि निजशैल्या कलियुगमाश्रित्य ज्ञाता-न्तराणि परैः प्रतिपादितानि दृश्यन्ते। 'कूपेत्यादि' कूपावाहाजीवनं कूपेनावाह उपजीविष्यते। तथा 'तरुफलवहंति' तरूणां

स्वप्नफल-प्ररूपणम्-

फलनिमित्तं वधच्छेदो भविष्यति । तथा 'गावियवच्छिधावणया' इति गौः सुरभिर्वत्सिका निजामेव धास्यति । 'लोहिविफलनिमित्तं वधच्छेदो भविष्यति' ...

घजयफलमल'त्ति लोही अयोमयी महाकटाही तस्यां सुगंधितैलपाकोचितायां विपर्ययेण व्यत्ययेन फलमलस्य दुर्गन्धिपिशितादेः पाको भविष्यति । तथा 'सप्पगरुडपूजपूजाउ'त्ति सर्पगरुडयोर्यथाक्रमं पूजा चापूजा चेति ॥८३३॥ तथा;—

हत्थगुलिदुगघट्टण गयगद्दभसगड वालसिलधरणं । एमाई आहरणा लोयम्मिवि कालदोसेणं ॥८३४॥

'हस्ताङ्गुलिद्वयघट्टनेति' हस्तस्य मसिवरूपस्याङ्गुलिद्वयेन घट्टन स्वरूपाच्चलनं भविष्यति । 'गयगद्दभसगड'त्ति गजयोद्वव्य शकट गर्दभयोढव्य भविष्यति । 'वालसिलधरणं ति वालयवायाः शिलाया धरण भविष्यति । एवमादीन्याहरणानि लोकेऽपि कालदोषेण कलिकालापराधेन कथ्यन्त इति ॥ ८३४ ॥ अथैतेषामेव दार्ष्टान्तिकानर्थान् दर्शयन्नाह;—

रण्णो दियाइगहण पुत्तपिउव्वेग कन्निविक्किणण । इत्थीपरजणचाओ णिद्दयदाणं ण इयरेसिं ॥८३५॥

राज्ञः कूपस्थानीयस्य द्विजादिग्रहणं ब्राह्मणक्षत्रियविट्शूद्रेभ्यः स्वयमेव भर्त्तव्येभ्य अवाहस्थानीयेभ्यः सकाशाज्जलतुल्यस्यार्थस्य ग्रहणमुपादानमिति प्रथमज्ञातार्थ । द्वितीयस्य तु 'पुत्रपितुद्वेग' इति पुत्रेण फलभूतेन तरुभूतस्य पितुर्गौरवार्हस्याप्युद्वेगो धनपत्रलेखनादिना जनयिष्यत इति । तृतीयस्य तु 'कन्याविक्रयण'मिति गोस्थानीयाभ्यां मातापितृभ्यां वत्सिकातुल्यायाः कन्याया विक्रयणं विनियमनं करिष्यते, तैस्तैरुपायैस्तदुपजीवनमित्यर्थः । चतुर्थस्य तु 'ऋद्धिपरजनत्याग' इति ऋद्धेर्लक्ष्म्या उपार्जितायाः परेषु जनेष्विहलोकपरलोकाद्यपेक्ष्यानुपकारिषु त्यागो वितरणं भविष्यतीति । पञ्च-

मस्य तु 'निर्दयदानं' निर्दयेभ्यो हिंसादिपापस्थानात् कुतोऽप्यनिवृत्तेभ्यो दानं पात्रबुद्ध्या स्वविभववितरणं, न नैवेतरेभ्यः सदयेभ्यो ब्रह्मचारिभ्यः साधुसाधुभ्य इति ॥ ८३५ ॥

जुयघरकलह कुलेयरमेर अणुसुद्धधम्मपुढविठिई । वालुगवक्कारंभो एमाई आइसद्देण ॥ ८३६ ॥

षष्ठस्य तु जुयेत्यादि । 'जुयहरकलह'त्ति युतगृहेण वधूवरकृतेन कुटुम्बस्य कलहो जनकच्छायाविध्वंसकारी भविष्यति । सप्तमस्य तु 'कुलेयरमेरा' इति । कुलेभ्य इक्ष्वाकुप्रभृतिभ्य इतराणि यानि विजातिकुलानि तेषु मर्यादा प्राप्स्यत इति । अष्टमस्य तु 'अणुशुद्धधर्मपृथ्वीस्थितिः' इति । अणुना वालतुल्येन शुद्धधर्मेण शिलातुल्यायाः पृथ्व्याः स्थितिरवस्थानं भविष्यति । वालुकायाः सकाशाद् वल्कारम्भस्त्वगुच्चाटनरूप इत्येवमाद्युदाहरणमादिशब्दाद् द्रष्टव्यम् । अस्य त्वयमर्थः —यथा वालुकायाः वल्कोच्चाटनमतिदुष्करं तथा राजसेवादिष्वर्थोपायेषु क्रियमाणेष्वप्यर्थलाभ इति ॥ ८३६ ॥

यथा चैतानि लौकिकज्ञातानि जातानि तथा दर्शयति;—

कलिअवयारे किल णिज्जिएसु चउसुंपि पंडवेसु तहा । भाइवहाहकहाए जामिगजोगम्मि कलिणा उ८३७

कलेः कलियुगस्य द्वात्रिंशत्सहस्राधिकवर्षचतुष्टयलक्षप्रमाणस्यावतारे प्रवेशे सम्पन्ने सति, किलेति परोक्ताप्तप्रवादसूचनार्थः, निर्जितेषु चतुर्ष्वपि पांडवेषु भीमार्जुननकुलसहदेवलक्षणेषु; तथा, तत्प्रकारया भ्रातृवधस्य शतप्रमाणदुर्योधनादिपितृव्यपुत्रघातलक्षणस्य कथया यामिकयोगे प्रतिप्रहरमन्यान्यप्राहरिकव्यवस्थापनलक्षणे कलिना चतुर्थयुगलक्षणेन ।

तुः पूर्ववत् । तथाहि—पाण्डवा विहितसमस्तकौरवरूपकण्टकोद्धाराश्चिरकालपालितसमर्जितराज्याः पश्चिमे वयसि निज-गोत्रक्षयलक्षणं महदस्माभिरकार्यमकारि । अतो हिमपथप्रवेशमन्तरेण नैवास्माकं शुद्धिरस्तीति विमुच्य राज्यं पश्चापि हिमपथं प्रतिप्रस्थिताः कचिद्वनोद्देशे प्राप्ताः । संध्यासमये ततो युधिष्ठिरेण भीमादयश्चत्वारोऽपि प्रतिप्रहरं प्राहरिका निरूपिताः । सुप्तेषु युधिष्ठिरादिषु कलिः पुरुषरूपेणावतीर्य भीमप्रहरके तमधिक्षेप्तुमारब्धो यथा त्वं भ्रातृगुरुपितामहादीन् हत्वा धर्मार्थं प्रस्थितः । स च तद्वचोऽक्षाम्यंस्तेन सह योद्धुमारब्धः । यथा २ च भीमः क्रुध्यति तथा तथासौ वर्धते । एव-मसौ निर्जितः कलिना । शेषा अप्येवं स्वप्रहरकेष्वधिक्षिप्ता रुष्टा जिताश्चेति । ततः स्वल्पशेषायां निशायां युधिष्ठिरे उत्थिते आगतोऽसौ । निर्जितश्च क्षमाबलाचेन कलिः । ततो निर्जिते स्थगिते सरावेण दर्शिते प्रभाते भीमादीनां तस्मिन् काले भणितं तेन—क्षमानिमाश्रोऽहं, ममावतारेण च कुलवैरमिदं भवतां सलग्नम् । तथा, एवमाद्यष्टोत्तरशतेन कृपायाचाजी-वनादिना शिष्टा निजस्थितिस्तेन तेषामिति ॥ ८३७ ॥

एव पाएण जणा कालणुभावा इहपि सव्वेवि । णो सुंदरत्ति तम्हा आणासुद्धेसु पडिबंधो ॥ ८३८ ॥

एवमुक्तोदाहरणवत् प्रायेण बाहुल्येन जना लोकाः कालानुभावात् वर्तमानकालसामर्थ्यादिहापि जैने मते सर्वेऽपि साधवः श्रावकाश्च नो नैव सुन्दराः शास्त्रोक्ताचारसारा वर्तन्ते । किंत्वनाभोगादिदोषाच्छास्त्रप्रतिकूलप्रवृत्तयः । इति पूर्ववत् । तस्मात् कारणादाज्ञाशुद्धेषु सम्यगधीतजिनागमाचारवशात् शुद्धिमागतेषु साधुषु श्रावकेषु प्रतिबन्धो बहुमानः कार्यः ॥ ८३८ ॥ तदन्येषु किं कार्यमित्याह—

इयरेसुंपि य पओसो णो कायव्वो भवट्ठिई एसा। णवरं विवज्जणिज्जा विहिणा सइ मग्गणिरएण ॥ ८३९ ॥

इतरेष्वपि जिनवचनप्रतिकूलाऽनुष्ठानेषु समुपस्थितदुर्गतिपातफलमोहाद्यशुभकर्मविपाकेषु लोकोत्तरभिन्नेषु जन्तुषु प्रद्वेषो मत्सरस्तद्दर्शने तत्कथायां वाऽक्षमारूपो नो नैव कर्तव्यः। तर्हि किं कर्तव्यमित्याशंक्याह—भवस्थितिरेषा, यतः कर्मगुरवोऽद्याप्यकल्याणिनो न जिनधर्माचरणं प्रति प्रह्वपरिणामा जायन्त इति चिन्तनीयं। तथा, नवरं केवलं विवर्जनीया आलापसंलापविश्रम्भादिभिः परिहरणीया विधिना विविक्तग्रामनगरवसत्यादिवासरूपेण सदा सर्वकालं मार्गनिरतेन सम्यग्दर्शनादिमोक्षमार्गस्थितेन साधुना श्रावकेण च। अन्यथा तदालापसंभाषादिना संसर्गकरणे कुष्ठज्वररोगोपहतसंसर्ग इव तत्तद्दोषसंचारादिहलोकपरलोकयोरनर्थावाप्तिरेव। अतएवोक्तम्;—"सीहगुहं वग्घगुहं उदयं च पलित्तयं च सो पविसे। असिवं ओमोयरियं दुस्सीलजणप्पिओ जो उ ॥ १ ॥" इति ॥ ८३९ ॥

ननु प्रमत्तपाखण्डिजनाकुलत्वात् प्रायो विहारक्षेत्राणामशक्यमालापादिवर्जनमित्याशंक्याह;—

अग्गीयादाइण्णे खेत्ते अणत्थ ठिइअभावम्मि। भावाणुवघायणुवत्तणाए तेसिं तु वसियव्वं ॥ ८४० ॥

'अगीताद्याकीर्णे' अगीतार्थैरादिशब्दाद् गीतार्थैरपि मंदधर्मैः पार्श्वस्थादिभिस्तीर्थान्तरीयैश्च भागवतादिभिराकीर्णे समन्ताद् व्याप्ते क्षेत्रे, अन्यत्रागीतार्थाद्यनाकीर्णक्षेत्रे दुर्भिक्षराजदौस्थ्याद्युपप्लववशेन स्थित्यभावे सति भावानुपघातेन सम्यक्त्वज्ञापनारूपस्य शुद्धसमाचारपरिपालनरूपस्य च भावस्यानुपघातेन याऽनुवर्तना 'वायाए णमोकारो' इत्यादिरूपानुवृ-

सिस्तया तेषां तु तेषामेव वसितव्यं तत्र क्षेत्रे । एवं हि तेऽनुवर्त्तिताः स्वात्मनि बहुमानवन्तः कृता भवन्ति, राजव्यसन-दुर्भिक्षादिषु साहाय्यकारिणश्चेति ॥ ८४० ॥ विपर्यये बाधकमाह—

इहरा सपरुवघाओ उच्छुमाईहिँ अत्तणो लहुया । तेसिंपि पावबंधो दुगंपि एयं अणिट्ठंति ॥ ८४१ ॥

इतरथा तेषामननुवर्तनया वासे क्रियमाणे स्वपरोपघातः सम्पद्यते । एतमेव दर्शयति । तत्रोत्क्षोभो हेरिकाचौर्याद्यध्यारोपरूपः । आदिशब्दात् कथञ्चित् कस्यचित् प्रमादाचरितस्योपलब्धस्य मत्सरातिरेकात् सुदूरविस्तारण, तथाविधकुलेष्वन्नपानादिव्यवच्छेदश्च गृह्यते । ततस्तैरात्मनः स्वस्य लघुताऽनादेयरूपता भवति । तेषामपि पापबंधो बोधिघातफलो, न केवलं स्वस्य तन्निमित्तभावेनेत्यपिशब्दार्थः । एवं च सति यत् स्यात् तद्दर्शयति—द्विकमप्येतत् पूर्वोक्तमनिष्टं दुर्गतिपातकारि जायते । इतिः पूर्ववत् ॥ ८४१ ॥

ता दव्वओ य तेसिं अरत्तदुट्ठेण कज्जमासज्ज । अणुवत्तणत्थमेसिं कायव्वं किंपि णउ भावा ॥ ८४२ ॥

यत एवमनुवर्तनायां दोषः, तत् तस्माद् द्रव्यतस्तु कायवाङ्मात्रप्रवृत्तिरूपादेव तेषामगीतार्थादीनाम्, अरक्तदुष्टेन रागद्वेषयोरन्तरालवर्त्तिना सता कार्यं निरुपयासलक्षणमाश्रित्यानुवर्त्तनार्थमनुकूलभावसम्पादननिमित्तम्, एषामगीतार्थादीनां कर्त्तव्यं किमपि वचनसंभाषादि, न तु भावाद् बहुमानरूपात् । फलाध्ययनोक्तश्चेत्यमेतद्वन्दनाविषयोऽप्यवाद उपलभ्यते । यथा—"परिवारपरिसपुरिसं खेत्त कालं च आगमं णाउं । कारणजाए जाए जहारिहं जस्स ज जोग्गं ॥ १ ॥ परिवारो से सुविहिया परिसगओ साहई च वेरग्गं । माणी दारुणभावो निसंसपुरिसाहमो पुरिसो ॥ २ ॥ लोगपगओ

निवो वा अहवा रायाइदिक्खिओ होज्जा। खेत्तं विहिमाइ अभावियं व कालो अणागालो ॥ ३ ॥ विहिमाइत्ति—कांतारादि। दंसणणाणचरित्तं तवविणयं जत्थ जत्तियं पासे। जिणपण्णत्तं भत्तीए पूयए तत्थ तं भावं ॥ ४ ॥ तथा ॥ गच्छपरिरक्खणट्ठा अणागयं आउवायकुसलेण। एवं गणाहिवइणा सुहसीलगवेसणा कज्जा ॥ ५ ॥ उप्पन्नकारणम्मी कीकम्मं जो न कुज्ज दुविहंपि। पासत्थाईयाणं चउगुरुगा भारिया तस्स ॥६॥" इत्यादि ॥८४२॥ अत्रैव दृष्टान्तमभिधातुमाह;—

एत्थं पुण आहरणं विण्णेयं णायसंगयं एयं। अगहिलगहिलो राया बुद्धीए अणट्ठरज्जोत्ति ॥ ८४३ ॥

अत्रागीतार्थाद्यनुवृत्तौ पुनराहरणं विज्ञेयं न्यायसङ्गतं युक्तियुक्तमेतद् वक्ष्यमाणम्। तदेव दर्शयति—अग्रहिलग्रहिलोऽग्रहवान् ग्रहिलः संवृत्तः कश्चिद् राजा। बुद्ध्या बुद्धिनाम्ना मन्त्रिणा अनष्टराज्यः कृतः। इतिः पूर्ववत् ॥ ८४३ ॥

इदमेवोदाहरणं विशेषतो गाथाचतुष्टयेन भावयति;—

पुहविपुरम्मि उ पुण्णो राया बुद्धी य तस्स मंतित्ति। कालण्णुणाण मासुवरि वुट्ठि दग गह सुवासं तो ॥८४४॥ रायणिवेयण पडहग दगसंगह जत्तओ अहाथामं। वुट्ठि अपाणं खीणेपाणम्मी गह कमा पायं ॥८४५॥ सामंताईयाणवि दुक्कं वासं दवं च रण्णोत्थि। तेसिं मंतण णिवगह वंधामो मंतिणाणं ति ॥८४६॥ सिट्ठे णत्थि उवाओ तं दग कित्तिमगहो य मिलणांति। तोसो रज्जम्मि ठिती सुवास सव्वं तओ भद्दं ॥८४७॥

तत्र पृथ्वीपुरे नगरे पूर्णो नाम राजा बुद्धिश्च तस्य मन्त्री सचिव इति। अन्यदा कालज्ञस्य कस्यचित् ज्ञानमभूत्।

यथैतन्मासोपरि वृष्टिर्भविष्यति । 'दगगहत्ति' तद्वृष्ट्युदकाच्च पीताद् ग्रह उन्मादः संपत्स्यते लोकानां । 'सुवासं तो' इति । ततः कियत्यपि काले गते सुवर्षं सुवृष्टिर्भविष्यति । तस्मिंश्च सुन्दरे सम्पन्ने सर्वं सुन्दरं भविष्यति । प्रश्नस्तेन राजपुरतः ॥ ८४४ ॥ एवं कालज्ञेन कथिते राज्ञा निवेदना लोकस्य—'पडहगहत्ति' पटहकप्रदापनेन कृता । तत उदकस्य संग्रहो यत्नतो यथास्थाम यथासामर्थ्यं कृतः सर्वेणापि लोकेन । वृष्टिर्निरूपितमासोपरि संवृत्ता, अपानं तज्जलस्य । क्षीणे संगृहीते जले पाने प्रवृत्ते नव्यनीरस्य, ग्रह उन्मादरूपः क्रमात् प्रायो बाहुल्येन लोकस्य संवृत्तः ॥ ८४५ ॥ सामन्तादीनामपि प्रचुरतरगृहीतावृषितजलानां तज्जलक्षये तूष्णमुपस्थित एवं वृषितवृष्टिनीरं, तेऽपि तत्पीतवन्त इत्यर्थः । इत्थं च पुराणपानीयस्यन्दसंग्रहो राज्ञोऽस्ति न पुनरन्यस्य कस्यचित् । ततो राजाऽग्रहिलतया यदा तेषां सामन्तादीनां न कासुचिच्चेष्टासु मिलति, तदा तेषां मन्त्रणमभूत्—'नियगहत्ति' । यथाऽयं नृपोऽस्मासु सत्सु राज्यसुखभागी भवति, अस्मन्मताननुवर्तकस्तु कियच्चिरं राज्यं करिष्यतीति गृहीत्वा बध्नीम एनम् । एवं मन्त्रयमाणानां तेषां मन्त्रिणो बुद्धेर्ज्ञानमभूदिति ॥८४६॥ ततः शिष्टे (ग्र०१२०००) मन्त्रिणा नृपस्य नास्त्यन्य उपायः एतदनुवर्तनमन्तरेण राज्यजीवितव्ययो रक्षणे इति तत्पुराणोदकमुदकं पिबता सता कृत्रिमग्रहश्च कृत्रिम एव ग्रहो दर्शितो, राज्ञा मिलनं कृतम् । ततस्तेषां मध्ये इत्येतेषां तोषः प्रमोदो राज्ये स्थितिर्निश्चलताख्या जाता । कालेन सुवर्षमभूत् । सर्वं ततो भद्रं संवृत्तम् ॥ ८४७ ॥

एएणाहरणेण आयाराया सुबुद्धिसचिवेण । दुसमाए कुग्गहोदगपाणगहा रक्खियव्वोत्ति ॥ ८४८ ॥

एतेनाहरणेन आत्मा राजा वर्तते । स राजकस्य आत्मा सुबुद्धिसचिवेन शास्त्रानुसारिणी बुद्धिरेव सचिवस्तेन,

दुष्षमायामपि-आज्ञायोगालम्बनम्—

दुष्षमायां कुग्रह एव शास्त्रबाधितबोधलक्षणः उदकपानग्रहो जलपानोत्पन्नग्रहरूपस्तस्माद्रक्षितव्य इति॥८४८॥अत एवाह;—

बहुकुग्गहम्मिवि जणे तदभोगणुवत्तणाए तह चेव। भावेण धम्मरज्जे जा सुहकालो सुवासंति ॥ ८४९ ॥

बहवः प्रभूताः कुग्रहा विपरीतार्थाभिनिवेशरूपा यस्य स तथा तस्मिन्नपि जने लोके वर्त्तमानकालभाविनि, तदभोगेन तस्य कुग्रहजलस्यानुपजीवनेन याऽनुवर्त्तनोक्तरूपा तया, तथा चैव राजमन्त्रिदृष्टान्तेनैव, भावेन परिपूर्णसाधुधर्मसाधनेच्छारूपेण धर्मराज्ये सर्वसावद्यविरतिलक्षणे स्थापयित्वा आत्मा रक्षणीय इत्यनुवर्तते । यावच्छुभकालः सुषमादुःषमादिलक्षणः शुद्धसाधुधर्माराधनायोग्यः सुवर्षमिति सुवृष्टिकालतुल्यः समभ्येतीति ॥ ८४९ ॥ अस्यैव रक्षणीयोपायमाह;—

आणाजोगेण य रक्खणा इहं ण पुण अण्णहा णियमा। ता एयम्मि पयत्तो कायव्वो सुपरिसुद्धम्मि ॥८५०॥

आज्ञायोगेन पूर्वमेव निरूपितरूपाज्ञाराधनेनैव रक्षणा परिपालनाऽत्रात्मनि, न त्वन्यथा मणिमन्त्रौषधाद्युपयोगेन मिथ्याचारपरिपालनेन वा नियमान्नियमेन, तथारक्षितस्याप्यकृताज्ञाराधनादिकस्य नरकादिदुर्गतिपातसम्भवेन परमार्थतोऽरक्षणमेव तस्य संपद्यत इति । तत्तस्मादेतस्मिन्नाज्ञायोगे प्रयत्न आदरः कर्तव्यः सुपरिशुद्धे उत्सर्गापवादतया सम्यग् निर्णीते इति ॥ ८५० ॥ अथ परिशुद्धाज्ञायोगोपायमाह;—

तित्थे सुत्तत्थाणं गहणं विहिणा उ एत्थ तित्थमियं। ता एयम्मि पयत्तो कायव्वो सुपरिसुद्धम्मि ॥ ८५१ ॥

---

१ सर्वेष्वप्यादर्शपुस्तकेष्वस्यां गाथायामस्मिन् पूर्वगाथोत्तरार्द्धतुल्ये उत्तरार्धे सत्यपि टीकानुरोधात् "उभयण्णू चेव गुरू विहीय विणयाइओ चित्तो" इत्युत्तरार्धपाठेन भवितव्यम् ।

तीर्थे वक्ष्यमाणलक्षणे सूत्रार्थग्रहण विधिना तु विधिनैव वक्ष्यमाणेन । अत्र सूत्रावयवे तीर्थमिदमुच्यते । उभयज्ञश्चैव सूत्रार्थरूपज्ञातैव गुरुर्व्याख्याता साधुः, विधिश्च सूत्रार्थग्रहणे विनयादिकश्चित्रो नानारूप । इह विनयः कायिकवाचिक-मानसभेदास्त्रिधा । आदिशब्दात् वक्ष्यमाणमण्डलीप्रमार्जनादिग्रह इति ॥ ८५१ ॥ अथ गुरोरेव विशेषतः स्वरूपमाह—

उभयण्णूवि य किरियापरो दढं पवयणाणुरागी य । ससमयपण्णवओ परिणओ य पण्णो य अच्चत्थं ८५२॥

उभयज्ञोऽपि च गुरुः क्रियापरो मूलगुणोत्तरगुणाराधनाया बद्धकक्षो, दृढमत्यर्थं प्रवचनानुरागी च जिनवचन प्रतिबहुमानत्वात् । तथा, स्वसमयप्रज्ञापकः स्वसमयस्य चरणकरणाद्यनुयोगभेदभिन्नस्य तैस्तैरुपायैः प्ररूपकः । परिणतश्च वयसा व्रतेन च । प्राज्ञश्च बहुबहुविधादिग्राहकबुद्धिमानऽत्यर्थमतीव । एवंविधेन हि गुरुणा प्रज्ञाप्यमानोऽर्थो न कदाचिद्विपर्ययभाग्भवतीत्येवमेव विशेष्यत इति ॥ ८५२ ॥ अथ स्वसमयप्रज्ञापकलक्षण विशेषत आह—

जो हेउवायपक्खम्मि हेउओ आगमे य आगमिओ । सो ससमयपन्नवओ सिद्धंतविराहगो अण्णो ८५३॥

यः कश्चिद्धेतुवादपक्षे जीवकर्मादौ युक्तिमार्गसहे वस्तुनि हेतुवादप्रणयनप्रवीणः । यथा—"बोहसरूवनिमित्त विसयपरिछेयगं च जं नाणं । विवरीयसरूवाणि य भूयाणि जगप्पसिद्धाणि ॥ १ ॥ ता कह तेसिं धम्मो फलं च त होज्ज जस्स पुण एयं । धम्मो फल च होज्जा स एव आया मुणेयव्वो ॥ २ ॥" तथा । "जो तुल्लसाहणाणं फले विसेसो न सो विणा हेउं । कज्जत्तणओ गोयम! घडोव्व हेऊ य से कम्मं ॥ १ ॥" इत्यादि । आगमे च देवलोकपृथ्वीसङ्ख्यादावर्थे आगमभा-

त्रगम्ये आगमिकः—आगममात्रप्रज्ञापनाप्रवणः स्वसमयप्रज्ञापक उच्यते । व्यवच्छेद्यमाह—सिद्धान्तविराधको जिनवचनानुयोगविनाशकः, अन्यः प्रागुक्तविशेषणविकलः साधुः । तथा हि—युक्तिमार्गसहेष्वप्यर्थेष्वागमगम्यत्वमेव पुरस्कुर्वता तेन नास्तिकादिप्रणीतकुयुक्तिनिराकरणाभावाद् न श्रोतॄणां दृढा प्रतीतिः कर्तुं पार्यते । आगमगम्येषु तु युक्तिपथातीतेषु युक्तिमुद्राहयन्नसम्पादितविवक्षितप्रतीतिर्निष्फलारम्भत्वेन स्वयमेव वैलक्ष्यं श्रोतुश्चानादेयस्वभावं प्राप्नुयात्, इति न सम्यक् सिद्धान्तस्तेनाराधितो भवति, विपरीतव्यवहारित्वात् तस्य ॥ ८५३ ॥ एवंविधगुरुसमाश्रयणे फलमाह;—

[१एत्तो सुत्तविसुद्धी अत्थविसुद्धी य होइ णियमेणं । सुद्धाओ एयाओ णाणाईया पयट्टंति ॥ ८५४ ॥]

इतोऽस्मादेव गुरोः सूत्रविशुद्धिर्व्यञ्जनस्वरपदमात्राविन्द्वादिभिरविकलपाठनेन वचनरूपागमनिर्मलता, अर्थविशुद्धिश्च यथार्थव्याख्यानेनाविपर्यस्तार्थबोधरूपा भवति नियमेन निश्चयेन व्याकरणच्छन्दोज्योतिःशास्त्रादिसिद्धान्तव्याख्यानांगप्रवीणत्वात् तस्य । शुद्धाच्चास्मात् सूत्रादर्थाच्च ज्ञानादयो मोक्षमार्गभूता अविकलाः प्रवर्तन्ते ॥८५४॥ अत्रैव विशेषमाह;—

सुत्ता अत्थे जत्तो अहिगयरो णवरि होइ कायव्वो । एत्तो उभयविसुद्धित्ति मूयगं केवलं सुत्तं ॥ ८५५ ॥

सूत्राद् वचनस्वरूपादर्थे तद्व्याख्यारूपे यत्नोऽधिकतरः सुबहुर्भवति । 'नवरि'त्ति नवरं केवलं कर्त्तव्यः । इतोऽर्थशुद्धेरुभयविशुद्धिः सूत्रार्थनिर्मलतारूपा यत् सम्पद्यते । इत्यस्मात् कारणादधिकतरः प्रयत्नस्तत्र कर्त्तव्य इति । अत एवाह

स्वसमयप्रज्ञापकलक्षणम्

१ इयमपि मूलगाथा नास्ति पुस्तकेषु । टीकानुसारेण ह्यत्रोपनिबद्धा ।

मूकर्क मूकपुरुपतुल्य कस्यचिदर्थस्याप्राधक केवलं व्याख्यानरहित तत् सूत्रमिति न ततस्तात्त्विककार्यसिद्धिः, किं तु तद्व्याख्यानादेवेति ॥ ८५५ ॥ अथार्थरूपमेव व्याचष्टे—

अत्थो वक्खाणंति य एगट्ठा एत्थ पुण विही एसो। मंडलिमाई भणिओ परिसुद्धो पुव्वसूरीहिं॥ ८५६॥

अर्थो व्याख्यानमिति चैकार्थावेतौ शब्दौ। अत्र व्याख्याने पुनर्विधिर्नीतिरेष वक्ष्यमाणो मण्डल्यादिर्भणितः परिशुद्धः सकलदोषविकलः पूर्वसूरिभिर्भद्रबाहुस्वामिप्रभृतिभिः ॥ ८५६ ॥ तमेव विधिं दर्शयति—

मंडलि णिसिज्ज अक्खा किइकम्मुस्सग्ग वंदणं जेट्ठे। उवओगो संवेगो पसिणुत्तर संगयत्थ त्ति॥ ८५७॥

'मण्डलीति' व्याख्यानमण्डलीभूमिप्रमार्जना, ततो निषद्या आसनरूपा आचार्यस्याक्षाणा च, किन्तु सा सविशेषोच्चा कर्तव्या। कृतिकर्म द्वादशावर्तवन्दनरूप देयं व्याख्यात्रे। तत उत्सर्गोऽनुयोगप्रस्थापनाय कायोत्सर्गः, वन्दनं तस्मिन्नेव समये दातव्यं ज्येष्ठे इति। ज्येष्ठाय ज्येष्ठश्चेह गृह्यते यश्चिन्तनिका कारयति न तु पर्यायतः, श्रुतज्येष्ठस्यैव तदानीं बहूपकारित्वात्। तथोपयोगो व्याख्यायमानार्थावधानरूपः। संवेगो वैराग्यम् तथा, प्रश्नोत्तरे—तत्र प्रश्नः श्रोतुरनधिगतार्थपृच्छारूपः, उत्तरम् शिष्यपर्यनुयोगगर्तपातोत्तारकारिप्रतिवचनं गुरोः। कीदृशे प्रश्नोत्तरे इत्याह—संगतार्थे युक्तियुक्ते न त्वप्रस्तुताभिधायितासूचके। इतिः व्याख्याविधिसमाप्त्यर्थ ॥ ८५७ ॥ अत्रैव मतान्तरमाह—

सीसविसेसे णाउं सुत्तत्थाइविहिणा व काऊण। वक्खाणिज्ज चउद्धा सुत्तपयत्थाइभेएण ॥ ८५८ ॥

शिष्यविशेषान् मृदुमध्याधिमात्रप्रज्ञाभेदभिन्नान् ज्ञात्वा सूत्रार्थादिविधिना । "सुत्तत्थो खलु पढमो बीओ निज्जुत्ति-मीसिओ भणिओ। तइओ य निरवसेसो एस विही होइ अणुओगे ॥ १ ॥" इत्येवंलक्षणेन विशेषितं, वाशब्दः प्रकारान्तर-सूचनार्थः, स च भिन्नक्रमोऽग्रे योक्ष्यते, कृत्वा विधाय सूत्रमिति गम्यते, व्याख्यानयेद् विवृणीयात् । चतुर्द्धा वा सूत्र-पदार्थादिभेदेन; इह सूत्रपदानामर्थः पदार्थमात्रोल्लिंगना, आदिशब्दाद् वाक्यार्थमहावाक्यार्थैदम्पर्यग्रह इति ॥ ८५८ ॥

अथेदमेव व्याचष्टे;—

पयवक्कमहावक्कत्थमेदंपज्जं च एत्थ चत्तारि । सुयभावावगमम्मि हंदि पगारा विणिद्दिट्ठा ॥ ८५९ ॥

पदं च वाक्यं च महावाक्यं च पदवाक्यमहावाक्यानि तेषामर्थः प्रादुष्कर्त्तव्यः प्रथमतः शिष्यस्य । मकारोऽलाक्ष-णिकः । ऐदम्पर्यं च पश्चात् प्रकाशयेत् । एवमत्र व्याख्यानविधिनिरूपणायां चत्वारः श्रुतभावावगमे, हंदीत्युपप्रदर्शने, प्रकारा भेदा विनिर्दिष्टा इति । तत्र द्विविधं पदं सुवन्तं तिङन्तं च । पुनरपि सुवन्तं त्रिधा, नामोपसर्गनिपातभेदात् । तत्र नाम घट इत्यादि, उपसर्गः प्रपरेत्यादि, निपातश्च वाहीत्यादि । तिङन्तं च भवति पचतीत्यादि । एकार्थप्रतिपाद-कानि पदानि, वाक्यं पदार्थचालनारूपं, वाक्यान्येव विशिष्टतरैकार्थचालितार्थप्रत्यवस्थानरूपं महावाक्यम् । इदं परं प्रधानं यत्र भणने तत् तथा, तद्भाव ऐदम्पर्यं सूत्रार्थभावार्थ इत्यर्थः ॥ ८५९ ॥

अथ कस्मादेषां पदार्थादीनां व्याख्याभेदानामंगीकार इत्याशंक्याह;—

संपुण्णेहिं जायइ सुयभावावगमो इहरहा उ। होइ विवज्जासोवि हु अणिट्ठफलओ य सो णियमा ॥८६०॥

सम्पूर्णैः पदार्थादिभिर्दर्शितैर्जायते श्रुतभावस्य शास्त्रपरमार्थलक्षणस्यावगमोऽवबोधः श्रोतुः । विपर्यये बाधकमाह—इतरथा त्वन्यथा पुनर्भवति विपर्यासो विपरीतशास्त्रार्थप्रतिपत्तिरूपोऽपि, तु शब्दात् संशयानध्यवसायौ गृह्येते । यदि नामैव ततः किमित्याह—अनिष्टफलप्रदश्च नरकादिदुर्गतिपातहेतुः पुनः स विपर्यासो नियमादवश्यम्भावेन ॥ ८९० ॥

अथैतानेव पदार्थादीन् परमतोपन्यस्तदृष्टान्तद्वारेण साधयितुमिच्छुराह—

एएसिं च सरूवं अण्णेहिवि वण्णियं इहं णवरं । सत्तुग्गहणट्ठब्भट्ठणाणमट्ठतण्णाणणाएण ॥ ८९१ ॥

एतेषां च पदार्थादीनां स्वरूपमन्यैरपि तीर्थान्तरीयैर्वर्णितम्, इह व्याख्यानावसरे नवरं केवलं व्याख्येयसूत्रपदानुपन्यासेनेत्यर्थः । कथमित्याह-शत्रुग्रहनष्टाध्वभ्रष्टतज्ज्ञानन्यायेन कस्यचित् कचित् पाटलिपुत्रादौ गन्तुं प्रवृत्तस्य काश्चिद् विषमां भुवं प्राप्तस्य शत्रुग्रहे प्रवृत्ते नष्टस्य ततोऽध्वभ्रष्टस्य मार्गच्युतस्य यस्तज्ज्ञाने मार्गावबोधे न्यायस्तेनेति ॥ ८९१ ॥

अथैनमेव न्यायं दर्शयति—

दट्ठूण पुरिसमेत्तं दूरे णो तस्स पंथपुच्छत्थं । जुज्जइ सहसा गमणं कयाइ सत्तू तओ होज्जा ॥ ८९२ ॥

दृष्ट्वा समवलोक्य पुरुषमात्रमज्ञातविशेषं पुरुषमेव केवलं दूरे महतान्तरेण व्यवधाने नो नैव तस्य विमर्शकारिणः पथिकस्य शत्रुभयाद् मार्गभ्रष्टस्य पथिपृच्छार्थं मार्गजिज्ञासानिमित्तं युज्यते घटते सहसाऽपर्यालोच्येत्यर्थः गमनं तत्स-
९४ मीपे । कुतो । यतः कदाचिच्छत्रुर्द्विषन्नपि यद्भयान्नष्टस्तका पुरुषो भवति ॥ ८९२ ॥

वेसविवज्जासम्मिवि एवं वालाइएहिं तं णाउं । तत्तो जुज्जइ गमणं इट्ठफलत्थं णिमित्तेण ॥ ८६३ ॥

वेषविपर्यासेऽपि—शत्रुविशेषस्य यो विपर्यासो वैलक्षण्यं परिव्राजकादिलिंगधारणरूपं तत्रापि, किं पुनः शत्रुविशेषे सतीत्यपिशब्दार्थः, एवं तत्समीपे पथिपृच्छार्थं गमनं न युज्यते, शत्रोरपि पथिकविश्वासनार्थं तथाविधवेषप्रतिपत्तेः सम्भाव्यमानत्वात् । तर्हि किं कर्तव्यमित्याशंक्याह—वालादिकेभ्यो वालवृद्धमध्यमवयःस्थेभ्यः स्त्रीपशुपालभामहादिरूपेभ्य एकान्तत एव सत्यवादितया सम्भाव्यमानेभ्यस्तं पुरुषं मार्गपृच्छायोग्यं ज्ञात्वा ततस्तदनन्तरं युज्यते गमनम् । किमर्थमित्याह—इष्टफलार्थं इहेष्टं फलं निरुपद्रवमार्गपरिज्ञानं निमित्तेन मनःपवनशकुनादिनाऽनुकूलेनेति ॥ ८६३ ॥

इत्थं प्रतिवस्तूपमारूपं दृष्टान्तमभिधाय दार्ष्टान्तिके योजयति;—

एवं तु पयत्थाई जोएज्जा एत्थ तंतणीईए । अइदंपज्जं एयं अहिगारी पुच्छियव्वोत्ति ॥ ८६४ ॥

एवं त्वनन्तरोक्तनीत्यैव पदार्थादीन् पदवाक्यमहावाक्यार्थान् योजयेद् दार्ष्टान्तिकतया घटयेत् अत्र प्रस्तुते व्याख्यानविधौ । कथमित्याह—तन्त्रनीत्या श्रुतानुसारेण । तथा ह्यत्र दर्शनतुल्यः पदार्थो न तस्मादिष्टानिष्टयोः प्राप्तिपरिहारौ स्यातां, शत्रोरपि तत्रानिवृत्तेः; शत्रुवेषभेददर्शनतुल्यो वाक्यार्थो, न तस्मादपीष्टसिद्ध्यादिभावः, पूर्वोक्तादेव हेतोः; बालाबलादिभ्यस्तदवगमतुल्यस्तु महावाक्यार्थः, सिद्ध्यति चास्माजिज्ञासितोऽर्थः । ऐदम्पर्यं तु साक्षादाह—ऐदम्पर्यमेतद् यथा एवं शुद्धोऽधिकारी पन्थानं प्रष्टव्यो नान्यः । इतिः प्रागवत् ॥ ८६४ ॥

अथ साक्षादेव कतिचित्सूत्राण्याश्रित्य पदार्थादीनि व्याख्यांगानि दर्शयन्नाह—

हिंसिज्ज ण भूयाइं इत्थ पयत्थो पसिद्धगो चेव । मणमाइएहिं पीडं सव्वेसिं चेव ण करिज्जा ॥८६५॥

हिंस्याद् व्यापादयेद् न नैव भूतानि पृथिव्यादीन् प्राणिनः । अत्र सूत्रे पदार्थः प्रसिद्धकश्चैव प्रख्यातरूप एव । तमेव दर्शयति-मनआदिभिर्मनोवाक्कायैः पीडा बाधां सर्वेषां चैव समस्तानामपि जीवानां न कुर्याद् न विदध्यादिति ॥८६५॥ तथा।—

आरंभिपमत्ताण इत्तो चेइहरलोचकरणाई । तक्करणमेव अणुबंधओ तहा एस वक्कत्थो ॥ ८६६ ॥

आरंभः पृथिव्याद्युपमर्दः स विद्यते येषां ते आरंभिणो गृहस्थाः, प्रमाद्यन्ति निद्राविकथादिभिः प्रमादैः सर्वसावद्ययोगविरतावपि सत्यां ये ते प्रमत्ता यतिविशेषाः, आरम्भिणश्च प्रमत्ताश्च आरंभिप्रमत्तास्तेषाम्, इतः पदार्थाच्चैत्यगृहलोचकरणादि, चैत्यगृहमर्हतो भगवतो बिम्बाश्रयः, लोचकरणं च केशोत्पाटनरूपम्, आदिशब्दात् तत्तदपवादाश्रयणेन तथाप्रवचनदुष्टनिग्रहादिपरपीडाग्रहः । तेषां करणं तत्करणमेव प्रागनिषिद्धहिंसाकरणमेव प्राप्तम् । कुत इत्याशङ्क्याह—अनुबन्धतोऽनुगमात् तथा तत्प्रकारायाः परपीडाया इत्येष चालनारूपो वाक्यार्थ इत्यर्थः ॥ ८६६ ॥

अविहिकरणम्मि आणाविराहणा दुट्ठमेव एएसिं । ता विहिणा जइयव्वंति महावक्कत्थरूवं तु॥८६७॥

अविधिकरणेऽनीतिविधाने चैत्यगृहलोचादेरर्थस्याज्ञाविराधनाद् भगवद्वचनविलोपनाद् दुष्टमेवैतेषां चैत्यगृहादीनां करणम् । तत्र चेयमाज्ञा "जिनभवनकरणविधिः शुद्धा भूमिर्दलं च काष्ठादि । भृतकानतिसन्धानं स्वाशयवृद्धिः समा-

सेन ॥ १ ॥” लोचकर्मविधिस्तु “धुवलोओ य जिणाणं वासावासासु होइ थेराणं । तरुणाणं चउमासे वुड्ढाणं होइ छम्मासे ॥ १ ॥” इत्यादि । ततु तस्माद् विधिना जिनोपदेशेन यतितव्यम् । इत्येवं महावाक्यार्थस्य प्राक्चालितप्रत्यवस्थानरूपस्य रूपं तु स्वभावः पुनः ॥ ८६७ ॥ महावाक्यार्थमेव गाथापूर्वार्द्धेनोपसंहरन्नैदम्पर्यमाह;—

एवं एसा अणुबंधभावओ तत्तओ कया होइ । अइदंपज्जं एयं आणा धम्मम्मि सारोत्ति ॥ ८६८ ॥

एवं विधिना यत्ने क्रियमाणे एषा हिंसाऽनुबन्धभावत उत्तरोत्तरानुबन्धभावाद् मोक्षप्राप्तिपर्यवसानानुगमात् तत्त्वतः परमार्थतः कृता भवति, मोक्षसम्पाद्यजिनाज्ञाया उपरमाभावादिति । ऐदम्पर्यमेतदत्र यदुताज्ञा धर्मे सारः । इतिः परिसमाप्तौ ॥ ८६८ ॥

[एवं चइज्ज गंथं इत्थ पयत्थो पसिद्धगो चेव । णो किंचिवि गिण्हिज्जा सचेयणाचेयणं वत्थुं ॥ ८६९ ॥]

एवं प्रागुक्तपदार्थवत् त्यजेद् ग्रन्थम् । अत्र वचने पदार्थः प्रसिद्धकश्चैव प्रतीतरूप एव । तमेव दर्शयति नो किञ्चिदपि गृह्णीयात् परिग्रहविषयीकुर्यात् सचेतनाचेतनं शिष्यवस्त्रादि वस्तु ॥ ८६९ ॥

एत्तो अईयसावेक्खयाण वत्थाइयाणमग्गहणं । तग्गहणं चिय अहिगरणवुड्ढिओ हंदि वक्कत्थो ॥ ८७० ॥

इतोऽस्मात् त्यजेद् ग्रन्थमित्येवंरूपाद्वचनात् । अतीतसापेक्षतादीनामतीतातिक्रान्ता सापेक्षता शरीरमात्रेऽपि स्पृहारूपा येषां ते तथा तेषां भावसाधूनामित्यर्थः, वस्त्रादीनां वस्त्रपात्रशिष्यादीनां वस्तूनामग्रहणमापन्नम् । एतच्च वस्त्राद्यग्रहणं

तद्ग्रहणमेव मिथ्यात्वादिरूपमन्यग्रहणमेव। कुत इत्याह—अधिकरणवृद्धितोऽधिक्रियते आत्मा नरकादिष्वनेनेत्यधिकरणमसंयमस्तस्य वृद्धिरुपचयस्तस्याः सकाशात् सम्भवत एव रजोहरणाद्युपधिमन्तरेण जिनकल्पिकादीनामप्यसंयमवृद्धिः। इतीति पूर्ववत्। एष वाक्यार्थो, यथा न सर्वथा ग्रन्थत्यागः श्रेयान्, य उच्यते 'चएज्ज गंथं' इत्यादिवचनेनेति ॥ ८७० ॥

आणाबाहाए तहा गहणंपि ण सुंदरंति दट्ठव्वं । ता तीए वट्टियव्वंति महावक्कत्थओ णेओ ॥ ८७१ ॥

आज्ञाबाधया "जिणा बारसरूवाणि थेरा चउदसरूविणो । अज्जाणं पन्नवीसं तु अओ उड्ढमुवग्गहो ॥ १ ॥" इत्यादिवचनोल्लङ्घनेन सयेत्यधिकरणवृद्धिभयाद् ग्रहणमिति वस्त्रादीनां न सुन्दरमिति द्रष्टव्यं, किं पुनः सर्वथैवाग्रहणमित्यपिशब्दार्थः। तत् तस्मात् तस्यामाज्ञायां वर्तितव्यमिति महावाक्यार्थो ज्ञेय इति ॥ ८७१ ॥

महावाक्यार्थमेव गाथाप्रथमार्द्धेन निगमयन्नैदम्पर्यमाह—

एय एवं अहिगरणचागओ भावओ कयं होइ । एत्थवि आणातत्तं धम्मस्स इद इदंपज्जं ॥ ८७२ ॥

एतद् ग्रन्थत्यजनं 'चएज्ज गंथं' इति वचनोक्तमेवमाज्ञानुसरणेनाधिकरणत्यागतोऽसंयमपरित्यागाद् भावतः परमार्थेन कृतं भवति। यो ह्याज्ञामनुसरन् वस्त्रादिग्रहणे प्रवर्त्तते तस्य कदाचित् कथञ्चनासंयमभावेऽपि बहुतरगुणान्तराराधनेन भावतोऽधिकरणत्याग एव, तदर्थत्वेनैव तस्य सर्वक्रियासु प्रवृत्तेरिति। अत्रापि पदार्थादिषु 'जह्माद् ग्रन्थं' इत्यादिषु आज्ञातत्त्वं धर्मस्येतीदमेतत् 'इदंपज्ज'त्ति ऐदम्पर्यम् ॥ ८७२ ॥

एवं तवज्झाणाई कायव्वंति पयडो पयत्थो यं । छट्ठुस्सग्गाईणं करणं ओघेण लोगम्मि ॥ ८७३ ॥

एवं प्रागुक्तपदार्थवत् 'मुमुक्षुणा तपोध्यानादि कर्त्तव्यम्' इत्यत्र प्रकटः स्फुटः पदार्थोऽयं यथा षष्ठोत्सर्गादीनां षष्ठादीनां तपोविशेषाणामुत्सर्गादीनां च कायोत्सर्गकायक्लेशादिलक्षणानां करणं विधानम्, ओघेन सामान्येन समर्थासमर्थादिपरिहारविशेषरूपेण लोकेऽपि धार्मिकजनलक्षणे रूढं वर्त्तत इति ॥ ८७३ ॥

तुच्छावग्गाणंपि हु एत्तो एयाण चेव करणं ति । अकरणमो दट्ठव्वं अणिट्ठफलयंति वक्कत्थो ॥ ८७४ ॥

तुच्छा असमर्था बालवृद्धादिलक्षणाः, अव्यक्ताश्चागीतार्थास्तेषां, न केवलमितरेषामित्यपिशब्दार्थः, इतो वचनादेषामेव षष्ठोत्सर्गादीनां करणं प्राप्तम्, तेषामपि मुमुक्षुत्वात् । इतिः प्राग्वत् । एतच्च तपोध्यानादिकरणमकरणं द्रष्टव्यं तुच्छाव्यक्तादीनाम् । कुतो, यतोऽनिष्टफलदं शक्त्यतिक्रमेण तपोध्यानादिकष्टानुष्ठानस्यार्त्तध्यानत्वेन तिर्यग्गत्याद्यशुभजन्महेतुत्वात् । इत्येष वाक्यार्थः ॥ ८७४ ॥

आगमणीईए तओ एयाणं करणमित्थ गुणवंतं । एसा पहाणरूवत्ति महावक्कत्थविसओ उ ॥ ८७५ ॥

आगमनीत्या आगमानुसारेण यत एवं महान् दोषस्तत एतेषां तपोध्यानादीनां करणमत्र धर्माधिकारे गुणवद् गुणावहम् । आगमनीतिश्चेयं—"तो जह न देहपीडा न यावि चियमंससोणियत्तं च । जह धम्मज्झाणवुड्ढी तहा इमं होइ कायव्वं ॥ १॥" तथा । "कायो न केवलमयं परितापनीयो, मिष्टै रसैर्बहुविधैर्न च लालनीयः । चित्तेन्द्रियाणि न चरन्ति

यथोत्पथेन, वद्यानि येन च तदाचरित जिनानाम् ॥ २ ॥" एषा आगमनीतिः प्रधानरूपा सारभावमागता वर्तते धर्मे साध्ये । इत्येष महावाक्यार्थविषयः पुनरवगन्तव्यः ॥ ८७५ ॥ अत्रापि महावाक्यार्थनिगमनेनैदम्पर्यमाह—

एवं पसत्थमेयं णियफलसंसाहगं तहा होइ । इय एस च्चिय सिट्ठा धम्मे इह अइदंपज्जं तु ॥ ८७६ ॥

एवमागमनीत्या प्रशस्तं प्रशंसास्पदमेवतपोध्यानादि भवति सतां । तथा निजफलसंसाधकं मोक्षलक्षणफलहेतुः । तथेति समुच्चये । भवत्येवैवागमनीतिरेव श्रेष्ठा प्रधाना धर्मे इहैदम्पर्यमिदं पुनर्ज्ञेयम् ॥ ८७६ ॥ तथा—

दाणपसंसाईहिं पाणवहाईओ उजुपयत्थत्ति । एए दोवि हु पावा एवंभूओऽविसेसेणं ॥ ८७७ ॥

दानप्रशंसादिभिर्दानप्रशंसया, आदिशब्दात् तन्निषेधदेशनया च प्राणवधादिः दानप्रशंसायां प्राणिवधः, तन्निषेधे च क्षपणादिलाभान्तरायः। अत एव सूत्रकृताङ्गे पठ्यते—"जे उ दाणं पसंसंति वहमिच्छंति पाणिणं । जे णं पडिसेहंति वित्तिच्छेयं कुणंति ते ॥ १ ॥ 'उजुपयत्थोत्ति' अयं च ऋजुरेव पदार्थः । एनमेवाह—एतौ द्वावपि प्राणिवधकरणादिवृत्तिच्यवच्छेदौ पापावसमञ्जसौ वर्तेते एवंभूतः पदार्थोऽविशेषेण सामान्येन । अयमभिप्रायः—धर्मस्यादिपदं दानं दानं दारिद्र्यनाशनम् । जनप्रियकरं दानं दानं सर्वार्थसाधनम् ॥ १ ॥ इत्यादिभिर्वचनैर्नानारूपस्य जनप्रसिद्धस्य वस्त्रादिरूपदानस्य स्वभावत एव पृथिव्यादिजीववहिंसात्मकस्य प्रशंसायां नियमात् साधोर्जीववहिंसानुमतिः सम्पद्यते । तथा तथाविधशास्त्रसंस्कारात् स्वयमेव कैश्चिद्धर्मार्थिभिः प्रवर्त्यमानस्योक्तरूपस्य दानस्य "बीजं यथोषरे क्षिप्तं न फलाय प्रकल्पते । तथाऽपात्रेषु दानानि प्रदत्तानि विदुर्बुधाः ॥ १ ॥" इत्यादिवचनैर्निषेधे क्रियमाणे क्षपणादिलाभान्तरायः सम्पद्यत इति ॥८७७॥

एवं पडिवत्तीए इमस्स तह देसणाए वोच्छेओ। तम्हा विसेसविसयं दट्ठव्वमिणंति वक्कत्थो ॥८७८॥

एवमविशेषेण प्रतिपत्तौ पदार्थस्य तथाविधरूपतया वा दानविषयाया देशनाया व्यवच्छेदः प्राप्तः। न चासौ युक्तो, यतो दानशीलतपोभावनात्मकस्य धर्मस्य सर्वास्तिकशास्त्रेषु प्रतिपादयितुमधिकृतत्वात्। तस्मादहो सूरे! विशेषविषयं विभागेनेत्यर्थः, द्रष्टव्यमिदं दानविधानं तन्निषेधनं चेति वाक्यार्थः ॥ ८७८ ॥

आगमविहितं तम्मि पडिसिद्धं वाहिगिच्च णो दोसो। तब्बाहाए दोसोत्ति महावक्कत्थगम्मं तु ॥८७९॥

आगमविहितं शास्त्रानुमतं यद्दानं, तस्मिन्नेवागमे प्रतिषिद्धं वा निवारितं यत् तदधिकृत्य देशनायां दानस्य विधिविषयायां प्रतिषेधविषयायां च क्रियमाणायां न दोषो जीवहिंसानुमत्यादिलक्षणः कश्चित् प्रज्ञापयितुः सम्पद्यते। यदागमे विहितं दानं तस्य विधिदेशनायां, यच्च तत्र निषिद्धं तन्निषेधदेशनायां च न कश्चिद् दोष इत्यर्थः। तत्र चायमागमः— "नायागयाणं कप्पणिज्जाणं अन्नपाणाईणं देसकालसद्धासक्कारकमजुयं आयाणुग्गहवुद्धीए संजयाणं दाणं"। तथा, समणोवासयस्स णं भंते! तहारूवं समणं वा माहणं वा पडिहयपच्चक्खायपावकम्मं फासुएणं एसणिज्जेणं असणपाणखाइमसाइमेणं पडिलाभेमाणस्स किं कज्जति?, गोयमा! एगंतसो निज्जरा एव। समणोवासयस्स णं भंते! तहारूवं समणं वा माहणं वा पडिहयपच्चक्खायपावकम्मं अफासुएणं अणेसणिज्जेणं असणपाणखाइमसाइमेणं पडिलाभेमाणस्स किं कज्जति? गोयमा! बहुया से निज्जरा अप्पे पावकम्मेत्ति"। तथा, समणोवासयस्स णं भंते! तहारूवं समणं वा माहणं वा अप्प-

व्याख्या-विधौ वाक्यमहावाक्यार्थादि-भेदाः—

विहृयपयमस्लायपायकम्मं फासुएण या अफासुएण या एसणिज्जेण या अणेसणिज्जेण या असणपाणखाइमसाइमेणं पडिलाभेमाणस्स किं कज्जति ?, एगतसो पावं कम्मे कज्जति" । तथा, मोक्खत्थं जं दाणं तं पइ एसो विही समक्खाओ । अणुकंपादाणं पुण जिणेहिं न कयावि पडिसिद्धं ॥ १ ॥ संथरणम्मि असुद्ध दोण्हवि गिण्हतदेंतयाण हियं । आचरदिट्ठंते णं त चेय हियं असंथरणे ॥ २ ॥" आदिधार्मिकमाश्रित्य पुनरयमागमः—"पात्रे दीनादिवर्गे च दानं विधिवदिष्यते । पोष्यवर्गाऽविरोधेन न विरुद्धं स्वतश्च यत् ॥ १ ॥ व्रतस्था लिङ्गिनः पात्रमपात्रास्तु विशेषतः । स्वसिद्धान्ताविरोधेन वर्तन्ते ये सदैव हि ॥ २ ॥" एव मागमे व्यवस्थिते तद्बाधया आगमोल्लघनरूपया विधिप्रतिषेधयोः क्रियमाणयोर्दोष इत्येष जीववधादिलक्षणो महावाक्यार्थगम्यस्तु महावाक्यार्थगम्य एव ॥८७९॥ महावाक्यार्थमेव निगमयन्नैदम्पर्यमाह—

इय एयस्साबाहा दोसाभावेण होइ गुणहेऊ । एसा य मोक्खकारणमइदंपज्जं तु एयस्स ॥ ८८० ॥

इत्येवमागमबाधायां दोषे सति एतस्यागमस्याबाधाऽनुल्लङ्घनमुत्सर्गासेवनेनापवादासेवनेन वा दोषाभावेनाशातनापरिहाररूपेण भवति गुणहेतुः । एषा चेयमेवागमाबाधा मोक्षकारणं निर्वृतिहेतुरित्यैदम्पर्यं स्वेतस्य दानसूत्रस्येति ॥ ८८० ॥

न केवलमनन्तरोदितकतिपयपदार्थविषयमेव पदवाक्यादिसमनुगतं सर्वविरप्रणीतागमव्याख्यानं, किन्तु सकलसूत्रविषयमिति मनसि समाधायाह—

एव पइसुत्त चिय वक्खाणं पायसो बुहजणेण । कायव्व एत्तो खलु जायइ जं सम्मणाणं तु ॥ ८८१ ॥

एवमुक्तक्रमेण प्रतिसूत्रमेव यावन्ति सूत्राणि तान्यङ्गीकृत्येत्यर्थः । व्याख्यानं प्रायशो बुधजनेनावगतसमयरहस्येन साधुना कर्त्तव्यम्। कुत इत्याह—इत्तो व्याख्यानात् खलु निश्चयेन जायते यद्यस्मात् सम्यग्ज्ञानं त्वविपर्यस्तबोधः। यथा—मध्यमतीर्थकृतां चत्वारि महाव्रतानि, प्रथमपश्चिमयोस्तु पञ्चेति । अत्र श्रौत एव शब्दार्थः—एतेषां चत्वारि महाव्रतानि प्राणातिपातमृषावादादत्तादानपरिग्रहविरमणरूपाणि, प्रथमचरमयोस्तु पञ्च महाव्रतानि सह मैथुनविरत्या इत्येवं रूपः। परिग्रहविरत्यन्तर्गतैव मैथुनविरतिः, नापरिगृहीता योषिद् उपभुज्यते इति परमार्थतो मध्यमानामपि पञ्चैवेति वाक्यार्थः । रागद्वेषावेव परिग्रहः, तद्भावनान्तरीयकत्वात् तदुपयोगस्येति महावाक्यार्थः । एवमेव निष्परिग्रहता, अन्यथा तद्भावेऽपि न तद्दोषनिवृत्तिरित्यैदम्पर्यमिति। एवमन्यसूत्रेष्वपि पदार्थादयः सम्यग् उत्प्रेक्ष्य योजनीयाः ॥ ८८१ ॥

साम्प्रतमुक्तोपदेशव्यतिक्रमे दोषमादर्शयन्नाह;—

इहरा अण्णयरगमा दिट्ठेट्ठविरोहणाणविरहेण। अणभिनिविट्ठस्स सुयं इयरस्स उ मिच्छणाणंति॥८८२॥

इतरथा यथोक्तपदार्थादिविभागव्यतिक्रमेण व्याख्यानकरणे श्रुतं सम्पद्यत इत्युत्तरेण सम्बन्धः। कथमित्याह—अन्यतरगमाद्, इह गमा अर्थमार्गाः, ते च प्रतिसूत्रमनन्ताः संभवन्ति, यथोक्तं—"सव्वनईणं जा होज्ज वालुया सव्वउदहिजं उदयं। एत्तो य अणंतगुणो अत्थो एगस्स सुत्तस्स ॥ १ ॥" अतोऽन्यतरश्चासौ गमश्चान्यतरगमस्तस्मादेकस्यैवार्थमार्गस्याचालिताप्रत्यवस्थापितस्य समाश्रयणादित्यर्थः, दृष्टेष्टविरोधज्ञानविरहेण दृष्टः प्रत्यक्षानुमानप्रमाणोपलब्धः, इष्टश्च शास्त्रादिष्टोऽर्थस्तयोर्विरोधे बाधायां यज्ज्ञानमवबोधस्तस्य विरहेणाभावेन, अनभिनिविष्टस्येत्थमेवेदं वस्त्वित्यकृताग्रहस्य

श्रुतमागमार्थोऽधीयमानः सम्पद्यते, न तु चिन्ताज्ञानभावनाज्ञानरूपज्ञानतां प्रतिपद्यते । इह त्रीणि ज्ञानानि श्रुतज्ञानादीनि । तल्लक्षणं चेद—"वाक्यार्थमात्रविषयं कोष्ठकगतबीजसन्निभं ज्ञानम् । श्रुतमयमिह विज्ञेयं मिथ्याभिनिवेशरहितमलम् ॥ १ ॥ यत्तु महावाक्यार्थजमतिसूक्ष्मसुयुक्तिचिन्तयोपेतम् । उदक इव तैलबिन्दुर्विसर्पि चिन्तामय तत् स्यात् ॥ २ ॥ ऐदम्पर्यगतं यद्विध्यादौ यत्नवत्तथैवोच्चैः । एतत्तु भावनामयमशुद्धसद्रत्नदीप्तिसमम् ॥ ३ ॥" अशुद्धसद्रत्नदीप्तिसममिति । अशुद्धस्य मलिनस्य च सतः प्राक् सतः सुन्दरस्य रत्नस्य पद्मरागादेर्दीप्त्या तुल्यमिति । इतरस्य स्थिति अभिनिविष्टस्य पुनर्मिथ्याज्ञानं मिथ्याश्रुतरूपतां प्रतिपद्यते । इदमुक्तं भवति—इह कश्चित् 'एगे आया' इति स्थानाङ्ग प्रथमसूत्रस्य श्रवणादेक एव हि भूतात्मा देहे देहे व्यवस्थितः । एकधा बहुधा चापि दृश्यते जलचन्द्रवत् ॥ १ ॥" इत्येव प्रतिपन्नात्माद्वैतवादः सङ्ग्रहनामैकनयाभिप्रायेणेद सूत्र प्रवृत्तमिति परमार्थमजानानः, तथाऽत्र मते दृष्टस्य पुरुषनानात्वस्येष्टस्य च संसारापवर्गविभागस्य बाधामपश्यंस्तथाविधज्ञानावरणक्षयोपशमाभावादेकात्मसत्त्वलक्षणमेवैकमर्थमार्गमभिविशते, निरामत्स्य प्रकृत्या तस्य सोऽर्थमार्गः श्रुतं, न तु चिन्ताभावनाज्ञानरूपम् । यस्तु स्वमोघ एवाभिनिविष्टो गीतार्थः प्रज्ञाप्यमानोऽपि न सम्यग्मार्गार्थं प्रतिपद्यते तस्य तन्मिथ्याज्ञानमेव । एवमन्यसूत्रेष्वपि भावना कार्येति ॥ ८८२ ॥ आह—एवं प्रतिनियतसूत्रोद्देशेन लोके पदार्थादयो रूढास्तत्कथमित्थमेतत्प्रज्ञापना क्रियते? सत्यम्;—

लोउत्तराउ एए एत्थ पयत्थादओ मुणेयव्वा । अत्थपदणाउ जम्हा एत्थ पयं होइ सिद्धंति ॥ ८८३ ॥

लोकोत्तरास्तु जैनेन्द्रशासनानुसारिणः पुनरेतेऽनन्तरोक्ताः 'न हिंस्यात् भूतानि' इत्येवंलक्षणा अत्र प्रकृते पदार्थादयो

मुणितव्याः। ननु 'न हिंस्याद् सर्वभूतानि' इति वाक्यमेते एव, क्रियाधिष्ठितपदसमुदायात्मकत्वात्, अतः कथमेतदोघार्थः पदार्थो भवतीति? उच्यते—अर्थपदनात् अर्थस्य सामान्यरूपस्य अचालितामत्यवस्थापितस्य पदनात् गमनात् प्रत्यायनादित्यर्थः, यस्मादत्र प्रथमे पदं भवति सिद्धं प्रतिष्ठितं इत्यस्माद्धेतोरोघार्थः पदार्थ एव। एवं वाक्यार्थादयोऽपि सद्भूतविशिष्टतरविशिष्टतमार्थपदनादेव स्वं स्वरूपं लभन्ते, न पुनर्बहुबहुतरपदसमूहमयत्वेन फल्गुरूपतयाऽर्थविशेषं कञ्चनापादयन्तो लौकिकशास्त्रेष्विवेति ॥ ८८३ ॥

लोयम्मिवि अत्थेणं णाएणं एवमेव एएत्ति। विण्णेया बुद्धिमया समत्थफलसाहगा सम्मं ॥ ८८४ ॥

तथा लोकेऽपि शिष्टजने, अर्थेन न्यायेनार्थापत्त्येत्यर्थः, एवमेव लोकोत्तरपदार्थादिप्रकारेणैते पदार्थादयः, इतिः प्राग्वत्, विज्ञेया बुद्धिमता जनेन समर्थफलसाधकाः प्रौढशास्त्रार्थप्रतीतिहेतवः, सम्यग् यथावत्। तथा हि लोके—"संहिता च पदं चैव पदार्थः पदविग्रहः। चालना प्रत्यवस्थानं व्याख्यानं तस्य षड्विधम् ॥ १ ॥" इति व्याख्याक्रमः। अत्र च पदार्थो लोकोत्तरपदार्थतुल्य एव, अविशिष्टार्थपदार्थगम्यत्वात्। चालना वाक्यार्थः, प्रत्यवस्थानं तु महावाक्यार्थः। ऐदम्पर्यं चात्र व्याख्यालक्षणे साक्षादनुक्तमपि सामर्थ्यादुक्तमेव द्रष्टव्यं, संहितादिव्याख्यानांगैर्व्याख्येयार्थस्यैदम्पर्यविषयत्वात् ॥ ८८४ ॥ अथ लोकोत्तरदृष्टान्तद्वारेण लौकिकपदार्थस्वरूपमभिधत्ते;—

वक्खाइसद्दओ जं अविसिट्ठा चेव होइ बुद्धित्ति। उत्तर धम्मावेक्खा जहेव हिंसाइसद्दाओ ॥ ८८५ ॥

वृक्षादिशब्दतो वृक्षघटपटादिशब्देभ्यो यद् यस्मादविशिष्टा चैयात्र निम्बादिविशेषैरनालीढैव भवति बुद्धिरिति प्रागुक्तत्। कीदृशीत्याह—उत्तरधर्मापेक्षा वृक्षस्योत्तरधर्मा मूलकन्दस्कन्धादयो अम्बूनिम्बादयश्च, घटादीना तु ताम्रजतसौवर्णादयः, तानपेक्षते आकाङ्क्षते या सा तथा। यथैव हिंसादिशब्दाद् "हिंस्याद् न सर्वभूतानि" इत्यादिलक्षणात्। तत इदमर्थादापन्नं—यथा हिंस्याञ्च सर्वभूतानीत्यादयः शब्दाः पदार्थवाक्यार्थाविप्रकारेण निराकाङ्क्षस्वार्थप्रतिपादका भवन्ति, तथा वृक्षादयोऽपि शब्दाः पदार्थवाक्यार्थमहावाक्यार्थैदम्पर्यविषयभावमापन्नाः श्रोतृप्रतीतिमविकलामाराधयन्तीति। तथाहि—दूरे शाखादिमन्तं पदार्थमुपलभ्य कश्चित् कश्चित् प्रति ब्रूयात् 'अग्रे वृक्षस्तिष्ठति' इति। तस्य च श्रोतु' श्रौत एव शब्दार्थः पदार्थ', अयं च वृक्षो भवन् किमाम्रो निम्बो वा स्यादिति चालनारूपो वाक्यार्थः, ततः प्रतिविशिष्टाकारावलोकनेनाम्र एव निम्बादिर्वायमिति प्रतिनियतः प्रत्ययो महावाक्यार्थः, इत्थमेव निर्णयपुरःसरमाचार्थिना प्रवर्तितव्यमित्यैदम्पर्यमिति ॥ ८८५ ॥ उपसंहरन्नाह—

कयमेत्थ पसंगेणं इमिणा विहिणा निओगओ णाणं। आणाजोगोवि इहं एसोच्चिय होइ णायव्वो ॥८८६॥

कृतं पर्याप्तमत्र व्याख्याविधिकथने प्रसंगेन विस्तारेण, अनेन मण्डलीप्रमार्जनादिना विधिना नियोगतो नियमेन ज्ञानमागमश्रवणप्रवृत्तस्य श्रोतुः सम्पद्यते। आज्ञायोगोऽपि सम्यग्ज्ञानसाध्योऽत्र व्याख्याने एष एवोक्ताचारपरिपालनारूपो भवति ज्ञातव्यः ॥ ८८६ ॥ ज्ञानवांश्च यत्करोति तदाह—

णाणी य णिच्छएणं पसाहई इच्छियं इहं कज्जं । बहुपडिबंधजुयंपि हु तहा तहा तयविरोहेण ॥ ८८७ ॥

ज्ञानी चात्र विधिगृहीतशास्त्रार्थावबोधः पुनः पुमान्निश्चयेन प्रसाधयति निष्पादयतीप्सितमाप्तुमिष्टमिह कार्यं धर्मार्थाद्याराधनरूपं बहुप्रतिबन्धयुतमप्यनेकविघ्नप्रतिस्खलितमपि, तथा तथा तत्तद्रव्यक्षेत्रादिस्वरूपानुवर्त्तनोपायेन, तदविरोधेन तस्येप्सितकार्यस्य योऽविरोधो घटना कार्यान्तरैरीप्सितैरेव तेनोपलक्षितः सन् । न हि धर्मान्तराणि बाधमानो धर्मो धर्मरूपतां प्रतिपद्यते । यथोक्तम्—"धर्मं यो बाधते धर्मो न स धर्मः सतां मतः । अविरोधेन यो धर्मः स धर्म इति कीर्तितः ॥१॥" तथा । "वेदवृद्धानुपचरेच्छिक्षितागमतः स्वयम् । अहेरिव हि धर्मस्य सूक्ष्मा दुरनुगा गतिः॥१॥" ॥८८७॥

मग्गे य जोयइ तहा केई भावाणुवत्तणणएण । बीजाहाणं पायं तदुचियाणं कुणइ एसो ॥ ८८८ ॥

मार्गे च सम्यग्दर्शनादिके निर्वाणपथे योजयति, तथेति समुच्चये, कांश्चिद्भव्यसत्त्वान् भावानुवर्त्तननयेन मृदुः खरो मध्यमो वा यः शिक्षणीयस्य प्राणिनो भावो मनःपरिणामस्तस्यानुवर्तनमेव नयो नीतिः सामलक्षणभावेनेयमेव च प्रधाना नीतिः कार्यसिद्धौ । यथोक्तम्—"यद्यप्युपायाश्चत्वारः प्रथिताः साध्यसाधने । संज्ञामात्रं फलं तेषां सिद्धिः साम्नि प्रतिष्ठिता ॥ १ ॥" तथा । "अतितीक्ष्णोऽपि दावाग्निर्दहन् मूलानि रक्षति । समूलमुन्मूलयति वायुर्यो मृदुशीतलः ॥ २ ॥" तथा, बीजाधानं धर्मप्रशंसादिकं प्रायश्च बाहुल्येनैव तदुचितानां 'कुलक्रमागतमनिन्द्यं विभवाद्यपेक्षया न्यायतोऽनुष्ठानम्' इत्यादिशिष्टगृहस्थाचारपरतया बीजाधानयोग्यानां करोत्येष ज्ञानी ॥ ८८८ ॥ अत्र दृष्टान्तमाह;—

ज्ञानिन इष्टकार्यप्रसाधकता—

सुव्वइ निवस्स पत्ती झाणग्गहसंगया विणीयत्ति। मुच्छिमगकण्णवुब्बलणिवो य तह पुव्वसूरीहिं॥८८९॥

श्रूयते निशम्यते प्रवचने नृपस्य पार्थिवस्य कस्यचित् पत्नी भार्या ध्यानं चित्तवृत्तिनिरोधस्तस्मिन् ग्रहो निर्बन्धस्तेन संगता समेता सती विनीता मार्गयोजिता, इत्येव वक्ष्यमाणक्रमेण। तथा मूर्च्छिमकोऽसंज्ञिप्रायः कर्णदुर्बलो बहुमतकर्णेजपो नृपश्च राजा, विनीत इति प्रकृतेन सम्बन्धः, तथेति तन्न्यायानुवर्तननयेन, पूर्वसूरिभिश्चिरन्तनाचार्यैः ॥ ८८९ ॥

तथार्थं दृष्टान्तं भावयन् गाथानवकमाह—

णियपत्ती णिव्विण्णा झाणा मोक्खो त्ति तग्गहसमेया। ससरक्खपउमसज्झे तिणयणदेवम्मि ठियचित्ता॥
तव्वरीणसाहुदंसण बहुमाणा सेवणा तहा पुच्छा। झाणे दंडगकहणे बज्झा एयत्ति अणुकंपा ॥८९१॥
णीयणिवेयणमागमज्झाणकहब्भुवगमे तह क्खेवो। कोइं किंदूरपवेस धम्मिगाईहिं जा देवो ॥ ८९२॥
निश्चलचित्ता साहूण समओ नण्णेसिं आम पडिवण्णे। तदुवरि अब्भुट्ठकला अओऽण्णमब्भासदंसणयं॥
ससरक्खविज्जमाढि न तत्त तह दंसणा विगप्पोत्ति। संकाए गुरु सव्वा किं तत्तं उचियणुट्ठाणं ॥८९४॥
इहरा एव चिय छत्तरयणपरिच्छित्तितुल्लमो भणिय। पाएण विग्घभूयं सति उचियफलस्स विन्नेय८९५॥
पत्तीए रयणसारं आहरण सिरिफलंति सोत्तूणं। आईए तप्परिच्छालग्गो चुक्को तत्तो सव्वा ॥ ८९६ ॥

एत्तो च्चिय झाणाओ मोक्खोत्ति निसामिऊण पढमं तु । तल्लग्गोवि हु चुक्कति नियमा उचियस्स सव्वस्स ॥
ता सुद्धधम्मदेसण परिणमणमणुव्वयाइगहणं च । इय णाणी कल्लाणं सव्वेसिं पायसो कुणति ॥ ८९८ ॥

नृपपत्नी कस्यचिद् राज्ञः कलत्रम् । सा च सहजमन्दमोहमालिन्यतया निर्विण्णा—"जरामरणदौर्गत्यव्याधयस्ताव-दासताम् । मन्ये जन्मैव धीराणां भूयो भूयस्त्रपाकरम् ॥ १ ॥" इत्यादिवचनाकर्णनाद् भवादुद्विग्ना । ततः संसारचार-कनिःसारोपायमन्वेषमाणा शुश्राव कुतोऽपि 'ध्यानाद् मोक्षः' इति । ततस्तद्ग्रहसमेता ध्यानविषयाऽत्यन्ताग्रहसंयुता जाता । अन्यदा 'ससरक्खे' इति कश्चित् सरजस्कः शैवव्रती तया पृष्टो यथा 'कीदृशो ध्यानमार्गः' इति । कथितं च तेन, यथा—पद्ममध्ये चतुर्दलनाभिकमलाभ्यन्तरेऽपि त्रिनयनो देवः काशकुसुमसंकाशदेहः शशिखण्डमण्डितोत्तमाङ्गः तृतीयनेत्रप्रवृत्तज्वलनज्वालासमुज्वलीकृताखिलदिग्वलयो देहार्धधृतप्राणप्रियपार्वतीको ध्यातव्यः । तथा च तत्प्रक्रिया सिद्धिर्ऋद्धिर्धृतिर्लक्ष्मीर्मेधा क्षान्तिः स्वधा स्थितिः । सद्यो देवकला ह्यष्टौ समासात् परिकीर्त्तिताः" ॥ सद्यः—पश्चिमदले पूजयेत् । "रयो रक्षा रतिः पाल्या काम्या कृष्णा रतिः क्रिया । वृद्धिः कालश्च रात्रिश्च भ्रामणी मोहनी तथा ॥ १ ॥ वामदेवकला ह्येतास्त्रयोदश उदाहृताः" । वामदेव उत्तरदले पूजयेत् । "ततो मोहो मदो निद्रा माया मृत्युर्भयं जरा । अघोरस्य कला ह्येताः समासात् परिकीर्त्तिताः ॥ १ ॥" दक्षिणदलेऽघोरं पूजयेत् । "निर्वृत्तिश्च प्रतिष्ठाश्च विद्या शान्तिस्तथैव च । तत्पुरुषस्य कला ह्येताश्चतस्रः परिकीर्त्तिताः ॥ १ ॥" पूर्वदले तत्पुरुषं पूजयेत् । "तारा सुतारा तरणी तार-

यन्ती सुतारेणी। ईशानस्य कलापञ्च पूजयेच प्रयत्नतः ॥ १ ॥" कर्णिकामध्ये ईशानं पूजयेत्। अष्टत्रिंशत्कलोपेतं पञ्च तत्त्वसमन्वितम्। प्रासादं यो न जानाति नासौ जानाति शंकरम् ॥ १ ॥ इति। ततः सा तत्र त्रिनयनदेवे स्थितचित्ता निरन्तरमेव समारूढमानसा बभूव ॥ ८९० ॥ अन्यदा च तपःक्षीणसाधुदर्शनं षष्ठाष्टमादिविकृष्टरूपतपःकृशीकृतकायस्य कस्यचित् जैनमुनेर्दर्शनमभूत् तस्याः। ततो बहुमानात् सेवना पर्युपासना तया तस्य प्रारब्धा। तथा तत्प्रकारसमये पृच्छा ध्याने ध्यानगोचरा तया तदग्रतः कृता, यथा 'कीदृशं ध्यानम्'। तेन चागीतार्थत्वात् दण्डककथने कृते यथाऽऽस्नायं दण्डको भिक्षादिकाले हस्तग्राह्यो यष्टिविशेष ईर्यापथिकाप्रतिक्रमणादिसमयेऽग्रे कृत्वा ध्यायत इति। बाह्या ध्यानमार्गबहिर्वर्तिन एते जैना इत्यनुकम्पा दयाऽभूत् तस्याः ॥ ८९१ ॥ तेन च साधुना तां विपण्णपरिणामामुपलभ्य गीतनिवेदनं गीतार्थस्य कस्यचित् सूरेः कथनमकारि स्वप्रज्ञापनायाः। तेनापि प्रस्तावं प्राप्य तस्या आगमध्यानकथा। आगमे जैनशासने यदस्ति ध्यानं तस्य कथा प्रज्ञापना कृता। यथासन्मते तावदेकोऽयं ध्यानमार्गः—"संपुन्नचंदवयणो सीहासणसंठिओ सपरिवारो। कायव्वो य जिणिंदो केवलनाणुज्जलो धवलो ॥ १ ॥" इति। ततस्तस्या ध्यानाभ्युपगमे सम्पन्ने, तथा क्षेपे जाते कौतुकमभूत्, यथा—कियद्दूरं यावत् धार्मिकाविभिस्तत्र प्रवेशः क्रियते? । तत उक्तमाचार्येण 'यावद्देयः'। अयमत्राभिप्रायः—यदा भगवान् देशनार्थमुपतिष्ठते, तदैकेनैव महर्द्धिकेन वैमानिकदेवेन कदाचित् प्राकारत्रयोपगतमशोकवृक्षाद्यष्टमहाप्रातिहार्योपेतं योजनप्रमाणभूभागव्यापि समवसरणं निष्पाद्यते, कदाचिच्च सर्वैरेव भवनपत्यादिभिर्देवनिकायैरिति। तत्र यानवाहनानि सचेतनान्यचेतनानि च तृतीयप्राकाराभ्यन्तर एव प्रविशन्ति। ये च

भक्तिमात्राकृष्टाः करितुरगादयस्तिर्यग्विशेषास्ते द्वितीयशालाभ्यन्तराले, ये च शेषधार्मिका देवदानवमानवास्ते यावद्देवस्तावत् प्रविशन्ति इति ॥ ८९२ ॥ ततो यदा निश्चलचित्ता सा सम्पन्ना तदा साधनं निवेदनं गुरुणा कृतं, यथासमयः संकेतोऽयं यः प्रागुक्तः स नान्येषां तीर्थान्तरीयाणां वर्त्तते । तया च आमं—एवमिति प्रतिपन्ने गुरुणा कथितं, यथा— 'अन्येनापि ध्यानार्थिना तथारूपं तं भगवन्तं हृदयमध्ये परिकल्प्य देवदानवादिवत् तं यावत् प्रवेशः कर्त्तव्यः, ततस्तदुपरि प्रवेशोपरि 'अध्युष्टकला' इति सार्द्धाभिस्तिसृभिः कलाभिः समनुगतो भगवान् ध्येयः' । इहाऽष्टौ कलाः—ज्ञानावरणादिकर्माष्टकरूपाः । तत्र घातिकर्मरूपाश्चतस्रः कियत्यपि चायुःकर्मकला केवलज्ञानोदयकाले भगवतः क्षीणा, शेषास्तु सार्द्धास्तिस्रः कला अवशिष्यन्ते । अतस्ताभिः समनुगः केवलिविहारकालं यावद् ध्यातव्यः । तदुक्तमनेनैव शास्त्रकृता ब्रह्मप्रकरणे—"सर्वं धर्मादि यः साक्षाद्युगपद्वेत्ति तत्त्वतः । रागादिरहितश्चैव स सर्वज्ञः सतां मतः ॥ १ ॥ सार्धसत्रिकलोपेतः क्षीणसार्द्धचतुष्कलः । सर्वार्थनिरतः श्रीमान् नृसुरासुरपूजितः ॥ २ ॥ अन्वर्थयोगतश्चायं महादेवोऽर्हतस्तथा । बुद्धश्च गीयते सद्भिः प्रशस्तैर्नामभिस्तथा ॥ ३ ॥" इत्यादि । सार्द्धसत्रिकलोपेत इत्यादि—सार्द्धाभिः तिसृभिः सतीभिः प्रशस्तकर्मत्वेन सुन्दराभिः कलाभिरुपेतः । अतोऽस्मादन्यत् सिद्धस्वरूपलक्षणं द्वितीयं ध्यानं ध्यातव्यम्, यथोक्तम्— "अनन्तदर्शनं ज्ञानं सम्यक्त्वादिगुणान्वितम् । स्वोपात्तानन्तरत्यक्तशरीराकारधारिणम् ॥ १ ॥ साकारं च निराकारममूर्त्तमजरामरम् । जिनबिम्बमिव स्वच्छस्फटिकप्रतिबिम्बितम् ॥ २ ॥ लोकाग्रशिखरारूढमुदूढसुखसम्पदम् । सिद्धात्मानं निराबाधं ध्यायेदुद्धृतकल्मषम् ॥ ३ ॥" इति । एतस्य च द्वितीयस्यापि ध्येयस्याभ्यासाद् दर्शनमवलोकनं सम्पद्यते ।

स्वच्छाभ्रकगृहान्तरगतप्रदीपस्येव बहिः स्थितानामिति ॥ ८९३ ॥ सरजस्कविद्यामन्त्रादि सरजस्केनोपदिष्टं यद् विद्यादि
विद्यामन्त्रतन्त्रात्मरक्षादि तत् सर्वमतत्त्वं वर्तत इति गुरुणा प्रतिपादिते तस्यास्तथादर्शनादतत्स्वरूपतयैवावलोकनाद् विक-
ल्पश्चित्तविप्लवलक्षणो, यथा—पूर्वो ध्यानमार्गः प्रमाणतया प्रतिपन्नोऽप्यतत्त्वरूपः सम्पन्नो, माऽत्र एषोऽपि तथा भवि-
ष्यतीत्येवरूपो जात इत्येवं शङ्कायां जातायां ज्ञानक्रियोपशमादिगुणान् गुरोरनन्यसाधारणानवलोकमाना स्वयमेव सम्य-
ग्दृढश्रद्धाना परिभावितवती, यथा—सत्यो गुरुरयम् । ततः पुनरपि पृष्टवती—भगवन्! किं तत्त्वम्? गुरुराह—
उचितानुष्ठानं—यद्यदा कर्तुमुचितं ध्यानमध्ययनं देवतापूजादि साधुदानादि च तत् तदा विधेयमित्येवलक्षणम्॥८९४॥
विपर्यये बाधकमाह—इतरथा उचितत्वमन्तरेण एतदेवानुष्ठानं छात्ररत्नपरिच्छित्तितुल्यं भणितं, प्रायेण बाहुल्येन, विघ्न-
भूतमन्तरायरूपं सदा सर्वकालमुचितफलस्य साधयितुमिष्टाद् दुःशकात् फलादन्यस्य साधयितुं योग्यस्य फलस्य विज्ञेय-
मिति ॥ ८९५ ॥ छात्ररत्नपरिच्छित्तिज्ञातमेव भावयति—पन्न्या रत्नसारं मणिखण्डितसमाभरणं कण्ठाभरणादि श्रीफलं
सम्पद्यत इति श्रुत्वा कश्चिच्छात्र आदौ प्रथममेव शेषजीवनोपायपरिहारेण तत्परीक्षालम्भो रत्नपरीक्षायामादरणाद् ('चुक्को
तत्तो सव्व'त्ति भ्रष्टस्ततः) सर्वस्मात् ग्रासाच्छादनादेरपि ॥ ८९६ ॥ एवमेव 'ध्यानान्मोक्षः सम्पद्यते' इत्येतद् निशम्य
समाकर्ण्य प्रथम तु प्रथममेव शेषगुरुविनयशास्त्राभ्यासादिविहितानुष्ठानपरिहारेण तल्लम्भो ध्यानलम्भः, किं पुना रत्नपरी-
क्षालम्भश्छात्र इत्यपिशब्दार्थः, 'चुक्कइ'त्ति भ्रश्यति नियमादुचितस्य सर्वस्योचितात् सर्वस्मादित्यर्थः । अयमत्राभिप्रायो,
यथा सम्पूर्णभोजनाच्छादनादिसौख्यस्य पुंसो विशेषविभवाकाङ्क्षायां रत्नपरीक्षणमुपपन्नं स्यात्, तथा साधोः शिक्षितनि-

खिलसाधुसमाचारस्य सम्यगभ्यस्तधर्मध्यानशुक्लध्यानयोग्यसूत्रार्थस्य शेषविहितानुष्ठानाबाधया प्रागुक्तमेव ध्यानमिति श्रमणोपासकानामपि शेषविहितानुष्ठानाबाधया समुचितसमये युक्तमेव नमस्कारादिध्यानमिति ॥ ८९७ ॥ ततः शुद्ध-धर्मदेशना सूरिणा कृता साधुश्रावकधर्मप्रतिपादनरूपा । परिणमनं देशनायाः सम्पन्नम् । अणुव्रतादिग्रहणं च तया कृतम् । इत्येवं ज्ञानी गीतार्थः कल्याणं भद्रं सर्वेषां स्वस्य परेषां च प्रायशः करोतीति ॥ ८९८ ॥

अथ द्वितीयज्ञातं गाथादशकेन भावयति;—

संमुच्छिमपाओ सवणदुब्बलो चेव कोइ रायत्ति। उत्तमधम्माजोग्गो सद्धो तह कुपरिवाओ य ॥८९९॥
रिसिमित्तदंसणेणं आउट्टो पूयदाणनिरओत्ति। अण्णापोहाहिगरणकह विपरिणओ य मुक्खत्ति॥९००॥
गीयनिवेयणमागम तब्भावावगम पुच्छ किं तत्तं । अइगंभीरं साहह जइ एवं सुणसु उवउत्तो ॥९०१॥
सत्थिमईए माहणधूया सहिया विवाहभेओत्ति । सुत्थासुत्थे चिंता पहुणगमणे विसाओत्ति ॥ ९०२ ॥
पुच्छा साहण पावा दूहव मा कुण करेमि ते गोणं। मूलिगदाणं गमणं तीए अप्पत्तिय पओगो॥९०३॥
गोणत्तं विद्दाणा गोमीलणमन्नपासणण्णाए । कहणं मणुओ तीए कह पुण मूलाए सा कत्थ ॥ ९०४ ॥
णग्गोहतले सवणं णियत्तणा चिंत सव्वचरणंति । पत्ता मणुओ एवं इह एसा धम्ममूलत्ति ॥ ९०५ ॥

ता ओहेण इहयं उचियचेणमविरोहओ जत्तो। कायव्वो जह भव गोणविगमओ जीवमणुयत्तं ॥ ९०६॥
तोसा सासणवण्णो पूजा भत्तीए वीजपक्खेवो। एवं णाणी माहुइओ हियं चेव कुणइत्ति ॥ ९०७॥
पयारिसओ लोओ खेयण्णो हदि धम्ममग्गम्मि। वुद्धिमया कायव्वो पमाणमिइ ण उण सेसोवि॥९०८॥

संमूर्च्छिमप्रायोऽसञ्ज्ञितुल्यो युक्तायुक्तविवेचनासहोऽत एव श्रवणदुर्बलो यत्किञ्चनश्रुतग्राही, चेयेति समुच्चये, कोऽपि राजा आसीदिति। तथोत्तमधर्मायोग्यो विमलरूपदेयधर्मादिप्रतिपत्त्यसहिष्णुः प्रकृत्या श्राद्धो धर्मश्रद्धालुः, तथा कुपरिवारश्च दुःशिक्षितपरिवारानुगतश्च ॥ ८९९ ॥ स चान्यदा मुग्धधर्मश्रद्धालुतया ऋषिभाव्रदर्शनेन तथाविधयठरजैनतपोधनायलोकनेन आवृत्त आक्षिप्तः सन्, तं प्रति पूजादाननिरतोऽभूत्। तत्र पूजाऽभ्युत्थानादिप्रतिरूपा, दानं च वस्त्रपात्रादिवितरणमिति। तेन च ऋषिणा कदाचित् तदग्रत अन्यापोहः शाक्यादितीर्थान्तरीयनिरासः, तथा, अधिकरण कथा अधिकरणस्य त्रसस्थावरभूतोपमर्दरूपस्य कथा कृता, तत्र तन्निरासः, यथैते सन्मार्गविद्वेषिणः कुमार्गपुरस्कारिणश्च वर्त्तन्ते। अधिकरणकथा च नैतेषा त्रसस्थावरजीवपरिज्ञान, तद्रक्षणोपायश्च कश्चिदस्तीति। एतच्च श्रुत्वासौ विपरिणतश्च तं प्रति विरक्तमानसः पुनः संवृत्तः, मूर्खोऽयं य इत्थं परदर्शनगोचरमत्सरभरपरवशो वर्त्तत इति कृत्वा ॥ ९०० ॥ तेन च साधुना गीतनिवेदनं गीतार्थसूरिनिवेदनं कृतम्। यथाऽसौ राजाऽसत्प्रज्ञापनाया विपरिणत आस्त इति। समये चागमस्तस्य सूरे राजान्तिके सम्पन्नः। ततस्तन्नायावगमस्तस्य राज्ञः सम्बन्धिनो भावस्य परिज्ञानमभूत्। सूरेः समये

च राज्ञा पृच्छा कृता, यथा—'भगवन्! किं तत्त्वम्?' इति । गुरुणा चोक्तमतिगंभीरं तत्त्वं स्वयमेव ज्ञातुमशक्यमित्यर्थः । स प्राह—साधयत कथयत यद्येवमतिगम्भीरं तथा ज्ञातुमशक्यम् । गुरुः—श्रृणूपयुक्तः सन् ॥ ९०१ ॥ स्वस्तिमत्यां पुरि ब्राह्मणदुहिता काचित् । तस्याश्च सखिका भूता । तयोश्च कालेन भिन्नयोः स्थानयोर्विवाहाद् भेदः सम्पन्नः । इति प्राग्वत् । अन्यदा च ब्राह्मणदुहितुः सुस्थासुस्थे सौख्ये दौख्ये चेत्यर्थः सखीगोचरे चिन्ताऽभूत् । ततः स्वयमेव प्राघुर्णगमने प्राघुर्णकभावेन तदन्ते गमने कृते विषादस्तस्यास्तया दृष्ट इति ॥ ९०२ ॥ ततः पृच्छा विषादनिमित्तविषया तया कृता । सख्या च साधनमारब्धं, यथा—पापाऽहं यतो दुर्भगा पत्युर्वर्त्ते इति । तया चोक्तं—मा कुरु खेदं, करेमि ते तव पतिं गामनड्वाहम् । ततो मूलिकादानं कृत्वा गमनं निजस्थाने ब्राह्मणपुत्र्याऽकारि । ततस्तया सख्याऽप्रीत्या यथाऽहं चिरकालमनेनापमानितेत्यभिप्रायेण प्रयोगश्चूर्णादिव्यापाररूपः तया मूलिकायाः पत्यौ कृतः ॥९०३॥ अचिन्त्यो हि मणिमन्त्रौषधीनां प्रभाव इति गोत्वं भर्त्तुः समजनि । तं च तथाविधमालोक्य सा विद्राणा विषण्णा, यथा—कथमयं पुनः पुमान् भविष्यतीति । ततस्तया बहिश्चारिचरणार्थं गवां मध्ये तस्य मीलनं कृतम् । स्वयं च पृष्ठलग्ना भ्राम्यतीति । अन्यदा चानेन केनचिद् विद्याधरयुग्मेन वटशाखावलम्बिना दर्शनं तस्य कृतम् । तेन च तस्मिन् कथनं सहचर्याः कृतं विद्याधरेण, यथैष मनुजः सन् वृषभतया वृत्तो वर्त्तते । ततस्तया पृष्टः कथमयं पुनरपि मनुजो भविष्यतीति । स प्राह—मूलया । विद्याधरी—इयं मूला कुत्र तिष्ठतीति ॥ ९०४ ॥ विद्याधरः—न्यग्रोधतलेऽस्यैव पादपस्य मूले । इत्युक्त्वा विद्याधरयुग्मं तिरोऽभूत् । अस्य च समग्रस्यापि वृत्तान्तस्य गोपत्न्याधःस्थितया श्रवणमकारि । तदनुगृहगमनादेर्निवर्त्तना

कृता । चिन्ता—कथमियं मूला प्राप्स्यते ? । ततः सर्वचरण कारयितुमारब्धोऽसौ तया । इत्येव प्राप्ता मूला । तत्र-क्षणाच्च मनुजः समजनीति । एवमनेन न्यायेनेह गम्भीरतत्त्वविचारे प्रस्तुते सत्येषा धर्ममूला विपर्यस्तज्ञानरूपपशुभाव-निवर्त्तनक्षमा लभ्या इति ॥ १०५ ॥ तत् तस्माद्यापि देवगुरुधर्माणामनेकधा लोककृतानां सम्यक्परिज्ञानाभावे सति ओघेन सामान्येन सर्वदेवताराधनरूपेणेह धर्मतत्त्वे साध्ये, उचितत्वेन यो देवादिर्यावत्या प्रतिपत्तेर्योग्य इत्येवरूपेण अविरोधतः शिष्टलोकरूढविभवोपार्जनादिन्यायानतिक्रमेण, यत्नः कर्त्तव्यः । तथा, यथा भवतो गोत्वविगमतः ससा-रित्वरूपगोभावह्रासेन जीवमनुजत्वं केवलजीवलक्षणं मानुष्यमाप्यत इति ॥ १०६ ॥ ततस्तोषात् तस्य राज्ञः प्रमोदा-'दहो ! महद् माध्यस्थ्यमित्येषाम्' इत्येवलक्षणात् शासनवर्णो जैनदर्शनप्रशंसारूपः सम्पन्नः । पूजा च गौरवरूपा शास-नस्यैव कृता । तया च दर्शनगोचरया भक्त्या बीजप्रक्षेप आत्मक्षेत्रे राज्ञा विहितः । एव प्रागुक्तगीतार्थाचार्यवत् ज्ञानी पातुरस्यतो हितमेव कुरुते । इति प्राग्वत् ॥ १०७ ॥ यत एवं ततः 'एयारिसओ' इत्यादि । एतादृशश्च तादृश एव निरूपिताचार्य सदृशो लोकः खेदज्ञो निपुणो । इंदीति पूर्ववत् । धर्मे श्रुतचारित्राराधनलक्षणे बुद्धिमता नरेण कर्त्तव्यः प्रमाण निर्णयहेतुः । इत्यस्मादगीतार्थप्रमाणकरणानर्थभावाद् हेतोर्न पुनः शेषोऽपि तत्सदृशाकारधारकोऽपि, आका-रसाम्येऽपि भावानां परस्परं चित्रशक्तित्वेन भेदात् ॥ १०८ ॥ आह—यद्येवमल्प एव लोकः प्रमाणीकर्त्तव्यः स्यात्, तथा चाल्पलोकपरिगृहीतत्वेन धर्मो नात्यर्थमादेयतां नीतो भवेदिति मनसि परिभावयतो भव्यान् शिक्षयन्नाह,—

बहुजणपवित्तिमेत्तं इच्छंतेहिं इहलोइओ चेव । धम्मो ण उज्झियव्वो जेण तहिं बहुजणपवित्ती ॥१०९॥

लोकरूढि-
त्यागोप-
देशः—

वहुजनप्रवृत्तिमात्रं गतानुगतिकरूपं लोकरूढिमेवेच्छद्भिरिह धर्मचिन्तायां लौकिकैश्चैव लोकरूढ एव धर्मो हिमपथ-ज्वलनप्रवेशभृगुपातादिलक्षणो नोज्झितव्यः, येन तत्र धर्मे वहुजनवृत्तिर्लक्षकोट्यादिसंख्यलोकसमाचाररूपा दृश्यते॥९०९॥

ता आणाणुगयं जं तं चेव बुहेण सेवियव्वं तु। किमिह वहुणा जणेणं हंदि ण सेयत्थिणो वहुया॥९१०॥

तत् तस्मादाज्ञानुगतं सर्वज्ञप्रवचनप्रतिवद्धं यदनुष्ठानं तदेव मोक्षाभिलाषिणा बुधेनोत्तमप्रकृतिना पुरुषेण सेवितव्यम्। तुःपादपूरणार्थः। किमिह धर्मकरणे वहुना जनेन स्वच्छन्दचारिणा लोकेन प्रमाणीकृतेन? हन्दीति पूर्ववत्। न श्रेयोऽर्थिनो निर्वाणाभिलाषिणो वहवो जना यतः ॥ ९१० ॥ एतदेव भावयति;—

रयणत्थिणोऽतिथोवा तद्दायारोऽवि जह उ लोयम्मि। इय सुद्धधम्मरयणत्थिदायगा दढयरं णेया॥९११॥

रत्नार्थिनः पद्मरागपुष्परागादिप्रस्तरखण्डाभिलाषिणोऽतिस्तोकाः पद्मपादिरूपाः, तद्दातारोऽपि रत्नविक्रेतारोऽपि यथा तु यथैवातिस्तोका लोके घृततैलधनधान्यादिवाणिज्यकारिणि जने। इत्येवं शुद्धधर्मरत्नार्थिक्रायका निर्वाणावन्ध्यकारण-सम्यग्दर्शनादिशुद्धधर्मरत्नार्थिनो भव्यजीवाः, तद्दायकाश्च गुरवः स्वभावत एव भवोद्विग्ना लब्धागमरहस्याः, अत एव मोक्षमार्गैकरतयो दृढतरमत्यर्थं ज्ञेया अतिस्तोका इति ॥ ९११ ॥ अत्र हेतुमाह;—

वहुगुणविहवेण जओ एए लब्भंति ता कहमिमेसु। एयदरिद्दाणं तह सुविणेवि पयट्टई चिंता॥९१२॥

वहुभिर्गुणैरक्षुद्रताभिः, वहुना च विभवेन धनेन धान्यादिसम्पत्तिरूपेण यत एतानि रत्नानि शुद्धधर्मश्च लभ्यन्ते,

बहुभिर्गुणैर्धर्मो लभ्यते, विभवेन तु बहुना रत्नानीत्यर्थः । ततः कथमेतेषु रत्नेषु धर्मे चैतद्दरिद्राणां बहुगुणविभवशू-न्यानां तथा गुणरत्नस्पृहाप्रकारेण स्वप्नेऽपि निद्रायमाणावस्थायामपि प्रवर्तते चिन्ता, सर्वचिन्तानां प्रायः स्वभास्यनु-सारेण लोके प्रवृत्तिदर्शनात् ॥ ११२ ॥ एतदेव सविशेषं भावयति;—

धण्णाइसु विगइच्छा वत्थहिरण्णाइएसु तह चेव । तच्चिंताए विमुक्का वुहावि रयणाण जोगत्ति॥११३॥

धान्यादिषु धान्ये शालिगोधूमादौ, आदिशब्दात् महिष्यादिषु च विगतेच्छा उपरतवाञ्छाः, तथा वस्त्रहिरण्यादिकेषु-वस्त्राणि चीनांशुकादीनि, हिरण्यं घटितकनकादि, आदिशब्दादन्यविविधवस्तुग्रहः, ततस्तेषु तथा चैव विगतेच्छा एव, अत एव तच्चिन्ता धान्यादिग्रहणविक्रयबुद्धिस्तया विमुक्ता विकला द्विधापि रत्नानां योग्याः धर्मरत्नस्य द्रव्यरत्नाना चार्हा भवन्तीत्यर्थः । इति प्राग्वत् ॥ ११३ ॥ अधुना व्यतिरेकमाह;—

जे पुण थेवत्तणओ एएसुं चेव अविगएच्छत्ति । ते एयाण अजोग्गा अइणिउणं चिंतियव्वमिणं ॥११४॥

ये पुनः पुण्यविकलाः स्तोकत्वतस्तुच्छत्वेन धनादीनामेतेष्वेव धान्यादिष्वविगतेच्छास्तदभिलाषिणः, इति पूर्ववत्, ते पुरुषा एतेषा द्रव्यरत्नाना धर्मरत्नस्य चायोग्या वर्तन्ते । अतिनिपुणं सूक्ष्माभोगसंगतं यथा भवत्येवं चिन्तयितव्यमा-लोचनीयमिदं पूर्वोक्तं वस्त्विति ॥ ११४ ॥ अथ पूर्वगाथोद्दिष्टं गुणविभवं धर्मरत्नार्थिनां धान्यादिरूपतया परिकल्प्य

११ निदर्शयन्नाह;—

अक्खुद्दाई धण्णाइया उ वत्थाइया उ विण्णेया। मज्झत्थाई इइ एक्कवीसगुणजोगओ विहवो॥९१५॥

अक्षौद्यादयोऽक्षौद्यमक्षुद्रतां, आदिशब्दाद् रूपवत्त्वं-सौम्याकृतित्वं-जनप्रियत्वंऽक्रूरत्वंऽभीरुत्वंऽशठत्वं-दाक्षिण्यं-लज्जालुत्व-दयालुत्वंग्रहः। ततोऽक्षौद्यमादिर्येषां दशानां गुणानां ते तथा। किमित्याह—धान्यादयो वर्त्तन्ते धान्यधनादिकल्पा इत्यर्थः। तुः पूर्ववत्। वस्त्रादयस्तु विज्ञेया माध्यस्थ्यादयः। वस्त्रादिकल्पा माध्यस्थ्यादय एकादशगुणा इत्यर्थः। अत्र माध्यस्थ्यं मध्यस्थवृत्तित्वं। आदिशब्दात् सौम्यदृष्टित्वं-गुणरागित्वं-सत्कथासुपक्षयुक्तत्वं-दीर्घदर्शित्वं-विशेषज्ञत्वं-वृद्धानुगामित्वं-विनीतत्वं-कृतज्ञत्वं-परहितार्थकारित्वं-लब्धलक्षत्वग्रहः। इत्येवमेकविंशतिगुणयोगतो धार्मिकस्य गुणविभवो भावनीयः। यथा हि पूर्वं धान्यादिगुणप्राप्तौ कुटुम्बनिर्वाहहेतुभूतायां, पश्चाद् वस्त्रादिप्राप्तौ च सत्यां रत्नवाणिज्यं कुर्वन् व्यवहारी समभिलषितसिद्धसिद्धिभावेन सर्वांगकल्याणभाग् भवति, तथाऽक्षौद्यादिगुणयोगेन प्राक्, पश्चाद् माध्यस्थ्यादिगुणयोगतः परिपूर्णैकविंशतिगुणयोगविभवेन शुद्धधर्मरत्नप्राप्तियोग्यो भवतीति॥ ९१५॥ ननु यदि पूर्वोक्तैकविंशतिगुणविभवयोगेन धर्मरत्नाधिकारिणो निरूप्यन्ते, तत् किमेकादिगुणहीना अनधिकारिण एवेत्याशंक्याह;—

पायद्धगुणविहीणा एएसिं मज्झिमा मुणेयव्वा। एत्तो परेण हीणा दरिद्दपाया मुणेयव्वा॥ ९१६॥

पादेनार्धेन च प्रमितैर्गुणैर्विहीनाः प्राणिन एतेषां गुणानां मध्याद् मध्यमाः, परमध्यमा जघन्याश्च ज्ञेया ज्ञातव्याः। इतो विभागत्रयात् परेण हीना दरिद्रप्रायाः पूर्वोक्तगुणाधानापेक्षया निर्धना मुणितव्याः, न ते शुद्धधर्मरत्नयोग्या इत्यर्थः॥ ९१६॥ एतदेव भावयति;—

जह ठिइणिबधणेसु धम्म कप्पिति मूढगा लोया । तह एएवि वरागा पायं एवंति दट्ठव्वा ॥ ११७ ॥

यथा येन प्रकारेण स्थितिः शरीरादिनिर्वहण, तन्निबन्धनेषु तत्कारणेषु वापीकूपतडागादिषु क्रियमाणेषु धर्म सुगतिफलं सुकृत कल्पयन्ति मूढका निर्वाणमार्गमजानाना लोका द्विजातितद्भाविघा जनाः, तथैतेऽपि गुणदारिद्र्यभाजो जीवा लोकोत्तरमार्गमवतार्यमाणा अपि वराकाः कृपास्पदतामागताः प्रायो बाहुल्येन यत्र तत्रैव बहुलोकपरिगृहीते कुतीर्थगमनादौ धर्मकल्पनाकारिणः, एवं पूर्वोक्तमूढलोकवत् । इतिः पूरणे द्रष्टव्यः ॥ ११७ ॥ एतदेव दृष्टान्तेन भावयति;—

एएणं चिय कोई राया केणावि सूरिणा सम्म । णाएणमेयदिट्ठी थिरीकओ सुद्धधम्मम्मि ॥ ११८ ॥

एतेनैव यथा रत्नार्थिनः स्तोका इत्यनेन कश्चिद् राजा केनापि सूरिणा सम्यग् यथावद् ज्ञातेन दृष्टान्तेन, एतद्दृष्टिर्बहुजनपरिगृहीतो धर्मः प्रमाणमित्येव पश्यन्, स्थिरीकृतः शुद्धधर्मे स्तोकतरविवेकिलोकपरिगृहीते॥११८॥एतदेव भावयति;—

नयरं पवेसिऊणं सागेंधणधण्णमाइठाणाइं । बहुगाइं दंसिऊणं रयणावणदंसणेण तु ॥ ११९ ॥

नगरं प्रतीतरूपमेव प्रवेश्यावतार्य शाकेन्धनधनधान्यादिस्थानानि बहुकानि प्रभूतानि दर्शयित्वा रत्नापणदर्शनेन तु अतिस्तोकरत्नवाणिज्यहट्टदर्शनेनैव—यथा हि महाराज! अत्र तव नगरेऽतिबहूनि शाकेन्धनादिव्यवहारस्थानानि, अतिस्तोकानि रत्नवाणिज्यस्थानानि, तथैव शुद्धधर्मग्राहिणोऽत्र नगरस्थानीये जने अतिस्तोका इतरे त्वतिभूरय इति ॥ ११९ ॥

यद्येवं ज्वरहरतक्षकचूडारत्नालङ्कारवद् दुष्करः शुद्धधर्मस्तत्किं तस्योपदेशेन ? इत्याशङ्क्याह—

णय दुक्करं तु अहिगारिणो इहं अहिगयं अणुट्ठाणं। भवदुक्खभया णाणी मोक्खत्थी किं ण करेइ ?॥९२०॥

शुद्धधर्मदुष्करत्वेप्युपदेशसाफल्यम्—

नच नैव दुष्करं दुरनुष्ठेयं, तुरेवकारार्थः, अधिकारिणो मोक्षं प्रति बद्धस्पृहस्येहाधिकृतं शुद्धधर्माराधनारूपमनुष्ठानं सर्वसावद्यविरमणरूपम् । कुतः, यतः भवदुःखभयाज्जातिजरामरणादिसंसारोद्वेगाद्, ज्ञानी निश्चितहेयोपादेयविभागो मोक्षार्थ किं न करोति? अपि तु शक्त्यनुरूपं तत्साधकतया निश्चितं सर्वमपि ॥ ९२० ॥ एतदेव भावयति;—

भवदुक्खं ज़मणंतं मोक्खसुहं चेव भाविए तत्ते। गरुयंपि अप्पमायं सेवइ णउ अण्णहा णियमा ॥ ९२१ ॥

भवदुःखं नरकतिर्यगादिजन्मस्वशर्मलक्षणं यद्यस्मादनंतमनवधि, अनाद्यनंतत्वाच्च संसारस्य; मोक्षसुखं चैवापवर्गसुखमप्यनन्तमेव, अनागतकालप्रमाणत्वात् । एवं भाविते तत्त्वे दुःखसुखस्वरूपलक्षणे गुरुकर्मभिः संसाराभिनन्दिभिः स्वप्नेऽप्यनध्यवसेयं अप्रमादं निद्राविकथादिप्रमादपरिवर्जनरूपं सेवतेऽधितिष्ठति, न त्वन्यथोक्तरूपतत्त्वज्ञानाभावे नियमादवश्यम्भावेन । अन्यत्राप्युक्तं—"भवस्वरूपविज्ञानात्तद्विरागाच्च तत्त्वतः । अपवर्गानुरागाच्च स्यादेतन्नान्यथा क्वचित् ॥१॥" ॥ ९२१ ॥ एतत्समर्थनायैवाह;—

इह तेल्लपत्तिधारगणायं तंतंतरेसुवि पसिद्धं । अइगंभीरत्थं खलु भावेयव्वं पयत्तेण ॥ ९२२ ॥

इह गुरुकाऽप्रमादसेवायां तैलपात्रीधारकज्ञातं तन्त्रान्तरेऽपि दर्शनान्तरशास्त्रेष्वपि प्रसिद्धं अतिगम्भीरार्थं महामतिगम्यं, खलुर्वाक्यालङ्कारे, भावयितव्यं प्रयत्नेन ॥ ९२२ ॥ एतदेव गाथानवकेन दर्शयति;—

सड्ढो पण्णो राया पायं तेणोवसामिओ लोगो। णियनगरे णवरं कोति सेट्ठिपुत्तो ण कम्मगुरू॥९२३॥
सो लोगगहा मण्णइ हिंसंपि तहाविहं ण दुट्ठति। हिंसाणं सुहभावा दुहावि अत्थं तु दुवेयं ॥ ९२४ ॥
अपमायसारयाए णिव्विसयं तह जिणोवएसपि। तक्खगफणरयणगयं सिरत्तिसमणोवएसंव ॥ ९२५ ॥
तस्सुवसमणणिमित्त जक्खो व्वच्चो समाणदिट्ठित्ति। णिउणो कओ समप्पिय माणिक्कं सागओ तत्तो९२६
अवरो रायासण्णो अहंति परिमोहगो असमदिट्ठी। कालेणं वीसंभो तओ य मायापओगोत्ति॥ ९२७॥
णट्ठ रायाहरणं पउहगसिट्ठंति पउरघरलाभे। माहण पच्छित्तं बहुभयमेवमदोस तहविति ॥ ९२८ ॥
जक्खब्भत्थण विण्णवण ममत्थे तं णिवं सुदंडेण। तच्चोयण परिणामो विण्णत्ती तइलपत्ति वहो॥९२९॥
सगच्छण जहसत्ती खग्गधरुक्खेव छणणिरूवणया। तल्लिच्छ जत्तनयणं चोयणमेवति पडिवत्ती॥९३०॥
एवमणंताण इह भीया मरणाइयाण दुक्खाणं। सेवंति अप्पमायं साहू मोक्खत्थमुज्जुत्ता ॥ ९३१ ॥

श्राद्धः सर्वज्ञदर्शनश्रद्धालुः प्राज्ञः स्वभावत एव परोपकारोपायप्रवीणः कश्चिद् नगरे जितशत्रुनामा राजाऽभूत्। प्रायो बाहुल्येन, तेन राज्ञा दानसन्मानादिभिरुपायैः सन्तोषमानीयोपशामित उपशममानीतो जिनशासन प्रति, सानुरागो

विहित इत्यर्थः, लोकोऽमात्यश्रेष्ठिप्रभृतिको निजनगरे । नवरं केवलं कश्चित् श्रेष्ठिपुत्रो न शकित उपशामयितुम् । कीदृशः सन्नित्याह—कर्मगुरुर्बहलमिथ्यात्वतमः पटलसमाच्छादितशुद्धबोधसम्पादकपरिणाम इति ॥ ९२३ ॥ सो इत्यादि । स श्रेष्ठिपुत्रो लोकग्रहात् संसारमोचकनामकपाखण्डिकसंसर्गलग्नभ्रमाद् मन्यते हिंसामपि प्राणव्यपरोपणरूपां, सर्वेषां तदन्येषामास्तिकानामेकान्ततोऽनभिमतां तथाविधां दुःखितसत्त्वगोचरां न नैव दुष्टां दारुणपरिणामां, किं तु कल्याणावहामेव । इति प्राग्वत् । कुत इत्याह—'हिंसाणं सुहभावा' इति हिंस्यानां हिंसनीयानां हिंस्राणां च हिंसकानां सुखभावाच्छुभभावाच्च । तत्र हिंस्यानां हिंसाकालप्रवृत्तपीडानुभवेन प्राग्भवोपात्तासद्वेदनीयनिर्जरणाद् भवान्तरे सुगतिलाभेन सुखभावः । अन्येषां च दुरन्तदुःखनिम्नगातस्तदुत्तारणकरणेन परोपकारसम्भवाच्छुभस्य सुकृतलक्षणस्य लाभः । इति निरवद्यमेव दुःखितस्य व्यपरोपणम् । तथा द्विधापि द्वाभ्यामपि हेतुभ्यां क्लेशोपार्जनमूर्च्छात्यागदुष्करत्वलक्षणाभ्यामर्थं त्वर्थं पुनर्दुर्देयं मन्यते । ततः सुगत्यर्थिनां निरूपितनीत्या हिंसैव कर्त्तुमुचिता, न पुनरन्यो धर्मो दानादिरिति ॥ ९२४ ॥ अप्रमादसारतया अप्रमादः प्रमादाभावः सारो यत्र तत्तथा तद्भावस्तत्ता तया निर्विषयं निर्गोचरं, तथेति समुच्चये, जिनोपदेशमपि सर्वज्ञप्रज्ञापनामपि मन्यते, किं पुनः प्रज्ञापकान्तरोपदिष्टमर्थमित्यपिशब्दार्थः । कथमिवेत्याह—तक्षकफणरत्नगतं तक्षकस्य महानागस्य फणारत्नं तक्षकफणरत्नं तद्गतं करणीयत्वेन तद्विषयं, शिरसोऽर्त्तिः पीडास्तस्याः शमने उपदेशः शिरोर्त्तिशमनोपदेशस्तमिव । यथा केनचिच्छिरःपीडाकरालितेन कश्चिद् भणितो यथा महती मम शिरःपीडा समुद्भूता वर्त्तते, किं क्रियतामिति? तेन चोक्तम्—तक्षकफणरत्नालङ्कारो गले बध्यतां, येन सद्य एव पीडोपशमः सम्पद्यते ।

यथासौ दुष्करत्वेन निर्विषय उपदेशः, तथायमप्रमत्तोपदेशः जिनोक्तो निर्विषय एव ममाभासत इति परिभावयति स श्रेष्ठिसूनुः ॥ ९२५ ॥ ततः परिभावितं राज्ञा नैष प्रदीपनकमुपेक्षितुं युक्तः । इति तस्योपशमनिमित्तं जैनधर्मप्रतिबोधनार्थं यक्षो नाम च्छात्रो विद्यार्थितया गुरुणा सह भ्राम्यति आतपनिवारणार्थं छत्रवान्, समाना सम्यग्भावेन कृत्वा दृष्टिस्तत्त्वार्थज्ञानमस्येति समानदृष्टिरित्यर्थः इत्यस्मात्कारणान्निपुणो जीवादिषु पदार्थेषु कृतो राज्ञैव । समर्पितं माणिक्यं निजमुद्राररूपम् । अनुस्वारलोपः प्राकृतत्वात् । स यक्षच्छात्र उपलब्धराजाभिप्रायः समागतो राजसमीपाद् दूरीभूतस्तदनन्तरम् ॥ ९२६ ॥ श्रेष्ठिसुतसमीपं गत्वा भभाण'—अन्यो जैनमतयासितांतःकरणः कोऽपि राजाऽऽसन्नो वर्त्तते, अहं पुनः प्रतिबोधको लब्धजैनदर्शनमहोद्धारकारी, असमदृष्टिर्नृपेण सह वर्त्ते इति कश्चिन्मयि विश्रम्भरसः समस्ति, समानशीलव्यसनयोरेव विश्रम्भरससम्भयात् । यदवाचि,—"मृगा मृगैः संगमनुव्रजन्ति गावश्च गोभिस्तुरगास्तुरंगैः । मूर्खाश्च मूर्खैः सुधियः सुधीभिः समानशीलव्यसनेषु सख्यम् ॥ १ ॥" कालेन तु गच्छता विश्रम्भो विश्वासः समजनिश्रेष्ठिसूनोश्छात्रे । ततश्च मायाप्रयोगः प्रागेव राजार्पिततन्माणिक्यस्य तदाभरणमध्ये तस्याजानतो निक्षेपलक्षण कृतस्तेन । इति प्राग्वत् ॥ ९२७ ॥ प्रवर्त्तितश्च पुरमध्ये प्रवादो, यथा—नष्टं राजाभरणम् । पटहको निष्कासितो, यथा—कथयतु येन दृष्टं श्रुतं वा तदिति । ततः केनाप्यशिष्टमिति कृत्वा 'घरघर'त्ति पौरगृहेषु प्रत्येक निभालयितुमारब्धेषु क्रमे श्रेष्ठिसुतरत्नकरण्डिकामध्ये निक्षिप्तस्य राज्ञो माणिक्यस्यायासौ जातायां स दण्डपाशिकलोकेन हन्तुमारब्धः । भणितं च यक्षेण—मा हन मा पातयतैनं प्रायश्चित्तमापन्नमिदमस्य, शुद्धिश्चास्य परिभाव्य करिष्यते । ततो बहु भूरि भयमस्य जज्ञे । न

ज्ञायते केनापि प्रकारेण शुद्धिर्भविष्यति । ततः श्रेष्ठिसुतेन परिभावितं,—यथैवं राजमाणिक्यापहारद्वारेण या दोपसम्भावना तामपेक्ष्याऽदोपोऽहं वर्त्ते, तथापि किं करोमीत्येवंलक्षणेन प्रकारेण ॥ ९२८ ॥ यक्षाभ्यर्थना तेन कृता, विज्ञापय ममार्थं मन्निमित्तं तं नृपं राजानं, यथा—सुदण्डेन सुकुमारेण केनचिद्दण्डेन निगृह्य मां मुञ्चतेति । ततो यक्षेण तत्प्रेरणा कृता, यथा—शिक्ष्यसे शरीरनिग्रहमन्तरेण यदन्यत् ते प्रायश्चित्तम्, अहं दापयिष्यामि तत् कर्तुमिति । तेनाभाणि—वाढमिति । एवं परिणामो लब्धस्तस्यानेन । तदनुविज्ञप्तिः कृता । राज्ञा चोचे—तैलपात्री भृतोभयकरगृहीता नगरमध्ये भ्रमणीया, यदि पुनस्तत्तैलविन्दुरेकोऽपि पतति तदा तस्य निश्चितो वधो विधेय इति ॥ ९२९ ॥ 'संगच्छण'त्ति अभ्युपगमस्तेन जीवितार्थिनाकृतो, यथा—अहं यथाशक्त्यमुमर्थं साधयिष्यामि । एवं प्रतिपन्ने खड्गधरास्तस्य चतसृष्वपि दिक्षु निरूपिताः, यथा—अयमस्मिन्नर्थे प्रमादं करोति तदाऽतीव निग्रहणीय इति । ततस्तस्यास्तैलभृतायाः पात्र्या उत्क्षेप उत्पाटनं कृतं तेन । राज्ञा च तच्चित्तव्याक्षेपार्थं क्षणस्योत्सवस्य निरूपणा सर्वत्र त्रिकचतुष्कचत्वरादिषु प्रारब्धा । तल्लिप्सया जीवितवाञ्छया यत्ननयनं तस्यास्तैलभृतायाः पात्र्या यत्नेन कायिकवाचिकमानसव्याक्षेपपरिहारेण राजपदान्तिकं यावन्नयनं कृतम् । ततस्तस्मिन्नत्यन्तदुष्करेऽत एव केनाप्यनध्यवसेये वस्तुनि सम्पादिते राज्ञा प्रेरणं तस्य कृतं, यथा—समस्त्यप्रमादो दुष्करार्थविधायी, किमिति त्वं मुधा भणसि, यथा—न कश्चिदप्रमत्तः समस्तीति । तेन चैवमिति प्रतिपत्तिः कृता । प्रतिबोधितश्च धर्ममार्गे ॥ ९३० ॥ यथा त्वमेवं मरणमात्रभयात् दुष्करमप्रमत्तताभावमङ्गीकृतवान्, एवमनन्तानामपरिमाणानामिह भीतास्त्रस्ता मरणादिकानां दुःखानां सेवन्तेऽप्रमादमुक्तलक्षणं साधवो मोक्षार्थं मुक्तिनि-

मित्तं वद्युक्ता उद्यमवन्त इति ॥ ९११ ॥ आह—यदि जरामरणादिभयाद् मोक्षार्थिनयोपतिष्ठन्ते जीवास्ततः किं सर्वे भव्या अप्रमादसारं न प्रतिपद्यन्ते ? इत्याशंक्याह,—

अपरिणए पुण एयम्मि संसयाईहिं ण कुणइ अभव्वो । जह एयं गुरुकम्मो तहेव इयरोवि पवज्ज॥९१२॥

*अपरिणते अङ्गाङ्गीभावलक्षणपरिणाममनागते पुनरेतस्मिन् जिनवचने संशयादिभिः संशयविपर्ययानध्यवसायैर्वैधुर्य-*मानीते न करोति न विधत्ते अभव्यो निर्वाणगमनानर्हो जन्तुर्यथैनं जिनोपदेशमिच्छाविषयभावानयनमात्रेणापि, गुरुकर्मा उदीर्णोद्दण्डचारित्रमोहः तथैवेतरोऽपि जन्तुः परिणतजिनवचन सर्वस्तोऽपि प्रव्रज्यामप्रमादरूपाम् ॥ अत एव पठ्यते,—सम्मद्दिट्ठीवि कयागमोवि अइविसयरागसुहवसओ । भवसंकडम्मि पविसइ एत्थं तुह सुयई णाय ॥ १ ॥" ॥ ९१२ ॥

अथ प्रस्तुतं निगमयन्नाह,—

एयं जिणोवएसो उचियाविक्खाए चित्तरूवोत्ति । अपमायसारयाएवि तो सविसय मो मुणेयव्वो ॥ ९१३ ॥

एवं गुरुकर्मणा प्रव्रज्याप्रतिपत्त्यसहिष्णुत्वे सति जिनोपदेशः सर्वज्ञप्रज्ञापनारूपः उचितापेक्षया यो यत्प्रमाणस्योपदेशस्य योग्यस्तदपेक्षया चित्ररूपो नानारूपतया प्रवर्तते । इति प्राग्वत् । अप्रमादसारतायामपि अप्रमादः सारः करणीयतया यत्र जिनोपदेशे स तथा तस्य भावस्तत्ता तस्यामपि, ततस्तस्मात् सविषयः सगोचरो, 'मो' इति पूर्ववत्, मुणितव्यः। यदा हि जिनोपदेशश्चित्ररूपतया व्यवस्थितो प्रमादसारोऽपि, तदाऽपुनर्बन्धकादीन्निर्वाणमार्गप्रज्ञापनायोग्यानधिकृत्य

केचित्सामान्यदेशनायाः, केचित् सम्यग्दृष्टिगुणयोग्यप्रज्ञापनायाः, केचिद्देशविरतिगुणस्थानकार्हप्ररूपणायाः, केचिन्निर्धूतचारित्रमोहमालिन्या अप्रमत्तताRूपप्रव्रज्यादेशनाया योग्या इति नाविषयाऽप्रमत्तताप्रज्ञापना इति ॥ ९३३ ॥ अधुना स्वकर्मगौरवदोषं परिहृत्य जिनोपदेशस्य दुष्करत्वादिकथनद्वारेणावधीरयतामाशातनाविधायिनां तदपरिज्ञानदोषमाह;—

जिनवचनदुष्करत्वदोषापहारः—

गंभीरमिणं बाला तब्भत्ता म्होत्ति तह कयत्थंता। तह चेव तु मण्णंता अवमण्णंता ण याणंति ॥ ९३४ ॥

गम्भीरं दुरवगाहमिदं जिनवचनं बाला जडधियः, तस्य जिनवचनस्य भक्ता आराधकास्तद्भक्ताः किल वयमिति परिभावयन्तोऽपि; तथा, दुष्करत्वादिदोषोद्भावनप्रकारेण कदर्थयन्ता विराधयन्तः सन्तस्तमेव जिनोपदेशं मन्यमानाः स्वाभिप्रायेण श्रद्दधानाः, तथाऽवमन्यमाना निर्विषयत्वकथनेनाशातयन्तो न जानन्ति नावगच्छन्ति परमार्थं जिनवचनस्य यथाशक्त्यानुरूपप्रवृत्त्या जिनवचनमिदमाराधनीयं भवतीति ॥ ९३४ ॥

साम्प्रतं साधुशब्दप्रवृत्तिनिमित्तस्य सद्भावाज्जिनवचनदुष्करत्वदोषं परिहरन्नाह;—

सिद्धीए साहगा तह साहू अण्णत्थओवि णिद्दिट्ठा। राहावेहाहरणा ते चेवं अत्थओ णेया ॥ ९३५ ॥

सिद्धेः कृत्स्नकर्मक्षयलक्षणायाः साधका निष्पादकाः, तथा तेनाप्रमत्तताविधानद्वारेण साधवो मुनयोऽन्वर्थतोऽप्यनुगतमर्थमाश्रित्य गुणनिष्पन्नाभिधानेनापीति यावद् निर्दिष्टा निरूपिताः शास्त्रेषु । तथा चोक्तं—'सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्रमयीभिः पौरुषेयीभिः शक्तिभिर्मोक्षं साधयन्तीति साधवः। राधावेधाहरणाद् वक्ष्यमाणात्, ते च साधव एवमप्रमाद-

सारा: सन्तः अर्थतः सामर्थ्याज्ज्ञेयाः सिद्धिसाधकत्वेन । नत्वप्रमत्ततामन्तरेणान्याः काश्चित्पौरुषेय्यो मोक्षसाधिकाः शक्तयः सन्तीति ॥ ९१५ ॥ राधावेधाहरणमेव गाथासप्तकेनाह—

इदपुर इंददत्ते बावीस सुया सुरिंददत्ते य । महुराए जियसत्तू सयंवरो णिव्वुईए ओ ॥ ९३६ ॥
अग्गियए पव्वयए बहुली तह सागरे य बोद्धव्वे । एतेगदिवसजाया सह तत्थ सुरिंददत्तेणं ॥ ९३७ ॥
इंदउरसामिणो पुत्तवति महुराहिवेण तो धूया । पट्ठवियत्ति सयंवरराहावेहेहेण वरमाला ॥ ९३८ ॥
बावीसेहि ण विद्धा तेवीसइमेणमग्गियाइजया । अब्भासाओ विद्धा तेहिं परिपंथिगेहिंपि ॥ ९३९ ॥
सो तज्जएण सइ उक्खयासिपुरिसजुग भीइओ गुरुणा । तह गाहिओ त्ति भेत्तुं जहट्ठ चक्के तओ विद्धा ९४०
रायसुओ इह साहू अग्गियगाई कसाय पुरिसा उ । रागद्दोसा खोभे मरण असइ भवावत्ते ॥९४१॥
रायसुया उ परीसह सेसा उवसग्गमाइया एत्थ । गाहण सिक्खा कम्मट्ठभेयओ सिद्धिलाभो उ ॥ ९४२ ॥

एतदाहरणविस्तारार्थः प्राक् चुल्लगपासगेत्यादिगाथाव्याख्यायां चक्रदृष्टान्ते प्रतिपादित इति संग्रहगाथाक्षरार्थो व्याख्यायते—इन्द्रपुरे नगरे इन्द्रदत्तो नाम राजा । तस्य च द्वाविंशति सुताः द्वाविंशतौ पत्नीषु । सुरेन्द्रदत्तश्च त्रयोविंशोऽमात्यपुत्रपुत्रीतनयः । मथुरायां जितशत्रू राजाऽभूत् । तेन च स्वयंवरो विवाहविशेषो निर्वृत्तेः पुत्रिकाया वितीर्णः ।

तुः पूर्ववत् ॥ ९३६ ॥ अग्निककः पर्वतको बहुली तथा सागरश्च बोद्धव्यः । एते एकदिवसजाताः सह तत्र सुरेन्द्रदत्तेन ॥ ९३७ ॥ इन्द्रपुरस्वामिनः 'पुत्रवान्' इति कृत्वा मथुराधिपेन ततस्तदनन्तरं दुहिता प्रस्थापिता । इतिः प्राग्वत् । तया च तत्रागतया 'सयंवर'त्ति स्वयंवरमण्डपे राधावेधेन सुरेन्द्रदत्तकृतेन रञ्जितया वरमाला प्रक्षिप्ता कण्ठे सुरेन्द्रदत्तस्येति गम्यते ॥ ९३८ ॥ द्वाविंशत्या श्रीमालिपुत्रप्रभृतिकया न विद्धा राधा, त्रयोविंशतितमेन सुरेन्द्रदत्तनाम्ना अग्निकादिजयात् सहजातंचटुलचेटकचतुष्कपरिभवादभ्यासाद् राधावेधस्य पुनःपुनरनुशीलनाद् विद्धा राधा । तैर्द्वाविंशत्या राजपुत्रैः परिपंथिकैरपि सद्भिः ॥ ९३९ ॥ स सुरेन्द्रदत्तस्तज्जयेन चेटकजयेन सदा सर्वकालमुत्खातासिपुरुषद्वयभीतितः समुद्गीर्णखड्गपुरुषद्वयभयात्, गुरुणा कलाचार्येण तथा ग्राहितः शिक्षितो राधावेधः । इतिः पूर्ववत् । भित्त्वा यथाऽष्ट चक्राणि ततो विद्धा राधा ॥ ९४० ॥ अथोपनयनमाह—राजसुतः सुरेन्द्रदत्तनामा इह साधुः, अग्निककादयः कषायाः क्रोधादयश्चत्वारः, पुरुषौ तु खड्गव्यग्रकरौ रागद्वेषौ, क्षोभे व्रतात् परिभ्रंशे मरणमसकृद् भवावर्त्ते ॥ ९४१ ॥ राजसुतास्तु परिषहा द्वाविंशतिः, शेषाः परिपल्लोका उपसर्गादयो ज्ञेयाः । अत्र व्यतिकरे इहादिशब्द उपसर्गभेदानामेव संग्रहार्थः । ग्राहणं राधावेधस्य शिक्षा ग्रहणासेवनारूपा बोद्धव्याः । कर्माष्टकभेदतश्चक्राष्टकभेदतुल्यात् सिद्धिलाभो निर्वृतिकन्यकालाभकल्पः सम्पद्यते । तुः पूर्ववत् ॥ ९४२ ॥ अधुना व्यतिरेकमाह;—

णो अण्णहावि सिद्धी पाविज्जइ जं तओ इमीए उ । एसो चेव उवाओ आरंभा वज्जमाणो उ ॥ ९४३ ॥

न नैवान्यथाप्यनन्तरोक्तक्रमवैपरीत्येनापि सिद्धिः सकलकर्मक्षयलक्षणा प्राप्यते यद्यस्माद्धेतोः, तत् तस्मादमुष्याः

सिद्धेस्त्वेष एव सदाऽप्रमत्ततयाऽभ्यसनलक्षण एवोपायः । कीदृगित्याह—आरम्भात् प्रथमस्याप्रतिपत्तिकालादारभ्य वर्द्धमान उत्तरोत्तरगुणस्थानकारोहणक्रमेण । तुः पूर्ववत् ॥ १४३ ॥ अत्र ज्ञातमाह—

मग्गण्णुणो तह्हिं गमणविग्घ कालेण ठाणसंपत्ती । एवं चिय सिद्धीए तदुवाओ साहुधम्मो त्ति ॥१४४॥

मार्गज्ञस्य विवक्षितपुरसत्पथवेदिनस्तत्र तस्मिन्नेव वर्त्मनि 'गमणविग्घ'त्ति गमनं प्रजनमविघ्नेन व्याक्षेपनिबन्धनत्यागेन कुर्वाणस्य सतः कालेन यथा स्थानसम्प्राप्तिर्विवक्षितपुरसम्प्राप्तिर्भवति । एवमेव दृष्टान्तोक्तक्रमेण सिद्धेर्मुक्तेस्तदुपायः साधुधर्मः क्षान्त्यादिः । इतिः प्राग्वत् ॥ १४४ ॥

एवंविहं तु तत्तं णवर कालोवि एत्थ विण्णेओ । ईसि पडिबंधगो च्चिय माहणवणिरायणाएण ॥ १४५ ॥

एवंविधमेव साधुधर्म एव सिद्धेरुपाय इत्येवंलक्षणं तत्त्वं न पुनरन्यत्, नवरं केवलं कालोऽपि दुष्षमालक्षणः, किं पुनश्चारित्रमोहक्षयोपशममन्दतेति, अत्र साधुधर्मस्य सिद्ध्युपायत्वे विज्ञेय ईषन्मनागेकादिभवव्यवधानकारकत्वेन प्रतिबन्धक एव प्रतिस्खलक एव । कथमित्याह—ब्राह्मणवणिग्राजज्ञातेन ॥ १४५ ॥ ज्ञातमेव गाथाद्वयेन भावयति—

सत्थत्थिमाहणपुरे वणिजायण सुद्धभूमिगह पाए । णिद्दि वणिकहणं अग्गह रण्णा सिट्ठे य पण्णवणा१४६

I. 87 सुत्तुट्ठियचिंतणमण्णया य सव्वेसिमिच्छ गह विग्घं । मिट्ठु किमियति वितक्के केवलि कलि चाग मागगहो

ब्राह्मणव-
णिग्राज-
ज्ञातानि—

शास्त्रार्थिनो वेदाध्येतारो ये ब्राह्मणास्तेषां किञ्चित् पुरमासीत् तत्र 'वणिजायण' त्ति केनचिद् वणिजा ब्राह्मणा भूमिं याचिताः । शुद्धभूमिग्रहे च शल्यादिदोषानुपहतभूमेरुपादाने कृते पादे शुद्धिमानीयमाने निधिश्चिरकालनिहित उद्धटितः । वणिक्कथनं वणिजा राज्ञो निवेदितम्, यथा देव! मया गृहपादशोधने क्रियमाणे निधिर्लब्ध आस्ते अग्रहो निधेरौदार्यातिरेकात् सत्यवादितया च राज्ञो वृत्तः । शिष्टे च कथिते राज्ञा मन्त्र्यादीनां, प्रज्ञापना तैः कृता, यथा न देव! नीतिरेषा निर्निमित्तमेव स्वकीयार्थपरित्याग इति ॥ ९४६ ॥ सुप्तोत्थितचिन्तनं सुप्तोत्थितेन राज्ञा चिन्तितमन्यदा यथा न मया सुष्ठु कृतं यन्निधिः सिद्धः सन्नुपेक्षित इति । ततः सर्वेषां मन्त्रिपुरोहितानां इच्छयाऽनुमत्या ग्रहणं निधेः कृतम् । ततस्तादृशि महत्यनर्थे प्रवर्त्तिते 'विग्घं'ति विघ्न इष्टकलत्रविपत्त्यादिः सद्य एव कश्चिज्जात इति । मिथः परस्परं किमिदमित्थमिति वितर्के सर्वत्र प्रवृत्ते केवली कश्चिदागतः, ततस्तेन पृष्टे सति शिष्टं, यथा—कलिरेवावतीर्णस्तद्दोषादिदमित्थं जातमिति । ततो राज्ञा निधेस्त्यागः कृतः, भागस्य निजाभाव्यरूपस्य पुनर्ग्रह इति । यदत्र वेदार्थिब्राह्मणपुराश्रयणं शास्त्रकृता कृतं तदेवं ज्ञापयति वेदविद्याविशारदब्राह्मणवासितस्थाने न काचिदनीतिः प्रवर्त्तते, तथापि कलियुगावताराच्चतुराश्रमगुरुणापि राज्ञा स्ववचनविलोपनेन पुनर्निधिग्रहणमारब्धम् । विघ्नोत्थानेन सवितर्के लोके जाते केवलिना च स्वरूपे निवेदिते स्वसत्त्वाभ्यधिकतया नीतिमागतोऽसौ राजेति ॥ ९४७ ॥

एवमिह दुस्समेयं कलुसइ भावं जईणवि कहिंचि । तहवि पुण कज्जजाणा हवंति एएच्चिय जहेए ॥९४८॥

एवं प्रकृतराजादिवदिह भरतक्षेत्रे दुःषमा दुष्टकाललक्षणेयं प्रत्यक्षोपलक्ष्यमाणफला कलुषयति मलिनीकरोति, भावं

मनःपरिणामं यतीनामपि—लाभालाभसुखासुखादिषु तुल्यतया प्रवृत्तचित्ताना, कथंचिदनाभोगादिदोषात्, तथापि पुनः कार्यज्ञाः कार्यपरमार्थविदो भवन्ति एत एव, यथैते राजादय इति ॥ ९४८ ॥

अथैतदेव धर्मानुष्ठान मतान्तरैराविस्कुर्वन्नाह—

अण्णे भणंति तिविहं समयविसयभावजोगओ णवरं। धम्मम्मि अणुट्ठाणं जहुत्तरपहाणरूवं तु ॥९४९॥

अन्येऽपरे आचार्या भणन्ति ब्रुवते त्रिविधं त्रिप्रकारम् । प्रकारानेव दर्शयति—सततविषयभावयोगतः 'भीमो भीमसेनः' इति न्यायेन पदैकदेशेऽपि पदसमुदायोपचारात् सतताभ्यासयोगतः, विषयाभ्यासयोगतः, भावाभ्यासयोगतश्च । नवरं केवलं धर्मे विषयभूतेऽनुष्ठानं देवपूजनादिलक्षणं यथोत्तरप्रधानरूपं तु यद्यस्मादुत्तरं तदेव प्रधानमित्येवलक्षणमेव च । तत्र सतताभ्यासः नित्यमेवोपादेयतया लोकोत्तरगुणावाप्तियोग्यताऽऽपादकमातापितृविनयादिप्रवृत्तिः । विषयाभ्यासो विषयेऽर्हल्लक्षणे मोक्षमार्गस्वामिनि योऽभ्यासः पूजादिकरणस्य सः । भावाभ्यासः पुनर्दूरं, भवाद्वुद्विग्नस्य सम्यग्दर्शनादीनां भावानामभ्यास इति ॥ ९४९ ॥

एय च ण जुत्तिखमं णिच्छयणयजोगओ जओ विसए। भावेण य परिहीणं धम्माणुट्ठाण मो किह णु॥९५०

एतच्च त्रिविधमनुष्ठानं न युक्तिक्षमं नोपपत्तिसहं निश्चयनययोगतो निश्चयनयाभिप्रायेण । कुतो, यतो विषये साक्षात् सम्यग्दर्शनाद्यनाराधनारूपे मातापित्रादिविनयस्वभावे, तथा भावेन च भववैराग्यादिना पुनः परिहीणं विषयेऽपि

धर्मानुष्ठानं कथं नु? न कथंचिदित्यर्थः । परमार्थोपयोगरूपत्वाद्धर्मानुष्ठानस्य इत्येकमेव भावाभ्यासानुष्ठानमुपादेयमिति ॥ ९५० ॥ अत्र त्रिविधमप्यनुष्ठानं कथंचित् समर्थमान आह;—

ववहारओ उ जुज्जइ तहा तहा अपुणबंधगाईसु । एत्थउ आहरणाइं जहासंखेणमेयाइं ॥ ९५१ ॥

व्यवहारतस्तु व्यवहारनयादेशात् पुनर्युज्यते तथा तथा विषयभेदप्रकारेणापुनर्बन्धकादिषु, अपुनर्बन्धकः पापं न तीव्रभावात् करोतीत्येवंलक्षणः, आदिशब्दादपुनर्बन्धकस्यैव विशिष्टोत्तरावस्थाविशेषभाजौ मार्गाभिमुखमार्गपतितौ अविरतसम्यग्दृष्ट्यादयश्च गृह्यन्ते । अत्र तु व्यवहारादेशात्रिविधेऽनुष्ठाने आहरणानि ज्ञातानि यथासंख्येनानुक्रमलक्षणेन एतानि वक्ष्यमाणलक्षणानि ॥ ९५१ ॥ तत्र प्रथमोदाहरणं भावयन् गाथाष्टादशकमाह;—

सययब्भासाहरणं आसेवियजाइ सरणहेउत्ति । आजम्मं कुरुचंदो मरिउं णरगाओ उवट्टो ॥९५२॥
मायापिइपडिवत्ती गिलाणभेसज्जदाणमाईहिं । तह चिइणिम्मलकरणं जाईसरणस्स हेउत्ति ॥ ९५३ ॥
णिवपरिवारुवलंभा सरणं भीओ कहं पुणो एत्थ । ठिइमूगत्तासेवण णाओ विज्जेहिं णिद्दोसो ॥ ९५४ ॥
मंतिणिवेयण जाणण धण्णो सरणाओ कोइ उव्विग्गो । भवठिइदंसणकहणं गुणकरमेयस्स तहिं जुत्तो ९५५
भूसिय जंपाणगओ इड्डीए णीणिओ विभागण्णू । भोगम्मी जायछणे मयरुवणदरिद्दग भणीसु ॥ ९५६ ॥

लाभगवेयग भोगी जाए उ छणो सुवाहितुल्लो त्ति। मरणे दुक्खमवेक्खा किमिह दरिद्दोवि परलोए ९५७
रायणिवेयण दसण तोसो पियवयण पुच्छ पसिणत्थे। णमणमणुण्णा संवेगसाहणं भावसारमिमं॥९५८॥
धम्मकरणेण भोगी लाभा इहरा उ तुच्छभोगोत्ति। रज्जफलोत्ति सुवाही तच्छणसरिसो उ एएसु॥९५९॥
मालालुगप्पभोगाइणायओ दुक्खकारणमविक्खा। धम्मी दरिद्दगो इह अओण्णहण्णोवि परलोए॥९६०॥
मायापिउणा भणिओ इह धम्मएणू तुमं तह्यावम्हं। ठिइमूयचेट्ठिं इह वुत्तं कुणसित्ति सो आह॥९६१॥
गंतव्वं सगईए गुरुयणसंवुड्डिकारयं गच्छे। आसासमाइदीवगजोगम्मि ण अण्णहा जुत्तं ॥ ९६२ ॥
वोल्लेमि य जं उचियं इहरा उ ण जुत्तमेव वोत्तुं जे। जं इह एस कुहाडी जीहा धम्मेयरतरूणं॥९६३॥
एवं ति तेसिं मोहो धम्मपरिच्छाए पायसो णवरं। माइपिइपूयघायाणमित्थ किं जुत्तमच्चत्थं ॥ ९६४ ॥
पुज्जत्ति आहु पायं अण्णेऽणेगंतवायओ तत्तं। ववहारणिच्छएहिं दुविहा एए जओ णेया ॥ ९६५ ॥
ववहारओ पसिद्धा तिण्हा माणो य णिच्छएणेए। आइमगाणं पूया इयरेसिं वहोत्ति ता जुत्तं॥९६६॥
वज्झेयरचिट्ठाणं अण्णे का सोहणत्ति आहेसो। अण्णयरावोहेणं उभयं भेयाओ एयस्स ॥ ९६७ ॥

अब्भिंतरा ण वज्झं वभिचरइ णिओगओ ण वज्झेवं। अब्भिंतरंति अप्पणे एगच्चिय उभयरूवे सा ॥९६८॥
एवं च मग्गलंभो पवज्जाराहणा य सुपसत्था। दुग्गइदुवारठयणी सुगइसिवपसाहिया चेव ॥ ९६९ ॥

सतताभ्यासाहरणं—आसेवितजातिस्मरणभवात् प्राकृतीयभवे आसेविता वक्ष्यमाणा जातिस्मरणहेतवो येनेति समासः। इति प्राग्वत्। कथमित्याह—आजन्म यावज्जीवं कुरुचन्द्रो नाम राजा गजपुरस्वामी मृत्वा 'नरके उत्पन्नः' इति वाक्यशेषो दृश्यः। ततो नरकादुद्वृत्तः सन्निति ॥ ९५२ ॥ जातिस्मरणहेतूनेव दर्शयति—मातापितृप्रतिपत्तिः, सा चैवं द्रष्टव्या;—"पूजनं चास्य विज्ञेयं त्रिसन्ध्यं गमनक्रिया। तस्यानवसरेऽप्युच्चैश्चेतस्यारोपितस्य तु ॥ १ ॥ इत्यादि। तथा, ग्लानस्य रोगिणः साधुश्रावकादेः भैषज्यदानादीनि भैषज्यदानमौषधप्रदानमादिशब्दादंगप्रतिजागरणादीनि शेषाणि समाधिकारणानि गृह्यन्ते। तथा, चितिनिर्मलकरणं देवताप्रतिमानैर्मल्यविधानं जातिस्मरणस्य हेतव इत्येते। अन्यत्र पुनरेवमुपलभ्यन्ते—"ब्रह्मचर्येण तपसा सद्वेदाध्ययनेन च। विद्यामन्त्रविशेषेण सत्तीर्थासेवनेन च ॥ १ ॥ पित्रोः सम्यगुपस्थानाद् ग्लानभैषज्यदानतः। देवादिशोधनाच्चैव भवेज्जातिस्मरो नरः ॥ ९५३ ॥ स च नरकादुद्वृत्तः सन् साकेतपुरे महामहीपतेर्महेन्द्रनाम्नः पत्न्या महिमानामिकायाः कुक्षौ समुद्रदेवाभिधानतया पुत्र उत्पन्नः। तत्र च यौवनस्थस्य तस्य नृपपरिवारोपलम्भाद् मंत्रिप्रभृतेर्नृपपरिवारस्य सामान्यतः प्राग्भवदृष्टस्योपलम्भादवलोकनात् स्मरणं प्राग्भवस्य जातम्। ततो भीतस्त्रस्तः संश्चिन्तयितुमारब्धः। कथं पुनरत्र नरके गन्तव्यमिति विचिन्त्य स्थितिमूकत्वासेवनं स्थितेर-

चलनस्य मूकत्वस्य च वाग्निरोधरूपस्यैव निषेधेन कृतम् । ततो जनकेन व्याधिनिग्रहार्थं चिकित्सोपक्रमे कृते ज्ञातो वैद्यैर्यथा निर्दोषो वातादिविकारशून्य एव इति ॥ ९५४ ॥ मन्त्रिनिवेदना राज्ञा कृता—यथाऽयं निर्दोषोऽपि किमित्येवमवतिष्ठते? इति । ज्ञात च मन्त्रिणा धन्यः स्मरणाज्जातिस्मरणत्वलक्षणात् कश्चिदेव जीवो भयादुद्विग्नो वर्त्तत इति । ततः 'भयठिइदंसणकहणत्ति' भवस्थितेर्भवदनुभवरूपाया इतरस्याश्च दर्शनमस्य योग्यं वर्त्तत इति कथनं निवेदनं मन्त्रिणा राज्ञे कृतम् । तस्यज्ञानं गुणसम्पादकं एतस्य मत्सुतस्य भविष्यतीति परिभाव्य राज्ञा तत्र भवस्थितिदर्शने युक्तो नियुक्तः सः ॥ ९५५ ॥ कथमित्याह—भूषितोऽलंकृतः सन् याप्ययानगतः सुखासनस्थः श्रद्धया विशिष्टपरिवारलक्षणया निःसारितः प्रासादात् । कीदृशः सन्नित्याह—विभागज्ञः हेयोपादेयपदार्थविशेषकुशलः । तत्र च निर्गते भोगिनि भोगभाजि कचित् पुरुषे दृष्टे, तथा जातक्षणे नवप्रसूतपुत्रोत्सवलक्षणे, तथा 'मयरुयणदरिद्दग भणीसु' इति मृतरोदने दरिद्रके च भिक्षाचरादौ दृष्टेऽभाणिषुर्भणितवन्तस्ते पार्श्ववर्त्तिनो जनाः, यथा—किमिह भोगित्वादौ तत्त्वमिति ॥९५६॥ स प्राह—लाभकचेतसो वृद्ध्यादिप्रयुक्तधनधान्याद्युपचयरूपस्य लाभकस्य चेतसः समयपरिभाषया दाता परिभुज्यमानकृष्यादिलोकोपभोगी भवति । मूलद्रव्यव्ययेन पुनर्यो भोगी स परमार्थतो भोग्येव (न भवति), निरनुबन्धत्वात्तद्भोगस्येति तावत् लोके नीतिः । आत्माभिप्रायेण तु भोगिनं 'धम्मकरणेण भोगी' इत्यादिना कथयिष्यति । जाते तु पुत्रादौ क्षणो वर्द्धापनकरूपः सुव्याधितुल्यः सुष्ठु—अतिशयेन व्याधिना कण्डूदर्दुप्रभृतिना सदृशः, यथा हि सरोगः कण्डूयमानो मूले किंचित् सुखकारणतया प्रतिभासमानोऽपि परिणामे महान्तमुपतापं दर्शयति, एवं पुत्रजन्मादौ क्षणो विधीयमानः प्रथ

यच्चैतद् मरणदुःखं रोदनक्रियाभिव्यंग्यं तदपेक्षेति अपेक्षा-
मत आह्लादमुपनयन्नपि तन्मरणादौ सन्तापहेतुरेव स्यात् । यच्चैतद् मरणदुःखं न तु वन्धुरपि परतया संकल्पितः ।
निमित्तमित्यर्थः, स्वजनत्वेन ह्यपेक्षितो जनोऽबन्धुरपि म्रियमाणो दुःखमुत्पादयति, न तु वन्धुरपि परतया संकल्पितः ।
कुतोऽप्यपराधादिति । तथा, दरिद्रविषये किंचिदुच्यते । किं भवद्भिरिह दरिद्रो विवक्षितः, अथ परलोके दरिद्रः, इह-
परलोकदरिद्रयोर्दूरं विसदृशत्वात् ॥ ९५७ ॥ यदा तेनैवं चतुर्णामर्थानां पृष्टानामुत्तराणि विहितानि तदा लोकेन राज-
निवेदनं कृतम्, यथा—अयमित्थमित्थं च भाषितः । ततो राज्ञा स्वसमीपमानाय्य तस्य दर्शनमकारि तोषो हर्षश्च
वृत्तः । ततो राज्ञा प्रियवचनप्रयोगपूर्वकं 'पुच्छ पसिणत्थे' इति प्राक्प्रदर्शितप्रश्नार्थस्य पृच्छा कृता । तेन च तदर्थे निवे-
दिते नमनं परिणामो धर्मगोचरो जनकस्य वृत्तः । ततोऽनुज्ञा—अस्माकमनुमतं यत् त्वया निवेद्यते इत्येवंलक्षणाऽनु-
मतिः पितुः सम्बन्धिनी यदा लब्धा, तदा संवेगसाधनं संवेगसारेण भूत्वा कथनं भावसारमिदं कृतम् ॥ ९५८ ॥ एतदेव
दर्शयति—धर्मकरणेन शुद्धसुकृतापादनेन सर्वतो भोगी सर्वतोमुखप्रवृत्ताद्धनधान्यादेर्लाभादिहभवे परभवे च भोग-
वान् स्यात् । इतरथातु धर्मस्याकरणे पुनस्तुच्छभोगी, धर्मकरणमन्तरेण निरनुबन्धत्वेन भोगस्य तुच्छफलत्वात् । इतिः
प्राग्वत् । तथा, राज्यफलस्तु व्याधिरिति राजस्येव फलमुपचाररूपं यस्य स तथा, तुः प्राग्वत् । सुव्याधिर्गण्डुव्रणकुष्ठा-
दिदारुणरोगः । य एव ह्युपचारोऽभिषेकपट्टबन्धवालव्यजनादौ राज्ये प्रवर्तते, स एव सुव्याधावपीति न कश्चिद् विशेषो
व्याधिराज्ययोरिति कथं मतिमान् राज्याभिलाषी स्यात्? तत्क्षणसदृशस्तु व्याधिनिर्विशेषराज्योत्सवसदृशः पुनरेतेषु
प्रत्यक्षतो दृश्यमानेषु पुत्रादिषु 'य उत्सवः' इति वाक्यशेषः । यथा राज्योत्सवो न परिणामसुन्दरः "त्रय एते नरकं

यान्ति राजा चित्रकरः कविः ॥" इत्यादि वचनात्, तथैतेऽपि पुत्रजन्माद्युत्सवाः प्रमोदहेतुत्वान्नैवायसानत्वाच्च न परिणामसुन्दराः ॥ ९५९ ॥ मालालुकाल्पभोगादिज्ञाततो मालायाः पुष्पस्रजोऽल्पो भोगो बहुमूल्याया अपि, आलुकायाश्च वार्घटिकाया अल्पमूल्याया अपि बहुर्भोगः संभावितः । अतो मालालुकाल्पभोगाद्येव ज्ञातं दृष्टान्तस्तस्माद् दुःखकारण वर्तते । अपेक्षा आलुकायाः स्थिरत्वसंभावनारूपा सतीति । यतः पठ्यते—"अनित्यताकृतबुद्धिर्म्लानमाल्यो न शोचते । नित्यताकृतबुद्धिस्तु भग्नभांडोऽपि शोचते ॥ १ ॥" तथा, धर्मी धर्मवान् दरिद्रकः अल्पारम्भपरिग्रहतया निरारम्भपरिग्रहतया वा दरिद्रः स्यादिहलोके, स एवासौ दरिद्रादन्यथा ईश्वरः परलोके स्यात्, प्राग्भवोपात्तपुण्यसंभारत्यागस्य । तथान्योऽपीह लोक ईश्वरः सोऽपि परलोकेऽन्यथा दरिद्र इत्यर्थः । आरंभपरिग्रहपरायणत्वेन प्राग्भवेऽनुपार्जितपुण्यत्वात् ॥ ९६० ॥ एवं सर्वप्रश्नोत्तरविधायी स मातापितृभ्यां भणित इत्येवं वैराग्यभावनया धर्मज्ञो वर्त्तसे त्वम् । तथापि धर्मज्ञत्वेऽपि सत्यस्माकं स्थितिमूकत्वाभ्यामुफलक्षणाभ्यामिहावसरे दुःखं मनोऽसमाधानलक्षणं करोषि । इत्येवमुक्तः स राजसूनुराह—अद्यापि गन्तव्यस्थानाभावान्न मया गतिः कृता, न पुनः कस्याश्चिदशक्तेरिति ॥ ९६१ ॥ गन्तव्यस्थानमेव दर्शयति—गन्तव्यं मया स्वगत्या प्रव्रज्याप्रतिपत्तीरूपया गुरुजनस्य मातापितृलक्षणस्य धर्माचार्यस्य च संगतवृद्धिहेतुर्यथा भवत्येव गच्छे गुरुपरिवाररूपे । कीदृश इत्याह—इह दीवगशब्दस्य संस्कारद्वयसहत्वाद् आश्वासद्वीपकयोगिनि, आदिशब्दात् प्रकाशदीपकयोगिनि च नान्यादृशे गच्छे युक्तं गमनमिति । इहाश्वासद्वीपो द्विविधः—द्रव्यतो भावतश्च । तत्र द्रव्यतो जलधिजलमध्ये तथाविधोच्चभूभागलक्षणः । सोऽपि स्पन्दनोऽस्पन्दनश्चेति द्विविध एव । तत्र

स्पन्दनो यः कदाचिज्जलेन प्लाव्यते, इतरस्त्वस्पन्दन इति । एवं दीपकोऽपि प्रकाशरूपो द्विविध एव स्थिरोऽस्थिरश्च । तत्र स्थिरोऽत्र तारार्कचन्द्ररूपोऽस्थिरश्च तृणगोमयकाष्ठाग्निकणप्रदीपरूपः । भावाश्वासद्वीपोऽपि चारित्ररूपो द्विविध एव—स्पन्दनोऽस्पन्दनश्च । तत्र क्षायोपशमिकचारित्ररूपः स्पन्दनः, अतिचारजलेन प्लाव्यमानत्वात्, क्षायिकचारित्ररूपस्त्वेतद्विलक्षण इति । भावप्रकाशदीपस्तु मतिज्ञानादिरूपः । तत्र स्थिरः केवलालोकरूपः, अस्थिरस्तु मत्यादिज्ञानचतुष्टयरूप इति । ततो यत्र गच्छे भावाश्वासद्वीपयोगो भावप्रकाशदीपयोगश्च समस्ति तत्र गच्छे मया गन्तव्यमिति भावः ॥ ९६२ ॥ तथा यद् मूकत्वविषये भवद्भिः पृष्टमासीत्तत्रेदमुत्तरं ब्रवीमि च भणाम्येव यदुचितं परिणतौ सुन्दरं स्यात्, इतरथा त्वनुचितं पुनर्न युक्तमेव वक्तुं मतिमतां 'जे' इति वचनालंकारे । अत्र हेतुः—यद्यस्मादिहलोके एषा कुठारी जिह्वा वर्त्तते । केषामित्याह—धर्मेतरतरूणां, धर्मः श्रुतचारित्ररूपः, इतरस्त्वधर्मस्तावेव तरवस्तेषाम् । तथाहि—असम्यक् प्रयुक्तैषा धर्मतरून्, सम्यक् प्रयुक्ताऽधर्मतरूंश्छिनत्तीति ॥ ९६३ ॥ एवं यथैव भवानाह तथैव इत्येतदिति ब्रुवतां तेषां मातापितृप्रभृतीनां बोधो जातः । 'धम्मपरिच्छाए पायसो नवरं'त्ति नवरं केवलं धर्मपरीक्षायां प्रकृतायां सत्यामाभ्यां पृष्टः, यथा—प्रायशो बाहुल्यवृत्त्या मातापितृपूजाघातयोर्मध्येऽत्र जगति किं युक्तमुचितमत्यर्थं बाढमतिशयेनेत्यर्थः ॥ ९६४ ॥ एवमसौ ताभ्यां पृष्टः प्राह—पूजा युक्तेत्याहुः प्रायोऽन्य धार्मिकाः, अहं पुनर्ब्रवीमि—अनेकान्तवादतस्तत्त्वं—अनेकान्तवादेन पूजाघातयोस्तत्त्वं व्यवस्थापनीयम् । अत्र हेतुः—व्यवहारनिश्चयाभ्यां द्विविधावेतौ मातापितरौ यतो ज्ञेयौ वर्त्तेते इति ॥ ९६५ ॥ व्यवहारनयमतमाश्रित्याह—व्यवहारतो व्यवहाराभिप्रायेण प्रसिद्धौ

जनप्रतीतौ मातापितरौ । तृष्णा लोभो मानश्चाहङ्कारो निश्चयेन निश्चयमतेनैतौ मातापितरौ भवतः, सर्वसंसारिणामेतयोरेव जन्मलाभहेतुत्वात् । एवं द्विविध्ये मातापित्रोः प्रतिपादिते यदुचितं तदाह—आदिमकयोर्मातापित्रोः पूजा त्रिसन्ध्य प्रणामादिका, इतरयोर्निश्चयनयमतेन तयोर्वधो विनाशयत्ता । इतिः वाक्यपरिसमाप्तौ । सत्यसाधुकमनेकान्तवादस्तत्त्वमिति ॥९१६॥ बाह्येतरयोश्चेष्टयोर्बाह्यायाः प्रत्युपेक्षणादिरूपाया इतरस्याश्च ध्यानभावनारूपाया मध्ये का शोभना श्रेयसी चेष्टा वर्तते ! एवमुक्तो मातापितृभ्यां भाषते राजपुत्रः—अन्यतरापोहेनान्यतरस्या बाह्याया आभ्यन्तराया वा चेष्टाया अपोहेन प्राधान्यनिवारणा न, अप्राधान्यनिवारणा न, उभयं शोभनीया यत्र काले उत्कलितरूपतया विजृम्भते सैव तदा शोभनेत्यर्थः । लोकेऽपि बहुष्वपि मध्ये उत्कलितरूपस्यैव राजादिशब्दव्याप्यत्वात् । कुत एतदेवमित्थमित्याह—भेदात्परस्परवैलक्षण्यादेतस्योभयस्य यतोऽनयोर्भेदः । ततोऽन्यतरापोहेनोभयमपि प्रशस्तमिति भावः ॥ ९६७ ॥ इत्थं व्यवहारनयमतमभिधाय निश्चयनयमतमाह—आभ्यन्तरा चेष्टा न नैव बाह्यां चेष्टां व्यभिचरति, वृक्ष इव स्वच्छाया नियोगतो नियमेन, तथा न नैव बाह्यैवमनेन क्रमेणाभ्यन्तरा चेष्टां व्यभिचरति, वृक्ष इव मूलानि, इत्यस्माद्धेतोरन्ये निश्चयनयव्यवहारिणो ब्रुवते एकैकचेष्टा उभयरूपा बाह्याभ्यन्तररूपा एषा ॥ ९६८ ॥ तदनु वचस्य कुरुचन्द्रस्य सम्पन्नं तदाह—एवं चानेनैवप्रकारेण मातापितृप्रतिपत्तिकरणलक्षणेन तस्य मार्गलाभः सम्पन्नः । प्रव्रज्याराधना च सर्वविरतिप्रतिपत्तिरूपा सुप्रशस्ता निरतिचारा । पुनः कीदृशीत्याह—दुर्गतिद्वारस्थगनी नरकादिदुष्टगतिप्रवेशनिरोधिनी, सुगतेः सुदेवत्वसुमानुषत्वरूपायाः शिवस्य च मोक्षरूपस्य प्रसाधिका चैव सम्पन्ना ॥ ९९९ ॥ समाप्तमिदं सततान्यासोदाहरणम् ॥

विषया-
भ्यासाह-
रणम्—

विसयब्भासाहरणं सुयओ इह सुहपरंपरं पत्तो । तित्थगरचूयमंजरिपूजाबीजेण सकलत्तो ॥ ९७० ॥

विषयाभ्यासाहरणं—शुककः कीर इह जगति सुखपरम्परां कल्याणसन्ततिं प्राप्तः। कथमित्याह—तीर्थकरस्यार्हतः प्रतिमारूपस्य चूतमञ्जरीभिः सहकारपुष्पकलिकाभिः पूजाभ्यर्चनं सैव बीजं पुण्यानुबन्धिपुण्यं तेन तीर्थकरचूतमञ्जरीपूजाबीजेन सकलत्रः सन्निति ॥ ९७० ॥ सुखपरम्पराप्राप्तिकारणमाह;—

कुसलासयहेऊओ विसिट्ठसुहहेउओ य णियमेण । सुद्धं पुण्णफलं चिय जीवं पावा णियत्तेइ ॥ ९७१ ॥

कुशलाशयहेतुतः हेतुशब्दस्य भावप्रधानत्वेन कुशलाशयहेतुत्वतः सुशीलत्वादिप्रशस्तपरिणामकारणत्वात्, विशिष्टसुखहेतुतश्च विशिष्टस्य परिणामसुन्दरस्य सुखस्यानुकूलविषयानुभवजन्यशर्मलक्षणस्य हेतुत्वाच्च नियमेन निश्चयेन शुद्धं सर्वकलंकविनिर्मुक्तं पुण्यफलमेव पुण्यानुबन्धिजन्यसर्वलक्षणोपेतकलत्रपुत्रादिलक्षणमेव वस्तु, जीवमात्मानं पापादनाचारासेवनारूपान्निवर्त्तयति । इदमुक्तं भवति—शुद्धपुत्रकलत्रादिलाभवतः पुरुषस्य सर्वक्रियासु तदधीनस्य स्वप्नेऽप्यनाचारसेवनं न संभवतीति ॥ ९७१ ॥ अथ यज्जन्मानुभवनेन सुखपरम्परामसौ प्राप्तस्तन्निदर्शयन्नाह;—

सुग णिहिकुंडल सोधम्म ललिय ईसाण देवसेणो य । बंभिंद पियंकरचक्कि सिज्झणा होइ विण्णेया ९७२

शुकः कीरः प्रथमभवे, द्वितीये निधिकुण्डलो नाम राजपुत्रो बभूव । तृतीयभवे सौधर्मदेवलोकं गतः । चतुर्थे 'ललिय'त्ति ललिताङ्गकनामा राजपुत्रोऽजनि । पञ्चमे त्वीशानदेवलोके देवत्वेनोत्पन्नः । ततोऽपि च्युत्वा देवसेनश्च देवसेन-

नामा राजाङ्गजो जातः । ततो विशिष्टतपःसंयमसेवनेन ब्रह्मलोके इन्द्रत्वेनोत्पन्नः । ततोऽपि च्युत्वा प्रियंकरनामा चक्री । ततो निरतीचारप्रव्रज्यापरिपालनेन सिद्धता भवति विज्ञेयेति ॥ १७२ ॥ साम्प्रत भार्याया भवानभिधित्सुराह—

सुविगा पुरंदरजसा उम्मायंती य चंदकता य। मइसागरो य मती पिओत्ति पुच्छा य सवेगो ॥१७३॥

सुकिका तावदासीद् आद्यभवे । ततः पुरन्दरयशोनाम्नी राजपुत्री बभूव । ततः सौधर्मे गता । ततश्च्युत्वोन्मादयन्ती च नृपसुता जाता । ततस्तपः कृत्वेशाने देवलोक गता । ततश्च्युत्वा (चन्द्रकान्ता नाम राजसुताऽजनि) मतिसागरमन्त्री प्रियंकरचक्रवर्त्तिनो बभूव । स च चक्रिणः प्रियो वल्लभोऽत्यर्थमिति कृत्वातिशयज्ञानिनः पृच्छाया कृतायां यथा भगवन् ! केन कारणेनायमस्माकमतीवेष्ट इति । तेनापि पूर्वभवव्यतिकरे कथिते संवेगो जातो द्वयोरपीति ॥ १७४ ॥

अथैतद्वक्तव्यतां विस्तरेण बिभणिषुः सुयमरणेत्यादिगाथाचतुर्दशक(द्वादशक)माह—

सुग मरण रायपत्तीकुडलसुविण तह जम्मनाल णिही। णिहिकुडल नाम कला जोव्वण इत्थीसु णो राओ
इय सुविगाएवि अण्णत्थ रायधूयाइ णवर पुरिसम्मि। गुरुजणचिंता मंतीणाणे उट्ठी य णामाई ॥१७५॥
इयरस्सवि सुविणम्मी तीए रागो मिहोत्ति चित्तम्मि । दसण णाणे मरण लाभो गमणस्स हरणाति १७६
१८ मतट्ठिहरिय घायरथमंडले तीए पासण मोक्खो।गमण विवाहो भोगा पिइमह चिइ तित्थगर दिक्खा१७७

सोहम्म भोग चवणं णिवसुय ललियंग कलगह वउत्ति । इयरी णरिंदधूया सयंवरागमण बहुगाण १७८
चउकलपुच्छा जोइसविमाणधणुगारुडेसु य विसेसो । धणु ललियंगे रागो मयणुट्ठाणा ओहरणं च १७९
जाणण विज्जेस विमाणघडण जेऊणमागमेऽहि जिया । पिइचिंता सासण जलणकरण जम्मंतरविभासा॥
ललियंगब्भुवगम जलण भंस ऊढत्ति तोस पण्णवणा॥भोगा सरदब्भुवलंभ चिंत तित्थगरदिक्खा य९८१
[ईसाणजम्म भोगा चवणं रायसुय कल वयवं । एसा उम्मायंती राओ सवणाइणा तत्थ ॥ ९८२ ॥]
विज्जाहरखिंसा माणुसोत्ति अणियत्तणे असमगो य । पडिछंदयचंडाली राय णिवणाए वीवाहो ॥९८३॥
भोगो विज्जाहरसाहणेहिं णो एक्कसे मिलाणाई । सहिहासा संवेगो अरहागमणं च णिक्खमणं ॥९८४॥
वबिंभद भोग चवणं रायसुय पियंकरोत्ति चक्कित्तं । एयस्सा मंतित्तं अइसयपीईए चिंतत्ति॥९८५॥
अरिहागमम्मि पुच्छा सिट्ठे संवेग चरणपव्वज्जा । चित्ताभिग्गहपालण सेढी णाणं च सिद्धी य ॥ ९८६ ॥

आसि महावणनामं महावणं नंदणंव अइरम्मं । सव्वोउयतरुगणकुसुमसोरभाऊरियदिसोहं ॥ १ ॥ कुसुमासवपाणसमत्तमहुयरारावजणियसंतोसं । लीलाललंतमयगलकुलगलगज्जियरवमणोज्जं ॥ २ ॥ तत्थत्थि थोरथंभं थंभट्ठिय सालभं-

जियमिराम । रामायणय छक्खणकळिय चळियामळपडाग ॥ ३ ॥ तुहिणगिरिसिहरतुंग फाळियमणिमयविसाळसाळजुय । किंनरगणपयारब्भगेयरयबहिरियदियंतं ॥ ४ ॥ अइकताए सिरिरिसहनाहपडिमाए मज्झकयसोहं । साहासंभारविरायमाणवणसंडपरिक्खित्तं ॥ ५ ॥ एगं जिणिंदभवणं नयणयणमणोहरं सुहच्छायं । जयलच्छिकुलहरं पियहरहासपयासकंतिभरं ॥ ६ ॥ तम्मेय व वणमज्झे समत्थि एगो सुओ तह सुई य । माणुसभासाणि दुवेवि ताणि अइनिबिडनेहाणि ॥७ ॥ सच्छंदचराणि कयाइ ताणि तीए जिणिंदपडिमाए । पासे पत्ताणि भणंति पेच्छिउं सहरिसमणाणि ॥ ८ ॥ अहो ! अपुव्वमेय रूय नयणामयं तओ निच्चं । जुज्जइ पेच्छिउमम्हाणमन्नवावारविमुहाण ॥ ९ ॥ एव पायं परिगळियमोहमाळिन्नयाण आ जंति । दियसाणि ताय पत्तो वसंतमासो रइनियासो ॥ १० ॥ समकाळ तस्थ तरू सव्वेवि हु कुसुमभारसंच्छन्ना । आया अईवसुंदेरविजियसुरकाणणाभोया ॥ ११ ॥ तो ताहिं चंचुपुडएहिं भत्तिभरिएहिं पूयणनिमित्तं । सहयारमजरीओ घेत्तुं विज्जति जिणसीसे ॥ १२ ॥ परितुच्छकसायाण मज्झिमगुणसंजुयाण केयइए । काले गयम्मि तेसिं संजाओ मरणपरिणामो ॥ १३ ॥ इओ य । अस्थि इह भरहवासे कोसळदेसम्मि सुहपयसम्मि । वियसियकमळायररेहमाणमहुसरयरसहस्से ॥ १४ ॥ साकेय णामपुरं पुराणदेउळसहासहस्सेहिं । ठाणे ठाणे सपत्तसोहमुवहसियसुरळोय ॥१५॥ तम्मि नियवंसमोत्तियमणीसमो सोमसरिसजसपसरो । रोसारुणवेरिविणासकाळभासतकरयालो ॥ १६ ॥ नामेण समरसीहो सीहो इय कुनयनयकुरंगाणं । राया नमतसामतमउडतडताडियकुमग्गो ॥ १७ ॥ देवी य तस्स वियसियकमळ ळच्छी संसमेव कुळळच्छी । णियरज्जजीविय पिव मन्निज्जइ जा सय रन्ना ॥ १८ ॥ णामेण दमयंती तीए सम चित्तहा-

रिणो विसए । जंति दिणा सेवंतस्स तस्स अप्पत्तविरहस्स ॥ १९ ॥ सा अन्नया य देवी सुहं पसुत्ता निसाए मज्झम्मि । कुंडलमाखंडलधणुहरुइरमालोयए सुमिणे ॥ २० ॥ एत्तो य कीरजीवो जिणपूयाकरणपरिणइवसेण । उवलद्धबोहिबीओ तग्गब्भत्तेण संजाओ ॥ २१ ॥ पडिवुद्धा पइणो तक्खणेण सव्वं निवेयए सोवि । भणइ पिए! तुह पुत्तो पवित्तगत्तो धुवं होही ॥ २२ ॥ जायम्मि तम्मि अम्हं कुलमुदही इंदुणो व उदयम्मि । वित्थारमणुत्तरमवणिगयणपरिपूरगं लहिही ॥२३॥ ता मासाण णवण्हं गयाण थेवेण साइरेगाण । जाओ सुओ तणुप्पहसंभारविभूसियदिसोहो ॥ २४ ॥ तयणंतरं च छिन्ने नाले निक्खेवणत्थमेयस्स । भूमीए खणिज्जंतीए उग्गओ रयणभरियनिही ॥ २५ ॥ वित्ताए जम्ममहिमाए णाममेयस्स ठावियं पिउणा । निहिकुंडलुत्ति जम्हा कुंडलनिहिदंसणं जायं ॥ २६ ॥ एवमणेगमहामहसहस्स उवजीवणेण वड्ढंतो । पत्तो जोव्वणमइसुंदराण तरुणीण हिययहरं ॥ २७ ॥ सावि य कीरी मरिउं सावत्थीए कुणालविसयम्मि । सिरिसेणमहीवइणो कंताए कंतिमइयाए ॥ २८ ॥ मंदारमालियालाभसुमिणसंसूइया सुहमुहुत्ते । धूयत्तणेण जाया विहिओ य महो कयं नामं ॥ २९ ॥ एसम्ह पुरंदरकुसुमदामसुमिणेण सूइया जाया । तम्हा पुरंदरजसा णामेणं होउ तणयत्ति ॥ ३० ॥ सावि घणपीणथणभारभंगुरं जोव्वणं परं पत्ता । तरुणजणुम्मायकरं वामहदइयामरट्टहरं ॥ ३१ ॥ एत्तो य स निहिकुंडलरायन्नसुओ गओवि तारुन्नं । ण कुणइ इत्थीसु मणो सोहग्गमणोरमासुंपि ॥ ३२ ॥ जाओ जणे पवाओ जह एसो रूवजोव्वणजुओवि । अव्वो! अच्छेरमिणं विसएसु न रज्जई जेण ॥ ३३ ॥ सो वालकालपरिचयगयासु अइनिक्कलासु सयलासु । लिविमाइकलासु दिणाणि नेइ कुयंतउम्मासं(?) ॥ ३४ ॥ मावि य पुरंदरजसा जणाओ निहिकुंडलस्स निसुणंती ।

सरयससिकरसरिच्छ किंचि पुरिसत्तरेसु तओ ॥ ३५ ॥ नो रमइ मणागपि हु नयावि कस्सइ मणोगयं कहइ । जाया गुरुण चिंता अकयवियाहा कहं कन्ना ॥ ३६ ॥ रन्ना मती भणिओ तं कपि उवायमत्तणो कुणसु । एसा रायकुमाराण कंपि जह धरइ अचिरेण ॥ ३७ ॥ तो मंतिणो पयत्ते णाणे वरलाभगोयरे पडिया । सवत्तो पेसविया कुमारपडिच्छंदगाण कए ॥ ३८ ॥ नामेसु कुलेसु गुणेसु चेय रूवेसु रायपुत्ताण । नायस्सु कहवि जइ होज्ज कत्थई नाम अणुराओ ॥ ३९ ॥ उत्तुंगाणेयकलाकलावकलियाण विमलसीलाण । रायसुयाण समंता पडिच्छंदा दसिया तीए ॥ ४० ॥ निहिकुंडलपडिछंदे दिट्ठे सहसत्ति सव्वगत्तेसु । उल्लसिओ पुलओ थंमियव्व दिट्ठी ठिया तत्थ ॥ ४१ ॥ सजाओ रणरणओ व चेय मणे निहालयतीए । तक्खणमेव समग्गं भवणं पडिहासियं सुन्नं ॥ ४२ ॥ वम्महवियारवायो स कोयि तीए वियंभिओ देहे । जो ससिकरचंदणरसविसाण सिसिराणवि असज्झो ॥ ४३ ॥ इओ य । निहिकुंडलेण कइयाइ सुमिणकाले निहालियं तीए । रूवं जहट्ठियं क्खणेण तपडियोहमावन्नो ॥ ४४ ॥ जाओ पुणरवि तद्दंसणूसुओ तं च कहवि अनियतो । विरह-ग्गिसंपलित्तो कत्थवि य धिइं अपावेंतो ॥ ४५ ॥ जा चिट्ठइ तो पिउणा णाओ सुमिणस्स वइयरो कहवि । धरियाओ निउणाओ सयलासु दिसासु सयराहं ॥ ४६ ॥ नियभूयाण पडिच्छदकारणाओ पुरंदरजसाओ । दिट्ठे पडिछंदे सोवि तीए सारिच्छओ जाओ ॥ ४७ ॥ णायम्मि तीए विसए अणुरागे मंतिणा सयं गंतुं । बहुपणयवयणगब्भं मग्गित्ता जणयपा-साओ ॥ ४८ ॥ वरिया पुरदरजसा चलिओ निहिकुंडलो नियपुराओ । सावत्थीए पुरीए तीए वीयाहणनिमित्तं ॥ ४९ ॥ महया विभूइजोएण जा गओ केत्तियंपि सं मग्गं । आवासिओ अरन्ने एगम्मि इएण अवहरिओ ॥ ५० ॥ पेच्छइ पुर-

दरजसं मंतनिमित्तं नियाओ ठाणाओ । अवहरिय मंडलंतो निवेसियं घायणस्स कए ॥ ५१ ॥ एगेणं कावालियतवस्सिणा भीमडमरुयरवेण । पडिच्छंदमणुसरंतो चिंतेउमिमं समाढत्तो ॥ ५२ ॥ किं एसा मम दइया अहवा तीए इह कहंभावो । चित्ता दिव्वस्स गई तत्तो किं वा न संभवइ? ॥ ५३ ॥ अहवा जा कावि इमा होउ अहं ताण कारगो होमि । एयाओ रक्खसचेट्ठियाओ अइदुट्ठचित्ताओ ॥ ५४ ॥ तो हक्कारववहिरियरण्णुद्देसो भणेइ तं कुमरो । रे रे! अणज्जकज्जं कह एयं ववसिओ सि त्ति ॥ ५५ ॥ उक्खित्तमंडलग्गं तं पेच्छिय निच्छियं च घायकए । संजायमच्चुतासो सहसा अदंसणीभूओ ॥ ५६ ॥ उवलद्धजीविया सा भणिया तो तेण कहसु तं एत्थं । कह पत्ता सा भासइ रयणीए सुहपसुत्ता हं ॥५७॥ केणावणज्जचरिएण आणिया तक्खणं च पडिवुद्धा । जा पेच्छामि समंता दिट्ठो कावालिओ एस ॥ ५८ ॥ सुहय! तुहं पडिच्छंदस्स दंसणाओ समप्पिओ अप्पा । पुव्विंपि संपयं पुण विक्कमकिणिया अहं जाया ॥ ५९ ॥ कहिओ नियवुत्तंतो कुमरेणवि तुज्झ परिणयणहेउं । चलिओ सुंदरि! तुरएण आणिओ देवजोगेण ॥ ६० ॥ एयम्मि अवसरे कुमरसेन्नमह सव्वमेव संपत्तं । घेत्तुं पुरंदरजसं तो पत्तो तीए पिउगेहे ॥ ६१ ॥ जाओ महामहेणं वीवाहो ताण वहुलनेहाण । कालेण पिउपुरीए समागओ पणमिओ जणओ ॥ ६२ ॥ तो धणकोडी वहुयाओ जं च अन्नंपि निवईगिहजोगां । दाएणट्ठगुणेणं वहुयाए दावियं रण्णा ॥ ६३ ॥ जह दोगुंदुगदेवस्स दिव्वभोगेहिं वोलए कालो । तह तस्सवि य मणोरहसमणंतरसिद्धकज्जस्स ॥ ६४ ॥ कइयाइ सीमपालो नरपालो कुणइ आउलं देसं । लद्धपउत्ती निधिकुंडलस्स जणओ पुरा नीइ ॥ ६५ ॥ तस्सासणत्थमइभूरिरोसपसरो समग्गसेणाए । पलयानिललोलियजलहिसलिलकल्लोलदुद्धरिसो ॥ ६६ ॥ पत्तो

य देससीमाए लग्गमाओहणं महाघोर । छलघायगेण रिउणा ववणीओ कहवि निहणमिमो ॥ ६७ ॥ जणगपएसं ठविओ
तत्तो निहिकुंडलो परियणेण । णिवपयायकुयासणभासीकयसयलसत्तुगणो ॥ ६८ ॥ कइयाइ णंदियद्धणणामा सूरी समोसढो
तत्थ । सो गउरयेण महया गओ तदंते सपरियारो ॥ ६९ ॥ दिट्ठो सूरी अभिवंदिओ य रोमंचकंचुयगेण । निसुओ
धम्मो फम्मसमओवमो सायरमणेण ॥ ७० ॥ अह णयणाण पकल्लाणमयगमे ज्झत्ति फोवि पेच्छेइ । तह मोहपडलविलए
स सत्तमयलोइउं लग्गो ॥ ७१ ॥ पडिवन्नो वा समणोवासगधम्मो पुरंदरजसाए । सद्धिं अलुद्धबुद्धी पायं भोगेसु संजाओ
॥ ७२ ॥ जाओ पडिपुन्नजसो कालेण सुओ निहाणमणहाणं । गुणरयणाण वेसिं खीरोयजहुज्जलजसोहो ॥ ७३ ॥ जम्म
तरजिणपूयापरिणामुब्भवविसुद्धसद्धाए । कारेइ जिणाययणं सुरगिरितुंग तओ रम्मं ॥ ७४ ॥ पुण्णाणुबंधिपुण्णाणु
भावओ अह कयाइ तित्थयरो । णामेण सुमइणाहो तत्थाायाओ मुणिसणाहो ॥ ७५ ॥ सघयणामयधारानिघायनियवि-
ययविसयविसदाहो । पवज्जमुज्जल काउमुज्जओ ठवइ नियपए ॥ ७६ ॥ पुत्त पवित्तयिहिणा काऊण अहोच्चियाइं कज्जाइं ।
सायज्जकज्जभीरू एस सभज्जो मिणिक्खंतो ॥ ७७ ॥ परिपालियतिघवओ तयोविहीऽणेगहा करेऊण । पज्जंतसमाहिपरो
कालं काऊण सोहम्मे ॥ ७८ ॥ उयवण्णो देवो देवभोगभूमीए भायणं जाओ । सावि य पुरदरजसा जाया तस्सेव तद्देवी
पचपलिओयमाइं आउ तत्थच्छिउ सओ देवो । पुव्वविदेहे पुंडरिगिणीए एत्थेव दीवम्मि ॥ ८० ॥ निवचंदणवइणो भारि-
याए सिरिचंदणामधेयाए । एरावणवारणसुमिणसूइओ सो सुओ जाओ ॥८१॥ ललियंगो से णामं ठविय कलियाओ तह
कला सपा । पत्तो कमेण तारुन्नमुन्नय भूरिसोहग्ग ॥ ८२ ॥ देवीवि य इह विजए मणिणिहिणयरम्मि रम्मरूयम्मि ।

पत्ता जोव्वणमुच्च-
सिवराइणो सिवाए देवीए सुया समुप्पण्णा ॥ ८३ ॥ णामेणुम्मायंती उम्मायंती मणाणि तरुणाण । पत्ता जोव्वणमुच्च-
त्थणच्छण्णं वहललावण्णं ॥ ८४ ॥ णाऊण विवाहोचियमेयं जणणी कयाइ कयण्हाणं । सव्वंगगहियसिंगारमणहरं अप्पए
पिउणो ॥ ८५ ॥ सोवि य तीए रूवं निभालिउं तो समाउलो जाओ । को नाम होज्ज उचिओ इमीए भूवालतणएसु
॥ ८६ ॥ जुत्तो सयंवरविही वरेउ तो तम्मि निययइच्छाए । एवं कए न दोसो अणुचियवरदाणओ मज्झ ॥ ८७ ॥
रइओ सयंवरकए अइविउलो मंडवो निवसुया य । दूयमुहेण सुबहुया आहूया सव्वओ तत्थ ॥ ८८ ॥ मिलिया चलंत
सियचारुचामरीछत्तछाइयदियंता । सुपसत्थदिणे वीवाहणत्थमब्भुट्ठिया सव्वे ॥ ८९ ॥ तेसिं निवणंदणाण मज्झे चत्तारि
चऊसु विज्जासु । रायसुया कोसल्लं पत्ता बहुजणकयाणंदं ॥ ९० ॥ जोइसविसए सिंहो विमाणविज्जाए पुण पुहविपालो ।
गारुडविज्जाए अजो ललियंगो धणुहविज्जाए ॥ ९१ ॥ सावि य कयसिंगारा तत्थेव समागया भणइ एवं । जोइसविमा-
णधणुगारुडेसु जो पत्तकोसल्लो ॥ ९२ ॥ एगम्मिवि सो मज्झं होइ वरो तो पवंधिउं राहं । ललियंगो धणुवेए पवीणयं
दंसए तीसे ॥ ९३ ॥ तो तीए समुग्गयगरुयतोसपसराए तस्स कंठम्मि । उक्कंठियाए खित्ता वरमाला चलिरभमराली
॥ ९४ ॥ एत्थंतरम्मि केणावि वम्महुम्माहिएण खयरेण । अवहरिया मायागोलगोव साऽदंसणीभूया ॥ ९५ ॥ सव्वे ललि-
यंगाई रायसुया तीए जणगलोगो य । अप्पाणं मन्नंता परिभूयं लज्जमणुपत्ता ॥ ९६ ॥ सामत्थेण तओ कयमन्नेसिज्जइ
इमा पयत्तेण । अन्नह अपोरिसकहा आससिसूरं न फिट्टेही ॥ ९७ ॥ जोइसविउणा णिवणंदणेण भणियं इमेरिसे लग्गे ।
अवहरिया सा जत्तो समागमो अक्खओ होही ॥ ९८ ॥ घडियं तक्खणमागासगमणसज्जं विमाणमन्नेण । जोइसियक-

विषया-
भ्यासाह-
रणे शुक-
शुकीउत्त-
रभवस्व-
रूपयुतं
चरित्रम्-
॥ ४०१

हियमग्गे चक्किओ छलियगओ तत्थ ॥ ९९ ॥ पत्तो हिमयतसिरे पेच्छइ खयर पसाइज लग्ग । तीए चलणुप्पलेसु मसलय सुकोमलाराय ॥ १०० ॥ जहा । मा अयमसत्तु सुदरि! जम्हा अवहीरिओ तए नाह । दुयारयम्महहओ सहामि खणमयि य जीवेउ ॥ १०१ ॥ तो छलियंगो पलयाणलुम्मड नियमणम्मि वहमाणो । कोयं त फरुसगिराहिं दूरमेयं अहिक्खियइ ॥ १०२ ॥ रे रे! न निम्मलकुलो तं होसि जओ परेसिमवहरसि । एयं कलत्तमपविसदसणो त अदट्ठवो ॥ १०३ ॥ अह सोवि तिवरोसो तं पइ पहाविओ गहियखग्गो । उग्घडियविज्जुदडोय नआए जलहरो गयणे ॥ १०४ ॥ जाव परक्कमप-गरिसपरायणो पहरिउ तय पत्तो । ताव घणुदंडमुहडमेस सहसावि कहेइ ॥ १०५ ॥ काऊण कन्नपज्जंतमागय अत्यस्स जीहाए । अणुरूवं याण घोरपाणहरण विसज्जेइ ॥ १०६ ॥ तेणेस हिययमम्मे तह विद्धो जह सरेण सह पाणा । निस्स-रिया देहाओ तम्मिसखय वहमाणा ॥ १०७ ॥ सा पुण तम्मि विमाणे वियसियकमलाणणा समारूढा । आणीया पिउ-पासे जाओ तेसिं महातोसो ॥१०८॥ अह कहवि रयणिसमए सुहं पसुत्ता भुयंगमेण सिरे । डक्का अइउग्गविसेण तक्खण आउलीहूओ ॥ १०९ ॥ सपो संनिहियजणो मंता तता महोसहीओ य । णाणाविहा पउत्ताओ णेय लद्धो गुणलवोवि ॥ ११० ॥ तत्तो गारुडविउणा चउत्थएण महीयइसुएण । मतेहि य तंतेहि य उवयरिउं सा कया पउणा ॥ १११ ॥ एत्थंतरे पियाओ जाओ वीवाहगोयरो तेसिं । जम्हा कओवयारा ते सवे तीए संजाया ॥ ११२ ॥ अयंताउलियमणो जणगजणो तीए चिंतए तत्तो । कस्सेसा दिज्जउ समगमेय जं उद्धिया एए ॥ ११३ ॥ उम्मायतीए तओ भणिओ जणओ गुणेसु मा खेयं । हे ताय! जेण झगडगमेयमहं थिय विहाडिस्सं ॥ ११४ ॥ तो तीए सछत्ता रायसुया जम्ह जो मए

सद्धिं । जम्मंतरमणुसंधइ स तत्थ णूणं पई होइ ॥ ११५ ॥ तो ललियंगेण भवंतरम्मि आरूढपोढपेमेण । एयंपि हु पडिवन्नं णत्थि असज्झं सिणेहस्स ॥ ११६ ॥ णीहारियाणि कट्ठाणि विरइया तह मसाणदेसम्मि । एगा चिया पविट्ठाणि दोवि पज्जालिओ जलणो ॥ ११७ ॥ पुव्वंपि सुरंगाए तद्देसे विहियछन्नदाराए । (ग्रंथाग्रं० १३०००) अक्खय देहाणि विणिग्गयाणि पत्ताणि जणगंतो ॥ ११८ ॥ ललियंगएण सद्धिं विहिओ वीवाहऊसवो रम्मो । सव्वम्मि पुरे तोसो जाओ य सुहावरिसतुल्लो ॥ ११९ ॥ पण्णविया पिउणा रायणंदणा सेसगा तओ तिण्णि । एगा कन्ना वहुयाण तुम्ह कह जुज्जए दाउं? ॥ १२० ॥ सट्ठाणगएसु य सेसरायपुत्तेसु अच्छिउं तत्थ । दिवसाणि कइवि नवनवसंमाणनिहाणभूयाणि ॥ १२१ ॥ उम्मायंतीसहिओ विसज्जिओ तेहिं जणयणयरम्मि । सव्वत्तो विहियमहामहम्मि ललियंगओ पत्तो ॥ १२२ ॥ दिन्नं पिउणा रज्जं सयं च पव्वज्जमुज्जलं पत्तो । गुरुया भोगा भोगा जाया ललियंगयस्साचि ॥ १२३ ॥ पत्तम्मि सरयसमए उम्मीलियकमलकुमुयसोरब्भे । अइधवलमरालकुलुज्जलासु सयलासुवि दिसासु ॥ १२४ ॥ नियमंदिरोवरि गओ सहिओ देवीए पेच्छइ कयावि । सरयब्भखंडमुड्डीणतूलल्वपेलवं पढमं ॥ १२५ ॥ तत्तो महंतगंगातरंगभंगोवमं तमेव खणं । पच्छा सिसिरमहीहरसिहरागारं निभालेइ ॥ १२६ ॥ तो सयलंवरवित्थाररोहगं फुरियविज्जुविज्जोयं । पेच्छंतस्स य एत्तो पयंडपवणाहयं संतं ॥ १२७ ॥ जायं दुखंडमित्तो तिखंडमह वहुदलं तओ पलयं । आमूलओवि पढमं चिंतेउमिमं समाढत्तो ॥ १२८ ॥ एवं लच्छीओ माणवाण वहुणा किलेसनिवहेण । समुवज्जियाओ गरुयं कमेण वित्थारमागम्म ॥ १२९ ॥ दुव्वारवसणविहया उ झत्ति निन्नासमेंति ता एत्तो । जुत्तो सुकयविसेसो विसेसओ मे सयं काउं ॥ १३० ॥ एवं चिंतापीऊ-

सजलहिमुकुस्स आ दिणा जति । ता अजदिणे पडिहारसुइओ पइ वणवालो ॥ १३१ ॥ भालयलनिहियकरकमलसपुडो पणमिऊण भूनाह । विण्णवइ देव ज अज्ज तुम्ह तयणम्मि उज्जाणे ॥ १३२ ॥ नामेण य अत्थेण य मणोरमे गधलुद्ध-भसरम्मि । महलदलभारसाले वमालमालासलियताये ॥ १३३ ॥ सिरिहरनामा तित्थाहिनायगो अह सिरीए फुल्लभयणं । संपत्तो सयलसुरासुरिंदवंदिज्जमाणक्कमो ॥ १३४ ॥ घयणे जस्स विसुद्धादरिसयले इय गुणा य दवा य । पडिबिंबियव दीसंति जमगसमग बुहजणाण ॥ १३५ ॥ जस्संगसंगयायि हु गुणा समग्गे जयम्मि वियरति । हुंतावि अणता तह लहति गणणं गुणिजणेसु ॥ १३६ ॥ जस्स पयपसुपरिफसणेण भूसियसिरोरुहा सता । सुरअसुरनरा न कुणाति वासचुन्नेसु अहिलासं ॥ १३७ ॥ तह तत्थ वणे जा कावि देवसोहा समागए तम्मि । जाया तओ योत्तु सत्तो हं कयपयत्तोवि॥१३८॥ तहवि सुमगेगचित्तो आयन्नसु नाह! किंपि अपेमि । ज तग्गुणतरलमणो मोण काउ न तीरेमि ॥ १३९ ॥ अप्पत्तेवि वसंते तस्साइसएहिं विम्हियमणव । रोमंचे चूयतरू अकुरमिसेण मुचंति ॥ १४० ॥ तस्साणुसगगुणव्व सोगतरुणोवल-रूपसमेण । नो सोढ फुल्लतेण ताडण तरुणिचरणस्स ॥ १४१ ॥ मउलावि कयाणुवयगहणत्थ सयं निभालिचं आया । ज वहुभमरागइसपाणमणवेक्खिस्सउ फुल्ला ॥ १४२ ॥ तं देव! भूमितिलय पेच्छिय तिलओवि विहसिओ सहसा । कस्स व न समाणगुणे दिट्ठे सजायए हरिसो? ॥ १४३ ॥ जह सोहति पलासा सपत्तो किंसुएहिं तम्मि वणे । तह जवूतरुणोमि हु तरुणेहिं न किं सुएहिं पहू? ॥ १४४ ॥ अहसइ विहगरवेहिं देव! देवीए काणणसिरीए । दंतावलिव रेहइ कुंदतरूणसु-कुलमाला ॥ १४५ ॥ तह तस्स भयाओ पलायमाणवम्महमहल्लमिल्लस्स । बाणावलिव रेहइ करगलिया-तत्थ माणोली

॥ १४६ ॥ सुइ संगाउ विगासो मे को अन्नोवि ओ सुई अत्थि । इय मल्लिया नवल्लं मिल्लइ कुसुमुक्करं सहसा ॥ १४७ ॥ तत्थ विरुद्धावि सया जे केई जंतुणो परिवसंति । ते तस्साइसयाओ धणियं बंधुत्तणं पत्ता ॥ १४८ ॥ इय तव्वयणसवणओ उल्लसियपमोयपरवसो संतो । ललियंगो नियअंगे न माइ जलहिव्व उग्घेलो ॥ १४९ ॥ नियअंगसंगएहिं सव्वेहिं विभूसणेहिं वणपालं । कुणइ कयत्थं परितोसिएहिं अन्नेहिंवि धणेहिं ॥ १५० ॥ जस्स समीवे देसंतरेवि गंतुं समीहियं आसि । सो देवो मज्झ इह ट्ठियस्स सयमेव आयाओ ॥ १५१ ॥ इय नवजलहरगहिरेण घोसणं काउमुच्चसद्देणं । सहसा समुट्ठिओ आसणाओ तत्तो महीनाहो ॥ १५२ ॥ जस्स दिसाए सो भुवणभूसणो तीए कई पए गंतुं । सणियं पयप्पणामं भूनिहियसिरो समायरइ ॥१५३॥ पडुपडहसद्दसारं नगरे घोसावणं करावेइ । जह जिणचंदस्स पयारविंदवंदणकए सव्वो ॥१५४॥ पउणीहोउ पुरजणो तत्तो संखित्तपरियरो पढमं । गंतुं लग्गो अइबहलपरियणो झत्ति संजाओ ॥ १५५ ॥ सकलत्तो सतणूओ सपरलोओ सबंधवो ससुही । सामंतसेन्नपरिवारिओ य तं वणमणुप्पत्तो ॥ १५६ ॥ अप्पाणं पिव पुन्नागपरिगयं तह असोगसंजुत्तं । दूरं परिओसपरो तत्थ पविट्ठो महीनाहो ॥ १५७ ॥ मोत्तूण रज्जलीलं चामरछत्ताइयाण चाएण । पत्तो तित्थयरसमीवदेसमुग्गाढविणयपरो ॥ १५८ ॥ दिट्ठो सिंहासणतलनिविट्ठदेहो पयक्खिणेऊण । महिमिलियसिरेण नमंसिओ य थुणिओ तहा एवं ॥१५९॥ "त्रिलोकप्राकारप्रतिमपरिगीतव्रतविधेर्निर्धूतागस्त्यागश्चरितशतसाध्यस्य यशसः । भवन्तं सद्ध्यानानलनिहितचेतो भववनं नमस्यन् सन्नर्हन्नलमिह जनो जन्महतये ॥ १ ॥ क्व निःशेषश्रेयःप्रचयपरिचेयक्रमयुगः, त्वमेकं श्रीसद्म क्व च पुनरपुण्यप्रभुरहम् । त्वदालोकस्तन्मे शरदि हिमरश्मौ परिणते यथा जात्यन्धस्य प्रवर

विषयाभ्यासाहरणे शुकशुकीउत्तरभवस्वरूपयुतं चरित्रम्–

जगतोऽप्यद्भुतमिदम् ॥ २ ॥" इय थुणिऊणुवविट्ठो नियठाणे पत्थुया य धम्मकहा । पीऊसजलहरासारमहुरवाणीए
जयगुरुणा ॥१६०॥ जीवा कसायइंदियविगारवसगा विसोवम कम्मं । बंधंति भूरिभवभमणकारणं बहुविहवियप्पं ॥१६१॥
एगिंदियाइसु तओ जाईसु अणेगहा भमेऊण । कहकहवि कोवि कइयावि जइ परं लहइ मणुयत्तं ॥ १६२ ॥ लद्धेवि
तम्मि निम्मलकुललाभो दुलहो जओ जीवा । सारयससंककरपसरगोरअसमाइणो होंति ॥ १६३ ॥ तम्मिवि लद्धे कया-
इयाण गुणकारणाण भावाण । दुलहो समागमो भद्द ! भवजणजणियतोसाण ॥ १६४ ॥ तत्थवि अरिहा लग्गणहरो य
अन्नोवि बहुसुओ साहू । कहवि य जइ पाविज्जइ पन्नवओ सुद्धधम्मस्स ॥ १६५ ॥ पत्तेवि तम्मि सद्धा नो परिसुद्धा-
पयत्तए तत्तो । ता सव्वगुणुवलंभे जुत्तो धम्मुज्जमो काउं ॥ १६६ ॥ इहरा कप्पदुमसंगमंपि जह कोवि निप्फलं नेइ ।
भिक्खाजूयरमणपत्थणाए तह भोगसुहलुद्धो ॥ १६७ ॥ एसो जणो सुहाणेक्ककारणं लद्धुमेयगुणनियहं । मूलाओ निप्फ
लत्तं नेइ दुरप्पा तहाहि इहं ॥ १६८ ॥ कत्थइ पुरे कलिंगो आसी कुलपुत्तओ सभावेण । निद्धणचंगो निप्फलववायारो
सयलकालंपि ॥ १६९ ॥ एसोच्चिय सक्कारं सिरम्मि कइयावि अलभमाणो सो । जाओ लेक्खालक्खेहि तह य जूयासह-
स्सेहिं ॥ १७० ॥ परिसक्कमाणमरयवदेसो पीड पर परिवहंतो । निविन्नो इच्छंतो मरणंपि रइं अलभमाणो ॥ १७१ ॥
देसंतरसरणाओ पायं णास उवेइ दालिद्दं । इय चिंततो भुक्खाइ सो किलंतो परिभमंतो ॥ १७२ ॥ पत्तो तत्थ पएसे
जत्थेगो कप्पपायवो अत्थि । नियकुसुमसोरभुग्गारलुद्धफुल्लधयसणाहो ॥ १७३ ॥ गयणयलविसप्पिरडालजालसालंतस-
१.९९ घपरिणामो । घयछत्तचिंधमालाकयजणलोयणमणाणंदो ॥ १७४ ॥ संपाडियपणइजणब्भत्थणसमणंतरब्भुयपयत्थो ।

नाणाकुसुमंसुयमाइएहिं कयपीढसक्कारो ॥ १७५ ॥ निसुयमणेण जणाओ जह एसो कप्पपायवो कुणइ । सम्मं सेविज्जंतो मणिच्छियं इच्छियं झत्ति ॥ १७६ ॥ तो चिंतिउं पयत्तो जूयाओ ताव थूलभावाओ । हत्थग्गसंगहगयाओ मत्थयाओ सुहेणेव ॥१७७॥ वीणिज्जंति इमाओ लिक्खाओ पुण कहिंचि नो जेण । ता एयासिं जूयाभावं मग्गामि कप्पतरुं॥१७८॥ तत्तो गओ णईए ण्हाओ पुप्फाणमंजलिं भरिउं । पत्तो तरुणो तस्संतियम्मि तोसं परिवहंतो ॥ १७९ ॥ काउं पयक्खिणाइगमवणीतलमिलियमत्थओ णमिउं । भालयलनिहियकरकमलजुयलिओ विन्नवेइ जहा ॥ १८० ॥ तं भयवं ! कप्पतरू जहत्थनामा अहं तु दुक्खत्तो । ता तह कुणसु पसायं एयाओ जह सिरे लिक्खा ॥ १८१ ॥ जूयाभावेणं परिणमंति उज्झेमि जं सुहेणाहं । तक्खणमेव जहिच्छियभागी सो दुग्गओ जाओ ॥१८२॥ जह सो रज्जाइफले लद्धे कप्पदुमम्मि गयबुद्धी । जाओ दुहिच्चिय इमो तह धम्मपरंमुहो लोगो ॥ १८३ ॥ इय सवणसुहयमायण्णिऊण वयणं जिणेण पण्णत्तं । तक्खणमेव विरत्तो ललियंगो भवनिवासाओ ॥ १८४ ॥ पुत्तं ठवित्तु रज्जे महाविभूईए तस्समीवम्मि । उम्मायंतीसहिओ संजमगिरिसिहरमारूढो ॥ १८५ ॥ काऊण दुक्करतवं पज्जंताराहणाविहाणेण । ईसाणदेवलोए तियसत्तं दोवि पत्ताइं ॥ १८६ ॥ जाया उदारभोगा चिरकालं तत्थ अह चवित्ताण । धायईसंडे पुव्वविदेहे रयणावइपुरीए ॥ १८७ ॥ सिरिरयणाहणरवइ(देवी)कमलावईसणामाए । ससिपाणसुमिणसंसूइओ इमो गब्भभावेण ॥ १८८ ॥ उववण्णो पुण्णनिहाणमणह मह मासनवगपज्जंते । संजाओ तणओ लोयलोयणकमलायरदिणिंदो ॥ १८९ ॥ पिउणो य तम्मि काले सव्वच्चिय देवसेन्नसारिच्छा । सेणा आसि कयं तो णामं से देवसेणोत्ति ॥१९०॥ अहिगयकलाकलावो वरपुरफलिहोवमाणबाहु जुओ ।

पत्तो धम्महरण्णो निवासनयरं स तारुण्णं ॥ १९१ ॥ सा पुण वम्भार्यती वेयड्ढे उत्तराए सेढीए । मणिकुंडलम्मि णयरे मणिवइणो राइणो धूया ॥ १९२ ॥ मणिमालियाए भज्जाए चंदकंतामिहाणिया जाया । पत्ता जोव्वणमुम्माहकारणं तरु णलोयाण ॥ १९३ ॥ सो तेण सपरिएण सरयससिनिम्मलेण लोगम्मि । जाओ सलाहठाण खयराण भूयराणं च ॥१९४॥ तीए न कत्थवि नरे मणोहरम्मिवि निमाळिए रागो । ज णो जायइ, जणगाण तो मणो आउलीभूय ॥ १९५ ॥ ज जोव्वणवतीओ णारीओ भत्तुणा परिग्गहिया । सुहगस्स जंति जणे न अवहा ता कहं कज्जं ॥ १९६ ॥ एवं ताइं चिंताउराइं चिट्ठंति जाव ता कत्तो । निसुओ लोयमुहाओ जसयाओ देवसेणस्स ॥ १९७ ॥ तस्सवयणाणंतरमेव तीए पुव्विल्लभवसिणेहवसा । खीरजलहिव्व चंदोदयम्मि रागो समुप्पाडिओ ॥ १९८ ॥ तयणंतरमेव निए देहेवि न सठिइं कुणइ किंचि । उम्मुक्कफुल्लचंदणपमुहुत्तमवत्थुपरिभोगा ॥ १९९ ॥ परिसुन्नमणा आसामुहाइं सयलाइं सा निहालेंती । अरविरहियावि न कुणइ रई सया अन्नपाणम्मि ॥ २०० ॥ हिममलियनलिणदेहाए तीए वच्छत्थलम्मि तक्खणओ । णयणंबु सोसमिंतं कहेइ अंतोगय ताव ॥ २०१ ॥ कमलासंकाए मुहम्मि तीए भसलावली निवयमाणा । वारिज्जइ विरहहुयासधूमसरिसेहिं ससिएहिं ॥ २०२ ॥ मम बिंबसिरी मुसिया मुहेण एयाए इय विहियरोसो । अमयकरोवि ससहरो संजाओ तीए विसकिरणो ॥ २०३ ॥ परितावोवसमकए सज्जिज्जइ पल्लवेहिं जा सेज्जा । सावि हु दवग्गिजालावलिव्व देहं दहइ तीसे ॥ २०४ ॥ नाओ य कहवि विज्जाहराण लोगेण तीए अणुरागो । ते खिसिउमाढत्ता असमाणवरब्भुवगमाओ ॥ २०५ ॥ जहा । कत्थेसा तियसवहू सोहग्गोमाणणे पवीणतणू । भिप्पडिमगुणा मणुमाणमायणं खेयरजणस्स ॥ २०६ ॥ कत्थ पुण देवसेणो माणु-

समेत्तं नराहिवसुओवि । ता जायमिणं णायं विक्खायं जं जए सयले ॥ २०७ ॥ कह माणससरवररायहंसिया कणयप-
उमकयवासा । कह विट्ठाविट्टालियचंचुपुडो नाम धंखुत्ति ॥ २०८ ॥ एवं अणेगहा सा खिंसिज्जंतीवि णो जया चयइ । तं
पइ अणुरागं तो जाया चिंता पिउजणस्स ॥ २०९ ॥ जह एईए रागो तं पइ तस्साविमीए किं अत्थि । भावप्पेमपरि-
च्छणमायरओ जुज्जए काउं ॥ २१० ॥ तो लिहिओ पडिछंदो तीए सविसेससुंदरायारो । रयणवईए पुरीए विज्जाहरदार-
गेण तओ ॥ २११ ॥ काउं देसियरूवं नीओ समयम्मि चित्तकम्मस्स । मीमंसाए पयट्टाएऽणेगहा देवसेणस्स ॥ २१२ ॥
ढुक्कंतेसु अणेगेसु चित्तफलिहेसु मित्तसहिएण । तेण णिभालिज्जंतेसु तेसु सो तेण उवणीओ ॥ २१३ ॥ दिट्ठो दूरविया-
सियलोयणजुयलेण तेण तो झत्ति । जाओ सविम्हओ पुच्छियं च कस्सेरिसं रूवं? ॥ २१४ ॥ कहियं तेण जहेयं केणावि
सकोउगेण दिट्ठाए । कहमवि चंडालीए रूवं लिहियं मए लद्धं ॥२१५॥ तो सव्वंगं आलोइयम्मि रूवम्मि तम्मि सो जाओ
तक्खणमक्खित्तमणो सुन्नो व्व गहेण गहिओव्व ॥ २१६ ॥ भणियं खणंतराओ जह सोम! इमा जहा तए भणिया । तह
अन्नहावि होज्जत्ति सव्वहा सव्वमालवसु ॥ २१७ ॥ णूणं न हीणजाई रूवं न घडइ जमन्नहा एयं । णो अमयवल्लरी मारु-
यम्मि कत्थइ थले होइ ॥ २१८ ॥ अहवा जा वा सा वा होउ इमा एयविरहिओ णाहं । सक्केमि जीविउं ता कहेसु एईइ
निवसं तं ॥ २१९ ॥ एवं भणिए कुमरेण तिव्ववम्महपरायणमणेण । पेच्छंताणं सव्वेसिं तेसिं सोऽदंसणीहूओ ॥ २२० ॥
अह चिंतेइ कुमारो किमेस असुरो सुरो व खयरो वा । होज्जा अम्हं विम्हयमेवं काउं गओ सहसा ॥ २२१ ॥ नरवइणो
मणिवइणो सोवि य पासे गओ निवेएइ । वुत्तंतमपरिसेसं सविसेसं देवसेणस्स ॥ २२२ ॥ आणत्तो तेण तओ विचित्त-

विषया-
भ्यासे शु-
कोदाहर-
णम्–

माओ त्ति नाम पाइक्को । जइ भए ! देवसेणं आणेसु लहुं इह णयरे ॥ २२३ ॥ जं आणवेइ देवो त कालामिचि भणि-
ऊणं सो । तट्ठाणा अवसरिओ ओयरिओ गिरिसिरोहिंतो ॥ २२४ ॥ तम्मि समयम्मि कुमारो तीए उम्माहिओ गिहम्मि
रई । अलहंतो संपत्तो उज्जाणे णंदणमिहाणे ॥ २२५ ॥ जयकुंजरस्स धगओ उज्जाणं सपओवि आ नियइ । फलफुल्ल
समाउलमाउलेण मणसा तओ हत्थी ॥ २२६ ॥ अह महल्लदलायलिसालियम्मि एगम्मि चंदणतरूण । गहणम्मि संपविट्ठो
तग्गयुग्गारलुद्धमणो ॥ २२७ ॥ अइसंकडसणाओ न परिवारो पविट्ठओ तत्थ । किंतु परिक्खित्तं तक्खणेण तं सयओ
तेण ॥ २२८ ॥ एत्थंतरम्मि सो विषमायनामा विउवियि सरीरं । गयणगणग्गलग्गं तालतरुदीहभुयजुयलं ॥ २२९ ॥
कुंजरखधाओ महंधयारमुप्पाइउ समुक्खिवइ । नेइ य खणेण मणिकुंडलस्स नयरस्स उज्जाणे ॥ २३० ॥ णायमणेण अहो
ह केणावि कओवि कारणवसाओ । अवहरिओ तो इह किं करेमि अहवा निहालेमि ॥ २३१ ॥ एत्थं ठिओवि परिणाम-
मस्स विहियस्स इह वियक्कतो । जा चिट्ठइ ता राया विन्नायतदागमो सहसा ॥ २३२ ॥ पच्चुग्गमणनिमित्तं सपरिवारो
महाविभूईए । तूररवपूरियंबरकुहरो नयराओ नीहरिओ ॥ २३३ ॥ पत्तो तयंतिए देवकुमरसरिसं तयं निहालेंतो । मन्नइ
नियनयणाणं सहलं विहिणोवि निम्माणं ॥ २३४ ॥ अब्भुट्ठिओ य तेणावि सायरं पणमिओ य सप्पणयं । आभासिओ
सुयहुयं (तत्थ) तहा राइणा एसो ॥ २३५ ॥ नीओ णियम्मि गेहे जणगेणय गरुयगउरवसणाहं । उवयरिओ सयणा-
सणभोयणसंपाडणाईहिं ॥ २३६ ॥ निसुयं जणाओ अइगोवियपि अवहारकारणं तेण । जाओ सविम्हयमणो तब्भूयादंस-
णस्स कए ॥ २३७ ॥ कइयावि तेण नियमंदिरगणे सा चलंतिया विट्ठा । पुव्वविलोइयपडिछंदयाणुसारेण विन्नाया ॥२३८॥

जह सा एसा जं पुण जाइविहीणत्तणं तया तेण । कहियं तं मम मन्ने पडिबंधपरिच्छणणिमित्तं ॥ २३९ ॥ अणुकूलम्मि य दिवे तं नत्थि सुहं वराय जं एत्थ । ण घडइ मणोरहाणवि अगोयरा जं इमा दिट्ठा ॥ २४० ॥ ता कइया सो होही दिवसो पाणिग्गहेण एईए । होहामि कयत्थो अमयकुंडवुड्डोव्व जम्मि अहं ॥ २४१ ॥ एमाइचित्तचिंतासंताणसमुल्लसंतसंतोसो । जा चिट्ठइ ता राया सयमेव समागओ भणइ ॥ २४२ ॥ कुमर! मम चंदकंता धूया एसा निसामिऊण गुणे । उम्माहिया तुह कए वोलावइ वासरे कहवि ॥ २४३ ॥ ता किज्जउ पसाओ वीवाहिज्जउ इमा कए एवं । पडिपुण्णचंदमंडलजोगो संपज्जइ निसाए ॥ २४४ ॥ एवं वहुप्पयारं पडिवज्जाविय दिणे पसत्थम्मि । विहिओ वीवाहो खयरसुंदरीविहियमंगलो ॥ २४५ ॥ सयलिंदियाणुकूला सुहमूला जणियसत्तुसिरसूला । जाया विउला भोगा तेसिं अइसइयसुरलोगा ॥ २४६ ॥ एत्तो य जणा णिसुयं जणणी जणओ य मह ममं विरहे । तद्दिणमेव विलावे अकरिंसु इमेरिससरूवे ॥ २४७ ॥ किं तं सुरेण असुरेण खेयरेणं व वच्छ! अवहरिओ । अनिमित्तवेरिणा दारुणाइं दुक्खाइं देंतेण ॥ २४८ ॥ मोत्तूणमसरणाइं अम्हे उच्छंगसंगदुल्ललिओ । कत्थ गओसि महायस! पुणोवि नियदंसणं देसु ॥ २४९ ॥ पुत्त! तव पेमपरवसमणेहि न कयावि अविणओवि कओ । भणियममणोरमं ते ता कत्तो इय विरत्तो सि ॥ २५० ॥ अमओवमेहिं वयणेहिं सवणजुयलं सुहावसु पुणोवि । किमकुसलसंकिराइं तमुवेक्खसि अम्ह हिययाइं ॥ २५१ ॥ नियवंसनीरहिसामिं गुणरयणनिहिं हरंतएण तुमं । विहिणा निहिमाद्दंसिय नयणुप्पाडो कओ अम्ह ॥ २५२ ॥ भुवणोदयगिरिसिहरारूढेणमुच्चयं पवरेण । सूरेण तए रहिया अम्ह दिसो तिमिरभरियव्व ॥ २५३ ॥ विभवस्स सुहस्स तहा जसस्स तं अम्ह केवलो हेऊ ।

दूर गयम्मि पइ वच्छ! सयमवहत्थियं झत्ति ॥ २५४ ॥ एवं सोउं जणगाण वसणमइदारुणं समुप्पण्णं । उत्ताणमणो जणगाण संगमे तक्खणा जाओ ॥ २५५ ॥ परिभावियं च मज्झं किमिमिणा भोगेण लद्धपसरेण । जम्मि पसरुट्ठियाण न दंसणं जणयपायाणं ॥ २५६ ॥ ता जुज्जइ मे गंतुं विलंबरहियस्स जणगपासम्मि । एवं चिंतासागरमज्झगओ चिट्ठई जाव ॥ २५७ ॥ लद्धो कहवि मणोगयभावो विज्जाहराहिनाहेण । भणिओ कुमर! अजाणियवुत्तंतो तं इहायाओ॥२५८॥ मन्ने अईव महई अधिई जणगाण वट्टइ मणम्मि । ता नियदंसणसोक्खं काउं सुह जुज्जई तेसिं ॥ २५९ ॥ ज आणवेह तुम्मे इय पडिवज्जिय अणेगलोगाण । विज्जाहराणमणुगयमग्गो नयराओ नीहरिओ ॥ २६० ॥ गयणदुमकुसुमं पिव मईतमेगं विमाणमारूढो । चारणसहस्सपरिगिज्जमाणससिसिहरजसपसरो ॥ २६१ ॥ वज्जंतचित्ततूरारवोहवहिरियनहंगणो पत्तो । पिउणगरासन्ने ऊसुगो य जणगावलोगकए ॥ २६२ ॥ नयरजणेण सुदूराउ पुवमालोइयं विमाणं त । अनिलं-दोलियधयवडमालासालंतसिहरग्गं ॥ २६३ ॥ निसुओ य चारणाण सिणिद्धकंठाण जयजयारावो । कण्णाणममयधारा घोरणिसरिसो इमेरिसओ ॥ २६४ ॥ जयइ रयणिनाहो भूमिनाहो महीए, सयलणरवईण सेहरत्तं पवन्नो । इय सहइ पवित्तो जस्स पुत्तो सुकित्ती, सुहयजणपहाणो देवसेणाभिहाणो ॥ २६५ ॥ जा ऊससियमणोरहमालो लोओ खणं निवे-एइ । कुमरागमणं ता झत्ति रायभवणम्मि सो पत्तो ॥ २६६ ॥ अब्भुट्ठिओ मणागं जणएण पमोयपुलयकलिएण । अंसु-जलधोरणी सिच्चमाणवच्छत्थलेण तओ ॥ २६७ ॥ संभमवसा महियलमिलतसिरसेहरेण कुमरेण । पणिवइओ तेणवि सो सवंगालिंगिओ य कओ ॥ २६८ ॥ तयणतरं च मडुया वहुमुलवुगुलठइयमुहकमला । पणमइ पाए रत्तो ईसिं दूरट्ठिया

संती ॥ २६९ ॥ आलोइयसुयवयणो खणमेगं निब्बुइं लहेऊण । वाहरइ वच्छ! पेच्छसु जणणी जं ऊसुआ सुवहुं ॥२७०॥
संजोइयकरकमलो भणाइ जं आणावेइ मं ताओ । तप्पायपणामपुरस्सरेण संपट्ठिओ विहिणा ॥ २७१ ॥ वहुदिणविर-
हेण तणूकयदेहं खामपंडुरकरोलं । जम्मंतरपत्तं पिव पासइ जणणिं पढमयाए ॥ २७२ ॥ तो निययदंसणाओ धाराहय-
नीवकुसुममालं व । तक्खणमेव विहसियं अंगम्मि णिए अमायंती ॥ २७३ ॥ पणमइ वहूसमेओ सावि य आसीसमेरिसं
देइ । जह पुत्त! पव्वयाऊ भव तं वहुयावि अट्ठसुया ॥ २७४ ॥ परिवारनिवेइयसव्ववइयरो अच्छिउं खणं एक्कं । जणग-
निरूवियपासायमागओ सो सुहं वसइ ॥ २७५ ॥ लद्धं च तेण रज्जं कमेण सव्वा मही वसीहूया । पलयानलतुल्लपयावप-
हयपरपक्खरुक्खेण ॥ २७६ ॥ विज्जाहरोवणीएहिं फुल्लगंधाइएहिं पइदिवसं । पच्चग्गेहिं पयट्टइ भोगो सिरिचंदकंताए
॥ २७७ ॥ एवं वच्चइ कालो अइनिविडसिणेहनिगडगढियाण । सुमिणम्मि सुहपसुत्ता अहन्नया सा नियच्छेइ ॥ २७८ ॥
कप्पदुमं मणोरमफलकुसुमसमूहनमिरसोहग्गं । गेहंगणे समुट्ठियमइनिद्धदलं सुहच्छायं ॥ २७९ ॥ कहियं पइणो सव्वं
सुमिणसरूवं पलावियं तेण । नियकुलकप्पदुमसन्निहस्स पुत्तस्स लाभेण ॥ २८० ॥ साहिगनवमासंते जाओ पुत्तो पइ-
ट्ठियं नामं । कुलकप्पतरुत्ति कमा पत्तो तारुण्णयं एसो ॥ २८१ ॥ कइयाइ पडिच्चारगपमायदोसाओ अहिणवाइं लहुं ।
भोगंगाइं न पत्ताइं फुल्लफलगंधमाईणि ॥ २८२ ॥ परिवासिएहिं विहिओ सिंगारो तीए चंदकंताए । सो अच्चंतमणोरम-
रूवो जाओ न जं तेण ॥ २८३ ॥ विहिओ सहीजणेणं उवहासो वल्लहा न तं पिउणो । जं एवं परिहाणी भोगंगाणं कया
तुज्झ ॥ २८४ ॥ जायं च तक्खणाओ वेरग्गं ही पियावि कह मज्झ । जाओ सिणेहसुन्नो मन्ने अन्नंपि इय होही ॥२८५॥

जं अणगाओ को नाम होज्ज पेमाल्लुओ जणे अन्नो । अइ सोवि नेहरहिओ मज्झे ता सुसमेय जय ॥ २८६ ॥ इय चिंत-
चिंतणाहिं विहडियमोहा जया निवेणेसा । दिट्ठा पेमपिसाओ नट्ठो तस्साचि विसएसु ॥२८७॥ तत्तो सयलंपि जयं निभा-
लियं तेहिं बालओयाण । धूलीहरसरिसं पयणचलियधयवडसमाण घा ॥ २८८ ॥ एवं संसारविरत्तमाणसाणं वयति जा
वियसा । विउलजसो नामेणं संपत्तो ताय तित्थयरो ॥ २८९ ॥ विणयरविंबागारेण धम्मचक्केण भूरि भासंतो । दूरगल-
त्थियतिमिरेण अगओ चंकमंतेण ॥ २९० ॥ तह फालिहेण सिंहासणेण अइरुइरपायवीढेण । उयरि नहगणचंदाणुका-
रिणो छत्ततियगेण ॥ २९१ ॥ विज्जुपुंजुज्जलहेममइयनवपउमगब्भकयचलणो । बहु तियसकोडिपणओ वलंतसियचा-
मरुप्पीलो ॥२९२॥ पलयघणगहिरदुंदुहिभकारारायवहिरियदियंतो । सग्गं पिय पच्चक्खं अययारिंतो महीयलए ॥२९३॥
कहिओ य पउत्तिनिवेयगेहिं पुरिसेहिं देव ! अज्ज । तित्थाहिवो इह पुरे समोसढो विउलजसनामा ॥ २९४ ॥ सवि-
म्हिसारमेसो विणिग्गओ तस्स वंदणनिमित्त । पचविहाभिगमजुओ पत्तो तप्पायमूलम्मि ॥ २९५ ॥ कहिओ य तेण धम्मो
जह जम्मो माणुसो इमो दुलहो । नो बोलीणमिहावं विणियत्तइ तियसपहुणोवि ॥ २९६ ॥ जीवियसारा नीरोगयाइ अइ-
चंचला, सिणेहपरो । नियकज्जपरवुद्धी सयलोवि इमो सयणलोओ ॥ २९७ ॥ चिरियपि धम्मविसय नो नियय ता
लहिउमियमित्तो । जुज्जइ सम्म धम्मुज्जमेण सहलत्तमाणेउं ॥ २९८ ॥ एय सुणित्ताण जिणस्स वाणिं, समघदोसाण
कयप्पहाणिं । सयस्स संगस्स वियज्जणेण समुट्ठिओ सघययाइं घेत्तु ॥ २९९ ॥ भणाइ एवं जह नाह ! लोओ एसो पलि-
त्ताल्य तुलरूवो । नेच्छामि एत्थं परिसठिउ ज समंतओ दुक्खपरपरेह ॥ ३०० ॥ ता जाव पुत्तं निययम्मि रज्जे ठवेमि

ता तुम्ह पयाणमूले । गिण्हामि दिक्खं कयमोक्खसोक्खं एवं कुणेहत्ति जिणो भणाइ ॥ ३०१ ॥ तत्तो पुत्तं ठावइत्ता पयम्मी, रज्जे सज्जो चंदकंताए जुत्तो । गेहा कारामंदिराउव्व सम्मं संविग्गेणं नीसरेई मणेण ॥ ३०२ ॥ पढिओ जिणपण्णत्तो सिद्धंतो भाविओ चरित्तेण । चित्तेहिं तवोकम्मेहिं तह चिरं सोसिओ अप्पा ॥ ३०३ ॥ अच्चंतविसुद्धेणं वेयावच्चेण निच्चरूवेण । बहुगच्छउवग्गहहेउणा तहा निउणरूवेण ॥ ३०४ ॥ निज्जरियकलुसकम्मो समुवज्जियबहुलपुन्नपब्भारो । सो जीवियावसाणे बंभम्मि सुराहिवो जाओ ॥ ३०५ ॥ सा उण तस्सामाणियदेवत्ताए तहिं चिय महिड्ढी । जाया तस्स निरंतरमाणंदममंदमुवणंती ॥ ३०६ ॥ सो बंभाइयसेसो णिच्चं सिद्धालएसु विविहाओ । महिमाउ कुणंतो नेइ कालमाकालसुद्धमणो ॥ ३०७ ॥ तह जिणवराण भरहे एरवयम्मी महाविदेहम्मि । जे कल्लाणाण दिणा तेसु महामहपरो जाओ ॥ ३०८ ॥ तह जे महामुणी तेसु निच्चतवकारिणो निहयरिउणो । अइसयणाणपहाणा तप्पूयाकरणनिरयमणो ॥ ३०९ ॥ जे जे जत्थ गुणेहिं खीरोयहिणीरणिम्मलतरेहिं । वट्टंति ताण गुणसंकहाए दूरं च तूसंतो ॥ ३१० ॥ दस सागरोवमाइं अच्छित्ता तत्थ तक्खए जाए । धाईसंडे पुव्विल्लमंदरासन्नविजयम्मि ॥ ३११ ॥ अमरावईपुरीए आसी सिरिसेणणामगो राया । रायन्नचक्कचूडामणिकिरणच्छुरियपयपीढो ॥ ३१२ ॥ तस्स य देवी देविव्व दिव्वलायन्नपुन्नसव्वंगी । आसि सुजसाभिहाणा कोइलकुलकोमलालावा ॥ ३१३ ॥ तीए उयरम्मि जाओ नियच्छई सा तओ वरे सुमिणे । गयवसहसीहमाई पडिबुद्धा भत्तुणो कहइ ॥ ३१४ ॥ सोवि य नियबुद्धीए पुत्तं रज्जोचियं फलं कहइ । एवं भवउत्ति परेण पणयजोगेण सा भणइ ॥ ३१५ ॥ पत्ते पभायसमए निमित्तए अट्ठ सुमिणसत्थण्णू । आकारेइ पणायं अच्चइ कुसुमाइदाणेण ॥ ३१६ ॥

पुच्छइ ते सुमिणाणं पयसिं किमिह महं फलो होही । ते भीमसियसत्था सुवित्तत्था संगया बेंति ॥ ११७ ॥ देवी देव ! नवण्ह मासाणं किंचि साइरेगाण । पुत्त जणिही हीरंय विक्कमक्केतभूचक्क ॥ ११८ ॥ परिणामे सो चक्की नयनिहियविणि-ओगफलियसयलिच्छो । सोळसजक्खसहस्सेहिं रक्खिओ मच्चलोगपहू ॥ ११९ ॥ अहवावि भत्तिपणमंततियसबहुसीस-कुसुमदामेहिं । ओमालिज्जंतकमो नियमा तित्थाहिवो होही ॥ १२० ॥ संमाणिया सुमहुय विसिपयाण्णेण तो गया ठाणं । णियपं निमित्तिया ओ जाओ य सुओ स समयम्मि ॥१२१॥ दिन्नं पियंकरोत्ति य णामं सयस्स जं पियं जायं । जायम्मि तम्मि वसुहामंडलमंडणसमाणम्मि ॥ १२२ ॥ सा य पुण चंदकंताजीवो मतिस्स सुमइनामस्स । तत्थेय पुरे जाओ पुत्त त्ताए पवित्तगुणो ॥ १२३ ॥ मइसागर इय नामं तस्स कयं जोयणं कमा पत्तो । तो दोवि मंतिरायण्णनंदणा पोढपेमपरा ॥ १२४ ॥ काले किल केयइए योलीणे भूवई य सिरिसेणो । पलियकलियं निय सिरमादरिसतले निभालेइ ॥ १२५ ॥ तक्खणमेव स चिंतेति एवमेसो निओवि जइ देहो । पडिवज्जई विगार को नामन्नो धुवो होही ? ॥ १२६ ॥ ता सयमिण जलबुब्बुयव दिट्ठं तहा विणट्ठं च । मइमंतस्स पसत्ती न जुज्जए काउमेयम्मि ॥ १२७ ॥ तहा हि । जग्गति संपयासु विव-ड्डए दूरदुक्खपयवीओ । निच्चं मच्चू तह जीवियम्मि आसाण मूलम्मि ॥ १२८ ॥ पियपुत्तकलत्ताईण सगमो दुस्सहो विओ-गोवि । परिजज्जरभावकरी जोयणलच्छीए एत्थ जरा ॥ १२९ ॥ जह गोवालो गोयग्गपालणे इह लहेइ नियवित्तिं । तह छट्ठंसं राया जणलाभाओ परिलहतो ॥ १३० ॥ पुहवीए पालणाओ निग्धंतकज्जचिंतणादुक्खिओ । किंकरसमोवि मन्नइ अप्पाण णायगं मूढो ॥ १३१ ॥ नाहत्तणमयमत्तो जीयो त किंचि कम्ममायरइ । जेण कलुसीकयप्पा पावइ पावाई

विषया-
भ्यासे शु-
कोदाहर-
णम्—

ठाणाइं ॥ ३३२ ॥ वंधुं पियरं तह मायरं च वहुनेहनिब्भरंपि नरो । लुद्धो मुद्धो विहलेइ दूरमवगणियवयणिज्जो॥३३३॥ जह चुल्लीओ अन्नस्स कारणा कोवि कड्ढइ करेहिं । जलणं स डज्झइ च्चिय तह य इमो परियणनिमित्तं ॥ ३३४ ॥ कुण-माणो पावाइं हिंसाईयाइं विविहरूवाइं । पावफलमप्पणच्चिय परिभुंजइ निच्छया ताव ॥ ३३५ ॥ धी धी भोगा धणमवि धीधी इंदियसमुब्भवं सोक्खं । धीधी पियसंजोगो धीधी एसो परियणोवि ॥ ३३६ ॥ जं एएसु पसत्ता सत्ता पत्ता पम-त्तचरियाइं । पावंति दुहाइं दुत्तराइं नरगाइरूवाइं ॥ ३३७ ॥ ता जुत्तो मे काउं कुसलारंभो भवा विरत्तस्स । जं दुलहो संजोगो मणुयत्तणसुकुलमाईणं ॥ ३३८ ॥ एत्थंतरम्मि उज्जाणपालगेणं नरेण विन्नत्तो । जह देव! तुहुज्जाणे समोसढो सिरिधरो सूरी ॥ ३३९ ॥ पुलयंकुरियसरीरो हरिसाओ सुणिय वयणमेयस्स । चिंतइ अहो! अपुवो सुहोदओ मज्झ संजाओ ॥ ३४० ॥ कत्थेसा मम चिंता कत्थेसो गुणनिही मुणी पत्तो । मोत्तु विलंवं जमुचियमेयस्स खणस्स तं काहं ॥ ३४१ ॥ तो सयलपरियणजुओ तक्खणमब्भुज्जओ तयंतम्मि । गंतुं कमेण पत्तो ससंभमं वंदिउं विहिणा ॥ ३४२ ॥ जाओ कमेण चक्की नियचक्ककमियसयलमहिवलओ । नवनिहिवई चउद्दसरयणपहू पहूयगुणो ॥ ३४३ ॥ चक्कं फुरंतक-रपहकरेण वित्थरियरोमविवरेण । नज्जइ निज्जियतेओ रविव्व सेवत्थमिहं पत्तो ॥ ३४४ ॥ तरुणतमालदलाभो तस्सासी वेरिसीसनिस्सासी । जेण पयासियजिब्भो जमोव्व सेवापरो भाइ ॥ ३४५ ॥ धम्मजलपंसुवारणमायववारणमहोवरिं तस्स । नज्जइ सेवाए कए सिरीए कयपंकयं ठवियं ॥ ३४६ ॥ नइजलतरणाईसुं लद्धुवओगं सयावि दुग्गेसु । चम्मरयणं समु-ब्भूयमस्स संपुन्नपुन्नस्स ॥ ३४७ ॥ तह उद्दंडो दंडो गिरिखंडणपमुहकज्जदुल्ललिओ । मुंचंतो करनियरं नहमंडलमंडणं

जाओ ॥ ३४८ ॥ विसकरकरागोयरतिमिरभरुद्धारघोरसामत्था । करमावेव गया सइ चंदकला कागिणी तस्स ॥३४९॥ जाओ सिरीसिरोमणिसारिच्छो अह मणी फुरियकिरणो । नयमेहनीलतमसारमजणे उग्गमाहप्पो ॥ ३५० ॥ तग्गरिमगंजिओ इय पणओ नीलो गिरी गओ तस्स । चलमाणचारुचामरविराइओ संदमाणमओ ॥ ३५१ ॥ अक्खलियगई चलयं मणजवणो अह तुरंगमो तुंगो । धाओ इय सेयत्थं संजुओ तस्स पुण्णेहिं ॥ ३५२ ॥ वेरिभयाणमभूमी भूमी सूरत्तणस्स पवरस्स । सेणाहिवो पराभूयभूरिसूरो समुब्भूओ ॥ ३५३ ॥ तह दाणवमाणवविहियवसणसंतिक्खमेक्कसाविजुओ । जाओ पुरोहिओ हियनिमित्तसयणत्थमेयस्स ॥ ३५४ ॥ तक्कालामिलसियतियसनाहगेहाणुकारिभवणकरो । अह वड्ढई यिवहियमाहप्पो विस्सकम्मसमो ३५५ ॥ चिंताणुवायपवयववहारो सामिगेहकज्जपरो । जोगाधारसुकुसलो अहेसि गाहावई तस्स ॥ ३५६ ॥ सव्वंगउग्गलक्खणलक्खं पइचित्तरंजणे दक्खं । रम्मं रामारयणं रयणपहारजणेदण्णं(?) ॥ ३५७ ॥ पडुयनिही समप्पेइ तस्स अहकालमक्खलियक्कमाओ । सालिजवाईयाओ धन्नाओ सव्वजाईओ ॥ ३५८ ॥ कुंडलतिलयंगयअंगुलिज्जमणिमउडवारहाराई । विविहप्पयारविही सपज्जइ पिंगलनिहीओ ॥ ३५९ ॥ सोरभभरभरियदिसं सयोइयमुज्जलं फुरतदलं । मंदारपमुहमल्लं वम्मेल्लइ कालगनिहीओ ॥ ३६० ॥ वियरइ तस्सासंसं सव्वनिही सयणसुहयराराव । विविहं आवज्जविहिं मणोज्जमणवरयचअंतं ॥ ३६१ ॥ णाणाविभत्तिकलियाइ तस्स चीणंसुगाई वत्थाइं । आमयहराई पउमो निही निसिहं वयणमेइ ॥ ३६२ ॥ उउतंवतारमणिकचणाई घडियं गिहे जमुयगरणं । तं तस्स महाकालो निही निहित्त सया कुणइ ॥ ३६३ ॥ सारवरवारितोमरसरचक्कमुसुंढिभिंडिमालाई । पहरणगणो रणसहो माणयगाओ समुट्ठेइ ॥ ३६४ ॥

नेसप्पाओ सयणासणाइं सुकुमालफंसकलियाइं । तस्स तणूनिव्वुइसाहगाइं बहु भत्तिजुत्ताइं ॥ ३६५ ॥ सवरयणामयाओ निहिणो निहणं कहिंचि अलहंतो । सबोवि वंछियत्थो सिज्झइ तस्सुग्गपुन्नस्स ॥ ३६६ ॥ वीयं जीयं पिव तस्स चारुणो मंतिनंदणो जाओ । विस्सासठाणमेकं निक्कित्तिमनिविडपेमपयं ॥ ३६७ ॥ बत्तीससहस्सा सुंदरीण सुंदेररयणखाणीण । रिउकल्लाणमिहाणाण तस्स जायाण संजाया ॥ ३६८ ॥ जणवयकल्लाणिगणामिगाण तह एत्तियाण अन्नासिं । जाओ पई महेलाण हीलियामरबहुगणाण ॥ ३६९ ॥ सोऽणेगखेडकबडमडंबगामागराइसंकिन्नं । भुंजित्ता तो सुबहुं पुबाणमणेगलक्खाइं ॥ ३७० ॥ अह अन्नया सिवंकरनामा अरिहा समोसढो तत्थ । तस्स पउत्तिनिउत्तेहिं झत्ति पुरिसेहिं विन्नत्तो ॥ ३७१ ॥ देव! तुहुज्जाणे अज्ज सयलजगजीववच्छलो भयवं । संपत्तो तिजयसिरिं सज्जो एत्थं समच्छेंतो ॥ ३७२ ॥ अद्धतेरसलक्खे तक्खणमेयाण सो सुवन्नस्स । दावेइ वित्तिदाणं एत्तियकोडीओ पुण तोसा ॥ ३७३ ॥ रइयम्मि समोसरणे समागए देवदाणवसमूहे । संतेउरो सपुत्तो सपरियणो निग्गओ स पुरा ॥ ३७४ ॥ अभिवंदिओ य सामी निसामिओ मुक्खसाहगो धम्मो । तक्कालमेव उल्लसियबहलभावो भणइ एवं ॥ ३७५ ॥ भयवं! सचिवसुओ मे किमेस रज्जस्सिमस्स मज्झम्मि । दूरं मणप्पिओ भाइ भयवया भासियं तत्तो ॥ ३७६ ॥ जह एत्तो जम्मे अट्ठमम्मि तुह कीरभावभाइस्स । एसो आसि कलत्तं कहिए एमाइवुत्तंते ॥३७७॥ जायं जाईसरणं दढमारूढो मणे स वेरग्गं । विन्नवइ भुवणभाणुं जोडियकरसंपुडो एवं ॥३७८॥ भयवं! तुह पयमूले मूले सयलाण पत्थियत्थाण । इण्हिं गिण्हामि वयं परं सुयं ठाविउं रज्जे ॥ ३७९ ॥ तो भगवयावि भणियं णो पडिबंधो खमो इहं काउं । जं उत्तमाण मोक्खं मोत्तूण न पत्थणिज्जंति ॥ ३८० ॥ निययम्मि

विषयाभ्यासे शुकोदाहरणम्—

पयम्मि पइट्ठिऊण पुत्त पणिट्ठसंजोगो । गिण्हइ वयं सुविम्हयहेऊ सबस्स भुयणस्स ॥ १८१ ॥ सोवि य तस्स वयस्सो सममेय पवज्जए वय सम्म । कालेण केवलं पाविऊण पत्ता दुवेवि सिव ॥ १८२ ॥ विसयब्भासवसाओ पइजम्मं खीयमाणमोहमला । यहुंतकुसलकिरिया इय मोक्खपसाहगा जाया ॥ १८३ ॥ इति ॥

संग्रहगाथाक्षरार्थः;—शुकः कश्चिद्धूतमञ्जरीभिः कृतजिनप्रतिमापूज आसीत् । तस्य च मरणमभूत् । स च राजपत्न्याः कुण्डलस्वप्नसूचितः पुत्रो जातः । तथा तस्य जन्मनि नालनिखननार्थं भूमौ खन्यमानायां निधिरुद्घटितः तस्य निधिकुण्डल इति नाम कृतम् । कलाश्च गृहीताः । यौवन प्राप्तः । स्त्रीषु नो रागः संभूतः ॥ ९७४ ॥ इत्येव शुकिकाया अप्यन्यत्र नगरान्तरे राजदुहितुर्जातायाः सत्या न नैवापरपुरुषे कश्चिदपि रागः समभूत् । मुक्त्वैकं समाकर्णितासाधारणगुणं निधिकुण्डलमिति । गोपितश्च तया निजोऽभिप्रायः । ततो गुरुजने चिन्ता सवृत्ता । मंत्रिणो ज्ञाने पुरुषानुरागविषये जाते सति वृद्धयाश्चरिकारूपाः सर्वत्र प्रहिताः । नामादि च नामस्थानरूपादिलक्षणं प्रतिच्छन्दकारूढं राजपुत्राणां दर्शितं तस्याः ॥ ९७५ ॥ इतरस्यापि निधिकुण्डलस्य स्वस्वप्ने दृष्टायां तस्यां रागोऽभूत् । तस्यास्तु तत्कीर्तिसमाकर्णनेन रागः सम्पन्न एवेत्यपिशब्दार्थः । मिथः परस्परम् । इति च्छन्दःपूरणार्थः । चित्रे प्रतिबिम्बरूपे विषयभूते दर्शनाज्ज्ञाने सम्पन्ने सति परण कन्यकायाः । ततो लाभः संवृत्तः । विवाहार्थं गमने निधिकुण्डलस्याटवीमध्येऽपहरणं सम्पन्नम् । इति प्राग्वत् ॥ ९७६ ॥ मन्त्रार्थिना कापालिकेन हृता पुरन्दरयशा घातार्थमण्डले निवेशिता । अत्रान्तरे तस्या दर्शनं निधिकुण्डलस्य सञ्जातं, मोक्षश्च तस्याः कृतः । गमनं च श्वशुरगृहे । वीवाहो वृत्तः । भोगा लब्धाः । अन्यदा पितृवधः सम्पन्नः ।

लब्धराज्येन च निधिकुण्डलेन चैत्यभुवनमकारि । तीर्थंकरसमीपे दीक्षा प्रतिपन्ना ॥ ९७७ ॥ ततः सौधर्मे देवतयोत्पन्नस्य तस्य कलत्रस्य भोगाः संवृत्ताः । च्यवनं च तस्मात् । जातश्च नृपसुतो ललितांगनामा । कलाग्रहो वयश्च सम्पन्नम् । इतिः प्राग्वत् । इतरा पुरन्दरयशा नरेन्द्रदुहिता समजनि । स्वयंवरो विहितः तत्रागमनं वहूनां राजपुत्राणाम् ॥ ९७८ ॥ मिलितेषु च राजपुत्रेषु चतसृषु कलासु पृच्छा विहिता । कथमित्याह—ज्योतिषविमानधनुर्गरुडेषु, चः पूरणार्थः, विशेषो यस्यास्ति स मां परिणयतु । ततो धनुर्विद्यायां ललिताङ्गे सातिशये जाते रागस्तस्याः प्रकटीवभूव । अत्रान्तरे मदनोत्थानादतितीव्रमन्मथोद्रेकलक्षणात् केन विद्याधरेणोत्पत्य सहसा तस्या अपहरणं च कृतम् ॥ ९७९ ॥ ततो ज्ञानं विद्येशस्य ज्योतिषिकस्य समभूत्, यथाऽसौ जीवति, अमुत्र स्थाने सङ्गोपिताऽऽस्ते । ततो विमानघटना विमानविद्याविदा नरेन्द्रेण कृता । ततो ललिताङ्गेन धनुर्विद्यया विद्याधरं जित्वा आगमः तस्याः कृतः । सा चागता अहिना दष्टा जीविता च गारुडवेदिना । ततः पितृचिन्ता कथमसौ वीवाहितव्या । ततस्तया शासनं कृतं ज्वलनकरणेनाग्निप्रवेशलक्षणेन यज्जन्मान्तरं तस्य या विभाषा प्रज्ञापना तद्रूपम् ॥ ९८० ॥ ततो ललिताङ्गस्याभ्युपगमः संवृत्तः । ततो ज्वलने प्रज्वालिते चिताभ्रंशं कृत्वा पूर्वखातया सुरङ्गया निर्गत्य ऊढा सा तेन । इतिः प्राग्वत् । पित्रोस्तोषः संवृत्तः । प्रज्ञापना च शेषाणां कृता यथा कथमेकाऽनेकैः सह परिणाय्यते । भोगा जाताः । कदाचिच्छरदभ्रोपलम्भः संवृत्तः । तत्र तद्विषया चिन्ता । निर्विण्णयोश्च तीर्थंकरसमीपे दीक्षा सम्पन्ना ॥ ९८१ ॥ ईशानदेवलोके ततो जन्म भोगाश्च । तत्र च्यवनम् । ततो राजसुतो देवसेननामा जातः । कला गृहीताः, वयस्वांश्च संवृत्तः । एषा उन्मादयन्ती विद्याधरदारिका चन्द्रकान्ता नाम

जाता । तस्या श्रवणादिना गुणाकर्णनाद्विना रूपेण देवसेने तत्र रागो जातः ॥ ९८२ ॥ 'विज्जाहरसिसा माणुसो'त्ति 'अणियत्तणे असमगो य' इति ततस्तस्यास्तद् गोचरे रागेऽनिवर्त्तमाने विद्याधरैः सिसा प्रारब्धा, यथा—मानुष आकाशगमनादिलब्धिविकलो नरः, असमकश्च विभवादिभिरसदृशोऽस्याः पतिश्चेतसि वर्त्तत इति । तत्र प्रतिच्छन्दके चण्डालीति नाम स्थापयित्वा तस्या रूपं दर्शितं, तस्मै तथापि 'राग निवत्ताए वीवाहो' इति रागे नृपेण ज्ञाते वीवाहः कारितः ॥ ९८३ ॥ भोगो भूमिचरनगरगताया अपि तस्या विद्याधरसाधनैर्विद्याधरसत्कैः पुष्पताम्बूलवस्त्रादिभिः पित्रा सम्पाद्यमानैर्भुक्तः । ततो नो एकदा प्रतिचारिकाप्रमादात् प्रत्यग्ररूपाणि पुष्पादीनि सम्पन्नानि, तदा 'मिलाणा' इति म्लानादिभिः पुष्पप्रभृतिभिर्भोगः । ततो सखीहासाद् यथा त्वं न पितुर्गौरव्या, कथमन्यथेयं पुष्पादीनामवस्थेति संवेगोऽर्हदागमनं च । निष्क्रमणं जातमिति ॥ ९८४ ॥ महेन्द्रो ब्रह्मलोकप्रभुर्भूतो, भोगाश्चयवनम् । ततो राजसुतः प्रियङ्कर इति नामा । स च चक्रवर्त्तित्वं प्राप्त । अस्याश्चन्द्रकान्ताया मन्त्रित्वम् । अतिशयप्रीत्या परस्परं चिन्ता जाता नूनमावयोः कश्चिज्जन्मान्तरगतस्नेहानुबन्धः समस्तीत्येवंरूपा ॥ ९८५ ॥ अर्हदागमे पृच्छा प्रवृत्ता । शिष्टे भगवता संवेगो जातः । ततः 'चरण'त्ति चरणपरिणामः । धृतिः पूर्ववत् । ततः प्रव्रज्या दीक्षा गृहीता । तस्या च चित्राभिग्रहपालना । ततः श्रेणी क्षपकश्रेणीलक्षणा, ज्ञान च केवललक्षणं, सिद्धिश्च सर्वकर्मोपरमलक्षणा वृत्तेति ॥ ९८६ ॥

॥ समाप्तं चेदं विषयाभ्यासगतं शुकोदाहरणमिति ॥

भावब्भासाहरण णेयं अच्चंततिव्वभावोत्ति । णिव्वेया संविग्गो काम णरसुंदरो राया ॥ ९८७ ॥

अथ भावाभ्यासोदाहरणं ज्ञेयमत्यन्तमतीवतीव्रभाव उत्कटपरिणामः। इतिः पूर्ववत्। निर्वेदात् स्वयमेव विहितास-मंजसव्यापारोद्वेगरूपात् संविग्नो मोक्षाभिलाषुकः काममत्यर्थं नरसुन्दरो राजा ॥ ९८७ ॥

भावाभ्या-सेनरसुन्द-रज्ञातम्—

अथैतद्वक्तव्यतामेव संगृह्णन् गाथासप्तकमाह;—

णगरी उ तामलित्ती राया णरसुंदरो ससा तस्स। बंधुमई परिणीया अवंतिरण्णा विसालाए॥ ९८८॥

अइरागपाण वसणे मंडलणास सचिवऽण्णठावणया। मत्तपरिट्ठावणमुत्तरिज्जलेहो अणागमणं॥ ९८९॥

मयविगम लेह कोवे देवीविण्णवण तामलित्तगमो। उज्जाणरायठावण देविपवेसे णिवागमणं॥ ९९०॥

भुक्खा कच्छगे कक्कडि तेणऽवदार लउडेण मंमम्मि। मोहो रायागमऽवट्ट चक्क कोट्टाए अवणयणं॥ ९९१॥

रायादंसण मग्गण देवी आहवण णिउणमग्गणया। दिट्ठे देवीसोगो अग्गी रण्णो उ णिवेओ॥ ९९२॥

धी भवठिई अणसणं इमीए मो आगमम्मि पणिहाणं। मरणं बंभुववाओ ओसरणे सामिपासणया ९९३॥

दंसणसंपत्ती भवपरित्तया सुहपरंपरज्जिणणं। गइदुगविगमा मोक्खो सत्तमजम्मम्मि एयस्स॥ ९९४॥

नगरी, तुः पादपूरणार्थः, ताम्रलिप्ती नाम समासीत्। तां च राजा नरसुन्दरः पालयामास। स्वसा भगिनी तस्य नरसुन्दरस्य राज्ञो बन्धुमती नामा भूता। सा च परिणीताऽवन्तीराजेन मालवमण्डलाखण्डलेन पृथ्वीचन्द्रनाम्ना विशा-लायामुज्जयिन्यामिति ॥ ९८८ ॥ तस्य च तस्यामतीव रागोऽजनि क्षणमपि विरहं न सहते मद्यपानप्रवृत्तश्च जातः। ततो-

ऽतिरागपानाद् व्यसने सति राजकार्यचिन्तावधीरणाया प्रमत्तीभूतेषु देशचिन्ताधिकारिषु, समुज्जृम्भितेषु च सर्वतो निर्भयनीयमनस्सु मलिम्लुचेषु, लुण्ट्यमानासु च सीमासु सीमापालभूपालैः, एवं मण्डलनाशे जायमाने परिचिंतितं सचिवेन यथा "त्रसमुद्भ्रान्तहृदय हाहाभूतमचेतनम् । क्षणाद् विनश्यत्यखिलं यदि राजा न रक्षति ॥ १ ॥" तथा, "राजमूलाः सर्वाः प्रकृतयः, अमूलेषु तरुषु किं कुर्यात् पुरुषयत्नः" इति । राजा च धार्मिकः कुलाचाराभिजनविशुद्धिः प्रतापवान् न्यायानुगतश्च कार्य इति । इति विचिन्त्यान्यस्य तत्पुत्रादेस्तत्पदे स्थापना कृता । ततस्तस्य बन्धुमत्या सह शायितस्य परिष्ठापनं महति निर्जनवने समुत्क्षिप्य सचिवः कारयामास । बद्धश्चोत्तरीये लेखो यथाऽनागमनं तव गुणावहमिति ॥ ९८९ ॥ ततो मदविगमे जाते दृष्टे च लेखे कोपः समुत्पादि, यथा—अहं निजेनैव परिजनेन राज्यान्निर्वासितः, युज्यते च तन्निर्घाटनम् । ततो देवी बन्धुमती विज्ञपनमकरोत्, यथा—देव ! क्षीणपुण्यानामेवेयमवस्था सम्पद्यते, तन्न तन्निर्घाटनोपक्रमेऽपि काचित् कार्यसिद्धिरस्तीति युक्तस्ताम्रलिप्तीगमः । ततः प्रचलितौ द्वे अपि तां प्रति । मासे च क्रमेण तत्समीपे । तत्र उद्याने राज्ञः स्थापना देव्या कृता । नगराभ्यन्तरे च देवीप्रवेशे जाते नृपेण नरसुन्दरेणागमनं भगिनीभर्तुः प्रत्युत्थानायारब्धम् ॥ ९९० ॥ तस्य च मालवमण्डलभर्तुः तत्क्षणमतीव बुभुक्षा समजनि । ततः कच्छके कर्कटीनिमित्तं प्रविष्टः । तद्रक्षाकारकेण च स्तेनश्चौरोऽयमपद्वारप्रविष्टत्वादिति लकुटेन मर्मणि हतः । ततो मोहो मूर्च्छा सञ्जाताऽस्य । राजागमे तुरगखरखुरोत्खातक्षोणीरजः पुञ्जान्धकारितासु दिक्ष्वस्यन्तक्षामीभूते सैनिकलोकदृष्टिसञ्चारे 'अयह मक्क कोट्टाए' इति आवर्त्तायां राजपथबहिर्भागरूपायां पतितस्य तस्य केनाप्यदृश्यमानस्य नरसुन्दररथचक्रेण सद्गाद-

प्यतितीक्ष्णाग्रभागेनातिसत्वरं गच्छताऽवन्तीराजस्य कुट्टायाः प्रतीतरूपाया अपनयनं छेदनमकारि ॥ ९९१ ॥ राज्ञो नरसुन्दरस्यादर्शनमवन्तिराजानवलोकनं यदा जातं तदा मार्गणं गवेषणं तस्य तेन कृतम् । यदा तथापि न लब्धः, ततो देव्याह्वानं देवीसमाकारणमकारि । ततो निपुणमार्गणा विहिता । दृष्टश्च कथञ्चिद् बहलधूलीपटलावलुप्तसकलदेहः । तस्मिंश्च तथावस्थे उपलब्धे देव्याः शोकः समजनि । ततोऽग्निर्वैश्वानरो निजोत्सङ्गारूढं तं विधायानया साधितः । ततो राज्ञस्तु नरसुन्दरस्य पुनर्भवान्निर्वेदः सम्पन्नः ॥ ९९२ ॥ कथमित्याह—धिग् निन्द्या वर्त्तते भवस्थितिः, अचिन्त्यैवंविधानर्थसार्थसम्पादिका । तदन्वेवानशनं सर्वाहारपरिहारलक्षणं तेन कृतम् । तथा तस्या भवस्थितेर्निरूपितायाः सकाशाद् 'मो' इति प्राग्वत्, आगमे सर्वज्ञवचने कुतोऽपि धार्मिकादाकर्णिते प्रणिधानं श्रद्धानरूपं संज्ञानम् । अनशनपर्यन्ते च मरणम् । ब्रह्मोत्पादो ब्रह्मलोके देवत्वलाभलक्षणः समभूत् । अवसरणे समवसरणलक्षणे स्वामिनस्तीर्थकरस्य कस्यचिद् दर्शनमभूत् ॥९९३॥ तत्र च दर्शनसम्प्राप्तिः सम्यक्त्वप्राप्तिरूपा । तथा, भवपरीत्ततासंसारतुच्छीकरणं सुखपरम्परार्जनं प्रतिभवं विशिष्टविशिष्टतरविशिष्टतमशर्मपरम्परोपार्जनरूपं जातम् । ततो गतिद्विकविगमान्नरकगतितिर्यग्गतिप्रवेशविरहान्मोक्षो जातः सप्तमजन्मन्येतस्य नरसुन्दरस्य ॥ ९९४ ॥ अथैतदनुष्ठानत्रयमपि कथञ्चिदेकमेवेति दर्शयन्नाह;—

[एवं[1] विसयगयं चिय सव्वेसिं एएसिं हंतणुट्ठाणं। णिच्छयओ भावविसेसओ उ फलभेयमो णेयं॥९९५॥]

---

१ इयमपि गाथा क्वचनादर्शपुस्तकेष्वस्मत्समीपस्थेषु नोपलब्धा । टीकामुपजीव्य त्वत्रोपनिबद्धा । एवमन्यत्रापि सर्वत्र कोष्ठकलिखितेषु मूलपाठेषु टीकापाठेषु च विज्ञेयम् ।

एवमुक्तनीत्या विषयगतमेव मोक्षानुकूलभावप्रतिबद्धमेव सर्वेषां त्रयाणामप्येतेषां कुरुचन्द्रादीनां, इन्तेति वाक्यालङ्कारे, अनुष्ठानं मातापितृविनयादिकृत्यं निश्चयतो निश्चयप्रापकाद् व्यवहारनयात् । यद्येवं कथमित्थं फलविशेषः सम्पन्न इत्याशङ्क्याह—भावविशेषतस्तु भावस्य भववैराग्यलक्षणस्य यो विशेषस्तारतम्यलक्षणस्तस्मात् पुनः फलभेदः फलनानात्वं, 'भो' प्राग्वत्, द्रष्टव्यः । यथा माधुर्यसामान्येऽपीक्षुरसखण्डशर्करावर्षोलकानां नानारूपो विशेषः, तथा सामान्येन भववैराग्ये सत्यपि सततास्यासादिव्यनुष्ठानेष्वन्योऽन्य भावभेदो वर्त्तते, तस्माच्च फलविशेष इति ॥११५॥ यत एवम्;

सम्माणुट्ठाणं चिय ता सव्वमिणंति तत्तओ णेयं । णय अपुणवंधगाई मोत्तुं एयं इह होइ ॥ ११६ ॥

सम्यगनुष्ठानमेवाज्ञानुकूलाचारणमेव, तत् तस्मात् सर्वं त्रिप्रकारमपि इदमनुष्ठानं तत्त्वतः पारमार्थिकव्यवहारनयदृष्ट्या ज्ञेयम् । अत्र हेतुमाह—नच नैव यतोऽपुनर्बन्धकादीन् अपुनर्बन्धकमार्गाभिमुखमार्गपतितान् मुक्त्वा एतदनुष्ठानमिहैतेषु जीवेषु भवति । अपुनर्बन्धकादयश्च सम्यगनुष्ठानवन्त एव ॥ ११६ ॥

एयं तु तहाभवत्तयाए सजोगओ णिओगेण । तह सामग्गीसज्झं लेसेण णिदसियं चेव ॥ ११७ ॥

एतत्त्वनुष्ठानं तथाभव्यत्वादिसंयोगतो नियोगतो नियमेन भवति । तत्र तथाभव्यत्वं वक्ष्यमाणमेव, आदिशब्दात् कालनियतिपूर्वकृत पुरुषकारग्रहः । अत एवाह—तथा तत्प्रकारा या सामग्री समग्रकालादिकारणसयोगलक्षणा तत्साध्यम्, एकस्य कस्यचित् कारणत्वायोगात् । एतच्च लेशेन सङ्क्षेपेण निदर्शितमेव प्रकटितमेव ॥ ११७ ॥

यथा तन्निदर्शनं तथैव स्फुटयति;—

दइवपुरिसाहिगारे अत्थावत्तीए गरुयणयणिउणं । परिभावेयव्वं खलु बुद्धिमया णवरि जत्तेण॥९९८॥

दैवपुरुषाधिकारे "एत्तो य दोवि तुल्ला विन्नेया दइवपुरिसगारावि । इहरा उ निप्फलत्तं पावइ नियमेण एगस्स" इत्यादि प्रागुक्तलक्षणेऽर्थापत्त्या सर्वकार्याणां तदधीनत्वप्रतिपादनलक्षणया गुरुकनयनिपुणं प्रधानयुक्तिसन्दर्भितम् परिभावयितव्यम्, खलुर्वाक्यालंकारे, बुद्धिमता पुरुषेण, नवरं केवलं यत्नेनादरेणेति ॥९९८॥ अथ तथाभव्यत्वमेव व्याचष्टे;—

तहभवत्तं चित्तं अकम्मजं आयतत्तमिह णेयं । फलभेया तह कालाइयाणमक्खेवगसहावं ॥ ९९९ ॥

तथाभव्यत्वं चित्रं नानारूपं, भव्यत्वमेवेति गम्यते, अकर्मजमकर्मनिर्मितमात्मतत्त्वं साकारानाकारोपयोगवज्जीवस्वभावभूतमिह विचारे ज्ञेयम् । अत्र हेतुः—फलभेदात्तीर्थकरगणधरादिरूपतया भव्यत्वफलस्य वैचित्र्योपलम्भात् । तथेति समुच्चये । कालादीनां कालनियतिपूर्वकृतकर्मणां समग्रान्तररूपाणामाक्षेपकस्वभावं संनिहितताकारकस्वभावम् ॥ ९९९ ॥

विपक्षे बाधकमाह;—

इहराऽसमंजसत्तं तस्स तहसभावयाए तहचित्तो । कालाइजोगओ णणु तस्स विवागो कहं होइ॥१०००॥

इतरथा वैचित्र्याभावेऽसमंजसत्वमसांगत्यं प्राप्नोति । कुतो, यतस्तस्य भव्यत्वस्य तथास्वभावतायामेकस्वभावत्वलक्षणायां परेणाभ्युपगम्यमानायां तथाचित्रस्तत्प्रकारवैचित्र्यवान् कालादियोगतः कालदेशावस्थाभेदतो ननु निश्चितं तस्य जीवस्य विपाकः फललाभरूपः कथं भवति ? न कथञ्चिदित्यर्थः ॥ १००० ॥

एसो उ ततसिद्धो एव घडएत्ति णियमओ एवं । पडिवज्जेयवं खलु सुहुमेणं तक्कजोगेण ॥ १००१ ॥

एष तु कालादियोगसचिवो विपाको जीवस्य तत्प्रसिद्धः सिद्धान्तनिरूपितः, यथा 'तित्थयरसिद्धा अतित्थयरसिद्धा' इत्यादि, एवं भव्यत्वविचित्रतायां घटते, इतिर्वाक्यालंकारे, नियमतो नियमेन । एवमुक्तलक्षणं वस्तु प्रतिपत्तव्यं, खलु-रवधारणे, सूक्ष्मेण निपुणेन तर्कयोगेन ऋजुसूत्रादिपर्यायनयपर्यालोचेन । ऋजुसूत्रादयो हि पर्यायनयाः कारणभेदपूर्वक-मेव कार्यभेदं मन्यन्ते, अन्यथा एकस्मादेव कारणात् सकलत्रैलोक्यकार्योत्पत्तिप्रसंगेन व्यर्थमेव कारणान्तराणां सकल-जनप्रसिद्धाना परिकल्पनं स्यादिति ॥ १००१ ॥

एवं चिय विन्नेओ सफलो नाएण पुरिसगारोवि। तेण तहक्खेवाओ स अन्नहाऽकारणो ण भवे ॥१००२॥

एवमेव तथाभव्यत्वविचित्रतायामेव विज्ञेयः सफलो न्यायेन पुरुषकारोऽपि पुरुषव्यापाररूपः । अत्र हेतुः—तेन तथा-भव्यत्वेन तथाचित्ररूपतया आक्षेपात् समाकर्षणात् पुरुषकारस्य । स पुरुषकारः अन्यथा भव्यत्वाक्षेपमन्तरेणाकारणो निर्हेतुको न नैव भवेत्, नित्यं सत्त्वादिप्रसंगात् ॥ १००२ ॥ एवं च सति यदन्यदपि सिद्धं तदाह;—

उवएससफलयावि य एवं इहरा न जुज्जति ततोवि। तह तेण अणक्खित्तो सहावववादो घला एति॥१००३॥

उपदेशसफलतापि च उपदेशस्यापुनर्बन्धकादिधर्माधिकारिसमुचितस्य तत्तच्छास्त्रनिरूपितस्य सफलता तत्सदनाभो-गनिवर्तनरूपा, किं पुनः प्रागुक्तपुरुषकाराद्याक्षेप इत्यपिशब्दार्थः, एव तथाभव्यत्वस्यैवापेक्ष्यत्वे घटते, (नान्यथा)।

केवलस्व-
भाववादः—

तकोऽप्युपदेशोऽपि किं पुनः पुरुषकार इत्यपिशब्दार्थः, तथेति समुच्चये, चित्रभव्यत्वानभ्युपगमे सति तेन च तथाभव्यत्वेनानाक्षिप्तोऽनालीढ एकाकार इत्यर्थः, स्वभाववादो वक्ष्यमाणरूपो बलाच्चुक्तिसामर्थ्यादेति प्रसज्यते, तथाभव्यत्वरूपस्तु स्वभाववादो न बाधाकरः ॥ १००३ ॥ केवलस्वभाववादमेव दर्शयति;—

को कुवलयाण गंधं करेइ महुरत्तणं च उच्छूणं । वरहत्थीण य लीलं विणयं च कुलप्पसूयाणं ? ॥ १००४ ॥

कः कुवलयानां जलजविशेषाणां गन्धं सौरभं करोति, मधुरत्वं च माधुर्यलक्षणमिक्षूणां, वरहस्तिनां च जात्यस्तम्बेरमाणां लीलां गमनसौन्दर्यरूपां, विनयं च सर्वार्थप्रूचितप्रवृत्तिरूपं कुलप्रसूतानामिक्ष्वाकादिनिर्मलकुलसमुद्भवानां पुरुषाणाम्? किं तु स्वभाव एव नान्यः कालादिः । अन्यत्राप्युक्तम्—"कः कण्टकानां प्रकरोति तैक्ष्ण्यं, विचित्रभावं मृगपक्षिणां च । स्वभावतः सर्वमिदं प्रवृत्तं न कामचारोऽस्ति कुतः प्रयत्नः? ॥ १ ॥" ॥ १००४ ॥

अथ प्रस्तुतं तथाभव्यत्वमेवाश्रित्याह;—

एत्थ य जो जह सिद्धो संसरिउं तस्स संतियं चित्तं । किं तस्स भावमह णो भवत्तं वायमुद्देसा ॥१००५॥

अत्र च तथाभव्यत्वप्रतिष्ठायां यो जीवो यथा तीर्थकरादिपर्यायप्राप्त्या सिद्धो निर्धूतकर्मा जातः संसृत्यानर्वाकूपारे संसाराकूपारे पर्यट्य तस्य सत्कं चित्रं भव्यत्वमापन्नं तावत्, अन्यथा चित्रसंसरणाभावात् । एवं च पृच्छ्यसे त्वं, किं तत्स्वभावं चित्रस्वभावं, अथ नो चित्रस्वभावम् । तथाभ्युपगमे न भव्यत्वं सिद्धिगमनयोग्यत्वं वर्तते, वादमुद्रा वाद-

मर्यादा एषानन्तरोक्ता कृतप्रयत्नेनापि परेणोल्लंघयितुमशक्या । इदमुक्तं भवति—येऽमी ऋषभादयो भव्यास्तथान्तरनारकादिपर्यायपरम्परानुभवनेन नियतक्षेत्रकालावस्थाभाजः सिद्धास्तेषां भव्यत्वं चित्ररूपमचित्ररूपं वा स्यात्? ॥ १००५ ॥

किं चातः?—

जइ तस्सहावमेयं सिद्धं सव्वं जहोइयं चेव । अह णो ण तहासिद्धी पावइ तस्सा जहण्णस्स ॥१००६॥

यदि स परस्परभिन्नपर्यायप्राप्तिहेतुः स्वभावो यस्य तत् तथा एतद्भव्यत्वं तदा सिद्धं सर्वं, चैवशब्दस्य वक्ष्यमाणस्येहाभिसम्बन्धात्, समस्तमेव यथोदितं पुरुषकारवैचित्र्यादिलक्षणं वस्तु । अथ द्वितीयविकल्पशून्यार्थमाह—अथ नो तथास्वभावं अपरप्राणिप्राप्यपर्यायवैलक्षण्यहेतुस्वलक्षणं, एवं सति न नैव तथा ऋषभादिपर्यायप्रापणेन सिद्धिर्निर्वृतिः प्राप्नोति । तस्य ऋषभादेर्जीवस्य तदानीं यथाऽन्यस्य महावीरादेः । को हि नाम विशेषहेतुर्यद् तुल्येऽपि भव्यत्वे परमेतेनैकस्यैकत्र काले सिद्धिर्न पुनर्द्वितीयस्यापि? तुल्यस्वभावाक्षिप्तत्वेन युगपदेव सिद्धिसंभवः स्यात् ॥ १००६ ॥

एसा ण लघणीया मा होज्जा सम्मपच्चयविणासो । अविय णिहालेयव्वा तहण्णदोसप्पसंगाओ ॥ १००७ ॥

एषा न्यायमुद्रा न लङ्घनीया मतिमद्भिः । कुतो, यतो मा भवेत् मा भूयात् एतदुल्लंघने सम्यक्प्रत्ययविनाशः—यथावस्थितवस्तु निर्णय विप्लवः । अपिच, निभालयितव्या सम्यग् निरीक्षणीया । कुत इत्याह । तथा—अनिभालने अन्यदोषप्रसङ्गात् सम्यक्प्रत्ययविनाशापेक्षयाऽन्यस्य दोषान्तरस्य प्राप्तेः ॥ १००७ ॥ एतमेव दर्शयति।—

जइ सव्वहा अजोग्गेवि चित्तया हंदि वण्णियसरूवा। पावइ य तस्सहावत्तविसेसा णणु अभव्वस्स॥१००८॥

यदि सर्वथा सर्वैरेव प्रकारैरयोग्येऽप्येकस्वभावतया तच्चित्रपर्यायाणां चित्रता देशकालादिभेदेन निर्वाणगमनस्य,
हंदीति पूर्ववत्, वर्णितस्वरूपा। यदि हि भव्यता एकाकारा सती चित्रतया निर्वाणगमनस्य हेतुभावं प्रतिपद्यते तदा
प्राप्नोति च प्राप्नोत्येव तत्स्वभावत्वाविशेषाद्—अचित्रैकजीवस्वरूपस्वभावत्वाविशेषात्, ननु निश्चितमभव्यस्य निर्वाण-
गमनायोग्यस्य जन्तोः। अयमभिप्रायः—ऋषभादेर्निर्वाणकाले यः स्वभावः स चेन्महावीरस्यापि, तर्हि द्वयोरपि निर्वा-
णगमनकालैक्यं स्यात्, भव्यत्वभेदस्याभावात्। न चैवमभ्युपगम्यते। तस्मात् तत्कालायोग्यस्यैव ऋषभादेर्निर्वाणमि-
त्यायातं, तथा च सत्यभव्यस्यापि निर्वाणं स्यात्, तत्कालायोग्यत्वस्याविशेषात् ॥ १००८ ॥

अह कहवि तव्विसेसो इच्छिज्जइ णियमओ तदक्खेवा। इच्छियसिद्धी सव्वे चित्तयाए अणेगातो॥ १००९॥

अथ कथमपि चित्रपर्यायप्राप्त्यन्यथानुपपत्तिलक्षणेन प्रकारेण तद्विशेष ऋषभादीनां भव्यत्वविशेष इष्यते। तदा निय-
मतोऽवश्यंभावेन तदाक्षेपात् प्रतिविशिष्टभव्यत्वेनाक्षेपणादिष्टसिद्धिरभिलषिततीर्थकरादिपर्यायनिष्पत्तिः। तथा, एवं च
भव्यत्वस्य चित्रतायामनेकान्तः। यथा भव्यत्वं तावत् सामान्येनैकरूपमेव, आम्रनिंबकदम्बादीनामिव वृक्षत्वम्। विशे-
षचिन्तायां तु यथाम्रादीनां रसवीर्यविपाकभेदान्नानारूपता, तथा परस्परभिन्नपर्यायभाक्षु जंतुषु भव्यत्वस्यापीति॥१००९॥
अथ स्याद्वक्तव्यं यद्यपि स्वतो भव्यत्वमेकरूपं, तथापि स्वकार्यनिष्पादनेऽनियतरूपम्, अतः कार्यभेदेऽपि न तद्वैचित्र्यं
स्वरूपेणैकत्वादित्याशंक्याह;—

अणियपसहावयावि हु ण तस्सहावत्तमंतरेणत्ति । ता एवमणेगंतो सम्मंति कयं पसंगेणं ॥१०१०॥

अनियतस्वभावतापि कार्यजननं प्रत्यनियमलक्षणा, किं पुनरस्मदभ्युपगतं तद्वैचित्र्यमित्यपिहुशब्दार्थः, न नैव तत्स्वभावत्वं भव्यत्वस्य चित्रस्वभावतामन्तरेण । इति प्रागवत् । उपसंहरन्नाह—तत् तस्मादेवमुक्तन्यायेनानेकान्तो नानारूपता भव्यत्वस्य सम्यग् यथावत् । इति कृतं प्रसंगेन विस्तरभणनेन ॥ १०१० ॥ आह—यदि भव्यत्वं चित्ररूपं तदाश्रित्य कालभेदेन भव्यानां बीजाधानादिगुणलाभः, तदा न यत्नः सम्यक्त्वाद्याराधनायामुपपन्नः स्यात्, तद्वशेनैवामार्गिताऽप्यभिलषितसिद्धिः सम्पत्स्यते, इत्याशंक्याह,—

एवंपि ठिए तत्ते एय अहिगिच्च एत्थ धीराणं । जुत्तं विसुद्धजोगाराहणमिह सव्वजत्तेण ॥ १०११ ॥

एवमपि स्थिते तत्त्वे भव्यत्वचित्रतालक्षणे एतत् तत्त्वमधिकृत्याश्रित्यात्र जिनप्रवचने धीराणां बुद्धिमतां युक्तं विशुद्धयोगाराधनं निरतिचारसम्यक्त्वाद्याचारपरिपालनमिह जगति सर्वयत्नेन समस्तादरेण । न हि पुरुषकारमन्तरेण तथाभव्यत्वोपनीतान्यपि कार्याणि निष्पद्यन्ते, "कालो सहाव नियई" इत्यादिवचनप्रामाण्येन शेषपुरुषकारादिकारणकलापसव्यपेक्षस्यैव तथाभव्यत्वलक्षणस्य स्वभावस्य स्वकार्यकारित्वोपपत्तेः ॥ १०११ ॥ तत्र च,—

थेवोवि हु अतियारो पायं ज होति बहुअणिट्ठफलो । एत्थं पुण आहरणं विन्नेयं सूरतेयनिवो ॥ १०१२ ॥

स्तोकोऽपि किं पुनर्भूयान्, हुर्वाक्यालंकारे, अतीचारो दर्शनादिविराधनारूपः, प्रायो बाहुल्येन यद्यस्माद् भवति,

वहुनिष्टफलो दारुणपर्यवसान इति शुद्ध एव योगे यत्नो विधेयः । प्रायोग्रहणं निन्दागर्हाभ्यां सम्यकृताभ्यां निरनुबन्धीकृतो विपरीतरूपोऽप्यतीचारः स्यादितिज्ञापनार्थम् । अत्र पुनराहरणं विज्ञेयं सूरतेजो नृप इति ॥ १०१२ ॥

तदेव दर्शयन् गाथापंचकमाह;—

नरसुंदरवुत्तंतं सोउं पउमावतीए णयरीए । देवीसहितो राया निक्खंतो सूरतेओत्ति ॥ १०१३ ॥
पव्वज्जकरण कालेण गयउरे साहुसाहुणीकप्पो । विण्हुसुय दत्त लंखिग रागो तत्थेव परिणयणं ॥ १०१४ ॥
जह कह साहुसमीवेवि दुक्करं नत्थि हंत रागस्स । इय आह सूरतेओ देवी किं नीयबोल्लाए ? ॥ १०१५ ॥
इय सुहुमरागदोसा बंधो नालोइयम्मि कालो य । सुर भोग चवण वणिलंखगेहजम्मो कलग्गहणं १०१६
अन्नत्थऽराग कालेण दंसण चक्खुराग परिणयणं । गरिहा हिंडण जतिदंसणाओ सरणेण बोही य १०१७

नरसुन्दरवृत्तान्तमनन्तरमेव प्रपञ्चितं श्रुत्वा पद्मावत्यां नगर्यां देवीसहितोऽग्रमहिषीसमन्वितो राजा महद्वैराग्यं वहमानो निष्क्रान्तः प्रव्रज्यां प्रतिपन्नः सूरतेजा इति ॥ १०१३ ॥ तस्य च सिंहतया निष्क्रान्तस्योग्रेण विहारेण 'पव्वज्जकरण' त्ति प्रव्रज्याकरणे प्रवृत्ते कियतापि कालेन गतेन गजपुरे साधुसाध्वीकल्पो मासादिविहाररूपः सञ्जातः— सूरतेजोराजर्षिर्निजसाधुसाध्वीवर्गानुगतस्तत्र विहृतवानित्यर्थः । एवं च तत्र विहारे प्रवृत्ते समुत्सर्पत्सु साधुसाध्वीयोग्येषु समाचारेषु, प्रतिबुद्ध्यमानेषु जन्तुषु, निर्मथ्यमानमिथ्यात्वविषविकारतया परमानन्दभाजि पुरजने कदाचिद्विष्णोरिभ्यस्य

सर्वदैव प्रवृत्तनिष्कलंककुलाचारस्य शीलसलिलक्षीरवारिधेः सर्वत्र समुच्छलितकीर्तिकल्लोलिनीकुलशैलस्य यः सुतो दत्तनामा बालकाल एव सम्यगभ्यस्तकलाकलापः सततमेव निजकुलानुरूपाचारसारः पितुः परमप्रणयपात्रं कुलकल्पतरुतया सम्भावितः। तस्य सकललोकलोचनचकोरचन्द्रिकाकारमुदारं यौवनमनुप्राप्तस्य लंखिकायां नट्यां कथञ्चिद् दृष्टिप्राप्तायां दुर्वारो महानुरगविषविकारादपि समधिको रागोऽभिष्वङ्गः समुज्जृम्भते स्म। तस्माच्च तां विना मुहूर्तमपि स्थातुमशक्नुवन्नटपेटकाच्चान्यत्र नेतुमलभमानो लंघितसकलकुलमर्यादस्तत्रैव नटपेटके परिणयनं तस्याश्चकार ॥ १०१४ ॥ स च वृत्तान्तोऽत्यन्तमसम्भावनीयो दुर्जनलोकोपहासस्थानं शिष्टजनशोचनीयो बान्धवजनमनःसन्तापहेतुः सलिलपतित इव तैलबिन्दुः सहसा सर्वत्र नगरे विस्तारमनुभवन् 'जइकह'त्ति यथाकथञ्चित् साधुसमीपेऽपि सूरसेन (सूरतेजो) राजर्षिसंनिधानेऽपि किं पुनरन्यत्र नगरे गतः। ततश्च दुष्करं दुरनुष्ठेयं नास्ति न विद्यते, हन्तेति कोमलामन्त्रणे, रागस्य स्नीलोकगोचरस्येत्येतदाह सूरतेजा मुनिः। एवं तेन नटत्ववृत्तान्तेन 'हा धिक् कुलीनजनानुचितमाचरितमनेन' इत्येवरूपनिन्दाया अकरणेन मनाग् बहुमानविषयमानीते कथंचित्तद्वन्दनार्थमागता देवी राजपर्यायाग्रमहिषी, सम्प्रति तु प्रतिपन्नप्रव्रज्या। तां नटीं प्रति समुत्पन्नकिंचिदीर्ष्याविषावेशात् प्राह—किं न किंचिदित्यर्थः 'नीयवोल्लाए' त्ति नीचजनकथया। न ह्युत्तमाः स्वप्नेऽपि नीचजनवार्त्तां शृण्वन्ति कुर्वन्ति वा ॥ १०१५ ॥ इत्येवं, 'सुहुमरागदोसा'त्ति सूक्ष्माद्रागाद् द्वेषाच्च बन्धो नीचाचारसम्पादकस्य कर्मणस्ताभ्यां कृतः। अनालोचितेनाभोगाच्चत्रापराधे कालश्च मरणलक्षणस्तयोरजनि। तदनु सुरेषु वैमानिकेषु भोगाः सम्भूताः। कालेन च च्यवनं देवलोकात्। सूरतेजोजीवः कचिन्नगरे वणि-

कुसुतः सम्पन्नः, देव्याश्च लंखगृहे जन्म पुत्रीभावेन । कलाग्रहणमुभाभ्यामपि कृतम् ॥ १०१६ ॥ द्वयोरपि प्राप्ततारुण्ययोरन्यत्र स्त्र्यन्तरे पुरुषान्तरे चारागो रागाभावः सम्पन्नः । कालेन च गच्छता कदाचिद् द्वयोरपि परस्परं दर्शनमभूत् । ततश्चक्षूरागे दृष्टिरागलक्षणे कथंचिदनिवर्तमाने द्वयोरपि परिणयनमजायत । ततश्च गर्हा परस्परायोग्यसम्बन्धापवादरूपा सर्वत्र प्रवृत्ता । तां चावधार्यैव हिण्डनं देशान्तरपर्यटनलक्षणमारब्धं ताभ्याम् । प्रस्तावे च यतिदर्शनाच्छुद्धसमाचारसाधुसमवलोकनात् स्मरणेन प्रागनुभूताया जाते बोधिश्च धर्मप्राप्तिलक्षणः समजनि तयोरिति ॥ १०१७ ॥

इय थोवोवइयारो एसो एयाण परिणओ एवं । सुद्धे पुण जोगम्मि दुग्गयनारि उदाहरणं ॥ १०१८ ॥

इत्येवं स्तोकोऽप्यतीचारो रागद्वेषलक्षण एष यः प्रागुक्तः एतयोः परिणत एवमनुचिताचारहेतुतया । तस्मात् सर्वथा शुद्धाचारपरेण मतिमता भाव्यमिति । अत्र शुद्धे पुनर्योगे समाचारे दुर्गतनारी वक्ष्यमाणलक्षणा उदाहरणं वर्त्तत इति ॥ १०१८ ॥ एतदेव संक्षेपतस्तावदाह;—

शुद्धयोगे दुर्गतानारी—

सुव्वति दुग्गयनारी जगगुरुणो सिंदुवारकुसुमेहिं । पूजापणिहाणेणं उववन्ना तियसलोगम्मि ॥ १०१९ ॥

श्रूयते जिनागमे दुर्गतनारी दरिद्रा जरती स्त्री जगद्गुरोः सिन्दुवारकुसुमैर्निर्गुण्डीपुष्पैः कृत्वा यत् पूजाप्रणिधानमभ्यर्च्चनाभिलापस्तेनोपपन्ना त्रिदशलोके ॥ १०१९ ॥ एतामेव गाथां गाथैकादशकेन व्याचष्टे;—

कायंदी ओसरणे भत्ती पूजत्थि दुग्गयत्ति ततो । तह सिंदुवारगहणं गमणंतरमरण देवत्तं ॥ १०२० ॥

जणदगरिंसचण संका मोहो भगवंत पुच्छ कहणा य। आगमणे एसो सा विम्हय गंभीरधम्मकहा॥१०२१॥
एगंपि उदगबिंदुं जह पक्खित्तं महासमुदम्मि। जायति अक्खयमेवं पूजावि हु वीयरागेसु॥१०२२॥
उत्तमगुणबहुमाणो पयमुत्तमसत्तमज्झयारम्मि। उत्तमधम्मपसिद्धी पूजाए वीयरागाण॥१०२३॥
एएणं बीजेणं दुक्खाइं अपाविऊण भवगहणे। अच्चंतुदारभोगो सिद्धो सो अट्ठमे जम्मे॥१०२४॥
कणगउरे कणगधओ राया होऊण सरयछणगमणे। दट्ठूण वइससमिणं जाओ पत्तेयबुद्धोत्ति॥१०२५॥
मंडुक्कसप्पकुररजगराण कूरं परपरग्गसण। परिभाविऊण एवं लोगं हीणाइमेयंति॥१०२६॥
मंडुक्को इय लोगो हीणो इयरेण पन्नगेणंव। एत्थ गसिज्झति सोवि हु कुररसमाणेण अन्नेण॥१०२७॥
सोवि य न एत्थ सवसो जम्हा अजगरकयंतवसगोत्ति। एवविहेवि लोए विसयपसंगो महामोहो॥१०२८॥
इय चिंतिऊण य भयं सम्मं सजायचरणपरिणामो। रज्जं चइऊण तहा जाओ समणो समियपावो १०२९
सिद्धो य केवलसिरिं परमं सपाविऊण उज्झाए। सक्कावयारणामे परमसिवे चेइउज्जाणे॥१०३०॥

काकन्दी नाम मध्यदेशायवंसभूता सद्भूतमायसमूतिहेतुः पुरुहूतपुरसमृद्धिस्पर्द्धिनी पुरी समभूत्। तस्यां च कदा-

चिच्चित्रीयितनिखिलभुवनजनो जनितजनताप्रमोदगुणग्रामो ग्रामाकरनगरपुरपूरपृथुं पृथ्वीं पर्यटन् कश्चित् तीर्थकृत् समवसृतः । तत्र च समवसरणे चलामलचामरविसरवीजिततनौ शरच्छशांकमण्डलोज्ज्वलपुण्डरीकत्रितयतलभागवर्त्तिनि भगवति धर्मदेशनां विदधति, नानाविधयानवाहनसमारूढप्रौढप्रतिपत्तिपरिगते गन्धसिन्धुरोद्धुरस्कन्धमधिष्ठिते छत्रच्छन्नभस्तले मागधोपगीतगुणगणे भेरीभांकारभरिताम्बरतले नरपतौ, तथा द्विजवरक्षत्रियवैश्यादिके पुरजने गन्धधूपपुष्पपटलप्रभृति पूजापदार्थव्यग्रकरकिंकरीनिकरपरिगते विविधवसनाभरणरमणीयतरशरीरे नगरनारीनिकरे च तद् वन्दनार्थं प्रचलिते सति, एकया वृद्धदरिद्रयोषिता जलेन्धनाद्यर्थं वहिर्निर्गतया कश्चिन्नरः पृष्टः, यथा—क्वायं लोक एकमुखस्त्वरितपदप्रचारः प्रचलितो विलोक्यते ? । तेनोक्तं—जगदेकवान्धवस्य जन्मजरामरणरोगशोकदौर्गत्यादिदुःखच्छिदुरस्य श्रीमतो भगवतस्तीर्थकरस्य वंदनपूजनाद्यर्थम् । ततस्तच्छ्रवणात् तस्या भगवति भक्तिरभवत् । अचिन्तयच्चाहमपि भगवतः पूजाद्यर्थं यत्नं करोमि । ततः सा पूजार्थिनी सती एवं विचिन्तयति—अहो ! अहमतिदुर्गता पुण्यरहिता विहितपूजांगवर्जिता । इतिः प्राग्वत् । अतोऽरण्यदृष्टानि मुधालभ्यानि तथाप्रकाराणि यानि सिन्दुवारकुसुमानि तेषां स्वयमेव ग्रहणं कृत्वा भक्तिभरनिर्भरांगी, अतो 'धन्या पुण्या कृतार्था कृतलक्षणाहं सुलब्धं मम जन्म जीवितफलं चाहमवाप्ता' इति भावनया पुलककंटकितकाया प्रमोदजलप्लवप्लावितकपोला भगवन्तं प्रति गमनमाचरन्ती समवसरणकाननयोरन्तर एव वृद्धतया क्षीणायुष्कतया च झटिति मरणमुपगता । ततोऽसावविहितपूजापि पूजाप्रणिधानोल्लसितमानसतया देवत्वमवाप्तवती ॥ १०२० ॥ ततस्तस्याः कडेवरमवनिपीठलुठितमवलोक्यानुकम्पापरीतान्तःकरणो जन उदके-

नाम्भसा सेचनमकरोत्। ततस्तामपरिस्पन्दामवलोक्य लोकस्य शंका किमियं मूर्च्छिता उत मृतेत्येवंरूपा आरेका समजायत। ततो यदा मोह उफरूपेऽर्थे निर्णयाभावरूपो न निवर्त्तते तदा भगवतः पृच्छा कृता, यथा—भगवन्नसौ वृद्धा किं मूर्च्छिता उत मृतेति। ततः कथना च कृता भगवता, यथा—मृताऽसौ देवत्वं चावाप्ता। ततः पर्याप्तिभावमुपगतेन मयुकायधिना पूर्वभवानुभूतमवगम्य जिनवन्दनार्थं तेनागमने कृते 'एष देवः सा स्त्री' इति पुनरपि भगवता निवेदिते विस्मयो लोकानां समभूत्, यथा—अहो पूजाप्रणिधानमात्रेणापि कथममरतामवाप्तेयमिति। ततो भगवता गंभीरा धर्मकथा कर्तुमारब्धा यथा स्तोकोऽपि शुभाध्यवसायो विशिष्टगुणपात्रविषयो महाफलो भवति ॥ १०२१ ॥ यत एकोऽप्युदकबिन्दुर्जलावयवरूपो, लिंगव्यत्ययः प्राकृतत्वात्, यथा प्रक्षिप्तो महासमुद्रे स्वयंभूरमणादौ जलराशौ जायते अक्षत आश्रयशोषाभावादक्षयः, एवं पूजापि, तुः पूर्ववत्, वीतरागेष्वर्हत्सु। इति ॥ १०२२ ॥ तथा उत्तमगुणेषु प्रधानगुणेषु जिनेषु, वीतरागत्वादिषु वा जिनगुणेषु बहुमानपक्षपात उत्तमगुणबहुमानः स पूजया वीतरागाणां भवतीति सम्बन्धः, पूजकस्येति गम्यते। तथा पदमवस्थानमुत्तमसत्त्वमध्यकारे प्रधानप्राणिनां प्रधानाशयविशेषाणां वा जिनगणधरनाकिनरनायकादीनां मध्ये; तथा, उत्तमधर्मप्रसिद्धिः प्रधानधर्मस्य पूजाकाले प्रकृष्टपुण्यकर्मबन्धरूपस्याशुभकर्मक्षयरूपस्य च कालान्तरे क्रमेण यथाख्यातचारित्ररूपस्य च निष्पत्तिर्भवति। अथवा उत्तमधर्मप्रसिद्धिर्जिनशासनप्रभावा पूजयाऽभ्यर्चनेन वीतरागाणां जिनेन्द्राणाम् ॥ १०२३ ॥ प्रस्तुतमेवाह—एतेन बीजेन पूजाप्रणिधानलक्षणेन दुःखानि दारिद्र्यादीन्यप्राप्य भवगहने संसारारण्येऽत्यन्तोदारभोगः—अतिप्रधानशब्दादिविषयसुखः सन् सिद्धोऽसावष्टमे मनु-

ष्यजन्मनि । एते चाष्ट भवाः सप्तभिर्देवभवैरन्तरिताः पृथगेव ग्राह्याः । अन्यथोभयजन्मगणनायामष्टमो देवभव एव स्यात् । न च तत्र सिद्धिः संभवतीति ॥ १०२४ ॥ यथा चाष्टमजन्मनि सिद्धस्तथाह—कनकपुरे कनकध्वजो राजा भूत्वा शरत्क्षण इन्द्रोत्सवस्तदर्थं नगराद् बहिर्निर्गमने कृते दृष्ट्वा वैशसमसमंजसमिदं वक्ष्यमाणं जातः प्रत्येकबुद्धः । इतिः प्राग्वत् ॥ १०२५ ॥ वैशसमेव दर्शयति—मण्डूकसर्पकुररराजगराणां क्रूरं दारुणं परम्पराग्रसनं दृष्ट्वेत्यनुवर्त्तते । तथा हि—मण्डूकं सर्पेण, सर्प्पं कुररेण पक्षिविशेषेण, कुररं चाजगरेण ग्रस्यमानं ददर्श । ततः परिभाव्यैवं मण्डूकादिन्यायेन लोकं सर्वजनपदगतं हीनादिभेदं हीनमध्यमोत्तमभेदं परस्परया ग्रस्यमानं प्रत्येकबुद्धो जातः । इतिः प्राग्वत् ॥ १०२६ ॥ यथा परिभावितवांस्तथा चाह—मण्डूक इव लोको हीनो जातिकुलविभवादिना इतरेण बलवता पन्नगेनेवात्र जगति ग्रस्यते सपीडः सन्नुपजीव्यते, सोऽपि कुररसमानेनान्येन बलवत्तरेण ॥ १०२७ ॥ सोऽपि च बलवत्तरो नात्र स्ववशो यस्मादजगरकृतान्तवशगः—अजगराकारवशवर्त्ती । इत्यस्मात् कारणादेवंविधेऽपि लोके विषयप्रसंगो विषयसुखगृद्धिलक्षणो महामोहः परममूर्खत्वलक्षणः ॥ १०२८ ॥ इत्येवं चिन्तयित्वा भयं मृत्युलक्षणं सम्यक् संजातचरणपरिणामो राज्यं त्यक्त्वा, तथेति समुच्चये, जातः क्रमेण श्रमणः शमितपापः ॥ १०२९ ॥ सिद्धश्च केवलिश्रियं परमां संप्राप्याऽयोध्यायां शक्रावतारनाम्नि परमशिवे परमकल्याणहेतुत्वाच्चैत्येनोपलक्षिते उद्याने ॥ १०३० ॥ दुर्गतनारीउदाहरणं समाप्तम् ॥

अण्णेवि एत्थ धम्मे रयणसिहादी विसुद्धजोगरया । कल्लाणभाइणो इह सिद्धा णेगे महासत्ता ॥ १०३१ ॥

अन्नेवीत्यादि । अन्येऽप्यत्र जैनधर्मे रत्नशिखादयो रत्नशिखप्रागुक्तसुदर्शनश्रेष्ठिप्रभृतयो विशुद्धयोगतः सर्वोपाधिशु-

रानुष्ठानासक्ताः कल्याणभागिनः संतः सर्वकालं सिद्धा निष्ठितार्थाः संजाताः, अनेके महासत्त्वाः ॥ तत्र रत्नशिखकथानकमेवं श्रूयते—

अत्थि इहेव जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे अच्चप्पकीय सहलहरो (बहुलहरो) इव सगोविंदो गोविंद इव गरुडासणसुत्थिओ सुग्गामो नाम गामो तत्थ य पयइभद्दओ विणयन्नयाइगुणसंगओ सगओ नाम पामरो अहेसि । तेण य कयाइ कहिंचि तत्थागयाण मुणीणं सम्पडुमाणं विन्नो रयणिनिवाहणत्थमुवस्सओ । कया य सहरिसेण पज्जुवासणा । साहूहिंपि कया से अक्खेवणी धम्मदेसणा । कहं । मायंगा गिरिसिंगतुंगवणुणो दाणंबुसित्तंगणा, निच्चं कंचणसंकलञ्चियगणा णाणा हरीणं गणा । सामंता पणयप्पणामपवणा सेवाविहाणुज्जया, देसा पट्टणगामकब्बडघणा लब्भंति धम्मेण भो ॥ १ ॥ पासाए वसही मही धसगया तारं वहत्तेउरं, कोसो सुट्ठु अणिट्ठिओ मणहर गंधघनट्टाइयं । वेया देहजुई असो ससिसियं सार बलं पोरुसं, जं जं या भयणे सुहं सुहतर धम्मेण तं लब्भए ॥ २ ॥ जं पट्टसुयदेवदूसयसरीसार विचित्तं वरं, मुत्ताहारयहारि ज च विविहं वे उज्जलं भूसणं । कप्पूरागरुकुंकुमाइसुहया भोगगभूइवि जं जीयाणं सयलं समब्भुयगुणं धम्मस्स लीलाइयं ॥ ३ ॥ ता महाभाग! करेहि किंचि धम्मकम्मं, जेण अब्भंतरे सुहभायणं होहि, त्ति मुणीहिं भणिएण चिंतियं संगएण को धम्मो, कह वा कीरइत्ति विन्नाणंपि मे नत्थि, दूरे ताव तक्करणं, वच्छलया य ममेगंतेण भगवओ, ता करेमि वचियमेयाएसं ति । भणियं च भयवं! कुवासदूसिया अणभिन्ना धम्मसरूवस्स, तहा हि आणवेह जमम्हाणसुच्चियं ति । ततो साहूहिं जोग्गं तमवगच्छिय उवइट्ठो पंचनमोक्कारो, भद्द! पावभक्खणो एस मंतो, ता सयायरेण तुमए तिसंझं

तओ पंच अट्ठ वा वारे नियमओ पढियव्वओ, विसेसओ भोयणसयणेसु न मोत्तव्वो खणंपि एत्थ बहुमाणो,त्ति बहुविहमणुसासिऊणमुवगया अन्नत्थ साहुणो । इयरोवि भावसारं गुरुवयणं चिरमणुचरिऊण, सरीरपरिच्चायं काऊण, पंचनमोक्कारसरणनिच्छओवज्जियपुन्नप्पभावेण समुप्पन्नो पुहइवरंगणातिलए सयलसिरिकुलनिलए संडिल्लविसयसुंदरे नंदिपुरनयरे पोरुसोवहसियपंचाणणस्स पउमाणणस्स णरवइणो पियपणइणीए कुमुइणीए देवीए कुच्छिंसि पुत्तत्ताए । रयणरासिसुविणयसूइयत्तेण कयरयणसिहाभिहाणो सुहेण पत्तो सुकयकलाकलावोवलंभं जोव्वणारंभं । परिणाविओ य पिउणा कुमारकलाकोसल्लातिसयसवणाणुरंजियं सुकयायट्टियं लच्छिं पिव सयंवरमागयं सुकोसलाभिहाणं कोलाहिवधूयं । अन्नया देवीदंसियसीसकेसुप्पाइयवेरग्गो तस्स रज्जं दाऊण पियासंगओ गओ वणवासं पउमाणणनिवो । इयरो य कोमुइमयंकोव्व अखंडमंडलालंकिओ अणुरत्तमंतिसामंतविंदो जाओ महानरिंदो । अइकोउयं च एयस्स अक्खाइयासु । अओ देइ वित्तिं कहगभट्टाणं, निसामेइ अउव्वा अउव्वकहाओ, हरिसिज्जइ बहुकोउगभरिएहिं महासत्तचरिएहिं, वियरइ तेसिं तुट्ठिदाणं । अन्नया पारद्धं कहगभट्टेण वीरंगयसुमित्तमित्तजुयलकहाणयं;—अत्थि समुद्दम्मिव मदालच्छिनिवासे महोदयभरसुन्दरे य विजयउरे नयरे सूरस्स व बहुतमारिविद्धंसणोवलद्धपसिद्धिणो सूरंगयनरिंदस्स पुव्वोवज्जियपुन्नोदओवणीयरूवाइगुणसंगओ वीरंगओ नाम कुमारो । सो उण चिंतामणी अत्थिसत्थस्स, वज्जपंजरं सरणागयाणं, अम्मापियरं दीणदुहियाणं, ऊसरधरणी दुन्नयधन्नाणं । तस्स य महामंतिपुत्तो सुमित्तो णाम मित्तो । तेण य सब्भावसिणेहनिब्भरेण सद्धिमभिरममाणस्स कुमारस्स कयाइ जाओ समुल्लावो—गंतूण देसंतरं, करेमो नियपुन्नपरिच्छं, कहं पुण जणणिजणयाणि मुच्चि-

स्संति त्ति उयायमग्गणुञयाणं अण्णया उज्जाणे कीलावाउलाण सरणं सरणंति भणंतो नियडिओ वीरगयकुमारस्स चरणेसु कयवज्झमडणो कोवि चोरपुरिसो । पत्ता य तयणुमग्गेण दंडवासिया । भणियं च पयत्ता—कुमार! एस पायतक्करो सुदत्तसेट्ठिमंदिराओ खत्तमुहेण णिग्गच्छंतो अम्हेहिं गहिओ, देवसासणाओ य सूलारोयणणिमित्त वज्झभूमिमुवणीओ, पलाइऊणेत्थागओ, ता अणुजाणउ कुमारो, जेण संपाएमो देवसासणं । तओ न जुत्तं सरणागयसमप्पण तक्कररक्खणंपि त्ति किंकायव्वमूढेण सरणागयपालणपक्खवायाओ भणिय कुमारेण—भो! न एस मइ धरते वायाइउ तीरइ, ता मुयह एयं, कहेह वा तायस्स, को फिर कुलाभिमाणो, माहप्पं पोरुसं च किं तस्स, जस्स सरणागओ वयगउव नो भमइ सच्छंदं? विन्नायनिच्छएहिं निवेइयमिणं राइणो दंडवासिएहिं । तेणावि गाढरुट्ठेण समाइट्ठो निव्विसओ कुमारो । तओ मणोरहाणुकूलो सायापसोत्ति सहरिसो निवारियसयलपरियरो सुमित्तजुओ पयट्टो देसंतरं । लंघियाणेगरज्जो य परिब्भमंतो एगत्थ महारन्ने परिस्समविणोयणत्थं पसुत्तो णग्गोहतलंघिहीए, सुमित्तोवि अप्पमत्तो चमद्दिउं से जंघियाओ । एत्थंतरे णग्गोहवासिणा जक्खेण तेसिं रूवाइसयरंजिएण विन्नाणोवलक्खगुणाइसएण य करेमि किंपि एएसिं महासत्ताण पाहुण्णयंति विचिंतिय दिन्नं दंसणं सुमित्तस्स । तेणावि देवोत्ति तुट्ठेण अब्भुट्ठिओ, पणमिओ य एसो । तओ जक्खेण भणियं–महाभाग! अतिहिणो मम तुब्भे, भण किं ते पाहुण्णयं करेमि? सुमित्तेण वुत्तं (दंसण—) दाणाओ चेव कयं मणोरहाईयं अम्ह सव्वं, न एत्तोवि दुल्लहमण्णमत्थि । जओ—"तप्पंति तवमणेगे जवंति मंते तहा सुविज्जाओ ।
७२ चियरंति दंसणं पुण देवा धन्नाण विरलाण ॥ १ ॥" जक्खेण भणियं—"अगुट्ठियगुणसज्जणहं जं पत्थणं ण मुणंति ।

अगणियजीविय विहववयविहलुद्धरणु कुणंति ॥ १ ॥” तहावि देवदंसणसहलीकरणत्थं गिण्हाहि एयं मणिदुगं, एत्थ एस नीलमणी तिरत्तोववासेण पूइओ विसिट्ठरज्जं पयच्छइत्ति रायसुयस्स उववंजियव्वो, एस उण सोणकंती णवमायावीयाभिमंतिओ तुह चेव मणोरहाइरित्तविसयसुहसंपायणे भविस्सइत्ति । तओ सुमित्तेण विम्हयसारं जमाइसहत्ति चित्तेण कयप्पणामं पडिच्छिया करसंपुडेण मणिणो । चिंतियं च—अहो! सच्चमेयं—“पहरइ रणे पुरत्थं होइ सहायं वणे समंतेण । अइसुत्तस्सवि जग्गइ नरस्स पुव्वकियं कम्मं ॥ १ ॥” सव्वहा महापुन्नभंडारो एस कुमारो, जस्स देवावि एवमुवगरंतित्ति । एत्थंतरे तिरोहिओ जक्खो । तओ विउद्धो कुमारो । पुणोवि पत्थिया । वारिओ सुमित्तेण फलाइभक्खणाओ कुमारो । तिरत्तोववासेण पत्ता महासालणयरुज्जाणं । ताहे दंसियं नीलमणिं सुमित्तेण, भणिओ कुमारो—पूएहि एयं मणिरयणं, जेण राया भवाहि । विम्हिएण भणियमणेण मित्त! कुओ पुण इमंति? सुमित्तेणावि सामण्णेण ताव तुह पुण्णाणुभावो, विसेसं पुण पत्तरज्जस्स पिसुणिस्सामित्ति वुत्ते कयमणि रयणपूओवयारो ‘कहमिवेदाणीं मित्त! रज्जलाभो भविस्सइ’त्ति सविम्हओ निसन्नो सहयारच्छाहियाए रायउत्तो । इयरेणावि लयामंडवम्मि पूइऊण विहिणा चिंतामणी पत्थिओ सरिरद्धिइसामग्गिं । अचिंतसामत्थओ य रयणस्स तक्खणा चेव तत्थागया अंगमद्दया । सविणयमब्भंगियसंमद्दिया दोवि तेहिं । तओ समागया सुगंधुव्वट्टणसणाहपाणिपल्लवाओ तरुणिरमणीओ । तीहिं उव्वट्टिया दोवि । तओ उवट्ठिओ मज्जणविही । तओ तक्खणुप्पन्नेसु विचित्तविहाणगेसु मज्जणगमंडवेसु मणिरयणकिरणचक्कवालोवदंसियसक्कसरासणेसु कणयमयपवरासणेसु सुगंधनीरभरियभूरिभिंगारेहिं मणहरगीयाउज्जनट्टसारं ण्हाविया दोवि दिव्वंगणागणेहिं ।

परिहाविया देवंगयत्थाई । कयपुप्फविलेवणोवयाराण य उवट्ठिओ सपक्कमगुणोवेय सज्जाइसगओ भोयणवित्थारो । तओ पुव्वइपालछीलाए जिमियाण इंदजालमिव तिरोहियं खणेण सयलं पहाणभोयणोयगरणपरियण । ताहे विम्हिएण संलत्त रायनंदणेण—धयंस! किमच्छरियं, किं णीलमणिप्पभावो एस? मित्तेण भणिय—कुमार! नेयमेय, किंतु अन्नो एत्थ परमत्थो, तं पुण पत्थावे तुम्ह साहिस्सं ति । तमायण्णिय सुट्ठुयर विम्हिओ वीरंगयकुमारो । इओ य तम्मि नयरे अपुत्तो राया कयंतातिहित्त पत्तो त्ति अहिया सियगयतुरयाइपंचदिव्वय परिब्भमंतमागय त पएसं । तओ गुलुगुलतेण दंतिणा कयाभिसेयमारोविओ निययकंधराए रायसुओ । अलंकिओ छत्तचामरेहिं, जयइ महाराओ त्ति भणंतेहिं पणमिओ मंतिसामंतेहिं । विणत्तो य नयरपवेसं पइ । सो य असंभावणिज्जसपत्तिविम्हिओ पवत्तो मित्तमुहमवलोइउं । मित्तो उण मुत्थीहूओ ताव मम पियवयस्सो, अहपि जहिच्छमच्छामि पच्छन्नो इयम्मि पयमुहकमलं पलोएमाणोत्ति सपहारिऊण तुरियमोसरिओ । तओ विभागाओ पविट्ठो नयरब्भंतर, परिणाविओ य पुत्तपत्थिवतणयाओ अट्ठकण्णयाओ । पयमेस ताव असखलियसासण रज्जमणुहवंतो चिट्ठइ । सुमित्तोवि परिब्भमंतो दिट्ठो पुरिसदेसणीओ रइसेणमिहाणाए पण्णगणा-दुहियाए । ससिणेह च निज्झाइओ तुरियं । तओ विण्णायतयाकूयाए सगोरवमाहूओ स मयहरिगाए । चिंतियं च सुद-रागिई एस महाधणो लक्खिज्जइ । अवि य "जइवि हु पत्थंति परं जइवि तविज्जति तिप्यसणेण । तहवि सतेया दिट्ठी वाणीवि थिरा धणड्ढाण ॥ १ ॥ जइवि न दीसइ पयडा तहावि लीलाइएहिं अंगस्स । एज्जइ लच्छी ललियंगणा य पुरि-साण साहीणा ॥ २ ॥" एवं सपरिभाविय तीए कया सुमित्तस्स पवरा परिवत्ती । इयरेणावि रइसेणरूवालोयणुद्दीविय-

मयणाणलेण चिंतियं—"कणयंकुरगोराणं रंभाथोरूरुयाण महदोसो । वेसाण हलिद्दारायसरिसपेमाओ जं हुंति ॥ १ ॥ रज्जंति धणेसु पणंगणाओ न गुणेसु कुंदधवलेसु । सज्जंति चिलीणे मच्छियाओ घणचंदणं मोत्तुं ॥ २ ॥" जाणामि अहमिणं, तहावि मम भणो वलाए एयं । तरुणिमणुसरइ तो चिट्ठामि किंचि कालमिहेवत्ति संपहारिऊण ठिओ एसो । जाओ रइसेणाए पेमनिबंधणं । परितुट्ठा कुट्टणीवि परं न किंचि वियरइत्ति संदिद्धधणासाए जाइयं तीए किंपिअंगभोगोचियं । तओ भारतुलाइ व लोहग्गला वराई न एस थोवदाणेण णमिहित्ति कलिऊण चित्ते विहिणा सुमरिओ णेण चिंतामणी । तप्पभावेण दिन्नं से महामोल्लं वत्थाहरणं । तुट्ठा कुट्टणी तहावि लोहदोसेण पुणो पुणो जाएइ सुमित्तोवि पयच्छइ । अण्णया विम्हियाए चिंतियमणाए—णूणमत्थि एयस्स चिंतारयणं परिग्गहे, कहमन्नहा एरिसदाणसत्ती, ता गिण्हामि तयंति । ताहे ण्हाणोववविट्ठस्स तस्स कुप्पासखलयाओ गहिओ तीए महामणी । पुणो किंपि जाइएण निहालियमणेण क्खलयं । अपेच्छंतेण य पारद्धा गवेसणा । तओ भणिओ कुट्टणीए—पज्जत्तं तुह दाणेण, मा मम परियणमब्भक्खाणेण दुम्महिसि । ततो णूणमणाए गहिओ, कहमन्नहा सिद्धपओयणव्व निद्दक्खिन्नमुल्लवइ एसत्ति संभाविय सामरिसो निग्गओ मंदिराओ लज्जाए रायाणमवि विन्नविउमणिच्छंतो पत्थिओ देसंतरं । चिंतइ य—"धी अन्नाणं हयकुट्टणीय लोहज्जराभिभूयाए । जम्मग्गिएवि दिन्ने सुहोदए वड्ढिया तण्हा ॥ १ ॥ असमिक्खियतत्ताए वीसासद्दोहदिन्नभावाए । अहयं न केवलं चिय च्छलिओ अप्पावि पावाए ॥ २ ॥ जं अमुणियविहिमंतो संतोवि मणी मणिच्छियं तीसे । थेवंपि न वियरिस्सइ णूणं सामण्णसेलोव्व ॥ ३ ॥ को होज्ज सो पयारो जेणाहं तीए विप्पियं काउं । दंसियनियमाहप्पो

तं पररयणं गहिस्सामि ॥ ४ ॥ उययारं उवयारीण वेरणिज्जायणं च वेरीण । काउ जो न समत्थो धिरत्थु पुरिसत्तण तस्स ॥ ५ ॥" इय विविहवियप्पकल्लोलाउलहियओ परिब्भमंतो कइयावि विचित्तपासायपतिदुरिय नंदणवणाणुगारि-भवणुज्जाणमंडियं पवरपायारवलयालिंगियमेगं नयरं अइरमणीयमजणसचरं पत्ति सविम्हओ पविट्ठो नयरब्भंतर। पेच्छंतो य किलिकिलिंतकइकुलालंकियाइं देवकुलाइं, घोरतघोरवग्घाइं घोरयराइ घराइं, नयगमुयंगकचुयाइं तोरणाइ, गओ रायमंदिरं । तत्थवि य अपेच्छंतो मणुस्सरूवं रम्मयावलोयणवाउलो समारूढो सत्तमभूमितलं । पेच्छइ य तत्थ कुंकुमरायपिंजरियसरीरं कप्पूररेणुधवलियत्तमंगं सुरहिकुसुममालुम्मालिय सरलगीवं गुरुलोहनियलसवामियचारुचरण करइजुयइजुयलं । तओ कहमेत्थ सुन्ननयरे करहीओ,' कहं वा पत्थारूढाओ सोयभोगसरीराओ च त्ति वियक्कतो पेच्छइ गवक्खसंठियं समुग्गयजुगं । तत्थवि एगत्थ धवलमंजण, इयरम्मि कसिण सलागादंसणओ जोगजणमिणंति कयनि-च्छओ । नियच्छइ धवलियपम्हलाइं करहीलोयणाइ । ततो णूणं माणुसीओ एयाओ धवलंजणेण करहीओ कयाओ, सभवइ य कयाइ कसिणेण य पयइभावो एयासिं ति पाउब्भूयमइप्पसरेण अंजियाइं कण्हजणेण तयच्छीणि सुमित्तेण । ताहे ठियाओ पयइरूवाओ तरुणरमणीओ । कुसलं तुम्हाणति ससिणेहमालत्ताहिं भणियं ताहिं— संभवइ कुसलं संपयं तुम्हाणुभावेण । को पुण एस असंभावणिज्जयइयरो तुम्हति पुच्छियाहिं ताहिं साहिओ नियययुत्तो;—किर अत्थि इओ उत्तरदिसाए गगाए महाणईए परकूले संनिहियसयलमद्दे सुभद्दे नयरे अणिंदियकित्तो गंगाइत्तो नाम पहाणसेट्ठी । तस्स य सयलकुलंगणागुणाहाराए वसुहाराए घरिणीए नीसेसगुणसंपउत्ताणमट्ठण्ह पुत्ताणमुवरिं समूयाओ अम्हे जयविजया-

भिहाणाओ जमलधूयाओ जणणीजणयमणोरहेहिं सद्धिं पवड्डमाणीओ जोयणणरिंदरायहाणीओ । तत्थेव गंगासण्णे वणसंडे नियकिरियासुट्ठिओ पियाभासी पत्थावकहाणगाइनिउणो किंचि निमित्तविज्जयकुसलो दंसणीओ पयासियमज्झत्थभावो वहुजणसंमओ सुसम्मो नाम परिव्वायगो होत्था । सो य एगया अम्ह पिउणा भोयणत्थं सगोरवमाहूओ कयचलणाइसोओ निवेसिओ अग्गासणे । पवत्तं कलमकूराइपरिवेसणं । तवेलं च तस्स तायसमाएसेण पारद्धमम्हाहिं वीयणगेण पवणदाणं । तओ सो परिव्वायगो अम्हरूवं निरूवेंतो अजुत्तगारित्ति व कुविएण पहओ सव्ववाणेहिं वम्महेण । तओ चिंतिउं पवत्तो—"डज्झउ वयपासंडु धिसि धिसि झाणग्गाहु, झिज्जउ सिवपुरि पडउ वज्जु वइकुंठह सग्गाहु । जइ एरिसतरुणीहिं सणाहु रइसोक्खु न माणउं, ता मन्नउ मयनिव्विसेसु निच्छइं अप्पाणउं ॥ १ ॥" तहा—"जइ अच्छराहिं वंभो गंगागोरीहिं खोहिओ य हरो । गोववहूहि गोविंदो को वयमाणो तओ मज्झ? ॥ १ ॥" इय कयवियप्पो परिकप्पियपियालभोवाओ अवहीरिऊण भोयणं, ठिओ किंपि झायमाणो । संभंतेण य भणिओ सिट्ठिणा—भुंजह ताव किमियाणिं चिंताए, न हि सीयभत्तं सुहपरिणामं होति । तओ पुणो पुणो भन्नमाणेण किमेरिसदुक्खियाणं भोयणेणंति भणिऊण कयं कइवयगासग्गहणं परिवायगेण । भुत्तुत्तरं च पुच्छिओ सेट्ठिणा महरिसी, किं पुण तुममेव दुक्खिओसित्ति । दिट्ठतायनिव्वंधेण भणियमणेण—चत्तसंगाणवि अम्हाण तुम्हारिससुयणसंगो उव्वेयकारणं, अओ न तरामो तुम्हाणऽकुसलत्तं वोत्तुं । एत्तियमेव कहिउं न तरामित्ति भणंतो गओ नियट्ठाणं परिव्वायगो । हंत किमेयंति आउलमणेण तत्थवि गंतूण सविसेसायरसारमेगंते पुच्छिओ, ताहे तेण भणियं—किं करेमि, एगओ वग्घो अन्नत्तो दोत्तडी, जओ अलंघ-

णिओ तुम, अयत्तयं चेरिसं मुणिजणस्स, तथावि गोरवत्थाण तुमति निसामेहि तत्त । तस्य भोयणावसरे उवविठ्ठेण दिट्ठा मए तुह दारियाण लक्खणपंती, जणगपक्खक्खयकारिणित्ति लक्खिया य । एयसहायलिएण परिचत्तं भोयणं, सुहोयरोहेण भुत्त किंचिम्मित्तं । एयमायण्णिय महाणाणी अविसंवायवयणो य एसत्ति भयातुरेण भणिय ताएण—भयवं ! किमत्थि एत्थ कोवि उवाओ? तेण भणियमत्थि किंतु दुक्करो, जओ कुलक्खण पत्थु परिच्चत्तमेय न पीडइ, पाणप्पियाओ य ताओ सयकुडुंबस्स । जइ पुण कुमारियाओ सवालंकारकलियाओ कट्ठमंजूसाए चेय छोढूण पच्छन्नमेय गंगाए पवाहिज्ज'त्ति कम्मं च कीरइ, तओ सयं सुत्थ हवइ । एवं तस्स पायपलवियमइ तह भन्नमाणेण ताएण कुलरक्खानिमित्तं कारिया महई मंजूसा । ण्हायविलित्तालंकियाओ सोयियाओ यय तत्थ । ठइऊण मीणसारियाइ से च्छिद्दाइ, तओ अपिसुणिऊण परमत्थमम्माईण, अम्ह कुले कुमारिगाहिं गंगा वट्ठयत्ति भणतेण पभाए गतियारोवियाओ णेऊण परियायगगुरुएण कयसंतिकम्म पवाहियाओ अम्हे गंगाजले गओ ताओ । सयिसाओ य बत्ता नईए नीयाउत्ति रुयंतेण पारद्धं सोगकिच्चं । परिवायगेणवि मढिय गंतूण भणिया नियसीसा—जहा रे अज्जगगाए भगवईए हिमवंताओ मम मंतसिद्धिनिमित्तं पूओयगरणमंजूसा आणिया, तं तुरियं गतूण हेट्ठिमतित्थे पडिच्छह । अणुग्घाडियं च आणेज्जह, जेण मंतविग्घो न होइत्ति । तेवि अहो! अम्ह गुरुणो माहप्पंति सविम्हया गया तुतिगाउयमेत्तसंठियं भणियतित्थं । णिवणं चोयरिज्ज तं नई निहालिउ पयत्ता । इओ य सा मंजूसा महापुरस्स नगरस्स सामिणा सुमीमेण णावाकडएण तत्थ णइजले कीलंतेण दिट्ठा सा कट्ठपेडा । सकोउगेण गहिया, उग्घाडिया य । तओ दट्ठूण अम्हरूवं सविम्हयं मयणगोयरगएण मंतिं पइ

संलत्तं—अच्छेरयं पेच्छ पायालकन्नियाओ, किंवा विज्जाहरीओ एयाओ, किंवा सग्गवहूओ, किंवा नरनाहधूयाओ। का भाईओ! तुब्भे इय साणुणयं बहुंपि भणियाहिं दुहनिब्भराहिं नय किंपि जंपियं तत्थ अम्हाहिं। एत्थंतरे विन्नाय-नरिंदाकूएण जंपियं मंतिणा देव! न एवमलंकियकन्नयाओ कारणं विणा को वि परिच्चयइ, ता इट्ठसिद्धिनिमित्तं केणवि सुरसरियाए उवहारीकयाओ एयाओ। ता एत्थं मंजूसाए अन्नमेत्थिदुगं पक्खिविय एयाओ घिप्पंतु। अन्नेण भणियं—कओ इह अन्ननारीउ, एत्तो तीरवणसंडाओ वाणरीदुगमेत्थ छुब्भउ। तओ अहो! सुंदरंति भणमाणेण णरिंदेण पक्खित्तं दित्तमक्कडीजुयं। तहेव ठइऊण पवाहिया पेडा। तओ विढत्तरज्जंतरो इवामंदाणंदरसाणुगओ अम्हे गहायाऽऽगओ इमं नयरं। तेहिवि परिवायगसीसेहिं न अन्नहा वाई गुरुत्ति कयनिच्छयं नियच्छमाणेहिं चिरेण दिट्ठा कट्ठपेडा। गहिऊण तुरियमुवणीया तस्स पावगुरुस्स। तस्सवि अइउक्कंठियस्स कहकहवि अत्थमिओ दिणनाहो। तयणु भणिया एएण विणेया—भो अज्ज तुब्भेहिं मढियाकवाडेसु तालयं दाऊण दूरे ठाइयव्वं, पउरपोक्कारयंपि सोऊण णागंतव्वं जाव न भाणुदंसणं, सव्वहा न मम मंतसिद्धिविद्धंसणेणावयायकारिएहिं होयव्वंति अप्पाहियं पिहियं मढियादुवारं। तओ सुंदरीउ सुट्ठु तुट्ठाभे गंगादेवी, अओ सग्गवासी अहं तुम्ह भत्ता दिन्नो, ता जोडियकरस्स किंकरस्स ण मे माणभंगो कायव्वो त्ति समुल्लवंतेण उग्घाडिऊण मंजूसं छूढा तग्गहणत्थं दोवि हत्था, ताव य निरोहकुवियाहिं गहिओ सहसा दुट्ठमक्कडीहिं। अविय—"खरनहरदारियंगो तोडियकन्नो विदारियकवोलो। दंतग्गभग्गनासो कओ हयासो पवंगीहिं॥ १॥ हाहा धावह सीसा एसो हं रक्खसीहिं खज्जामि। इय विलवंतो तिव्वं पडिओ सहसत्ति धरणीए॥ २॥ सीसावि तस्स लल्लक-

पोक्खिय दुस्सहं सुणंताणि । नायाया विग्घभया किर गुरुणा धारिया म्हो त्ति ॥ ३ ॥ ता सोवि सबराई वडप्फडतो पुणो पुणो ताहिं । निब्भिन्नकुच्छिवच्छो मुक्को पायोच्चि य असूहिं ॥ ४ ॥ मवियघयानिओगा जाओ सो रक्खसो महारोद्दो । णाणोवलद्धनियमरणकारणो दारुणायारो ॥ ५ ॥ एएण मह पियाओ हरियाओ मक्कडीपओगेण । धावाइओ य अहयंति आसुरुत्तो सुमीमस्स ॥ ६ ॥ पत्तो इमम्मि नयरे वहिऊण य तं नरिंदमह तेण । निवासियं पुरमिण दोवि य अम्हे पमोत्तूण ॥ ७ ॥ सजोइओ य एसो रूवपरावत्तिकारओ सुपिहो । अञ्जणजोगो सयमेव उक्खिओ जो तए सुहय ! ॥ ८ ॥ एसो पुणवुत्तंतो एएणम्ह जहट्ठिओ सिट्ठो । नेहग्गह महंत नियहिययत्थं कहंतेण ॥ ९ ॥" ता महासत्त ! एस अम्ह वुत्तंतो निविसाओ अम्हे संपयं सुसारभवासाओ एयाओ, मोएह कहंचि एत्तो कयतघोराओ जावहाणाउधि । समायण्णिऊण परघणभगमीरुणा कारुन्नसारयाए तह्मावेणुल्लासियमाणसेण भणिय सुमित्तेण—कत्थ पुण सो गओ, कवियदिणते तुम्ह समीयमागच्छइ? ताहिं च भणियं—सो रक्खसदीव गतूण दोहिं तिहिं दिणेहिं इच्छाए आगच्छइ, तुरियमाहूओ वियरीयत्तेण पक्खमासोयि चिट्ठइत्ति, अज्ज पुण नियमेण निसाए आगमिस्सइत्ति । ता तुमए हेट्ठिमभूमीए रयणक्करगएण जीवियरक्खा कायया, सुए जहाजुत्तमायरिज्जासित्ति । ताहे तोक्खायं तुरियं वाहरियवोत्ति भणंतो पुणरवि ताओ वड्डी काऊण निलुक्को सुमित्तो । रक्खसोवि पओसपत्तो सहावत्थाओ ताओ काऊण थीछी ! कहमज्ज माणुसगंधोत्ति वाहरंतो णणु अम्हे चेव माणुसीउत्ति थिंतीहिं पवाइओ एयाहिं । तओ रयणिमच्छिय वधंतो देय ! सीहामोत्ति एगागिणीओ ता तुरियमागंतव्वंति भणिओ गओ अहिप्पेयट्ठाणं । सुमित्तेणावि गहिया अञ्जणसमुग्गया माणुसीओ काऊण ओयारियाओ

ताओ। पुणोवि कयकमेलगीभावाओ आरोविय रयणभारयाओ गहाय चलिओ महासालाभिमुहं। कइवयदिणंतेहिं मिलिओ एगस्स भूयतंतणिउणविज्जासिद्धस्स। साहियसब्भावो य धीरविओ तेण। ताव य कयलल्लकरूवो घोरट्टहासुत्तासियगयणचारिपोक्कारचमक्कियतेलोक्को पच्चासन्नमागओ सो दुट्ठरक्खसो। तओ अचिंतयाए मंतमाहप्पस्स रेरे! पाविट्ठ! दुट्ठ णट्ठो सि अणज्ज! अज्जं ति भणंतेण थंभिऊण थाणुव्व निच्चलो धरिओ सो मंतसिद्धेण। विन्नायतम्माहप्पो भणिउमारद्धो—अज्ज सच्चविओ तए होति "रक्खसाणंपि भक्खस" त्ति जणप्पवाओ, ता मुंच संपयं जमाणवेसि तं करिस्सामि। सिद्धेण वुत्तं—जइ एवं ता परिच्चयसु इमम्मि वेरभावं। सो आह—एवं, नवरमप्पावेहि मम पिययमाओ तओ। णणु पवरवहूपत्थणाओ तवभंसं दारुणमरणं च पत्तोवि कह न मुंचसि एयासिं पडिबंधं, किंतु न तुट्ठो सि एरिसदुग्गईए जमणुचियदेवभावस्स निबंधणे नरयानलसंतावस्स, कुच्छियमणुस्ससंगे अभिरमसि, सव्वहा विसज्जेहि एयाओ, एवं चएवाहमाण एयाउ। सिद्धेण भणिए एवंति पडिवज्ज दिन्नवायातिओ वसउ संपयं महापुरं ति भणंतो गओ निसायरो। तओ सहरिसेण अहो महासत्तो महासाहसिओ महाकारुणिओ य तुमं जेण परत्थसाहणवद्धबुद्धिणा एस दुट्ठो निरुद्धो त्ति सलाहिओ मंतसिद्धो सुमित्तेण। तेणावि भणियं सुपुरिस! तुममेव पत्थुयथुइवायस्स उचिओ जेण मंताइरहिएणावि अगणियभएण एरिसं महासाहसमणुट्ठियं। महासुकयसंगओ य तुमं, कहमण्णहा एरिसावसरे मए सद्धिं समागमो त्ति। एवमाइसुयणो चियसंलावमच्छिऊण गओ सकज्जेण विज्जासिद्धो। सुमित्तोवि सुहंसुहेण पत्तो महासालं कयप्पहाणमिह परिग्गहो ताहिं सद्धिं अभिरमंतो चिट्ठइ। इओ य सा रइसेणा सुमेत्तमपेच्छंती परिचत्तभत्तवत्ताइया तिरत्तं;

तओ कुट्टणीए पराडियामेवंपि तओ रयणाओ अलहंतीए महाणुसायवत्थियचित्तगत्ताए विचित्तजुत्तिपडिवत्तिसार भणिया तहावि न मुयइ तयग्गहं, भणइ य "अवि दारुहिं हुयासो तिप्पइ रयणायरो सवंतीहिं । नय तं तिप्पसि पावे! तहावि देंतेण दइएण ॥ १ ॥ अवियाछिंगइ अग भयव भूमज्झओ धुयं मग्गइ । ण उण सुमित्ता अन्नो पुरिसो सरिसोवि मयणेण ॥ २ ॥" एवं च कयनिच्छय त चउप्पयारसयहेहिं काराविऊण पाणविर्सि जाया सुमित्तसमग्गणिक्कमणा जुत्ता। अन्नया विहो कयसिंगारो परासन्नरच्छाए घोलिंतो । तओ तुरियं गंतूणं, सविणयमाणीओ निहेलणं, काऊण महंतं पडिवत्तिं, भणिओ य पुत्त! जुत्तं किं नाम तहा पवसणं । अविय—"जलपाणत्थनिविट्ठो वट्टंतो कहइ पंछिओ वत्तं । तं पुण दसियनेहो कहमकहंतो पवत्थो सि? ॥ १ ॥ किर कत्थ कस्य न मए पुत्त! गविट्ठो सि एत्तियं कालं । णय दंसण-दाणेणं कओ पसाओ तए अम्ह ॥ २ ॥ एसा य मग्गइ जुहिया संपत्ता पेच्छ पाणसंदेहं । नय निन्नेहा जाया मुक्का अव-राहविरहेवि ॥ ३ ॥" तओ सुमित्तेण अहो धुत्तीए विट्ठया जमेहहमेत्तावराहपि निण्हवेइ, तहावि न अन्नो चिंतामणि लहणोवाओत्ति सार्वतेण अवसियवियारं भणियं—मा एयमसहा संभायेह, अहं खु उत्तालपओयणेण देसंतरं गओ, अज्ज चेवागओ, चक्खेवाओ य नेह पत्तो म्हि । एयमायण्णिय पम्मुट्ठविलीउत्ति तुट्ठा कुट्टणी, तहावि चप्फलिया भवि-स्सामित्ति, न समप्पेइ चिंतामणिं । तओ कयाइ वीसत्था भणिया णेण रइसेणा—पिए! वंसेमि एकंपि कोउयं जइ न रूसिहिसि । तओ दसेहिंसि भणिए पुव्वं भणिएणंजणेणं तं करहिं काऊण गओ समंदिरं । इयरीवि भोयणावसरे वाह-रिया दाइगाए, अदिन्नपडिवयणत्ति संभमाओ सव्वविया य। दट्ठूण तहारूवं, किमन्ने पयाए लइया होही णूणं, रक्खसी

एसा कहमण्णहा एत्थ पासायतले आरूढत्ति भीयाए सहसा उक्कूइयं वाइगाए । ताहे धाविओ परियणो सेसजणो य । जाओ सव्वेसिं विम्हओ को पुण तुहं सुयाए भुयंगोत्ति पुच्छिए साहियं तप्परियणेण अणज्जमाणगो देसंतरिओ कोवि । तओ लोगो सव्वण्णू होहित्ति भणिउं पवत्तो भद्दे! एसा तुह धूया चेव, णूणं तेणं ढमालिएण कुओ विप्पिया एवं कया । ता जाव सो दूरं न वच्चइ ताव तुरियं रन्नो निवेएहित्ति तओ कुट्टणीए सिग्घं गंतूण निवेइयं वीरंगयनिवस्स । तेणावि एरिसमब्भुयं मम मित्तादन्नस्स न संभावीयइत्ति संकिएण भणिया एसा—भद्दे! केवइयकालो तुम्ह तेण सह समागमस्स? तीए भणियं जम्मि दिणे देवेण णयरमेयं सणाहीकयं, तओ आरब्भ, नवरमंतराले चेव सो कहिंचि गओ आसि, आओ संपयं पेक्खियमित्तो चेवत्ति सोऊण संभंतेण निउत्ता राइणा नयरारक्खिया तदन्ने सणे । भणिया देवंव विणयसारं तं लहुमागमेह । तओ तं कुट्टणिचेडीदावियमणिच्छमाणंपि पेसलालावपरा घेत्तूणागया दंडवासिया । दूराओ चेव परिण्णाओ । अब्भुट्ठिऊणमालिंगिओ सो राइणा । भणियं च कुसलं महाधुत्तस्स मम मित्तस्स । तेणावि कयप्पणामेण भणियमोणामिउत्तमंगेण देवपायप्पसाएणंति । राइणा भणियं चिट्ठउ ताव सेसवत्तंतो, कहेहि संपयं, कीस उण एयाए वराईए कुट्टिणीए दुहिया उट्ठीकया । सुमित्तेण भणियं जेण समयमेव तरुपल्लवे चरई, एईए भोयणव्वओ न होइ, वाहणंतरवओ न संभवइ । ताव वाइगाए भन्नइ—होउ कवोलवाएण, पउणीकरेहि तं, दिट्ठं तुह जाउंडविन्नाणं । सुमित्तेण संलत्तं—पावे! केत्तियमेयं जाउंडं, तुमं पुण महोयरिं रासहिं काऊण सयलनयरविट्ठा ओवारिस्सामि, जेण मम सालनयरे असुहगंधो न होइ; समप्पेहि वा तं महारयणं । राइणा वुत्तं मित्त! केरिसं रयणं । सो आह—जस्स पसायाओ मए

देवस्स सया मज्जणभोयणाइपडिवत्ती कया । तओ कोवारुणलोयणेण राइणा वुत्ते! पच्चक्खतक्करि! मम मित्त मुसचिसि
युत्ता भयसंभंता दंतग्गेहिं अंगुलीओ गहाय सरण सरणंति भणंती निवडिया चलणेसु सुमित्तस्स कुट्टणी । तेणावि वय-
स्समिओ नराहियो । लद्धरयणेण पउणीकया रइसेणा । सा य विन्नायजणणिचरिया जाया पगतरत्ता सुमित्ते । विट्ठप्प-
भावा य समणुकूलीभूया वुड्ढा । तओ समप्पिया तीए तस्स घरसारा दारिया । एव जाया सव्वेसिं निवुई । अन्नदिणे
नरवइणा वुत्तो मित्तो—वयंस! मं मोत्तुं कत्थ गओ सि, किमत्थं, सुहदुक्खं किं च पत्तो सि, कहसु य पुव्वदिट्ठं मणिसु-
गउयलाभवइयरं तुरियं, कोऊहलविरहेहिं विरमावलियं मणो मज्झ । तओ सुमित्तेण साहिओ जहट्ठिओ मणिलाभवइ-
यरो । तहा किर मम मित्तो सुकयफलमणुभवतो जाय सुहं चिट्ठइ ताचाहंपि पयाणुभावलद्धेण इमिणा चिंतामणिणा
विलसतो मित्तमुहं च पइदिणमवलोयंतो इहेव इच्छाचारसुहमणुभवामि किंचिकालंति कयसपहारो गणियागिहे ठिओ
म्हि, पुणो वि कुट्टणीवयणाओ देसंतर गओ म्हि इच्चाइसंजोगावसाणो साहिओ सयवइयरोत्ति । एयमायण्णिऊण्ण
विम्हिएण भणियं नराहिवेण—सुट्ठु ते ववसायसारया, सचहा सच्चमेयं;—"विणयाओ गुरुपणआ ववसायाओ मणि-
च्छिया लच्छी । पच्छा उ आरोग्गं सग्गो मोक्खोवि धम्माओ ॥ १ ॥" सुमित्तेण भणियं—देव! किं ववसाएणं, पुन्न-
मेव पहाणं अ ववसायं विणा सुहमावहइ, जेण य विणा ववसाओ वञ्झरुक्खस्स इव निप्फलो चेव हवइ । भणिय च—
"जं दुलहं जं विदूरि दुग्गमि संचिउ जं परवसु चिरकाल सज्जु दुज्जणिहिं अहिट्ठिउ तं सुहु चिंतियमेत्तु जेण य लीलइं
७१ संपडइ, पुवज्जिउ धम्मलेसु सुसहिज्जउ चिट्ठइ ॥ १ ॥" पुन्नब्महिओ य देवो, जस्स लीलाइ ललियंगणा इव सयमुवा-

गया एसा रायलच्छी अन्नं च जदि देवो चित्तं करेइ, ता तंपि महापुरं वसाविय समंडलमज्झे पवेसेइ । एमाइ परोप्परं वन्नमाणाणमगाहसुहसायरम्मि वुड्डमाणाण ताण कालो वच्चइ । अन्नया कोउगवसेण गओ राया महापुरं । तन्निसाए मिलिया तप्पगईओ ठियाओ नियनियगेहेसु । तओ ठाविऊण पुव्वनीइए निरूविऊण य तयारक्खगे, पडिगओ महासालं, परिवालिउं च पवत्तो सयलजणसलाहणिज्जं महारज्जं । ता देव! एस कहाणगपरमत्थो—"वच्चउ जत्थ व तत्थ व जं वा तं वा करेउ ववसायं । पुन्नाहिओ सुहाइं पावइ वीरंगरायव ॥ १ ॥ सोऊण भट्टकहियं कहियं एयं नराहिवो सहसा । चिंतइ सुइसुहयाइं अवो! चरियाइं धीराणं ॥ २ ॥ अवि य । आवइसहस्सकसवट्टएसु धणियं कसिज्जमाणस्स । पुरिसस्स सुवन्नस्सव माहप्पं पायडं होइ ॥ ३ ॥ को नाम नरकुरंटयपसवं संसइ सुरूवकलियंपि । अब्भुयभूओ भुवणं गमेइ जत्तो न जसगंधो ॥ ४ ॥ को उत्तमाण माणो कुलक्कमेणागयाइ भूमीए । खायंति आमिसं कुक्कुरावि तुट्ठा पहविदिन्नं ॥ ५ ॥ उव्वहउ पुरिसवायं एक्को पंचाणणो पयडगव्वं । नियविक्कमेण पत्तो मइंदसद्दो जए जेण ॥ ६ ॥" ता सव्वहा देसंतरं गंतूण करेमि नियपुन्नपरिक्खंति संपहारिय निवेइओणेण नियाभिप्पाओ पुन्नभद्दसचिवस्स । तेणावि भणियं—देव! को तुम्ह इच्छाभंगं करेइ, तहावि विन्नवेमि दुग्गमाइं देसंतराइं, वहु अवाया मग्गा, छिद्दन्नेसिणो पच्चत्थिणो, अणायाससहं च देवसरीरं । अओ पालह पत्तरज्जं एयं चेव महापुन्नफलं किं फलंतरसमीहाए? एमाइ वहुंपि मंतिणा भणिओ न ठिओ राया । काऊण मंतगुत्तिं पच्छिमनिसाए खग्गसहाओ निग्गओ नयराओ उत्तराभिमुहो । कहं । उच्छाहरहारूढो अंगीकयपुन्नसेन्नसन्निज्झो । परिओसनिब्भरो रायवाहियं काउकामोव ॥ १ ॥ पेच्छंतो णाणाकोउयाइं गुरु-

गामनगरनिगमेसु । दीसंतो विम्हयरसफारियनयणाहिं तरुणीहिं ॥ २ ॥ जस्सेव गिहे पविसइ देवो इव निच्चवंधुघुसीए ।
कयसम्माणो सव्वेण तेण धणियं धरिज्जंतो ॥ ३ ॥ अकुणंतो पडिबंधं कत्थवि मुणिपुंगवोव्व ऽणुव्विग्गो । पत्तो कयाइ वियडं
नरयसहो भीमकंतार ॥ ४ ॥ सज्जारवंसमंजुलवब्बवेडिसकुडयकडहपडिहत्थं । अंकोल्लबिल्लसल्लइकयमालतमालसालड्ढं ॥ ५ ॥
निम्बंबरम्भवम्भरकाउम्बरिबोरिकेरिसाइरमणं । पिप्पलपलासनलनीलसिलिसिमिसायइकविलं ॥ ६ ॥ जंबूकयम्बम्बिलियाक-
वित्थकंधारियोम्हरीपउरं । तिंयरुणियरुणअरडुयसिरीससीवस्सिसकिन्न ॥ ७ ॥ हिंतालतालसीसमसमिसिंबलिलग्गसग्गुब-
म्बूलं । धवधम्मणधणवेणुयपालदुहलेहुयाइण्ण ॥ ८ ॥ तडयडयअक्ककम्फडकटियसिरिभिंढियाल्लिंबुग्गम्मं । पणसेणिसेड्ड-
सिंसिणिविणिवारियमलणसंचारं ॥ ९ ॥ तओ । अगणेंतो पंचमुहे गुंजंते गरुयगिरिनिगुंजेसु । निज्झायंतो निहुयं पसुत्त-
वग्घे य घोरसे ॥ १० ॥ हरिपुच्छघायकंपियतरुतत्थविहंगविरुयतुमुलेण । मुहलियमासाचक्के निवण्णसो समासेण ॥ ११ ॥
जा केत्तियंपि पत्तो वणभूमिं ताव पेच्छई पुरओ । कंठत्थकणयदोरं सविज्जुयं पाउसघणंव ॥ १२ ॥ सवणगयसंखमालं
गयणय वलायपंतिसजुत्तं । लंबंतमालगहवइसच्छहपवरकुसकखंधं ॥ १३ ॥ मंजुलघंटासिंजियरवगीवीकयकुरंगसच्चविय ।
वरवारणमइसयसोभकारणं मेइणीनाहो ॥ १४ ॥ कह पुण पत्थारण्णे परिसरव्वो करिंच्चि चिंतंतो । करिणावि झत्ति
विद्धो हरिय भयविरहिओ एसो ॥ १५ ॥ ऊसियसुंडादंडो पत्तो तत्तो नियत्तियं दंती । अभिरामिऊण सुइरं वसीकओ
पत्थिवेणावि ॥ १६ ॥ अह गयणमंडलाओ रन्नो कंठम्मि निवडिया झत्ति । गुंजिरमहुयरमाला अउव्वगुंफा सुमणमाला
॥ १७ ॥ विम्हयवसेण सहसा निज्झायंतेण नहयले निसुयं । पवसंतीणं जुवईण जंपियं साहु चरियंति ॥ १८ ॥" तओ ।

विम्हयरसमणुहवंतो कयथिरासणवंधो कुसुमदामसोहियखंधो, मणपवणवेगेण महानागेण पसंतपरिस्समदुहो पत्थिओ उत्तराभिमुहो । दूरंतरपत्तो य मणयमुप्पण्णतण्हायवसंतावो पेच्छइ पुरओ विविहविहंगकोलाहलं वेल्लंतमहल्लकल्लोलमालियापणोल्लणापयट्टविसट्टकंदोट्टनट्टविमलजलं सिणिद्धवणरायरायंतमहंतपरिसरं एगं महासरं । तओ । "चिरविरहियंव वंधुं दद्धूण पहट्ठवयणकमलेण । रयणसिहवसुहवइणा तयहुत्तं चोइओ दंती ॥ १ ॥ सोवि उदन्नाखिन्नो ओइन्नो सिग्घमेव तस्संतो । पीयजलो परिकीलिउमारद्धो तह सइच्छाए ॥ २ ॥" रायावि तं मोत्तूण महामच्छो इवालोडियजलुप्पीलं खणं मज्जिऊण समुत्तिण्णो सराओ ताव य उवणीयाणि से वणदेवयाणुगारिणीए एगाए रमणीए महग्घमुल्लाइं दुगुल्लाइं। तयणु समप्पियं सव्वंगोवंगपसाहणं पज्जत्तमाहरणं । पुणो ढोइयं पुप्फविलेवणाणुगयं सकप्पूरेलाकंकोलं तंवोलं । भणियं च—सागयं अउव्वदेवस्स । राइणा भणियं—भद्दे! कहं 'अउव्वदेवो हं?' तीए वुत्तं—"आराहियावि सुइरं देंति नवा निव्वुइं सुरा सव्वे । दिन्ना अम्ह सहीए तुमए जं दिट्ठमेत्तेण ॥ १ ॥" ताहे का एसा तुह सही, कहं कया वा हं तीए दिट्ठोत्ति राइणा पुच्छिए पकहिया एसा—अत्थि इओ उत्तरदिसाए पुहइमंडलमाणदंडमिव पुव्वावरोयहिपत्तपेरंते वेयड्ढाभिहाणसाणुमंते सुररायहाणीरमणीयं सुरसंगीयं नाम नयरं । तत्थ य सयलमाणिणीमाणमूरणो सुपक्कपरचक्कचूरणो समत्थअत्थिसत्थमणोरहपूरणो सूरणो णाम राया होत्था । तस्स य सयंपभामहापभाणं पियपणइणीणं ससिवेगसूरवेगा विसिट्ठविज्जावलजुत्ता दुवे पुत्ता (ग्रंथा० १४०००) । अन्नया रवितेयचारणसमीवे सुयधम्मो ससिवेगं नियपए निवेसिय पव्वइओ सुरराया । ससिवेगोवि रज्जमणुपालिउं पवत्तो । तल्लीलावलोयणाओ रज्जकामी जाओ सूरवेगो । तओ महासाहणं

सुवेगं माउलग सहायं काऊण समुयट्ठिओ संगामेण ससिवेगस्स । सोवि असमाणविग्गहो त्ति कलिऊण मंतिवयणाणुवित्तीए सबलवाहणो त्ति गंतूण इमीए वियड्ढवीए सुरगिरिपच्चयाओ परेण नवनिविट्ठनयरे ठिओ । अत्थि य तस्स नयणनिमेसमिगुम्भासियसुरबहुवेहम्मा चंदप्पभा नाम दुहिया । तं च दट्ठूण समाइट्ठं निमित्तिणा—जो एयं विवाहिस्सइ तओ तुम्ह रज्जसंपत्ती भविस्सति । कहं पुण सो नायव्वोत्ति पिउणा वुत्ते भणियं तेण—सुरगीयपुरसामिगंधसिंधुरं महदप्पुद्धरं इहारन्ने परिभमंतं जो वसे धरिज्जइस्सि । तओ सहियसाओ आरब्भ निउत्तपिआहरेहिं परियरिओ अणुदिणमेस गंधहत्थी आयहिओ कुपुरिसोव कुलमेरमालाणं मोत्तूण पट्ठिओ उम्मग्गेणऽगलियमेंठो पविट्ठो एत्थाडवीए । अओ अज्ज जणयापेसा गयाए सहीसंगयाए नहगामिणीए अम्ह सामिणीए दंतकंतिउज्जोइयनहाए चंदप्पहाए वसीकयकरिरायाणं वेयपायार्णं सउक्कंठं कंठमारोविया वरमालिया । एवं च वत्ताइं समरय तीए मेय देवस्स पेसियत्ति जाय खेयरी तस्स पत्तिपमाइक्खइ, ताव उम्मग्गलग्गजलहिवेलाविब्भमं समंतओ पसरतमागयं कुओवि तुरियवेग तुरंगसाहण । त च सवियक्कं पलोयंतो रयणसिहरामा देवोत्ति भण्णमाणेण णामपुव्वं विसण्णो पणेण अस्सवारेण सोय काऊण—साहेच देवो —"जो एयं मत्तगयं आरूढो आगओ णरो, णणु सो । कत्थ गओ मत्तगओ, अवि कुसलं तस्स सरीरस्स? ॥ १ ॥ तो भण्णइ खयरीए हत्थिं हरिऊण आगओ किं सो ? जं एयमक्खिसिज्जइ, आह तओ न खलु एवं तु ॥ २ ॥ मज्झे साहसतुट्ठो अम्ह पहू तस्स दंसणं महइ । को पुण जाणइ तस्स हियगयं गुरुगंभीराणं ॥ ३ ॥ ता काऊण पसायं भणह कुबे तप्पचत्तिमेसाहे । तयदंसणे अवस्सं न सामिणो निव्वुई होइ ॥ ४ ॥ तो भणइ तयं खयरी कयंतभीमो महाकरी एस । किं

माणुसेण दम्मइ, दंतो देवेण खलु इमिणा ॥ ५ ॥ ता एयं तुह सामी पेच्छउ एत्थेव संठियं हत्थं । जइ निव्वुईकज्जं सुंदर! एसित्थ परमत्थो ॥ ६ ॥ एयमायण्णिय सविम्हयं साहियमणेण नियसामिणो वसुतेयरायस्स । तेणावि अचिंतणीयाणि पुण्णविलसियाणि, अमोहाइं च मुणिवइवयणाइं, ता होयव्वं तेण पुरिसोत्तमेणंति भाविऊण पेसिओ तस्समीवं पहाण-मंती । एत्थंतरे पडिगया सट्ठाणं विज्झाहरी । तओ विविहविणयपडिवत्तीहिं आवज्जिऊण मंतिणा नीओ रायसमीवं रयणसिहो । गयवरोवि ओयरिओ महामिंठेण । तओ सिद्धपओयणोत्ति सहरिसं पत्तो सुग्गीवनयरं वसुतेओ । तओवि अणेगभंगसंमाणमहग्घं परिणाविऊण अट्ठ कन्नयाओ ठाविओऽणेण नियरज्जे रयणसिहो । भणिओ य महाभाग! भग-वओ सुमंगलकेवलिस्स वयणेणावगयसंसारासारभावो निव्विण्णो म्हि दढमिओ नरयनिवासनिबंधणाओ रज्जबंधणाओ । अविज्जमाणरज्जाहिपत्तस्स य तेण चेव भगवया गंधहत्थिगहणचिंधेण तुमं ममोवइट्ठो सि । ता इहपरलोयाविरुद्धववहा-रेण वट्टिस्सामित्ति अणुजाणाहि ममं संपइ पव्वयामित्ति । रयणसेहेणावि दक्खिन्नसारयाए पडिवन्ना तयब्भत्थणा । चिंतियं च "साहीणा रायसिरी मुंचइ जुण्णं तणं व सहसत्ति । अहो! साहसभरियं उत्तमचरियं महच्छरियं ॥ १ ॥ अहवा । मुंचंति सिरिं तुरियं विरत्तचित्ता नर त्ति किं चोज्जं । उप्पन्नविलीया खलु वमंति भुत्तं मणुन्नंपि ॥ २ ॥" तओ पसत्थे तिहिकरणमुहुत्ते विहिणा गुरुसमीवे पवन्नो धम्मो सामण्णं वसुतेओ । रयणसिहोवि पत्तसम्मत्तो जाओ महाराओ । अह विन्नायपउत्ती ससिवेगो सयलबलसमिद्धीए । आगंतूण पयच्छइ चंदप्पहदारियं तस्स ॥ १ ॥ अवराइयं च विज्जं अणेगविज्जासहस्सपरिवारं । वियरइ विहिणा साहणसारं कयकामियविहारं ॥ २ ॥ णाऊण वइयरमिणं सुरवेगविज्जाहरो

पलुम्मंतो । कयगयरूवो एसो सुग्गीवपुरंतियवणंतो ॥ ३ ॥ कोउगवसेण तग्गहणलालसो अप्पसाहणसमेओ । संपत्तो रयणसिहोवि सिंहो इव तं वणं तुरिओ ॥ ४ ॥ कीलाविऊण सुइरं विविहकरणेहिं जाव सो तहियं । आरूढो ता सहसा उप्पइओ नहयले एसो ॥ ५ ॥ तओ असंभंतेण ताडिओ तेण वज्जदंडचंडेण मुट्ठिणा मत्थयपएसे । तओ महापहारविहुरो पम्हुट्ठमत्तचिंतणो सहावरूवत्थो निवडिओ धरणीए। को उण एसोत्ति सविम्हयं सवियक्केण य "णमो अरिहंताणं" ति भणंतो सुओ रयणसिहेण । ताहे अहो साहम्मिओ आसाइओत्ति संभंतेण सिंचाविओ नीरेण । पवणाइपओगेण सत्थीकाऊण भणिओ य—महासत्त! साहु साहु ते सम्मत्तं, अमाणुसकालेवि नमुक्कारं करेसि, खमसु ममावराहं अयाणमाणत्तणेण दढं पीडिओसि । तेण भणियं सुसावय! को तुहाविन्नायतत्तस्स दोसो?, अहं चेव महापावो जो जाणंतोवि भवओ महासाहम्मियस्स पावं ववसिओ म्हि । अविय । "भोगग्गहगहगहिया कज्जाकज्जं जिया न याणंति । चेयंति न अप्पाणं विलीणमग्गं पिसुत्तंपि ॥ १ ॥ पेच्छइ दुद्धं दुद्धं मज्जारो (सुणय)पोयओ पुरओ । न उणो चंडं दंडं पडंति नियडंतयं सीसे ॥ २ ॥ एसो य एत्थ परमत्थो—चक्कउरनयरनाहो सुरवेगो नाम अहय त्ति । निवासिओ य मए महणिनंदणपक्खवायाओ जणयविदिण्णरज्जो ससिवेगखयरो । तस्स पुण जामाउगाओ रज्जलाभो होहित्ति सोऊण तुह वहपरिणओ करिरूवेणाहमेत्थागओ म्हि । बोहिओ य तुमए साहम्मियवच्छलेण । दढताडणंपि सुहयं आयं मम बोहिहेउभावेण । तित्तकडुयंपि नूणं ओसहमिव संनिवाईणं । पायच्छित्तमिणं चिय मन्ने साहम्मियपओसस्स जं गंतुं गुरुमूले कीरइ सुद्धं तवच्चरणं । ता सयहा पडिच्छाहि तं मम रज्जं । अहं पुण ससिवेगं खामिऊण साहेमि नियसमीहियं । एवं भणंतस्स चेव

तस्स चरखयराओ नायवुत्तंतो समागओ तत्थेव ससिवेगो । खामिऊण य बहुविहं भणिओ सुरवेगेण—सव्वहा एयं मम रज्जे निवेसिज्जासि । सो वि भणिओ रयणसिहससिवेगेहिं महासत्त ! भुंजाहि ताव कुलकमागयं रज्जं, पच्छा परिणयवओ तवोवज्जणे जएज्जासि । जओ । "दुज्जओ इंदियग्गामो, दुरहियासा परीसहोवसग्गा, पवणुद्धुयधयग्गचंचला मणोवित्ती, महाणत्थनिबंधणं च वयब्भंगो त्ति भन्नमाणो वि महावेरग्गजोगओ गओ सुगुरुसयासं सुरवेगो । पव्वइओ य । इयरे य रज्जसुत्थं काऊण गया चक्कउरं । कमेण जाओ विज्जाहरसेढिसामी रयणसिहो । सुरवेगोवि अवगयमाउलवुत्तंतो समुग्गउग्गसंवेगो धरिज्जमाणोवि भाउणा पवन्नो मोक्खमग्गं । अह दिट्ठउत्तरुत्तरसुहसंताणो संपुन्नमप्पाणं मन्नंतो रयणसिहो सुत्थीकयसयलसुहिसयणो जिणगणहरकेवलिणो वंदंतो सयलमणुयलोगम्मि जइचेइयकयमहिमो पालइ सम्मत्तवररयणं । एवमणेगे लक्खा वासाणमइच्छिया अह कयाइ । पेच्छइ सागेयपुरे ओसरियं जिणवरं सुजसं ॥ १ ॥ तत्तो भत्तिवसुग्गयरोमंचंचियतणू विणयपणओ । भालकयपाणिपंकयसंपुडमह थोउमाढत्तो ॥ २ ॥ जय जय जयजणवच्छल !, नवजलहरपवणवणयसमणयण ! । नयणमणपमयवद्धण !, धणकणयलक्खणयसमण ॥ १ ॥ समणमणभसलजलसय !, सयत्थसत्थत्थपयडणसमत्थ ! । मत्थयनमंतनरवर !, वरवरयचरंगगयसंग ! ॥ २ ॥ संगरगररससयगय !, गयमच्छररयणमयणदढजलण ! । जलणजलसप्पभयहर !, हरहसधवलयरजसपसर ! ॥ ३ ॥ सरणपवन्नसरन्नय !, नयसयगमरम्मसम्ममयसमय ! । मयमयगलनहपहरण !, रणरणयभयब्भमसवत्त ! ॥ ४ ॥ वत्तसयवत्तगहवर !, वरकलसलसंतसंखमकंक ! । कंकफलसरलनयण !, नयपमयअसत्तअपमत्त ! ॥ ५ ॥ मत्तगयगमणगयमण !, मणगयसंसयसहस्ससतसवण ! ।

तवणप्पहपइयर!, इयतमपरमपयनयरस्स ॥ ६ ॥ इय पढमसरनिवहं घणक्खरं गहियमुक्कपयपहु । काऊण संथयं भत्तिनिब्भरो नरवरो पणओ ॥ ७ ॥ नमिऊण य मुणिवग्गं सेसंपि महीयले सुहनिसन्नो । सिरकयकरयलमउलो जिणवयणं सोउमारद्धो ॥ ८ ॥ अविय । एत्थ णं भवकंतारे कम्मायत्ता सरीरिणो । निहुअपसु ठाणेसु चरंति ते निरंतरं ॥ ९ ॥ एगया नरयं जंति देवलोगमहेगया । माणुसत्तं समायंति तेरिच्छं च पुणो पुणो ॥ १० ॥ पुढवीआउतेऊसु वाउकायवणेसु य । बेइंदियाइठाणेसुं संभवंति मुहुं मुहुं ॥ ११ ॥ रायाणो हुंति रंका य बंभणा य जणंगमा । दरिद्दा य धणड्ढा य गुणड्ढा निगुणावि य ॥१२॥ सुरूवा रूवहीणा य महामोक्खा वियक्खणा । काणा कुंटंधपंगू य कला महिरमूयगा ॥१३॥ सुभग्गा दुभगा सूरा कायरा रोगिनीरुया । सुस्सरा दुस्सरा पुण्णा निंदिया पडिणोऽबला ॥ १४ ॥ भोगिणो भोगहीणा य दुक्खिया सुहिया सया । अकलंकसमायारा हीणायारपरायणा ॥ १५ ॥ एवं जीवा भवारण्णे अणाईए निरंतए । पुन्नपावसहावेण भामिज्जंति सकम्मुणा ॥ १६ ॥ मिच्छामोहा दिसामोहा मूढा मोत्तूण वत्तणिं । कुजोणिकुंटिगुम्मेसु विलग्गंति अणंतसो ॥ १७ ॥ चिचपासंडिधुत्तेहिं पेल्लिया विप्पडिप्पहं । खेयंति णेव अप्पाणं पाणिणो पावमोहिया ॥ १८ ॥ जया उ पुण्णजोगेण णाणिणं मग्गदेसयं । पाउणंति तया धन्ना मग्गे लग्गंति केइवि ॥ १९ ॥ एवं नाऊण भो भव्वा! पुण्णपावविवेयमिणं । पावहेउपरिच्चाया पुन्ने कुणह उज्जमं ॥ २० ॥ एयमायण्णिय सकोउगेण भणियं राइणा—भयवं! केरिसं पुण पुरा पुन्नमुवज्जियं मए, जस्स फलं संपयमणुहवामि? भयवया भणियं—पंचनमोक्कारसरणनिच्छयमाहप्पमिणं । अविय । भद्दयभावो भव्वो एत्तो पावेइ सुद्धसम्मत्तं । सम्मद्दिट्ठी विरई विरओ सिवसंपयं खिप्पं ॥ १ ॥ जं पुण सुद्धसो-

हृगं रूवं लच्छी पहुत्तदंयत्त । एय पलालकप्प पसंगपत्तं अणप्पाप ॥ २ ॥ इय सव्वगुणट्ठाणगकारणमसा महापभावा य । इहपरभवसुहजणओ पहाणमंतो नमोक्कारो ॥ ३ ॥ एमाइगुणविसिट्ठे भगवया जिणेणणमुक्कारमाहप्पे निसामियपुव्वभवो भवविरत्तचित्तो सुयस्स रज्जं दाऊण, काऊण य विसुद्धं संजमं, समुप्पण्णविमलकेवलो पाविओ सिवपयं रयणसिहो महारिसित्ति ॥ १०३१ ॥ अथोपसंहरन्नाह;—

एवं णाऊण इमं विसुद्धजोगेसु धम्ममहिगिच्च । जइयव्वं बुद्धिमया सासयसोक्खत्थिणा सम्मं ॥१०३२॥

एवं सातिचारनिरतिचारानुष्ठानयोर्ज्ञात्वा अवगम्य इदं समलं विमलं च फलं विशुद्धयोगेषु देवताराधनादिषु धर्मं निःश्रेयससाधनं स्वपरिणामं साधयितुमिष्टमधिकृत्य यतितव्यं बुद्धिमता नरेण । कीदृशेनेत्याह—शाश्वतसौख्यार्थिनाऽनुपरमस्वरूपशर्माभिलाषिणा सम्यग् यथावत् ॥ १०३२ ॥ अथ विशुद्धयोगप्रयत्नोपायमाह;—

कल्लाणमित्तजोगादिओ य एयस्स साहणोवाओ । भणियं समयण्णूहिं ता एत्थ पयट्टियव्वंति ॥१०३३॥

कल्याणमित्रयोगादिकश्च श्रेयोनिमित्तं स्निग्धलोकसंगमादिकश्च भावकलापः पुनरेतस्य शुद्धयोगप्रयत्नस्य साधनोपायो निष्पत्तिहेतुर्भणितः समयज्ञैः सिद्धान्तविशारदैः । तत्तस्मादत्र कल्याणमित्रयोगादिके वस्तुनि प्रवर्त्तितव्यम् । इतिः प्राग्वत् ॥ १०३३ ॥ उपायमेव गाथाचतुष्टयेनाह;—

सेवेयव्वा सिद्धंतजाणगा भत्तिनिब्भरमणेहिं । सोयव्वं णियमेणं तेसिं वयणं च आयहियं ॥१०३४॥

दाणं च उग्गमादिं देवे दरेइ जो न कायवा । कायरोऽसंकप्पो भावियव्वं भरसरूवं ॥ १०३५ ॥
गंता गामेयवा परिक्खिपिया न वेइ लिप्पलोए । लोगोऽणुराणियवो न निद्दियवा य वेइत्ति ॥ १०३६ ॥
पुण्णरागो कायवो णो रागा कुसीलसंसग्गी । गवेसणा कोडादूणो य सयणं पमादो य ॥ १०३७ ॥

गेहनिष्क्रमात् पूर्वमेव शिक्षामादाय सम्यक्त्वज्ञानचारित्रो गुरवः भक्तिनिर्भरमनोभिः प्रणमनीया प्रतिपत्तव्याः । पोषणमपि च कर्तव्यं विधेयं प्रतिदिनमिष्टार्थैः, तदो मिथ्यात्वमपहाय धर्मोपदेशकानां प्रभावनां कार्यम्, अवर्णने संयमस्य क्रोधपरकारी ॥ १०३५ ॥ दानं च आगमप्रभवमनुकम्पादानमेवमिष्टं यथाशक्ति स्वयम-भ्यर्चनं देवे दातव्यं, दर्शनस्य प्रत्याख्यान मो पूर्वम्, मनसा वाचा कायेन च भावनया, कर्तव्योऽसंकल्पः संक-ल्पो मम धीरोपाते गमनीयमपि पुष्कलो, नीलो रोमाद्रिपर्यन्तः, तदुक्तं—"काम! जानामि ते मूलं संकल्पात् किल जायसे । ततो न करिष्यामि ततो मे किं करिष्यसि? ॥१॥" तत प्रतिपक्षभूतोऽसंकल्पो विधातव्य इत्यर्थः, मिथ्यात्वादिविषयोऽस्य गर्वानपोर्पणमुच्यते । यथोक्तम्—"उपेक्ष्य मनुष्यानिमि दत्तांकं निपातनाम् । निशाविरागि सर्वेषु हितकर्तव्य कारणम् ॥ २ ॥" यदि वा, संसारः समुत्पत्तिसिद्धः समर्पभावः । भावयितव्यं भवस्वरूपम् । दर्शनादिविषयमपि दुःखनामपरा इति स्मरणात् भवस्वरूपविषय उपायो भवत्यनुपायः । ततस्तु भव्युदयमिति स्वाभिसम्बन्धितनामाय रत्नत्रयमात्मनात् प्रयोजनीयं भावयितव्यं भवस्वरूपम् । "यथेह कृपणोऽपि पुरतो

लवणोदधिः । शारीरमानसैर्दुःखैरसंख्येयैर्भवस्तथा ॥ १ ॥ किं च स्वप्नासधनवद् न तथ्यमिह किञ्चन । असारं राज्य-
वाज्यादि तुपखण्डनवत्तथा ॥ २ ॥ तडिदाडम्बराकारं सर्वमत्यन्तमस्थिरम् । मनोविनोदफलदं बालधूलीगृहादिवत् ॥ ३ ॥
यश्च कश्चन कस्यापि जायते सुखविभ्रमः । मधुदिग्धासिधाराग्रग्रासवत्रेप सुन्दरः ॥ ४ ॥" ॥ १०३५ ॥ मान्या लोकलो-
कोत्तरभावानुगता महान्तो जना मानयितव्या मनोवाक्कायक्रियाभिः 'मान पूजायाम्' इति वचनात् पूजनीयाः । तत्र
लौकिकभावानुगता मातृपितृस्वामिप्रभृतयः, लोकोत्तरास्तु धर्माचार्यादय इति । परिभवितव्या न्यक्कारमानेतव्या न
केचिज्जघन्यमध्यमोत्तमभेदभाजो जन्तवो जीवलोके । लोक इति विशिष्टलोकाचारः, अनुवर्त्तितव्योऽनुशीलनीयः । अत
एव पठ्यते—"लोकः खल्वाधारः सर्वेषां धर्मचारिणां यस्मात् । तस्माल्लोकविरुद्धं धर्मविरुद्धं च संत्याज्यम् ॥ १ ॥" न
नैव निन्दितव्याश्चावर्णवादोद्घट्टनेनावज्ञातव्याः पुनः केचित् । इतिः प्राग्वत् ॥ १०३६ ॥ गुणराग औदार्यदाक्षिण्यादि
गुणबहुमानः कर्त्तव्यः कुतोऽपि वैगुण्यात् स्वयंगुणानुष्ठानासामर्थ्येऽपि निविडगुणानुरागवशाद् भावातिशयतस्तदनु-
ष्ठानफलवन्तो भवन्ति जन्तवः । तथा चोक्तम्—"अप्पहियमायरंतो" इत्यादि । नो कर्त्तव्या न विधेया कुशीलसंसर्गिः
—असदाचारजनालापसंवासादिलक्षणा । यतः पठ्यते—"अम्बस्स य निम्बस्स य" इत्यादि । वर्जयितव्याः क्रोधादयः
कषायाः क्षान्तिमार्दवार्जवसन्तोषावलम्बनेन । तथा, सततं निरन्तरं प्रमादश्चाज्ञानसंशयमिथ्याज्ञानादिरष्टप्रकारो वर्ज-
यितव्यः, तस्यैव सर्वानर्थमूलत्वात् । यथोक्तम्—"यन्न प्रयान्ति पुरुषाः स्वर्गं यच्च प्रयान्ति विनिपातम् । तत्र निमित्त-
मनार्यः प्रमाद इति निश्चितमिदं मे" ॥ १०३७ ॥ अथोपसंहरन्नाह;—

लेसुवएसेणेते उवएसपया इहं समक्खाया । समयादुद्धरिऊणं मंदमतिविबोहणट्ठाए ॥ १०३८ ॥

लेशोद्देशेन लेशतः सामान्यभणनरूपेण एतानि उपदेशपदानि मया समाख्यातानि समयात् सिद्धान्तादुद्धृत्य पृथक्कृत्य । किमर्थमित्याह—मन्दमतिविबोधनार्थं मन्दा संशयानध्यवसायविपर्यासविह्वला मतिरर्थावबोधशक्तिर्येषां ते तथा तेषां विबोधनार्थमिति ॥ १०३८ ॥ सिद्धमिवदयं ग्रन्थः परं केन रचित इत्यस्यां जिज्ञासायां ग्रन्थकार एव कृतज्ञतागर्भां स्वनामाङ्कामिमां गाथामाह—

जाइणिमयहरियाए रइता एते उ धम्मपुत्तेण । हरिभद्दायरिएण भवविरहं इच्छमाणेणं ॥ १०३९ ॥

याकिनीमहत्तराया याकिनीनामिकायाः श्रुतशीलजलधिवेलायाः प्रवर्तिन्याः, रचितानि दृब्धान्येतानि स्वेतानि पुनरुपदेशपदानि, धर्मपुत्रेण धर्मं प्रतीत्य नन्दनेन तदन्तरगधर्मशरीरनिष्पादकत्वात् तस्याः । केनेत्याह—हरिभद्राचार्येण —यः किल श्रीचित्रकूटाचलचूलानिवासी प्रथमपर्याय एव स्फुटपठिताष्टव्याकरणः सर्वदर्शनानुयायितर्ककर्कशमतिरत एव मतिमतामग्रगण्यः प्रतिज्ञातपरपठितग्रन्थानवबोधे तच्छिष्यभावः, आवश्यकनिर्युक्तिपरावर्तनाप्रवृत्तयाकिनीमहत्तराश्रयसमीपगमनोपलब्ध 'चक्किदुगं हरिपणगं'—इत्यादिगाथासूत्रः, निजनिपुणोहापोहयोगेऽपि कथमपि स्वयमनुपलब्धतदर्थः, तदवगमाय महत्तरोपदेशात् श्रीजिनभद्राचार्यपादमूलमुपसर्पन्नन्तरा जिनबिम्बावलोकनसमुत्पन्नानुत्पन्नपूर्वबहलप्रमोदवशात् समुच्चरित—'वपुरेव तवाचष्टे'—इत्यादिश्लोकः, सूरिसमीपोपगतावदातप्रव्रज्यो ज्यायसीं स्वसमय-

परसमयकुशलतामवाप्य महत् प्रवचनवात्सल्यमवलम्बमानश्चतुर्दशप्रकरणशतानि चकार, तेन हरिभद्रनाम्नाऽऽचार्येण कीदृशेनेत्याह—भवविरहं संसारोपरममिच्छताभिलपता ॥ १०३९ ॥

॥ इति समासेयं सुखसम्बोधनी नामोपदेशपदवृत्तिः ॥

प्रमालीनोऽत्यन्तं गगनतलतुङ्गैकमहिमा, दधानः शैलीं च स्थितिमतिशुचिं साधुरुचिताम् ।
बृहद्गच्छोऽतुच्छोच्छलितशुभसत्त्वः समभवत्, सुवंशच्छायाढ्यः स्फुटमुदयनामा नग इव ॥ १ ॥
तत्रोदियाय तमसामवसायहेतुर्निस्तारकद्युतिभरो भुवनप्रकाशः ।
श्रीसर्वदेव इति साधुपतिर्नमस्यपादो नवार्क इव समसमीनकेतुः ॥ २ ॥
ततश्च श्रीयशोभद्रनेमिचन्द्रादयोऽभवन् । अष्टावाशागजाकाराः सूरयस्तुङ्गचेष्टिताः ॥ ३ ॥
अजनि विनयचन्द्राध्यापको ध्यानयोगाद्, विधुतविविधबाधाधायिध्यान्धप्रधानः ।
मुनिगुणमणिवार्धिः शुद्धशिष्योपलब्धिः, सततसमयचर्यावर्जितार्याशयश्च ॥ ४ ॥
मायस्तत्सर्वसन्तानभक्तिमान्मुनिनायकः । अभूत् श्रीमुनिचन्द्राख्यस्तेनैषा विवृतिः कृता ॥ ५ ॥
प्रकृता श्रीनागपुरे समर्थिताऽणहिल्लपाटके नगरे । अब्धिमुनिरुद्रसंख्ये (११७४) वहमाने विक्रमे वर्षे ॥ ६ ॥
स्वल्पा शक्त्या सुनिपुणतयारम्भबोधादृते वा, यद्वाभोगाभवनवशतो हीनमात्राधिकं वा ।
किञ्चित् कस्मिंश्चिदपि च पदे दृब्धमुत्सार्य धीरस्तन्मे धर्मं घटयितुमनाः शोधयेच्छास्त्रमेतत् ॥ ७ ॥
साहाय्यमत्र परमं कृत विनेयेन रामचन्द्रेण । गणिना, लेखनसंशोधनादिकं शेषशिष्यैश्च ॥ ८ ॥
चिरेण केशवेनैषा प्रागादर्शे निवेशिता । अत्यन्तमुपयुक्तेन शुद्ध्यशुद्धी विजानता ॥ ९ ॥
ग्रन्थाग्रं० १४५०० सूत्रसंयुक्तोपदेशपदवृत्तिश्लोकमानेन प्रत्यक्षरगणनया ॥ छ ॥ श्रीः ॥

इति प्रकरणचतुर्दशशतीसमुत्तुङ्गप्रासादपरम्परासूत्रणैकसूत्रधारैरगाधसंसारवारि-
धिनिमज्जज्जन्तुजातसमुद्धरणप्रधानधर्मप्रवहणप्रवर्तनकर्णधारैर्भगवत्तीर्थकर-
प्रवचनावितथतत्त्वप्रबोधप्रभूतप्रज्ञाप्रकाशतिरस्कृतसमस्ततीर्थिकचक्र-
प्रवादप्रचारैःप्रस्तुतनिरतिशयस्याद्वादविचारैःश्रीमद्-हरिभद्र-
सूरिभिःप्रणीतः-अनेकप्रकरणकुलकटीकादिग्रन्थनिर्मा-
तृपूज्य—श्रीमुनिचन्द्रसूरिविरचितसुखसम्बोधनी-
वृत्तियुतः श्रीउपदेशपदमहाग्रन्थः ।